

પુસ્તક મળવાની ડેમણ —

પાપટલાસ સાકરચંદ્ર શાહ
કીમશાહની પોળ, અમદાવાદ

આસ્તર નમીનદાસ નેમચંદ
દેમણીવાહની પોળ, અમદાવાદ.

મી જૈન મર્મ પ્રસારક સુભા, ભાવનગર

સોમચંદ ડી. શાહ—પાલીતાણા

મિલકાલ જૈન પુસ્તક ભંડાર, પાલકુની, સુભા

સર્વારિષ્ટપ્રજાશ્રાય
સર્વામિદાર્થદાયિને ।
સર્વછષ્ઠિનિવાનાય
ગૌરમસ્વામિને નમઃ ॥

૨૧૧ ૨ સર્વાર્થિકાર સંપત્તિ ૧
૨

卐

૧ મુદ્રક

શાહ મુશામચંદ વસ્તુશાહ
મી મહેશ્વરી ડી.મ. પ્રેસ, રાજાપીઠ-ભાવનગર

શ્રીયુત કુવરજીભાઈ આણંદજી

મ નિ સ ૧૬૨
કામળ વરિ ૮

૨
૫

સ્વર્ગનાથ ત્રિ સ ૨૦૦૫
પ્રેમ શુદ્ધિ ૧૧

.... સમર્પણ

ધર્મભૂતિ, શ્રાદ્ધવર્ચ

આજીવન સાહિત્યપ્રેમી

સ્વર્ગસ્થ શ્રી કુંવરજીભાઈને

ચોપટલાલ

પ્રસ્તાવના

[પ્રથમાવૃત્તિ]

“આપલી કાલ કેવી હોય? એ જાણવાની જોને ઇચ્છા જ ન થાય તે હાં તો દેવ અને હાં તો પશુ હોય. છુદ્ધિ અથવા વિવેકશક્તિ ધરાવનાર દરેક પ્રાણીમાંની આવીના મર્જામાં શુ છુપાયેલું છે તે જાણવાની તીવ્ર ઇચ્છાના સ્વાભાવિક રીતે જ રહે આવીની કોર મતિને હજી સુધી તો કોઈ રાહી યાજી નથી અને કોઈ રાહી હો એ સંભવિત પણ નથી જ્યાં કાળનો એકાદ ન્દાનો પડ્યો પણ જો ઈચ્છાય, હેયે માત્ર ઈચ્છાક નજર કરવા જોઈએ પણ અવ કાલ મળે તો પણ કેટલો બધો જાનક થાય! અપોતિષ્ઠાએ એ વિદ્યાનુ જ એક જગ છે જણનાના આધારે તે અપકારમય કાસના આવીના પદ્માઓને સોમે છે મદ-હૃપમદની મતિને આધારે વર્ષા, આધાર તથા આરોગ્ય મળેથી અપદા મળોતો ખુલાસો કરે છે અને માનવજાતને એક નવી જ દૃષ્ટિ આપે છે

અપોતિષ્ઠા પ્રકટ થતા મહત્તા જાનત ધણીવાર જાનકાતની ભર્માએ માણી છે અને માને છે અહીં તે મળેથી વિસ્તાર કરવાનું હજી પ્રયોગન નથી જે અપોતિષ્ઠા કેવળ મળના ઉપર સંબંધ રીતે રહી રહ્યું છે જે જે તે-જે આર જોઈ જી મહત્તાથી એકલ પ્રકારના નિર્જન જાણી હો છે તેના તરફ ક્યા વિચેડીને સદ્ગુણ રૂપી વિના ગ્રહે! આજે જે અપોતિષ્ઠાની જણતરી ન ફળતી હોય, એ જગ આપુ અમદાને પામ જાન્યુ હોય તો વરતુનર એમાં આપણી જાનતા જ હોયપામ કરે છે મોખતા કે અપવાસ વિના સાત્ર પળ અપરૂપે પરિભ્રમે તો પછી અપોતિષ્ઠાની મદન વિદ્યા સામાન્ય અર્થજાન અવધ્ય રહે અને એકલા જ કારણે તેના પ્રત્યે જે અમદા દોષે એમાં શુ આપણ છે!

પ્રસ્તુત પ્રથ એક અવવાસ કરવા મોખ્ય પ્રથ છે એરણુ જ

નહીં પણ જો તેનો રીતસર અભ્યાસ અને વિચાર કરવામાં આવે તો
 વ્યવહારની ઘણીખરી ગુચ્છિતો તત્કાળ નીકાલ થઈ જાય.
 તેના વિષયોનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર અહીં રજુ કરવું એ પ્રતરુક્તિ
 ગણાય, એમ માની તે વિષે હું મૌન જ રહેવાનું પસંદ કરું છું.
 માત્ર એટલું કહું છું કે આ ગ્રંથ જેમ સરકૃત સાહિત્યના એક
 આભૂષણરૂપ છે તેમ તેના કર્તા શ્રી મેઘવિજયજી મહારાજ પણ
 સાહિત્યના ક્ષેત્રમાં એટલા જ નામાકિત અને પ્રમાણભૂત સિદ્ધ થઈ
 થૂક્યા છે. એમના જેવા કાવ્ય-અલંકારને વિષે અસાધારણ ખ્યાતિ
 ધરાવનાર પુરુષ જ્યોતિષનો આવો અથ રચવા તૈયાર થાય એ જ
 ખતાવી આપે છે કે તેમને પોતાને આ વિદ્યાનું માહાત્મ્ય સમજાય
 હવે અને એટલા જ માટે લખી જીવેના બધા માટે તેમણે દોહનરૂપ-
 નિષ્કર્ષરૂપ આ ગ્રંથ રચ્યો વિશ્વનો ઉપકાર સાધવા સિવાય તેમનો
 ખીજો કાંઈ હેતુ ન જ હોય એ સૂર્યના પ્રકાશ જેટલી સ્પષ્ટ વાત છે.
 વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ અથે તેમની સાહિત્યપ્રવૃત્તિ તથા વશાવલી પણ
 હું અહીં નીચે રજુ કરું છું.

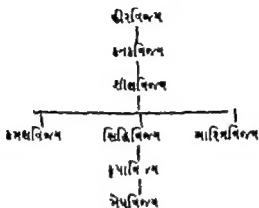
અથકર્તાની વંશાવલી—

૧ આ વંશપરંપરા “શાંતિનાથચરિત્ર” મહાકાવ્યના અંતમાં છે.
 તદનુગણધરાલી પૂર્વદિગ્માનુમાલી વિજયપદમપૂર્વ હીરપૂર્વ દધાન ॥ ૬૬ ॥
 કનકવિજયશર્માઽસ્યાન્તિષત્ પ્રૌઢધર્મા સુચિતરવરશીલ શીલનામા તદીય. ।
 કમલવિજયધીર સિદ્ધિસસિદ્ધિતીર—સ્તદનુજ હ્રદ રેજે વાચકશ્રીશરીર ॥ ૬૭ ॥
 ચારિત્રશબ્દાદ્ વિજયાભિધાન—છયી સગર્ભાવૃતશીલધર્મા ।
 ણ્ણા વિનેયા કવ્યુય કૃપાયા પદ્યા સ્વરૂપા સમયામ્બુરાશૌ ॥ ૬૮ ॥
 તત્પાદામ્બુજમૃદ્ધમેઘવિજય પાત્તસ્ફુરદ્વાચક—

રુચ્યાતિ શ્રીવિજયપ્રમાણ્યમગેવત્સૂરેસ્તપાગચ્છપાત્ ।

નુજોઽય નિજમેરુપૂર્વવિજયપ્રાજ્ઞાદિશિષ્યૈરિમાં

ચક્રે નિર્મલનૈવધીયવચનૈ શ્રીશાન્તિચક્રિસ્તુતિમ્ ॥ ૬૯ ॥

તેમણે વર્ણપ્રબોધ આદિ જાનેકે જ્યોતિષ, ન્યાય વ્યાકરણ તથા કાવ્ય પ્રધાની રચના કરી છે—

૧ દેવાનકાકુદય મહાકાવ્ય. ૨ શાન્તિનાથ ચરિત્ર મહાકાવ્ય. ૩ દિવ્યવિજય મહાકાવ્ય. ૪ મેધકૃત સમસ્વાયેષ ૫ અદ્વયકથા. ૬ માતૃકા-પ્રજ્ઞાદ. ૭ કૃતિપ્રબોધ નાટક. ૮ વિજયદેવ માહાત્મ્ય વિવરણ. ૯ સમ સધાન મહાકાવ્ય. ૧૦ હસ્ત સંજ્ઞક. ૧૧ બ્રહ્મપોષ. ૧૨ જ્યોતિષશિલ્પિ ચરિત્ર. ૧૩ જાતામર સ્તોત્ર દીકા. ૧૪ જીવન દીપિકા જ્યોતિષ. ૧૫ જ્યોતિષસૂત્ર કાવ્યરૂપિ. ૧૬ રાવણ પાર્શ્વનાથ અટક. ૧૭ હસ્ત સંજ્ઞકની રોપણવૃત્તિ. ૧૮ પ્રજ્ઞ પદ્ય સ્તુતિ. ૧૯ જોતીસી (ભાગ્યમા) ૨ શિવપુરી પદ્યનાથ સ્તોત્ર. ૨૧ વસ્ત્રગીતા (જાલદીગીતા). ૨૨ રમણસાક્ષી. ૨૩ પદ્યમીકથા.

મૂળ પ્રજ્ઞારનો પવિત્ર હેતુ સદ્ગુણ માત્ર, જ્યોતિષ જ્ઞાનોર્મા દર્શનિદા સાધનો સૌને સહેજે પ્રાપ્ત થાય અને સસારના પ્રાણીમાત્ર મુખ્ય-સાતિ અને જ્ઞાતમહત્ત્વાણામા રામે એ જ મારી જોકે માત્ર જન્મર્થના છે.

ત્રીજી આવૃત્તિ અંગે.

પાશ્ચાત્ય કેળવણીના આ યુગમાં ધણાખરા ભણેલા લોકોને જ્યોતિષ અને નિમિત્તના વિષયમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા નહોતી, પણ જેમ જેમ સમય પસાર થતો ગયો, નવા નવા આવિષ્કરણો ને અનુભવો થતા ગયા ત્યારે લોકોના મોટા સમૂહને આ વિષયની અગત્યતા સમજાણી. પ્રાચીન લોકો તે જ્યોતિષમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા ધરાવનારા હતા અને તે વિષયના અનેક અથો વિધવિધ રીતે લખાયા હતા.

આ અથની પહેલી આવૃત્તિ સ. ૧૯૮૫ માં, ખીજી સ. ૧૯૯૫ માં અને આ ત્રીજી આવૃત્તિ સ. ૨૦૦૭ માં પ્રગટ કરવામાં આવે છે તે જ તેની ઉપયોગિતા તેમજ જ્યોતિષના અથો પરની લોકોની વધતી જતી શ્રદ્ધાની સાબિતી છે.

પહેલી આવૃત્તિમાં રહી ગયેલ રખલનાઓની સુધારણા જ્યોતિષરત્ન પ શ્રી મીઠાલાલજી વ્યાસ પાસે કરાવી હતી તેમજ પ ભગવાનદાસ જેની, જેમણે હિંદી ભાષામાં મેઘમહોદય નામનો અથ પ્રગટ કર્યો હતો, તેમના અથની સહાય લેવામાં આવી છે. અને એ રીતે સુધારો-વધારો કરીને આ ત્રીજી આવૃત્તિ તૈયાર કરવામાં આવી છે આ ઉપરાંત આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકલ્યાણસૂરિજીના શિષ્ય મુનિરાજશ્રી તિલકપ્રભાકરજીએ પણ આ પુસ્તકના પ્રકાશન અંગે સલાહ-સૂચના આપી છે, જે માટે તે સર્વનો હુ ઝણી હુ આ આવૃત્તિમાં પ્રાણાયામ અને સ્વરોદય-એ નામનો વિભાગ રદ કરવામાં આવ્યો છે.

આ અથની શુદ્ધિ પ્રત્યે પૂર્ણ કાળજી રાખવામાં આવી છે, છતાં કંઈ રખલના રહી ગઈ હોય તો તે દરગુજર કરવા અવ્યર્થના.

અનુક્રમણિકા

પ્રથમ કેશાધિકાર —

અચારનું અભ્યાસરત્યુ પદ્ધતીએક અથવા દુમએક યનિશ્ચરની દષ્ટિએ એક, સર્વતોષક નામના એકમાં દિશાનો વિચાર, કર્પૂરએક ફરીથી જુદાજુદા પ્રકારે કપૂરએકનો બીજો પાક શુકના ઉદયને આધીને દેશને વિષે વર્ષનું યાન શુકના અસ્તને આધીને દેશને વિષે વર્ષનું યાન, મહાજળ, ઉપાતના બેદો અધર્વનચરનું ફળ, વીજળીનું લક્ષણ કેવું ફળ, એકસો પાંચ કેવુંના ઉદયનું ફળ, એક સૂનના મહાજળનું ફળ.

પૃષ્ઠ ૧ થી ૩

દ્વિતીય વાતાધિકાર —

આમાન્વધી વાયુએક એવ માસના વાયુનો વિચાર વૈશાખ માસના વાયુનો વિચાર, એક માસના વાયુનો વિચાર આષાઢ માસના વાયુનો વિચાર, આષાઢની પુર્ણિમાના વાયુનો વિચાર માર્ગશીર્ષ માસમાં વાયુનો વિચાર એવ માસમાં વાયુનો વિચાર માધ માસમાં વાયુનો વિચાર ફાલ્ગુન માસમાં વાયુનો વિચાર એવ માસમાં વાયુનો વિચાર પૃષ્ઠ ૩૧ થી ૪૬

તૃતીય દેવધિકાર:—

આ અધિકારમાં જુદા મંદિ દેવતાઓને કેવી રીતે પ્રસન્ન કરવા તે માટે વિધિ, મંત્ર, નામ વગેરે આપવામાં આવેલ છે. પૃષ્ઠ ૪૭ થી ૫૬

ચતુર્થ સંવત્સરધિકાર:—

વર્ષનાં દાર, સાઠ વર્ષનું ફળ પ્રસન્ન વગેરે સાઠ વર્ષનું ફળ, (બધાની વીથી, વિષ્ણુની વીથી, હદની વીથી). કુર્મદેવ મુનિકૃત પદો સંવત્સર અને તેનું ફળ, (પ્રથમ વીથી, બીજી વીથી, ત્રીજી વીથી, ચતુર્થ વિસતિકા પંચમ વિસતિકા અષ્ટમ વિસતિકા) ગુરુચાર, સુરુષ વર્ષનો વિચાર (ફળ) એવ રાસિમાં રહેલા મુરુનું ફળ, જપ રાસિમાં રહેલા મુરુનું ફળ, મિથુન રાસિમાં રહેલા મુરુનું ફળ, કક રાસિમાં રહેલા મુરુનું ફળ, સિંહ

ગણિમાં રહેલા બૃહસ્પતિનું ફળ, કન્યા ગણિમાં રહેલા ગુરુનું ફળ, તુલા રાશિમાં રહેલા બૃહસ્પતિનું ફળ, વૃશ્ચિક ગણિમાં રહેલા બૃહસ્પતિનું ફળ, ધન રાશિમાં રહેલા બૃહસ્પતિનું ફળ, મકર રાશિમાં રહેલા બૃહસ્પતિનું ફળ, કુલ ગણિમાં રહેલા બૃહસ્પતિનું ફળ, મીન રાશિમાં રહેલા બૃહસ્પતિનું ફળ, ગુરુ વક્ર વિચાર, વૃષ ગણિસ્થ વક્રી ગુરુનું ફળ, મિથુન રાશિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, કર્ક રાશિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, સિંહ રાશિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, કન્યા રાશિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, તુલા રાશિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, વૃશ્ચિક રાશિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, ધન રાશિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, મકર રાશિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, કુલ ગણિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, મીન રાશિમાં રહેલા વક્રી ગુરુનું ફળ, ગુરુ નક્ષત્ર ભોગ વિચાર, આળભોધ અથવા આધારે ગુરુને નક્ષત્રના યોગનું ફળ, બાર રાશિને આશ્રી ગુરુના ઉદયનું ફળ, માસને આશ્રી ગુરુના ઉદયનું ફળ, બાર રાશિને આશ્રી ગુરુના અસ્તનું ફળ, મેધવિચાર પૃષ્ઠ ૬૦ થી ૧૪૪.

પચમ શનૈશ્વરવત્સર નિરૂપણાધિકાર.—

શનિચાર, શનિ નક્ષત્ર ભોગનું ફળ, શનિના ભોગને આશ્રી દિવસનું ફળ અથવા સાત વર્ષ જિહ્વા, શનિના ઉદયનો વિચાર, શનિના અસ્તનો વિચાર, શનિના નક્ષત્રોનું ફળ જાણવા માટે કૂર્મચક્ર, રાહુ ચારનું ફળ, બારે રાશિમાં સૂર્ય-ચંદ્રનું ગ્રહણ થાય તેને આશ્રી ગણનું ફળ, નક્ષત્ર પીડાનું ફળ, કેતુ ચારનું ફળ, કેતુ ગ્રહણનું ફળ પૃષ્ઠ ૧૪૫ થી ૧૭૧.

અયન-માસ-પક્ષ-દિનનિરૂપણ નામનો છઠ્ઠો અધિકાર —

અયન, વિશ્વાનો વિચાર, માસ વિચાર, અધિક માસ વિચાર, અધિક માસનું ફળ તિથિના ક્ષય વૃદ્ધિનું ફળ, દિન વિચાર, રોહિણી નક્ષત્રમાં વૃષ્ટિનું ફળ, વરસાદ થવાના દિવસોની સંખ્યા, તિથિ અને વારને આશ્રી રોહિણીનું ફળ, પ્રથમ વૃષ્ટિના દિવસનું ફળ. પૃષ્ઠ ૧૭૨ થી ૧૯૩.

સપ્તમ વર્ષરાજાદિક ફળાધિકાર—

અગરિત દ્વાર, વર્ષના રાજાદિક, વર્ષના રાજાદિકનું ફળ, વર્ષના

અધિપતિનું હજી, વધના મત્રીનું હજી ધાન્યના અધિપતિનું હજી ત્રિરધર-
નદને વિષે યસ્થાધિપ વજેરેનું હજી, ત્ર્યંસહિતામાં ગાનદિકનો વિચાર,
મત્રીનું હજી ધાન્યના સ્વામીનું હજી, મેધના અધિપતિનું હજી રસના
સ્વામીનું હજી, સરવના અધિપતિનું હજી, નીરસના સ્વામીનું હજી આર્દ્ર
નક્ષત્રનું હજી, આર્દ્ર નક્ષત્રનું વાર આશી હજી નક્ષત્રના મોચનું હજી મોચને
આશી આર્દ્ર નક્ષત્રનું હજી, વેળાસમને આશી આર્દ્ર નક્ષત્રનું હજી અભદાર
ત્રેત્ર માસનું હજી, વૈશાખ માસનું હજી જ્યેષ્ઠ માસનું હજી, આષાઢ માસનું
હજી શ્રાવણ માસનું હજી શ્રાદ્ધપદ માસનું હજી, આશ્વિન માસનું હજી
કાર્તિક માસનું હજી, માર્ગશીર્ષ માસનું હજી પૌષ માસનું હજી, માઘ માસનું
હજી, રવાતિમોચનું હજી, ફાલ્ગુન માસનું હજી. પૃષ્ઠ ૧૬૪ થી ૨૩૩

આર્દ્રમેઘ ગણતરી-કથન અધિકાર—

મેધના મત્રીનું જ્યેષ્ઠ, માર્ગશીર્ષ કૃત્તિક પશ્ચાદિકના ત્રીનો, ફલની મેધ
આમાર્માં કહેલું મેધવકે તારકાલિક મત્રીનું જ્યેષ્ઠ મત્રીના વિનાશનું જ્યેષ્ઠ
તરકાળ કૃત્તિક મત્રીનું જ્યેષ્ઠ પૃષ્ઠ ૨૩૪ થી ૨૪૩

નવમેઘ ત્રિવિક્રમ કથન અધિકાર—

વિદ્યપદ કાવચાનો વિચાર, કુધાના વિદ્યપદ કાવચાના ઉપાધ એક
માસ વૈશાખ માસ, જ્યેષ્ઠ માસ આષાઢ માસ, કાલી રોહિણીનો વિચાર,
આષાઢ માસની પૃષ્ઠિ માનો વિચાર, શ્રાવણ માસ અમાવાસ્યાનો વિચાર,
શ્રાદ્ધપદ માસ શ્રાદ્ધપદ અમાવાસ્યાનું હજી આશ્વિન માસ, કાર્તિક માસ
માર્ગશીર્ષ માસ પૌષ માસ માઘ માસ, ફાલ્ગુન માસ, બારે પૃષ્ઠિ માનો
વિચાર કૃત્તિકા દિવસની રાખના, આશાઢ કૃત્તિક હજી. પૃષ્ઠ ૨૪૮ થી ૨૭૩

દશમેઘ સૂર્યચાર અધિકાર—

સકાતિના વિચારનું હજી સકાતિના નામ અને વારનું હજી અઠ
મહત્તમા મહત્તિનું હજી દિવસ રાત્રિમા સકાતિનું હજી સકાતિ વખતે
સુવની અવસ્થા અને તેનું હજી, સકાતિ મુદ્દત વિચાર સકાતિના વાદ
નાદ સકાતિના વજ સકાતિનું મોખ્ખા મહત્તિનું વિશેષન, સકાતિના

આયુષ, મહાતિની જાતિ, મંદાતિના પુષ્પ, સક્રાંતિનુ ફળ, મહાને
અનુસારે નક્ષત્ર અને વાગના યોગનું ફળ, યોગચક્ર, બાર માસની સક્રાંતિને
આશ્રી વૃષ્ટિનો વિચાર. પૃષ્ઠ. ૨૭૮ થી ૨૯૭

અગ્રારમો અહુગણના અધિકાર.—

ચ દ્રવ્યાર, રોહિણી, શકટયોગ, ચ દ્રવી આકૃતિ, ચ દ્રવુ વસ્ત્ર, ચ દ્રવે આશ્રી
કાળનુ જ્ઞાન, સાત નાડીચક્રનો વિચાર, ચ દ્રવના ઉદયનુ ફળ, ચ દ્રવના અસ્તનુ
ફળ, મગળચાર, વક્રી થયેલા મ ગળનુ ફળ, વક્રી ગ્રહોનુ ફળ, ગ્રહોના
અતિચારનુ ફળ, ગણિતે આશ્રી મ ગળના ઉદયનુ ફળ, મ ગળના અસ્તનુ
ફળ, નક્ષત્રો પગ ગમન કરતા બુધનુ રાશિને આશ્રી બુધના ઉદયનુ ફળ,
બુધના અસ્તનુ ફળ, શુક્રના ચારનુ ફળ, શુક્રના દ્વાર, માસને આશ્રી શુક્રના
ઉદયનુ ફળ, રાશિને આશ્રી શુક્રના ઉદયનુ ફળ, નક્ષત્રને આશ્રી શુક્રના ઉદયનુ
ફળ, તિથિને આશ્રી શુક્રના ઉદયનુ ફળ, માસને આશ્રી શુક્રના અસ્તનુ ફળ,
ગણિતે આશ્રી શુક્રના અસ્તનુ ફળ, ગ્રહયોગનુ ફળ પૃષ્ઠ ૨૯૮ થી ૩૩૪

ચાર દ્વારને કહેનારો બારમો અધિકાર:—

રોહિણી ચક્ર, દિવસાર્ધ અને માસાર્ધ, આર્દ્રા નક્ષત્ર પ્રવેશ, નક્ષત્ર દ્વાર
સર્વતોભદ્ર ચક્ર, એકાશી પદવાળુ સર્વતોભદ્ર ચક્ર, દેશ કાળ અને પદ્યનો
નિર્ણય, બળના અશયી સ્વામીનો નિર્ણય, ક્ષેત્રબલ, વક્ર અને ઉદયનુ બલ,
ઉચ્ચબલ, સ્વામીને આશ્રી વેધના ફળનો નિર્ણય, વર્ષાદિકને આશ્રી દૃષ્ટિનુ
જ્ઞાન, વેધને આશ્રી વિશ્વાનો નિર્ણય, સર્વવિચાર ચક્રમાં પૂર્વાચાર્યે કહેલું
બલ અને અબલ, જલયોગ, સૂર્યચંદ્રથી થતા જળયોગ, પુરુષ, સ્ત્રી અને
નપુ સક નક્ષત્રોનો યોગ પૃષ્ઠ ૩૩૫ થી ૩૫૧

તેરમો શકુનનિરૂપણ અધિકાર —

પ્રશ્ન લગ્ન, વૃષ્ટિ સ મ ધી પ્રશ્ન, અક્ષય તૃતીયા વિચાર, રક્ષાબધન પર્વ
વિચાર, આષાઢ પૂર્ણિમા વિચાર, પુષ્પ અને લતાનુ ફળ, વૃક્ષનુ સ્વરૂપ,
કાગડાના ઇંડાનુ ફળ, ટિટિબના ઇંડાનુ ફળ, કાગડાના માળાનુ ફળ,
ગૌતમીય જ્ઞાન, અથકાગની પ્રશ્નસ્થિત પૃષ્ઠ ૩૫૨ થી ૩૬૬

ધ્રુવાક અને તેજ-મદીય સ્વરૂપ.—

વર્ષના રાગનુ હળ, રાસિ પરના ગુરુ હળ, મહાધુજી અધિકાર
અદ્વૈતધુ અને વારહજી માસ અદ્વૈતધુ અધિકાર સુર્વમહાધુ અને
વાગ્દળ, સુમદ્વૈતધુ અને માસ સભ્યો વિચાર મહાધુ અને નક્ષત્રોત્તર
વિચાર માંદીમાં વધવદ્વૈતધુ અને મોડો મોડોના મોડોમાં મોડો વધવદ્વૈતધુ
માસ સરોવરો થી, તેજ ગોળ વિષયક તેજ-મદી વિચાર સંક્રાંતિ
વિચાર સંક્રાંતિ અને વારહજી અધિકાર સંક્રાંતિ સમયે અદ્વૈત રાસિનો
વિચાર મહોની ત્રિતી સનિધર વિચાર રાહુજી વિચાર, રાસિ ઉપર
એકમ થતા મહોનુ હળ ઉદય અસ્ત મહાધુ અધિકાર વહો માર્ગ
મહાધુ અધિકાર મહોનુ નક્ષત્ર હળ વરુણોની રાસિનો વિચાર
અદ્વૈતધુ હળ રાગધુ માસમાં અદ્વૈતધુ વિચાર, પૃથ્વ ૩૬૭ થી ૪ ૪

૧ અમરકુરુ (અષ્ટાંગનિમિત્ત) ૨ સ્વપ્ન નિમિત્ત, ૩ સ્વર વિદ્યાન
નિમિત્ત ૪ અમિત્ત નિમિત્ત, ૫ અનન નિમિત્ત, ૬ હસ્તરેખા નિમિત્ત,
૭ ઉત્પાત નિમિત્ત ૮ અતરિક્ષ નિમિત્ત, ૯ રમણ શુક્લાવલી ૧ અક
રમણ ૧૧ ગૌતમ કેવલી મદાવિષ્ણ ૧૨ શકુન જાત્ર ૧૩ શ્રી મુખારિવ
શકુનવલી ૧૪ સામાન્ય શુકનો ૧૫ મનસાએ ૧૬ બદાકલ મદામન,
૧૭ પરદેશ જર્ણા મણુવાનો મન ૧૮ સરસ્વતી મદાવિષ્ણ ૧૯ શ્રી
પ્રાપ્તિ મદાવિષ્ણ, ૨ રાગપદારિણી વિષ્ણ ૨૧ ઉપસર્ગ-વિમ્લવિનાયક
મન ૨૨ વીંછીનુ એર ઉત્તરવાનો મન ૨૩ અવર ઉત્તરજી મન ૨૪
અનુજિનામા મદાવિષ્ણ ૨૫ પ્રસૂતિકાનિવારજી ઉપાવ ૨૬ દોષનિર્નાશિની
વિષ્ણ ૨૭ સૂતપ્રેત નિવારજી મન, ૨૮ સૂતપ્રેતનો બીજો મન ૨૯ વર્ષ
પરિચય ૩ તિજવપદ્મચરિતોત્તરનો મન ૩૧ વીસા મન, ૩૨ પદારિથો
મન ૩૩ તિજ હરિકતા નાચક અસુઠી, ૩૪ મહાસાતિ અપ ૫૪ ૪ ૫
થી ૫૬

સ્મૃતિ—મનસાએનો ઉપયોગ કરનાર વિધિ-વિધાનાદિમાં ગુરુ
મનનો અવર અમાન કરવો જોઈએ

વર્ષ પ્રબોધ—

યાને

મેઘમહોદય

અંથકારનું મંગલાચરણ

શ્રીતીર્થનાથવૃષભં પ્રભુમાશ્વસેનિ,
શંખેશ્વરં નતસુરેન્દ્રનરેન્દ્રચન્દ્રમ્ ।
ધ્યાયન્ સ મેઘવિજયં સુખમાવબુધ્યૈ,
શાસ્ત્રં કરોમિ કિલ મેઘમહોદયાર્થમ્ ॥ ૧ ॥

યેનાયં પ્રભુપાર્શ્વમાસવૃષભં વિશ્વૈકવીરં હૃદિ,
સ્મારં સ્મારમહર્નિશં પટુધિયા ગ્રન્થઃ સમમ્ભવસ્યતે ।
ત્રેધા તસ્ય સુવર્ણસિદ્ધિકમલા મેઘાવલાત્ પ્રૈષતે,
રાજદ્રાજસમાસુ માસુરતયા કીર્તિર્નરીનૃત્યતે ॥ ૨ ॥

શ્રી તીર્થકરને વિષે વૃષભ સમાન (શ્રેષ્ઠ), આશ્વસેન
રાજાના પુત્ર, સુરેન્દ્ર, નરેન્દ્ર અને ચંદ્રાદિક જયોતિષીઓએ
અથવા શ્રેષ્ઠ એવા સુરેન્દ્ર અને નરેન્દ્રોએ નમસ્કાર કરેલા
શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું હૃદયમાં ધ્યાન કરી

સદેશામ્બી જ્યોતિષનો ધાધ યવા માટે હું મેરનો
વિજય^૧ કરનાર આ મેઘમહોદય નામનું શાસ્ત્ર રમુ છું

જેણે મેટતા પ્રાપ્ત કરી છે અને જે વિશ્વમાં અદ્વિતીય
વીર છે, તે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુને હૃદયમાં વારવાર સ્મરણ
કરી જે પુરુષ સારી બુદ્ધિથી આ યવનો અભ્યાસ કરે છે,
તેને બુદ્ધિનું બળ પ્રાપ્ત થવાથી ત્રણ પ્રકારે સુવર્ણસિદ્ધિની^૨
લક્ષ્મી વૃદ્ધિ પામે છે, તથા અત્યંત યોગ્યતા મેળવી મેળવી
શાશ્વતભાગ્યોમાં તેની હેરીષ્માન ક્ષિત્તિ અત્યંત નૃત્ય કરે છે

૧ દેશાધિકાર

દ્વીવાળીને દિવસે આ યવ રચવાનો મે પ્રારભ કર્યો
છે આ દિવસે જન્મશુક્ર શ્રી વર્ધમાનસ્વામીની ભક્તિ કર
વાથી મને વાહસિદ્ધિનું સાંનિધ્ય પ્રાપ્ત થાયો. શ્રી સ્થાનાંગ
સૂત્રના હથમા સ્થાનમાં સર્વ લોકના હિતેષુ શ્રીમાન્ મહા
વીર જિનેશ્વરે સુપમા કાળનો ઉદય બતાવ્યો છે—સુપમા
નામના આરાત્ર વર્ણન કર્યું છે તેમાં વૃદ્ધિ થવાનો કાળ
અને અકાળરૂપ હથ સ્થાનાંકિનું નિરૂપણ કરી તે સૂત્રનું
નિવરણ કરેલું છે, તે સર્વ આ યવમા સ્પષ્ટ રીતે બતા
વવામાં આવ્યું છે તે વિષે સ્થાનાંગ સૂત્રના હથમા સ્થાનમાં
ઉત્કૃષ્ટ સુપમા કાળનું વર્ણન આ પ્રકારે કર્યું છે

“ હથ સ્થાનોવટે ઉત્કૃષ્ટ સુપમા કાળ બાણવો—અકાળે
વૃદ્ધિ યાચ નહીં ૧, કાળે વૃદ્ધિ યાચ ૨, અસાધુને ડાઘ
પૂજે—વાટે નહીં ૩, સાધુની પૂજા—વહના યાચ ૪, મનુષ્યો

૧ પ્રથમરે પોતાનું મિર્ધવિજય નામ પણ સ્મર્યું છે

૨ સેનામિત્રિ વિદ્યાસિદ્ધિ અને મોહસિદ્ધિની લક્ષ્મી.

શુક્રજનનો સમ્યક્ વિનય કરે ૫, મનોહર શબ્દ ૬, મનોહર રૂપ ૭, મનોહર રસ ૮, મનોહર ગંધ ૯ અને મનોહર સ્પર્શ ૧૦—આ દશ ઉત્કૃષ્ટ સુષમ કાળમાં હોય છે.”

આ ગ્રંથનો અભ્યાસ કરવાથી સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન થાય છે, તેથી આ ગ્રંથ વાચી તત્ત્વજ્ઞાનીઓએ નિઃશંક થવું વૃષ્ટિ સારી થવાથી વર્ષ પછી સારું થાય છે, તેથી પ્રથમ વૃષ્ટિના કારણે અહીં કહેવામાં આવે છે તેમાં દેશ, વાયુ અને દેવાદિક એ ત્રણ વૃષ્ટિના હેતુ કહેલા છે તે વિષે સ્થાનાગ સૂત્રના ત્રીજા સ્થાનમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે—

“ ત્રણ સ્થાનવડે મહાવૃષ્ટિકાય એટલે ઘણી વૃષ્ટિ થાય છે. તે આ પ્રમાણે—જે દેશ અથવા પ્રદેશમાં ઘણા જળયોનિના જીવો અને પુદ્ગલો જળપણે ઉત્પન્ન થતા હોય અને વિનાશ પામતા હોય, ત્યાં ઘણી વૃષ્ટિ થાય છે ૧ જ્યાં દેવ, નાગકુમાર, ચક્ષુ અને ભૂત વગેરેની સમ્યક્ પ્રકારે આરાધના-ભક્તિ થતી હોય, ત્યાં તે તે દેવાદિક અન્ય સ્થાને વરસતા વાદળાને પણ ખેંચી લાવીને વરસાવે છે. ૨ તથા જ્યાં વરસાદના વાદળા આકાશમાં અડ્યાં હોય અને વાયુ બધ થયો હોય ત્યાં પણ વરસાદ ઘણો વરસે છે ૩. આ ત્રણ કારણે સારી વૃષ્ટિ થાય છે ”

જળમય દેશ, જાગલ દેશ અને મિશ્ર દેશ, આ ત્રણ પ્રકારના દેશ પડિતો માને છે. તેનો તેવો તેવો સ્વભાવ જાણીને જળની વૃષ્ટિ કહેવાય છે તેથી કરીને ગ્રહોનો ઉદય સમાન છતાં પણ માળવા વગેરે જળમય દેશમાં અવશ્ય નિયમિત વૃષ્ટિ થાય છે જેમકે કાળ કરતા ક્ષેત્ર વધારે બળવાન હોય છે, તેથી કરીને દૃષ્ટ ગ્રહાદિકનો યોગ છતાં પણ

ત્યાં દુકાળ પડતો નથી, પરંતુ તેને જાણ્યે તે દુષ્ટ બ્રહ્મચરિત્રના પ્રભાવથી મુઠ્ઠ, મરણી વગેરે વિકારો ઉત્પન્ન થાય છે ૧ જો જ પ્રભાવે શુભ થયેલો ઉદય છતાં પણ મારવાડ વગેરે જાગ્રદ દેશમાં જુદામાન પુરુષો થોડી પણ વૃદ્ધિનો અભાવ કહે છે કેમકે તેવા દેશો જ જાગ્રદ જોડે જળ શક્તિ હોય છે ૨. (અર્થાત્ મિત્ર દેશમાં થયેલું શુભાશુભ ફળ તમામ મળતું આવે છે એમ જાણવું) ૩) દરેક દેશમાં વાતુ અને વાહનાના યોગથી પાંડિતોએ વરસાદનું શુભ અને અશુભ ફળ જાણવાનું છે, તેથી કરીને વરસાદના સર્વ યોગોમાં જા વાતુ અને વાહનોનો યોગ જાણવાનું કહ્યું છે વળી દરેક દેશમાં સ્વાભાવિક કાર્મક ઉત્પાત થયો હોય તો તે કાર્મ વખત તત્પરથી જાણવાનું થાય છે, તેથી વરસાદનું જ્ઞાન થવા માટે વિવેકવૃત્તિ પુરુષે તે ઉત્પાતનો યોગ પણ જાણવો જોઈએ. તે વિવે વિવેકવિદ્યાસ્ત નામના ગ્રંથમાં ઉત્પાતનું પ્રકરણ જા પ્રભાવે કહ્યું છે—

“ પોતાના નિવાસસ્થાનના તથા પોતાના દેશના કંઈપણ ને માટે જુદામાન પુરુષે નિમિત્ત (શકુન) વગેરેનો વિચાર કરવો જોઈએ. તેમાં જો ઉત્પાત વગેરે અશુભ નિમિત્ત જોવામાં આવે તો ઉપરથી પુરુષે તે સ્થાન અને દેશનો અવરજવ ત્યાં જ કરવો ઉચિત છે સર્વજ્ઞ જે પદાર્થનું જેવું સ્વરૂપ હોય તેમાં કાર્મ નિઠાર-દેશકાર માલમ પડે તો તે ઉત્પાત કહેવાય છે તે ઉત્પાત અનેક પ્રકારના હોય છે જાણા ઉત્પાત જે જે દેશમાં થાય છે, તે તે દેશમાં દુકાળ પડે છે, તથા દેશ, રાજ્ય અને પ્રજાનો ક્ષય થાય છે ચિત્રોમાં કે દેવાલયોમાં

દેવોની પ્રતિમાનો વિકાર કે ભંગ જોવામાં આવે, તથા જ્યાં
 ધ્વજાઓ ઊંચા મુખે ફરકતી જોવામાં આવે, તો ત્યાં રાજ્ય
 વગેરેનો ઉપદ્રવ થાય છે. જ્યાં રાજા વગેરે ઉત્તમ વર્ણ
 ખેતીનો ધંધો કરી આજીવિકા ચલાવે, વિધર્મી એટલે ભરવાડ
 સિવાયના લોક પશુપાળનો ધંધો કરે, દેવની પ્રતિમાનો ભંગ
 થાય તથા સાધુ અને બ્રાહ્મણનો વધ થતો હોય; તેમ જ જ્યાં
 ઋતુઓ વિપરીતપણે વર્તતી હોય ત્યાં સમગ્ર દેશમાં ભય
 ઉત્પન્ન થાય છે, દેવાલયોનો નાશ થાય છે, પ્રજાઓને પીડા
 ઉત્પન્ન થાય છે, દુર્ભિક્ષ-દુકાળ પડે છે અને બ્રાહ્મણનો
 વિનાશ થાય છે જ્યાં જળચર જીવો પૃથ્વી પર ચાલતા અને
 ભૂચર જીવો જળમાં ચાલતા, નગરના પ્રાણીઓ અરણ્યમાં
 અને અરણ્યના પ્રાણીઓ નગરમાં ચાલતા જોવામાં આવે તથા
 નગરની મધ્યે શિયાળ અને કાગડા વગેરેના શબ્દ થતા હોય,
 તો તે નગરનો વિનાશ થાય છે છત્ર, કિલ્લો અને સેનાદિકમાં
 દાહ વિગેરે દેખાતો હોય તો તે દેશના રાજાને ભય થાય છે શસ્ત્ર
 યજ્ઞતા જોવામાં આવે અથવા મ્યાનમાથી ખર્જ પોતાની મેળે નીકળી
 જાય તો યુદ્ધ કરવાનો સમય આવે છે લોકમાં અન્યાય, દુરાચાર
 અને અધિક પાપ હોવામાં આવે તથા અકસ્માત્ કોઈ પણ
 પ્રકારનો વિકાર થાય તો દેશનો વિનાશ થાય છે વર્ષા ઋતુમાં
 દિવસે સૂર્યની સન્મુખ ઇંદ્રધનુષ જોવામાં આવે તો કાંઈ
 દોષ નથી; પરંતુ તે જો રાત્રિએ જોવામાં આવે તો તે અશુભ જ
 છે અને શેષ કાળે જોવામાં આવે તો તેના રાગની વ્યવસ્થા
 પ્રમાણે શુભાશુભ જાણવું, તે આ પ્રમાણે—જો તે ઇંદ્રધનુષ
 સ્વેત વર્ણનું હોય તો બ્રાહ્મણ જાતિનો વિનાશ થાય, રાતા
 વર્ણનું હોય તો ક્ષત્રિયનો વિનાશ થાય, પીળા વર્ણનું હોય

તો વૈશ્વનો વિનાશ થાય અને રમામ વર્ણતું હોય તો શૂદ્રનો વિનાશ થાય એટલે કે તે તે જાતિને અશુભ લાગુ પડે તો વિના વૃક્ષોને પુષ્પ તથા ફળ આવે તો રાજ્યવત્ પરાવર્તન થાય છે એટલે તે રાજ્ય પર બીજો રાજા થાય છે આ સર્વ જાણતામાં દુષ્ટ નિમિત્ત અદ્ય હોય તો તેવું અદ્ય ફળ અને મોટું હોય તો મોટું ફળ કહેવું અઠાણી પીપળાને પુષ્પ-ફળ આવે તો પ્રાણીઓ જાતિને ભય થાય છે ઉંજરાને પુષ્પ-ફળ આવે તો ક્ષત્રિયને ભય થાય છે, વડલાને પુષ્પ-ફળ આવે તો વૈશ્યને ભય થાય છે અને પ્લક્ષને પુષ્પ-ફળ આવે તો શૂદ્રને ભય થાય છે વૃક્ષ પર વૃક્ષ, પત્ર ઉપર પત્ર, ફળ ઉપર ફળ અને પુષ્પ ઉપર પુષ્પ ઉત્પન્ન થાય તો દોષમાં દુષ્ટાળ વચેરનો મોટો ભય પ્રાપ્ત થાય છે ઘાતરક્ત રાત્રિને સમયે ઝાંચોના શબ્દ થતા હોય, ઠેકાણે ઠેકાણે કલિયા થતા હોય, સર્વત્ર દેહકા અને મોર દેખાતા હોય તથા સર્વત્ર ધાત્રા કામઠા, હૂતરા અને બીધ વચેરે જાનવણે કરતા હોય તો તે દેશ વિનાશ પામી છે જ્યાં અપૂત્ર્યની પૂજા થતી હોય, પૂત્ર્યની પૂજા થતી ન હોય, કામણીના ગઠસ્થળથી મદ્ય વરતા હોય, દિવસે સિંચાળ શબ્દ કરતા હોય અને રાત્રિએ તેતરના શબ્દ થતા હોય, તો જગતને મહાભય ઉત્પન્ન થાય છે જે વખતે મધેદો જુકતો હોય તે જ વખતે જો દોષ પણ નબવાળો બીજો પ્રાણી શબ્દ કરે તો દુષ્ટાળ વચેરે પ્રાપ્ત થાય છે બિહાર, સર્પ અને મત્સ્ય જે વધુ જાતિ સિવાય બીજી દોષ પણ જાતિનો જીવ પોતાની જાતિના જીવનું ભક્ષણ કરે, તથા કામઠા વચેરે પોતાના ભક્ષ્યને છુપાવે તો પાન્યની કાનિ જીવ જાતિનો જીવ અન્ય જાતિના જીવની સાથે ભાષણ

કરે, મૈથુન કરે કે બચ્ચાને પ્રસવે તથા ગર્ભેડીનો પ્રસવ
જોવામાં આવે તો તે ભયને આપનાર છે આ સર્વ અનિષ્ટનું
ફળ અન્તઃપુર, નગર, સૈન્ય, ખજાનો, વાહન, પુરોહિત,
રાજપુત્ર અને પ્રધાન વગેરેને પ્રાપ્ત થાય છે. આ અશુભ
ફળ એક પખવાડિયામાં, એક માસમાં, બે માસમાં, છ માસમાં
કે એક વર્ષમાં ન મળે તો તે ઉત્પાત વ્યર્થ થયો એમ
સમજવું પણ જો ઉત્પાત ઉત્પન્ન થાય તો તે વખતે તેની
શાંતિ કરવી યોગ્ય છે જ્યારે દેશની દુર્દશા થવાની હોય છે
ત્યારે નિમિત્ત, શકુન, દેવ, દેવી, જ્યોતિષ અને મંત્ર વગેરે
સર્વ શુભ હોય તો પણ વિપરીત ફળ આપનાર થાય છે.
જ્યારે દેશની દુર્દશા થવાની હોય ત્યારે પ્રથમ અન્ય દેવતાઓ
પોતાના દેવોને તે દેશમાંથી કાઢી મૂકે છે અને પછી દુષ્ટ
નિમિત્તો બતાવે છે; પરંતુ જો દેશની દુર્દશા થવાની ન હોય
તો એવા ઉત્પાત થતા નથી આ પ્રમાણે તથા બીજા શાસ્ત્રથી
પણ ઉત્પાતના યોગો જાણીને વૃષ્ટિના પરીક્ષકોએ દેશમાં
વર્ષ સખંધી શુભાશુભ ફળ કહેવું.”

શ્રી સ્થાનાગ સૂત્રમાં સુષમા કાળને જણાવનારું સૂત્ર શ્રી
મહાવીરસ્વામીએ કહેલું છે તેમાં કહ્યું છે કે—“આ સર્વ
ઉત્પાતો જાણવાથી બુદ્ધિમાન માણસ પોતે સારું જ્ઞાન મેળવી
શકે છે ”

જ્યારે દેશમાં ઘણા અપકાયના પુદ્ગલો જીવતા સ્વભાવને
લીધે ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે ઘણી વૃષ્ટિ થાય છે, પણ તે
ઉત્પાત કહેવાતો નથી. એ જ રીતે જાંગલ દેશમાં પણ ઘણા
અપકાયના પુદ્ગલો ઉત્પન્ન થતા હોય તો તે શુભ ગ્રહોના

મેઝથી મોટી વૃદ્ધિ કરી શકે છે જળમય દેશમાં પણ જ્યારે
કેર મહોનો સંબેધ સંભવતો હોય ત્યારે જળમેનિના છવો
જાને પુરુષો ધણા મોટા ઉત્પન્ન થાય છે જ્યારે જે જે
દેશમાં સ્વભાવજી વિપરીતપણું જોવામાં આવે ત્યારે તે તે
દેશમાં જનાવૃદ્ધિ થશે જોમ કહેવું તેથી કરીને સર્વ દેશોમાં
કયા પ્રમાણે વાહણાં જોઈને અધ્યોક્ષ્ય કહેવું ઈચ્છિત છે તે
વિષે મેધમહોદય ભવના કર્તા કહે છે કે—

“જ્યારે મેઝ સંક્રાંતિનો સૂર્ય થાય છે ત્યારથી જારખીને
નવ દિવસ સુધી જે જે દિવસે વાહણા, વાસુ અને વીજળી થાય,
તો જનુક્રમે આર્દ્રા વગેરે નવ નક્ષત્રોમાંના તે તે નક્ષત્રને
વિષે વૃદ્ધિ થાય છે, જ્યેષ્ઠે કે નવે દિવસ વાહણાં વગેરે થાય
તો આર્દ્રા વગેરે નવે નક્ષત્રોમાં વૃદ્ધિ થાય છે, ઇત્યાદિ જાણવું”
અથવા જાહી (મેઝ સંક્રાંતિને દિવસે) પહેલા નવ પ્રકરમાં
વાસુ, વાહણા વગેરેનો નિર્ણય કરવો. જ્યેષ્ઠે કે જે દિશામાં
જાને જે પ્રકરમાં વાસુ, વાહણાં વગેરે થાય તે દિશાના દેશમાં
જાને આર્દ્રાદિક તે તે નક્ષત્રમાં વૃદ્ધિ થશે જોમ જાણવું અથવા
તો નવ પ્રકરને વિષે વાસુ, વાહણાં વગેરે થાય તો તે શુભ
છે અને તે જે દિશામાં હોય તે દિશાના દેશમાં જાને તે
નક્ષત્રમાં પુરુષ જળની વૃદ્ધિ થાય છે. હોદામા પણ કહે
વાય છે કે—

“આર્દ્રાધરી નક્ષત્ર નવ, જો વરસે મેઢ જાનતા,
સરૂહી સુણે જરૂર જણે, રહીજે હોઈ નિશ્ચિત ૧
જિણુ દિસિ જાણો અધિક કુષ્ઠ, સા દિસિ સાચી જાણ
સા મણુ થાજ રસાઈલી, સરૂહી જાલી વખાણુ.” ૨

પ્રાક્ષણી સાંભળે છે અને પ્રાક્ષણ કહે છે કે—“ જો આદ્રાં નક્ષત્રથી નવ નક્ષત્રોમાં અનત મેઘ વરસે તો નિશ્ચિત રહેવું. હે પ્રાક્ષણી ! જે દિશામાં વાદળા અધિક હોય તે દિશા સાચી જાણવી; અને તે દિશા ધન, ધાન્ય અને રસવડે ભરપૂર થાય છે માટે તે દિશાને સારી વખાણવી ”

હવે દેશોમાં શુભાશુભ ગ્રહોનો વેધ જાણવા માટે પદ્મ નામના ચક્રને કહ્યું છું, તે આ પ્રમાણે-
પદ્મિની ચક્ર અથવા પદ્મ (કમળ)ના આઠારે આઠ પાખડી-
કૂર્મચક્ર વાળું મનોહર ચક્ર આળેખવું અને
મધ્યમાં નવમી કર્ણિકા આળેખવી પછી
તેમાં દેશોને લખવા, તથા કૃત્તિકાને આરભીને અનુક્રમે
દરેક પાખડીએ ત્રણ ત્રણ નક્ષત્રો મૂકવા આનું ણીજી નામ
કૂર્મચક્ર પણ કહેવાય છે પછી તે ચક્ર ઉપરથી વિચાર કરવો
તેમાં જે નક્ષત્ર પર શનિશ્વર રહ્યો હોય તે દિશા તરફના
દેશમાં ઢુકાળ, યુદ્ધ, રોગ અને દુઃખ વગેરે ઉપદ્રવો થાય છે

મેષ, વૃષ અને મિથુન રાશિમાં રહેલો શનિશ્વર પૂર્વ
દિશાને જોતો હોય; કર્ક, સિંહ અને
શનિશ્વરની દષ્ટિનું કન્યા રાશિમાં રહેલો શનિશ્વર દક્ષિણ
ચક્ર દિશાને જોતો હોય, તુલા, વૃશ્ચિક અને
ધન રાશિમાં રહેલો શનિશ્વર પશ્ચિમ
દિશાને જોતો હોય તથા મકર, કુમ્ભ અને મીન રાશિમાં રહેલો
શનિશ્વર ઉત્તર દિશાને જોતો હોય, તો તે તે દિશાના દેશો
ઢુકાળ, દેશભંગ, યુદ્ધ અને પરચક્ર વગેરેના ઉપદ્રવવડે
ખીડા પામે છે

પૂર્વાશ્વિની, કૃત્તિકા, પુષ્ય, મઘા, વિશાખા, પૂર્વાશ્વિની, કૃત્તિકા, પુષ્ય, મઘા, વિશાખા, પૂર્વાશ્વિની
 ભાદ્રપદ અને ભરણી એ સાત નક્ષત્રો
 સર્વતોભદ્ર નામના દક્ષિણ દિશાના દેશોમાં આઠ માસ સુધી
 ચક્રમાં દિશાનો પીઠા કરે છે શકિર્ણી, જ્યેષ્ઠા, અનુરાધા,
 વિશાલ અને ઉત્તરાશાઢા અને મનિષા એ
 નક્ષત્રો પૂર્વ દિશાના દેશોમાં સાત
 દિવસ શુભકારક છે મૃગશીર્ષ, પુનર્વસુ, અશ્વિની, હસ્તા, ચિત્રા
 અને ઉત્તરાશ્વિની એ છ નક્ષત્રો ઉત્તર દિશાના દેશોમાં એ
 માસ સુધી પીઠા કરનારા છે તથા આર્દ્રા, આશ્લેષા, મૂળ,
 રેવતી, ચતુર્ભિષા અને ઉત્તરાશાઢપદ એ છ નક્ષત્રો પશ્ચિમ
 દિશાના દેશોમાં એક માસ શુભકારક છે એમ પડિતો જ્ઞે છે
 આ સર્વતોભદ્ર ચક્રમાં શુભ થકનો વેધ હોય તો તે અવશ્ય-
 ત તે દેશમાં શુભકારક અને કૂર થકનો વેધ હોય તો
 કુ ખરાબક છે

હવે કર્પૂર ચક્રે વડે દેશોત્તરમાં વર્ષ
 કર્પૂર ચક્રે સળખી શુભાશુભ ભણી ચક્રાય છે તેથી
 પ્રથમ જાણવાપનની રીત જણાવે છે—

ત્રણ લોકના નામ અને જમતના સ્વામી ક્રીડીર્ષ કરના
 અરણ્યકમળને નમસ્કાર કરી પ્રાણીઓના વાહિતની સિદ્ધિને
 માટે દુ લોકવિજય નામનો વત્ર કદુ છુ—ઓમાવલદેવસ્વામી
 ના પાસણને દિવસે જોડસે અક્ષય તુલીયાને દિવસે વાહજોના
 નિઃશય કરવેા દેવોનો સારસ્વા જે હથોનો અક છે તેને મધ્યે
 રાખવેા પછી નવ ખૂણાવાળુ ચક્ર બનાવો વચ્ચે ૧૪૫ નો
 અક લખવેા પછી તેમાં એક એક અક વધારતાં ૧૫૪ અક
 સુધી ઉત્તર, ઇશાન, પૂર્વ વગેરે ક્રમથી આઠે દિશામાં લખવું

પછી દેશનો ધ્રુવાંક, દિશાનો ધ્રુવાક તથા અશ્વિની વગેરે જે નક્ષત્ર પર શનિ હોય તે નક્ષત્રનો અક, એ ત્રણે અંક એકઠા કરી તેને નવે ભાગ દેવો તેમાં જે શેષ રહે તેને આશ્રી ચાલતા સંવત્સરના રાજાથી આરભીને વિશોત્તરી દશાના અનુક્રમે તેનું ફળ કહેવું જે જે અક જે જે દેશમાં હોય તે તે દેશ, ગામ અને નગરના અક જાણવા તે અંકને આશ્રી વિદ્વાનોએ સૂર્યાદિક ગ્રહોનું ફળ કહ્યું છે જે જે દેશ, નગર, ગામ કે સ્થાનને વિષે મૂળ ધ્રુવાક ન હોય તો તેની દિશાનો ૧૪૫ પહેલો મૂળ અક, વર્ષના રાજાની વિશોત્તરી દશાનો મૂળ વર્ષાક, જે નક્ષત્ર પર શનિ હોય તે નક્ષત્રથી તે ગામના નક્ષત્ર સુધીનો અક તથા દિશાનો અક, એ સર્વને એકઠા કરી અગિયારે ગુણી નવે ભાગ દેવો જે બાકી રહે તે ગ્રહને અનુસારે દેશ, નગર કે ગામની મૂળ દશાના ક્રમથી પૂર્વોક્ત શુભાશુભ ફળ કહેવું મેઘની વૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ, સ્વચક્રભય, પરચક્રભય, રોગનો ભય, ધાન્યની ઉત્પત્તિ, ધાન્યનો નાશ, રાજાને કષ્ટ તથા સેનાને ઉપદ્રવ એ સર્વ જાણત સવત્સરના રાજાથી આરભી દેશના અનુક્રમે સૂર્યાદિક ગ્રહોનું શુભાશુભ ફળ વિદ્વાન પુરુષે જાણવું, તે આ પ્રમાણે—

✽ સૂર્યનું ફળ—લોક સુખી થાય, ધાન્યની નીપજ થાય, રાજાઓનું પરાક્રમ વધે અને બ્રાહ્મણોને કાર્ધક ભય થાય. ચંદ્રનું ફળ—રાજા અને પ્રજા સુખી રહે, આરોગ્ય હોય, ધનની વૃદ્ધિ થાય, જળ થોડું હોય, અનાજની પ્રાપ્તિ થાય અને પૃથ્વી અમૃત-રસવાળી હોય મગળનું ફળ—હુકાળ પડે, રાજાને કષ્ટ થાય, હાથી ઘોડાનો વિનાશ થાય એવું રાજપુરુષોનું ભય કર ચુક થાય અને શત્રુથી ભય પ્રાપ્ત થાય રાહુનું ફળ—ઋદ્ધિનો વિનાશ થાય,

રાજા અને પ્રજાના સ્થાનનો વિનાશ થાય, તેમને મહાકુળ ઉપજ થાય, પુરનો ભય થાય અને નગર તથા દેશનો સહાર થાય. સુકેતુ કૃષ્ણ—જાય, લેસ વગેરે ઘણું કૃષ્ણ જાયે, માન્યની ઉપત્તિ ઘણી થાય, વરસાદ ઘણો વરસે, રાજાઓ સુખી થાય, તેમને ઠેઠાનો ભય ન થાય શાનિતુ કૃષ્ણ—રાજાનું મરણ થાય, સમજ હોઠમા ઉપદ્રવ થાય, લોકો જાણ્યોને ક્રમણ જાય નાર થાય અને ઉચ્ચ કુળની સ્ત્રીઓ ઘેર ઘેર ભટકતી થાય. છુલ્લુ કૃષ્ણ—નાના બાળક, સ્ત્રીઓ અને શિશુ (મોટા બાળક)નું મરણ થાય, ધનનો નાશ થાય, રાજની ઉપત્તિ થાય અને ઠેકાણે ઠેકાણે રાજાઓનો સહાર થાય કેતુનું કૃષ્ણ—રાજાઓ સ્થાનગ્રાસ થાય, પ્રજાઓને સુખ થાય, મેઘની વૃદ્ધિ ઘણી થાય, અને દેસ જાણુ વર્ષ વરસાદથી પૂર્વ થાય. સુકેતુ કૃષ્ણ—એકાદશ લોકો યથાવાળા થાય, જાકાશ વાકાગ્રાધી જામ્યાદિવ રહે, વરસાદ ઘણો થાય, ઉચ્ચમ જનોને ખીટા થાય અને પૃથ્વી ધનધાન્યથી ભરે પૂર થાય.

તેમ જ પૂર્વાદિક જાર દિશા અને જાર વિદિશામાં જે જે જાહે વિચરતા હોય તેમાં મગજ, શત્રુ અને શનિ જે કૂર જશે પરચકનો ભય ઉપજા કરનાર ॥ સર્વ કૂર જશે કુળગ્રાસક છે અને વીભા સર્વ જશે સુખકારક છે જેમ ભણવું તથા સન્મુખ, જમણી અને ડાબી દિશાને કરીને તે સુખકારક ભણવા સૂર્ય સ મુખ હોય તો રાજાઓના તેજનો નાશ કરે છે, ચંદ્ર સન્મુખ હોય તો શાંતિને આપે છે, મગજ સન્મુખ હોય તો અગ્નિ તથા રાજનો ઉપદ્રવ કરે

છે, બુધ સન્મુખ હોય તો વૃષ્ટિ ઘણી થાય, ગુરુ સન્મુખ હોય તો ખળના અને કોઠાર ભરપૂર થાય, શુક્ર સન્મુખ હોય તો રાજા અને પ્રજાની વૃદ્ધિ તથા ઉન્નતિ કરે છે; તેમજ લોકોને આનંદ આપનાર થાય છે. શનિ સન્મુખ હોય તો રાજાને કષ્ટ તથા ભયંકર દુકાળ પડે છે. રાહુ સન્મુખ હોય તો ખર્પરના રાજ્યનો અને ઉત્તમ કુળની સ્ત્રીઓનો વિનાશ થાય છે. તથા કેતુ સન્મુખ હોય તો મનુષ્ય અને પશુનો વિનાશ થાય કર્તરીના યોગથી શનિ અને રાહુ મળી જાય અને સાથે ચંદ્રમા હોય તો જે જે નક્ષત્રનો વેધ થાય તે તે સ્થાનનો તે નાશ કરે છે. મંગળ અગ્નિનો ઉપદ્રવ કરનાર છે અને રવિ અન્નનો નાશ કરનાર છે તે જ રીતે વિદિશાના વિભાગમા વેપારીઓને દુઃખદાયક અને રાજાનું મરણ કરનાર છે ભાદરવા, પોષ અને માઘ માસના શુકલપક્ષમાં તિથિનો ક્ષય હોય તો તે વર્ષે દુકાળ પડે, અને મોઘો ભાવ રહે. પૂર્ણિમા સમાન હોય તો સમાન ભાવ રહે અને અધિક હોય તો સુભિક્ષ થાય અને સોઘો ભાવ રહે

આઠ પાંખડીવાળા ચક્રમા ચાર દિશા અને ચાર વિદિશા સ્થાપન કરી તેમની મધ્યે ફેરીથી જુદા પ્રકારે માલવ દેશમા રહેલી પુરાતની કુર્પૂરચક્રનો ઉજ્જયિની નગરી સ્થાપન કરવી બીજો પાઠ લંકાથી મેરુ સુધી જનારી પૃથ્વીની મધ્ય રેખામા વિશ્રામ પામેલી આ નગરી શ્રી ઋષભદેવસ્વામીએ મધ્ય ભાગે સ્થાપન કરી છે એકદા આ નગરીના રાજા વિક્રમાર્કે વિચાર કર્યો

કે—“ સમીપે રહેલા દેશોનાં સુખ દુઃખાદિક કોઈક પ્રકારે જાણી શકાય છે, પરંતુ દૂર દેશમાં રહેલા મનુષ્યોનાં સુખ દુઃખાદિક જાણી શકાતાં નથી ” આ પ્રમાણે રાજા વિસ્મય કરતો હતો તે વખતે રાજાના મનને જાણનાર કપૂર નામનો દેવરા (ભેરૂં) બોલ્યો કે—“ હે રાજા ! મારી પાસે પહેલેથી કપૂરચક્ર છે તેના પ્રભાવથી સમગ્ર પૃથ્વી પર વાતુ, વૃદ્ધિ, રાજાનું સુખ, પ્રજાનું સુખ દુઃખ, અવૃદ્ધિ, લલ અને જલમ વગેરે સર્વ જાણી શકાય છે ” તે સાંભળી ચિંતમ રાજાએ પૂછ્યું કે—“ તે ચક્ર કયું છે ? કોણે કર્યું છે ? તેનાથી કેવી રીતે લોકમાં સુખ દુઃખ, અવૃદ્ધિ વૃદ્ધિ અને સર્વ શુભાશુભ જાણી શકાય છે ? ” કપૂરે કહ્યું કે—“ હે શ્રેષ્ઠ રાજા ! આ ચક્ર મર્જાચર્ચે કર્યું છે તેણે સર્વજ્ઞભાવિત આત્મમનુષ્ઠ જ્ઞાન આ મંત્રમાં પ્રકાશિત કર્યું છે નગર, ગ્રામ અને આકરમા રહેનારા તેમજ નદી અને પર્વતમાં રહેનારા સર્વ જનોનું સર્વ શુભાશુભ જલના યોગથી આ બકેદારા ભોવામાં આવે છે આ જલનો વિચાર કરવાથી અવધી આદિક દેશને છેટે ભાતરક જસો જસો યોજનમા રહેલા લોકોનાં સુખ દુઃખ વગેરે સર્વ જાણી શકાય છે અવધીથી આરણીને સહિ માર્ગે નિરૂપણ કરવાનું છે તેમા ૧૪૫ વગેરે જાકની લિપિ લખવી તેને નવે ભાગ દેવો. ચોપ જે જાક રહે તેમાં વર્ષના રાજાનો જાક મેળવી વિશોત્તરી દયાના કમથી દેશમા જલોના યોગવટે શુભાશુભ ફળ જાણવું કોઈ જોમ પણ કહે છે કે—તે દિશાના જાકમા તે ગામના મુર્ચક મેળવી તેમાં ચાનિના નક્ષત્રને જોઈ

કરી પછી તેમાં નવે લાગ દેવો. જે શેષ રહે તે વડે વર્ત-
માન વર્ષના રાજથી ગણતરી કરી વિશેષતરી દશાના ક્રમે
થડોનું ફળ કહેવું. જે ગામનો ધુવાક હોય નહીં અથવા
લિપિના વશથી અશુદ્ધ-સદેહવાળો હોય તો પડિત જને તે
ગામના નક્ષત્રાક્રમા તે દિશાના અઠ લેખવા પછી રૂદ્રાક્રમા
યોગવડે નવો ધુવાક કરવો ત્યાર પછી સર્વ પ્રથમની જેમ
કરીને થડોનું ફળ કહેવું, તે આ પ્રમાણે—

સૂર્યનું ફળ—ગાયો ઘણું દૂધ આપે, વરસાદ ઘણો વરસે,
પ્રજાને સુખ થાય, રાજાને નિધાન પ્રાપ્ત થાય તથા પ્રાણીઓને
ઘણું સુખ અને જળ પ્રાપ્ત થાય છે ચંદ્રનું ફળ—પ્રજા સુખી,
ઘણું પુણ્ય કાર્ય, ધનની પ્રાપ્તિ, રાજાનું આરોગ્ય, ઘાસની
ઉત્પત્તિ, અદ્ય વૃદ્ધિ અને લોકમા સુખાકારી થાય છે.
મંગળનું ફળ—હુકાળ પડે, રાજાને કષ્ટ થાય, મહાભય ઉત્પન્ન
થાય, અગ્નિનો ભય થાય, પ્રજાને પીડા થાય અને ધાન્યનો
વિનાશ થાય, તેમા કાંઈ સશય નથી બુધનું ફળ—અગ્નિનો
ઉપદ્રવ, બાળકોને રોગની ઉત્પત્તિ, રાજાને દુઃખ, નગરનો
ભગ અને ઉપદ્રવોની પરપરા થાય છે ગુરૂનું ફળ—ગાયો
ઘણું દૂધ આપે, વરસાદ સારો થાય, પ્રજા અને રાજાને સુખ
થાય તથા ધાન્યની ઉત્પત્તિ ઘણી થાય. શુક્રનું ફળ—રાજા
સુખી થાય, લોકો ધર્મમાર્ગે પ્રવર્તે, ધનની વૃદ્ધિ થાય,
પ્રજામાં આરોગ્ય રહે, મોટો લાભ થાય, પુત્રની ઉત્પત્તિ અધિક
થાય, અને મનુષ્યોનો જય થાય. શનિનું ફળ—રાજાનો વિનાશ
થાય, પાપ ડીઝોથી મનુષ્યોનો ક્ષય થાય, હુકાળ પડે, પ્રાણીઓને
ભય થાય, ધર્મની હાનિ થાય, તેથી કરીને સુખ કયાથી હોય ?

રાહુનું કૃત-પ્રબલન પીડા પામે, રાત્રીનો વચ્ચે મુદ્ધ
 માથ, પ્રબલમાં મહાભય ઉત્પન્ન થાય, અગ્નિ અને ચારનો લય
 થાય, લોકોને દુષ્ણ થાય અને રાત્રીનું મરણ થાય કેટલુંનું
 કૃત-સર્વનો વિનાશ થાય, લોકો સ્થાનબદ્ધ થાય, ધેરધેર
 મોટાં વેર થાય અને અનુક્રમે દેશનો લગ થાય. પૂર્વાદિકના
 અનુક્રમે ત્યારે દિશાઓમાં જે બહો રહેલા હોય, તેને વર્ષના
 રાત્રિદિગ્ધ બાલુવા અને તેમનું શુભાશુભ ફળ બાલુવું થતું,
 મગળ, રાહુ, છુધ અને કેટલું જે કૂર બહો જે દિશામાં રહ્યા
 હોય, તે દિશાના દેશનો લગ તથા હાનિ થાય છે બાહ્યના
 સૌમ્ય બહો જે દિશામાં રહ્યા હોય, તે દિશાના દેશની સુખ
 સંપત્તિ વૃદ્ધિ પામે છે, ન્યારે બહો સન્મુખ, જમણી બાજુ,
 પાછળ અને ઢાળી બાજુ રહ્યા હોય ત્યારે તેમનું વ્યૂહ વ્યૂહ
 ફળ હોય છે, તે પશ્ચિમોને બાલુવાનું છે, તે આ પ્રમાણે-
 રવિ સન્મુખ હોય તો હાનિ થાય. સોમ સન્મુખ હોય તો
 રાત્રીને સુખ થાય મગળ સન્મુખ હોય તો રાત્રી અને પ્રભાતે
 અગ્નિનો લય થાય, છુધ સંમુખ હોય તો રાત્રી ખર્ચમાં
 વત્પર રહે અને પ્રભાતે દુષ્ણ તથા મહાભય થાય છે ગુરુ
 સન્મુખ હોય તો રાત્રીનો ખલનો વૃદ્ધિ પામે અને પ્રભાતે
 લોક સર્વ ખાન્ધથી ભરપૂર થાય છે શુક્ર સન્મુખ હોય તો
 રાત્રી અને પ્રભાતની વૃદ્ધિ થાય તથા બ્રાહ્મણ લોકોને સુખ થાય
 છે ક્ષત્રિ સન્મુખ હોય તો ત્યાર પગવાળા પશુને પીડા થાય
 અને પ્રબલન દુષ્ણથી મરણ પામે છે રાહુ સન્મુખ હોય
 તો રાત્રીનું મરણ થાય અને પ્રભાત પીડા પામે છે તથા કેટલું
 સંમુખ હોય તો સર્વ લોક શરીરે દુષ્ણી રહે અને પ્રભાતે
 દેશ મૂકી પરદેશમાં જાય

હવે શુક્રના ઉદયને આશ્રીને દેશોને વિષે
વર્ષનું જ્ઞાન બતાવે છે—

— જો દેવગણ^૧ નક્ષત્રમા રહેલો શુક્ર ઉદય પામે તો સિંધુ, સમગ્ર ગુજરાત અને કર્ણાટ દેશમા ધાન્યનો વિનાશ અને મહારોગની ઉત્પત્તિ થાય છે. જલધર દેશમાં દુકાળ પડે તથા વિગ્રહ અને રણસપ્તમાનો સંભવ થાય છે જો મનુષ્ય^૨ ગણના નક્ષત્રમા શુક્રનો ઉદય થાય તો સૌરાષ્ટ્ર દેશમા વિગ્રહ હોય, કલિંગ દેશમાં અને ઓરાબ્યમા તે વર્ષ^૩ મધ્યમ રહે છે, મારવાડ દેશમાં દુકાળ પડે અને ઘી તથા ધાન્ય મોઘુ રહે. સોના રૂપાનો ભાવ વૃદ્ધિ પામે, ગાય, હેસની જાતિમા પીડા થાય અને કપાસ, રૂ તથા સૂતરના ભાવ તેજી રહે. જો રાક્ષસ^૩ ગણના નક્ષત્રમા શુક્રનો ઉદય થાય તો ગુજરાત દેશમા પુદ્ગળનો ભય થાય, દુકાળ પડે, ધનની હાનિ થાય, પચ વર્ષનું પટ્ટસૂત્ર (રેશમી વસ્ત્ર) મૂલ્યથી પણ મળે નહીં અર્થાત્ ઘણું જ મોઘુ મળે, શ્રીફળની હુર્લભતા થાય, કોઈ શ્રેષ્ઠ પુરુષનું મરણ થાય, ચીન દેશમા ઉત્પાત થાય, સિંધુ દેશમા મોટો વિગ્રહ થાય, ત્રણ દિવસ વેપાર બંધ રહે અને માળવા વગેરે દેશમા વિગ્રહ થાય

^૧ અશ્વિની, મૃગશીર્ષ, રેવતી, હસ્ત, પુષ્ય, પુનર્વસુ, અનુરાધા, શ્રવણ અને સ્વાતિ એ નવ નક્ષત્રો દેવગણના છે

^૨ ત્રણ પૂર્વા, ત્રણ ઉત્તરા, રાહિણી, આર્દ્રા અને ભરણી એ નવ નક્ષત્રો મનુષ્યગણના છે

^૩ કૃતિકા, મઘા, આશ્લેષા, વિશાખા, શતભિષા, ચિત્રા, જ્યેષ્ઠા, ધનિષ્ઠા અને મૂળ એ રાક્ષસગણના નવ નક્ષત્રો છે.

હવે શુક્રના અસ્તને આમીને દેશોને વિષે
વર્ષનું જ્ઞાન બતાવે છે

જો દેવજયના નક્ષત્રમાં શુક્રનો અસ્ત થાય તો હળસી,
શુભરાત અને માલવ દેશમાં ભય ઉત્પન્ન થાય, રાજ્યનો વધે
વિગ્રહ થાય, પ્રથમથી જ ખાન્ધ મોંઘુ થાય, પછીથી જોક માસ
સુખી કંઈક સોંપુ થાય, યુરાસાન દેશમાં મોટો ઉત્પાત થાય,
મોટા હઠથી દુશ્મનો નાશ થાય, છ માસ પછી ઘણી જગ
વૃદ્ધિ થાય, સોના રૂપાનો ભાવ વૃદ્ધિ પામે, સર્વ જન નિકાળી
થાય, માલવાઈ દેશમાં દુકાળ પડે, વિંધ્યમાં રાજ્યનું પરાવર્તન
થાય, યોપાળગિરિ દેશમાં નરકની જેવો મરહિનો ઉપદ્રવ થાય,
ખર્પૂર અને હરમજ દેશમાં કંઈ પણ વેપાર થાય નહીં,
હરજ અને વપાનગરીમાં ધૂળની વૃદ્ધિ અને શૂન્યતા થાય,
ચાંચની મહુલવા અથવા પરબકથી પરાભવ થાય તથા
ઉત્તર દેશમાં વેપારને વિષે ઘણી લક્ષ્મી મળે અને મુકાળ થાય
જો મનુષ્યજયના નક્ષત્રમાં શુક્રનો અસ્ત થાય તો શામ
દેશમાં અગ્નિનો ભય થાય, કેકિલુ દેશમાં ત્રાસ થાય, લાંબ
જો સિંધુ દેશમાં શૂન્યતા થાય, ઉત્તર દેશમાં દુકાળ પડે,
દ્રવિડ દેશમાં વિગ્રહ થાય, શુભરાતમાં મુકાળ અને વનસ્પતિઓ
ફળફૂલવાળી થાય, જોક માસ સુખી મોંઘવારી રહે, પછી ધાન્ય
સોંપુ થાય, ઘી, તેલ, અનાજ અને પદ્મસૂત્રની ધોતરફ ઉત્પત્તિ
થાય, રાજ્યનો સુખી થાય, સર્વ પ્રજા નીશાળી થાય, સર્વ દેશમાં
ઘણી વસ્તી રહે અને કિટ્ટા વર્ષેમાં જ્ઞાનદ મળતે જો
રાક્ષસજયના નક્ષત્રમાં શુક્રનો અસ્ત થાય તો હિંદુના દેશમાં
વિગ્રહ થાય, ખર્પૂર દેશમાં રાજ્યનોત્તુ મુદ્દ થાય, મિમ

દેશમાં અન્નની તંગી થાય, મારવાડ દેશમાં અને સિંધુ દેશમાં સામાન્ય દુકાળ પડે, અસિયા અને ઉડ દેશનો લંગ થાય, ગુજરાતમાં મુગલ જાતિનો ભય થાય, સમુદ્રમાં ચાલતા વહાણો વિનાશ પામે, ફિરંગી લોકોનો વિગ્રહ થાય, વિરાટ દેશમાં, દુહ દેશમાં, પાચાલ દેશમાં અને સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં મહાકષ્ટ હોય, માલવ દેશમાં રાજ્યનું પરાવર્તન થાય અને લોકોનો ક્ષય થાય, જીર્ણદુર્ગ(જુનાગઢ)માં ભગનો ભય થાય, પાટણમાં અજ્ઞની મોંઘવારી થાય, નવા સિંધા પ્રગટ થાય, અને દક્ષિણ દેશમાં મુળ સંપત્તિ થાય. આ રીતે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવને અનુસરી શુક્રના ઉદય તથા અસ્તના ફળનો નિશ્ચય કરવો.

મહાના વિચારમાં ઉત્પાતવડે દેશોમાં વર્ષનું જ્ઞાન થઈ શકે છે તેમાં પ્રથમ આગ્નેય નામનું મંડળ મંડલ ફળ કહે છે—કૃત્તિકા, ભરણી, પુષ્ય, વિશાખા, પૂર્વાશ્વિની, પૂર્વાભાદ્રપદ અને મઘા એ આગ્નેય મહાના નક્ષત્રો છે. જો આ નક્ષત્રોમાં ધૂળની વૃદ્ધિ વગેરે કોઈ પણ જાતનો વિકાર થાય, ભૂમિકંપ થાય, વજ્રપાત થાય, ઉલ્કાપાત થાય, આંધી ચડે, ધૂમકેતુનો તારો જોવામાં આવે, ચંદ્ર કે સૂર્યનું ગ્રહણ થાય, રુધિરની વૃદ્ધિ થાય, અગ્નિની વૃદ્ધિ થાય અથવા બીજી કાંઈ અદ્ભુત થાય, ત્યારે ડાહ્યા પુરુષે આગ્નેય મહા ઉપરથી બાવી લક્ષણોનો વિચાર કરવો. તે આ પ્રમાણે—નેત્રના રોગની વૃદ્ધિ થાય, અતિસારનો વ્યાધિ ઉપજે, દેશમાં અગ્નિનો પ્રબળ કોપ થાય, ગાયોનું દૂધ-ધી અદ્ય થાય, વૃક્ષો પર પુષ્પ-ફળ ઝોછાં થાય, ચોર

લોકોથી દુઃખનો વિનાશ થાય, વરસાદ થોડો થાય, ભૂજે મરતા લોકો હાથમાં ખરપર ધારણ કરી ભિક્ષા માગતા થાય. સિંધુ દેશ, યમુના નદીના કિનારાના દેશ, વૃતાટકોટ દેશ, બલિષ્ઠક દેશ, બલધર દેશ, કાશ્મીર દેશ અને સવળો ઉત્તર દેશ, આ સર્વ દેશો, આવા ઉત્પાત ભોવામાં આવે તો, વિનાશ પામે છે.

વાયુ મહાસ—મુગશીર્વ, પુનર્વસુ, અશ્વિની, હસ્ત, મિત્રા, સ્વાતિ અને ઉત્તરાશ્વિની જે વાયુ મહાસનાં નક્ષત્રો છે. આ નક્ષત્રોમાં પૂર્વે કહેલાં કેાઈ પણ ઉત્પાતનાં લક્ષણ ભોવામાં આવે તો મોટા વાયુ વાવા લાગે, મહાભય પ્રાપ્ત થાય, ઉત્તર યથેલાં—જળ ભરેલાં વાહનોએ પણ જળની વૃદ્ધિ કરે નહીં, વિશ્વાજળના નિવાસી દેવ, ગ્રાહણ અને રાહ્યજોનો વિનાશ થાય કિટ્ટાઓ, પર્વતનાં શિખરો, તોરણના સ્થળની ભૂમિ અને વનનાં વૃક્ષો જે સર્વ વાયુના વેગથી પડી જાય છે.

વારુણ મહાસ—આર્દ્રા, આશ્લેષા, ઉત્તરાશ્લેષા, રેવતી, શતભિષા, પૂર્વાષાઢા અને મૂળ જે વારુણ મહાસનાં નક્ષત્રો છે. આ નક્ષત્રોમાં પૂર્વે કહેલાં કેાઈ પણ ઉત્પાત થાય તો પ્રજા મુખી થાય, ભાથો દૂધ-ધી ચણુ આપે, વૃદ્ધિ ઉપર પુષ્પ-ફળની ઘણી સપ્તિ થાય, પૃથ્વી પર પુષ્કળ ધાતુ પાડે, લોકમાં આશાબ્ધ વધે, માંગલિક કાર્યો થાય, ખાન્ધ સોમુ થાય, અત્યંત સુખાળ થાય, કીડા, ઉંદર, સર્પ, વીર, મૂગ, કુકડા, મરદી અને કીડીઓનો સમૂહ સ્થળ પ્રદેશમાં અધિક ઉત્પન્ન થાય છે.

માહેદ્ર મહાસ—જ્યેષ્ઠા, અનુરાધા, શકિણી, ધનિષ્ઠા,

શ્રવણ, અભિજિત અને ઉત્તરાષાઢા એ માહેદ્ર મંડલનાં નક્ષત્રો છે એ નક્ષત્રોમાં પૂર્વે કહેલા કોઈ પણ ઉત્પાતો જોવામાં આવે તો સર્વ લોકો મનમાં હર્ષિત થાય છે, રાજાઓ પરસ્પર સધિ કરે છે, સુકાળ અને મગળ પ્રવર્તે છે.

આ સર્વ મંડલો કયે વખતે ક્ષણદાયક થાય છે ? તે કહે છે—આ સર્વ મંડલોમા ઉલ્કાપાત વગેરે જે જે કહેલા છે તે સર્વે વર્ષા ઋતુ સિવાય બીજે કાળે થયા હોય તો પોતપોતાનું ક્ષણ આપે છે અને વર્ષાકાળે થયા હોય તો તે સર્વે વૃદ્ધિ કરનારા જ થાય છે માહેદ્ર મંડળનુ ક્ષણ સાત દિવસમાં મળે છે, વારુણ મંડલનુ ક્ષણ તત્કાળ થાય છે, આગ્નેય મંડળનું ક્ષણ પંદર દિવસમાં થાય છે અને વાયુ મંડલનું ક્ષણ એક માસમાં થાય છે છેલ્લા બે મંડળમા એટલે વારુણ અને માહેદ્ર મંડળમા સુકાલ, ક્ષેમ, આરોગ્ય અને રાજાઓની પરસ્પર સધિ થાય છે તથા પહેલા બે એટલે અગ્નિ અને વાયુ મંડળમાં તેનાથી વિપરીત થાય છે માહેદ્ર અને વારુણ મંડલમા ગાયો હર્ષયુક્ત થાય છે, ઉત્પાતો નાશ પામે છે અને પૃથ્વી કલ્યાણથી વૃદ્ધિ પામે છે અર્ધકાંડ નામના ગ્રંથમા તો આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે—“ આગ્નેય મંડળનુ ક્ષણ ત્રણ માસમાં, વાયવ્ય મંડળનું બે માસમાં, વારુણ મંડળનું એક માસમાં અને માહેદ્ર મંડળનુ ક્ષણ સાત દિવસમાં મળે છે. ” વળી વિવેકવિલાસ નામના ગ્રંથમાં કહ્યું છે કે—“ આગ્નેય મંડળનુ ક્ષણ આઠ માસમાં, વાયવ્ય મંડળનુ બે માસમાં, વારુણ મંડળનુ એક માસમાં અને માહેદ્ર મંડળનું ક્ષણ સાત દિવસમાં મળે છે ” તથા રૂદ્રદેવ નામના દેવજ્ઞ કહે છે કે—“ વાયવ્ય મંડળ બે મહિને, માહેદ્ર મંડળ સાત દિવસે,

આગ્નેય મઠળ પદ્મ દિગ્ગે અને વાયુ મઠળ તરવ જ
જળની વૃદ્ધિ કરે છે " એ વાયુ મઠળ અને આગ્નેય મઠળ
પરસ્પર મળી જાય તથા માહેદ્ર મઠળ અને વાયુ મઠળ
પરસ્પર મળી જાય તો તે મહા કુળને આપે છે, તેથી વિચાર
કરીને તેજુ ફળ કહેવું ભૂમિકપ, પૂળની વૃદ્ધિ, દિશાનો ઢાક
અને અકાળે વૃદ્ધિ, ઇત્યાદિક એ કાંઈ અકસ્માત થાય તે સર્વ
ઉપાત કહેવાય છે આ ઉપાતથી લીક, ઉદર વગેરે સાત
પ્રકારની ઇતિબો, જનીતિ, પ્રજામાં રાજ અને લઠાઈ વગેરે
ફળ ઉપજાય થાય છે તથા પ્રાચે કરીને મઠળના નામને
સહજ જાણે, વાયુ વગેરેનો પ્રકોપ થાય છે આગ્નેય મઠળમાં
દક્ષિણ દિશાના દેશો પીકા પામે છે, વાયવ્ય મઠળમાં ઉત્તર
દિશાના દેશો પીકા પામે છે, વાયુ મઠળમાં પશ્ચિમ
દિશાના દેશો પીકા પામે છે અને માહેદ્ર મઠળમાં પૂર્વ
દિશાના દેશો પીકા પામે છે

ભૂમિકપ થાય તો પ્રજા પીકા પામે, વજ્રપાત થાય તો

રાજાનો હથથ થાય, દિશાનો ઢાક એવામાં

ઉપાતના લેદો આવે તો અનાજાદ થાય અને પૂળની

વૃદ્ધિ થાય તો દુકાળ પડે પૂળની વૃદ્ધિ

હથ કરનારી છે બરફ પડે તો તે અથગારક છે, દિશાનો

ઢાક જાણેના જાય કરે છે અને વજ્રપાત રાજાને અથકર

છે પ્રજાક શબ્દ કરના લગ્ના વાયુ થાય તો વેાર તરફનો

જાય વધે, ભૂમિકપ થાય તો તે દુખદાયક છે અને અદ્ર

સૂર્યનો પરિવેષ(ઘેરાવ) થાય તો તેથી રાજની ઉપત્તિ

થાય છે જોકેનુ પરસ્પર મુદ્દ થાય અથવા ઠેતુનુ ડગ્ગન

થાય તો રાજાનો વચ્ચે મુદ્દ થાય. શક્યને અતે મહાવૃદ્ધિ

થાય તો સર્વ દોષોનો વિનાશ થાય છે. ઉત્કાપાત થાય તો ઉત્તમ પુરુષનો નાશ થાય, વૃક્ષનો છેદ થાય તો ધનનો ક્ષય થાય, પથ્થરની વૃષ્ટિ થાય તો સર્વ ધાન્ય મોઘાં થાય, વીજળી પડે તો જળનો અભાવ થાય, આધી ચઢે-અંધકાર થાય તો પ્રજાનો નાશ થાય, ઋતુઓ વિપરીતપણે વર્તે તો સર્વ પ્રાણીઓને વિષે રોગની ઉત્પત્તિ થાય છે પ્રાણીઓની વિકાર-વાળી ઉત્પત્તિ થાય તો તે રાજાને વિદ્વદ્ધારક છે, ચંદ્ર સૂર્યનું વિપરીતપણું થાય તો ભયકર વિગ્રહ થાય, ગ્રહોનું ચુદ્ધ હોય તો રાજાઓ વચ્ચે પણ ચુદ્ધ થાય છે, ગ્રહની યુતિ હોય તો ધાન્ય મોંઘું થાય

હવે સૂર્ય અને ચંદ્રના ^૧પરિવેષનું ફળ સ્વરૂપથી કહે છે—
ચંદ્ર સૂર્યનો પરિવેષ દ્વર રહ્યો હોય તો અન્ય દેશમાં, મધ્યમાં રહ્યો હોય તો સ્વદેશમાં અને અત્યંત પાસે રહ્યો હોય તો પણ સ્વદેશમાં અત્યંત મહાધિપતિનું ફળ જાણવું. જો તે પરિવેષનો વર્ણુ ^૨સ્વેત હોય તો તે શુભ છે, પીત વર્ણુ હોય તો રોગનો ઉપદ્રવ કરે, રાતો વર્ણુ હોય તો ચુદ્ધ થાય, શ્યામ વર્ણુ હોય તો રાજાનો ક્ષય થાય, નીલ વર્ણુ હોય તો મોટી વૃષ્ટિ થાય અને ધૂમ્ર-ધુસરો વર્ણુ હોય તો ધુંવાર થાય. આ સર્વ વર્ણુ સ્વરૂપ હોય તો તેનું સ્વરૂપ ફળ અને ઘણા હોય તો તેનું મોટું ફળ જાણવું સૂર્યચંદ્રનું મંડળ જળવડે ભીનું જણાતું હોય અથવા જળના કણીયા ઝરતા હોય તો મહાવૃષ્ટિ થાય, જિજનો નાશ જોવામાં આવે તો રાજાનો ક્ષય થાય, અકાળે વૃક્ષ પર પુષ્પ-ફળની ઉત્પત્તિ થાય

તો ધાન્યનો નાશ થાય. જેના રાજ્યમાં કે દેશમાં દેવીની પ્રતિમાનો વિનાશ થાય તેના રાજ્યનો પરિવાર સક્રિય નાશ થાય છે. સૂર્ય અને ચંદ્રનો સર્વોચ્ચ આસવાય તો સર્વ વસ્તુ મોલી થાય, મગજ વગેરે બહો વધે થાય તો તેણે કૃષ્ણ પ્રથમ કહ્યું છે તે બાબત

અર્ધવં નગરનો વર્ષ કપિલ દેખાય તો ધાન્યનો નાશ થાય,
મજિલ જેવો વર્ષ દેખાય તો ગાયોનું

અર્ધવં નગરનું હરણ થાય અને અરુપક વર્ષ જણાય
કૃષ્ણ તો અવરથ બળનો કોભ કરે છે તેમાં
કાંઈ પણ સશય નથી જો મધવં

નગર સ્તિબ્ધ પ્રાકાર અને તોરણ સક્રિય પૂર્વ દિશામાં દેખાય
તો તે રાજ્યનો વિજય કરનાર છે

કપિલ વર્ષની વીજળી થાય તો વાહુ અત્યંત થાય,
ધીળા વર્ષની થાય તો વૃદ્ધિ થાય,
વીજળીનું ઘણું શતા વર્ષની થાય તો તાપ સખ્ત પડે,
અને ધીળા વર્ષની થાય તો મહા

દુઃખાળ પડે છે

આવણ અને અરુપક માસમાં ઇશ કેતુ વચ્ચેના પુત્રો છે,
તે સૌકમાં જળની વૃદ્ધિને કરનાર છે

કેતુનું કૃષ્ણ અને તે વખતે ધાન્ય સોમુ થાય છે
આશિન અને કાર્તિક માસમાં બોદ

કેતુ સૂર્યના પુત્રો છે, તેઓ આર પગા જનાવણનું મરણ
કરનાર છે, તથા દુઃખાળ અને દેશનો નાશ કરે છે માર્ગશીર્ષ
અને ધૌપ માસમાં ધાત્રીય કેતુ અગ્નિના પુત્રો છે, તેઓ

અગ્નિનો દાહ, ચૌરનો લાય અને અનાવૃષ્ટિને દેખાડે છે. માધ અને કાદ્યુન માસમાં નવ કેતુઓ યમના પુત્રો છે, તેઓ ધાન્યને મોઢું કરે છે, હુકાળ પાડે છે અને રાજાઓ વચ્ચે મહાયુદ્ધ કરાવે છે. વસંત ઋતુમાં એટલે ચૈત્ર અને વૈશાખ માસમાં અઢાર કેતુઓ ધનદ(કુબેર)ના પુત્રો છે. તેઓ ઉદય પામે છે ત્યારે લોકમાં સુખ, મંગળ અને સુકાળ કરે છે. જ્યેષ્ઠ અને આષાઢ માસમાં વીશ કેતુઓ વાયુના પુત્રો છે. તેઓ ઉદય પામે છે ત્યારે તેઓ વાયુ સહિત જળની વૃષ્ટિ કરે છે અને વૃક્ષો તથા પ્રાસાદોનો લગ કરે છે આ પ્રમાણે સર્વ મળીને ૧૦૫ કેતુઓ છે કોઈ ૧૦૮ અને કોઈ ૧૦૧ કેતુઓ કહે છે, એમ કેતુની ગણતરીમાં ત્રણ મત છે. એટલે કે સૂર્યના પુત્ર ચૌદને બદલે દશ ગણીએ તો ૧૦૧ થાય છે અને વાયુના પુત્ર વીશને બદલે ત્રેવીશ માનીએ તો ૧૦૮ કેતુ થાય છે

આ કેતુના ઉદયનું ફળ જાણવા માટે નક્ષત્ર જોવું. જે મોટા ઉત્પાતથી તે નક્ષત્ર હણાયુ હોય તો તે એક સો પાંચ કેતુના દેશમાં અનાવૃષ્ટિનો સંભવ છે તે વિષે ઉદયનું ફળ કહ્યું છે કે—“ઉદ્ધાપાત, દિશાનો દાહ, પૃથ્વીકપ અને ધ્રુવતેજ વગેરેને જોઈ વિદ્વાને વિચાર કરવો તેમાં તે ઉત્પાનને દિવસે જે નક્ષત્ર હોય તે નક્ષત્ર પીડિત થાય છે” લોકમાં પણ કહેવાય છે કે—

“ભૂકંપણ તારા પડણ, રગત પાહાણ વુઠ્ઠી;

કેતુ ગામણ રવિ સસિ ગહણ, ઇક્કમિ હોઈ ઉઠ્ઠી. ૧.

વિષ્ણુ નિષિખતિ શકુલી, કર્ષ કોષ અનિહ્ન

તિષ્ણુ નવિ વરસે અણુધર, જાણે અણ્ણ વિણ્ણુ ૨ "

" પૃથ્વીકપ, તારાણુ ખરણુ, કપિર અને પદ્મસ્ત્રી વૃદ્ધિ, કેતુનો ઉદય અને સૂર્યચક્રનું શકલ્ય આ સર્વમાંથી જોઈ પણ હોય તો તે કહીને આપે છે કે શકલી (જાણણી) । જે નક્ષત્ર પર કર્ષપણુ અનિહ્ન-ઉત્પાત હોય તે નક્ષત્રમાં જળની વૃદ્ધિ થતી નથી અને જાણાયેલાં ગર્ભ વિનાશ પામે છે "

કર્ષતેજ અને આર્ષથીર્ષ માસમાં જાણ કે સૂર્યનું શકલ્ય થાય તો તે શુભકારક છે પોણ માસમાં શકલ્ય ચંદ્ર સૂર્યના થાય તો ખાન્ધ શિંણુ થાય, હોઈમાં શય શકલ્યનું ફેળ થાય અને જાણણનું વર્ષ મધ્યમ થાય.

માસ માસમાં શકલ્ય થાય તો હિચિત્ત જળ-વૃદ્ધિ થાય. ફાણુન માસમાં શકલ્ય થાય તો દુષ્કારક-અજનો વિનાશ થાય. જ્યેષ્ઠ માસમાં શકલ્ય થાય તો ચિતારા, લહીયા વગેરેને મહાપીડ થાય અને જાણણનું વર્ષ મધ્યમ થાય. વૈશાખ માસમાં શકલ્ય થાય તો તલ, તેલ, મગ, રૂ અને કપાસનો નાશ થાય. જ્યેષ્ઠ માસમાં શકલ્ય થાય તો વૃદ્ધિ ન થાય, ખાન્ધનો નાશ થાય અને પછીનું (જીજ્ઞુ) વર્ષ સારું થાય. જાષ્ઠ માસમાં શકલ્ય થાય તો કોઈ કોઈ ઠેકાણે વૃદ્ધિ થાય કોઈ કોઈ ઠેકાણે અજ પાડે, યાગનો ઉપદ્રવ થાય, વૃક્ષનાં મૂળ અને ફળ નાશ પામે અને ધીલ જાણતમાં જોઈદર વર્ષ સારું થાય. માઘ માસમાં શકલ્ય થાય તો ઘોડી અને મધેડીના ગર્ભો તત્કાળ પડી જાય (તથા નીચળી અને કરા પડે). શાદપદમાં શકલ્ય થાય તો ઊંચોના ગર્ભનો

વિનાશ થાય તથા આશ્વિન માસમા ગ્રહણ થાય તો લોકમાં સુખ અને સુકાળ થાય. હવે એક જ માસમાં સૂર્ય અને ચંદ્ર બન્નેનું ગ્રહણ થાય તો ઘણા બળવાન રાજાઓ કાપથી ઉત્કટ થઈ મહાયુદ્ધ કરે.

કદાચ અધિક માસમા ચંદ્ર-સૂર્યનું ગ્રહણ થાય તો સર્વ રાજ્યને ભય પ્રાપ્ત થાય, રાજ્યનો ભગ થાય અને રાજાઓનો ક્ષય થાય પ્રથમ સૂર્યનું ગ્રહણ થઈ પછી તરત જ પખવાડિયાને છેડે ચંદ્રનું ગ્રહણ થાય તો સાધુજનોની પૂજા, ધર્મની વૃદ્ધિ અને મોટા પુરુષોનો ઉદય થાય કૂર ગ્રહ કરીને યુક્ત ચંદ્ર-સૂર્યનું ગ્રહણ થાય તો રાજાનો ક્ષય અને રાજ્યનો ભગ થાય, એમ શ્રીભદ્રબાહુ મુનીશ્વર કહે છે રવિવારે ગ્રહણ હોય તો વર્ષ મધ્યમ થાય, તેથી ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો યોગ્ય છે રાજાઓ વચ્ચે યુદ્ધ થાય અને ડુકાળ પડે તે વખતે ધી, લોહ અને તેલનો વિક્રય કરવો યોગ્ય છે સોમવારે અર્ધ ગ્રહણ હોય તો રાજાઓ વચ્ચે વિગ્રહ, અનાજ મોઘુ અને તેલ તથા ધીના વેપારમાં લાભ થાય છે મંગળવારે ગ્રહણ હોય તો અગ્નિનો ભય થાય છે મંગળવારે સૂર્યનું ગ્રહણ હોય તો પરસ્પર યુદ્ધવડે રાજાઓનો ક્ષય થાય છે અને ચંદ્રનું ગ્રહણ હોય તો કપાસ, રૂ અને સૂતર મોંઘાં થાય છે બુધવારે ગ્રહણ હોય તો સોપારી તથા રક્તવસ્ત્રનો સંગ્રહ કરવો લાભદાયક છે શુક્રવારે ગ્રહણ હોય તો ખીજી અને રાતી વસ્તુનો તથા તેલ અને ગંધાદિકનો સંગ્રહ કરવો લાભદાયક છે શુક્રવારે ગ્રહણ હોય તો સુકાળ અને સર્વ લોકને સુખકારક માગલિકાપર્ણ પ્રાપ્ત થાય છે. શનિવારે ગ્રહણ હોય તો જીવારના વેપારમાં લાભ થાય અને શ્યામ વર્ણવાળી વસ્તુ મોઘી થાય.

પીળા અને શતા વસ્ત્ર, તાંજુ અને બળદ વગેરેનો સમૂહ
 કરવાથી ત્રિ માસે તેમાંથી લાભ પ્રાપ્ત થાય છે, જ્યેષ્ઠ માસની
 ૧૫ ૬ ચર્ધ માસ હોય તો ચર્ધા માસે લાભ થાય, ત્રિમાસ
 માસ હોય તો ત્રણ માસે લાભ થાય, ચતુર્માસ માસ હોય
 તો ચાર માસે લાભ થાય, અને માસ અવસ્થાએ જ અસ્ત
 થાય તો એક વર્ષે લાભ થાય છે. સર્વ પ્રકારના ગ્રહણના
 પ્રારંભમાં મોટો ઉત્પાત થયો હોય, પરંતુ પછી તરત જ
 બે જળની વૃદ્ધિ થઈ હોય તો સર્વ ઉત્પાતના ફળનો વિનાશ
 થાય છે. આ રીતે જે દેશમાં ઉત્પાત વિના જ અપૂર્ણતા
 છવે કે પુરૂષોએ જોવામાં આવે, તે દેશમાં ઉત્તમ વૃદ્ધિ
 થાય છે. આ સર્વ વરસાદના ગચ્છો શ્રીસ્થાનાંત્ર સૂત્રમાં વાચ્ય
 રહિત ગતાંત્ર છે, કેમકે તે ગર્ભની ઉત્પત્તિ જળથી જ
 થાય છે તે વિષે આગમમાં કહ્યું છે કે—“જ્યેષ્ઠ (ધુમસ્),
 મહિષા, શીત અને ઉષ્ણ એ ચાર પ્રકારે જળનો ગર્ભ હોય
 છે. અથવા મતાંતરે ક્રિમ, વાદળનો સમૂહ, શીત અને ઉષ્ણ
 જ્યેષ્ઠ પચ્ચ ચાર પ્રકારે જળનો ગર્ભ હોય છે તે કહેવામાં
 મર્જના, વીજળી, જળ, વાયુ અને વાદળાં જ્યેષ્ઠ પાંચ પાંચ
 પ્રકાર હોય છે. માથ માસમાં ક્રિમ પડે, શાશ્વત માસમાં
 વાદળાંવડે આકાશ આશ્ચર્યકારિત રહે, જ્યેષ્ઠ માસમાં શીત અને
 ગરમી, તથા વૈશાખ માસમાં મિથુની ગર્ભના, વીજળી, વરસાદ,
 વાયુ અને વાદળાં એ પાંચ પ્રકારે ગર્ભનું લક્ષણ હોય છે.
 તે ગર્ભ સાત માસ અને સાત દિવસે પરિપક્વ થાય છે. જેવો
 ગર્ભ હોય તેવું તેનું ફળ જાણવું અન્યના મતે જોવું પડ્યું
 છે કે—માર્ગશીર્ષ અને પૌષ માસમાં સમ્પ્રાપ્તો રજ ખીંચે,
 જળનો પરિવેષ જોવામાં આવે, માર્ગશીર્ષ માસમાં વિશેષ

શીત અને પોષમાં વિશેષ હિમ ન પડે, માઘ માસમાં પ્રબળ વાયુ વાય, સૂર્યચંદ્રનું તેજ તુષારવડે આચ્છાદિત થાય, વિશેષ શીત પડે, અને સૂર્યના ઉદય તથા અસ્ત સમયે વાદળાં જોવામા આવે તો તે શુભ છે ક્ષત્રગુન માસમા રૂક્ષ અને તીક્ષ્ણ વાયુ વાય, અતિ સ્નિગ્ધ વાદળા આકાશમાં ચાલતાં દેખાય, સર્વ પરિવેષ પણ દેખાય તથા કપિલ અને રક્ત વર્ણ-વાળો સૂર્ય હોય તો તે શુભ છે. ચૈત્ર માસમા વાયુ, વાદળાં અને વૃષ્ટિ સહિત પરિવેષવાળા ગર્ભ હોય તો તે શુભ છે વૈશાખ માસમા વાદળા, વાયુ, વૃષ્ટિ, વીજળી અને ગર્જના સહિત ગર્ભ હોય તો તે શ્રેષ્ઠ છે. આ પ્રમાણે શ્રીસ્થાનાગ સૂત્રના ચોથા સ્થાનમાં કહ્યું છે વળી હીરમેઘમાળામાં પણ કહ્યું છે કે—પરિવેષ, વાયુ, વાદળા, સંધ્યારાગ, ઈંદ્રધનુષ્ય, હિમ, કરા, ગર્જના, વીજળી અને જળકણ એ દશ ગર્ભનાં લક્ષણ છે. આગમમા જીવથી પુદ્ગલને જીવતા કહ્યા છે, તેથી કેટલાક અજીવો મહાવૃષ્ટિના કારણરૂપ થઈ શકે છે. જેમ જળયોનિના જીવની ઉત્પત્તિ તથા વિનાશનો વિચાર કરાય છે, તેમ સમગ્ર દેશ, નગર અને મહાજાનો પણ વિચાર કરવો જોઈએ. મેઘશાસ્ત્રમા જે દિવસે વાદળા વગેરેની ઉત્પત્તિ બતાવી છે અને તે ઉત્પત્તિ જેમ વૃષ્ટિનો હેતુ થાય છે, તેમ તે વાદળાનો નાશ કરનાર પણ થાય છે તે વિષે કહ્યું છે કે—જ્યેષ્ઠ માસના શુકલપક્ષમાં આદ્રા વગેરે દશ દિન નક્ષત્રો જોવા. તેમાં જે દિન નક્ષત્રમા વાદળાં થાય તે પહરીયા નક્ષત્રમા વૃષ્ટિનો નાશ કરે, અને વાદળા ન થાય તો ઉત્તમ વૃષ્ટિ થાય આ પ્રમાણે દેશ અને નગરને વિષે પુદ્ગલ અને જળયોનિ જીવ વગેરેની ઉત્પત્તિ કહેવાથી

સમ્યક્ પ્રકારે વૃદ્ધિના હેતુઓ જાણીને વિજય સહિત જ
મેધમહોદયને કહે છે, તેને લક્ષ્મી વશ થાય છે અને મુઠ્ઠા
સોના-રૂપાની સિદ્ધિ કરનાર જુદા થાય ॥

હતિ શ્રી મહોપાધ્યાય શ્રીમેધવિજયજી ગણિ
રચિત શ્રી મેધમહોદય કથના વર્ષપ્રયોધ
ગ્રંથનો પ્રથમ દેશાધિકાર સંપૂર્ણ

૨. વાતાધિકાર

જે પ્રભુ દેવતાઓને વદ્ય છે, જે સમ્યક્ પ્રકારના ચોત્રીસ અતિશયોવડે મનોહર છે, જે ત્રણ ભુવનને વિનોદ આપે છે, જે ઉન્નત મેઘની જેવી શ્યામ કાતિવાળા છે, જેણે વિમાન-વાસી દેવોને હર્ષ આપ્યો છે તથા જેણે નાગકુમારદિક દેવોને પણ આનંદ આપ્યો છે, તે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ રસવાળા વર્ષને કરે છે.

વાયુ ત્રણ જગતનો આધાર છે, વાયુ સર્વ પદાર્થ કરતાં અધિક મહાન બળવાન છે, વાયુ સર્વ લોકમા વ્યાપીને રહેલો છે, તે વાયુ સ્વરૂપથી બાહર અને શાશ્વત છે. તે વાયુ આ પૃથ્વીતળમા પૂર્વ અને ઉત્તર વગેરે ભેદવડે ઘણા પ્રકારનો છે, વૃષ્ટિ અને અનાવૃષ્ટિનું કારણ છે, જ્વળને આકારે રહેલો છે અને વૈક્રિય રૂપને ધારણ કરનાર છે તે વિષે આગમમા કહ્યું છે કે—

રાજગૃહી નગરીના ઉદ્યાનમા શ્રી ગૌતમ ગણધરે શ્રીવર્ધમાન-સ્વામીને પૂછ્યું કે—“હે ભગવાન્ ! ઇષત્પુરોવાયુ, રપથ્ય-વાયુ, ઊમદવાયુ અને ઝમહાવાયુ, આ ચાર વાયુ વાય છે ? ” ભગવાને કહ્યું—“હા, એ ચારે વાયુ વાય છે” ગૌતમે ફરી પૂછ્યું કે—“હે ભગવાન્ ! ઇષત્પુરોવાયુ, પથ્યવાયુ, મદવાયુ અને મહાવાયુ એ ચારે વાયુ પૂર્વ દિશામા વાય છે ? ”

૧ બીતો, ચાલતો અને સ્તિગ્ધ. ૨ વનસ્પતિ વગેરેને હિતકારક.
૩ ધીમે ધીમે વાતો વાયુ. ૪ ઉત્કટ વાયુ—ઝઝાવાત

ભગવાને કહ્યું—“હે યોતમ ! હા, જો આરે વાસુ પૂર્વ દિશામાં વાય છે ” આ જ પ્રમાણે શ્રી યોતમ ગણધરે ભગવાનને પશ્ચિમ, દક્ષિણ, ઉત્તર, ઇશાન, અગ્નિ, નૈર્ઋત્ય અને વાયવ્ય જોમ સર્વ દિશા અને વિદિશામાં આરે પ્રકારના વાસુ વાવાના પ્રશ્ન કર્યા તેના જવાબમાં ભગવાને સર્વ પ્રશ્નમાં હા કહી ત્યારે ગણધરે ફરી પ્રશ્ન કર્યો કે—“હે ભગવાન ! આરે પૂર્વ દિશામાં ઇષત્યુરેવાસુ, પશ્ચવાસુ, મહવાસુ અને મહાવાસુ જો આરે વાસુ વાય છે, ત્યારે પશ્ચિમ દિશામાં પણ તે આરે વાસુ વાય છે ? અને આરે પશ્ચિમ દિશામાં જો આરે વાસુ વાય છે ત્યારે પૂર્વ દિશામાં પણ જો આરે વાસુ વાય છે ? ” ભગવાને ઉત્તર આપ્યો કે—“હે યોતમ ! હા, આરે પૂર્વ દિશામાં જો આરે વાસુ વાય છે ત્યારે પશ્ચિમ દિશામાં પણ જો આરે વાસુ વાય છે અને આરે પશ્ચિમ દિશામાં જો આરે વાસુ વાય છે ત્યારે પૂર્વ દિશામાં પણ જો આરે વાસુ વાય છે ” આ રીતે સર્વ દિશા અને વિદિશા સબથી પ્રશ્ન અને તેના ઉત્તર જોઈ સરખા જ સમજી લેવા આ પ્રમાણે શ્રીભગવતી સૂત્રના પાંચમા ચતુરના બીજા ઉદ્દેશમાં કહ્યું છે

શ્રીભગવતી સૂત્રના પાંચમી આ પ્રમાણે શકા વાય છે કે—
 “સૂત્રમાં કહેલી રીત પ્રમાણે તો આખા જગત્પ્રેમમાં સર્વ (આરે) વાસુનું સરખાપણું જ થયું અને તેના સરખાપણાથી વૃદ્ધિ પણ સરખી જ થશે અને વૃદ્ધિ સરખી થવાથી સર્વ વર્ષો પણ જોઈ સરખા જ થશે, તેથી આ પ્રત્યક્ષ વિરોધ જ આવે છે ” આ શકાનું સમાધાન કરતાં કહે છે કે—જાની શકા કરવી યોગ્ય નથી, કેમકે તે જ સૂત્રમાં વાસુ વાવામાં ત્રણ લોક કહેલા છે, તે આ પ્રમાણે—શ્રીયોતમ ગણધરે પ્રશ્ન

કર્ચો કે-“ હે ભગવાન ! ઇષત્પુરોવાયુ વગેરે ચારે વાયુ ક્યારે વાય ? ” ભગવાને ઉત્તર આપ્યો કે-“ હે ગૌતમ ! જ્યારે વાયુકાય પોતાની સ્વાભાવિક ગતિ કરે છે ત્યારે તે ઇષત્પુરોવાયુ વગેરે ચારે વાયુ વાય છે ” ૧ પ્રશ્ન-“ હે ભગવાન ! ઇષત્પુરોવાયુ વગેરે ચારે વાયુ ક્યારે વાય છે ? ” ઉત્તર-“ હે ગૌતમ ! જ્યારે વાયુકાય ઉત્તર વૈક્રિય કરે છે ત્યારે તે ચારે વાયુ વાય છે ” ૨. પ્રશ્ન-“ હે ભગવાન ! તે ચારે વાયુ ક્યારે વાય છે ? ” ઉત્તર-“ હે ગૌતમ ! જ્યારે વાયુકુમાર દેવો અથવા વાયુકુમારિકા દેવીઓ પોતાને માટે કે બીજાને માટે કે તે બન્નેને માટે વાયુકાયને ઉદ્દેર-પ્રેરણા કરે છે ત્યારે તે ચારે વાયુ વાય છે ૩. ”

આ પ્રમાણે વાયુના વિશેષને લીધે વૃષ્ટિ અને અવૃષ્ટિનો વિશેષ હોવાથી શુભાશુભ વગેરેના યોગવડે વિચિત્ર વાયુ વાવાથી વર્ષને વિષે વિચિત્રતા થાય છે

વળી શ્રીસ્થાનાગ સૂત્રમાં ત્રણ પ્રકારનો વાયુ કહ્યો છે— પહેલો વાપક, બીજો સ્થાપક અને ત્રીજો જ્ઞાપક અહીં ત્રાજ-વાની દાડીના ન્યાયને અનુસારે મધ્યનો સંગ્રહ કરી આદિ અને અત એ બે વાયુ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે તેમા પહેલો વાપક નામનો વાયુ વાદળાં વગેરેને ઉત્પન્ન કરનાર છે બીજો સ્થાપક નામનો વાયુ તે વાદળાને સ્થિર કરે છે એટલે વિનાશ કરતો નથી ત્રીજો જ્ઞાપક નામનો વાયુ છે તે થનારી વૃષ્ટિને પહેલેથી જ જણાવે છે પહેલો વાપક વાયુ બે પ્રકારનો છે તેમા પહેલો એ કે વર્ષાકાળમા વાદળા ઉત્પન્ન કરીને

તત્કાળ વૃષ્ટિ કરે છે અને બીજા પ્રકાર જો કે શીત કાળમાં વાદળાં ઉત્પન્ન કરીને ઘણા કાળે વૃષ્ટિ કરે છે

સામાન્યથી વાયુચક્ર

પૂર્વ કે ઉત્તર દિશાનો વાયુ હોય તો તે શીઘ્ર વૃષ્ટિ કરે છે, દક્ષિણ દિશાનો વાયુ હોય તો તે વૃષ્ટિનો વિનાશ કરે છે અને પશ્ચિમનો વાયુ હોય તો તે વિલંબે વૃષ્ટિ કરે છે, અગ્નિ ખૂણાનો વાયુ હોય તો વિશ્વક, અગ્નિનો જલ અને વૃષ્ટિની અટકાવત ધાય છે, નૈર્ઋત્ય ખૂણાનો વાયુ જ્યાં કુખી વાતો હોય ત્યાંકુખી સખ્ત તાપ પડે છે, વાયવ્ય ખૂણાનો વાયુ હોય તો પવન સહિત વૃષ્ટિ ધાય છે, તેથી હોડા પીઠા પામે છે, માંકડ વગેરે નાના જીવની વૃદ્ધિ ધાય છે તથા ચલન, ઉદર, વીર વગેરે ઇતિબો ઉત્પન્ન ધાય છે ઇશાન ખૂણાનો વાયુ વાય તો જમતણુ કિત ધાય છે, જળની વૃષ્ટિ ધાય છે અને હોડામાં જ્ઞાનક પ્રવર્તે છે આ પ્રમાણે સામાન્ય રીતે વાયુચક્ર કહેણ છે

હૃદયે પશુ પોતાની રુચિથી મેધમાળામાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે-‘ હે કુદરી ! આ વાયુની ખાસણા વત્વથી તું સાબળ પૂર્વ દિશાનો વાયુ હોય તો મુકાળ ધાય છે, તેમાં કાંઈ પણ સશય નથી હે ત્રિરિન્દત્મભા(પાર્વતી) ! અગ્નિ ખૂણાનો વાયુ હોય તો ખઠ્ઠવૃષ્ટિ ખેટલે કાંઈ કાંઈ કહેણે વૃષ્ટિ ધાય છે, દક્ષિણ દિશાનો વાયુ હોય તો ચલન, ઉદર વગેરે ઇતિબો ઉત્પન્ન ધાય છે, નૈર્ઋત્ય ખૂણાનો વાયુ હોય તો કુળની વૃદ્ધિ ધાય છે, પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ હોય તો મનોહર ખાન્ય ઉત્પન્ન ધાય છે, વાયવ્ય ખૂણાનો વાયુ હોય તો સખ્ત તાપ

પડે છે, ઉત્તર દિશાનો વાયુ હોય તો તે શુભકારક જાણવો અને ઇશાન ખૂણાનો વાયુ હોય તો સર્વ સ પત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. ”

હેમત ઋતુમાં દક્ષિણ દિશાનો વાયુ અને શિશિર ઋતુમાં નૈર્ઋત્ય ખૂણાનો વાયુ શુભકારક છે. વસત અને શરદ ઋતુમાં પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ હોય તો તે શ્રેષ્ઠ અને ફળદાયક છે. શરદ ઋતુમાં પૂર્વ દિશાનો વાયુ હોય તો તે ફળનો નાશ કરે છે, વસતઋતુમાં ઉત્તર દિશાનો વાયુ હોય તો તે ફળ અને પુષ્પનો નાશ કરે છે, અગ્નિ ખૂણાનો વાયુ કોઈપણ વખત (સર્વ ઋતુમાં) ઇષ્ટ નથી અને ઇશાન ખૂણાનો વાયુ સર્વ ઋતુમાં શુભ છે, નૈર્ઋત્ય ખૂણાનો વાયુ હોય તો તે વિશ્વહ, રોગ, દુકાળ અને લયને કરે છે ઝઝા વાયુ વિના બીજને કોઈ પણ પૂર્વાદિક દિશાનો વાયુ સ્પષ્ટપણે વાતો ન હોય તો વૃષ્ટિ સ્થિર થાય છે. મુખ્યપણાએ કરીને શ્રાવણ માસમાં પૂર્વ દિશાનો વાયુ, ભાદ્રપદ માસમાં ઉત્તર દિશાનો વાયુ અને બાકીના શેષ દશ માસમાં પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ હોય તો તે અત્યંત વૃષ્ટિ કરે છે

ચૈત્ર વદ બીજને દિવસે સર્વ દિશામાં વાયુ લાભતો હોય અને વરસાદ ન હોય તો ભાદરવા

ચૈત્ર માસના માસમાં ઘણી વૃષ્ટિ થાય ચૈત્ર વદ વાયુનો વિચાર ત્રીજને દિવસે પૂર્વ કે ઉત્તર દિશાનો વાયુ ચાલતો હોય તો લોકમાં સુકાળ થાય અને ઘણું જળ પડે. ચૈત્ર વદ ચોથને દિવસે વૃષ્ટિ સહિત વાયુ ચાલતો હોય તો સુકાળ થાય ચૈત્ર વદ પાંચમને દિવસે પણ તેજ ફળ જાણવું. ચૈત્ર માસના કૃષ્ણપક્ષમાં બીજથી પાંચમ સુધીના ચાર દિવસોમાં વૃષ્ટિ સાહત જો પૂર્વ દિશાનો

વાયુ વ્યાહતો હોય તો તે શુભ નથી, પરંતુ શુભપક્ષમાં પૂર્વ કે ઉત્તરનો વાયુ વ્યાહતો હોય તો તે જાતે શુભ છે જોય શુદ્ધ પાંચ મને દિવસે દક્ષિણ કે પૂર્વ દિશાનો વાયુ વ્યાહતો હોય અને જાણે વરસાદ પણ હોય તો તે વર્ષમાં પાન્યનું વણમણ મૂલ્ય યાચ છે જાતે પાન્ય ઘણું મોંઘુ થાય જા પ્રમાણે ઘણા રૂપવાળો અને દક્ષિણ દિશાના વાયુવડે મુક્ત જા જાણે જોય માસ વીજળી મુક્ત હોય તો વૃષ્ટિના ઝર્જને કિલકારક છે જોય માસમાં મૂળ નક્ષત્રથી પ્રારંભી બરણી નક્ષત્ર સુધી અનુક્રમે જોય તેમાં જ્યાં સુધી દક્ષિણ દિશાનો વાયુ વ્યાહતો હોય ત્યાં સુધી યામાસમાં તેટલી વૃષ્ટિ થાય છે

વૈશાખ માસમાં શુભ કે દુષ્ટ પક્ષની જાકમ કે જોડશને

દિવસે દક્ષિણ દિશાનો વાયુ વ્યાહતો

વૈશાખ માસના હોય તો મેવનો મોટો ઉદય થાય

વાયુનો વિચાર વૈશાખ શુદ્ધ ત્રીજને દિવસે ચિહ્નોવડે

વાયુનો નિશ્ચય કરવે તેમાં જો પૂર્વ

કે ઉત્તર દિશાનો વાયુ હોય તો ઘણો વરસાદ વરસે, દક્ષિણ

દિશાનો કે નૈર્ઋત્ય ખૂણાનો વાયુ હોય તો વૃષ્ટિનો શેષ થઈ,

પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ હોય તો વૃષ્ટિ અધિક થાય અને

ધાયનો શેષ થઈ વૈશાખ શુદ્ધ ચોથને દિવસે સમ્પ્રાસમ્પ્રે

ઉત્તર દિશાનો વાયુ હોય તો મુકાળ થાય ૩ શુદ્ધ પાંચમને

દિવસે પૂર્વ દિશાનો વાયુ વ્યાહતો હોય તો પાન્ય મોંઘુ

થાય તે દિવસે સૂર્યના ઉદય અને અસ્ત સમયે જો પૂર્વ

દિશાનો વાયુ વ્યાહતો હોય તો ઘણા પાન્યનો સમક કરવે,

તેથી ઘણો લાભ થાય છે જોય પ્રમાણે વૈશાખ શુદ્ધ હથમને

દિવસે વાયુ વાતો હોય તો પણ ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો તથા વૈશાખ શુદ્ધ પુનમને દિવસે દેશોને આશ્રી વાયુનો સારી રીતે વિચાર કરવો, તે આ પ્રમાણે-જો પ્રાતઃકાળે પહેલી ચાર ઘડીને મધ્યે પૂર્વ દિશાનો વાયુ હોય તો આદ્રા નક્ષત્રનો સૂર્ય થાય ત્યારે પહેલે દિવસે મેઘનો મોટો ઉદય થાય. બીજી ચાર ઘડીમા જો પૂર્વ દિશાનો વાયુ હોય તો આદ્રા નક્ષત્રનો સમાગમ થાય તેને બીજે દિવસે મેઘનો ઉદય જાણવો એ જ પ્રમાણે ચાર ચાર ઘડીની સખ્યાએ કરીને આદ્રા નક્ષત્રના સર્વ દિવસો જોમ સંભવે તેમ વૃષ્ટિવાળા જાણવા, અને વિપરીત હોય તો વૃષ્ટિ રહિત જાણવા એ જ અનુક્રમે વૈશાખ શુદ્ધ પુનમથી આરભી જ્યેષ્ઠ માસના કૃષ્ણ પક્ષની આઠમ સુધી એટલે નવ દિવસ સુધી ચાર ચાર ઘડીની ગણતરીએ પૂર્વ દિશાનો વાયુ આવતો હોય તો સૂર્યના સયોગવાળા (પહરીયા) આદ્રા વગેરે નવ નક્ષત્રોમા તે તે દિવસે વૃષ્ટિ થાય એમ જાણવું અને તેથી વિપરીત વાયુ આવતો હોય તો વૃષ્ટિ નહીં થાય એમ જાણવું સૂર્ય અને ચંદ્રના યોગને વખતે જો પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ આવે તો શરદઋતુમાં ધાન્યનું મહાફળ પ્રાપ્ત થાય છે. 'જો નવ માસ સુધી પૃથ્વી પર પૂર્વ દિશાનો વાયુ આવતો હોય તો સ્વાતિ નક્ષત્રમા છીપને વિષે ઘણામોતી પાકે, ધાન્ય ઘણું નીપજે અને લોકમા મગળ પ્રવતે છે.'

જો જ્યેષ્ઠ માસમા સૂર્યના કિરણો અત્યંત તપે અને લૂ સહિત

પ્રચંડ વાયુ વાય તો મેઘનો ગર્ભ શુભકારક

જ્યેષ્ઠ માસના થાય જ્યેષ્ઠ માસના કૃષ્ણપક્ષની આઠમ

વાયુનો વિચાર અને ચૌદશને દિવસે દક્ષિણ દિશાનો

પવન વાય તો આગળ ઉપર વૃષ્ટિ સારી

યામ. જ્યેષ્ઠ માસની પાંચમને દિવસે હલ્દિયુ દિશાનો વામુ
 વાય તો તલ, તેલ અને ધીનો સમઠ કરવો, તેને આશ્વિન
 મહિને વેગવાથી લાભ થાય છે તે વિષે મેલમાળા નામના
 પ્રથમાં કહ્યું છે કે—“જ્યેષ્ઠ માસની શુકલ પચમીને દિવસે
 ને ગર્ભાંશ સંભળાય, હલ્દિયુ દિશાનો વામુ વાય અને
 વાહળાંવડે આઠાશ આશ્વિનદિવસ થાય તો ધાન્ય, તલ અને
 તેલનો સમઠ કરવો. અનુક્રમે આર માસે તેનો જમણો તલ
 ધુણો લાભ થાય છે જેઠ શુદ્ધ આઠમથી આર દિવસ વામુ
 ધારણના છે જે આર દિવસમાં મૂઢ (કામળ રુપચંવાળો)
 વામુ શુભ (પૂર્વ ઉત્તર કે ઇશાનનો) વામુ વાય અને સ્થિર
 જોટલે કે મતિ વચરના વાહળાં થાય તો ધારણા શુભ થાય
 છે આથી વર્ષ સારુ થાય છે આ જ દિવસોમાં રવાતિ વગેરે
 આર નક્ષત્રોમા વરસાદ થાય તો ધારણા પરિશુભ (નિષ્ફળ)
 થાય છે આથી આવણુ વગેરે આર મહિનામાં વરસાદ નથી
 મતો આઠમ વગેરે આર દિવસ ઉપર ઠંડા પ્રમાણે જોક
 સરખા નીકળે તો શુકળ થાય અને મુળકારક થાય જે
 જોકસરખા ન નીકળે તો વર્ષ સારુ ન થાય તેમજ ઘોર
 તથા અગ્નિનો ઉપદ્રવ થાય. જ્યેષ્ઠ માસની શુકલ જોકાદશીને
 દિવસે સારી રીતે પૂજા કરી ધૂપ દીપ વગેરેવડે મુયોક્તિ
 ઉત્તમ મહત્ત્વ કરી જોક અતિ મોટા લાંબા ૬૬(બાંસ)માં
 મોટી ધબ બાંધી તેને જાણે સ્થાને જોડી કરવી. જે પ્રમાણે
 ચતુર્પૂર્વક કરી કાળનો નિર્ણય કરવો. તમાં જે આર દિવસ
 મુખી જોક ઉત્તર દિશાનો જ વામુ બાંધે તો જલુ આર માસ
 મુખી અવશ્ય વરસાદ વરસે. જે તેથી વિપરીત વામુ બાંધે
 અથવા તેમાં જીભ વિષરીત જિહ્વો થાય તો પૃથ્વી પર વર્ષા

ઋતુનો વરસાદ તેવા પ્રકારનો વરસે, તે આ પ્રમાણે-પ્રથમ ચાર દિવસ સુધી પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ વાય તો અનાવૃષ્ટિ, ઠંડકાળ અને મહાદુઃખ થાય. જો ઉત્તર દિશાનો વાયુ ચારે દિશામાં વ્યાપી જાય તો પૃથ્વી પર ચોમાસાના ચારે માસ સારો વરસાદ થાય તેથી વિપરીત વાયુ હોય અથવા તે ચારે દિશાને વ્યાપી જાય તો તે રવિના માર્ગથી ભ્રમ્મ થયો છે, એમ તેનું લક્ષણ જાણવું તે વખતે શીત કાળે વૃષ્ટિ થાય છે અને વર્ષાઋતુમાં વૃષ્ટિ થતી નથી. જો તે યન્નેનું વિપરીતપણું થાય તો વર્ષા ઋતુમાં વરસાદ થાય એમ કહેવું. જો વાયવ્ય, પશ્ચિમ અને નૈઋત્યનો વાયુ અનુક્રમે ચાલે તો આષાઢ અને શ્રાવણ એ બે માસમાં ઉત્તમ વૃષ્ટિ થાય. જો પૂર્વ, ઇશાન અને અગ્નિ ખૂણામાં વાયુ અનુક્રમે ચાલે તો ભાદ્રપદ અને આશ્વિન માસની આદિ તથા અતમા ઉત્તમ વૃષ્ટિ થાય. જો જ્યેષ્ઠ માસની અમાવાસ્યા અને પૂર્ણિમાના દિવસે રાત્રિ પર્યંત વાદળાંથી આકાશ વ્યાપ્ત થાય અને પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ વાય તો અનાવૃષ્ટિ થાય. ભાગ્યયોગે કોઈ કોઈ ઠેકાણે વૃષ્ટિ થાય તથા શ્રાવણ, આષાઢ, ભાદ્રપદ અને આશ્વિન માસ વૃષ્ટિ વિના જ પૂર્ણ થાય

* આષાઢ શુદ્ધ પાંચમને દિવસે જો પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ વાય, મેઘની ગર્જના સહિત વૃષ્ટિ થાય અને ઇંદ્ર-આષાઢ માસના ધનુષ દેખાય, તો ધાન્યનો સગ્રહ કરવો વાયુનો વિચાર કાર્તિક માસમાં ધાન્ય મોઘું થવાથી લાભ થશે ઋષિનુ વચન અસત્ય થતું નથી. જો આષાઢ શુદ્ધ બીજને દિવસે વરસાદ ન વરસે અને વાદળાં હોય તો અવશ્ય શ્રાવણ માસમાં વરસાદ વરસે આષાઢ શુદ્ધ

ત્રીજને દિવસે પૂર્વ દિશાનો વાસુ હોય અને પૂર્વ દિશામાં વાહળા જતાં હોય તો ભાદરવા માસમાં મેઘ પુષ્કળ જળ વરસે છે. આપાદ શુદ્ધ યોગને દિવસે દક્ષિણ દિશાનો વાસુ-હોય અને વાહળાં પૂર્વ દિશામાં જતાં હોય તો અપશિત માસમાં અવરશ વૃષ્ટિ થાય છે. વૃષ્ટિના આ બારે દિવસોમાં પૂર્વ કે ઉત્તર દિશાનો વાસુ હોય તો વરસાદ ઘણો થાય અને મુકાળ થાય, અન્યથા દુકાળ પડે. બારશ, પંડવો, પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાને દિવસે જો મોટો વાસુ વાય, વરસાદ થાય અને વાહળાંથી આઠાશ ઢંઢાઈ જાય તો મેઘનો મોટો ઉદય થાય.

આપાદ માસની પૂર્ણિમાની સાંઠ ઘડીએમાંથી બારે માસનો નિર્ણય થાય છે, તેથી સાઠને બારે ભાગ આપાદની પૂર્ણિ દેતાં પાંચ ભાગે છે. જે પાંચ પાંચ ઘડીને માના વાસુનો જોઈ જોઈ માસ જણવો. જે રીતે સાંઠ વિચાર ઘડીએ કરીને બારે માસનો નિર્ણય કરવો, તે આ પ્રમાણે—આખી રાત્રિ વાહળાં રહે જુને પૂર્વ કે ઉત્તર દિશાનો વાસુ જાતો હોય તો તે વર્ષે ઘણું ખાન્ય પાડે અને પૃથ્વી પર મજળ પ્રવર્તે. જો લેશ માત્ર વાસુ અને વાહળાં હોય તથા પૂર્વ અને ઉત્તરનો વાસુ ન હોય તો તે વર્ષે વૃષ્ટિ થાય નહીં અને ભયકર દુકાળ પડે. જે માસના વિભાગમાં યોગ્ય વાહળાં થાય અને મધ્યમ વાસુ વાય તો તે માસમાં અદ્ય વૃષ્ટિ થાય. જોમ જણવું જે માસના વિભાગમાં આઠાશ નિર્મળ દેખાય તે માસમાં વૃષ્ટિની ઢાનિ અને જર્જરાત થાય. જોમ જણવું જે માસના વિભાગની પાંચ ઘડીને વિષે વાહળાં થાય અને પૂર્વ કે ઉત્તર દિશાનો

વાયુ વાય તો તે માસમાં વૃષ્ટિ સારી થાય છે એમ સર્વનો નિર્ણય કરવો. આષાઢની પૂર્ણિમાના દિવસે કે રાત્રિએ પણ સર્વ દિશાનો વાયુ વાતો હોય અને વાદળા થયા હોય, તે કદાચ વરસતાં ન હોય તો પણ આવી પૂર્ણિમા સુખકારક છે જો આષાઢ પૂર્ણિમાના પહેલા પહોરે વાદળા થાય અને પૂર્વ કે ઉત્તરનો વાયુ હોય તો પહેલા માસમા પૃથ્વી પર ઈચ્છાથી પણ અધિક વૃષ્ટિ થાય. જો આષાઢ પૂર્ણિમાનો ક્ષય હોય તો અવશ્ય ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય જ નહીં અહીં પૂર્ણિમાએ ગ્રહણ હોય અથવા વૃક્ષપાત વગેરે ઉપદ્રવ થાય તો તે પૂર્ણિમા ક્ષયવાળી કહેવાય છે. આષાઢ માસની પૂર્ણિમાની પહેલી પાચ ઘડી આષાઢ માસ જાણવો, બીજી પાચ ઘડી શ્રાવણ, ત્રીજી પાચ ઘડી ભાદ્રપદ અને ચોથી પાચ ઘડી આશ્વિન માસ જાણવો. તેમા જે માસની પાચ ઘડીમા વાદળા હોય અને પૂર્વ કે ઉત્તરનો વાયુ સ્પષ્ટપણે ચાલતો હોય તે માસમા સારી વૃષ્ટિ થાય છે શુભ વાયુવડે પણ શુભ વૃષ્ટિ થાય છે. પોષ વગેરે માસમા ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભો જે જે માસમા દગ્ધ-નષ્ટ થાય અને તે તે માસની પાચ ઘડીઓમાં રાત્રે ચંદ્ર અતિ નિર્મળ રહે તો પોષ વગેરે માસમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભને વિષે અવશ્ય ઉત્પાત થવાનો સંભવ છે, તેથી કરીને વૃષ્ટિ જાણવા માટે આષાઢની પૂર્ણિમા રાત્રિ દિવસ જોવી જોઈએ જો આષાઢ પૂર્ણિમાના રાત્રિ દિવસ, વાદળાં અને શુભ વાયુવડે યુક્ત હોય તો ખુદ્ધિમાન પુરુષે શીત કાળમાં પણ વૃષ્ટિના ગર્ભ શુભ જાણવા વિદ્વાન પુરુષે વર્ષના જ્ઞાન માટે આ એક જ દિવસ જોવા લાયક છે તે દિવસે જો આઠે પહોર સુધી વાદળાં અને શુભ વાયુ રહે તો સારું વર્ષ થાય છે

આપાદ પૂર્ણિમાની રાત્રિએ જો બદ્ધ નિર્મળ હોય ત્યારે
 પરિવેષ સહિત હોય તો જગતનો ઉદાર કરવા ઉદ્ધ પદ્ય
 સહિતમાન થતો નથી અમાવાસ્યાથી સોળમે દિવસે જોટલે-
 પૂર્ણિમાને દિવસે સૂર્ય અસ્ત થાય તે વખતે આ લક્ષણનો
 નિચાર કરવો. તેનાથી શુભાશુભ વર્ષનું જ્ઞાન થાય છે, તે આ
 પ્રમાણે આપાદ પૂર્ણિમાના સૂર્યાસ્ત સમયે જો પૂર્વ દિશાનો
 વાયુ વાય તે પૃથ્વી પર સર્વ પ્રકારનાં ધાન્ય નીપજે છે
 જ્વલિ જૂલાનો વાયુ વાય તે લોકો રાજના ઉપદ્રવથી અસ્થિ
 શોષ રહે છે જોટલે લોકમાં રાજનો મોટો ઉપદ્રવ થાય છે
 હક્ષિણ દિશાનો પવન હોય તે રાજાનો વધ્ધિ પરસ્પર મુદ્દ
 થાય છે નૈર્ઋત્ય જૂલાનો પવન હોય તે પૃથ્વી જળ સહિત
 થાય, તેથી ધાન્યનો સમ્રદ્ધ કરવો યોગ્ય છે પશ્ચિમ દિશાનો
 વાયુ હોય તે ધાન્યની ઉત્પત્તિને માટે મોટી વૃદ્ધિ થાય છે
 નાયન્ય જૂલાનો પવન હોય તે માકડ, વીંટ, મચ્છર વગેરે
 પ્રતિજ્ઞો થાય છે ઉત્તર દિશાનો પવન હોય તે લોકો ગીત
 અને મજાગલે પૂર્ણ થાય છે તથા ઈશાન જૂલાનો પવન
 હોય તે ધાન્ય સોધુ થાય છે આપાદ માસમાં મેઘની
 ગર્જના થાય અને ઉત્તર દિશાનો વાયુ ચાલતો હોય તે
 હથમે દિવસે મેઘનો ઉદય થાય આપાદ પૂર્ણિમાના જો અર્ધ
 પડોરમાં વાદળાં ન હોય અને પૂર્વ કે ઉત્તરનો પવન હોય
 તે તે માસમાં અવરથ વૃદ્ધિ થાય છે આપાદ પૂર્ણિમાને દિવસે
 પૂર્વ કે ઉત્તર દિશાનો વાયુ ન હોય, વાદળાં ન હોય અને વરસાદ
 પદ્ય ન હોય તે લોકોને દુઃખદાયક દુઃખાળ થાય છે જોમ અવધુ

માર્ગશીર્ષની શુકલ પક્ષની અષ્ટમીને દિવસે પૂર્વ દિશાનો
વાયુ હોય તો સુકાળ થાય છે અને
માર્ગશીર્ષ માસમાં બીજી દિશાનો પવન હોય તો આવતા
વાયુનો વિચાર વર્ષમાં દુકાળ પડે છે

પોષ માસના કૃષ્ણપક્ષની એકાદશીને દિવસે જો દક્ષિણ
દિશાનો પવન હોય તથા વાદળા સહિત
પોષ માસમાં વીજળી હોય તો આવતા વર્ષમાં દુકાળ
વાયુનો વિચાર પડે છે પોષ શુકલ પચમીને દિવસે
હિમયુક્ત વાયુ ચાલતો હોય તો તે
વખતે બધાયેલા ગર્ભનો પિડ આવતા વર્ષને હિતકારક થાય
છે પચમીને દિવસે થોડા આકાશમા પણ વાદળા હોય તથા
વીજળી અને વરસાદ સહિત શીતળ વાયુ વાતો હોય તો
અવશ્ય ગર્ભનો ઉદય થાય છે

માઘ માસની શુકલ પ્રતિપદાને દિવસે વાદળા સહિત
વાયુ હોય તો પૃથ્વી પર તેલ વગેરે
માઘ માસમાં સર્વ સુગંધી વસ્તુ મોઘી થાય છે.
વાયુનો વિચાર માઘ શુકલ પચમીને દિવસે વૃષ્ટિ
સહિત ઉત્તર દિશાનો પવન હોય તો
ભાદ્રપદ માસમા વૃષ્ટિ થાય નહીં અને ધાન્ય મોંઘુ થાય
માઘ શુકલ સપ્તમીને દિવસે પશ્ચિમ દિશામા વીજળી અને
વાદળાં સહિત રાત્રિ દિવસ પૂર્વ કે ઉત્તર દિશાનો વાયુ ચાલતો
હોય તો સુકાળ થાય છે. માઘ કૃષ્ણપક્ષની નવમી, દશમી
અને એકાદશીને દિવસે વાયુ સહિત વીજળી ચમકે તો ઘણી
વૃષ્ટિ થાય છે અમાવાસ્યાને દિવસે રાત્રિ દિવસ વૃષ્ટિ સહિત

શીતળ વાયુ વાય તેા જાણપદ માત્રની પૂર્વિમાએ મેઘનો મોટો ઉત્તમ થાય છે

શાશ્વત માસમા અતિ વીક્ષ્ય વાયુ વાય અને વૃક્ષોનાં પાંદડાં પાડી નાખે તથા ચેત્ર માસમાં શાશ્વત માસમાં ખીમી ખીમી હસિલ દિશાનો વાયુ વાય વાયુનો વિચાર તે તે મેઘના જર્જરને કિતમરક છે શાશ્વત શુકલ પૂર્વિમાને કિવસે હુતા યની પ્રગટાવવાને સમયે જો પૂર્વ દિશાનો વાયુ હોય તે ધણી વૃદ્ધિ થાય છે, ઉત્તર દિશાનો પવન હોય તેો ધાન્ય બધું નીપજે છે, હસિલ દિશાનો પવન હોય તેો દુઝાળ થાય છે, પશ્ચિમ દિશાનો પવન હોય તેો વર્ષ મધ્યમ થાય છે, જ્યોતિ વાયુ આવે તેો તે ભયંકર છે અને જારે દિશાનો મહાવાયુ હોય તેો રાત્રીઓ વચ્ચે યુદ્ધ અને પ્રજાનો ક્ષય થાય છે

શ્રી હિરવિજયસૂરિએ રચેલી મેઘમાળામાં કહ્યું છે કે—
“રજના ઉત્સવમાં એટલે હુતાશનીને કિવસે ઉત્તમ દિશાનો વાયુ આવતો હોય તેો ધાન્યની પ્રાપ્તિ બધી થાય છે, પૂર્વ દિશાનો વાયુ આવતો હોય તેો બધો વરસાદ થાય છે પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ આવતો હોય તેો કાંઈ કાંઈ કંઠાએ વૃદ્ધિ થાય છે, હસિલ દિશાનો વાયુ આવતો હોય તેો દુઝાળ પડે અને જો જારે દિશાનો વાયુ આવતો હોય તેો દોઢમા ઉપદ્રવ થાય, રાત્રીઓ વચ્ચે યુદ્ધ થાય અને લોકનો ક્ષય થાય.” વળી અન્ય સ્થળે કહ્યું છે કે—“પૂર્વ દિશાનો વાયુ આવતો હોય તેો વીર, શૂર, માહક અને ઉદર વચ્ચેનો ઉપદ્રવ થાય છે, અને પશ્ચિમ દિશાનો વાયુ આવતો હોય તેો પૃથ્વી પર જુગારની ઉત્પત્તિ થાય.”

ચૈત્ર માસના શુકલપક્ષની ચતુર્થી અને પંચમીને દિવસે
પ્રથમ કાંઈક શુભ વૃષ્ટિ થાય અને પછી
ચૈત્ર માસમાં અનુક્રમે ઉત્તર દિશાનો પવન આવે,
વાયુનો વિચાર. તથા આકાશ વાદળાવડે આચ્છાદિત
થાય, આવા લક્ષણ જોવામાં આવે તો
ઘઉંનો સંગ્રહ કરવો, તેથી શ્રાવણ માસમાં ત્રણગણો લાભ થશે.

આ પ્રમાણે જ્ઞાપક એટલે શુભાશુભ ફળને જણાવનાર વાયુ
સંક્ષેપે કરીને કહ્યો. આથી વિશેષ હકીકત વિદ્વાનોએ બીજા
થયોથી જાણવી આ જ્ઞાપક વાયુ વૃષ્ટિને ઉત્પન્ન કરનાર છતાં
પણ કોઈ વખત જઘન્ય ગર્ભવડે તત્કાળ વૃષ્ટિ કરવાથી
સ્થાપક નામનો વાયુ પણ થઈ શકે છે. તે વિષે શ્રીભગવતી
સૂત્રમાં બીજા શતકના પાત્રમાં ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે કે—“હે
ભગવાન ! જળના ગર્ભની સ્થિતિ કેટલા સમયની હોય છે ?
ઉત્તર—હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટથી છ
માસની સ્થિતિ હોય છે ” જળનો ગર્ભ એટલે કાળાંતરે
જળની વૃષ્ટિનું કારણ પુદ્ગળોનો પરિણામ તેની જઘન્ય
સ્થિતિ એક સમય પછી વર્ષી શકે છે, તેથી એક સમયની છે.
અને છ માસે પણ વર્ષી શકે છે, તેથી તેની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ
છ માસની કહી છે આ પ્રમાણે પ્રથમ કહેલા સસ્નેહ વાયુ
અને પથ્ય એટલે વનસ્પત્યાદિકને હિત કરનારા વાયુનું
સવિસ્તર વર્ણન કર્યું

આ પ્રમાણે વૃષ્ટિના ગર્ભને ઉત્પન્ન કરનાર કેટલાક વાયુ
વાદળા અને વૃષ્ટિ કરીને સારા વર્ષની પ્રાપ્તિનું કારણ થાય
છે અહીં શ્રી જિનેશ્વરના આગમને વિષે પ્રસિદ્ધ એવો આ

વાયુ નામનો જીવો અધિકાર મેધની મેણિના ઉદયને માટે
લગિતપણે ઠહો છે

ધર્તિ મી મહોપાધ્યાય મી મેધવિજયજીજ્ઞાસુરચિત
મી મેધમહોત્સવ અથવા વર્ષપ્રબોધ અંથનો
દ્વિતીય વાર્તાધિકાર સ્વ પૂર્ણ

૩. દેવાધિકાર—

જેમ રસની સપઠાવડે મેઘ ઉદય પામે છે, તેમ જ્ઞાનાદિક લક્ષ્મીવાળા અને મહેદ્રોએ પૂજેલા શ્રી મહાપ્રભાદેવ પ્રભુ તથા નરેદ્ર, નાગેન્દ્ર અને અસુરેદ્રોએ સાનિધ્ય કરવાથી મોટા તેજવડે વિલાસ પામતા શ્રી વામા રાણીના પુત્ર શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ નિરતર અક્યુદયને પામે.

વાદળા વગેરેના પરિણામ પ્રયોગથી અથવા સ્વભાવથી એમ બે પ્રકારે થઈ શકે છે, એમ આગમને વિષે શ્રી મહાવીર-સ્વામીએ પોતે જ કહ્યું છે. વરસાદનું પ્રથમ કારણ મેઘકુમાર વગેરે દેવો છે અને બીજું કારણ સ્વભાવ જ છે. તેમા સ્વાભાવિક કારણ છતાં પણ કેાઈ દેવતાની વિરાધના થઈ હોય તો તે દેવતા પણ તે વરસાદને રૂધી શકે છે. તેથી જો કદાચ વરસાદ ન થાય તો સર્વ દેવોની પૂજા કરવી યોગ્ય છે. તેમા પણ ઇંદ્ર, વરુણ, નાગકુમાર, બૂત અને શુદ્ધક (યક્ષ) એ દેવોની પૂજા વિશેષ કરીને કરવી યોગ્ય છે તે વિશે શ્રી ભગવતી સૂત્રમા ત્રીજા શતકમા સાતમા ઉદ્દેશકમા કહ્યું છે કે—
આ દેવો શક, દેવેન્દ્ર, દેવરાજ વરુણ નામના મહારાજાની આજ્ઞામા, વચનમાં અને આદેશમા રહેલા છે તે દેવો આ છે—વરુણકાયિક, વરુણદેવકાયિક, નાગકુમારો, નાગકુમારિકાઓ, ઉદધિકુમારો, ઉદધિકુમારિકાઓ, સ્તનિતકુમારો, સ્તનિતકુમારિકાઓ, અને તે સિવાય બીજા પણ એવા પ્રકારના સર્વ દેવતાઓ તે વરુણ દેવેન્દ્રની બક્ષિતવાળા, તેના પક્ષમાં રહેનારા

જાને તેના તાબામાં રહેવાવાળા છે તથા તે સર્વ દેવો શુક્ર, દેવેદ્ર અને દેવરાજ એવા વરુણ તામના મહારાજાની અગ્રામાં, ઉપપાતમાં, વચનમાં અને નિર્દેશમાં રહેવાવાળા છે. જલક્રીપ તામના ક્રીપને વિષે મિરુપર્વતની કક્ષિણ બાજુએ જાટલી બાળતો ઉત્પન્ન થાય છે—અતિવૃષ્ટિ, મહ વૃષ્ટિ, કુવૃષ્ટિ, દુર્વૃષ્ટિ, ઉઠકોદ્ધેદ, (પર્વતાદિકમાંથી જળની ઉત્પત્તિ), ઉઠકોત્પીલ (તળાવ વગેરેમાં જળનો સમૂહ), અમ્ર વાહ (જળનો ઘોઠો પ્રવાહ), પ્રવાહ (જળનો મીઠો પ્રવાહ), જામને તાણી બધ તેવો પ્રવાહ, યાવત્ દેશને તાણી બધ તેવો પ્રવાહ પ્રાણનો ક્ષય, લોકનો ક્ષય, ધનનો ક્ષય, બ્ય સનમૂત, અનાર્થ (પાપરૂપ) તથા એવી પ્રકારની બીજી સર્વ બાળતો શુક્ર, દેવેદ્ર, દેવરાજ વરુણ મહારાજાના અલ્પપણામાં નથી, નહીં જોયેલા નથી, નહીં સાંભળેલા નથી, તથા અવિ જ્ઞાત નથી અર્થાત્ એ સર્વ વરુણકાવિક દેવોથી અજ્ઞાત નથી.”

અહીં કોઈને શંકા થાય કે—આ રીતે તો આ દેવો વૃષ્ટિને અણનાશ જ કહ્યા, પરંતુ વૃષ્ટિને ઠરનાશ કહ્યા નથી, તેથી તંમની આશાધના કરવાનું શું કળ ? ઉત્તર—દેવ, અમુર અને નાગકુમાર વૃષ્ટિ ઠરનાશ છે એમ આચમમાં સાક્ષાત્ સંભળાય છે તં વિષે શ્રી ભગવતી સૂત્રના છઠ્ઠા ચતુકમાં પાંચમા ઉદ્યાકમાં કહ્યું છે કે—“હે ભગવાન ! મોટી વૃષ્ટિને શું દેવ કરે છે ? કે અમુરકુમાર કરે છે ? કે નાગકુમાર કરે છે ? ઉત્તર—હે બોલમ ! દેવ પણ વૃષ્ટિ કરે છે, અમુરકુમાર પણ કરે છે અને નાગકુમાર પણ વૃષ્ટિ કરે છે ” એ જ પ્રમાણે જલક્રીપપ્રગતિમાં મેઘકુમાર વગેરે નાગકુમારોએ વૃષ્ટિ કરી છે, જ્ઞાતાસૂત્રમાં સોધર્મ દેવે વૃષ્ટિ કરી છે,

રાજપ્રશ્નીય ઉપાગમાં સમવસરણુની રચના વખતે દેવોએ વૃષ્ટિ કરી છે, એમ કહ્યું છે ભગવાન શ્રીવર્ધ-
માનસ્વામીએ તલનો સ્તળ નીપજવાનો કહ્યો હતો, તે સિદ્ધ કરવા માટે પાસે રહેલા વ્યતરોએ વૃષ્ટિ કરી હતી, એમ પાંચમા અંગમા પણ કહ્યું છે તથા ઉત્તરાધ્યયનના હરિકેશીય નામના અધ્યયનમા કહ્યું છે કે—“ દેવોએ સુગધી જળની, પુષ્પની અને વસુધાગની વૃષ્ટિ કરી, તથા આકાશમાં દુહલિનો નાદ કરી ‘ અહો દાન ! અહો દાન ! ’ એવી ઉદ્-
ઘોષણા કરી. અહીં દેવાદિકે વૃષ્ટિ કરી છે, તેના ઉપલક્ષણ-
થી યોગ, લવ્ધિ અને તપસ્યાના પ્રભાવથી પણ વૃષ્ટિ થઈ શકે છે તે સર્વ પ્રયોગજન્ય વૃષ્ટિ જાણવી આ બાબતની પ્રતીતિને માટે શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણના પાંચમા સ્કંધના

૧ છંદસ્ય અવસ્થામા રહેલા ભગવાન શ્રીવર્ધમાનસ્વામી એકદા માર્ગમા વિચરતા હતા, તે વખતે શિષ્ય તરીકે સાથે રહેલા ગોશાળકે માર્ગમા તલનો એક છોડ જોઇ ભગવાનને પૂછ્યું કે—“ આ તલનો છોડ ઊગશે કે નહીં ? ” ત્યારે ભગવાનની સેવા કરવા માટે પાસે રહેલા સિદ્ધાર્થ વ્યતરે ભગવાનના શરીરમા પ્રવેશ કરી જવાબ આપ્યો કે ‘ હા, એ છોડ ઊગશે ’ તે સાંભળી ગોશાળકે ભગવાનનું વચન મિથ્યા કરવા માટે તે તલનો છોડ ત્યાંથી ઉખેડી નાખ્યો. પછી ભગવાનની સાથે ગોશાળક આગળ ચાલ્યો તેવામા ત્યાં એક ગાય નીકળી તેનો પગ તે છોડ ઉપર આવ્યો તેથી તે છોડ જૂમિમાં પેસી ગયો. આરપછી પાસે રહેલા વ્યતર દેવોએ તેના પર જળની વૃષ્ટિ કરી, તેથી તે તલનો છોડ ઊગ્યો. કેટલેક સમયે ભગવાન શ્રીવર્ધમાનસ્વામી ફરીથી તે જ માર્ગે વિહાર કરતા નીકળ્યા. તે વખતે તે ઊગેલો તલનો છોડ જોઇ ગોશાળકે એકાતપણે નિયતિભાવને ગ્રહણ કર્યો, ઇત્યાદિ.

ચોથા અધ્યાયમાં કહ્યું છે કે—“ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણદેવસ્વામી ની સાથે સ્પર્ધા કરવાથી ઉદ્ધે તેમના દેશમાં વૃદ્ધિ થવા ન દીધી. તે બાજી ભગવાન શ્રીકૃષ્ણદેવસ્વામી યોજના ઇશ્વર દોવાથી તેમણે કાઈક દસીને પોતાના યોગબળથી વૃદ્ધિ કરીને પોતાનું જાનનાશ જોવું નામ યથાર્થ કર્યું ” આ પ્રમાણે લોકોત્તર અને લોકિક શાસ્ત્રમાં કહ્યા છતાં કેટલાક મૂંઝ લોકો કહે છે કે—“ દેવો શું કરી શકે છે ? યોગ અને મત્રાદિકના પ્રભાવથી જી સર્વ શકે ? સર્વ પોતાના કર્મનું જ ફળ છે ” ઇત્યાદિ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ વચનને પ્રમાણરૂપ ગણવું નહીં. ઇત્યદિ વિસ્તરણ

કે સમ્બવદ્વિ જનો. આવા નાસ્તિક મતનો ત્યાગ કરી તમા નાસ્તિક મતનો સ્વીકાર કરી દેવતાનું આરાધન કરવા મત્ન કરવો. દેવતા નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવવાથી વસત ઝટુનો ઉદય થાય છે, તે વખતે મોટા ઉત્સવપૂર્વક પુરુષના પાત્રરૂપ બિનબિબદ્ધ સ્નાત્ર કરવું ઉચિત છે વાજિત્રના નિર્ધીવપૂર્વક અને સ્ત્રીઓના ઘીતનૃત્યાદિક સહિત બિનશ્વરની સત્તર પ્રકારી પૂજા કરવી. તે સાથે હથ દિક્ષાળની પૂજા અને નવમકની પૂજા કરી લોકો સહિત વાલ્મીકેશજીને જળધાત્રા અને શાન્તિભગવણ કરવું જેટલા દિવસ આકાશમાં સૂર્ય દેવતા નક્ષત્રને યોગ્ય છે તેટલા દિવસ સુધી દમિયાં બિને શ્વરની પૂજા કરવાથી પૃથ્વી પર વૃદ્ધિનું પાપણ થાય છે વૃદ્ધિનો શાધ થયો હોય તો પણ દેવને સત્કૃત કરવા માટે નેવેલ પૂજાપૂર્વક આજ રીત કરવી, અને ઉભે દિવસે જૂનાને મલિનાક્રુલ દેવા. જોકે બિનેશ્વરની જ પૂજા કરવાથી પૃથ્વી પર રહેલાં સર્વ દેવોની પૂજા કરી કહેવાય છે, કેમકે

ભગવાનની શક્તિ સર્વ દેવોમા રહેલી છે કદાચ વિવેચનની બુદ્ધિથી ઠાઠ વૈષ્ણવ મતવાળો કે શિવધર્મના મતવાળો પુરુષ જિનેશ્વરની પૂજા ન કરે તો તેણે પોતપોતાના દેવની પૂજા કરવી તેમા વૈષ્ણવ મતવાળા પુરુષે જળની શય્યામા રહેલી (જળશાયી) વિષ્ણુની પ્રતિમાની પૂજા કરવી, શિવધર્મી પુરુષે ગંગાવડે ચુકત પાણીના ઘડાવાળી શિવમૂર્તિની પૂજા કરવી, ધવન લોકે મસ્તુદની પૂજા કરવી અને બીજા ધર્મીઓએ વૃદ્ધિની પુષ્ટિ માટે પશ્ચિમ દિશામા જળાશય ઉપર જઈ પોતપોતાના ઈષ્ટદેવની પૂજા કરવી ભક્તિથી વિધિપૂર્વક પૂજા કરી, નૈવેદ્ય ધરી, સૂર્યની સન્મુખ તડકે ઊભા રહી પોતપોતાના શુરુએ કહેલા મંત્રનો જાપ કરવો ક્ષુદ્ર દેવની તુષ્ટિ માટે ક્ષુદ્ર જનો જીવહિસા કરે છે, તેથી પણ કોઈક વખત દેવની અનુકૂળતાને લીધે વૃદ્ધિ થાય પણ ખરી; પરંતુ તે જીવહિસા સત્પુરુષોને માનવા લાયક નથી, તેથી તે માર્ગ આદરવા લાયક પણ નથી, કારણ કે વૃદ્ધિના નાયક તો દેવેદ્ર વગેરે પવિત્ર દેવો જ છે તેઓ હિસાથી સતુષ્ટ થતા નથી, પરંતુ પૂજા, વિવિધ પ્રકારના નૈવેદ્ય, ધૂપ, ગંધ, સ્તોત્ર અને જાપ વડે જ પ્રસન્ન થાય છે જેઓ ખેતી વગેરે કાર્યમા તત્પર હોવાથી દેવની પૂજા અને મંત્રનો જાપ વગેરેને સમજતા જ નથી, તેઓએ પણ તડકે બેસીને ત્રણ ઉપવાસનુ વ્રત કરવું ડાહ્યા પુરુષોએ ચાર પ્રકારની વિદ્યુત્ક્રુમારીઓને સતુષ્ટ કરવા માટે માઘ માસની કૃષ્ણ પ્રતિપદાને દિવસે બે હજાર જાપ કરવા તથા માઘ માસની શુક્લ ચતુર્થીને દિવસે નાગક્રુમાર, ઉદ્ધિક્રુમાર, સ્તનિતક્રુમાર અને ભવનપતિ દેવોની જાપ કર્મ-વડે આરાધના કરવી. તેમા તે હરેક દેવ અને દેવીને ઉદ્દેશી

બળને હજાર બાપ કરવા તેનો મત્ર આ પ્રમાણે
 “ ઓ શ્રી નમો શસ્ત્ર્ય મેધકુમારાણાં, ઓ શ્રી શ્રી નમો,
 શ્વસ્ત્ર્ય મેધકુમારિકાણાં વૃદ્ધિ કુરુ કુરુ સંઘીપદ્ સ્વાહા, ઓ
 શ્રી મેધકુમાર આગચ્છ આગચ્છ સ્વાહા ॥ ” આ પ્રમાણે
 વૃદ્ધિને માટે સર્વ દેવોનાં નામ ફેરવી ફેરવીને
 તેમનો બાપ કરવો. બાપથી સર્વ દેવો તુલ્ય થઈ વૃદ્ધિ કરનારા
 થાય છે. ભુદિમાત પુરુષે આમદેવતા, કિં સહ દેવતા, નામ દેવતા,
 ભૂત દેવતા, ભુક્ષક (વધ) વગેરે દેવતા તથા ભગવતી
 વગેરે દેવીઓની આશાતના કદાપિ કરવી નહીં, કેમકે સમ્બન્ધ
 હિં જનોને પણ જિનેશ્વરની પૂજા કર્યા પછી કામોત્સર્ગે
 રહીને ક્ષેત્રદેવતા અને ભવનદેવતાનું સ્મરણ કરવાનું છે
 એમ કહ્યું છે.

હવે આ દેવાધિકારમાં દેવચત્રનો ઉદ્ધાર કરે છે.

પ્રથમ સ્વસ્તિકને આકારે નવ કોઠાવાળો ચત્ર કરવો. પછી
 મધ્યના કોઠામાં બ્રહ્મરૂપ જે નામનું વાગુળીજ લખી તેની ફરતી
 ‘ નમો અરિહંતાય ’ એ અક્ષરો લખવા. પછી દક્ષિણ તરફના
 કોઠામાં મહેશ્વરરૂપ શૌ નામની શિવશક્તિ બીજ લખી તેની
 નીચે ‘ અમલા ’ એ ઉદાહરીતું નામ લખવું. પછી નેઝાંબ
 તરફના કોઠામાં ‘ અચ્છરા ’ એ નામ લખવું. પછી પશ્ચિમ
 તરફના કોઠામાં ‘ અધિમેષા ’ એ નામ લખવું. પછી વામબ્ય
 તરફના કોઠામાં ‘ અમિકા ’ એ નામ લખવું. પછી ઉત્તર

તરફના કોઠામાં ‘ કક્કી ’ એ વિષ્ણુ ણીજ લખી તેની નીચે
 ‘ રોહિણી ’ એ નામ લખવું પછી ઇશાન તરફના કોઠામાં
 ‘ શિવા ’ એ નામ લખવું પછી પૂર્વ તરફના કોઠામાં ‘ પદ્મા ’
 એ નામ લખવું અને પછી અગ્નિ તરફના કોઠામાં ‘ અંજૂ ’
 એ નામ લખવું આ આઠે ઇંદ્રની અથ્રમહિષીઓના નામ છે.
 ત્યારપછી સ્વસ્તિકના પૂર્વ ભાગે ‘ નમો સિદ્ધાણં ’, દક્ષિણ ભાગે
 ‘ નમો આયરિયાણં ’, પશ્ચિમ તરફ ‘ નમો ઉવજ્ઞાયાણં ’
 અને ઉત્તર તરફ ‘ નમો લોણ સન્વસાહુણં ’ આ ચાર પદો
 લખવા ત્યારપછી સ્વસ્તિકના આતરાને વિષે અગ્નિ ખૂણામાં
 આવર્ત ૧, નૈર્ઋત્ય ખૂણામાં વ્યાવર્ત ૨, વાયવ્ય ખૂણામાં નદા-
 વર્ત ૩ અને ઇશાન ખૂણામાં મહાનદાવર્ત ૪, આ ચાર
 વસ્તુ આળેખી તેની ઉપર અગ્નિ ખૂણામાં ‘ ચિત્રકનકાયૈ નમઃ ’
 ૧, નૈર્ઋત્ય ખૂણામાં ‘ શતહૃદાયૈ નમઃ ’ ૨, વાયવ્ય ખૂણામાં
 ‘ સૌદામિન્યૈ નમઃ ’ ૩ અને ઇશાન ખૂણામાં ‘ ચિત્રાયૈ નમઃ ’
 ૪, આ ચાર વિદ્યુત્કુમારિકાની મહત્તરાઓના નામ લખવા

ત્યારપછી સ્વસ્તિકના પૂર્વ વલયના કોઠામાં ‘ સોમાય નમઃ ’
 લખી તેની આગળ ‘ અ આ અં અઃ ’ એ ચાર અક્ષર લખવા,
 અને ણીજ વલયના કોઠામાં દ્રોણ આળેખી તેની ઉપરના
 કોઠામાં ‘ ઔ ’ એ અક્ષર લખવો પછી દક્ષિણ તરફના
 વલયમાં ‘ યમાય નમઃ ’ લખી તેની આગળ ‘ હૃ હૈ ઉ ઊ ’
 એ ચાર અક્ષર લખવા, અને ણીજ વલયના કોઠામાં આવર્ત
 આળેખી તેની ઉપરના કોઠામાં ‘ ક્રૌ ’ એ અક્ષર લખવો.

ત્યારપછી પશ્ચિમ તરફના વલ્લભમાં 'વરુમાય નમઃ' લખી તેની આગળ 'શ્રુ શ્રુ લુ લુ' જે ચાર અક્ષરો લખવા અને બીજા વલ્લભમાં પુષ્કરાવર્ત આજેખી તેની ઉપરના ઢાઢામાં હ્રીં જે અક્ષર લખવો. ત્યારપછી ઉત્તર તરફના વલ્લભમાં 'વનદાય નમઃ' લખી તેની આગળ '૯ ૯ ઓ ઓ' જે ચાર અક્ષર લખવા અને બીજા વલ્લભમાં સવર્ત આજેખી તેનો ઉપરના ઢાઢામાં 'શ્રીં' જે અક્ષર લખવો. ત્યારપછી સ્વસ્તિકાની પૂર્વ દિશામાં 'ૐ હ્રીં નમો મગધઘો પાસનાહસ્ત ધરર્ણવપૂદ્ગમસ્ત તસ્ત મધીપઘો શ્રી મેષકુમાર આગચ્છ આગચ્છ સ્વાહા' જેમ લખવું. સ્વસ્તિકાની નીચે 'ૐ શ્રીં નમો વાસુદેવાય હીરસાગરણાયિને શેપનાગાસનાય ઇન્દ્રાનુચાય અત્ર આગચ્છ આગચ્છ અલહૃદિં કુરુ કુરુ સ્વાહા' આ પ્રમાણે લખી સ્વસ્તિકાને પૂર્વ કરી તેની રેખાના આવશમાં 'ૐ શ્રીં નમો હર્મ્યુ મેષકુમારામાં ૐ શ્રીં ઓ નમો હર્મ્યુ મેષકુમારિકામાં મહાહૃદિં કુરુ કુરુ સર્વોપદ સખ્યે વાગકુમારા સખ્યે વાગકુમારીઓ ઉદહિકુમારા ઉદહિ કુમારીઓ ચળીયકુમારા ચળીયકુમારીઓ મહાવૃદ્ધિકરા મંબેતુ' જેમ લખવું.

ત્યારપછી બીજા વલ્લભમાં પૂર્વાદિક ચાર દિશામાં ગોણમ ૧, શિવ ૨, શંકર ૩ અને મનસિલ ૪ જે નામના ચાર નામે શ્રીને સ્થાપવા, તથા ઈશાન, અગ્નિ, નૈર્ઋત્ય અને વાયવ્ય જે ચાર વિદિશામાં અનુક્રમે કર્કોટક ૧, કર્કમક

૨, કૈલાસ ૩ અને અરુણગ્રમ ૪ એ ચાર નામ સ્થાપન કરવા પછી ચાર દિશામાં જળળીજની માતૃકા સ્થાપન કરવી.

ત્રીજા વલયમાં 'ૐ હ્રીં શ્રીં નમો ભગવતે મહેન્દ્રાય મેઘ-
વાહનાય ઐરાવતસ્વામિને વજ્રાયુધાય અત્ર આગચ્છ આગચ્છ
વૃષ્ટિં કુરુ કુરુ સ્વાહા ' એમ પૂર્વ દિશામાં લખવું દક્ષિણ
દિશામાં 'ૐ નમો ભગવતે શ્રીસહસ્રકિરણાય વરુણદેવાય
મકરવાહનાય ગમસ્તિઅર્ચમરૂપેણ અત્ર આગચ્છ આગચ્છ
વૃષ્ટિં કુરુ કુરુ સ્વાહા ' એમ લખવું પશ્ચિમ દિશામાં—
'ૐ હ્રીં નમો ભગવતે વરુણદેવાય જલસ્વામિને મકરાસનાય
રોહિણીમદનાચિત્રાશ્યામાસહિતાય મેઘનાદાય અત્ર આગચ્છ
આગચ્છ મહાજલવૃષ્ટિં કુરુ કુરુ સ્વાહા ' એમ લખવું તથા
ઉત્તર દિશામાં 'ૐ હ્રીં નમો ભગવતે ચન્દ્રાય અમૃતવર્ષિણે
સર્વૌષધિનાથાય કર્કચારિણે અત્ર આગચ્છ આગચ્છ મહારસ-
વૃષ્ટિં કુરુ કુરુ સ્વાહા ' એમ લખવું

ચોથા વલયમાં 'ૐ હ્રીં નમો ધરણિદસ્સ કાલવાલ-
કોલવાલ-સેલવાલ-સંસવાલપ્પમુહા સન્વે ણાગકુમારા ણાગ-
કુમારીઓ इह आगच्छंतु महाजलवुट्ठिं कुणंतु ' આ પ્રમાણે
દક્ષિણ દિશાથી આરંભીને પશ્ચિમ દિશાના અત સુધી લખવું.
ત્યારપછી 'ૐ હ્રીં નમો ભૂયાણંદસ્સ કાલવાલ-કોલવાલ-
સંસવાલ-સેલવાલપ્પમુહા સન્વે ણાગકુમારા ણાગકુમારીઓ
इह आगच्छंतु महाजलवुट्ठिं कुणंतु ' એ પ્રમાણે ઉત્તર દિશાથી
આરંભીને પૂર્વ દિશાના અત સુધી લખવું

પાંચમા વલ્લભમાં 'ૐ હ્રીં નમો ચલકવર્તમર્દિવસ્ત ચલ-
 ચલતર-ચલકંઠ-ચલપ્પદાર્દયા ઉદહિકુમારા ઉદહિકુમારીઓ
 ય હ્રદાગચ્છતુ ' ઇત્યાદિઠ પૂર્વની જેમ દક્ષિણ દિશાથી
 આરંભીને પશ્ચિમ દિશાના અત સુધી લખવું ૫૯૧ ' ૐ હ્રીં
 નમો ચલપ્પર્દિવસ્ત ચલ-ચલતર-ચલપ્પદ-ચલકવર્તાર્દયા
 ઉદહિકુમારા ઉદહિકુમારીઓ ય૦ ' ઇત્યાદિઠ પ્રથમની જેમ
 ઉત્તર દિશાથી આરંભીને પૂર્વ દિશાના અત સુધી લખવું

છઠ્ઠા વલ્લભમાં 'ૐ હ્રીં નમો ષોડશમર્દિવસ્ત આવત-વિયા
 વત-નદિયાવત-મહાનંદિયાવતપ્પસુહા ષણ્ણે યણિયકુમારા
 યણિયકુમારીઓ ય હ્રદાગચ્છતુ મહામેહધુર્ઠિ ક્ષયતુ ' ,
 જે પ્રમાણે દક્ષિણ દિશાથી આરંભીને પશ્ચિમ દિશાના અત
 સુધી લખવું તથા ' ૐ હ્રીં નમો મહાષોડશમર્દિવસ્ત આવત
 વિયાવત-મહાનંદિયાવત-નદિયાવતપ્પસુહા ષણિયકુમારા
 ષણિયકુમારીઓ ય હ્રદાગચ્છતુ મહામેહધુર્ઠિ ક્ષયતુ સ્વાહા ' ,
 જે પ્રમાણે ઉત્તર દિશાથી આરંભીને પૂર્વ દિશાના અત
 સુધી લખવું

અહીં ધ્યાન, પાઞ્ચમા અને છઠ્ઠા જે ત્રણ વલ્લભમાં જો
 જમ્યા હોય તે ' અહ્લા-સદ્ધા-સતેરા-સોલમળી-દ્વા-યજ
 વિન્નુયાદ્યા જાગકુમારીઓ ઉદહિકુમારીઓ ષણિયકુમારીઓ
 શ્રી ' જે પ્રમાણે યોગ્ય સ્થાને લખવું

ત્યાર પછી સાતમા વલ્લભમાં ' ૐ હ્રીં મેષવત્ત મેષવતી
 સુમેષા મેષમાલિની તોયધારા વિવિત્રા ચ વારિપેળા વલા

હિકા હાગચ્છન્તુ ' એ પ્રમાણે પૂર્વ દિશામાં લખવું. પછી
 'ઓ હ્રીં અલીતા સોલ્કા સતહદા સૌદામિની એન્દ્રી ઘનવિદ્યુ-
 ત્પ્રમુખા વિદ્યુત્કુમાર્ય હાગચ્છન્તુ ' એ પ્રમાણે દક્ષિણ દિશામાં
 લખવું પછી ' ઓ હ્રીં આર્ઘિમતરપરિસાણ સઙ્ઘિં સહસ્સા
 મજ્ઞિમપરિસાણ સત્તરિં સહસ્સા બાહિરપરિસાણ અસીહં સહસ્સા
 નાગકુમારા હાગચ્છન્તુ ' એ પ્રમાણે પશ્ચિમ દિશામાં લખવું પછી
 'ઓ હ્રીં સવેનાગોદહિથણિયકુમારા સકસ્સ દેવિંદસ્સ દેવ-
 રણ્ણો વરુણસ્સ મહારણ્ણો આણાણ મહાવુટ્ઠિકરા ભવંતુ '
 એ પ્રમાણે ઉત્તર દિશામાં લખવું

આ પ્રમાણે સાત વલયવાળો યત્ર કરી તેની ચારે દિશાએ
 'ક્ષિં' અને ચાર વિદિશામાં 'લ' એવા અક્ષર લખી તેને વજ્રના
 આકારવડે વેષ્ટિત કરવા તથા પૂર્વ, દક્ષિણ, પશ્ચિમ અને ઉત્તર
 એ દિશાઓમાં અનુક્રમે 'ઓ હ્રીં સર્વયક્ષેભ્યો નમઃ ૧ । ઓ હ્રીં
 સર્વભૂતેભ્યો નમઃ ૨ । ઓ હ્રીં પૂર્ણાદિસર્વયક્ષદેવીભ્યો નમઃ
 ૩ । ઓ હ્રીં રૂપાવત્યાદિસર્વભૂતદેવીભ્યો નમઃ ૪ । '
 એ પ્રમાણે લખવું

આ યત્રને થાળીમાં અથવા લોજનપત્રમાં આળેખી તેને
 અધર આઠાશમાં તડકે મૂકવો તેની પાસે ધૂપ કરવો પછી
 નીચે લખેલા ત્રણ શ્લોક-બોલી એક મળકો (પારો) મૂકવો
 એ રીતે એક સો ને આઠ વાર ત્રણ શ્લોક ગણવા

" ચતુક્કસાયપદિમસ્ફુરણુ, કુજાયમયજવાબસુસુમરણુ ।
 સરસપિયંગુચણુ ગયગામિત, અચલ પાસુ સુવજ્રવયસામિત ॥૧॥
 ઘસુ તપ્તકંઠિકદપ્પસિખિદ્વિત, સોદ્ધ ફણિમણિકિરણાલિદ્વિત ।
 નં નવજલહરસલિલપલંછિત, સો ઝિણ્ણ પાસુ પયચ્છિત ધંછિત ॥૨॥
 મિત્વા પાવાલમૂલ ચલચલચલિતે વ્યાલલીલાકરાલે,
 વિદુરખ્વપ્રચખ્વ - સહિતેઃ સન્નુલૈસ્તર્ભયન્તી ।
 વૈસ્પેન્ત્રં કૂરદપ્પા કટકટપટિતે સ્પટ્ટમીમાહુદાસે,
 માયા જીમૂતમાલા કુહરિતગગને રજ્જ માં દેવિ પખે ॥ ૩ ॥"

અત્રેના ધૂપપૂર્વક પ્રત્યેક મણકે આ ત્રણ સ્તોત્ર ગણી
 એક સો આઠ વખત આપ કરવો. મેધકુમાર અધ્યયનનો
 સ્વાધ્યાય કરવો તથા તેનું જ વ્યાખ્યાન વાંચવું

આ પ્રમાણે મેધને આઠર્ષણ કરનાર મેઠો યત્ર કહ્યો.
 હવે મેધ આઠર્ષણ કરવાનો નાનો યત્ર કહે છે—છ પૂણા
 વાળો યત્ર કરવો. પછી હરેક પૂણામાં 'અહા સદ્ધા સતેરા
 સોદામણી રૂવા ઘણધિજ્ઞુયા ઇતામ્યો નમઃ।' એ રીતે લખવું
 તથા મધ્યમાં 'ઓ મહામહા મિહીલામમહાધરુવરચહ્વા
 આમગજાઈ વિજાઈ પૂરજ ગામધના ધમજલતિણરસદામ રૂઠ્ઠ
 એ પ્રમાણે લખવું તથા 'ઓ ક્રો મરુણાય જલપતયે નમઃ'
 આ યત્ર લખવો. પટ્ટેકોણની ઉપર 'ઓ રૂ મેષકુમાર આ-
 ગણ્ણ આગણ્ણ સ્વાહા' એ પ્રમાણે લખવું પટ્ટેકોણની આર
 દિશામાં 'રોહિણીમવનાધિપ્રાણ્યામામ્યો નમઃ' એ પ્રમાણે
 લખવું તેના પર માથાનીજ ત્રણ પ્રકારે કરીને વેસિત અને છેડે

‘ક્રો’ અક્ષર લખવો. આ યત્ર કંકુ વગેરે અષ્ટગંધવડે આળેખી તડકે રાખવો તેની આગળ આળેલ વગેરે તપ કરી, સૂર્યની સન્મુખ રહી નીચેની ગાથાને અથવા તો ‘અંમોનિઘૌ ક્ષુભિતમીષણનક્રચક્ર૦ ’ એ લક્ષ્તામરના શ્લોકને એક સો આઠ વાર ગણવાથી મેઘનુ આકર્ષણ થાય છે.

તુહ સમરણજલવરિસસિત્ત માણવમહમેહ્ણિ,

અવરાવરસુહુમત્થવોહકંદલદલરેહણિ ।

જાયહ ફલમરમરિય હરિય દુહદાહઅણોવમ,

હય મહમેહ્ણિવારિવાહ દિસ પાસ મહં મમ ॥ ૧ ॥

આ પ્રમાણે પુરુષોની કળાઓને મધ્યે મેઘાકર્ષણ નામની કળા શ્રીકૃષ્ણલદેવસ્વામીએ બતાવી છે, તે આગમના શાસ્ત્રથી બાણી લેવી.

‘ ઓ હ્રીં વાયુકુમાર આગચ્છ આગચ્છ સ્વાહા ’

આ મંત્રનો જાપ કરવાથી મેઘનુ સ્તબ્ધ થાય છે અથવા બે ઇંટ પર યત્ર લખી પૃથ્વી પર મૂકવાથી મેઘનું સ્થબ્ધ થાય છે

મેઘનુ આકર્ષણ અને વરસાવવું વગેરે કરનારી આ નિર્મળ વિદ્યા મેઘમહોદયમા પ્રીતિ રાખતા પાત્રરૂપ વિદ્યાર્થીને આપવા લાયક છે દેવ પરની શ્રદ્ધાથી તથા જાપાદિકની શક્તિથી ઉત્પન્ન થયેલો આ ત્રીજો હેતુ પણ સિદ્ધ થાય છે. તથા શાસ્ત્ર સખધી પ્રસિદ્ધિના સ્થાનરૂપ આ હેતુ શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા પુરુષોને આનંદ આપનાર છે

ઇતિ શ્રી મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજીગણિ-
રચિત શ્રી મેઘમહોદય અથવા વર્ષ પ્રબોધ
અથનો તૃતીય દેવાધિકાર સંપૂર્ણ.

૪ સંવત્સરાધિકાર—

અંધહસ્તીની જેમ પુષ્કર^૧ અને પદ્મરવટે ચોમતો સવત્સર શ્રી ગુરુપદ્મરહેલ નિનેશરની કૃપાથી પુષ્કરીનું કારણ-પોષણ કરનાર મેઘની વૃદ્ધિ કરીને રસવાળી ખાન્ધની વિધિને કરે.

દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર અને ભાવ જે ત્રણ પ્રકારનું વૃદ્ધિનું કારણ કહ્યું હવે બીજું કારણ કાળ પણ છે, તેને કહે છે

ચાલિવાહનનો શક, વિક્રમ સવત્સર, ઉત્તરાયણ અને
હસ્તિયાયનનો પહેલો દિવસ જોઈલે મહાર
વર્ષનાં દ્વારે અને કઈ સંક્રાંતિનો પહેલો દિવસ, માસ,
પક્ષ, દિવસ, અગસ્ત્યનો તારી, વર્ષનો
રાત્રી, વર્ષનો મત્રી ખાન્ધેશ, રસેશ, વર્ષનું જન્મભગ્ન, વાંચુ,
વીજળી સક્રિય વાહણા, મેઘનો ગર્ભ, વિધિ, જહોનો સમૂહ,
નક્ષત્ર, કર્પૂરચક્ર, સર્વતોભક્રચક્ર, જળનો ઉદય કરનાર મેઘો
અને શકુન જે સર્વનો વિચાર કરીને વર્ષનું શુભાશુભ ફળ
બાણવા યોગ્ય છે

ચાલિવાહનના શકને ત્રણે જુલો તેમાં બે ઉમેરવા પછી
તેને બારે ભાગવા, તેમાં બે બે કે બાર શેષ રહે તો અર્ધ
વૃદ્ધિ યાવ અને જોકે કે ત્રણ શેષ રહે તો ધણી વૃદ્ધિ
માથ વાંચિનો સ્વાગી અને વર્ષનો સ્વાગી જે જન્મેના
અહોત્તરી દયાના મુવાંક મેળવી ત્રણે જુલવા. તેમાં પાંચ

૧ હસ્તી પડે છઠ્ઠ, સવત્સર પડે મેઘ.

૨ હસ્તી પડે છઠ્ઠમાં રાખેલું કમળ, સવત્સર પડે વદમી

ઉમેરવા. પછી પદરે ભાગવા. જે શેષ રહે તે આય જાણવો. તથા ભાગમા આવેલા અઠને ત્રણે ગુણી પાચ ઉમેરી પદરે ભાગ દેવો જે શેષ રહે તે વ્યય જાણવો. આ પ્રમાણે વર્ષના આય અને વ્યય જાણવા. કેાઈ માત્ર બાર રાશિના જ આય અને વ્યય કાઢે છે તેમા જો આય અધિક હોય તો સુકાળ થાય છે અને વ્યય અધિક હોય તો દુકાળ થાય છે વર્ષનો આય અને ભાગમા આવેલો અઠ એ બન્નેને મેળવી ચારે ગુણવા તેને બારે ભાગવા જે શેષ રહે તે માસનો આય જાણવો એ જ પ્રમાણે માસના આયને ત્રીશે ભાગવાથી દિવસનો આય થાય છે આ આય અને વ્યયનો વિચાર સંક્રાંતિના દિવસથી થાય છે. વિક્રમનો સંવત્સર અને શાલિવાહનનો સવત્સર એ બન્નેને મેળવી બમણા કરવા. તેને સાતે ભાગ દેવો જે શેષ રહે તેને આશ્રી ફળ આ પ્રમાણે કહેવું—એક કે છ શેષ રહે તો દુકાળ પડે, બે કે ચાર શેષ રહે તો સુકાળ જાણવો, ત્રણ કે પાચ શેષ રહે તો મધ્યમ વર્ષ જાણવું અને શૂન્ય શેષ રહે તો ભયકર દુઃખ ઉત્પન્ન થાય એમ જાણવું બીજો મત એ છે કે સવત્સર અને શકને મેળવી ત્રણ ગુણા કરવા, તેમા પાચ ઉમેરી સાતે ભાગ દેવો. જે શેષ રહે તેને આશ્રી આ પ્રમાણે ફળ કહેવું—બે કે ચાર શેષ રહે તો સુકાળ થાય, ત્રણ કે પાચ રહે તો દુકાળ થાય, શૂન્ય કે છ શેષ રહે તો ભયકર દુઃખ થાય અને એક શેષ રહે તો મધ્યમ ફળ થાય. વળી બીજી રીત એ છે જે—શક સંવત્સરમા જેટલા સેકડા હોય તેને ત્રણે ગુણવા તથા સેકડા ઉપર જેટલા વર્ષ હોય તેને પણ ત્રણે ગુણવા. તે બન્નેનો સરવાળો કરવો. તેમા પાચ ઉમેરી સાતે ભાગ

હેવો. જે શેષ રહે તેને આથી ફળ કહેવું અહીં પણ સવત્સર શબ્દવડે શક સવત્સર હોવાનો છે આવાઠ માસથી જે સવત્સર આવે છે તે શક સવત્સર કહેવાય છે ઉદાહરણ-
વિક્રમ સવત્ ૧૬૮૭ ના વર્ષમાં આવાઠાદિ શક સવત્સર ૧૫૫૨ છે તેમાં ૧૫ સેકઠા છે તેને ત્રણે શુભતાં ૪૫ થાય છે, ઉપરના ૫૨(બાવન)ને પણ ત્રણે શુભતાં ૧૫૬ થાય છે તેમાં ૪૫ ઉમેરતાં ૨૦૧ થયા. તેમાં પાંચ ઉમેરવાથી ૨૦૬ થયા, તેને સાતે ભાગતાં શેષ ૭ રહે છે, તેથી વિક્રમ સવત્ ૧૬૮૭ ના વર્ષમાં દુકાળ ભણવો.

આ ભાગવમાં જણી ભવનાં પાઠાતર છે, તે આ પ્રમાણે શક સવત્સરને ત્રણે શુભી સાતે ભાગવા. જે શેષ રહે તેને ભમણા કરી તેમાં પાંચ ઉમેરવા નીંછી રીત બે છે કે—
સવત્સરને ભમણા કરી તેમાંથી ત્રણ ભાગ કરવા પછી તેને સાતે ભાગવા. જે શેષ રહે તેનાથી વર્ષનું ફળ કહેવું તેમાં બે બેક કે બાર શેષ રહે તો દુકાળ થાય, બે કે પાંચ શેષ રહે તો સુકાળ થાય, ત્રણ કે છ બાકી રહે તો મધ્યમ ફળ ભણવું, અને શૂન્ય શેષ રહે તો શૂન્ય ફળ કહેવું ઠોઠ વિદ્વાન આ રીતવડે ઉચ્ચ યાત્રુના ધાન્યનું જ્ઞાન થાય છે જેમ કહે છે ફરીથી જોનો જ પાઠાતર કહે છે—સવત્સરના અઠને ભમણા કરી તેમાંથી ત્રણ ભાગ કરવા પછી તેને નવે ભાગવા. જે શેષ રહે તેનાથી વર્ષનું શુભાશુભ ફળ ભણવું, તેમાં બે, ત્રણ કે બાર શેષ રહે તો તે વર્ષમાં સુકાળ થાય છે, બેક કે શૂન્ય શેષ રહે તો વર્ષ મધ્યમ થાય તથા પાંચ, આઠ કે સાત શેષ રહે તો હીન વર્ષ થાય—દુકાળ પડે નીંછી રીત આ પ્રમાણે છે—સવત્સરના અઠને ત્રણે શુભી સાતે ભાગ

દેવો. જે શેષ રહે તેને પાંચે ગુણી ત્રણે ભાગવા, જે શેષ રહે તેનાથી શુભાશુભ ફળ કહેવું તેમાં જો એક શેષ રહે તો સુકાળ થાય, બે શેષ રહે તો મધ્યમ વર્ષ થાય અને શૂન્ય શેષ રહે તો દુકાળ પડે. એમ તે વર્ષનું શુભાશુભ ફળ જાણવું.

રૂદ્રદેવ કહે છે કે—“ સવત્સરના અઠ અનુક્રમે નીચે નીચે લખવા પછી તેનો સરવાળો કરી તેમા ૯૪ ભેગવવા પછી તેને સાતે ભાગ દેવો. તેમા એક કે ચાર શેષ રહે તો દુકાળ જાણવો, બે કે પાંચ શેષ રહે તો સુકાળ જાણવો, ત્રણ કે છ શેષ રહે તો મધ્યમ ફળ જાણવું અને શૂન્ય શેષ રહે તો શૂન્ય ફળ જાણવું ” વળી બીજી રીત એ છે કે—વિક્રમ રાજના સવત્સરને સેકડો ઉપરની સંખ્યાના અકને ત્રણગુણા કરી ભેગવવા પછી તેમાં પાંચ ઉમેરવા. તેને સાતે ભાગ દેવો. જે શેષ રહે તેના પરથી આ પ્રમાણે શુભાશુભનું ફળ કહેવું—જો બે, ત્રણ, પાંચ કે છ શેષ રહે તો ઉત્તમ સમય કહેવો, શૂન્ય રહે તો અધમ સમય કહેવો અને એક કે ચાર શેષ રહે તો મધ્યમ સમય કહેવો અહીં ઉપર જે પાંચ ભેગવવાના કદ્દા છે, તે પ્રમાણે પાંચ જ ભેગવવાથી સાત વર્ષે અવશ્ય શૂન્ય આવે અને સાત સાત વર્ષે કાંઈ દુકાળ આવતો નથી, મારે પાંચ ભેગવવા એ શબ્દનો અર્થ એવો કરવો કે પાંચ મનુષ્યોએ કહેલા અઠ ભેગવવાં આમ કરવાથી કાંઈ દોષ આવતો નથી એમ ઈષ્ટ પુરુષનું વચન છે. વળી કોઈ કહે છે કે—સવત્સરના અકને બમણા કરી, એક ભેગવી સાતે ભાગ દેવો જે શેષ રહે તેનાથી વર્ષનું શુભાશુભ ફળ જાણવું ઉદાહરણ—સવત ૧૬૮૭ નું વર્ષ હોય, તો ૮૭ ને બમણા કરતા ૧૭૪ થાય, તેમાં એક ભેગવતા

૧૭૫ માસ તેને સાતે ભાગ રેતા યુન્મ શેષ રહે છે, તેથી તે વર્ષે દુઃખાળ પડે જ્યેષ્ઠ બાહ્યુવુ વળી બીજી રીત બે છે કે—સવત્સરને ભમણા કરી તેમાં ત્રણ ભેગવવા તેને નવે, ભાગ રેવો જે શેષ રહે તેના પરથી આ પ્રમાણે શુભાશુભ ફળ કહેવું—જે જોક, બે, ત્રણ કે ચાર શેષ રહે તો સુખાળ થાય, છ કે નવ રહે તો સમાન ફળ થાય અને પાંચ, સાત કે આઠ શેષ રહે તો દુઃખાળ થાય જ્યેષ્ઠ બાહ્યુવુ અહીં સવત્સર શબ્દે કરીને કોઈ વિક્રમનો સવત્સર બધે છે તે મોખ્ય નથી, કેમકે સર્વત્ર જોશીજોજો શાલિવાહનનો શક જ બધેલો છે તેથી કોઈ પણ ઠેકાણે વિક્રમના સવત્સરે જમ કરવો નહીં. અર્થાત્ શક સવત્સરને ત્રણશુભા કરી તેને સાતે ભાગવા જે શેષ રહે તેને ભમણા કરી તેમાં પાંચ ભેગવવા, તેમ વરસાક, ધાન્ય, વૃણ, ચીત, તેજ, વાસુ, વૃદ્ધિ, સ્થાય અને વિગ્રહ થાય છે તેવું ફળ આ પ્રમાણે—વર્ષના સર્વ વિશેષકને ત્રણ શુભા કરી તેમાંથી ત્રણ ભાગ કરવા, પછી તેને સાતે ભાગવા જે શેષ રહે તે પરથી વર્ષનું ફળ આ પ્રમાણે બાહ્યુવુ—જોક કે ચાર શેષ રહે તો દુઃખાળ થાય, બે કે પાંચ શેષ રહે તો સુખાળ થાય, ત્રણ કે છ શેષ રહે તો મધ્યમ વર્ષ થાય અને યુન્મ શેષ રહે તો અતિ ભયંકર ફળ થાય છતિ શક સવત્સર.

વિક્રમના સવત્સરમાંથી ૧૩૫ ભાગ કરવાથી શાલિવાહનનો

શક સવત્સર થાય છે તેમાં ૨૧ નાંખી

સાઠ વર્ષનું ફળ સાઠે ભાગ રેવો. જે શેષ રહે તે પ્રભવ

વચેરે વર્ષનું નામ બાહ્યુવુ બુદ્ધસ્પતિના

મધ્યમ જોગથી સાઠ વર્ષની પ્રવૃત્તિ થાય છે સ્ફૂટ મતવડે

કરીને સવત્સરની પ્રવૃત્તિ આ રીતે થાય છે—પરમાં ચાર,

તિથિમાં સાત અને ઘડીમાં બે ઉમેરવા. તેમ કરવાથી પૂર્વના વર્ષથી આવતા વર્ષનો નિર્ણય થાય છે. સાઠ સંવત્સરનાં નામ આ પ્રમાણે છે — પ્રભવ ૧, વિભવ ૨, શુકલ ૩, પ્રમોદ ૪, પ્રજા-પતિ ૫, અંગિરા ૬, શ્રીમુખ ૭, ભાવ ૮, યુવા ૯, ધાતા ૧૦, ઇશ્વર ૧૧, બહુધાન્ય ૧૨, પ્રમાથી ૧૩, વિક્રમ ૧૪, વૃષ ૧૫, ચિત્રભાનુ ૧૬, સુભાનુ ૧૭, તારણુ ૧૮, પાર્થિવ ૧૯, વ્યય ૨૦, સર્વજિત ૨૧, સર્વધારી ૨૨, વિરોધી ૨૩, વિકૃતિ ૨૪, ખર ૨૫, નદન ૨૬, વિજય ૨૭, જય ૨૮, મન્મથ ૨૯, હર્ષ ૩૦, હેમલળ ૩૧, વિલળ ૩૨, વિકારી ૩૩, શર્વરી ૩૪, પ્લવ ૩૫, શુભકૃત ૩૬, શોભન ૩૭, ક્રોધી ૩૮, વિશ્વાવસુ ૩૯, પરાભવ ૪૦, પ્લવંગ ૪૧, કીલક ૪૨, સૌમ્ય ૪૩, સાધારણ ૪૪, વિરોધકૃત ૪૫, પરિછાવી ૪૬, પ્રમાથી ૪૭, નંદ ૪૮, રાક્ષસ ૪૯, નલ ૫૦, પિંગલ ૫૧, કાલયુક્ત ૫૨, સિદ્ધાર્થ ૫૩, રોદ્ર ૫૪, હર્ષિતિ ૫૫, હુહુલિ ૫૬, રુધિરોદ્ગારી ૫૭, રક્તાક્ષ ૫૮, ક્રોધન ૫૯ અને ક્ષય ૬૦ આ સવત્સરોના નેવા નામ છે તેવું તેનું શુભાશુભ ફળ જાણવું. માઘ માસમાં ધનિષ્ઠા નક્ષત્રના પહેલા અશમા બૃહસ્પતિ આવે ત્યારે પ્રભવ નામના સવત્સરનો આરભ થાય છે. રત્નમાળામાં પણ કહ્યું છે કે— “ માઘ માસમાં ધનિષ્ઠા નક્ષત્રના પ્રથમ અશ પર બૃહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે સમગ્ર મનુષ્યોના હિત માટે સાઠ વર્ષમાંના પહેલા પ્રભવ નામના વર્ષનો આરભ થાય છે ”

સિદ્ધાંતમા આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે—“ હે ભગવાન ! સંવત્સર કેટલા છે ? હે ગૌતમ ! સવત્સર પાંચ છે—નક્ષત્ર સંવત્સર ૧, યુગ સવત્સર ૨, પ્રમાણ સવત્સર ૩, લક્ષણ સવત્સર

૪ અને યનેચર સવત્સર ૫. પ્રશ્ન—હે ભગવાન ! નક્ષત્ર સવત્સર કેટલા પ્રકારના છે ? ઉત્તર—હે ભોતમ ! નક્ષત્ર સવત્સર બાર છે—માઘ ૧, શ્રાદ્ધપદ ૨, આશ્વિન ૩, કાર્તિક ૪, માર્ગશીર્ષ ૫, પોષ ૬, માઘ ૭, ફાલ્ગુન ૮, ચૈત્ર ૯, વૈશાખ ૧૦, જ્યેષ્ઠ ૧૧ અને આષાઢ ૧૨. આ બાર માસનો જોઈ નક્ષત્ર સવત્સર થાય છે તેના દિવસો ૩૨૭૫૬ ડોઘ છે પ્રશ્ન—હે ભગવાન ! મુખ સવત્સર કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? ઉત્તર—હે ભોતમ ! મુખ સવત્સર પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે—ચદ્ર ૧, ચદ્ર ૨, અભિવર્ધિત ૩, ચદ્ર ૪ અને અભિવર્ધિત ૫. કૃષ્ણ પ્રતિપદાથી આરભીને પૂર્ણિમા સુધી ૨૬-૨૬ દિવસના પ્રમાણવાળો જોઈ ચદ્ર માસ થાય છે જોવા બાર માસ મળી જોઈ ચદ્ર સવત્સર થાય છે તેના દિવસની સંખ્યા ૩૫૪-૨૬ છે જો ૪ પ્રમાણે ૩૧-૨૬ દિવસનો જોઈ અભિવર્ધિત માસ થાય છે. જોવા બાર માસ મળી જોઈ અભિવર્ધિત સવત્સર થાય છે આ પાંચ સવત્સરનો જોઈ મુખ કહેવાય છે અભિવર્ધિત સવત્સરમાં જોઈ અધિક માસ આવે છે પ્રશ્ન—હે ભગવાન ! પ્રમાણ સવત્સરના કેટલા પ્રકાર છે ? ઉત્તર—હે ભોતમ ! પ્રમાણ સવત્સરના પાંચ પ્રકાર છે—નક્ષત્ર, ચદ્ર, યતુ, આશ્વિત્વ અને અભિવર્ધિત. તેમાં નક્ષત્ર, ચદ્ર અને અભિવર્ધિત સવત્સરના લક્ષણ ઉપર કહેવાઈ ગયા છે તથા બોલ રાત્રિદિવસનો જોઈ યતુ માસ થાય છે જોવા બાર માસ મળીને જોઈ યતુ સવત્સર થાય છે તેના દિવસ ૩૬૦ થાય છે તથા ૩૦-૨૬ દિવસનો જોઈ સૂર્ય માસ થાય છે જોવા બાર માસ મળી જોઈ સૂર્ય સવત્સર થાય છે તેના ૩૬૬ દિવસ થાય છે પ્રશ્ન—હે ભગવાન ! લક્ષણ સવત્સરના કેટલા પ્રકાર છે ? ઉત્તર—હે

ગૌતમ ! જે સવત્સરનાં નક્ષત્રાદિક લક્ષણ મુખ્ય હોય તે લક્ષણ સંવત્સર કહેવાય છે. તેના પાંચ પ્રકાર છે. જે જે તિથિમાં જે જે નક્ષત્ર આવવાનું કહ્યું છે, તે તે તિથિમાં તે તે નક્ષત્ર આવી જાય જેમકે કાર્તિક પૂર્ણિમાને દિવસે કૃત્તિકા નક્ષત્ર આવે, માઘ માસની પૂર્ણિમાએ મઘા નક્ષત્ર આવે તથા ચૈત્ર માસની પૂર્ણિમાએ ચિત્રા નક્ષત્ર આવે ઇત્યાદિ. વિશેષ એ કે-જ્યેષ્ઠ માસની પૂર્ણિમાએ મૂળ નક્ષત્ર, શ્રાવણ માસની પૂર્ણિમાએ ધનિષ્ઠા નક્ષત્ર અને માર્ગશીર્ષની પૂર્ણિમાએ આર્દ્રા નક્ષત્ર આવે છે. અને જ્યેષ્ઠાની પૂર્ણિમાએ પોતાના નામ સદશ નક્ષત્ર આવે છે સમાન કાળે અનુક્રમે ઋતુનું પરાવર્તન થાય છે. એટલે કે કાર્તિક પૂર્ણિમાથી હેમંત ઋતુ શરૂ થાય છે, પોષની પૂર્ણિમાથી શિશિર ઋતુ શરૂ થાય છે, માઘ (કૃત્તિકા) માસની પૂર્ણિમાથી વસંત ઋતુ શરૂ થાય ઇત્યાદિ સમાન કાળે રહે. જે વર્ષમાં અધિક ઉષ્ણતા ન હોય તથા અધિક શીત પણ ન હોય, પણ વૃષ્ટિ અધિક હોય, તે નક્ષત્ર સવત્સર કહેવાય છે ૧ જે વર્ષમાં પૂર્ણિમાનો ચંદ્ર પૂર્ણ કળાવાળો હોય, તથા નક્ષત્ર વિષમચારી હોય એટલે માસની પૂર્ણિમાના નામને તુલ્ય ન હોય, તેમ જ અધિક શીત, અધિક ઉષ્ણતા અને અધિક વૃષ્ટિ હોય તે ચંદ્ર સવત્સર કહેવાય છે ૨ જે વર્ષમાં વૃક્ષ પર નવા પાદડા આવ્યા વિના ઋતુનાં ફળ-ફૂલ આવી જાય તથા જરાબર વૃષ્ટિ ન થાય, તે કર્મસવત્સર, ઋતુ સવત્સર અને સાવન સંવત્સર કહેવાય છે ૩ જે વર્ષમાં પૃથ્વી અને જળનો રસ મધુર અને સ્નિગ્ધ હોય, સમય પ્રમાણે વૃક્ષ પર ફળ, ફૂલ વગેરે આવે અને થોડી વૃષ્ટિ છતાં પણ ઘણું ધાન્ય નીપજે વગેરે લક્ષણવાળો સંવત્સર આદિત્ય સંવત્સર કહે-

વાય છે ૪ જે વર્ષમાં સૂર્યના તેજથી ઘણું, મુહૂર્ત અને આસોઆસ પ્રમાણનો દિવસ અને બે માસનો ઝટુ બે સર્વ ધર્માર્થપણે રહે તથા પવન સજવટે ખાઠા પૂરી રે, તે અભિવર્ધિત સવત્સર કહેવાય છે ૫ આ પાંચ પ્રકારે ઘણું સવત્સર કહ્યો. પ્રશ્ન—કે ભગવાન ! યનેશ્વર સવત્સરના કેટલા પ્રકાર છે ? ઉત્તર—કે બીડમ ! કેટલા સમયમાં યનેશ્વર સપ્ત નક્ષત્રમઠળને ભગવાનારે શશિને ત્રીશ વર્ષે લોગવી હે, તે યનેશ્વર સવત્સર કહેવાય છે તે ધરણાદિક અકૂલીશ નક્ષત્રો હોવાથી અકૂલીશ પ્રકારનો છે—અભિજિત, મવણ, ધનિષ્ઠા, શતભિષક, પૂર્વાશાદપદ, ઉત્તરાશાદપદ, રેવતી, અશ્વિની, બરણી, કૃત્તિકા, રાહુલો વગેરે ઉત્તરાવાહા સુધી સર્વ નક્ષત્રો બધુવા. આ યનેશ્વર સવત્સર કહ્યો.” આ પ્રમાણે જ બુદ્ધીપ્રગટ્થિ સૂત્રમાં તથા જ્ઞાનાંક સૂત્રમાં કહ્યું છે

બે જ પ્રમાણે શુક પાંચ વાર, યનેશ્વર બે વાર અને શકુ તુલીયાંશ સહિત બધુ વાર કહે કેટલા સમયે ‘ભગવત્માં ભ્રમણ કરે તેટલા સમયમાં સાઠ વર્ષ પૂર્ણ થાય છે. અહીં ‘વર્ષ’ કોટલે ‘સાઠ’ બેવો શબ્દ કહ્યો છે, તેથી યાજ્ઞની રીત જોતાં ઠાઠ પછી ઠાણે વિદ્વાનોએ સો વર્ષનો મત કહ્યો નથી સવત્સરના નામની દ્વિપવિંશતિકાનો કૃણદેશ બદ્ધચારમો બાળી શકાય છે ૧વિષમ સવત્સરમાં પ્રાચે દુકાળનો સભવ રહે છે અને વક્ષમ સવત્સરમાં પ્રાચે શાન્તિનો વપ્પે મુદ્દ અને મહા મારી વગેરે બાધિનો સભવ રહે છે સર્વતોલક બંધમાં શુક,

શનિ, રાહુ અને કેતુ એ વર્ષાધિપતિ કહેવાય છે. તેમની ગતિને અનુસારે સંવત્સરનું શુભાશુભ ફળ થાય છે, તેથી સંવત્સરના ફળને કહેનારા પ્રાચીન અને નવીન અનેક ગ્રંથોને જોઈ વિદ્વાને મેઘમહોદય જાણવો.

આ ઉપર પ્રમાણુને માટે રામવિનોદ નામનો ગ્રંથ લખીએ છીએ—

જે પોતે નિર્ગુણ (ગુણ^૧ રહિત) છતાં ગુણમય^૨ જગતને રચે છે, જે પોતે તપનરૂપ છતાં નિરંતર જગતના ત્રણ^૩ પ્રકારના તાપને દૂર કરે છે, તથા જે પોતે કાળસ્વરૂપ છતાં જગતના પ્રાણીઓને જીવાડે છે, તે બ્રહ્માંડરૂપ સપુટના મણિરૂપ ^૪આકાશમણિની હું સ્તુતિ કરું છું શ્રીરામદાસને આનંદ આપનાર, રામ નામના દેવજો રચેલા રામવિનોદ નામના ગણિતપ્રબંધને વિષે શ્રીસૂર્યના ભક્ત અકબર બાદશાહના શકમાં સૂર્ય સિદ્ધાંતને અનુસારે આ તિથિપત્ર જોવામા આવે છે (આ તિથિપત્રમા જે શ્લોક લખેલો છે તેનો અર્થ બરાબર સમજાતો નથી તેથી તેને બદલે બીજો પ્રચલિત શ્લોક લખી તેની વ્યાખ્યા કરી છે તે આ પ્રમાણુ)—

૪૬ શાલિવાહનના શકને બે સ્થાને જુદો જુદો લખવો. પછી એક સ્થાને બાવીશથી ગુણી તેમા ૪૨૯૧ ઉમેરવા. તેને ૧૮૭૫ થી ભાગ દેવો જે ભાગમા આવે તેને બીજે સ્થાને લખેલા શક વર્ષમા ઉમેરવા પછી તેને ૬૦ ભાગ દેવો જે શેષ રહે તે પ્રભવ વગેરે નામનું વર્ષ જાણવું પ્રથમ જે શેષ

૧ સત્ત્વ, રજસ્ અને તમસ્ એ ત્રણ ગુણ ૨ ત્રણ ગુણવાળા

૩ આધિદૈવિક, આધિભૌતિક અને આધ્યાત્મિક ૪ સૂર્યનારાયણ

રહ્યા છે તેને બારે ગુણી તેને ૧૮૭૫ વઠે ભાગાકાર કરવાથી મહિના નીકળે. અને તેમાં જે ચેષ રહ્યા હોય તેને ૩૦ વઠે ગુણાકાર કરી ૧૮૭૫ નો ભાગ દેવાથી દિવસ નીકળે છે .

અહીં દક્ષિણ દેશના વિદ્વાનો સૌરમાનથી સવત્સરની પ્રવૃત્તિ માને છે તે વિષે કહ્યું છે કે—શક સવત્સરમાં ૧૨ લેળવી સાઠે ભાગવા. જે ચેષ રહે તે પ્રભવાદિક વર્ષ બલુવા.

પ્રભવ નામના સવત્સરમા સમજ દેશ શલભ વળેરે ઇતિ રહિત હોય, ખાન્યની પેદાશ સારી થાય, પ્રભવ વિગેરે સાઠ રાજ પ્રસજ રહે અને પ્રભવન મુખી થાય વર્ષનું ફળ. ૧ વિભવ નામના સવત્સરમા રાજાઓ

હઠનીતિમાં વતપર હોય, ખાન્ય રહ્યું પાઈ, વરસાદ સારો થાય, તથા સર્વ લોક મુખી અને વેર રહિત હોય. ૨ શુકલ નામના સવત્સરમાં સર્વ લોક સ્વજન સહિત મુખી થાય અને રાજાઓ છતવાની ઇચ્છાથી પરસ્પર મુઠ કરવામાં વતપર રહે. ૩ પ્રમોદ નામના સવત્સરમા સર્વ રાજ્ય તથા લોકો પ્રસજ રહે, રાજ અને ભય રહિત હોય, તથા ઇતિ ને શત્રુનો નાશ થાય. ૪ પ્રભવતિ નામના સવત્સરમાં મનુષ્યો પોતાની કુળમર્થાદિને લેશ પણ જોળવે નહીં, તથા ઘણું ખાન્ય જુને સારી વૃદ્ધિ થાય. ૫ અગિરા નામના સવત્સરમાં લોકો નિરતર અતિથિઓ સહિત લોજન કરે તથા સર્વ લોક અને રાજા ઠણક કરવામા ઉત્સુક થાય. ૬ શીમુળ નામના સવત્સરમાં સર્વ પૃથ્વી ધનધાન્યથી પૂર્ણ હોય, ગ્રામીણો ચરકર્મમાં પ્રવૃત્ત હોય, તથા રાજ અને શત્રુ રહિત હોય ૭ શાવ નામના સવત્સરમાં ઘણો રાજ ઉત્પલ થાય, ખાન્ય અને વૃદ્ધિ મધ્યમ

હોય તથા રાજાઓ યુદ્ધમાં તત્પર હોય તો પણ લોકો સુખી થાય ૮. યુવા નામના સંવત્સરમાં ગાયો બહુ હ્રધવાળી થાય, સર્વ પ્રાણી સુખી થાય અને સ્ત્રીજનો સર્વ કામક્રિયામાં આસક્ત થાય ૯. ધાતા નામના સંવત્સરમાં સર્વ રાજાઓ નિરંતર યુદ્ધમાં તત્પર રહે, તથા સર્વ પૃથ્વી સારી વૃષ્ટિથી ધન અને ધાન્ય-વડે ભરપૂર થાય. ૧૦ ઇશ્વર નામના સંવત્સરમાં પૃથ્વી માતાની જેમ પ્રાણીઓનું સર્વદા પોષણ કરે, અને કૃણ, અડદ, શેરડી અને મીઠી વગેરે અતુલ ધાન્ય આપે ૧૧. બહુધાન્ય નામના સંવત્સરમાં ઈતિ રહિત ઘણી વૃષ્ટિ થાય અને આખી પૃથ્વી વિવિધ પ્રકારના ધાન્યના સમૂહથી ભરપૂર થાય. ૧૨ પ્રમાથી નામના સંવત્સરમાં વૃષ્ટિ વરસે નહીં, કોઈ કોઈ ઠેકાણે મધ્યમ વૃષ્ટિ થાય અને મધ્યમ ધાન્ય પાકે. ૧૩ વિક્રમ નામના સંવત્સરમાં રાજાઓ પરાક્રમવડે પૃથ્વીને જીતનારા થાય અને હુમેશાં સર્વ ઠેકાણે ઘણી વૃષ્ટિ થાય. ૧૪. વૃષભ નામના સંવત્સરમાં સમગ્ર રાજાઓ વૃષભની જેમ યુદ્ધ કરે અને ખાણે જીતે નિરંતર શ્રદ્ધા યુક્ત થઈ દેવોની પૂજા કરવામાં તત્પર રહે. ૧૫ ચિત્રભાનુ નામના વર્ષમાં સમગ્ર પૃથ્વી પર વિચિત્ર વૃષ્ટિ-વડે વિચિત્ર ધાન્ય ઉત્પન્ન થાય અને સર્વ લોક પ્રસન્ન રહે ૧૬ સુભાનુ નામના સંવત્સરમાં પૃથ્વી પર રાજાઓ વચ્ચે વિગ્રહ થાય પૃથ્વી ઘણા ધાન્યથી ભરપૂર થાય, પણ સર્પવડે ભયકર થાય. ૧૭ તારણુ નામના સંવત્સરમાં રાજાઓના યુદ્ધમાં ઘાયલ થયેલા સર્વ લોક રોગથી મુક્ત થઈ નગર તરફ પાછા ફરે. ૧૮ પાર્થિવ નામના સંવત્સરમાં રાજા અને પ્રજા ઘણા કૃણ અને પુષ્પાદિકવડે તથા વિવિધ પ્રકારની વૃષ્ટિવડે અત્યંત સુખી થાય. ૧૯. વ્યય નામના સંવત્સરમાં સર્વ લોક ઘણા ખર્ચમાં ઉતરે

અને સુજાટ, મદોન્મત્ત હાથી, અન્ય અને સ્વધી સર્વદા જાણીત
 રહે. ૨૦ સર્વજિત નામના સવત્સરમાં સર્વ જનો કેવો ભેગા
 સુખી રહે અને શાન્તિ જાણીત સ્વધી સર્વદા જાણીત પામે.
 ૨૧. સર્વધારી નામના સવત્સરમાં શાન્તિ જાણીત વેર રહિત થઈ
 પ્રજાનુ પાલન કરવામાં તત્પર થાય અને સર્વ ઠેકાણે સ્વધી વૃદ્ધિ
 થાય તથા ધાન્ય ઘણું પાકે. ૨૨ વિદ્યારી નામના સવત્સરમાં
 જાણીત શીતળા વળેરના બાધિ થાય, ચોર લોકો જાણવાન
 થાય, ગાયો જાણીત દુધવાળી થાય અને લોકમાં પરસ્પર વિદ્યાર
 ઉત્પન્ન થાય. ૨૩ વિદ્યાર નામના સવત્સરમાં ચોર લોકો જનોમાં
 ચોરી કરે, લોક, શાન્તિ અને શુભની ઉત્પત્તિ થાય, વિદ્યાર
 કરનારી જાણીત થાય અને લોકમાં શાન્તિ વૃદ્ધિ થાય. ૨૪,
 ખર નામના સવત્સરમાં વૃદ્ધિ થાય, ધાન્ય ઘણું પાકે,
 કોઈ કોઈ ઠેકાણે વૃદ્ધિ થાય, શાન્તિ જાણીત થાય, છત્રનો જાણ
 થાય, પ્રજાઓ દુખી થાય અને લોકોમાં કુખ્યાઈ વધે. ૨૫
 નંદન નામના સવત્સરમાં સુખાળ થાય, બાધિ અને શોક રહિત
 લોકો સુખી થાય તથા ધન અને ધાન્યવટે જાણીત પામે. ૨૬
 વિજય નામના સવત્સરમાં શાન્તિ જાણીત પરસ્પર મુદ્દ થાય,
 લોકોના ધનનો જાણ થાય, કોઈ કોઈ ઠેકાણે દુકાળ થાય અને
 કોઈ કોઈ ઠેકાણે ઘણું ધાન્ય અને સ્વધી વૃદ્ધિ થાય, તેથી
 લોકોમાં શાન્તિ રહે. ૨૭. જય નામના સવત્સરમાં જય અને
 મજાળના શબ્દવટે પુખ્તી સર્વદા શાન્તિ રહે અને શાન્તિ જાણીત
 સર્વદા જાણીત થાય. ૨૮ મ મથ નામના
 સવત્સરમાં સર્વ લોકો અત્યંત લોકોમાં મથ ચોરી કરનારા થાય,
 તથા પુખ્તી, શાન્તિ, શેરડી, જવ અને ઘઉં વળેરે ધાન્યવટે નેવને
 જાણીત જાણીત થાય. ૨૯ દુર્મુખ નામના સવત્સરમાં મથમ

વૃષ્ટિ થાય. પૃથ્વી પર ઇતિ અને ચોરનો ઉપદ્રવ વૃદ્ધિ પામે તથા રાજાઓ, સુભટો, હાથી અને ઘોડાઓવડે મહાવેર કરે. ૩૦ હેમ-લંબ નામના સંવત્સરમાં ઇતિનો ભય ઘણો થાય, મધ્યમ ધાન્ય પાકે, મધ્યમ વૃષ્ટિ થાય, પૃથ્વી શોભિત હોય અને રાજાઓ ખર્જૂ-રૂપી વીજળીની લતાવડે ક્ષોભ પામે ૩૧. વિલંબ નામના સવત્સરમાં રાજાઓ પરસ્પર વિરોધ કરે, પ્રજાઓ પીડા પામે અને ઘણો અનર્થ થાય, તો પણ લોકો સુખી રહે. ૩૨ વિકારી નામના સંવત્સરમાં સર્વ લોકો રોગવાળા થાય, વૃષ્ટિથી પીડા પામે, પ્રથમ ધાન્ય અને રૂળ થોડા થાય અને પછીથી ઘણા થાય. ૩૩ શર્વરી નામના સવત્સરમાં ધાન્ય અને વૃષ્ટિવડે પૃથ્વી સંપૂર્ણ થાય, સર્વ લોકો સુખી થાય, રાજાઓ વેર રહિત થાય ૩૪ પ્લવ નામના સંવત્સરમાં આખી પૃથ્વી વૃષ્ટિવડે આર્દ્ર રહે, સંપૂર્ણ વર્ષમાં રોગ અને ઇતિનો ભય રહે તથા રૂળની ઉત્પત્તિ સારી થાય. ૩૫ શુભકૃત નામના સવત્સરમાં પૃથ્વી વિવિધ પ્રકારના ઉત્સવોવડે શોભિત થાય, વ્યાધિનો ભય થાય, ચોરનો ઉપદ્રવ વધે અને રાજાઓ યુદ્ધ કરવામાં તત્પર થાય ૩૬. શોભન નામના સંવત્સરમાં પૃથ્વી પ્રજાઓને રોગ અને શોક આપનારી થાય તો પણ લોકો સુખી થાય, વૃષ્ટિ ઘણી થાય અને ધાન્ય ઘણું પાકે ૩૭ ક્રોધી નામના સંવત્સરમાં સર્વ લોકો ક્રોધ અને લોભમાં તત્પર થાય, નિરતર ઇતિનો ભય રહેવાથી વૃષ્ટિ અને ધાન્યની ઉત્પત્તિ મધ્યમ થાય. ૩૮ વિશ્વાવસુ નામના સવત્સરમાં પૃથ્વી નિરતર ભયકર રોગયુક્ત હોય, વૃષ્ટિ અને ધાન્ય મધ્યમ હોય, તથા રાજાઓ ઘણી સંપત્તિવાળા ન હોય. ૩૯. પરાભવ નામના સંવત્સરમાં રાજાઓને શત્રુઓ સાથે યુદ્ધ થાય, રોગની ઉત્પત્તિ થાય, ક્ષુદ્ર ધાન્યનો

ઘણો પાક થાય અને વૃદ્ધિ ઘણી અદ્ય થાય. ૪૦ જીવજ
 નામના સવત્સરમાં વૃદ્ધિ સાધારણ થાય, પૃથ્વી પર શેત્ર અને
 ધારનો ઉપદ્રવ વધે અને રાત્રીઓ શત્રુઓ સાથે મુદ્દ કરી
 પરસ્પરની ભૂમિ ફરણ કરે ૪૧ કીલક નામના સવત્સરમાં
 ઇતિનો ભય થાય, રાત્રીઓ મુદ્દ થવાથી પ્રભમાં કોભ થાય,
 તેા પણ લોક મનધાન્યથી વૃદ્ધિ પામે, અને વૃદ્ધિ સારી થાય
 ૪૨ સોમ નામના સવત્સરમાં સમગ્ર લોક ઘણા મનધાન્યથી
 મુખી હોય, વૃદ્ધિ સારી થાય, રાત્રીઓ વેર રક્તિત થાય અને
 બ્રાહ્મણો મહાદિકે ધર્મકાર્યમાં તત્પર થાય ૪૩ સાધારણ
 નામના સવત્સરમાં વરસાદને માટે સાધારણ ભય રહે, રાત્રીઓ
 વેર રક્તિત થાય અને પ્રભાઓ સ્વસ્થ ચિત્તવાળી થાય. ૪૪
 વિરોધકૃત નામના સવત્સરમાં સર્વ પ્રભાઓ તથા રાત્રીઓ
 પરસ્પર વિરોધવાળા થાય, અને ધાન્ય તથા વૃદ્ધિ સાધારણ
 થાય. ૪૫ પરિભાવી નામના સવત્સરમાં રાત્રીઓ વચ્ચે મુદ્દ
 થાય, મોટો શેત્ર પ્રવર્તે, ધાન્ય અને વૃદ્ધિ સાધારણ થાય,
 તથા સર્વ પ્રાણીઓ મુખી થાય. ૪૬ પ્રમાથી નામના સવ
 ત્સરમાં વૃદ્ધિ તથા ધાન્ય સાધારણ થાય, પ્રભાઓ મહાકલ્પથી
 ભ્રમે અને રાત્રીઓ પરસ્પર ઇર્ષ્યાવાળા થાય. ૪૭ જ્ઞાનક
 નામના સવત્સરમાં સમગ્ર લોકોનાં ચિત્ત સર્વદા જ્ઞાનદમ્ભ
 રહે, સર્વ રાત્રીઓ મુખી થાય, અને વૃદ્ધિ તથા ધાન્યની
 ઉત્પત્તિ સારી થાય. ૪૮ રાજસ નામના સવત્સરને વિષે સર્વ
 જનો પિતપિતાના કાર્યમાં તત્પર થાય, ધાન્ય તથા વૃદ્ધિ
 સાધારણ થાય, અને સર્વ લોક રાજસની જેમ ક્રિયા રક્તિત
 થાય. ૪૯ નલ નામના સવત્સરમાં ધાન્યના ભાવ સાધારણ
 રહે, પૃથ્વી પર સારી વૃદ્ધિ થાય, પણ રાત્રીઓથી કોભ પ્રાપ્ત

ધાય અને ચોરોનો ઘણો ભય રહે. ૫૦ પિંગલ નામના સંવત્સરમાં ઇતિનો ભય પ્રાપ્ત થાય, વૃષ્ટિ મધ્યમ થાય, ધાન્યનો ભાવ સાધારણ રહે, રાજાઓ પરાક્રમ કરી શત્રુની પૃથ્વીને લોગવનારા થાય ૫૧ કાલયુક્ત નામના સંવત્સરમાં સર્વ પ્રાણીઓ સુખી થાય, ઇતિનો ભય થાય તો પણ પશુ પાકું ધાન્ય પાકે અને રોગની વૃદ્ધિ અધિક ધાય પર. સિદ્ધાર્થ નામના સંવત્સરમાં રાજા અને પ્રજાઓના વેર શાંત થાય, ઘણાં ધાન્ય અને ઘણી વૃષ્ટિવડે સમગ્ર પૃથ્વી શોભિત થાય. ૫૩ રોદ્ર નામના સંવત્સરમાં લોકોને રાજાથી દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય અને તેથી નિરંતર સર્વ લોક ક્રોધેશ રહિત રહે, ધાન્યના ભાવ સાધારણ રહે અને મધ્યમ વૃષ્ટિ થાય ૫૪ દુર્મતિ નામના સંવત્સરમાં સર્વ લોક અને રાજાઓ દુષ્ટ મતિવાળા થાય તથા સંગ્રામ પણ થાય, તો પણ સર્વ લોક સુખી રહે ૫૫. દુદુક્ષિ નામના સંવત્સરમાં પૃથ્વી સર્વ પ્રકારના ધાન્યથી ભરપૂર થાય, રાજાઓ સારી રીતે પૃથ્વીનું પાલન કરે, પણ પૂર્વ દિશાના દેશોનો વિનાશ થાય ૫૬. રુધિરોદ્ગારી નામના સંવત્સરમાં લોકમાં આધિ વધારે રહે, ઘણા રોગો ઉત્પન્ન થાય અને રાજાઓના સંગ્રામથી સર્વ લોક આપત્તિ પામે ૫૭ રકતાક્ષ નામના સંવત્સરમાં રાજાઓ પરસ્પર હુણવાને તૈયાર થાય, પૃથ્વી પર ઇતિ તથા રોગો ઘણા ઉત્પન્ન થાય, તથા ધાન્ય અને વૃષ્ટિ અદ્ય થાય ૫૮ ક્રોધન નામના સંવત્સરમાં વૃષ્ટિ મધ્યમ થાય, પ્રથમના ધાન્યનો વિનાશ થાય, પણ પાછળનું ધાન્ય ઘણું પાકે, તથા રાજાઓ ક્રોધ કરવામાં તત્પર

શાશ્વ. પદ લખ નામના સવત્સરમાં સર્વ પ્રકારના ખાન્યનો
લખ થાય, વૃષ્ટિ વાય નહીં, તો પણ લોકો મહાકષ્ટથી જીવતા
રહે. ૬૦ જા પ્રમાણે પ્રાચીન વિદ્વાનોએ આમે કરીને સવ
ત્સરના નામની સહશ તેજુ ફળ કહેછું છે તે વિચારીને કહેવું
તેમાં પણ શુરુ, મધ્ય, અંત અને કેતુના ચારનો વારવાર
લેખમાં વિચાર કરવો.

હતિ રામચિત્રોદય અર્થમાં કહેલું સાઠ સવત્સરનું ફળ

હવે પાવ્તીને ઉદેશીને મહાદેવે સવત્સરનું ફળ કહ્યું
છે, તે ઉપરથી ફક્ત નામના જાણણે મેધમાળા નામનો જ
કર્મો છે તેમાં સાઠ સવત્સર સજીવી વિશેષ જા પ્રમાણે કહ્યું છે—

સાઠ સવત્સરમાંના પહેલા વીસ વર્ષ જ્ઞાનાત્મ, બીજા
વીસ વર્ષ વિશ્વના અને ત્રીજા વીસ વર્ષ ફક્ત છે તેથી પહેલી
જાણી વીથી, બીજી વૈશ્વવી વીથી અને ત્રીજો રોદ્રી વીથી કહે
વાય છે તે પેતપિતાના નામને સહશ ફળ આપનારી છે
તેથી ત્રીજી રોદ્રી વીથી અધમ કહેવાય છે

પહેલી જ્ઞાની વીથી કહે છે—

હે શ્રેષ્ઠ મુખવાળી! પ્રભુ નામના સવત્સરમાં પુત્રી ઘણા
જનવાળી મહામેધવાળી તથા ઘણા ખાન્યવાળી થાય છે,
અને આમે ઘણા કૃષ્ણ તથા શ્વેત આપનારી થાય છે આ પ્રભુ
સવત્સર તથા વિભવ, પ્રમેદ, પ્રભાવતિ, અગિરા, શ્રીમુખ,
ભાવ, મુવા અને ધાવા જે કુલ નવ સવત્સરો મુખ છે ૬ જે
પ્રિયા! શુભ નામના સવત્સરમાં વિવિધ આકારવાળા દેવતાઓ
મનુષ્યોને, યોધાઓને તથા હસ્તીઓને પીડા કરે છે, તેમાં
સંદેહ નથી. આર્તુ વચન કોવાથી શુભ સવત્સર અશુભ છે

૧૦ હે મહેશ્વરી ! ઈશ્વર નામના સવત્સરમાં સર્વ દેશોને વિષે સુકાળ થાય છે, કપાસ, ઘી, તેલ, મધ તથા મદિરા એ વસ્તુઓ મોઘી થાય છે. ૧૧ બહુધાન્ય નામના સવત્સરમાં ઉપદ્રવ રહિત સુકાળ થાય છે ૧૨. પ્રમાથી નામના સંવત્સરમાં હુકાળ, રાજ્યનો લંગ, ચોરની પીડા અને વિગ્રહ થાય છે. ૧૩ વિક્રમ નામનો સવત્સર શુભ છે, તેમાં સર્વ ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય છે, તથા લવણ, મધ અને મદિરા એ વસ્તુ સસ્તી-સોઘી થાય છે ૧૪. હે સારા નેત્રવાળી ! વૃષ નામના સવત્સરમાં કોદરા, ડાગર, મગ, કાંગ, લાખ અને વસ્ત્ર એ સર્વ વસ્તુ સોંધી થાય અને સુકાળ થાય ૧૫. હે પ્રિયા ! ચિત્રભાનુ સંવત્સરમાં ચણા, મગ, જવ, અડદ વિગેરે વિદળ ઘણા ઉત્પન્ન થાય છે, અને વિચિત્ર પ્રકારની વૃષ્ટિ થાય છે, તેમાં કાંઈ સંશય નથી. આ પ્રમાણે કહ્યું છે તેથી ચિત્રભાનુ અને સુભાનુ એ બે સવત્સર શુભ છે ૧૬-૧૭. તારણ નામનો સવત્સર અશુભ છે ૧૮ પાર્થિવ નામનો સંવત્સર શુભ છે ૧૯. તથા વ્યય નામના સવત્સરમાં અદ્ય વૃષ્ટિ, રોગની પીડા, ધાન્યનો લાવ મધ્યમ અને વિગ્રહ થાય છે.

ઇતિ પ્રથમા ગ્રાહી વિંશતિકા

હવે બીજી વિષ્ણુની વીંશી કહે છે:—હે પ્રિયા ! સર્વ-જિત નામના સંવત્સરમાં પૃથ્વી જળથી ભરેલી અને ઘણા ધાન્ય સહિત હોય છે, સુલેક્ષ-સુકાળ થાય છે, અને સર્વ સુસ્થિત થાય છે. ૧ હે સુદત્તી ! સર્વધારી નામના સંવત્સરમાં પૃથ્વી જળપૂર્ણ હોય, ધાન્ય અને ઓષધિનો વિનાશ થાય તથા મનુષ્યોને કષ્ટ થાય. ૨ હે પ્રિયા ! વિરોધી નામના

માય. પર કાય નામના સવત્સરમાં સર્વ પ્રકારના ખાન્ધનો સુખ માય, પુષ્ટિ માય નહીં, તે પણ લોકો મહાકષ્ટથી જીવતા રહે. ૧૦ જા પ્રમાણે પ્રાચીન વિદ્વાનોએ પ્રાયે કરીને સવત્સરના નામની સહય તેજ કળ કહેલું છે તે વિચારીને કહેવું તેમાં પણ શુભ, શાકું, શનિ અને કેતુના આરનો વારવાર હુકમમાં વિચાર કરવો.

ઇતિ રામચિનોદ અથર્માં કહેલું સાઠ સવત્સરનું કળ કહે પાર્વતીને ઉદયીને મહાદેવે સવત્સરનું કળ કહ્યું છે, તે ઉપરથી રૂઢકેવ નામના ગ્રામ્યે મેધમાળા નામનો ગ્રંથ કર્યો છે તેમાં સાઠ સવત્સર સર્વથી વિશેષ જા પ્રમાણે કહ્યું છે—

સાઠ સવત્સરમાંના પહેલા વીશ વર્ષ જાહાના, બીજા વીશ વર્ષ વિષ્ણુના અને ત્રીજા વીશ વર્ષ રૂદ્રના છે તેથી પહેલી જાહી વીથી, બીજી વેષ્ણવી ત્રીથી અને ત્રીજી રોદ્રી વીથી કહેવાય છે તે પોતપોતાના નામને સહય કળ આપનારી છે તેથી ત્રીજી રોદ્રી વીથી અધમ કહેવાય છે

પહેલી જાહાની વીથી કહે છે—

કે એક સુખવાળી! પ્રભવ નામના સવત્સરમાં પૃથ્વી ધણા જળવાળી મહામેઘવાળી તથા ઘણા ખાન્ધવાળી માય છે, અને ગાયો ઘણા રૂધ તથા બી આપનારી માય છે જા પ્રભવ સવત્સર તથા વિભવ, પ્રમોહ, પ્રભાપતિ, અંજિરા, મીસુખ, ભાવ, મુના અને ખાતા જે કુલ નવ સવત્સરો શુભ છે ૬ કે પ્રિયા! શુકલ નામના સવત્સરમાં વિવિધ આકાશવાળા દેવતાઓ મનુષ્યોને, ઘેઠાઓને તથા હસ્તીઓને ખીઠા કરે છે, તેમાં સહેલ નથી આવું વચન કોવાથી શુકલ સવત્સર અશુભ

વિષે લોઠમાં મેઘ અદ્ય જળ આપે, ધાન્ય અને ઔષધિ પીડા પામે-જરાજર પાકે નહિ તથા દુકાળ પડે. ૧૩. શાર્વરી નામના સવત્સરમા પૃથ્વી પર જળનું શોષણ થાય, ધન-ધાન્યનો વિનાશ થાય. પ્રાચે ઠરીને વરસાદ વરસે નહીં અને પૃથ્વી પર મનુષ્યો પીડા પામે. ૧૪. હે પ્રિયા ! જ્વલ નામના સવત્સરને વિષે કોઈ કોઈ ઠેકાણે ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય, દેશ ઉપદ્રવ રહિત થાય, અને લોઠમાં પ્રજાળ-ઘણી વૃષ્ટિ થાય ૧૫. હે પ્રિયા ! શુભકૃત નામના વર્ષમાં સર્વ દેશોને વિષે સુકાળ થાય, ગાયો તથા ખાણો તૃપ્ત થાય, તથા પ્રજાઓ સુખી થઈ આનંદ પામે ૧૬. હે પ્રિયા ! હે દેવી ! શોભન નામના વર્ષમાં સુકાળ હોય, કલ્યાણ હોય, આરોગ્ય હોય, અને દૂર ગ્રહ વક્ર ગતિવાળા થાય તો વિગ્રહ અને મહાભય ઉત્પન્ન થાય ૧૭ ક્રોધી નામના સંવત્સરને વિષે સમગ્ર જગત અસ્વસ્થ અને આધિવ્યાધિથી વ્યાકુળ થાય, લોઠ ક્રોધી થાય અને વૃષ્ટિ અદ્ય થાય. ૧૮ વિશ્વાવસુ નામના સવત્સરમા સર્વત્ર કલ્યાણ હોય, સર્વ ધાન્ય મોઘા થાય, વરસાદ ઘણો વરસે અને સર્વ પ્રકારના ધાન્ય નીપજે ૧૯. પરાભવ નામના સંવત્સરમાં વરસાદ સારો થાય, ઠાણ અને લોઠું મોંઘુ થાય, દેશના રાજા, માડલિક રાજા, સામંત રાજા અને દંડનાયક પીડા પામે, સર્વ પ્રજાઓ ક્ષુધાથી વ્યાકુળ થાય, ધાન્ય અને ઔષધિનો વિનાશ થાય તથા ગ્રીષ્મઋતુમા વરસાદ વરસે. ૨૦

ઇતિ દ્વિતીયા વૈષ્ણવી વિંશતિકા.

હવે ત્રીજી રૂદ્રની વીંશી કહે છે-જ્વલંગ નામના સંવત્સરમાં સર્વ લોઠ, સર્વ દેશ અને સર્વ મડળ પીડા પામે છે, સર્વ ધાન્ય ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈક સ્થાન ઉપદ્રવ રહિત

વર્ષમાં પ્રભ વૈશ વિકારને પામે છે અને બ્યાધિ તથા વૈશની પીઠા પામે છે, તેમજ ગાયો અઠ્ઠ ધી અને દૂધ આપનારી થાય છે ૭ કે હિમવાનની પુત્રી ! વિદ્યુત નામના સવત્સરમાં સર્વ જગતમાં વૈશ અને તીરનો ઉપદ્રવ થાય છે, અને જળની વૃદ્ધિ વિકાર કરનારી થાય છે ૪ કે પ્રિયા ! ધર નામના સવત્સરમાં ઠોઠ ઠોઠ દેશમાં અઠ્ઠ જળવાળા વરસાદ વરસે છે, અને ધાન્યની પેદાશ અઠ્ઠ થાય છે ૫ નદન નામના સવત્સરમાં મુકાળ થાય છે, લોક બ્યાધિ અને શોક રહિત થાય છે, ધન ધાન્ય સર્વ પેદા થાય છે, અને પ્રભ જ્ઞાનક પામે છે. ૬ કે સારા મુખવાળી ! જ્ય નામના સવત્સરમાં દુકાળનો સભવ રહે છે, તથા કૃત્રિમ, વેરય, ચૂર, નટ અને નાચક વિગેરે લોક પીડા પામે છે ૭ કે ઉત્તમ વર્ણવાળી ! વિશ્વ નામના સવત્સરમાં મનુષ્યો સર્વ દુઃખથી પીડા પામે, જ્વર અને બીજા રોગથી આક્રુણ થાય, દુકાળ પડે અને ઠોઠક દેશમાં જ સ્વસ્થતા રહે. ૮ કે દેવી ! મ મથ નામના સવત્સરમાં ફોતરાંવાળાં ધાન્યનો ક્ષમ થાય, ફોદરાં વિગેરે ધાન્ય મોંઘુ થાય પરંતુ વેપારની પ્રવૃત્તિથી લોક સુખી થાય ૯ કે મનોહર નેત્રવાળી ! દુર્મુખ નામના સવત્સરને વિષે ઇચ્છિત વરસાદ નહીં વરસવાથી સર્વ પ્રકારનાં ધાન્યનો વિનાશ થઈ દુકાળ પડે છે. ૧૦ કે પર્વતની પુત્રી ! કે દેવી ! કેમલ નામના સવત્સરને વિષે વૈશ અને શબ્દઓવટે આ જગત ધરાભવ પામે છે, તથા ધાન્ય સામાન્ય પાડે છે ૧૧ કે દેવી ! ચિદ્ર નામના સવત્સરને વિષે જગત અનેક પ્રકારના ઉપદ્રવથી અન્યવસ્થિત થાય છે, તથા ઉદર અને સૂઠા ઘણા ઉપપત્ત થવાથી લોક પીડા પામે છે. ૧૨ કે પ્રિયા ! વિકાસી નામના વર્ષને

ધાન્યનો સગ્રહ કરવો ૧૧ હે દેવી ! સિદ્ધાર્થ વર્ષમાં અનુક્રમે
લોકમાં પ્રથમ દુકાળ થશે, પણ પછી વરસાદ વરસશે અને
સર્વ ધાન્ય ઉત્પન્ન થશે ૧૨ હે પ્રિયા ! કાલ નામના સંવત્સ-
રમાં વિવિધ પ્રકારના રોગો ઉત્પન્ન થાય, વરસાદ થોડો થાય
અને પૃથ્વી પર ધાન્ય થોડું પાકે ૧૩ હે દેવી ! રોદ્ર સંવત્સરમાં
મેઘ જળવડે પૂર્ણ હોય, પૃથ્વી પર ઘણું ધાન્ય થાય, રાજાઓ
હૂર થાય અને ઘોર ઉપદ્રવ ઉત્પન્ન થાય ૧૪ હુર્મતિ નામના
સવત્સરમાં સુકાળ થાય, ધાન્યના ભાવ મધ્યમ રહે, વેપાર
સારો ન ચાલે અને વરસાદ સાધારણ થાય ૧૫ હુહુભી નામના
સવત્સરમાં સુકાળ થાય, દેશો સ્વસ્થ અને ઉપદ્રવ રહિત થાય,
તથા પ્રજાઓ સુખી અને આરોગ્યતાવાળી થાય ૧૬ રુધિરો-
દ્ગારી નામના સવત્સરમાં મોટો દુકાળ પડે છે, તેથી સર્વ વસ્તુ
વેચીને પણ ધાન્યનો સગ્રહ કરવો વળી આ રુધિરોદ્ગારી
વર્ષમાં ધાન્યનો નાશ થાય, વૃષ્ટિ થોડી થાય, રાજાઓ વચ્ચે
ભયકર યુદ્ધ થાય, તથા ચોર અને રોગનો ઉપદ્રવ ઘણો થાય. ૧૭
હે પ્રિયા ! રક્તાક્ષિ નામના સવત્સરમાં રોગથી ઘણા પ્રાણીઓનું
મરણ થાય, દુકાળ પડે, ધાન્ય અને ઔષધિનો વિનાશ થાય અને
લોકો પાપબુદ્ધિમાં તત્પર થાય ૧૮ હે પ્રિયા ! ક્રોધન નામના
સવત્સરમાં રોગ ઉત્પન્ન થાય, દુકાળ પડે, વિવિધ પ્રકારના ઉપદ્રવ
આય, તથા લોક અને રાજા અતિ ક્રોધવાળા થાય ૧૯ તથા હે
દેવી ! ક્ષય નામના સવત્સરને વિષે પૃથ્વીકથ થાય, ચરાચર
પ્રાણીઓ આકુળવ્યાકુળ થાય, દેશનો ભગ થાય, દુકાળ પડે અને
પ્રજાઓનો ક્ષય થાય વળી હે પ્રિયા ! ક્ષય સવત્સરમાં સૌરાષ્ટ્ર
દેશ, મધ્ય દેશ અને દક્ષિણ દિશાના કેકળુ દેશમાં મોટો દુકાળ પડે
ઇતિ તૃતીયા રોદ્રી વિશતિકા

હોય છે ૧ કીલક નામના સવત્સરમા રાજા સારી રૂઢિવાળો
 થાય, પ્રભાતુ શુભ થાય, મુકાળ થાય, લોકમાં હોમ અને ખારામ્મ
 રહે, તથા સર્વ ઉપદ્રવનો નાશ થાય ૨ સોમ્મ નામના સવ
 ત્સરમાં રાજા અને પ્રભાતુ મુર્ખી થાય, પૃથ્વી પર શાંતિ રહે,
 પૃથ્વી વૃદ્ધિવટે પૂર્ણ થાય, તથા હ મેશાં સારા વરસાદ થાય
 ૩. સાધારણ નામના વર્ષમાં રાજા ઉપદ્રવ રહિત હોય, કેશ
 અને મઠળમાં સારી વૃદ્ધિ થાય, તથા સર્વ ખાન્યના ઉત્પત્તિ
 થાય. ૪ વિરોધી નામના વર્ષમાં લોક અને રાજાઓ વચ્ચે
 પરસ્પર મુદ્દ થાય, કાન્ધકુળ અને અહિકુળ દેશમાં ખેડીનો
 નાશ થાય. ૫ હે સારા ચીલવાળી પ્રિયા ! પરિધાવી નામના
 વર્ષમાં સર્વ જગત વિવિધ પ્રકારના કલેશવટે પરાભવ પામે,
 ઘણો વાતુ વાય અને ઘણો દાક બોટલે ઠંકાણે ઠંકાણે
 બાજ લાગે ૬ પ્રમાથી નામના સવત્સરમાં સર્વ પ્રકારનાં
 ખાન્યનો વિનાશ થાય, દેશમાં અને કોઈ કોઈ વિભાજમાં વર
 સાદ થાય, તથા સર્વ ખાન્ય મીંધુ રહે ૭ જ્ઞાનદ નામના
 સવત્સરમાં સર્વ ખાન્ય નાશ પામે, સર્વ ખાન્ય મીંધુ રહે, ઘી
 તેલના ભાવ મધ્યમ રહે અને પ્રભાતુ જ્ઞાનદ પામે. ૮ હે
 મુદર મુખવાળી ! રાક્ષસ નામના સવત્સરમાં કોહર, ઈંમર,
 મગ, સર્વ પ્રકારની જોખમી અને ખાન્યનો વિનાશ થાય
 અને લોકો દૂર સ્વભાવના થાય. ૯ હે દેવી ! નલ નામની
 સવત્સરમાં દેશને વિષે મુકાળ પડે, ખાન્ય અને જોખમિ પીડા
 પામે અને ધન ખાન્યનો વિનાશ થાય. ૧૦ પિમલ નામના
 સવત્સરમાં જામો, લેસો અને નલ તથા નુજ કરનારાઓનો
 વિનાશ થાય અને વરસાદ થાય નહીં તેમાં સશય નથી
 બાય, લેસ, મુપર્ણ, રૂપુ અને તાંજુ સર્વ ચીજો વેચીને પણ

ધાન્યનો સગ્રહ કરવો ૧૧ હે દેવી! મિહિર નામના રોગનો
 લોકમા પ્રથમ હુકાળ થશે, પાણી પડે, વરસાદ નહીં, અને
 સર્વ ધાન્ય ઉત્પન્ન થશે ૧૨ હે પ્રિયા! દાદર નામના રોગનો
 રમા વિવિધ પ્રકારના રોગો ઉત્પન્ન થાય, વરસાદ નહીં, અને
 અને પૃથ્વી પર ધાન્ય થોડું પાકે ૧૩ હે દેવી! મોદર નામના રોગનો
 મેઘ જળવડે પૂર્ણ હોય, પૃથ્વી પર ઘણું ધાન્ય થાય, રાત્રીના
 દૂર થાય અને ઘોર ઉપદ્રવ ઉત્પન્ન થાય ૧૪ હર્મનિ નામના
 સવત્સરમા સુકાળ થાય, ધાન્યના ભાવ મધ્યમ રહે, વંચાન
 સારો ન થાલે અને વરસાદ સાધારણ થાય ૧૫ હૃદ્બી નામના
 સવત્સરમા સુકાળ થાય, દેશો સ્વસ્થ અને ઉપદ્રવ રહિત થાય,
 તથા પ્રજાઓ સુખી અને આરોગ્યતાવાળી થાય ૧૬ રવિરો
 ઝૂગારી નામના સવત્સરમાં મોટો હુકાળ પડે છે, તેથી સર્વ વસ્તુ
 વેચીને પણ ધાન્યનો સગ્રહ કરવો વળી આ રુધિરોઝગારી
 વર્ષમા ધાન્યનો નાશ થાય, વૃષ્ટિ થોડી થાય, રાત્રીઓ વગર
 ભય કર યુદ્ધ થાય, તથા ચોર અને રોગનો ઉપદ્રવ ઘણો થાય. ૧૭
 હે પ્રિયા! રક્તાક્ષિ નામના સવત્સરમા રોગથી ઘણા પ્રાણીઓનું
 મરણ થાય, હુકાળ પડે, ધાન્ય અને ઔષધિનો વિનાશ થાય અને
 લોકો પાપબુદ્ધિમા તત્પર થાય ૧૮ હે પ્રિયા! ક્રોધન નામના
 સવત્સરમા રોગ ઉત્પન્ન થાય, હુકાળ પડે, વિવિધ પ્રજાના ઉપદ્રવ
 થાય, તથા લોક અને રાજા અતિ ક્રોધવાળા થાય ૧૯ વૃષ્ટિ હે
 દેવી! ક્ષય નામના સવત્સરને વિષે પૃથ્વીકંપ થાય, રાત્રીઓ
 પ્રાણીઓ આકુળવ્યાકુળ થાય, દેશનો ભગ થાય, અને રોગનો
 પ્રજાઓનો ક્ષય થાય વળી હે પ્રિયા! ક્ષય નામના રોગનો
 દેશ, મધ્ય દેશ અને દક્ષિણ દિશાના લોકોને મોટો હુકાળ પડે
 ઇતિ તૃતીયા રૌદ્રી વિદ્યુત્

હવે જૈન સિદ્ધાંત પ્રમાણે દુર્જદેવ નામના પંક્તિ પદ્ધિ સવત્સર નામનો જથ્થો રચ્યો છે, તેમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે—

પદ્મ પરમેષ્ઠી વાચક જોઈકારને નમસ્કાર કરી, પરમાત્મા શ્રીજિનેશ્વરને વદન કરી તથા કેવળજ્ઞાનનો આશ્રય લઈ દુર્જદેવ મુનિ પદ્ધિ સવત્સર નામના જથ્થો રચ્યો છે—પાર્શ્વ પ્રશ્ન કરે છે કે—“હે પરમ પૂજ્ય દુર્જદેવ સ્વામી ! હે દેવોના અધિપતિ ! હે પ્રભુ ! હે જગવાન ! સવત્સરોના શુભાશુભ ફળને સત્વરે કહો ” ત્યારે દુર્જદેવ ઉત્તર આપે છે કે—“હે પાર્શ્વ ! દુકાળ, મુકાળ, રાજપીડા, ભય, અભય વગેરે લે અપ્સુત વૃત્તાંત કથાનું હોય તે તુ સાંભળ આ જગતમાં લે મનુષ્ય આ સર્વ વૃત્તાંત જાણતો ન હોય તેનો જ મ નિર્ધાર છે, તેથી સર્વ શુભાશુભ હું વિસ્તારથી કહું છું. —

પ્રભવ અને વિભવ એ બે વર્ષ શુભ છે ૧-૨ શુભ સવત્સર અશુભ છે ૩ પ્રમોદ અને પ્રભાપતિ એ બે સવત્સર શુભ છે ૪-૫ જાંઝિરા નામનો સવત્સર અશુભ છે ૬ શ્રીમુખ અને ભાવ નામનો સવત્સર શુભ છે ૭-૮ સુવા નામનો સવત્સર વિકૃદ્ધ છે ૯ ખાતા નામનો સવત્સર સાધારણ છે ૧૦ ઈશ્વર અને બહુધાન્ય નામનો સવત્સર શુભ છે ૧૧-૧૨ પ્રમાણી નામનો સવત્સર વિકૃદ્ધ છે ૧૩ વિક્રમ અને વૃષભ નાર્તની એ સવત્સર શુભ છે ૧૪-૧૫ જિવલાતુ નામનો સવત્સર વિકૃદ્ધ છે ૧૬ સુલાતુ અને તારણ નામનો સવત્સર શુભ છે ૧૭-૧૮ પાર્શ્વ નામનો સવત્સર વિકૃદ્ધ છે ૧૯ અને વ્યય નામનો સવત્સર અધ્યમ છે ૨૦

દુર્ગદેવ મુનિએ જે કહ્યું છે, તેને જે વિચક્ષણ પુરુષ જાણે છે, તે સર્વ ઠેકાણે પૂજાય છે, અને અવશ્ય લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરે છે

* સર્વજિત અને સર્વધારી નામના જે સવત્સર શુભ છે. ૧-૨ વિરોધિ, વિકૃત અને ખર એ ત્રણ સવત્સર વિરુદ્ધ-અશુભ છે ૩-૫ નદન, વિજય, જય અને મન્મથ એ ચાર સવત્સર શુભ છે ૬-૯ દુર્મુખ નામનો સવત્સર વિરુદ્ધ છે ૧૦ હેમલબી અને વિલળ એ જે સવત્સર શુભ છે ૧૧-૧૨ વિકારી નામનો સવત્સર વિરુદ્ધ છે. ૧૩ શર્વરી, પ્લવ, શુભકૃત અને શોભન એ ચાર સવત્સર શુભ છે ૧૪-૧૭ ક્રોધન નામનો સવત્સર વિરુદ્ધ છે ૧૮ વિશ્વાવસુ નામનો સવત્સર શુભ છે ૧૯ અને પરાભવ નામનો સવત્સર વિશ્વહારક છે ૨૦

ઇતિ બીજી વીશી.

પ્લવગ અને કીલક નામના જે સવત્સર શુભ છે ૧-૨ સામ્ય નામનો સવત્સર મધ્યમ છે ૩ સાધારણ અને વિરોધી નામના જે સવત્સર શુભ છે ૪-૫ પરિધાવી નામનો સવત્સર વિરુદ્ધ છે ૬ પ્રમાથી અને આનદ એ જે સવત્સર શુભ છે. ૭-૮ રુધિરોદ્ગારી, રક્તાક્ષિ, ક્રોધન અને ક્ષય એ ચાર સવત્સર વિરુદ્ધ છે ૯-૧૨. (વચ્ચેના રાક્ષસ, નલ, પિંગલ, કાલયુક્ત, સિદ્ધાર્થ, રોદ્ર, દુર્મતિ અને દુહુલી એ આઠ સવત્સર વિષે થયેલા કાઈ કહ્યું નથી)

ઇતિ ત્રીજી વીશી.

આ ત્રણે વીશીના વિસ્તાર-ફળને કહેનારા શ્લોકો પણ આ પ્રમાણે છે—

પ્રભવ નામના સવત્સરને વિષે ઘણા જળને ધારણ કરનારા
 મેધ હોય છે, પૃથ્વી પર ઘણું ધાન્ય પાકે છે, તથા રાજાઓ
 અને લોકો પ્રસન્ન રહે છે ૧ વિભવ નામના સવત્સરને વિષે
 સુધાળ, ક્ષેમ, આરોગ્ય અને સર્વ વ્યાપ્તિ સ્થિતિપાત્ર હોય છે,
 તથા સર્વ જનો સુખી હોય છે, તેમાં કંઈ અશય નથી ૨
 શુકલ નામના સવત્સરમાં મનુષ્ય, ઘેઠા અને હાથીઓને વિવિધ
 પ્રકારના રોગો ઉત્પન્ન થાય છે અને અવશ્ય રાજાનો વિનાશ
 થાય છે ૩ પ્રબોધ નામના સવત્સરમાં સર્વ જગત ઉત્તમ અને
 ધનધાન્યથી વ્યાપ્ત હોય છે તથા નિરતર ઘેર ઘેર મહોત્સવો
 અને પ્રબળી વૃદ્ધિ થાય છે તેમાં કંઈ અશય નથી ૪ પ્રભવતિ
 નામના સવત્સરમાં સર્વ લોકો નીરાળી, પીડા સ્થિત અને સર્વ
 દુઃખથી સુજ્ઞ થાય છે, માથો ઘણું બી રૂધ આપનારી થાય છે
 અને પ્રભવન સુખી થાય છે ૫ જાગ્રિશ નામના સવત્સરને
 વિષે સર્વ જગત હર્ષિત થાય છે, મનુષ્યો ધન ધાન્ય સ્થિત
 થાય છે અને પ્રભામાં વિવાહમગ્ન પ્રવર્તે છે ૬ શ્રીમુખ
 નામના સવત્સરમાં લોકમાં સુધાળ અને કલ્યાણ પ્રવર્તે છે,
 વર્ષા ઋતુમાં અત્યંત સાફ થાય અને નિશ્ચે સર્વ ધાન્યની
 વૃદ્ધિ થાય છે ૭ ભાવ નામના સવત્સરમાં ગ્રામો ઘણું રૂધ
 અને બી આપનારી થાય, ધાન્ય ઘણું પાકે, સર્વ વસ્તુ સૌંદર્ય
 થાય અને ભાવને વિષે સ્વસ્થતા હોય. ૮ મુખ નામના
 સવત્સરને વિષે ધાન્ય, બી અને તેલ મોંઘાં રહે, પ્રભાઓની
 વૃદ્ધિ થાય અને સ્ત્રીઓ પુત્રજ મથી જ્ઞાનદમાં રહે ૯ ખાતા
 નામના સવત્સરને વિષે સર્વ ધાન્યો ઉત્પન્ન થાય છે, ઘઉં અને
 મીઠિનો પાક અદ્ય થાય છે, ચેરદી, ખાંડ અને ગોળ પણ ઘેઠા
 થાય છે, અને કોઈ ઠેકાણે રાગની ઉત્પત્તિ થાય છે ૧૦ ઈશ્વર

નામના સવત્સરમાં સુકાળ, ક્ષેમ અને આરોગ્ય થાય છે, કપાસનો ભાવ મોંઘો રહે તથા લવણ, મધ અને મહિરા પણ મોંઘી રહે. ૧૧. બહુધાન્ય નામના સવત્સરમાં સુકાળ થાય, માર્ગમાં મુસાફરોને કઠ્યાણુ પ્રાપ્ત થાય, રાજાઓ શાત થાય, ગામોને વિષે ચોરનો ઉપદ્રવ રહે તેમાં કાંઈ પણ સંશય નથી ૧૨. પ્રમાથી નામના સવત્સરમાં દેશનો ભગ થાય, દુકાળ પડે, ચોર અને ગ્રહની પીડા થાય, ઉપદ્રવ થાય, માર્ગમાં પીડા થાય અને લોકો વ્યાકુળતા પામે છે ૧૩ વિક્રમ નામના સવત્સરમાં સર્વ પ્રકારના ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય, પૃથ્વી ઉપદ્રવ રહિત થાય, લવણ, મધ, મહિરા અને ઘી સોંધુ થાય ૧૪ વૃષભ નામના સવત્સરમાં કાઠરા, સાળ, મગ, કાગ, અડદ અને તલ વિગેરે સર્વ વસ્તુ સુલભ થાય અને બળદ સર્વને પ્રિય થાય. ૧૫. ચિત્રમાનુ નામના સવત્સરમાં ચણા, મગ, અડદ વિગેરે બીજા પણ સર્વ વિદલ મોઘા થાય, તેમાં કાંઈ પણ સંશય નથી ૧૬ સુમાનુ નામના સવત્સરમાં સુકાળ હોય, ઘણું ધાન્ય નીપજે, દેશમાં શાંતિ રહે, રાજા અને પ્રજા સર્વે સુખી અને પ્રસન્ન રહે ૧૭ તારણુ નામના સવત્સરમાં અતિવૃષ્ટિ થાય, પ્રજા સુખી રહે, ધાન્ય અને ઔષધિનો વિનાશ થાય અને કાઠુંક સાધારણુ ધાન્ય ઉત્પન્ન થાય ૧૮ પાર્થિવ નામના સવત્સરમાં સૌરાષ્ટ્ર દેશ, ગોંડ દેશ અને લાટ દેશમાં ઘણું ધાન્ય ઉત્પન્ન થાય તથા રાજાઓનો ક્ષય થાય. ૧૯. તથા વ્યય નામના સવત્સરમાં ઘોર દુકાળ પડે, લોકમાં વિવિધ પ્રકારના ઉપદ્રવ થાય અને વૃષ્ટિ અદ્ય થાય છે. ૨૦.

ઇતિ પ્રથમા વિંશતિકા

સર્વજિત નામના સવત્સરમાં સારી વૃષ્ટિ થાય, સર્વ

પ્રભવ નામના સવત્સરને વિષે ઘણા જળને ખારણુ કરનાર મેધ હોય છે, પૃથ્વી પર ઘણું ખાન્ય પાકે છે, તથા શાબ્દજે અને લોકો પ્રસન્ન રહે છે ૧ વિશવ નામના સવત્સરને ક્રિષિ મુદ્ધળ, ક્ષેમ, આરોગ્ય અને સર્વ વ્યાધિ રહિતપણું હોય છે, તથા સર્વ જનો સુખી હોય છે, તેમાં કંઈ સસય નથી ૨ શુકલ નામના સવત્સરમાં મનુષ્ય, ઘોડા અને હાથીઓને વિવિધ પ્રકારના રોગો ઉત્પન્ન થાય છે અને અવસ્થ શબ્દનો વિનાશ થાય છે ૩ પ્રમોહ નામના સવત્સરમાં સર્વ જગત ઉત્તમ અને ધનધાન્યથી વ્યાપ્ત હોય છે તથા નિરતર ઘેર ઘેર મહોત્સવો અને પ્રભાતી વૃદ્ધિ થાય છે તેમાં કંઈ સસય નથી ૪ પ્રભવતિ નામના સવત્સરમાં સર્વ લોકો નીશાળી, પીડા રહિત અને સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાય છે, ગાયો ઘણું ઘી રૂધ આપનારી થાય છે અને પ્રભજન મુળી થાય છે ૫ અગિરા નામના સવત્સરને વિષે સર્વ જગત કુર્ષિત થાય છે, મનુષ્યો ધન ધાન્ય રહિત થાય છે અને પ્રભમાં વિવાહમગ્ગ પ્રવર્તે છે ૬ શ્રીમુગ નામના સવત્સરમાં લોકમાં મુકાળ અને કસ્થાણુ પ્રવર્તે છે, વર્ષા ઋતુમાં જાત્યવ સારુ થાય અને નિક્ષે સર્વ ધાન્યની વૃદ્ધિ થાય છે ૭ જાવ નામના સવત્સરમાં ગાયો ઘણું રૂધ અને ઘી આપનારી થાય, ખાન્ય ઘણું પાકે, સર્વ વસ્તુ સૌંદર્ય થાય અને જાવને વિષે સ્વસ્થતા હોય ૮ મુખ નામના સવત્સરને વિષે ખાન્ય, ઘી અને તેલ મેંઘાં રહે, પ્રભજોની વૃદ્ધિ થાય અને શ્રીઓ પુત્રજ મળી જ્ઞાનદમાં રહે ૯ ખાતા નામના સવત્સરને વિષે સર્વ ખાન્યો ઉત્પન્ન થાય છે, વર્ષ અને વીહિનો પાક અદ્ય થાય છે, શીરડી, ખાંડ અને યોળ પણુ થોડા થાય છે, અને કોઈ કંઠાણે રાગની ઉત્પત્તિ થાય છે ૧૦ ઈસર

ભવ પામે, ધાન્ય સાધારણ પાકે અને મોટો ભય ઉપજે ૧૨
વિકારી નામના સવત્સરમાં સર્વ જગત્ દુઃખી થાય, ઘણા
પ્રકારના ઉપદ્રવો થાય, સર્પની ઘણી ઉત્પત્તિ થાય અને
પાછળથી વરસાદ થાય ૧૩ શર્વરી નામના સવત્સરમાં
પર્વત ઉપર વૃષ્ટિ થાય, દેશમાં ખડ ખડ વરસાદ થાય,
વેપારનો વિનાશ થાય અને દુકાળ પડે ૧૪ પ્લવ નામના
સવત્સરમાં લોકને વિષે સુકાળ થાય, પૃથ્વી રસકસથી ભરપૂર
થાય, સર્વ દેશમાં સંપૂર્ણ જળ વરસે અને પડિત જનો
સુખી થાય. ૧૫ શુભકૃત નામના સવત્સરમાં ધાન્યનો પાક
સારો થાય, ચરાચર લોકમાં સુખ ઉપજે, અને બ્રાહ્મણો પણ
સતુષ્ઠ થાય ૧૬. શોભન નામના સવત્સરમાં સુકાળ થાય,
પૃથ્વી સુખમય થાય, ગાય, બ્રાહ્મણ વિગેરે ઉત્સાહવાળા હોય,
દેશમાં શાંતિ પ્રવર્તે અને પ્રજાને હર્ષ પ્રાપ્ત થાય ૧૭ ક્રોધી
નામના સવત્સરમાં સર્વ જગત વ્યવસ્થા રહિત થાય અને
ભયંકર યુદ્ધથી વ્યાકુળ થાય તથા દેશ, જ્ઞાતિ અને કુટુંબમાં
પરસ્પર ક્રોધ થાય ૧૮ વિશ્વાવસુ નામના સવત્સરમાં સર્વ
જગત કલ્યાણયુક્ત થાય, સર્વ રસવાળા પદાર્થ મોઘા રહે,
ધાન્યની વૃદ્ધિ થાય તથા કાષ્ટ અને લોહાનો ભાવ વધે ૧૯.
તથા પરાભવ નામના સવત્સરમાં રાજાઓના દેશોને વિષે તથા
ખડ ખડ દેશોમાં સુખ્ય સામન્તોવડે ભય પામેલી સર્વ
પ્રજા દુઃખી થાય ૨૦

ઇતિ દ્વિતીયા વિશતિકા

પ્લવગ નામના સવત્સરમાં ઘાસ અને ધાન્યનો વિનાશ
થવાથી ગ્રીષ્મ ઋતુમાં ધાન્ય મોઘુ થાય, રાજાઓ પોતાના
દેશને અને પરદેશને પીડા કરે ૧. કીલક નામના સવત્સરમાં

ધાન્ય પાકે અને સર્વ વસ્તુ સેષી થાય. ૧. સર્વધારી નામના સવત્સરમાં ઠાઠરા, શાળ મગ, કાગ અને અડદ વિગેરે ધાન્ય ઘસું પાકે અને સર્વ દેશમાં સુકાળ થાય ૨ વિશેષી નામના સવત્સરમાં અગ્નિની જ્વાળા જેવા પ્રવળ વાપથી ધાન્ય અને ઓષધિનો વિનાશ થાય, તથા મનુષ્યોમાં દુઃખ અથવા વિશેષ ઉત્પન્ન થાય ૩ વિકૃતિ નામના વર્ષમાં જ્વરતા રાજથી સર્વ લોક પીડા પામે, ધાન્ય મોડુ થાય, તથા મસ્ત હતી અને અસુની પીડા થાય ૪ ખર નામના સવત્સરમાં સમગ્ર જગતમાં ભૂર, વીંઠ અને સૂકાનો ઉપદ્રવ થાય, રાજા અને પ્રજા દુઃખ પામે અને પૃથ્વી રસકસ રહિત થાય. ૫ નકન નામના સવત્સરમાં દેશમાં શાંતિ પ્રવર્તે, સર્વ બ્રાહ્મિ શાંત થાય, પૃથ્વી ધન ધાન્યથી ભરપૂર થાય અને પ્રભુ આનંદ પામે ૬ વિજય નામના સવત્સરમાં ખડ ખડ દેશમાં અહપ જળને ખાવણ કરનારા મેલ વરસે, સર્વ ધાન્ય નાશ પામે અને સુદમાં વિજય થાય ૭ જય નામના સવત્સરમાં કૃત્રિય, વૈરય, શદ્ધ, નટ અને નામકોને પીડા થાય, વીંઠનો ઉપદ્રવ થાય અને નીતિનો વિનાશ થાય ૮ મ મય નામના સવત્સરમાં જગત રાજસુકત થાય, ઠાક જ્વરાદિના રાજથી સર્વ જગત પીડા પામે, તથા કામકોટમાં વત્પર થાય ૯ દુર્ગુણ નામના સવત્સરમાં ભાસ અને ધાન્યનો ક્ષય થાય, તેથી સર્વ ધાન્ય મોડુ રહે, વેપારનો વિનાશ થાય અને ઠાક મનુષ્યને સુખ ઉપજે નહીં ૧૦ કેમલજ નામના સવત્સરમાં સર્વ ધાન્યનો ક્ષય થાય, દેશોમાં અશાંતિ પ્રવર્તે, પ્રજાની હાનિ થાય, દુકાળ પડે અને રાજાને કષ્ટ થાય ૧૧ વિલભ નામના સવત્સરમાં ભૂર, રાજા અને દેવથી આ જગત ધરા

ભવ પામે, ધાન્ય સાધારણ પાકે અને મોટો ભય ઉપજે. ૧૨ વિકારી નામના સવત્સરમાં સર્વ જગત્ દુઃખી થાય, ઘણા પ્રકારના ઉપદ્રવો થાય, સર્પની ઘણી ઉત્પત્તિ થાય અને પાછળથી વરસાદ થાય ૧૩ શર્વરી નામના સવત્સરમાં પર્વત ઉપર વૃષ્ટિ થાય, દેશમાં ખડ ખડ વરસાદ થાય, વેપારનો વિનાશ થાય અને હુકાળ પડે ૧૪ પ્લવ નામના સવત્સરમાં લોકને વિષે સુકાળ થાય, પૃથ્વી રસકસથી ભરપૂર થાય, સર્વ દેશમાં સંપૂર્ણ જળ વરસે અને પંડિત જનો સુખી થાય. ૧૫ શુભકૃત નામના સવત્સરમાં ધાન્યનો પાક સારો થાય, ચરાચર લોકમાં સુખ ઉપજે, અને બ્રાહ્મણો પણ સતુષ્ઠ થાય ૧૬. શોભન નામના સવત્સરમાં સુકાળ થાય, પૃથ્વી સુખમય થાય, ગાય, બ્રાહ્મણ વિગેરે ઉત્સાહવાળા હોય, દેશમાં શાંતિ પ્રવર્તે અને પ્રજાને હર્ષ પ્રાપ્ત થાય ૧૭ ક્રોધી નામના સવત્સરમાં સર્વ જગત વ્યવસ્થા રહિત થાય અને ભયંકર યુદ્ધથી બ્યાકુળ થાય તથા દેશ, જ્ઞાતિ અને કુટુંબમાં પરસ્પર ક્રોધ થાય ૧૮ વિશ્વાવસુ નામના સવત્સરમાં સર્વ જગત કલ્યાણયુક્ત થાય, સર્વ રસવાળા પદાર્થ મોઢા રહે, ધાન્યની વૃદ્ધિ થાય તથા કાષ્ટ અને લોહાનો ભાવ વધે ૧૯ તથા પરાભવ નામના સવત્સરમાં રાજાઓના દેશોને વિષે તથા ખડ ખડ દેશોમાં મુખ્ય સામન્તોવડે ભય પામેલી સર્વ પ્રજા દુઃખી થાય ૨૦

ઇતિ દ્વિતીયા વિશતિકા

પ્લવગ નામના સવત્સરમાં ઘાસ અને ધાન્યનો વિનાશ થવાથી ગ્રીષ્મ ઋતુમાં ધાન્ય મોઢુ થાય, રાજાઓ પોતાના દેશને અને પરદેશને પીડા કરે ૧. કીલક નામના સવત્સરમાં

સર્વે ખાન્ય નીપજે, દેશમાં શાંતિ ઉપજે, કાંઈ પણ ઉપદ્રવ ન
 થાય, રાજાઓ પ્રસન્ન હૃદિવાળા થાય, અને કાંઈક ક્રીડામાં
 મગ્ન રહે ૨ સોમ્ય નામના સવત્સરમાં સારી વૃદ્ધિ થાય,
 મુકાળ થાય, દેશ ઉત્તમ રહિત થાય, રાજાઓ શુભ હૃદિ
 વાળા થાય, તથા સર્વત્ર મુખ પ્રવર્તે ૩ સાધારણ નામના
 સવત્સરમાં જળવટે બરેલા મિથો પૃથ્વી પર નિરતર વરસે,
 લોક કુર્ષ પામે અને સર્વે ધા યની ઉત્પત્તિ થાય ૪ વિરોધી
 નામના સવત્સરમાં દેશને વિષે ખડ ખડ એટલે કાંઈ કાંઈ
 ઠેકાણે વરસાદ થાય, કાન્યકુબ્જ દેશમાં છત્રનો ભગ થાય,
 તથા રાજાઓનો વિરોધ થાય. ૫ પરિધાવી નામના સવ
 ત્સરમાં સર્વે જન્મત સતુહ થાય વિવિધ પ્રકારના કન્યાઓ
 થાય અને મુખકારક વાયુ વાય ૬ (જહીં સાતમા પ્રમાણી
 નામના વર્ષે માટે કાંઈ કશું નથી) જ્યનદ નામના સવત્સ
 રમાં પ્રભા જ્યનદમાં રહે, સર્વે ખાન્યની ઉત્પત્તિ થાય સર્વે
 રસની વસ્તુ મીઠી થાય તથા તેલ અને ધીના કાવ સમાન
 રહે. ૮ રાક્ષસ નામના સવત્સરમાં કોહરા, શાળી, મગ
 વિગેરે ખાન્યનો વિનાશ થાય, ખાણણે દુખી થાય, રાજાઓ
 વચ્ચે મુદ્દ થાય અને પ્રભા કુર થાય. ૯ નલ નામક સવ
 ત્સરમાં ખાન્ય ઓગળિનો વિનાશ થવાથી કાંઈક દુકાળ
 પડે જામિન માસમાં મરણ અને વેર થાય તથા તાપની
 જ્વાળાથી વિનાશ થાય ૧૦ પિંગલ નામના સવત્સરમાં
 મુકાળ થાય, દેશમાં સાથે યોગવટો થાય, ધી, તેલ વિગેરે
 રસ અને વસ્ત્ર મીઠા થાય, કાંઈ વખત ચોક અને કાંઈ વખત
 કુર્ષ થાય, તથા ઘણાં મજળ પ્રવર્તે ૧૧ કાલમુક્ત નામના
 સવત્સરમાં દુકાળ થાય લોકમાં સર્વે રસ મીઠા મળે, પૃથ્વી

પર ઉદરનો ઉપદ્રવ થાય, અને ઘણા કલહ ઉત્પન્ન થાય
 ૧૨ સિદ્ધાર્થ નામના સવત્સરમા જળથી પૂર્ણ શુભ મેઘની
 વૃષ્ટિ થાય, પૃથ્વી પર ઘણું ધાન્ય પાકે તથા દેશમા રાજાઓ
 કૂર થાય ૧૩ રૌદ્ર નામના સંવત્સરમાં રણસત્રામ થાય,
 ક્ષેત્રમા ઉદર, તીડ, સૂડા વિગેરેનો ઉપદ્રવ થાય, કાર્ધક
 દુકાળ જણાય અને અનુક્રમે વર્ષ ભયકર થતું જાય ૧૪.
 હર્મતિ નામના સવત્સરમા પ્રાચે કરીને સુકાળ થાય, વેપાર
 બંધ થાય, વૃષ્ટિ સાધારણ થાય, પછીથી લોકને વિષે શાંતિ તથા
 સુખ પ્રવર્તે ૧૫ દુદુભિ નામના સવત્સરમા સુકાળ થાય,
 મોટા ઉત્સવથી ઘેર ઘેર વાજિત્ર વાગે, ખાદ્યણ અને ગાયો આખાદ
 થાય અને સર્વત્ર શુભ પ્રવર્તે ૧૬ રુધિરોદ્ગારી સવત્સરમા
 દેવયોગથી અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, મનુષ્યો કૂર થાય અને રાજાઓને
 ઉગ્ર સત્રામ થાય ૧૭. રક્તાક્ષિ નામના સવત્સરમા સારી
 વૃષ્ટિવડે ધાન્ય ઉત્પન્ન થવાથી પૃથ્વી રસકસવાળી અને પ્રકુ-
 દ્ધિત થાય, પ્રાચે કરીને લોક રોગથી બચામ થાય, તથા
 ભૂમિકંપ થાય ૧૮. ક્રોધન નામના સવત્સરમા રાજાઓનું
 યુદ્ધ થાય, દુકાળ પડે, દેશમા વિરોધ અને ઉપદ્રવ ઉત્પન્ન
 થાય, સર્વત્ર વિષમતા થાય, મરકી ઉત્પન્ન થાય અને મ્લેચ્છ-
 નું રાજ્ય થાય ૧૯. ક્ષય નામના સવત્સરમા સૈન્યના
 ભારથી પૃથ્વી અને પર્વતો કંપવા લાગે, દુકાળથી દેશનો ભગ
 થાય અને પ્રજાઓનો ક્ષય થાય ૨૦.

ઈતિ તૃતીયા વિંશતિકા.

કોઈ ઠેકાણે જડ મનુષ્યના લેખનદોષથી, કોઈ ઠેકાણે વચ-
 નને વિષે વિભ્રમ થવાથી તથા કોઈ ઠેકાણે મતિનો ભ્રમ થવાથી
 કદાચ પાઠનો ભેદ (જૂઠા જૂઠા પાઠ) થવા સંભવ છે, તેા પણ

વર્ષ સળખી નિર્ણય કરવામાં વિશેષ જ્ઞાનવાળા વિદ્વાનોનું ઠરાવ મધ્યર્થ લાગે છે. વિચાર કરતાં સર્વનું કહેવું એક જ માલમ પડે છે.

હવે પ્રાચીન જ્ઞાતાર્થના વચનથી બદલમધવટે સાઠ વર્ષનું ફળ સ્પષ્ટ રીતે કહેવામાં આવે છે—શ્રી શંખેશ્વર પાશર્ણનાથ પ્રભુને પ્રણામ કરી તથા તેમની સ્તુતિ કરી પ્રભવ વમેરે સવત્સરના ફળને હું કહું છું.

પ્રભવ નામના સવત્સરનો સ્વામી જલ્લા છે. ચેત્ર અને વૈશાખ માસ મહા રહે જોટલે કે તે બે માસમાં સમગ્ર વસ્તુ મોંઘી થાય જ્યેષ્ઠ, આષાઢ અને શ્રાવણ એ ત્રણ માસમાં ખાન્ધ મોંઘુ રહે, ઘઉં, મગ, જીવાર વગેરેનો ભાવ વધે. જાદુપદ માસમાં શુભ થાય. આશ્વિન માસમાં કાંઈ ઠંડાણે મોંઘવારી રહે તથા મોટી ધાત્રી પીકા થાય, સર્વ કષાયકનો ભાવ વધે. ૧ વિભવ નામના સવત્સરનો સ્વામી વિષ્ણુ છે, તેમાં પૃથ્વી પર રાજનો દેહાવો થાય. નાગપુર અને દેવજિરિના દુર્ગનો ભગ થાય, તિલક, મગધ અને ઘીન દેશમાં ખાન્ધની મોંઘવારી રહે, મોટા મુલવાન દેશમાં મહામુલ થાય, ળીલા દેશમાં શાંતિ રહે. ચેત્ર, વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ એ ત્રણ માસમાં મોંઘવારી રહે. આષાઢ, શ્રાવણ અને જાદુપદ માસમાં સારી વૃષ્ટિ થાય. આશ્વિન માસમાં સર્વ રસનો ભાવ વધે, વૃષ્ટિ થઈ થાય. કાર્તિક, માર્ગશીર્ષ, ધાન, માઘ અને ફાલગુન એ પાંચ માસમાં સર્વ વસ્તુની તેજ રહે અને ઘઉંના ભાવ સાધારણ રહે. ૨. શુકલ નામના સવત્સરનો સ્વામી કુદ છે, તેમાં મહેશ્વર દેશમાં છત્રભગ થાય અને મગીઓ રાજ્ય બદાવે. ચેત્ર, વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં મોંઘવારી રહે. આષાઢ, શ્રાવણ

અને ભાદ્રપદમાં મહાવૃષ્ટિ થાય આશ્વિન માસને વિષે લોકમાં
 વ્યાધિનો ઉપદ્રવ થાય, અન્ન અને ઘી સોંધુ થાય, તથા બીજી
 સર્વ વસ્તુ મોઘી થાય કાર્તિકાદિક ચાર માસમાં સર્વ ધાન્ય
 સસ્તુ રહે ક્રાંત્યુન માસમાં ઉપદ્રવ થાય, સર્વત્ર વિથહ થાય,
 ગ્રામ્ય લોક પીડા પામે, દેશે આકુળવ્યાકુળ થાય અને ગામે
 શૂન્ય થાય ૩ પ્રમોદ નામના વર્ષનો સ્વામી રવિ છે તે વર્ષ
 મધ્યમ થાય. દેશમાં ખડ ખડ અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, મેદપાટ દેશના
 લોકો પીડા પામે, દેશ ઉજ્જડ થાય, મ્લેચ્છ જનોનો ક્ષય થાય,
 છત્રભંગ થાય, પર્વતના તટ પર થોડી વસ્તી રહે, તિલગ દેશ-
 મા રાજાનો વિથહ થાય ચૈત્ર અને વૈશાખ માસમાં મોંઘવારી
 રહે. જ્યેષ્ઠ માસમાં રોગપીડા થાય. આષાઢ વગેરે ત્રણ માસમાં
 અદ્ય વૃષ્ટિ થાય આશ્વિન માસમાં કાઈક વૃષ્ટિ થાય, તેર પૈસાનું
 એક કળશી ધાન્ય વેચાય. કાર્તિકાદિક પાચ માસમાં મોંઘવારી
 રહે વાયુ ઘણો વાય, વેપારી લોક પીડા પામે, ખડ ખડ વૃષ્ટિ
 થાય, રેશમી વસ્ત્ર મોઘા થાય. કાર્તિકાદિક ચાર માસમાં સર્વ
 રસ મોઘા થાય અને ક્રાંત્યુન માસમાં સાધારણ ભાવ રહે.
 ૪ પ્રજાપતિ નામના સવત્સરનો સ્વામી ચંદ્ર છે તેમાં ખારે
 માસ સારા છે મેઘની વૃષ્ટિ અદ્ય થાય આશ્વિન માસમાં
 રોગ વૃદ્ધિ પામે, પચીશ પૈસાનું એક કળશી ધાન્ય મળે
 કાર્તિક અને માર્ગશીર્ષ એ બે માસ મહા રહે. પોષ વિગેરે
 ત્રણ માસ અનિષ્ટ રહે, કોઈ ઠેકાણે ઉત્પાત થાય અને ધર્મિષ્ઠ
 લોક પીડા પામે ૫ અગિરા નામના સવત્સરનો સ્વામી
 મગળ છે તે વર્ષમાં ચૈત્ર અને વૈશાખ એ બે માસ મંદ રહે,
 જ્યેષ્ઠ માસમાં પ્રજા વાયુ વાય, આષાઢ માસમાં ઘણી વૃષ્ટિ
 થાય શ્રાવણાદિક ત્રણ માસમાં રોગની પીડા થાય, કાર્તિક

માસમાં સર્વ જાન નીપજે થાય વિગેરે તથા માસમાં ૬૨
 પદે, પણ વૃષ્ટિ ન થાય. ૬ શ્રીગુણ નામના સત્સરનો
 સ્વામી શુદ્ધ છે તે વર્ષમાં જોત્ર માસમાં સર્વ ધાન્ય મોટું થાય.
 આવાહના કૃષ્ણપક્ષમાં ઘણી વૃષ્ટિ થાય. આવણ માસમાં ગર્ભ
 મોંઘાં થાય, બી અને ધાન્યનો સમૃદ્ધ કર્મો દોષ તે જામણે.
 લાલ થાય, વલ્લિમજન પીઠા પામે, પશ્ચિમ દિશામાં ઘણી પીઠા
 ઉપજે, પૂર્વ દિશામાં શત્રુના સૈન્યનો ભય થાય, ઉત્તર મુલ
 તાન દેશમાં પ્રજા પીઠા પામે. ભાદ્રપદ અને આશ્વિન માસમાં
 સર્વ ધાન્યનો પાક થઈ મુકાળ થાય કાર્તિકાદિક તથા માસમાં
 જામના પાંચ માસમાં સર્વ રસ અને સર્વ ધાન્ય મોંઘાં રહે.
 ૭ ભાવ નામના સત્સરનો સ્વામી શુદ્ધ છે તે વર્ષમાં ગાયો
 ઘણું દૂધ આપે, વરસાદ ઘણો આવ, વિશેષાદ પડર થાય,
 સર્વ વસ્તુ સોંધી થાય, ઉત્તર મુલતાન અને જમ્બેઝા દેશમાં
 રાજમુદ થાય, લોકો પીઠા પામે. બી, બેળ, અપ્રીણ, સોપારી,
 મજીઠ, મરી અને ઢાંતની વસ્તુ મોંઘી થાય. જોત્ર માસમાં
 સાધારણ ભાવ રહે, વેશાળમાં મોંઘવારી રહે, સર્વ ધાન્ય
 સમૃદ્ધ કરવાથી જામણે. લાલ મળે. આવાહ અને આવણ મા
 સમાં કાર્તિક વરસાદ થાય. ભાદ્રપદમાં સારો વરસાદ થાય.
 આશ્વિન માસમાં ઘણો ધોત્ર ફેલાય કાર્તિક માસ ઉત્તમ થાય.
 માર્ગશીર્ષ વિગેરે આર માસ મદ રહે, રાજમુદ થાય અને
 મહાજન પીઠા પામે. ૮ મુના નામના સત્સરનો સ્વામી શુદ્ધ
 છે તે વર્ષમાં જામિક પ અને જળનો ભય ઘણો થાય. જોત્ર
 અને વેશાળમાં ઉત્પાત થાય. જ્યેષ્ઠમાં ધોત્ર ઉત્પલ થાય.
 આવાહ શુકલપક્ષમાં ઘણો વરસાદ થાય, આવણમાં વામુ વામ,
 જાન મોટું મળે. ભાદ્રપદ માસમાં જોત્ર દિવસ ઘણો વરસાદ

પડે, દેશ વ્યાકુળ થાય, રાજાનો વિશ્વહ થાય ઉત્તર દિશાના અર્ધ દેશમાં ભયકર હુકાળ પડે, પૂર્વ દિશાની ખેતી નિષ્ફળ થાય, દક્ષિણ દિશામાં વેર, વિરોધ અને માર્ગની વિષમતા થાય, પશ્ચિમ દિશામાં પ્રથમ લોક પીડા પામે, પછીથી હુકાળ પડે, સર્વ રસના ભાવ સાધારણ રહે કાર્તિક અને માર્ગશીર્ષ માસ ઉત્તમ રીતે પસાર થાય. પોષ અને માઘ માસ મધ્યમ રીતે પસાર થાય. ફાલ્ગુન માસમાં કાંઈક કલેશ થાય અને માઘાદિક માસમાં માર્ગને વિષે વિશ્વહ થાય ૯ ધાતા નામના સવત્સરનો સ્વામી શનિ છે તે વર્ષે ચૈત્ર અને વૈશાખ માસમાં સર્વ ધાન્ય મોઘુ રહે જ્યેષ્ઠ માસમાં સાધારણ ભાવ રહે આષાઢ માસમાં અલ્પ વૃષ્ટિ થાય, ઘી, તેલ, જીવાર, કપાસ, મજીઠ, મરી અને સોપારી મોઘા થાય શ્રાવણ માસમાં સર્વ ધાન્ય સોઘા થાય ભાદ્રપદ માસમાં પુરુષો કાયર થાય, પશ્ચિમ દિશામાં મોટી મેઘવૃષ્ટિ થાય, સર્વ ધાન્યનો ભાવ મદ રહે, ઉત્તર અને દક્ષિણની વચ્ચે મહામેઘવૃષ્ટિ થાય પરંતુ લોક પીડા પામે આશ્વિન માસમાં રસકસ અને ધાતુનો ભાવ તેજ થાય, ધાન્યનો ભાવ સમાન રહે કાર્તિકાદિક ચાર માસ સુધી સર્વ દેશમાં અન્ન મોઘુ થાય ૧૦ ઇશ્વર નામના સવત્સરનો સ્વામી રાહુ છે તેમાં ઉત્તર દિશાને વિષે હુકાળ પડે, પૂર્વ દિશામાં સુકાળ થાય, પશ્ચિમ દિશામાં પરસ્પર વિરોધ થાય ચૈત્ર અને વૈશાખમાં અન્ન મોઘુ રહે જ્યેષ્ઠ અને આષાઢ માસમાં અલ્પ વૃષ્ટિ થાય, સર્વ ધાન્ય મોઘુ થાય કાર્તિક માસમાં ભયકર હુકાળ લાગે મજીઠ, મરી, લવિંગ, એલચી અને સોપારી વગેરે વસ્તુ મોઘી મળે માર્ગશીર્ષ વગેરે ચાર માસમાં અતિ હુકાળ લાગે ધાન્ય મોઘુ થાય મનુષ્યોના ધડ અને માથા ભૂમિ પર લોટતા થાય ૧૧ જહુધાન્ય સવત્સરનો સ્વામી

કેતુ છે, આ વર્ષે પુરુષો વીર્ય-પરાક્રમ રહિત થાય, પશ્ચિમ દિશામાં સુકાળ થાય, સર્વ દેશોમાં સુખ થાય, દક્ષિણ દિશામાં વિશ્વક થાય અને પ્રજાજનમાં અતિ ભય રહે. ઉત્તરાપથ દેશમાં લોકો ખીટા પામે, પૂર્વ દિશામાં દુકાળ થાય. તે વખતે અજનો સમ્રાટ કરવો થોડ્ય ૭ યૈત્ર અને વૈશાખ માસમાં અજ કાષ્ઠક મેંધુ થાય. જ્યેષ્ઠ માસમાં ચારમણે લાભ થાય. આષાઢ અને આવણ માસમાં મેઘ વરસે, સર્વત્ર અજ મેંધુ થાય, ધાન્ય સમ્રાટ કરનારને છટ્ટે લાભ થાય. ભાદ્ર પદ માસમાં અજત મેઘ વરસે, સર્વ ધાન્ય સોંઘા થાય. આશ્વિન માસમાં મેઘ વરસે અને કાર્તિકાદિક ચાર માસમાં સાધારણ ભાવ રહે. ૧૨ પ્રમાણી નામના સવત્સરનો સ્વામી રવિ છે તે વખતે આષાઢ અને આવણ માસમાં અદ્ય મેઘ વરસે. ભાદ્રપદની પાંચમી કાષ્ઠક મેઘ વરસે. ચૈત્ર માસમાં ૧૪ અને જુવારના ભાવ વધે. વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં સર્વત્ર ધા યનો ભાવ તેજ રહે, કૃષ્ણવક્ષની સાતમ અને અમાવાસ્યાને રાજ ઘણે વરસાદ વરસે, ભારપછી ઘણું અનિદ વર્તે, કાર્તિક કાદિ પાળ માસમાં સર્વ રસ મેઘાં થાય, મછક, સોપારી, દિગ્ગજાક, કેસર, અગર, વજ્ર અને શ્રીફળ એ સર્વ વસ્તુની તેજ થાય. ૧૩ વિક્રમ નામના સવત્સરનો સ્વામી શુક્ર ૭ તે વર્ષે રાજા અને પ્રજા સુખી રહે, વરસાદ ઘણે વરસે, ચૈત્ર અને વૈશાખમાં ધા ધ મેંધુ રહે, અજનો સમ્રાટ કરનારને ભયલો લાભ થાય. વૈશાખ માસમાં ૪૯૪૭ લોકોનો ભય યવાથી નગર ઉજ્જવલ થાય, અરણ્યમાં વસવું પડે, દશ દિવસ સુધી મહાવાયુ ભૂમિકંપ થાય, પ્રજા ખીટા પામે, જ્યેષ્ઠ માસમાં દુકાળ જણાય. અષાઢ માસમાં મહાઉત્પાત

થાય શ્રાવણ તથા ભાદ્રપદ માસમાં મહાવૃષ્ટિ થાય, પ્રજા સુખી થાય, સર્વ ધાન્ય સોંધુ થાય, સર્વ વસ્તુ પણ સોંધી થાય, આશ્વિન માસમાં રોગની ઉત્પત્તિ થાય, સર્વ રસનો સાધારણ ભાવ રહે, તથા કાર્તિકાદિક પાચ માસ સુધી સર્વ અન્નનો ભાવ સાધારણ રહે ૧૪ વૃષભ નામના સવત્સરનો સ્વામી મગળ છે. તે વર્ષે વરસાદ ઘણો થાય, પણ રાજાઓ પીડા પામે, છત્રનો લગ થાય વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં અન્ન સોંધુ રહે, ધાન્ય સગ્રહ કરનારને ત્રણગુણો લાભ થાય આષાઠ માસમાં ધાન્ય મોઘુ થાય. શ્રાવણ અને ભાદ્રપદ માસમાં વરસાદ સારો વરસે આશ્વિન માસમાં સર્વ ધાન્ય સમાન રહે, ધીનો ભાવ વધે, પશ્ચિમ દિશામાં અન્ન મોઘુ થાય, દેશ ઉજ્જડ થાય, પાછળથી કાંઈક સુકાળ થાય આશ્વિન માસમાં વરસાદ થાય, સર્વ વસ્તુ સોંધી થાય કાર્તિક માસમાં કાંઈક અનિષ્ટ થાય માર્ગશીર્ષ માસમાં કાંઈક દુઃખ ઉપજે પોષ વગેરે ત્રણ માસમાં મોઘવારી વધે, પણ પછીથી સમય મધ્યમ રહે ૧૫ ચિત્રલાનુ નામના સવત્સરનો સ્વામી ખુદ છે તે વર્ષે ઢોઢો સુખી થાય, પ્રથમ અદ્ય વરસાદ થાય, પછીથી ઘણી વૃષ્ટિ થાય, સર્વ ધાન્ય અને ધીના ભાવ સમાન રહે વૈશાખ માસમાં અન્નનો ભાવ સાધારણ રહે જ્યેષ્ઠાદિક ત્રણ માસમાં સારો વરસાદ થાય, સર્વ પ્રકારનું ધાન્ય સોંધું થાય ભાદ્રપદ, આશ્વિન માસમાં રોગની પીડા વધે કાર્તિક માસમાં મરકીનો ભય ઉત્પન્ન થાય માર્ગશીર્ષ અને પોષ માસમાં અનિષ્ટ ઉપજે માઘ તથા ફાલ્ગુન માસમાં પ્રજામાં રોગ વધે, પણ સર્વ અન્ન અને રસ સોંધા થાય, ઠરીયાણાની સર્વ વસ્તુ મોંઘી થાય. ૧૬ સુભાનુ નામના સવત્સરનો સ્વામી

બુદ્ધિ પૂર્વ દિશામાં દુકાળ પડે, લોક સુખી રહે. મેત્ર
 માસમાં મોંઘવારી રહે. વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં રાજની
 પીડા થાય. આષાઢ માસમાં જન્ન મોંઘુ મળે. શ્રાવણ માસમાં
 વરસાદ આવે, જન્નનો કાળ સમાપ્ત રહે. શ્રાવણ માસમાં મોટી
 વૃષ્ટિ થાય. આશ્વિન માસમાં રાજની પીડા થાય, ઘઉંના કાળ
 સમાપ્ત રહે, જુવાર, મજ વગેરે ધાન્ય જોઈ પૈસાનું મજૂ મળે,
 ખાતુ તથા બીજી સર્વ વસ્તુ મોંઘી થાય, ધીને કાળ સામા
 રણ રહે કાર્તિક અને માર્ગશીર્ષ જો બે માસ મધ્યમ રહે,
 રાબાજો લોકોને પીડા પમાડે પોષાદિક ત્રણ માસમાં રાજની
 પીડા થાય અને પરસ્પરના વિરોધથી પ્રબલો ક્ષય થાય. ૧૭
 તારણ નામના સન્નિધિનો સ્વામી શુક છે તે વર્ષે જાતિ
 વામરો વાય, પરસ્પર ઘણું ઝુઝ થાય. જ્યેષ્ઠ માસમાં રાજ વધે
 વૈશાખમાં સર્વ વસ્તુ મોંઘી મળે જ્યેષ્ઠ માસમાં ઘણો વાતુ
 વાય આષાઢ માસમાં જાણવૃદ્ધિ થાય. શ્રાવણ માસમાં સાતમ
 કે નોમથી વરસાદ વરસે શ્રાવણની અભ્યાસે અત્યંત વરસાદ
 વરસે આશ્વિન માસમાં જન્ન મોંઘુ રહે, સર્વ રસનો સ્વચ્છ
 કરવો ચોખ્ખો છે કાર્તિક માસમાં મોંઘવારી થાય, માર્ગમાં
 વિચ્છેદ થાય, ધાન્ય મોંઘુ રહે. મેઘિનીપુરમાં મહાભય
 થાય, રાબાજો વધે વિશેષ થાય, મેઘે લોકોને ભય
 થાય, પોષ માસમાં ઝુઝ થાય, પશ્ચિમ દિશામાં ધાન્ય
 મોંઘુ થાય, ઉત્તર દેશમાં મોટો દુકાળ પડે, વિચ્છેદ
 થાય, રાબાજો વિરોધને લીધે મોટું પાપ થાય, પૂર્વ કે
 દક્ષિણ દિશાના લોકોને બનને વિષે વસતું પડે, પશ્ચિમ
 દિશામાં મહાઝુઝ થાય, ત્રણ ધાન્ય અને બીજી વસ્તુ મોંઘી
 રહે ૧૮ પાર્શ્વ નામના સન્નિધિનો સ્વામી શનિ છે તે વર્ષે

ઘણા ઉત્પાત થાય, અન્નનો સંગ્રહ કરવો યોગ્ય છે એત્ર અને
 વૈશાખ માસમાં મોટી મોઘવારીને લીધે વિગ્રહ થાય જ્યેષ્ઠ
 માસમાં રોગની પીડા થાય અથવા રાજાઓ વચ્ચે યુદ્ધ થાય
 આષાઠ માસમાં અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, ધાન્ય મોંઘું થાય ભાદ્રપદ
 માસમાં નૈર્ઋત્ય ખૂણાનો વાયુ વાય, અન્ન મોંઘું થાય. આ-
 શ્વિન માસમાં વૃષ્ટિ સારી થાય, ઘઉં, જુવાર, મગ વગેરે મોઘાં
 થાય, પરંતુ ધાતુ, કરીયાણા અને ધીનો ભાવ મદ રહે કાર્તિક
 અને માર્ગશીર્ષ માસમાં રોગની પીડા થાય પોષ અને માઘ
 માસમાં મોટી મોઘવારી રહે તથા ક્ષાણુન માસમાં સમાન
 ભાવ રહે ૧૯ વ્યય નામના સંવત્સરનો સ્વામી રાહુ છે. તે
 વર્ષે વૃષ્ટિ થાય નહીં, લયકર દુકાળ પડે એત્ર માસ મધ્યમ
 રહે વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં મોઘવારી તથા દેશમાં
 વિગ્રહ થાય. આષાઠ માસમાં અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, મોઘવારી રહે.
 શ્રાવણ માસમાં દુકાળ જણાય, મધ્ય દેશમાં વિગ્રહ થાય,
 દક્ષિણ દિશાના દેશમાં મહાપીડા થાય ભાદ્રપદ માસમાં ખડ
 ખડ વૃષ્ટિ થાય, ધાન્ય મોંઘું થાય આશ્વિન માસમાં રોગની
 પીડા થાય, પૂર્વ દિશામાં વિગ્રહ થાય, ઘઉંનો ભાવ ઘણો વધે,
 સંગ્રહ કરનારને ચારણુણા લાભ થાય, સર્વ રસ મોઘા થાય,
 સમય મધ્યમ રહે કાર્તિક માસમાં રોગની પીડા થાય અથવા
 વિગ્રહની શાંતિ થાય માર્ગશીર્ષ માસમાં અન્ન મોંઘું થાય,
 કાષ્ઠક યુદ્ધ થાય. પોષ અને માઘ માસમાં અત્યંત મોંઘવારી
 રહે ક્ષાણુન માસમાં સાધારણ ભાવ રહે, માર્ગમાં વિષમતા
 થાય અને અન્ન મોંઘું થાય ૨૦

ઈતિ ઉત્તમ વિશતિકા પહેલી.

સર્વજીવ નામના સવત્સરનો સ્વામી જાણ્યો છે તેમાં
 બેત્રાદિક ત્રણ માસ મીઠવારી રહે. આપાદ માસમાં અઠ્ય વૃદ્ધિ
 થાય. આવણ માસમાં વણી વૃદ્ધિ થાય, સર્વ ધાન્ય, સર્વ રજ
 અને સર્વ વસ્તુ સોંપી થાય, નવા સિંકાનું બલણ થાય,
 રાજાઓમાં વિબલ થાય, જનન મીઠું થાય. ભાદ્રપદ માસમાં
 પાવ્ય દિવસ પછી મહાવૃદ્ધિ થાય. આશ્વિન માસમાં રાજતી
 ઉત્પત્તિ થાય, સર્વ ધાન્ય સોંપુ થાય કાર્તિક માસમાં રાજ
 રાજ્ય કરે, પ્રભને મુખ થાય, જનન સસ્તું થાય, માર્ગશીર્ષ
 અને પોષ માસ ઉત્તમ હોવાથી સર્વ લોક મુખી થાય. માઘ
 માસમાં ત્રણ દિવસ વરસાદ વરસે, મજાક, મુકરા, મરી, મુઠ
 પીપર, સોપારી વિગેરે વસ્તુ મીઠી થાય. ફાલ્ગુન માસમાં
 સર્વ વસ્તુ અને રસનો જાવ સમાન રહે, ઉત્તમ સમય થાય
 ૧. સર્વધારી નામના સવત્સરનો સ્વામી વિષ્ણુ છે તેમાં
 રાજાનું રાજ્ય સ્વસ્થ હોય, પ્રભને મુખ થાય, જનન સોંપુ રહે.
 માર્ગશીર્ષ અને પોષ એ બે માસ ઉત્તમ હોય, સર્વ લોક
 મુખી થાય, છત્તે દર્શનની મહત્તા અને પૂજા થાય, સર્વ
 નગર અને દેશમાં શાંતિ થાય. ચૈત્ર માસમાં સર્વ ધાન્યનો
 જાવ સાધારણ રહે, ઉત્તરના દેશમાં દુકાળ પડે. વૈશાખ
 અને જ્યેષ્ઠ માસમાં મીઠવારી રહે જ્યેષ્ઠ માસમાં મહાલય
 અને અગ્નિ ઉપજે આપાદ માસમાં વરસાદ થાય. આવણ
 માસમાં અઠ્ય વૃદ્ધિ થાય. જનન મીઠું થાય. ભાદ્રપદ માસમાં
 દુકાળ જણાય. આશ્વિનમાં રાજ થાય, ધાન્યનો જાવ સાધા
 રણ રહે, રાજાઓનું પરસ્પર મુઠ થાય અને જનન મીઠું
 થાય. ૨. વિરોધી નામના સવત્સરનો સ્વામી રુદ્ર છે બેત્રાદિક
 ત્રણ માસમાં ધાન્ય મીઠું રહે. આપાદ અને આવણ માસમાં

અતિવૃષ્ટિ થાય ભાદ્રપદ માસમા ખંડ ખંડ વૃષ્ટિ થાય.
 આષાઢાદિક ત્રણ માસમા મહાભય થાય, કાંઈક ઉત્પાત થાય,
 રાજા અને પ્રજા સુખી થાય, કોઈ ઠેકાણે રાજાઓનું યુદ્ધ થાય,
 સર્વ ધાન્ય મોઘું થાય. આશ્વિન માસમાં સર્વ ધાન્ય સોંધુ
 થાય કાર્તિક માસમા મરકી અને રોગ ઘણો થાય. માર્ગશીર્ષ
 વિગેરે ચાર માસ સુધી ગુજરાત અને મારવાડમા અન્ન મોંધું
 રહે ૩ વિકૃત નામના સવત્સરનો સ્વામી રવિ છે. તેમા અઠાળે
 વર્ષા થાય, રાજવિરોધ થાય, દેશ ઉજ્જડ થાય, મારવાડ
 દેશમા દુકાળ થાય ચૈત્રાદિ ચાર માસ મોઘવારી રહે, એક
 સો પૈસાનુ કળશી ધાન્ય મળે શ્રાવણ અને ભાદ્રપદ માસમાં
 મેઘની વૃષ્ટિ થાય નહીં, લયકર દુકાળ પડે આશ્વિન
 માસમા ઉત્પાત અને ભૂમિકંપ થાય, કાર્તિક માસમા છત્રલગ
 થાય, સોનુ, રૂપુ, તાણુ અને કાસુ વિગેરે સર્વ ધાતુ સોઘી
 થાય, વીશ ફદીયાનો એક ટાંક એવા સો ટાકવડે એક કળશી
 ધાન્ય મળે ૪ ખર સવત્સરનો સ્વામી ચંદ્ર છે તેમા ચૈત્રાદિ
 પાચ માસમા ઘણો વરસાદ થાય, સુકાળ થાય, પ્રજા સુખી
 થાય સર્વ લોકમા ગુરુનું મહત્ત્વ વધે, પશ્ચિમ દિશામા સુકાળ
 થાય આશ્વિન માસમા અન્નનો ભાવ સાધારણ રહે, રસનો
 ભાવ વધે, મજાઠ અને સુહાગ વસ્તુથી મારવાડમા ત્રણગુણો
 લાભ થાય, મ્લેચ્છ લોકોનો ક્ષય થાય, રોગની પીડા થાય,
 સર્વ ધાન્ય નીપજે, પ્રજા સુખી થાય. કાર્તિકાદિ પાચ માસ
 મધ્યમ રહે અને સર્વ ધાતુ સોઘી થાય ૫ નંદન નામના
 સવત્સરનો સ્વામી મંગળ છે તેમા પ્રજા સુખી થાય, સર્વ
 ધાન્યનુ સમાનપણ રહે ચૈત્ર માસમા કરા પડે, વૈશાખર્ષ
 ધાન્ય મોઘું થાય, પ્રચંડ વાયુ વાય. જ્યેષ્ઠ માસમા પણ

મેઘવારી માય. આપાદ માસમાં મોટો મેઘ વરસે. આવણમાં
 મોટો વરસાદ થાય. ભાદ્રપદ માસમાં ઘણી વૃદ્ધિ થાય. આશ્વિન
 માસમાં મુકાળ થાય, રાબળો રાબળવઠે સ્વસ્થ રહે, પ્રજા
 મુખી થાય કાર્તિક માસમાં મુકાળ થાય, જલ
 સમાન રહે. માર્ગશીર્ષ વળેરે બાર માસ મેઘવારી રહે,
 મહા, હવિજ અને મરીનો લાવ તેજ રહે. ૬ વિજય નામના
 સવત્સરનો સ્વામી જુદા છે તેમાં સવ દેશો મહાપીઠ પામે,
 રાબળોનો પરસ્પર વિરોધ થાય, જલ મેઘુ થાય, જલ
 મેઘુ મળે, પૃથ્વી કધિરને પીનારી થાય, બ્રાહ્મણોને પીઠ થાય,
 ગાય, હેસ, જાન અને હસ્તીને પીઠ થાય. યૌત્ર માસમાં
 બજના સહિત વરસાદ થાય. વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં
 જલ મેઘુ રહે આપાદ અને આવણ માસમાં જલ વૃદ્ધિ
 થાય, જોકે કળશી ખાન્ધ બાળીશ ફરીયે મળે. ભાદ્રપદ માસમાં
 વરસાદ વરસે નહીં, જોકે કળશી જનાજ બારણું ફરીયે મળે.
 આશ્વિન માસમાં વૃદ્ધિ જનને પીઠ થાય, જલ મેઘુ મળે.
 દાસ્યુન માસમાં જનાજના લાવ સાધારણ રહે, વિધક થાય
 અને ખાન્ધ સબક કરનારને છત્રણે લાલ થાય ૭ જય
 નામના સવત્સરનો સ્વામી શુક્ર છે તેમાં મહામુકાળ થાય.
 યૌત્ર માસમાં મેઘવારી થાય. વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં
 મેઘવારી રહે. આપાદ માસમાં વરસાદ થાય. જલ મેઘુ રહે.
 આવણ માસમાં બાળીશ દિવસ મુખી વરસાદ વરસે. ભાદ્રપદ
 માસમાં સાત દિવસ વરસાદ વરસે. આશ્વિન માસમાં જલ
 મેઘુ થાય, જોકે મળ જનાજના પાત્રીશ દામ લાગે, બીજા
 વસ્તુ મીઠી થાય, મીઠી અને પરવાળા વિધેરે વધારે મીઠા
 થાય. માર્ગશીર્ષ માસમાં જળે પાન થાય, વૃદ્ધિ થાય પીઠ

પામે, ઉચ્ચ મુલતાન દેશમાં રોગની પીડા, છત્રનો ભંગ અને
 લોકો દુઃખી થાય ૮. મન્મથ નામના સંવત્સરનો સ્વામી શુક
 છે તેમાં રાજાનો વિરોધ થાય, પૂર્વ દેશમાં લોકને પીડા થાય
 પણ વૃષ્ટિ ઘણી થાય, રોગ ઘણો પ્રવર્તે, ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો
 યોગ્ય છે ચૈત્ર માસમાં વરસાદ થાય, ભૂમિકંપ થાય. વૈશાખમાં
 સોઘવારી રહે જ્યેષ્ઠ અને આષાઠ માસમાં મોઘવારી રહે, ધાન્ય
 સંગ્રહ કરનારને છગુણો લાલ થાય શ્રાવણ માસમાં અદ્ય વૃષ્ટિ
 થાય અને ભાદ્રપદ માસમાં ચૌદ દિવસ સુધી ઘણો વરસાદ
 થાય આશ્વિન માસમાં રોગની પીડા થાય, અન્ન મોંઘું મળે,
 સાઠ દામનું એક મણુ અનાજ મળે, સર્વ ધાતુઓ સોઘી થાય,
 કાર્તિક માસમાં સુકાળ થાય, ગુજરાત દેશની અપેક્ષાએ અન્નનો
 ભાવ સાધારણ રહે માર્ગશીર્ષાદિક ત્રણ માસમાં અન્ન મોંઘું
 થાય, લોક સુખી થાય, રાજા શાંતિ પામે, સર્વ ધાતુ સોઘી
 રહે અને વસ્ત્ર મોંઘા થાય ૯ દુર્મુખ નામના સંવત્સરનો
 સ્વામી શનિ છે તે અશુભ છે મેઘ અદ્ય હોય, મોટા લોકને
 પીડા થાય, લોકોમાં રોગનો ઉપદ્રવ થાય, ઉત્તર દેશમાં દુકાળ
 પડે, પશ્ચિમ દિશામાં મહાપીડા ઉત્પન્ન થાય પૂર્વ દેશમાં
 સુકાળ થાય, અન્નનો ભાવ તેજ રહે, વૈરભાવ વધે, નોળીયા
 અને સર્પનું વિષ વધે ચૈત્રાદિક ત્રણ માસમાં સોઘવારી
 રહે આષાઠ માસમાં થોડો વરસાદ થાય. શ્રાવણ માસમાં
 પ્રચંડ વાયુ વાય, સર્વ ધાન્ય મોંઘા થાય. ભાદ્રપદ માસમાં
 એક મણુ અનાજના પંચાશી દામ લાગે, ખડ ખડ વૃષ્ટિ
 થાય. આશ્વિન માસમાં રોગની પીડા થાય, સર્વ ધાતુઓ
 સસ્તી થાય કાર્તિકાદિક ચાર માસ ભયકર દુકાળ
 જણાય, ગાય બ્રાહ્મણને પીડા થાય, જળયાદિક કરેલી

મોઘવારી યામ. જાપાહ માસમાં મોઠો મેઘ વરસે. આવણમાં
 ઘોઠો વરસાદ યામ. જાદપદ માસમાં ઘણી વૃદ્ધિ યામ. જામ્બિન
 માસમાં મુઠાળ યામ, યાજ્ઞો રાજ્યવટે સ્વસ્થ રહે, પ્રજા
 મુખો યામ. કાર્તિક માસમાં મુઠાળ યામ, જન
 સમાન રહે. માર્ગશીર્ષ વગેરે વાર માસ મોઘવારી રહે,
 મજુક, હવિષ અને મરીનો કાવ તેજ રહે ૬ વિજય નામના
 સવત્સરનો સ્વામી છુદ છે તેમાં સર્વ દેશે મહાપીઠા પામે,
 રાજાઓનો પરસ્પર વિરોધ યામ, જન મોઘુ યામ, જન
 મોઘુ મળે, પૃથ્વી રુધિરને પીનારી યામ, જાદાસોને પીઠ યામ,
 યામ, સેસ, જામ અને હસ્તીને પીઠ યામ. કૌત્ર માસમાં
 યજ્ઞના સક્રિય વરસાદ યામ. વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં
 જન મોઘુ રહે જાપાહ અને આવણ માસમાં જનપ વૃદ્ધિ
 યામ, જોક કળશી ધાન્ધ યાળીશ કૃદીયે મળે. જાદપદ માસમાં
 વરસાદ વરસે નહીં, જોક કળશી જનાજ કોરાણું કૃદીયે મળે.
 જામ્બિન માસમાં વલ્લિક જનને પીઠ યામ, જન મોઘુ મળે.
 ક્રાશ્વિન માસમાં જનાજના કાવ સાધારણ રહે, વિજય માસ
 અને ધાન્ધ સમૃદ્ધ કરનારને છત્રુલો લાભ યામ ૭ જન
 નામના સવત્સરનો સ્વામી શુર છે તેમાં મહામુઠાળ યામ.
 કૌત્ર માસમાં મોઘવારી યામ. વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં
 સોઘવારી રહે. જાપાહ માસમાં વરસાદ યામ. જનન મોઘુ રહે.
 આવણ માસમાં યાલીશ દિવસ મુખી વરસાદ વરસે. જાદપદ
 માસમાં સાત દિવસ વરસાદ વરસે. જામ્બિન માસમાં જન
 મોઘુ યામ, જોક મળુ જનાજના પાંત્રીશ લાભ લાગે, બીજી
 વસ્તુ મોંધી યામ, મોતી અને પરવાળા વિગેરે વધારે મોંઘાં
 યામ. માર્ગશીર્ષ માસમાં મળો રોગ યામ, વલ્લિક લોક પીઠ

પામે, ઉચ્ચ મુલતાન દેશમાં રોગની પીડા, છત્રનો ભંગ અને લોકો દુઃખી થાય. ૮. મન્મથ નામના સંવત્સરનો સ્વામી શુક્ર છે તેમાં રાબનો વિરોધ થાય, પૂર્વ દેશમાં લોકને પીડા થાય પણ વૃષ્ટિ ઘણી થાય, રોગ ઘણો પ્રવર્તે, ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો યોગ્ય છે ચૈત્ર માસમા વરસાદ થાય, ભૂમિકંપ થાય વૈશાખમાં સોઘવારી રહે જ્યેષ્ઠ અને આષાઠ માસમાં મોઘવારી રહે, ધાન્ય સંગ્રહ કરનારને છગુણો લાભ થાય આવળુ માસમાં અદ્ય વૃષ્ટિ થાય અને ભાદ્રપદ માસમા ચૌદ દિવસ સુધી ઘણો વરસાદ થાય આશ્વિન માસમા રોગની પીડા થાય, અન્ન મોંઘું મળે, સાઠ દામનું એક મણુ અનાજ મળે, સર્વ ધાતુઓ સોઘી થાય. કાર્તિક માસમાં સુકાળ થાય, ગુજરાત દેશની અપેક્ષાએ અન્નનો ભાવ સાધારણ રહે માર્ગશીર્ષાદિક ત્રણ માસમાં અન્ન મોંઘું થાય, લોક સુખી થાય, રાબ શાંતિ પામે, સર્વ ધાતુ સોઘી રહે અને વસ્ત્ર મોઘાં થાય ૯. દુર્મુખ નામના સંવત્સરનો સ્વામી શનિ છે તે અશુભ છે મેઘ અદ્ય હોય, મોટા લોકને પીડા થાય, લોકોમાં રોગનો ઉપદ્રવ થાય, ઉત્તર દેશમાં દુકાળ પડે, પશ્ચિમ દિશામાં મહાપીડા ઉત્પન્ન થાય પૂર્વ દેશમાં સુકાળ થાય, અન્નનો ભાવ તેજ રહે, વૈરભાવ વધે, નોળીયા અને સર્પનું વિષ વધે ચૈત્રાદિક ત્રણ માસમા સોઘવારી રહે આષાઠ માસમા થોડો વરસાદ થાય. આવળુ માસમાં પ્રચંડ વાયુ વાય, સર્વ ધાન્ય મોંઘાં થાય. ભાદ્રપદ માસમા એક મણુ અનાજના પચાસી દામ લાગે, ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય. આશ્વિન માસમાં રોગની પીડા થાય, સર્વ ધાતુઓ સસ્તી થાય કાર્તિકાદિક ચાર માસ ભયકર દુકાળ જણાય, ગાય પ્રાણીને પીડા થાય, જીવાદિક કરેની

પ્રવૃત્તિ થાય, માતા પુત્રને પણ વેણે, પિતા પુત્ર પરનો રનેઠ
 તણ જે ફાશ્યુન માસમા રોજની પીઠા થાય, રાજાઓમા પર
 સ્પર વિશેષ થાય, તથા લોક પીઠા પામે. ૧૦ હેમલળ નામના,
 સવત્સરનો સ્વામી રાહુ છે તેમાં લોકો જાતિ દુઃખ પામે,
 લોકોમા રોજ પ્રવર્તે, શ્રમિક પ વિશેષ ઉત્પાતો થાય, વણિક
 જન પીઠા પામે. ચેત્ર અને વૈશાખ માસમાં ધાન્યાદિકનો
 મહ ભાવ રહે, યત્રનું સૈન્ય જડી આવે. જ્યેષ્ઠાદિક ત્રણ
 માસમા ધાન્ય મોડુ રહે, ધાન સંબંધ કરનારને આશુલ્યો
 લાભ પ્રાપ્ત થાય. કાર્તિક માસમા ઘણો વરસાદ થાય, જાનનો
 ભાવ સાધારણ રહે. કાર્તિક માસમાં છત્રનો ભજ થાય,
 લોકો પીઠા પામે, જોકે સો ને બે ફરીયાનું જોકે કળશી જ
 નાજ મળે, સર્વ માતૃઓ સોમી થાય, વ્યારપમા પશુને પીઠા
 થાય માર્ગદર્શી આદિ વ્યાર માસ રાજા અને લોકો મુખ પામે.
 ૧૧ વિલળ નામના સવત્સરનો સ્વામી રવિ છે તે વર્ષે ચેત્ર
 અને વૈશાખ માસમાં ધાન્ય મોડુ થાય આવાહ અને આવલ
 માસમાં ધાન્યની જોકે કળશીના પાંચ ટક અને પચીસ ફરીયા
 લાવે. આવાહ માસમાં જાલપવૃદ્ધિ થાય. આવલ માસમાં ઘણી
 વૃદ્ધિ થાય, મુકાળ થાય. કાર્તિક માસમા અગ્રાર દિવસ
 ઘણો વરસાદ થાય, પરંતુ ઘઉં અને ચણા મોંઘા રહે, પશ્ચિમ
 દિશામા મુકાળ થાય રાજાઓનો વિશ્વક થાય, પૂર્વ તરફના દેશમાં
 અ નની દુર્લભતા થાય, દક્ષિણ દેશમા રાજાઓ વચ્ચે પરસ્પર
 વિરોધ થાય. આશ્વિન માસમાં જાન મોંડુ થાય, રોજની પીઠા
 થાય સર્વ ફરીયાવાની વસ્તુ મોંઘી થાય કાર્તિકાદિક પાંચ
 માસમાં જોકે કળશી જનાજના હસ ફરીયા લાવે. ૧૨. વિકારી
 નામના સવત્સરનો સ્વામી ચંદ્ર છે તેમાં સર્વ જનાજ અને
 વસ્તુ મોંઘી થાય. આશ્વિન મુખ પામે. ચૈત્રાદિક ત્રણ માસમાં

ધાન્ય મોઘું રહે. આષાઠ અને શ્રાવણ માસમાં ઘણું વરસાદ થાય, સુકાળ થાય. ભાદ્રપદ માસમાં અદ્ય વૃષ્ટિ થાય. આશ્વિન માસમાં સર્વનો લય થાય, કેતુનો ઉદય થાય, એક કળશી અનાજના દશ ફદીયા લાગે, સર્વ વસ્તુ સોંધી થાય કાર્તિક અને માર્ગશીર્ષ માસમાં ધાન્ય સસ્તું થાય પોષ માસમાં રોગની પીડા થાય, લોક સુખી થાય અને ક્રાદ્યુન માસમાં ધાન્ય મોઘું રહે ૧૩. શર્વરી નામના સંવત્સરનો સ્વામી મગળ છે તેમા વરસાદ અદ્ય થાય, પ્રજનો વિનાશ થાય, રાજાઓનો વિરોધ થાય ચૈત્રાદિક ત્રણ માસમાં અન્નનો ભાવ સાધારણ રહે. આષાઠ તથા શ્રાવણ માસમા ઘણું વરસાદ વરસે, પરંતુ ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય, અન્ન મોઘું થાય. ભાદ્રપદ માસમા વૃષ્ટિ ન થાય, લોકમા રાજાઓ પીડા પામે. આશ્વિન માસમા રોગની પીડા થાય, દશ ફદીયાનું એક કળશી અનાજ મળે, પશ્ચિમ દેશમા હુકાળ પડે, પૂર્વ દેશમા સુકાળ થાય, કાર્તિક તથા માર્ગશીર્ષ માસમા અન્ન મોઘું થાય પોષ, માઘ અને ક્રાદ્યુન માસમા ધાન્ય સોઘું થાય ૧૪ પલ્લવ નામના સવત્સરનો સ્વામી બુધ છે વર્ષા ઋતુમા વરસાદ સારો થાય, વર્ષ ઉત્તમ થાય ચૈત્રમા ધાન્યની મહત્તા રહે. વૈશાખ માસમાં ભૂમિ લયકર લાગે જ્યેષ્ઠ માસમા અન્ન સોઘું થાય, તિલગ અને પૂર્વ દેશમા પીડા થાય આષાઠ માસમા મહાવાયુ અને ઉત્પાતો થાય, લોકો રોગી થાય. શ્રાવણ માસમા ઘણી વૃષ્ટિ થાય સત્તર દિવસ વરસાદ વરસે ભાદ્રપદ માસમા વરસાદ ઘણો થાય, ધાન્ય સસ્તું થાય, આઠ ફદીયાનું એક કળશી અનાજ મળે આશ્વિન માસમા સર્વ વસ્તુ અને સર્વ ધાતુ સોંધી થાય, ઘઉં મોઘા થાય કાર્તિક માસમાં અન્ન સસ્તું થાય, લોક સુખી થાય, મહાપાચળ

દેશમાં વિશ્વક થાય. પિપાદિક વ્રણ માસમાં અતિ મુકાળ જણાય
 અને રાત્રી રાત્રીમાં સ્વસ્થ થાય. ૧૫. મુકાળ નામના સવત્સરનો
 સ્વામી શુક્ર છે તેમાં ઘણી વૃદ્ધિ થાય, રાત્રી અને પ્રભાતે
 મુખ ન થાય, ઉત્તર દેશમાં અગ્નિનો લય થાય. ચેત્ર અને વૈશાખ
 માસમાં સોમવારી રહે, ધાતુ સસ્તી થાય. આવણ માસમાં
 નોમથી વરસાદ થાય, અન્ન સોંબુ થાય. ભાદ્રપદ માસમાં ઘણો
 વરસાદ થાય, આઠ ફરીયાવડે એક કળશી અનાજ મળે, ઘી, તેલ
 સસ્તુ મળે. કાર્તિક, માર્ગશીર્ષ અને પિવ માસમાં જુવાર, મરી,
 ભણા, તલ, મગ, ળાળા વગેરે ધાન્ય સસ્તુ થાય, રાત્રીએ
 પરસ્પર વિરોધ થાય. જ્યેષ્ઠાદિક વ્રણ માસમાં સર્વ વસ્તુ સોમી
 થાય કાશ્યુનમાં કાંઈક ઉત્પાત થાય, મારવાઠ દેશમાં રાત્રી
 ઉત્પત્તિ થાય, પણ મુકાળ થાય. ૧૬. શીતળ નામના સવત્સરનો
 સ્વામી શુક્ર છે તેમાં રાત્રીએ તથા પ્રભાતે મુખી થાય, વર-
 સાદ પુષ્કળ થાય. ચેત્ર, વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં ધાન્ય
 મેંધુ રહે, રાત્રીએનો વિશ્વક થાય, કાંઈક ઉત્પાત થાય.
 આષાઠ માસમાં અદ્ય વૃદ્ધિ થાય. આવણ માસમાં ઘણી વૃદ્ધિ
 થાય, પરંતુ લોક પીઠા પામી. ભાદ્રપદ માસમાં ઘણો વરસાદ
 વરસે અગ્નિન માસમાં મુકાળ થાય, પરંતુ કાંઈક વિશ્વક થાય.
 ૧૭. ક્રોધી નામના સવત્સરનો સ્વામી શનિ છે તે વર્ષે ભારે
 માસ અન્ન મેંધુ રહે, વર્ષ મધ્યમ થાય, રાત્રીએ પરસ્પર
 વિરોધ થાય, પ્રભાતે પાપમાં પ્રવર્તે, લોકો નિર્ધન અને ઉદમ
 રહિત થાય. ચેત્ર કે વૈશાખ માસમાં કશા પડે, રાત્રી ઉપર,
 મરહીનો લય થાય. જ્યેષ્ઠ માસમાં ધાન્ય મેંધુ થાય આષાઠ
 માસમાં મધ્યમ લાય રહે, લોકો વરસાદ થાય. આવણ માસમાં
 લયકર દુઃખ થાય. ભાદ્રપદ માસમાં ખડ ખડ વૃદ્ધિ થાય,

અન્ન મોંઘું થાય. આશ્વિન માસમા વરસાદ વરસે, સર્વત્ર રસકસ સમાન થાય, સર્વ અન્ન અને સર્વ વસ્તુ સોંધી થાય કાર્તિક માસમાં સાધારણ ભાવ રહે ૧૮. વિશ્વાવસુ નામના સવત્સરનો સ્વામી રાહુ છે તેમાં વરસાદ સામાન્ય વરસે, અન્ન મોંઘું રહે ચૈત્ર માસમાં રાજાઓનો વિરોધ થાય, ધાન્ય મોંઘું થાય વૈશાખ માસમા માડવદુર્ગ નગરમા વિગ્રહ થાય, માર-વાડ દેશમા દુકાળ પડે, પશ્ચિમ દિશામા અન્ન મોંઘું રહે. જ્યેષ્ઠ માસમા વિગ્રહ થાય, પીસ્તાલીશ ફદીયાવડે અન્નની એક કળશી મળે. આષાઢ માસમાં અદ્ય વૃષ્ટિ થાય. શ્રાવણ અને ભાદ્રપદ માસમાં દુકાળ જણાય, પંચાવન ફદીયાવડે એક કળશી અનાજ મળે, ઊના દેશમા સુકાળ થાય આશ્વિન માસમાં લોક પીડા પામે, રોગનો ઉપદ્રવ ઘણો થાય, ગાય, ભેસ, ઘોડા અને બકરીઓ એ સર્વ પશુઓ મોંઘા મળે, સુવર્ણાદિક ધાતુઓ મોંઘી થાય કાર્તિક, માર્ગશીર્ષ અને પોષ માસમા સોંધવારી રહે, અગિયાર ફદીયાવડે કળશી અનાજ મળે ૧૯ તથા પરા-ભવ નામના સવત્સરનો સ્વામી કેતુ છે તેમા બાર માસ વર-સાદ વરસે, (એટલે માવઠા ઘણા થાય) વૃષ્ટિ મધ્યમ થાય, ચૈત્ર અને વૈશાખમા ધાન્ય મોંઘુ થાય, મેઘની ગર્જના, વીજળી અને વાયુ થાય જ્યેષ્ઠ માસમા ધાન્યનો સગ્રહ કરવો સારો છે, પ્રત્યહ વાયુ વાય આષાઢ માસમા અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, ધાન્ય-મા ખમણો લાભ થાય શ્રાવણ માસમા ઘણો વરસાદ થાય, અન્નનો ભાવ સાધારણ રહે ભાદ્રપદ માસમા ખડ ખંડ વૃષ્ટિ થાય, પરંતુ દુકાળ પડે આશ્વિન માસમાં લોક કાંઈક સુખી થાય, પરંતુ ધાન્ય, રસ અને વસ્તુઓ મોંઘી રહે, ધાતુનો ભાવ સાધારણ રહે કાર્તિકાદિક પાચ માસ સુધી સાધારણ ભાવ રહે,

પશ્ચિમ દેશમાં જનન સાધારણ પાકે, સિંધુ દેશથી ધાન્ય આવે. ૨૦
હતિ મધ્યમ વિશતિકા બીજી

પ્રથમ નામના સવત્સરનો સ્વામી જાણ છે તે વર્ષે ચેત્ર ૧
અને વૈશાખ માસમાં સોમવારી રહે. જ્યેષ્ઠ માસમાં શાબજોને
પીકા થાય આપાઠ માસમાં અદ્ય વૃદ્ધિ થાય, ભૂમિક્ષક થાય,
હાથીજો પીકા પામે, ઘોડાજોની કિંમત વધે. આવણ માસમાં
ઘણો વરસાદ વરસે બાદપદ માસમાં આઠમથી ઘણો વરસાદ
થાય. આશ્વિન માસમાં રાજગ્યાળો થાય, રસનો ભાવ વધારે રહે.
ક્રાશ્તુન માસમાં હથેલીવાવટે જનસો ધાન્ય મળે, ઘોડા, લેસ
અને ઘોડા પીકા પામે. ૧ દ્વિસક નામના સવત્સરનો સ્વામી
વિષ્ણુ છે તેમાં વરસાદ મધ્યમ થાય. ચૈત્ર માસમાં ધાન્ય મિંધુ
થાય વૈશાખ માસમાં રાજ થાય, મારવાઠ દેશમાં દુકાળ પડે,
પશ્ચિમ દેશમાં સોમવારી રહે. જ્યેષ્ઠ માસમાં ધાન્યનો સમઠ
ઠરવો. ચોમ્બ છે આપાઠ અને આવણ માસમાં અદ્ય વૃદ્ધિ
થાય, જનન મિંધુ થાય, ધા બનો સમઠ કરનારને જમણો.
લાજ થાય બાદપદ માસમાં આઠમથી વરસાદ થાય આશ્વિન
માસમાં પક્ષ સારો વરસાદ થાય, તો પક્ષ જનન મિંધુ રહે,
રાજધાની અને નગર ઉત્કલ થાય, રાજની ઉત્પત્તિ ઘણી ન થાય,
ઘઉં મીઠાં થાય, બીજા સર્વ ધાન્ય સોંઘાં થાય, રસ પક્ષ
સોંઘાં થાય, અઢાર ફીલાનું જોઈ મધ્ય થી મળે. કાર્તિક,
માર્ગશીર્ષ અને પોષ માસમાં સોમવારી રહે માત્ર માસમાં
જનન મિંધુ થાય, રાજની મીઠી પીકા થાય ક્રાશ્તુન માસમાં
રાજ રાજ્ય પર સ્વમ્યતા પામે, પ્રભુ મુખી થાય અને જાતનો
ભાવ સાધારણ રહે. ૨ સામ્બ નામના સવત્સરનો સ્વામી કુરુ
છે તેમાં અદ્ય વૃદ્ધિ થાય આયો અદ્ય દ્રવ્ય આવે, વૃક્ષો પર

થોડા ફળ થાય ચૈત્ર માસમાં ધાન્ય મોંઘું થાય. વૈશાખ માસમાં પ્રચંડ વાયુ વાય. જ્યેષ્ઠ માસમાં વિશ્વહ થાય, પ્રજા પીડા પામે. આષાઢ માસમા અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, ધાન્ય મોંઘુ થાય. શ્રાવણ માસમાં વરસાદ ઘણો વરસે, ધાન્ય સંગ્રહ કરનારને ખમણો લાભ થાય, પચાસ ફરીયાવડે એક કળશી ઘઉં મળે, સર્વ ધાન્યનો ભાવ સાધારણ રહે, રસ મોઘા થાય, ભાદ્રપદ માસમા ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય, અન્નનો ડુકાળ થાય, આશ્વિન માસમાં રાજાનો વિરોધ થાય, લોક પીડા પામે, માર્ગ વિષમ થાય, અન્નનો સંગ્રહ કરવો યોગ્ય છે, તેમા ખમણો લાભ થાય, સર્વ રસ અને સર્વ ધાતુ મોંઘી થાય. કાર્તિકાદિક ચાર માસમાં ધાન્યનો ભાવ સમાન રહે, પરંતુ રાજાઓનું યુદ્ધ અને રોગચાળો થાય, દેશો ઉજ્જડ થાય, દેશાતરમા લોક પીડા પામે ક્ષાણ્ત માસમા પ્રચંડ વાયુ વાય, પશ્ચિમ દેશમા સુકાળ થાય, સિંધુ દેશમા રાજાનો વિરોધ થાય, તથા અન્નનો ભાવ સમાન રહે. ૩ સાધારણ નામના સવત્સરનો સ્વામી રવિ છે તે વર્ષે ચૈત્ર માસમાં ધાન્યનો ભાવ મંદ રહે વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં ઉત્પાત થાય, ભૂમિકંપ થાય, રોગની વૃદ્ધિ થાય, રાજાઓનો વિરોધ થાય, ધાન્ય વગેરે મોંઘુ થાય. આષાઢ માસમા પ્રચંડ વાયુ વાય, મહાદુઃખ ઉપજે, કૌંઘ ઠેકાણે અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, શ્રાવણ માસમા ઘણો વરસાદ થાય, અન્નનો ભાવ સમ રહે. ભાદ્રપદ માસમા અદ્ય વૃષ્ટિ થાય આશ્વિન માસમા અદ્ય ધાન્ય પાકે કાર્તિક અને માર્ગશીર્ષ માસમા સાધારણ ઉપદ્રવ થાય, ભૂમિકંપ થાય, અકસ્માત રાજાઓનો વિશ્વહ થાય, અન્ન મોંઘું થાય ક્ષાણ્ત માસમા પશુઓ રોગવાળા થાય, પૃથ્વી પર વૃક્ષો અદ્ય ફળ આપે, ધાન્યનો સંગ્રહ કરનારને ત્રણગુણો લાભ

યાય, સર્વ ધાતુ મીઠી રહે, સર્વ રસનો સમ્રાટ કરવો યોગ્ય
 છે, પરંતુ રાજાને દુઃખ યાય. ૪ વિશાધકૃત નામના સવત્સરનો
 સ્વામી થઈ છે તે વર્ષે મહાપાવણ દુર્ગમાં વિશદ યાય, કુઠણ
 દેશમાં, મેઢપાટ (મેવાડ) દેશમાં અને મધ્ય દેશમાં મહાદુઃખ
 ઈપને રાજાઓનો પરસ્પર વિશદ યાય, માર્ગ વિષમ યાય.
 ચૈત્રાદિક વ્રણ માસમાં જાન સમાન રહે. આષાઢ માસમાં અહપ
 વૃષ્ટિ યાય, આવણ માસમાં ઘણો વરસાદ યાય, જાન સોમ
 યાય, માર્ગ વિષમ યાય, મહાક, સોપારી, રેશમી વસ્ત્ર, ફાંતળી
 વસ્તુ અને યોદ્ધા વિભેદે મીઠા યાય. ૫ પરિધાવી નામના સવ
 ત્સરનો સ્વામી મજા છે તેમાં દુકાળ પડે. નાગપુર, મેઢપાટ
 અને જાલધર રેગમાં રાજાઓનો વિશાધ યાય. ચૈત્રાદિક આર
 માસમાં જાનનો જાવ સમાન રહે, તે વખતે ધાન્યનો સમ્રાટ
 કરવો યોગ્ય છે. લોકમાં રાજાને પીડા યાય, માસ્વાઠ દેશમાં
 મતૃખ્યોને મરહીનો જાય યાય, ગાય, બેસ, ચોદા, હાથી વગેરે
 સ્થરપગા જનાવરોને પીડા યાય. આવણ અને જાદપદ માસમાં
 અહપ વૃષ્ટિ યાય, ખડ ખડ વૃષ્ટિ યાય, જાનનો જાવ સાધારણ
 રહે સર્વ ધાતુઓ સોમી યાય. ઠાતિઠાદિક પાંચ માસમાં ધાન્યનો
 જાવ સાધારણ રહે, રાજામુદ યાય, સિંધુ દેશમાંથી ધાન્ય
 આવે. ૬ પ્રમાણી નામના સવત્સરનો સ્વામી જુધ છે તે
 વર્ષે કુઠણ દેશમાં દુકાળ અને વિશદ યાય. ચૈત્ર માસમાં
 ધાન્યના જાવ મહ રહે. વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં ધાન્યનો
 સમ્રાટ કરવો. આષાઢ માસમાં નવી સુદા યાય, અહપ વૃષ્ટિ
 યાય. અર્ધ આવણ માસમાં મેઘની વૃષ્ટિ યાય, જાન મોપુ
 યાય, ધાન્ય સમ્રાટ કરનારને વ્રણથણો લાગ યાય. જાદપદ
 માસમાં ઘણો વરસાદ વરસે, જાન સોમ યાય. આશ્વિનાદિક

છ માસ સુકાળ થાય, સર્વ રસકસ સોંધા રહે, લોક સુખી થાય, ગુરુઓ પૂજા પામે, તેમનો મહિમા વૃદ્ધિ પામે અને રાજા ધર્મિષ્ઠ થાય. ૭. આનંદ નામના સવત્સરનો સ્વામી ગુરુ છે. તે વર્ષે વરસાદ ઘણો થાય, સુકાળ થાય ચૈત્ર અને વૈશાખ માસમા અન્ન સસ્તું થાય. જ્યેષ્ઠ અને આષાઠ માસમાં મહાવૃષ્ટિ થાય, પણ નવીન મુદ્રા થાય. શ્રાવણ માસમાં મહાવૃષ્ટિ થાય ભાદ્રપદ માસમાં ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય, ઘઉં મોઘા થાય આશ્વિન માસમા સોઘા થાય, રસ, અન્ન અને વસ્તુનો ભાવ સમાન રહે, ધાતુ મોઘી રહે કાર્તિક માસમાં અકસ્માત્ લય થાય, લોક પીડા પામે. માર્ગશીર્ષ માસમાં લોકો દક્ષિણ દિશામાં જાય. પોષ અને માઘ માસમાં મેઘની વૃષ્ટિ થાય, અન્ન સોંધું થાય અને ક્ષાણુન માસમાં ધાન્ય મોઘુ થાય ૮. રાક્ષસ નામના સવત્સરનો સ્વામી શુક્ર છે. તે વર્ષે ધાન્યનો સંગ્રહ કરવા લાયક છે ચૈત્ર માસમા કરા પડે. વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમા તેલ મોઘું થાય. જ્યેષ્ઠ અને આષાઠ માસમા ગોળ, ખાડ વગેરે પદાર્થો મોઘા થાય. શ્રાવણ માસમા અદપ વૃષ્ટિ થાય, અન્ન સોંધુ થાય. ભાદ્રપદ માસમાં ઘણો વરસાદ થાય, અન્ન સોંધુ થાય આશ્વિન માસમાં અન્નનો ભાવ સમ રહે કાર્તિક માસમાં રોગની પીડા થાય માર્ગશીર્ષ આદિ ચાર માસ સુધી ધાન્ય સોંધુ થાય, રાજા સુખી થાય, પ્રજા રાજાને માનવા લાયક થાય ક્ષાણુન માસમાં સોઘવારી થાય, વૃક્ષો નવપક્ષ્વિત થાય, માર્ગમા સુખ અને સુકાળ થાય ૯. નલ નામના સવત્સરનો સ્વામી શનિ છે. તે વર્ષે અદપ વૃષ્ટિ થાય, પરંતુ ધાન્ય સોંધુ રહે ચૈત્ર માસમાં રોગની પીડા થાય, વાદળા ઘણા થાય, પ્રચંડ વાયુ વાય.

વૈશાખ માસમા ઉપદ્રવ થાય, જન્મનો સંબંધ કરવા લાયક છે
 જ્યેષ્ઠ માસમાં રાજાઓનો પરસ્પર વિગ્રહ થાય, લોક મુખી
 થાય, માર્ગ વિષમ થાય. ઠાંઈ ઠાંઈ ઠેકાણે જાપાદ અને આવજ
 માસમા અદ્ય વૃદ્ધિ થાય જાન્ય સંબંધ કરનારને ત્રણપુલો-
 આરણ્યો લાભ થાય. ભાદ્રપદ માસમાં ખડ ખડ વૃદ્ધિ
 થાય, દુકાળ પડે, ધાન્યનો સંબંધ જાપાદ માસમાં કરવો, અને
 આશ્વિનમાં જાન્ય વેચવું માર્ગશીર્ષાદિક ત્રણ માસમાં જાતનો
 જાવ સાધારણ રહે. કૃત્તિક માસમાં રોજનો ઉપદ્રવ થાય, ચારનો
 જાય થાય, ઉત્તર દેશમાં દુકાળ થાય અને પૂર્વ દેશમાં મુકાળ
 થાય. ૧૦ પિતૃક નામના સવત્સરનો સ્વામી રાહુ છે તે વર્ષે
 ઉચ્ચ મુલતાન, નામપુર, મારવાડ દેશમાં, દિલ્લી દેશમાં, મથુરામાં
 અને પૂર્વ દેશોમાં દુકાળ પડે, જાલ મોંઘુ થાય, સર્વ ધાતુ સોપી
 થાય, સર્વત્ર વિગ્રહ થાય, નગરમાં જ નિવાસ થાય, ગામો ઉજાડ
 થાય, રોજની પીડા થાય, રાજા મુખી થાય, પ્રભુ પણ મુખી
 થાય, જન્મનો જાવ સાધારણ રહે, જુજરાત દેશમાં સોંબવારી
 રહે, સિંધુ દેશથી ધાન્ય આવે. ચૈત્ર માસમા જાન્ય મોંઘુ થાય,
 પ્રજા પીડા પામે વૈશાખાદિક ત્રણ માસમા જન્મ મોંઘુ રહે,
 પ્રજાનો ક્ષય થાય, શોભાળો પીડા પામે જાપાદ અને આવજ
 માસમાં અદ્ય વૃદ્ધિ થાય, જાન્ય સંબંધ કરવાથી આરણ્યો
 લાભ થાય ભાદ્રપદ માસમાં ખડ ખડ વૃદ્ધિ થાય, આશ્વિન
 માસમાં જાન્યનો જાવ સાધારણ રહે. કાર્તિકાદિક પાંચ માસમાં
 વિગ્રહ અને પીડા થાય, જન્મ મોંઘુ થાય, બારખત્રા પશુઓને
 રોજ થાય. ૧૧ કાળ નામના સવત્સરનો સ્વામી કેતુ છે તે
 વર્ષે અદ્ય વૃદ્ધિ થાય, દેશ ઉજાડ થાય, વેપાર વાજતાર ઘોટા
 આવે, રાજાનો વિગ્રહ થાય. દેવ અને વૈશાખ માસમા જાવત

અરિષ્ટ ઉપજે, ઉત્તરાપથમાં દેશનો ભગ થાય જ્યેષ્ઠ માસમાં
 ધાન્યનો સંગ્રહ કરવાથી છગુણો લાભ થાય આષાઠ માસમાં
 અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, લોક દુઃખી થાય, માર્ગ વિષમ થાય. શ્રાવણ
 માસમાં સારો વરસાદ થાય, અન્નનો ભાવ સાધારણ રહે. ભાદ્ર-
 પદ માસમાં ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય, ધાન્યનો ડુકાળ થાય,
 ઉત્પાત થાય. આશ્વિન માસમાં રોગ તથા શીતલાની ઉત્પત્તિ
 થાય, પચોતેર ફેદીયાવડે એક કળશી ધાન્ય મળે, સર્વ રક્ષ
 મોઘા રહે, સર્વ ધાતુ સસ્તી રહે કાર્તિકાદિક પાંચ માસ સુધી
 રાજવિગ્રહ રહે, અશ્વાદિક આરપગા જનાવરોને પીડા થાય અને
 વૃક્ષો ઘણા ફળ આપે. ૧૨. સિદ્ધાર્થ નામના સંવત્સરનો સ્વામી
 રવિ છે તે વર્ષે સર્વ દેશમાં સુકાળ થાય, વસ્તી ઘણી વધે, અન્નનો
 વિક્રય થાય ચૈત્ર તથા વૈશાખ માસમાં લોક પીડા પામે જ્યેષ્ઠ અને
 આષાઠ માસમાં પ્રચંડ વાયુ વાય શ્રાવણમાં ત્રણ દિવસ ઘણો
 વરસાદ થાય, સર્વ અન્ન મોઘુ થાય. ભાદ્રપદ માસમાં ખડ ખડ
 વૃષ્ટિ થાય. આશ્વિન માસમાં અન્નનો ભાવ સામાન્ય રહે. કાર્તિક
 માસમાં ઘણું ધાન્ય નીપજે, અન્ન સોઘુ થાય માર્ગશીર્ષાદિક
 ચાર માસ સુધી સર્વ સ્થાને ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય, ગ્રાહકો મળે,
 ઉત્પાત થાય, કોઈ ઠેકાણે રાજવિરોધ થાય, લોક સુખી થાય
 અને અશ્વિનુ મૂલ્ય વધે ૧૩ રૌદ્ર નામના સંવત્સરનો સ્વામી
 ચંદ્ર છે તે વર્ષે પૃથ્વી પર રોગ ઘણો ફેલાય, આરપગા જના-
 વરનો વિનાશ થાય, છત્રનો ભગ થાય, મેઘ અદ્ય હોય.
 ચૈત્રાદિક ત્રણ માસ ઘણી મોઘવારી રહે. આષાઠ અને શ્રાવણમાં
 અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય ભાદ્રપદ માસમાં
 ઘણો વરસાદ વરસે, અન્ન સોઘું થાય, બીજી વસ્તુ, મજૂર,
 સોપારી અને લવિગ એ વસ્તુ સોઘી થાય, લોક સુખી થાય,

બારપગા જનાવર સોંધા થાય, હાથીઓ પીઠા પામે ૧૪.
 દુર્મતિ નામના સવત્સરનો સ્વામી મજળ છે એવ જાને વૈશાખ
 માસમાં ધાન્ય સોંધુ રહે. જ્યેષ્ઠ માસમાં જાનનો જાવ સમાન
 રહે. જાપાદ માસમાં પ્રબલ વાસુ વાય. આવજુ માસમાં અદ્ય
 વૃદ્ધિ થાય, જાન સોંધુ થાય. ભાદ્રપદ માસમાં મેઘનો મોટો
 ઉદય થાય, ઘઉં જસ્તા થાય, પાંત્રીસ ફૂલીયાવટે જોઈ જળથી
 ઘઉં મળે, સર્વ ખાતુઓ સોંધી થાય, ધાન્યનો જાવ સમાન
 રહે. કાર્તિક અને માર્ગશીર્ષ માસમાં સર્વ વસ્તુ સમાન
 રહે, રાજ્યને સ્વસ્થતા થાય, હરેક ગામમાં નવી વસ્તી થાય, સર્વ
 લોક સુખી થાય જાન્ય મોંઘા થાય, બારપગા જનાવર વજુ
 મોંઘા થાય. પોવ વઘેરે વજુ માસ સમાન જાવ રહે,
 પરંતુ ખાતુ સસ્તી થાય ૧૫ દુર્દુષ્ટી નામના સવત્સરનો
 સ્વામી જુધ છે તે વર્ષે વરસાદ ઘણો થાય, જાન સોંધુ રહે,
 રસકસની વસ્તુનો જાવ સમ રહે. ઘૈત્રાદિક વજુ માસમાં જાન
 સોંધુ રહે. જાપાદ માસમાં જમણો લાજ થાય, વૃદ્ધિ અદ્ય
 થાય આવજુ માસમાં અગિયાર દિવસ ઘણી વૃદ્ધિ થાય. ભાદ્ર
 પદ માસમાં નવ દિવસ વરસાદ સાથે પડે, જાન સોંધુ થાય,
 નવા દેશો વસે જાનિન માસમાં જાન સોંધુ રહે, રામ ઘણો
 થાય, મલક અને મરી સસ્તાં રહે, સર્વ રસ અને સર્વ ખાતુ,
 સોંધો થાય. કાર્તિક માસમાં ધાન્ય જસ્તુ થાય, મેઘપાટ દેશમાં
 હોઈ પીઠા પામે, જાનનો ટુકાળ થાય, પશ્ચિમ દેશમાં શુભ થાય.
 માર્ગશીર્ષ માસમાં સોંધવારી રહે, રાજ્યોનો પરકપર વિરોધ
 થાય. પોષાદિક વજુ માસમાં જાવ સમાન રહે, જાન્ય મોંઘા
 થાય, મલક મોંઘી થાય. ૧૬ રુધિરોદ્ગમી નામના સવત્સરનો
 સ્વામી શુરુ છે, તે વર્ષે રાજ્યોનો પરકપર વિરોધ થાય, લોકો

દેશાંતર ચાલ્યા જાય, હુકાળ પડે, ખાણોને પીડા થાય,
જળયાવેરો આદિક કરની પ્રવૃત્તિ થાય, મ્લેચ્છના રાજ્યમાં
પરદેશથી ધાન્ય આવે. આષાઢ શુકલ પક્ષમાં ઘણો વરસાદ
વરસે શ્રાવણ માસમાં પદ્મ દિવસ ઘણી વૃષ્ટિ થાય. ચૈત્રા-
દિક ત્રણ માસ સોઘવારી રહે, ધાતુઓ સોઘી રહે, ઉત્તરાપથમાં,
ઉચ્ચ મુલતાન દેશમાં, તિલગ દેશમાં, ગોડ દેશમાં અને ભોટ
આદિ દેશોમાં હુકાળ પડે, પશ્ચિમ દિશામાં સુકાળ થાય,
સિંધુ દેશમાં ધાન્ય સારું પાકે ભાદ્રપદ માસમાં ખંડ ખંડ
વૃષ્ટિ થાય, ધાન્યમાં ત્રણગુણો લાભ થાય આશ્વિનમાં ભાવ
સમાન રહે, રોગનો ઉપદ્રવ થાય કાર્તિકાદિક પાચ માસમાં
અન્ન સોંધુ રહે અને મેહપાટ દેશમાં લોક પીડા પામે ૧૭.
જરજ્ઞાક્ષ નામના સવત્સરનો સ્વામી શુક છે. તે વર્ષે અન્ન
સોંધુ રહે. મેહપાટ દેશના લોકો પર્વત પર નિવાસ કરે. ચૈત્રા-
દિક ત્રણ માસમાં અન્ન મોંઘુ રહે, સર્વ ધાતુઓ સસ્તી રહે
કાંદળાન માસમાં અન્નનો સચક કરવો જ્યેષ્ઠ માસમાં અન્ન
મોંઘુ થાય, શુકલ પક્ષમાં ઘણો વરસાદ થાય આષાઢ માસમાં
મહાવૃષ્ટિ થાય, સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં ગામડા જળમાં ડૂબી જાય,
અન્ન સોંધુ થાય શ્રાવણ માસમાં અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, કાર્તિક
વિચક્ર થાય ભાદ્રપદ માસમાં થોડો વરસાદ થાય, રોગપીડા
થાય આશ્વિન માસમાં અન્ન સોંધુ થાય, રસકસની વસ્તુ
પણ સસ્તી થાય. કાર્તિકાદિક પાચ માસમાં ધાન્ય મોંઘું રહે,
વિવાહાદિક શુભ કાર્ય થાય નહીં, અશ્વને પીડા થાય, પશ્ચિમ
દિશામાં સુકાળ થાય ૧૮. ક્રોધન નામના સવત્સરનો સ્વામી
શનિ છે તે વર્ષે રોગનો ઉપદ્રવ ઘણો રહે, વૃષ્ટિ મંદ થાય,

પ્રજા પીઠા પામે, ઉત્તરાપધર્માં મુકાળ પડે, લોકો નિર્ધન થાય.
 ચેત્ર અને વૈશાખ માસમાં થોડો વરસાદ થાય, જનન સોંપુ
 થાય. જ્યેષ્ઠ માસમાં મદ રહે, રાત્રની પીઠા થાય, જનનો
 જાવ સમ રહે. જાપાદ અને આવણ માસમાં અદ્ય વૃદ્ધિ થાય,
 ધાન્ય વેળવામાં જમણે લાભ થાય. જાદપદ માસમાં વરસાદ
 સારો વરસે, જનન સોંપુ થાય, આશ્વિન માસમાં રાત્રની પીઠા
 થાય. કાર્તિક માસમાં વિભક્ત થાય, ધાન્ય સસ્તુ થાય, માર્ગ
 શીર્ષ માસમાં ધાન્યનો જાવ સાધારણ રહે, જલક્રમાંત ઉપાત
 થાય. પોષ માસમાં સોંધવારી, વહ્નિક જતને પીઠા, જનન
 અને વસ્તુ મિલ્લી થાય. ૧૬ તથા કૃમ સવત્સરનો સ્વામી
 રાહુ છે તે વર્ષે ચેત્ર માસમાં ઠરા પડે વૈશાખ માસમાં
 ઉપાત થાય, ભૂમિકપ થાય. જ્યેષ્ઠ અને જાપાદ માસમાં
 રાત્રની વૃદ્ધિ થાય, નવીન મુદા વાલે, મેઘનો અદ્ય ઉદય થાય,
 જન સોંપુ રહે. જાદપદ માસમાં જડ જડ વૃદ્ધિ થાય, આર-
 પત્રા જનનરેણી કાનિ થાય, ૧૫આવન દ્વીયાવટે બેઠ કળયો
 ધાન્ય મળે. આશ્વિન માસમાં રાત્ર આવે, જનનો જાવ સમાન
 રહે, સર્વ ધાતુઓના જાવ સાધારણ રહે, સમય મધ્યમ થાય,
 રાત્રનો વિરોધ થાય, પશ્ચિમ દિશામાં મુકાળ થવાથી ધાન્ય
 સસ્તુ રહે, સિંધુ દેશથી અથવા સ્થળ માર્ગે જન આવે,
 પૂર્વ દિશામાં મુદ થાય અને જનનો જાવ સાધારણ રહે. ૨૦

ઇતિ અધ્યયન વિશતિકા ત્રીજી

ઇતિ સલોપથી સાઠ વર્ષનું ફળ કહ્યું

આ સંવત્સર સંબંધી ફળાદેશ વૈશાખ શુદ્ધિ ત્રીજને
 દિવસે પ્રાચીન શાસ્ત્રના બળથી કહેવા
 ગુરુચાર લાયક છે જો કદાચ આ સત્યરૂપ
 જિનેશ્વરના વચનમાં કાંઈ પણ વિરોધ
 જાણવામા આવે, તો તે બળ પુરુષનું લખેલું વાચાળનું ચરિત્ર
 જાણવું. ચૈત્ર શુદ્ધિ આઠમને દિવસે આદિનાથ ભગવાનની
 ત્રણ જગતને જોનારી દીક્ષા થઈ છે. ત્યારથી વર્ષીતપનો
 પ્રારંભ થયો છે, કેમકે આ તપ પૃથ્વી પર પ્રથમ
 શ્રીનૃસિંહદેવસ્વામીએ જ કર્યો છે આ તપના પારણાનો
 લાભ નહીં થવાથી એક વર્ષથી કાંઈક અધિક એટલે વૈશાખ
 શુદ્ધ ત્રીજને દિવસે પારણું થયું, તેથી આ ત્રીજ જગતને વિષે
 પ્રિય અને વાદવા લાયક થઈ છે, તેથી કરીને વર્ષનું શુભા-
 શુભ ફળ તે જ ત્રીજને દિવસે વિચારવાનું છે વળી તે દિવસે
 સ્ત્રી સહિત પુરુષોએ સાધુને તથા શ્રાવકોને, સત્કાર કરવાપૂર્વક
 દાન દેવું સવત્સર નામની દ્વિપવિશતિકાનો અર્થ તથા ગ્રહ-
 નો પ્રચાર વગેરે સારી રીતે જાણીને જો શુભાશુભ ફળ જોવા-
 મા આવે તો તેનું વચન સફળ થાય છે, અન્યથા અસત્ય
 થાય છે. પ્રાચીન વાણીના વૈભવને જોઈને તથા સર્વ ગ્રહોનું
 ચલ્લાચલપણ અને બલાબલપણ ધણા સગ્રહવડે વિચારી શુભા-
 શુભ ફળ કહેવું જે પુરુષ સફળ અને દેવને વિષે પ્રગટ રીતે
 અતિ ભક્તિમાન હોય, સ્વધર્મને વિષે આસક્ત હોય, હૃદયમા
 દયાળુ હોય અને શાસ્ત્રની રીતિ પ્રમાણે વર્ષનું ફળ કહેતો
 હોય, તો તે મેઘથી વિજયલક્ષ્મીવડે વ્યાપ્ત થાય છે.

શુક્ર, શેનિ, કેતુ અને રાહુ (તથા બીજા ગ્રહો) એ વર્ષના

સ્વામી છે તેમાં શુક્રના પ્રચારથી જાર સવત્સર ઉત્પન્ન થાય છે તેમના નામ વિધિપૂર્વક કહેવા. તેમાં શુક્રને કહેલા સવત્સરનાં નામ તથા તેમનું ફળ શામ્બિનોદ નામના ગ્રંથમાં પ્રમાણે કહે છે

હવે હું ઉત્તમ શુક્રચારને કહીશ. આ શુક્રચારવટે પ્રથમ વહેરે વર્ષની ઉત્પત્તિ થાય છે કાર્તિક આદિ માસને વિરૂદ્ધિ આદિ જો બે નક્ષત્રો આવે છે, અને ઉપાત્ત્ય જોટલે અશ્વારમા, પાંચમા અને ઇલા જોટલે જારમા માસમાં ત્રણ ત્રણ નક્ષત્ર આવે છે (જોટલે કે ઉપાત્ત્ય—જાદુપદ, પાંચમી ફાલ્ગુન અને અન્ય—આશ્વિન જો ત્રણ માસમાં ત્રણ ત્રણ નક્ષત્ર આવવાથી નવ નક્ષત્ર થયાં. બાકીના કાર્તિકાદિક ર્વ માસમાં જો નક્ષત્ર આવવાથી અઢાર નક્ષત્ર થયાં, તેમાં ઉપરના નવ નક્ષત્ર સેજવતાં સત્તાવીસ નક્ષત્ર પૂર્ણ થાય છે જ્યાં જાર માસનાં બે નામ છે, તે જ જોકે જોકે વર્ષના પચ્ચ નામ હોવાથી શુક્રચારના જાર વર્ષ પૂર્ણ થાય છે) જે નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય થયો હોય તે નક્ષત્રના નામનો સવત્સર ગણાય છે (જેમકે કૃત્તિકા નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય થાય ત્યારે કાર્તિક સવત્સર કહેવાય છે જેમ આશ્વિન સવત્સર સુધી અષ્ટમુ) વગી કોઇ કહે છે કે—સુર્યસિદ્ધાંતમાં કહેલા જે નક્ષત્રમાં શુક્રનો અસ્ત થયો હોય તે નક્ષત્રના નામનો સવત્સર ગણ્ય કહેવાય છે (જેમકે કૃત્તિકા નક્ષત્રમાં શુક્રનો અસ્ત થાય તો કાર્તિક સવત્સર વહેરે.) જે વખતે પ્રજાસ(જતિ—જાર)ને જાતે જે જન્મ, નક્ષત્ર સંહિત શુક્રનો ઉદય થાય છે, તે જાળથી તે નક્ષત્રપૂર્વક શુક્રનો સવત્સર પ્રવર્તે છે

બૃહસ્પતિના કાર્તિક નામના સંવત્સરમાં અગ્નિ અને ગાયો-
વડે આજીવિકા કરનાર લોકોને પીડા
ગુરુના વર્ષનો થાય, શસ્ત્ર, અગ્નિ અને ક્ષુધા વગેરેનો
વિચાર (ફળ) ભય થાય તથા પુષ્પ અને કૌસુંભવડે
આજીવિકા કરનાર લોકોની વૃદ્ધિ
થાય ૧ રસૌમ્ય નામના બૃહસ્પતિ સંવત્સરમાં ઘૃષ્ઠિ અદ્ય
થાય, અનેક પ્રકારે ધાન્યની હાનિ થાય, રાજાઓ યુદ્ધ કરવા
તત્પર થાય અને પરસ્પરનો વધ કરવાની ઇચ્છા કરે ૨
પૌષ નામના બૃહસ્પતિ સંવત્સરમાં સર્વ જનો સુખી થાય,
ગુરુની પૂજા કરવામાં તત્પર થાય, ક્ષેમ, સુકાળ અને આરોગ્ય
થાય, તથા ખેડૂતને ઇચ્છિત વૃષ્ટિ થાય ૩ માઘ નામના
બૃહસ્પતિ સંવત્સરમાં સર્વ સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય, સર્વ પ્રાણી-
ઓના હિતનો ઉદય થાય, વરસાદ સારો વરસે અને સુકાળ
થાય ૪ કૃત્તિકા નામના ગુરુ સંવત્સરમાં ચોરનો ભય થાય,
સ્ત્રીઓ અત્યંત દુર્ભાગ્યવાળી થાય કૌંઠ ઠેકાણે વૃષ્ટિ થાય,
કૌંઠ ઠેકાણે ધાન્ય પાકે, કૌંઠ ઠેકાણે ભય થાય અને કૌંઠ
ઠેકાણે ઇંતિ થાય ૫ ચૈત્ર નામના ગુરુના સંવત્સરમાં રાજાઓ
શાંતિપૂર્વક રહે, સ્ત્રીઓને થોડી પ્રજા ઉત્પન્ન થાય, અદ્ય
વૃષ્ટિ થાય, ધાન્યની ઉત્પત્તિ (અદ્ય) થાય, તથા પ્રજાઓને
યુધિનો ભય થાય ૬ વૈશાખ નામના ગુરુના વર્ષમાં પૃથ્વી
પર રાજાઓ ધર્મમાર્ગે રત થાય, પૃથ્વી પર ક્ષેમ, સુકાળ
અને આરોગ્ય પ્રવર્તે, તથા પ્રાણીઓ યજ્ઞકર્મમાં તત્પર થાય.
૭ જ્યેષ્ઠ નામના ગુરુના વર્ષમાં ધર્મમાર્ગે રહેલા અને
સત્ક્રિયામાં તત્પર થયેલા લોકો પીડા પામે, તે વર્ષે વરસાદ
વરસે નહીં અને ધાન્યનો વિનાશ થાય ૮ આષાઢ નામના

ગૃહસ્થતિના વર્ષમાં રાત્રીઓ સદા ઠંડક કરવામાં ઉત્કૃષ્ટ થાય, ઠાંઈ ઠંડાણે ધૃતિ થાય, ઠાંઈ ઠંડાણે ભય થાય, ઠાંઈ ઠંડાણે વૃદ્ધિ થાય અને ઠાંઈ ઠંડાણે જળની વૃદ્ધિ થાય. ૬ આવડ નામના ગૃહસ્થતિના વર્ષમાં દેવોની પણ સ્પર્ધા કરે જેવા વેલજ વાળા મનુષ્યોવડે પૃથ્વી શોષે છે, પૃથ્વી પુષ્પ ફળાદિકવડે સુજ્ઞા થાય છે અને યજ્ઞાદિક ક્રિયાવડે જરપૂર થાય છે ૧૦ બાદપદ નામના શુક્ર સવત્સરને વિષે ઠાંઈ ઠાંઈ ઠંડાણે વૃદ્ધિ હોમ અને આદોભ્ય રહે, સર્વ ધાન્યની સપત્તિ પ્રાપ્ત થાય અને બીજા ફળ, પુષ્પ વર્ગોનો નાશ થાય. ૧૧ તથા આશ્વિન નામના શુક્ર સવત્સરને વિષે સર્વ પ્રાણીઓ અત્યંત કુબ્ધી થાય, પ્રથમનું ધાન્ય મધ્યમ-સાધારણ પાકે અને પછીનું ધાન્ય પરિપૂર્ણ પાકે ૧૨

છઠ્ઠું પત્રોમાં પાઠાવર આ પ્રમાણે છે—

જ્યારે ગૃહસ્થતિ મેષ રાશિમાં રહ્યો હોય ત્યારે તે ચૈત્ર નામનો સવત્સર કહેવાય છે તે વર્ષે પ્રજુલ

મેષ રાશિમાં નામનો મેષ હોય છે અને સર્વે વૃદ્ધિ રહેલા ગુરુનું ફળ થાય, સુખજ થાય, રાત્રીઓનો વિભઠ થાય, વસ્ત્ર કપડાં (કાપડ), મુરજી, રૂપ, તાપુ, કપાસ અને પરવાળા, જે સર્વ વસ્તુ સોંપી થાય, તેમજ મજૂર, નાણિયેર અને રેશમી વસ્ત્ર પણ સોંપા થાય, તથા કામુ, લોહુ ઈંદુ અને સોપારી વર્ગોનો સબલ કરવો. અશ્વને પીઠા થાય, મોગે રાત્ર ઉત્પન્ન થાય, જાણ્યોને કદ થાય. આ પ્રમાણે ત્રણ માસનું ફળ બાણનું પછીથી બાદપદ માસમાં ઘઉં, શાલિ, અડદ અને ઘી સસ્તુ થાય દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશામાં જડ જડ વૃદ્ધિ થાય, દક્ષિણ અને ઉત્તર દેશમાં

કોઈ ઠેકાણે છત્રભંગ થાય. આશ્વિનથી ફાલ્ગુન એ છ માસ સુધી દુકાળ થાય. પછી બે માસ સુકાળ થાય, તે વખતે જલેન્દ્રક નામનો મેઘ વરસે કાર્તિક અને માર્ગશીર્ષ માસમાં કપાસ અને અન્ન મોંઘું થાય, મેઘપાટ દેશમાં રાજા પીડા પામે, દેશનો ભંગ થાય, વૃષ્ટિ અલ્પ થાય, લોકો રોગવાળા થાય, દુકાળ પડે, પોષ માસમાં રસ મોઘા થાય, વેપારીઓને લાભમાં સશય રહે વૈશાખ માસમાં ગુજરાતને વિષે રણસગ્રામ થાય, છત્રનો ભંગ થાય, આવાઠ કે શ્રાવણ માસમાં માર્ગ ભય થાય, નવો રાજા થાય, કોઈ ઠેકાણે કાર્તિક માસમાં પણ વરસાદ થાય, ધાન્યનો સંગ્રહ કરે તો પાત્રમે માસે ત્રણગુણ લાભ થાય એક વર્ષમાં બે ગુરુ ક્રમે કરીને ત્રણ રાશિનો નુપર્શ કરે તો કરોડો સુભટોના રૂડ મુંડ પૃથ્વી પર લોટે. [આકાશમાં ૨૭ નક્ષત્રોના ત્રણ માર્ગ માનવામાં આવ્યા છે—૧ ઉત્તર, ૨ મધ્યમ અને ૩ દક્ષિણ. આ માર્ગોને વીથી કહે છે.] જ્યારે ઉત્તર વીથીમાં ગુરુ આવે ત્યારે સુભિક્ષ (સુકાળ) અને કલ્યાણ થાય. મધ્યમ વીથીમાં આવે તો મધ્યમ ફળ કહેવું. એ જ પ્રમાણે સર્વ ગ્રહોનું જાણવું આ રીતે મેષ રાશિ પર ગુરુ રહ્યો હોય તેનું વિશેષ ફળ કહ્યું જાકીનું સર્વ ગુરુના ઉપદેશથી જાણવું ખીજા કોઈ પુરુષે આ ગુરુચારના વિચારના સગ્રહમાં કદાપિ શંકા કરવી નહીં ઇતિ મેષરાશિસ્થ ગુરુફલમ ૧

જ્યારે ગુરુ વૃષ રાશિમાં રહ્યો હોય ત્યારે તે વૈશાખ નામનો સવત્સર કહેવાય છે તે વર્ષે

વૃષ રાશિમાં
રહેલા ગુરુનું ફળ

નદશાલ નામનો મેઘ વરસે અને સર્વ ધાન્ય સસ્તું થાય. વૈશાખ અને આશ્વિન માસમાં સ્ત્રીઓને રોગ થાય,

કાઘી અને ઘોઠાને મહાપીઠા થાય અને ઘરને વિષે પર
સ્પર વેર થાય. ઉત્તર દિશામાં વૃદ્ધિ ન થાય. ડોહ દેશમાં
દુકાળ પડે, પૂર્વ દિશામાં મહાસુખ થાય, રાજાની ખુદી વિષ
રીત થાય. ઘી, તેલ, મજીક, મોતી, પસ્વાળા, લવણ, ચર્તુ વસ્તુ
અને નાળીયેર એ વસ્તુ સોંધી થાય. આવણુ માસમાં ઘઉં, ચાણ,
જણા, મગ, જઠક તથા તલ મોંઘાં થાય જ્યેષ્ઠ માસમાં મેઘની
ઘણી વૃદ્ધિ થાય, શુભાલક (સીંગાપુર) અને માળવા દેશમાં
ઉત્પાત થાય, રાજાનો નિબંધ થાય, દેશનો જાળ ધવાથી ભય
થાય અને દેશ શૂન્ય થાય થી અને ધાન્ય મોંઘુ થાય. મેઘ
પાટ દેશમાં શીખમ ઋતુને વિષે ધાન્ય સોણુ થાય માસ્વાદ
દેશમાં ખા મ, ઘી અને તેલ મોંઘાં થાય, ખાતુઓ સોંધી થાય
સિંધુ દેશ નાગપુર, શ્રી નિકમપુર એ સમગ્રે ધાન્ય મોંઘુ
થાય અને મેઘપાટ દેશમાં સોંધુ થાય. જો માસમાં ધાન્ય
સમૃદ્ધ કરવો યોગ્ય છે તેથી લાભ થાય, કેમકે જીભા દેશ
માસ દુકાળ રહે, માર્ગમાં શય થાય અને પ્રજાનો ક્ષય થાય.
આવાદ અને આવણુ માસમાં વરસાદ થાય અને ભદ્રપદ માસમાં
વૃદ્ધિ થાય નહીં. ઘોઠાને રાજ થાય, જીભા ભારપત્રા જાનવરનો
નાશ થાય અને ડોહ ઠેકાણે લીકનો ઉપદ્રવ થાય. આ પ્રમાણે
વૃષભ રાશિના ગુરુનું સમગ્ર ફળ એક મુનિઓએ કહ્યું છે
શ્રી ઉત્તમ જિનેશ્વરના ધ્યાનના જળથી પૃથ્વી સર્વત્ર રસકસ-
વાળી થાય ઇતિ વૃષરાશિરમ્ય શુદ્ધલમ્.

મિથુન રાશિમાં ગૃહસ્થિતિ આવે ત્યારે તે જ્યેષ્ઠ નામનો
સવત્સર કહેવાય છે તે વર્ષે માળકોને

મિથુન રાશિમાં અને અવેશને રાજ થાય, તથા ખડ
રહેલા ગુરુનું ફળ ખડ વૃદ્ધિ થાય તે વર્ષે કૌટિલ નામનો
મેઘ ડોહ, જયવા જીભાના મતમાં

ગડૂપદ નામનો મેઘ હોય. તે વર્ષમાં પાપી મનવાળા ચોરો લોકોને પીડા પમાડે. પશ્ચિમ દિશામાં, સિંધુ દેશમાં, વાયવ્ય ખૂણામાં અને ઉત્તર દિશામાં વિચિત્ર રોગો ઉત્પન્ન થાય. ઉત્તરાપથમાં પીડા થાય. શ્વેત વસ્ત્ર, કાંસુ, કર્પૂર, ચંદનાદિક, મશ્વર, નાળીયેર, સોપારી, સોનુ અને રૂપુ એ સર્વ વસ્તુ ચૈત્રાદિક પાંચ માસ સુધી સોંધી થાય, પછીથી મોંઘી થાય. પૂર્વે કહેલાં ધાન્ય સોંધાં થાય પૂર્વ દિશામાં, અગ્નિ ખૂણામાં, દક્ષિણ દિશામાં, નૈર્ઋત્ય ખૂણામાં અને ઇશાન ખૂણામાં સુકાળ થાય શ્રાવણ માસમાં લેંસ અને હાથીઓને મહાકષ્ટ થાય, રાજ સ્વસ્થ રહે, પ્રજાની વૃદ્ધિ થાય. સુકાળ થાય, પૃથ્વી પર મગળ પ્રવર્તે તથા તેલ, ખાંડ, સાકર અને ધાતુઓ એ વસ્તુ સોંધી ન્થાય. શૃંગાલ (સીંગાપુર) દેશમાં ઉત્પાત થાય, કરિયાણાનો ભાવ મદ થાય ઘણો વરસાદ થાય વી, ધાન્ય અને ગોળ સોધા થાય. સુઠ, મરી, પીપર, મશ્વર, જાયફળ અને ઠંકાલ એ સર્વ વસ્તુ મોંઘી થાય ક્ષાણ્ણ માસમાં ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો. કપાસ, લવણ, ગોળ, તેલ, ઘઉં, જીવાર, ચણા અને મગ એ સર્વનો સંગ્રહ કરવો ત્રણ માસ પછી તેનો વિક્રય કરવામાં ત્રણગુણો લાભ મળે. લોકમાં મિથુન રાશિનો શુરુ પણ અવશ્ય વ્યભિચાર કરે છે અને ચોરના બળના પ્રભાવથી કોઈ ઠેકાણે દેશભગનો ભય પણ કરે છે ઇતિ મિથુનરાશિસ્થ શુરુફલમ્

જ્યારે કર્ક રાશિનો બૃહસ્પતિ થાય ત્યારે તે વર્ષ આષાઠ નામનો સવત્સર કહેવાય છે તે વર્ષે પૂર્વ કર્ક રાશિમાં અને દક્ષિણ દિશામાં કમ્બલ નામનો મધ્યમ રહેલા બૃહસ્પ- મેઘ વરસે કાર્તિક અને ક્ષાણ્ણ માસમાં સર્વ તિનું ફળ. ધાન્ય મોઘા રહે પશ્ચિમ દિશામાં, સિંધુ

દેશમાં, વાચન્ય ખૂણામાં અને ઉત્તર દિશામાં બારપચ પશુનો ક્ષય થાય, દુકાળ થાય, મુખોને દુખ થાય, સોજ, રૂપ, તાંબુ, પટસૂત્ર, પરવાળાં, મોટી અને અત્યાદિક દ્રવ્ય જો, સર્વ જાતુરાઈથી વેચાય. મજાક અને સ્વેત વજ્ર સોંઘા થાય, મુકગેનો ક્ષય થાય. ઘઉં, ચાલિ, તેલ, બી, લવણ સાકર અને અઢક મોઘાં થાય, લોક પાપકર્મમાં આસક્ત થાય કાર્તિક અને માગંથીર્ષ માસમાં ધાન્ય, બી અને તેલ મોઘાં થાય પટસૂત્ર, વજ્ર, અયસ્ક, લવિંગ અને મરી જે સર્વ વસ્તુ વેપારીઓએ શીયાળામાં સંચક કરવી, તે વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં વેચવાથી જમણો લાભ થાય. વર્ષાઋતુમાં ઘણો વર સાક થાય, સર્વ ધાન્ય સોંઘા થાય અને દુકાળ થાય તલ, કપાસ, અણા, ઘોળ, ઘઉં, અઢક, તુવેર, જુવાર, મગ અને ઠાઠરા વગેરે ધાન્યનો આવાક માસમાં સંચક કરીને ઉષ્ણ ઋતુમાં વેચવાથી જમણો લાભ થાય ■ ઇતિ કર્કશિરમ શુક્રેલમ.

જ્યારે સિંહ રાશિમાં શુક્ર આવે, ત્યારે તે વર્ષ માનવ નામનો સવત્સર કહેવાય છે તે વર્ષમાં

સિંહ રાશિમાં વાસુકી નામનો મેઘ હોય છે તે વર્ષે ગાયો રહેલા બૃહસ્પતિ ઘર્ષુ દ્રવ્ય આપે છે અને પૃથ્વી જગથી તિલુ ફળ

ભરપૂર થાય. દેવ અને બ્રાહ્મણની પૂલ થાય.

સત્યુક્રમેનો સત્કાર થાય. રાજ ઉપજ થાય.

પરસ્પર વિવાદ થાય બારપચા પશુ મોઘાં થાય. રહેલ દેશમાં

મદામુદ થાય, છત્ર જગ થાય, ઉપદ્રવ થાય, પશ્ચિમ અને ઉત્તર

નો વાતુ વાવાથી લોકોનો વિનાશ થાય ઘઉં, તલ, અઢક

અને ચાલિ સોંઘા થાય સોજ, રૂપ, તાંબુ અને પરવાળા

સોંઘાં થાય, સુકાળ થાય. સર્પદંશનો ભય થાય. આપાઠ અને ભાદ્રપદ માસમાં વૃષ્ટિ થાય. શ્રાવણ માસમાં અદ્યવૃષ્ટિ થાય. કાર્તિક માસમાં સુકાળ થાય. સોપારી, ટોપરા, મકાઈના ડોડા, મજીઠ, સુંઠ, ખારેક, પટ્ટકુળ, જાયફળ અને કપૂર એ સર્વ વસ્તુ સોંઘી થાય ઉષ્ણ કાળે ગોળ, ખાંડ, હિંગ, મીસરી અને સાકર એ સર્વ વસ્તુ મોઘી થાય, ધાન્ય સોંઘુ થાય જ્યેષ્ઠ માસમાં આઠ સ્કદકવડે એક મણુ ધાન્ય મળે, પચ્ચીશ સ્કદકવડે એક મણુ ધી મળે, વીશ સ્કદકવડે એક મણુ તેલ મળે, દશ સ્કદકવડે એક મણુ ઘઉં મળે ક્ષાદગુન માસમાં ધાન્ય, કપાસ, તેલ વગેરે રસનો સંગ્રહ કરવો યોગ્ય છે, તે જ્યેષ્ઠ માસમાં વેચવાથી ખમણું લાભ થાય સિંહ રાશિમાં ગુરુ પ્રાપ્ત થાય ત્યારે સર્વ ઠેકાણે ધાર્મિક જનનો ઉદય થાય ઇતિ સિંહરાશિસ્થ ગુરુક્લમ્

જ્યારે કન્યારાશિનો ગુરુ થાય છે ત્યારે તે ભાદ્રપદ નામનો સવત્સર કહેવાય છે તે વર્ષે

કન્યા રાશિમાં તમસ્તમ નામનો મેઘ હોય છે તે વર્ષે રહેલા ગુરુનું ક્ષણ સાત માસ સુધી દુઃખ રહે છે ત્યારપછી કાર્તિક માસથી વૈશાખ માસ સુધી સુકાળ

રહે છે તે વખતે ભાદ્રપદ માસમાં ધીનો સંગ્રહ કરવાથી ખમણું લાભ થાય છે ચારપગા પશુઓને પીડા થાય છે ઘઉં, શાલિ, સાકર, તેલ, અડદ, ગોળ, શેરડી વગેરે મોંઘાં થાય સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં શૂદ્ર અને અત્યજ લોકો દુઃખી થાય, દક્ષિણ દિશામાં ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય મ્લેચ્છના દેશમાં ઉત્પાત થાય, મેદપાટ અને શ્રૃંગાલ દેશમાં શત્રુના સૈન્યનો ભય થાય તથા યુદ્ધ થાય. સર્પદંશ, અગ્નિભય, અદ્ય વૃષ્ટિ અને અદ્ય રસ થાય.

વૈત્ર કે વૈશાખમાં મારવાઠ દેશમાં છત્રનો જાગવાય, તથા વર્ષ,
 બી અને તેલ મીઠાં થાય. રત્ન, કળલ, પાતુ અને રત્નાદિક
 વસ્તુ સોંધી થાય આવાઠ માસમાં ધાન્યનો સમૃદ્ધ કરવાથી
 જાદુપદ માસમાં આરશુલો લાભ થાય. ઇતિ કન્ધારાશિસ્થ સુરુદ્ધમ.

તમારે તુલાશિનો જુદરુપિત થાય આરે આશિન નામનો

સવત્સર થાય છે તે વર્ષે વજ્રક નામનો

તુલા રાશિમાં મેઘ વરસે છે તે વર્ષે ઘણી વૃદ્ધિ થાય

રહેલા જુદરુપ છે મજાક અને નાણિયેર સોંધા થાય

તિનું ફળ છે, રાત્રીઓતુ પરસ્પર મુદ્દ થાય, ઘી

તેલ સોંધા થાય. માર્ગશીર્ષ અને પીપ

માસમાં ધાન્યનો સમૃદ્ધ કરવો સારો છે, તેથી માર્ગશીર્ષની

આરથી વૈત્ર સુખી પાંચ મહિનામાં લાભ થાય છે. દ્વાર્ધ દેશમાં

છત્રકમ અને રાત્રીઓનો વિગદ થાય છે. મારવાઠ દેશમાં

છત્રપાત થાય, માર્ગમાં ચિરનો કમ થાય. દ્વાર્ધ અને જોસલમેર

વગેરે દેશમાં યત્રુના સૈન્યતુ આગમન થાય. કાર્તિક કે

માર્ગશીર્ષ માસમાં ઇશ રુદ્રકવટે જોકે મજા ધાન્ય મળે. આવાઠ

માસમાં સારો વરસાદ વરસે. તેર રુદ્રકવટે જોકે મજા ખાંડ વેચાય,

ખાસ રુદ્રકવટે જોકે મજા મીસરી અને સાકર વેચાય, રસ

અને કરીયાવાનો સમૃદ્ધ કરવાથી થાયે માસે આરશુલો લાભ

થાય અને પાતુઓ સોંધી થાય. ઇતિ તુલાશિસ્થ સુરુદ્ધમ.

તમારે વૃશ્ચિક રાશિમાં જુદરુપિત રહેલો. લાભ આરે કાર્તિક

નામનો. સવત્સર રહેવાય છે તે વર્ષે

વૃશ્ચિક રાશિમાં સોમ નામનો મેઘ વરસે. તેમાં જડ

રહેલા જુદરુપ જડ વૃદ્ધિ થાય, ધાન્ય ઘાડું પાકે,

તિનું ફળ મહાભય ઉપજે, આઠ માસ સુખી યેર

યેર પરસ્પર વેર થાય, તેમાં કાંઈ

સશય નથી. બાદ્રપદ, આશ્વિન અને કાર્તિક એ ત્રણ માસ મોંઘવારી રહે ત્યારપછી સુકાળ થાય, દેશમાં મદ વૃદ્ધિ થાય, પશ્ચિમ દેશમાં જીવની વૃદ્ધિ થાય (જીવોની ઉત્પત્તિ ઘણી થાય, અથવા જીવ એટલે જળ, તેની વૃદ્ધિ થાય.) વાયવ્ય બ્રહ્માના દેશમાં હુકાળ પડે સોનું, રૂપુ, કાંસુ, તાંબુ, તલ, ઘી, નાળીયેર, ગોળ, કપાસ, લવણ અને શ્વેત વસ્ત્ર મોંઘાં થાય મધ્ય દેશમાં ભેંસ, બળદ અને ઘોડા સોંઘા થાય, તથા તીડ અને ચ્લેચ્છ લોકોનો મોટો ઉત્પાત થાય શૃંગાલ દેશમાં સૈન્ય ચડી આવે, ઘોડા અને ભેસોમાં રોગ વધે, હાંગ, ખારેક અને ટોપરાં મોંઘાં થાય દેશભંગ, અદ્યવૃદ્ધિ અને સ્ત્રીઓને દુઃખ થાય મારવાડ અને નાગપુર દેશમાં પ્રજાઓ કલેશ પામે, ઘઉં, ચણા, તુવેર, જીવાર, અડદ, મગ અને કાગ એ સર્વને પાચ માસ સુધી ગ્રહણ કરી પછી વેચવાથી બમણો લાભ થાય ઇતિ વૃદ્ધિકરાશિસ્થ શુરુદ્વલમ.

જ્યારે ધન રાશિનો બૃહસ્પતિ થાય ત્યારે માર્ગશીર્ષ નામનો સવત્સર થાય છે તેમાં હિમનાલી

ધન રાશિમાં નામનો મેઘ વરસે છે તેનાં વૃદ્ધિ રહેલા બૃહસ્પ- ઘણી થાય, ઘેર ઘેર સ્ત્રીઓ પીડા પામે.

તિનું ફળ. પૂર્વકાળમાં ધાન્ય પાકે ઘઉં, શાલિ, સાકર, કપાસ, પરવાળા, કાંસુ, લોદુ, સીસુ, ઘી, સોનું અને રૂપુ એ સર્વ મોંઘા થાય. તથા તેલ, તલ, ગોળ, સોપારી અને શ્વેત વસ્ત્ર કોઈ કોઈ ઠેકાણે સોંઘા થાય. માર્ગશીર્ષ માસથી જ્યેષ્ઠ માસ સુધી ઘી મોંઘુ રહે ભેંસ, ઘોડા, ગાય અને મજાક પણ મોંઘાં થાય. શીતકાળમાં દેશભંગ, હુકાળ અને કોઈ ઠેકાણે મરડીનો

ઉપદ્રવ થાય. શીઘ્ર ઝાટુમા જોઈએ જનનો ક્ષય થાય આવજી
 માસમા ત્રીશ રકદકવટે જોઈ કળશી ધાન્ય મળે પચાસ
 રકદકવટે જોઈ મણુ થી મળે. બાદપદ માસમા મોટી વૃદ્ધિ
 થાય. જામિન માસમા રાગનો ઉત્પત્તિ થાય, સર્પકથ વધે
 કથ રકદકવટે મણુ ધાન્ય મળે અને તે જ પ્રમાણે મણુ થી
 પણુ મળે. જોઈ રકદકવટે શેર ખાંડ મળે જોળ અને સાકર
 ઠાંઈ ઠેકાણે મોંઘા થાય. કળશી, કામસૂર, રાતાં વસ્ત્ર અને
 શરૂ તથા જજ મોંઘા થાય. શુભરાત દેશમાં છત્રનો ભગ થાય.
 માર્ગશીર્ષ તથા પોષ માસમા મજીક, કિંચ, મોલી, ભવદ્વંજ,
 સોપારી અને પચાળાં મોંઘાં થાય, પશુ વગેરેનો તથા કપાસ,
 રસ અને જાડકનો સમ્રક કરવાથી સાતમે માસે વ્યારગુણે
 લાભ પ્રગટ રીતે થાય. ઇતિ ધનરાશિસ્ય શુભકલ્પ.

જ્યારે મકર રાશિમાં બુદ્ધસ્પતિ રહ્યો હોય ત્યારે
 તે પોષ માસનો સ્વત્સર કહેવાય છે તેમાં
 મકર રાશિમાં જોઈ નામનો મેઘ હોય છે તે વર્ષે
 રહેલા બહુસ્થ વ્યારપત્રા જન્માવરનો ક્ષય થાય પૃથ્વી પર
 તિનુ ફળી દુકાળ પડે, માણસો પાણી રહિત થાય
 માર્ગશીર્ષ માસથી ધાન્યનો સમ્રક કરવો
 સારો છે તે વખતે મહાધોર સભામ થાય અને રાજ્યલોની
 વિપરીત બુદ્ધિ થાય. ઉત્તર અને પશ્ચિમના દેશમાં કઠાપિ
 ખડ ખડ વૃદ્ધિ થાય. પૂર્વ અને દક્ષિણના દેશમાં દુકાળ થાય
 અને રાજ્યલોનો નિબક થાય, લોકો પાપબુદ્ધિમાં આસક્ત
 થાય. પૃથ્વી પર દાદાકાર પ્રવર્તે જળ, તેલ, ધી, દૂધ, જલ
 અને રજા વસ્ત્ર મોંઘાં થાય. ઉત્તમ અને મધ્યમ સર્વ લોક
 ને સફળ કરવામાં તત્પર થાય, દાંત્રિયોનો છત્રભગ થાય,

અને મ્લેચ્છ લોકોનો વિનાશ થાય. ચૈત્ર, આશ્વિન અને આષાઠ
એ ત્રણ માસ મોઘવારી રહે પછી ધાન્યનો સુકાળ થાય.
ચૌરો પ્રજાને પીડા કરે, નર્મદા નદીને કાંઠે સોનું, રૂપું, તાપું,
લોહુ, કપૂર અને ચંદનાદિક મોંઘાં થાય અને મહી નદીને
કાંઠે શુભ થાય. માઘ માસમાં માળવા દેશને વિષે દેશનો ભગ
થાય, વરસાદ ઘણો ન થાય, ઘણા બ્યાધિઓ થાય, રૂપું અને
ખીજ ધાતુ મોઘી થાય. મેઘપાટ દેશમાં માર્ગશીર્ષ અને પોષ
માસમાં સૈન્ય ચડી આવે, પ્રજાજનને પીડા થાય, છત્રભગ
અને મહાભય થાય. દેશ, ગામ અને નગરમાં લૂંટ ચાલે,
યુદ્ધ થાય, શાલિ, જવ, ઘઉં તથા રસકસ મોઘા થાય ખાંડ,
ધાન્ય, ગોળ, મજીઠ અને સાકર એ વસ્તુ કાદગુન અને ચૈત્ર
માસમાં સર્વ ઠેકાણે મોઘી રહે આષાઠ માસમાં ઘી, તેલ, પદ્મ-
સૂત્ર, કબલ, વસ્ત્ર, શેરડી અને રસ એ સર્વ વસ્તુ મોઘી
થાય. વૃષ્ટિ થોડી થાય તો પણ સુકાળ થાય આશ્વિન અને
કાર્તિક માસમાં દશ સ્કંદકવડે એક મણુ ધાન્ય મળે, સોળ
સ્કંદકવડે એક મણુ ઘી મળે અને પંદર સ્કંદકવડે એક મણુ
તેલ મળે (ખીજ માસમાં) આઠ સ્કંદકવડે એક મણુ ઘઉં
મળે, સત્તર સ્કંદકવડે મણુ તેલ મળે અને ચાર સ્કંદકવડે
ખીજાં ધાન્ય મળે ઇતિ મકરરાશિસ્થ શુરુક્લમ

જ્યારે કુલ રાશિનો બૃહસ્પતિ થાય ત્યારે તે માઘ નામનો
સવત્સર કહેવાય છે તે વર્ષે વજ્રદંડ
કુલ રાશિમાં નામનો મેઘ હોય છે. તે વર્ષે સુકાળ
રહેલા બૃહસ્પ- થાય છે ઋષિ, દેવ અને બ્રાહ્મણ પૂજાય
તિનું ફળ છે કાસુ, પીતળ, લોહું, મજીઠ, સીસું
અને સોનું એ વસ્તુઓ ત્રણ માસ

પશુઓનુ મરણ થાય આષાઢ અને શ્રાવણ માસમા ધાન્ય, ઘી અને તેલ મોઘાં થાય શ્રાવણના ણીજ પખવાડિયામાં સારો વરસાદ થાય ભાદ્રપદ માસમા ઘી સોઘું થાય આશ્વિન અને કાર્તિક માસ શુભ થાય અર્બુદ દેશમાં તલ અને કપાસ સોઘાં થાય તથા છત્રલગ થાય માર્ગશીર્ષ અને પોષ માસમા મારવાડ દેશને વિષે ઉત્પાત થાય શ્રીષ્ઠ ઋતુમાં સૈન્યનો સગ્રામ થાય, પશુઓ મોઘાં થાય, નાગપુરમા દુકાળ પડે અને વર્ષાકાળમા સુકાળ થાય આ પ્રમાણે ગૌરવ (બહુમાન)-પૂર્વક કેટલાક શાસ્ત્રો જોવાથી ગુરુચારનો વિચાર શીઘ્ર બોધ થવાને માટે લખ્યો છે આ વિચારમા અતિશયવાળી બુદ્ધિ જ યોગ્ય છે, કે જેથી આ વાક્યોનો વિચાર કરતાં સારી બુદ્ધિને વ્હીધે સત્ય લાભ થાય છે. ઇતિ મીનરાશિસ્થ ગુરુફલમ્

ઇતિ નક્ષત્ર સંવત્સરની પ્રાપ્તિ માટે ગુરુચારનો વિચાર સંપૂર્ણ

રૂઢે રચેલી મેઘમાળામા કાંઈક વિશેષ છે તેમા મેઘ રાશિને ગુરુ વર્કવિચાર વિષે ગુરુ વર્કચારે કરીને રહ્યો હોય તેનુ ફળ કહે છે—

જેનાથી ધાન્યનુ શુભાશુભ ફળ જાણી શકાય છે, તે *અર્ધકાડને હું કહીશ જ્યારે બૃહસ્પતિ વર્ષનો સ્વામી હોય અથવા તેનો યોગ હોય ત્યારે શુભાશુભ ફળનો વિશેષ વિચાર આ પ્રમાણે કરવો—બૃહસ્પતિ મેઘ રાશિમા રહેલો હોય અને પછી વર્ક થઈ મીન રાશિમા જાય, ત્યારે આષાઢ અને શ્રાવણ માસમાં ગાય, ભેસ, ગધેડા અને ઉંટ એ સર્વે જે માસ સુધી મોઘાં

* અર્ધ એટલે ધાન્ય વગેરેનું મૂલ્ય

રહે, તેમાં કંઈ સચય નથી. પછી જે માહેશ્વરી ! બાદપદ
જને આશ્વિન માસમાં જન્મ, પુષ્ય, મુગધી પદાર્થો, તેલ અને
કરિયાણાં વગેરે સર્વ યીજે જિ માસ મુખી મોઢી રહે છે

વૃષ રાશિમાં રહેલો ગુરુ વહી યાય તો પાંચ માસમાં
જળદ વગેરે પશુઓ અને તુલામાં
વૃષરાશિસ્થ વહી મોઢા થાય. તેમાં સર્વ ધાન્યનો
ગુરુતુ ફળ સમઠ કરવો ચોખ્ખ છે, કેમકે જાઠ માસ
મોઢવારી રહે તેથી આવણ, બાદપદ,
આશ્વિન અને કાર્તિક માસમાં સમઠ કરવો ત્યારપછી સર્વ
ધાન્ય વેચવાથી જમણો લાભ થાય અને પશુઓ વેચવાથી મધ્ય
ગુણો લાભ થાય

મિથુન રાશિમાં રહેલો ગુરુસ્વતિ વહી યાય ત્યારે જાઠ
માસ જમઠર થાય, પશુઓ મોઢા થાય,
મિથુનરાશિમાં રહે
લા વહી ગુરુતુ ફળ માર્ગશીર્ષાદિક માસોમાં પૃથ્વી પર
મુકાળ થાય, સર્વ લોક સ્વસ્થ થાય
અને કોઈ ઠેકાણે દુકાળ થાય.

કર્ક રાશિમાં રહેલો ગુરુસ્વતિ વહી યાય ત્યારે જમઠર
દુકાળ પડે, રાજાઓ ગુદમાં તત્પર
કર્ક રાશિમાં રહેલા થાય વેરનો ઉપદ્રવ થાય, દેશનો ભર્ષ
વહી ગુરુતુ ફળ થાય, રસાદિક સર્વનો સંયોગ થાય,
થી તેલ વગેરે તથા કરિયાણા કપાસ
વગેરે વસ્તુ કાંઈ પણ લાભ આપી શકે નહીં, તેમાં કંઈ
સચય નથી માર્ગશીર્ષાદિક સાત માસ સર્વ ધાન્ય મોઢા રહે

સિંહ રાશિમાં રહેલો ગુરુસ્વતિ વહી યાય ત્યારે મુકાળ,

કલ્યાણ, આરોગ્ય અને સર્વ લોકમાં
સિંહ રાશિમાં રહે- હર્ષ પ્રવર્તે સર્વ ધાન્ય અને તુલા
લા વક્રી ગુરુનું ફળ. ભાડ(કરીયાણાં)નો સગ્રહ કરવો નવ
માસ ગયા પછી તેનો વિક્રય કરવો

કન્યા રાશિમાં રહે- કન્યા રાશિમાં રહેલો ગુરુ વક્ર થાય ત્યારે
લા વક્રી ગુરુનું ફળ પુણ્યના વશથી જ લાભલાભ થાય છે
તુલા રાશિમાં રહેલો બૃહસ્પતિ વક્ર થાય ત્યારે
તુલા રાશિમાં રહેલા તુલા અને કરીયાણા, સુગંધી
વક્રી ગુરુનું ફળ. વસ્તુ, કપાસ અને લવણ એ સર્વ
માર્ગશીર્ષ માસ વીતે ત્યાં સુધી સોઘા રહે અને દશ માસ
જાય ત્યારે તેમાંથી બમણો લાભ થાય.

વૃશ્ચિક રાશિમાં રહેલ બૃહસ્પતિ વક્ર થાય ત્યારે અન્નનો
અને વિશેષે કરીને ધાન્ય વગેરેનો
વૃશ્ચિક રાશિમાં રહે- સગ્રહ કરવો તેનો તથા કપાસ અને
લા વક્રી ગુરુનું ફળ ઘૃતાદિકનો વિક્રય માર્ગશીર્ષ માસમાં
કરવો, તેથી સગ્રહ કરનારને બમણો લાભ થાય.

ધન રાશિમાં રહેલો ગુરુ વક્ર થાય ત્યારે થોડા કાળમાં
સર્વ ધાન્ય સોઘુ થાય તેમાં ઘઉં,
ધન રાશિમાં રહેલા ચણા વગેરે ધાન્યો, સર્વ કરીયાણાં,
વક્રી ગુરુનું ફળ બીજી વસ્તુ, ગોળ અને લવણ વગેરે
સર્વ સોઘા થાય તે વસ્તુનો ચૈત્રાદિકમાં
સગ્રહ કરવો અને માર્ગશીર્ષાદિકમાં તે વેચવા અગ્યાર માસ
ગયા પછી સર્વ વસ્તુ લાભદાયક થાય છે.

મકર રાશિમાં રહેલો ગુરુ વક્ર થાય ત્યારે આરોગ્ય વર્તે

જાને સર્વ ધાન્ય સોમુ થાય, તેમાં મંછ
મઠર રાશિમાં રહે છે સચ્ચ નથી તુલા, કરીયાણાં અને
લા વઢી ગુરુનું ફળ સર્વ ધાન્યનો સમક કરવેલ છે માર
જમા પછી વેચવાથી લાભ પ્રાપ્ત છે
કુમ્ભ રાશિમાં રહેલો ગુરુસ્પતિ વઢે થાય ત્યારે આશિષ,
સર્વ સ્વસ્થતા, રાજ્યઓને લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ
કુમ્ભરાશિમાં રહેલા અને જયન્તી પ્રાપ્તિ થાય છે સર્વ ધાન્ય
વઢી ગુરુનું ફળ નીપજે, સર્વ ધાન્યનો વિક્રય થાય, શી,
તેલ, તુલા, કરીયાણાનો જાડ માસ સમક
કરવેલ; પછીથી તેનો વિક્રય કરવાથી લાભ થાય મુકાળ તથા
લોકમાં નિર્ભયતા થાય. બાય, ગ્રાહણ અને દેવની પૂજા થાય
જાને ન્યાયને વિષે નિર્મળ જુદિ થાય.

મીન રાશિમાં રહેલો ગુરુસ્પતિ વઢે થાય ત્યારે લોકમાં
મીન રાશિમાં રહેલા મીન લોકોવડે ખનનો કુચ થાય રાજ્ય
વઢી ગુરુનું ફળ પશુ કોષ પામે. આધાર રહિત થયેલી
પ્રજા ભક અને જૂનાઢિકના ઢોલથી પીડ
પામે તુલા, કરીયાણાં એળ અને ખાંડ વાંછિત મૂલ્ય પામે.
લવણ, શી, તેલ આદિ તથા સર્વ ધાન્ય મેંઘાં થાય કપડ
વેચતાં ઇચ્છિત મૂલ્યની પ્રાપ્તિ થવાથી આરથુણે લાભ થાય

જમતમાં ઉઠને પણ પૂજવા લાગક ગુરુસ્પતિ વઢે દાય
ત્યારે તેની જાની રીઘ મતિ થાય છે આ તત્ત્વને સારી રીતે
જાણી હે જુદિમાન પાંડિતા । તમે સાવધાન થઈને લોકને
ક્ષિતકારક વચન કહો. જો કે વઢે મતિ કરનારા સુર્યાદિક સર્વ
મઠો લોકમાં અનુકૂળતાએ વર્તે છે, તો પણ તે સર્વે પ્રાપ્ત
કરીને શુભ કે અશુભ ફળ આપવામાં શુરુને જ અનુસરે છે
ઇતિ વઢે ગુરુચારનિધાર

ગૃહસ્પતિને નક્ષત્રનો યોગ થવાથી તેનું જે શુભાશુભ ફળ
 થાય, તે લોકોના નિર્ણયને માટે વર્ષપ્રબોધ
 ગુરુ નક્ષત્ર ગ્રંથમા કહ્યા પ્રમાણે કહેવામા આવે છે
 ભોગવિચાર જ્યારે ગૃહસ્પતિ કૃત્તિકા અને રોહિણી નક્ષત્ર
 પર હોય ત્યારે મધ્યમ વૃષ્ટિ થાય છે, તથા
 ધાન્યનો પાક પણ મધ્યમ થાય છે મૃગશીર્ષ અને આર્દ્રા
 નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે લોકમા સુકાળ અને સુખ
 થાય છે. તથા વરસાદ પણ સારો થાય છે પુનર્વસુ, પુષ્ય
 અને આશ્લેષા નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે સર્વ દેશમા
 અનાવૃષ્ટિ, ભય અને ભયકર દુકાળ પડે મઘા અને પૂર્વા-
 ફાલ્ગુની નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે સુકાળ, કંઠ્યાણુ,
 આરોગ્ય અને દેશને જોઇએ તેટલો સારો વરસાદ થાય ઉત્તરા-
 ફાલ્ગુની અને હસ્ત નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે લોકમા
 વરસાદ સારો થાય અને સુખ થાય ચિત્રા અને સ્વાતિ
 નક્ષત્ર પર ગુરુ હોય ત્યારે ચિત્રવિચિત્ર ધાન્યની પેદાશ થાય
 છે વિશાખા અને અનુરાધા નક્ષત્ર પર ગુરુ હોય ત્યારે ધાન્ય
 મધ્યમ પાકે, મધ્યમ દેશમા વરસાદ થાય તે પણ મધ્યમ જ
 થાય જ્યેષ્ઠા અને મૂળ નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે જે
 માસ સુધી વરસાદ વરસે નહીં ત્યાર પછી ખડ ખડ વરસાદ
 થાય અને રાજાઓનો ભયકર રણસંઘામ થાય પૂર્વાષાઢા અને
 ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે લોક ઘણા સુખી
 થાય, ત્રણ માસ સુધી વરસાદ વરસે અને એક માસ
 ન વરસે શ્રવણ, ધનિષ્ઠા અને શતભિષા નક્ષત્ર પર
 ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે પૃથ્વી પર સુકાળ, કંઠ્યાણુ, આરોગ્ય
 અને ઘણું ધાન્ય થાય. પૂર્વાભાદ્રપદા તથા ઉત્તરાભાદ્રપદા

નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય ત્યારે અનાવૃષ્ટિ અને લમ્બાદિ થાય. રેવતી, અશ્વિની અને કાર્ત્તિકી નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય ત્યારે સુકાળ થાય અને ધાન્યની સપત્તિ થાય. મૃગશીર્ષ વચ્ચે પાંચ અને ચિત્રાદિક આઠ નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય તો અશુભ ફળ અને તે સિવાય બીજા નક્ષત્રો પર જુદરૂપતિ હોય તો શુભ ફળ થાય એમ બાળવુ.

અર્ધકાંઠ તથા ત્રૈલોક્યચીપક પ્રથમે અનુસારે નક્ષત્ર અને જુદરૂપતિના મોત્રમા બાર પ્રકાર આ પ્રમાણે કહ્યા છે— મૃગશીર્ષાદિક પાંચ નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય તો દુઃખ થાય અને દુકાળ પડે. મઘાદિક બાર નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય તો સુખ અને સુકાળ થાય. ચિત્રાદિક આઠ નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય તો ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય નહીં, લમ્બ અધિક થાય અને દુઃખ ઉપજે તથા બાકીના અવષ્ઠાદિક નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય તો જન્મતર્મા સુખ, સપત્તિ પ્રાપ્ત થાય. જ્ઞી બીજે મત એ છે કે—અવષ્ઠાદિકના અનુક્રમે હથ, પશુ, બાર અને આઠ નક્ષત્રો પર જુદરૂપતિ હોય ત્યારે તેનું ફળ આ પ્રમાણે થાય છે—અવષ્ઠાદિકે હથ નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય ત્યારે સુકાળ થાય, મૃગશીર્ષાદિકે પાંચ નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય ત્યારે લમ્બકર દુઃખ થાય, મઘાદિક બાર નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય ત્યારે સુકાળ થાય અને ચિત્રાદિક આઠ નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય ત્યારે લમ્બકર શુદ્ધ અને દુઃખ થાય.

સ્વાતિ આદિ આઠ નક્ષત્ર પર અને અશ્વિની આદિ ત્રણ નક્ષત્ર પર જુદરૂપતિ હોય અને તેની સાથે શનિ, શુક્ર કે મંગલ એમાંથી કોઈ એક હોય અને તેઓ સાથે ગતિ કરે તો સુકાળ

થાય મૃગશીર્ષ આદિ દશ અને ધનિષ્ઠા આદિ પાચ નક્ષત્ર પર મગળની સાથે ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે દુકાળ પડે એક જ રાશિ પર અને એક નક્ષત્ર પર હોય ત્યારે મહાભય પ્રાપ્ત થાય છે મીન, કન્યા અને ધન રાશિને વિષે જ્યારે ગૃહસ્પતિ જાય છે ત્યારે તે સમગ્ર પૃથ્વીને ત્રીજા ભાગની ઠરી દે છે, તેમા કાંઈ સશય નથી ગૃહસ્પતિ અતિચાર એટલે શીઘ્ર ગતિ કરે અને શનિ વક્રગામી હોય ત્યારે જગતમા હાહાકાર થાય અને પૃથ્વી પર મનુષ્યોના મસ્તકો આળોટે જે એક જ વર્ષમા ગૃહસ્પતિ ત્રણ રાશિનો સ્પર્શ કરે ત્યારે દુકાળ થાય અને પૃથ્વી પ્રતવડે પૂર્ણ થાય જ્યારે ગૃહસ્પતિ ગૃહત્ નક્ષત્ર પર હોય અને રાશિનો સ્વામી બલિષ્ઠ હોય ત્યારે તેર માસ સુધી ધાન્ય સસ્તુ રહે

અશ્વિની નક્ષત્ર પર ગુરુ હોય ત્યારે વૃષ્ટિ સારી થાય, સુકાળ થાય અને શીતની પીડા થાય ૧ ભરણી ખાળખોધ અથને નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે દુકાળ પડે, આધારે ગુરુ ને વર્ષ નિષ્ક્રમ થાય અને રાજાનો ભય થાય. ૨. નક્ષત્રના ચોગતુ કૃત્તિકા નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે કૃષ્ણ વરસાદ થાય નહીં અને બ્રાહ્મણ પીડા પામે ૩ રોહિણી નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે વરસાદ થાય નહીં અને પશુનો વિનાશ થાય ૪. મૃગશીર્ષ નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે લોકને વિષે રોગ આવે અને ધાન્ય મોઘુ થાય આર્દ્રા નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ આવે ત્યારે વરસાદ ઘણો થાય, તથા કપાસ અને નલનો વિનાશ થાય ૬ પુનર્વસુ નક્ષત્ર પર ગૃહસ્પતિ આવે ત્યારે આરોગ્ય, સુકાળ, સારી વૃષ્ટિ અને સર્વ ધાન્યની પેદાશ થાય છે ૭. પુષ્ય નક્ષત્ર પર

જુહસ્પતિ હોય ત્યારે લોકમાં નેત્રનો રોગ વૃદ્ધિ પામે, વસ્ત્ર મેલ્યા
 થાય, રોગ ઉત્પન્ન થાય અને જળદળી ક્રિમત વધે. ૮ આરોધ્ય
 નક્ષત્ર પર જુહસ્પતિ હોય ત્યારે સુકાળ થાય. ૯ મમા નક્ષત્ર
 પર જુહસ્પતિ આવે ત્યારે વરસાદ થાય નહીં, વૃષ્ટ અને
 ધાન્ય મળી શકે નહીં, આવણ અને ભાદ્રપદ માસમાં વરસાદ
 વરસે નહીં અને પશુ મોલાં થાય. ૧૦ પૂર્વાશ્વિની નક્ષત્ર
 પર જુહસ્પતિ આવે ત્યારે આવણ અથવા ભાદ્રપદ માસમાં
 વરસાદ ન થાય. ૧૧ ઉત્તરાશ્વિની નક્ષત્ર પર જુહસ્પતિ
 આવે ત્યારે ઝાંચો ઘણું દૂધ આપનારી થાય, આરોધ્ય થાય
 અને સર્વ ધાન્ય પાકે ૧૨ હસ્ત નક્ષત્ર પર જુહસ્પતિ
 આવે ત્યારે સુકાળ થાય. ૧૩ ચિત્રા નક્ષત્ર પર શુક્ર હોય
 ત્યારે તલ, કપાસ અને ઘણા મીઠા થાય ૧૪ સ્વાતિ નક્ષત્ર પર
 શુક્ર આવે ત્યારે સર્વ ઠેકાણે ધાન્ય પેદા થાય. ૧૫ વિશાખા
 નક્ષત્ર પર જુહસ્પતિ આવે ત્યારે સર્વ ધાન્ય સોંધાં થાય અને
 લોકમાં અભિની પીડા થાય. ૧૬ અનુરાધા નક્ષત્ર પર જુહસ્પતિ
 આવે ત્યારે સુકાળ અને લોકમાં ઉત્સવ થાય. ૧૭ જ્યેષ્ઠા
 નક્ષત્ર પર જુહસ્પતિ આવે ત્યારે વૃદ્ધિ થાય નહીં અને લોક પીડા
 પામે ૧૮ મૂલ નક્ષત્ર પર જુહસ્પતિ આવે ત્યારે સુકાળ અને
 આરોધ્ય થાય. ૧૯ પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર પર જુહસ્પતિ આવે ત્યારે
 ઘણા, ઘઉં અને તલનો વિનાશ થાય. ૨૦ ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર
 પર જુહસ્પતિ આવે ત્યારે વરસાદ થાય નહીં અને વી,
 મેળ તથા લવણ મીઠા થાય ૨૧ શ્રવણ નક્ષત્ર પર શુક્ર આવે
 ત્યારે ઝાંચો તથા વૃદ્ધ લોકો પીડા પામે. ૨૨ ખનિષ્ઠા નક્ષત્ર
 પર શુક્ર આવે ત્યારે ઘણા રોગ થાય, અદ્યવૃદ્ધિ થાય અને
 પ્રજાઓનો વિરોધ થાય. ૨૩ શતભિષા અને અભિજિત નક્ષત્ર

પર શુક્ર આવે ત્યારે ઘણો વરસાદ થાય. ૨૪ પૂર્વાભાદ્રપદ નક્ષત્ર પર શુક્ર આવે ત્યારે અળસી, તલ, અડદ વગેરેનો વિનાશ થાય અને અત્યંત શીત પડે. ૨૫ ઉત્તરાભાદ્રપદ નક્ષત્ર પર શુક્ર આવે ત્યારે વરસાદ વરસે નહીં અને ઉત્તમ લોક પીડા પામે ૨૬. તથા રેવતી નક્ષત્ર પર શુક્ર આવે ત્યારે વરસાદ વરસે નહીં અને ધાન્ય સુકાઈ જાય ૨૭

મેષ રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય ત્યારે અતિવૃષ્ટિ, દુકાળ અને ઉત્તમ લોકનું મરણ થાય. ૧ વૃષભ રાશિને રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે આશ્રી ગુરુના સુકાળ થાય તથા પથ્થર, શાલિ, મણિ ઉદયનું કૃળ અને રત્ન ચાલતા સમયના ભાવની અપેક્ષાએ વધારે મોઘા થાય. ૨. મિથુન રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે ગણિકાઓ પીડા પામે ૩ કર્ક રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે મનુષ્યોનું વધારે મરણ થાય અને જળની વૃષ્ટિ અદ્ય થાય ૪ સિંહ રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે પણ તે જ પ્રમાણે જાણવું વિશેષ એ કે-ધાન્યનો લાભ ઘણો થાય ૫ કન્યા રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે બાળક, ગણિકા અને વૃદ્ધ લોકો પીડા પામે ૬ તુલા રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય હોય ત્યારે કેસર, અદન, કૃળ વગેરે વસ્તુ મોઘી થાય અને વેપારમાં મોટો લાભ થાય ૭ વૃશ્ચિક રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય હોય ત્યારે દુકાળ થાય ૮ ધન રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય હોય ત્યારે અદ્ય વૃષ્ટિ થાય ૯ મકર રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે લોકમાં રોગ વધે, અને ધાન્ય તથા વૃષ્ટિ ઘણી થાય ૧૦ કુંભ રાશિમાં બૃહસ્પતિનો ઉદય હોય

ત્યારે સમગ્ર દેશમાં વૃદ્ધિ થાપી યાય, છતાં અજ મોંઘુ થાય. ૧૧ તથા મીન રાશિમાં શુક્રનો ઉદય થાય ત્યારે વૃદ્ધિ અવપ થાય, રાજાઓ વચ્ચે મુઠ્ઠનો સમોગ થાય અને માણસોને મરહીને લીધે નરક જેવી પીઠા થાય. ૧૨.

જ્યારે કાર્તિક માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે લોકમાં અશિનો પ્રકોપ વધારે થાય માસને અશ્વી (અથવા સખત તાપ પડે), વૃદ્ધિ ન થાય શુક્રના ઉદયનું ફળ અને રાજની પીઠા થાય. ૧ માર્ગશીર્ષ માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે ધાન્યનો વિનાશ થાય ૨ પોષ માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે લોક મુખી અને નીરોગી રહે તથા સમગ્ર ધાત્રી ઉત્પત્તિ થાય ૩ માઘ તથા ક્રાશ્વિન માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે પૃથ્વી પર ખડ ખડ વૃદ્ધિ થાય. ૪-૫. જ્યેષ્ઠ માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે વિવિધ પ્રકારની જળવૃદ્ધિ થાય ૬ વૈશાખ માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે સર્વ પ્રકારનું મુખ થાય ૭ અષ્ટ માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે જળનો રોધ થાય ૮ આષાઢ માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે રાજાઓ વચ્ચે મુઠ્ઠ થાય અને અજનો ભાવ તેજ થાય ૯ શ્રવણ માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે અપરોક્ષ, અધિક વૃદ્ધિ અને સર્વ લોક મુખી થાય ૧૦ આદ્રપદ માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે ઘોરનો ઉપદ્રવ તથા ધાન્યનો વિનાશ થાય ૧૧ તથા આશ્વિન માસમાં જુહસ્પતિનો ઉદય થાય ત્યારે લોકો મુખી થાય. ૧૨.

મેષ રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત થાય ત્યારે અવપ વૃદ્ધિ તથા

દુકાળ થાય ૧ વૃષભ રાશિમાં ગુરુનો અસ્ત થાય ત્યારે
ગોળ, ઘી, તેલ અને લવણ મેંઘાં
બાર રાશિને આશ્રી થાય ૨ મિથુન રાશિમાં ગુરુનો
ગુરુના અસ્તનું ફેળ અસ્ત થાય ત્યારે મનુષ્યોમાં અધિક
મરણ અને અદ્ય વૃષ્ટિ થાય ૩. કર્ક
રાશિમાં ગુરુનો અસ્ત થાય ત્યારે રાજાનો ભય, પ્રજાનું કુશળ
અને સુકાળ થાય ૪ સિંહ રાશિમાં ગુરુનો અસ્ત થાય ત્યારે
રાજાઓનું યુદ્ધ થાય, તથા લોક અને ધનાદિકનો નાશ થાય.
૫ કન્યા રાશિમાં ગુરુનો અસ્ત થાય ત્યારે સકલ ધાન્ય સસ્તું
થાય, સુકાળ થાય, લોકનું કલ્યાણ તથા રોગનો નાશ થાય
૬ તુલા રાશિમાં ગુરુનો અસ્ત થાય ત્યારે પ્રાણીઓ પીડા પામે,
ધાન્ય ઘણું સસ્તું થાય અને નેત્રનો રોગ વધે ૭ વૃશ્ચિક
રાશિમાં ગુરુનો અસ્ત થાય ત્યારે રાજાનો ભય થાય અને
ચાર લોકો લૂટ ચલાવે ૮ ધનુષ રાશિમાં ગુરુનો અસ્ત થાય
ત્યારે અડદ અને તલ ઘણું નીપજે ૯. (મકર રાશિ માટે
કાંઈ લખ્યું નથી. ૧૦.) કુમ્ભ રાશિમાં ગુરુનો અસ્ત થાય
ત્યારે પ્રજા પીડા પામે અને સ્ત્રીઓ ગર્ભવતી થાય ૧૧ મીન
રાશિમાં ગુરુનો અસ્ત થાય ત્યારે સુકાળ, લોકમાં કુશળતા અને
અદ્ય વૃષ્ટિ છતાં પણ ધાન્ય સસ્તું થાય ૧૨

માર્ગશીર્ષ માસમાં ગુરુનો અસ્ત થાય અને તે જ પક્ષમાં
તેનો ઉદય થતો હોય તો ગ્રીષ્મઋતુમાં ઇતિનો ઉપદ્રવ થાય
કાર્તિક માસમાં કૃષ્ણ પક્ષમાં ગુરુનો અસ્ત થાય અને શુક્રનો
ઉદય હોય તો છત્રભંગ થાય માર્ગશીર્ષ માસમાં ગુરુનો અસ્ત
હોય અને ભૃગુસુત(શુક્ર)નો ઉદય હોય તો સર્વ જગતની
સ્થિતિ વિપરીત થાય

અહીં શુક્રચાર નામના શાસ્ત્રમાં પ્રભુધ વખેરે બાર પ્રકારના

મેષ કહ્યા છે તથા રામવિનોદ નામના

મેષવિચાર જ્યમાં નામ પચની પ્રોતિને સ્ત્રીષે નામ

નામના મેષ કહ્યા છે એટલે કે રામવિનોદ

માં બાર પ્રકારના નામ આ પ્રમાણે કહ્યા છે—બયેલા વર્ષની

સંખ્યામાં જે હેળવી બારે જાગવા જે શેષ રહે તે અનુક્રમે

મેષનાં નામ અણ્વર્ણ, તે આ પ્રમાણે—સુભુદ ૧, નહિસારી ૨,

કર્કેટક ૩, પુષ્કુમવા ૪ વાસુકી ૫, તક્ક ૬, કળલ ૭,

અશ્વતુર ૮, હેમમાલી ૯, જલેદ ૧૦, વજ્રદંડ ૧૧ અને વૃષ

૧૨ તેમાં સુભુદ નામનો મેષ જુદિને કરનાર છે ૧ નહિ

સારી કહ્યી વૃદ્ધિ કરે છે તથા મહાજનોને જ્ઞાનદ આપનાર છે

૨. કર્કેટક નામનો મેષ જળની વૃદ્ધિ કરે નહીં, તેમાં રાજાતુ

મરણ થાય. ૩ પુષ્કુમવા નામનો મેષ ઘોડી વૃદ્ધિ કરે છે

તેમાં ખાન્ધની કાનિ થાય છે ૪ વાસુકી નામનો મેષ

ખાન્ધ નીપજવે છે, ઘણી વૃદ્ધિ કરે છે અને તે શુભકારક

છે ૫ તક્ક નામનો મેષ મધ્યમ વૃદ્ધિ કરે, વિગ્રહ અને

મરણ નીપજવનાર છે ૬ કળલ નામનો મેષ મધ્યમ વૃદ્ધિ

કરનાર છે તથા ખાન્ધ સારુ ઉત્પન્ન કરે છે ૭ અશ્વતુર

નામનો મેષ ઘોડુ જળ આપે છે અને ખાન્ધનો વિનાશ કરે

છે ૮ હેમમાલી નામનો મેષ મહાવૃદ્ધિ કરે છે ૯ જલેદ

નામનો મેષ પૃથ્વીને તુલ્ય કરે છે ૧૦ વજ્રદંડ નામનો

મેષ અનાવૃદ્ધિ કરે છે ૧૧ તથા વૃષ નામનો મેષ ઇતિનો

કામ કરે છે ૧૨

બયેલા વષને નવે જાગવા, જે શેષ રહે તે અનુક્રમથી

મેષનુ નામ અણ્વર્ણ—આવર્ત ૧. સર્વર્ત ૨ પુષ્કર ૩. શેષ

૪ કાલ ૫. નીલ ૬ વરુણ ૭. વાયુ ૮ અને તેમા મેઘ ૯ તેમા આવર્ત નામના મેઘમા અદ્ય જળ હોય. ૧ સવર્ત નામનો મેઘ વાયુની પીડા કરે ૨. પુષ્કર નામનો મેઘ ઘણી વૃષ્ટિ કરે ૩ દ્રોણ નામનો મેઘ વૃષ્ટિ તથા સુખ કરનાર છે. ૪ કાલ નામનો મેઘ અદ્ય વૃષ્ટિ કરે ૫ નીલ નામનો મેઘ શીઘ્ર વૃષ્ટિ કરે ૬ વરુણ નામનો મેઘ સમુદ્રની જેમ પૃથ્વીને જળમય કરે ૭ વાયુ નામનો મેઘ વરસાદનો નાશ કરે. ૮. તમ નામનો મેઘ વૃષ્ટિ કરે નહીં. ૯. આ પ્રમાણે સર્વ મેઘનું ક્રૂણ જાણવું

આ બાબત મતાતર આ પ્રમાણે છે —

ગયેલા વર્ષમા ત્રણ મેળવી ચારે ભાગ દેવો. જે શેષ રહે તે અનુક્રમે મેઘના નામ જાણવા—આવર્ત ૧ સવર્ત ૨. પુષ્કર ૩ અને ચોથો દ્રોણ ૪ આ પ્રમાણે મુનિઓએ નામ કહ્યા છે તેમા આવર્ત મેઘ ખડ ખડ વૃષ્ટિ કરે ૧. સવર્તક મેઘ પૃથ્વીને જળથી પૂર્ણ કરે ૨ પુષ્કર મેઘ અદ્ય વૃષ્ટિ કરે ૩ અને દ્રોણ મેઘ સર્વદા વરસે છે. ૪.

સારસગ્રહ નામના ગ્રથમા આ પ્રમાણે કહ્યું છે—શક સવત્સરમા ત્રણ ભેળવી ચારે ભાગ દેવો. જે શેષ રહે તે અનુક્રમે મેઘના નામ જાણવા—આવર્ત ૧. સવર્ત ૨ પુષ્કર ૩ અને દ્રોણ ૪ તે મેઘો અનુક્રમે અદ્ય વૃષ્ટિ ૧, ખડવૃષ્ટિ ૨, મહાવૃષ્ટિ ૩ અને વાયુ ૪ કરનારા છે. એ પ્રમાણે સત્પુરુષો-એ અનુક્રમે તેનું ક્રૂણ કહેલું છે.

તથા—મેઘ ચાર પ્રકારના કહ્યા છે. તેમા પહેલો દ્રોણ નામનો છે ૧, બીજો આવર્ત ૨, ત્રીજો પુષ્કરાવર્ત ૩ અને

શ્રીશી સવર્તક નામનો છે ૪ આ વારે મેઘનુ અનુક્રમે આ પ્રમાણે રૂળ પડિતો કહે છે—ઘણી વૃદ્ધિ ૧, જઠવૃદ્ધિ ૨, મધ્યમ વૃદ્ધિ ૩ અને વાયુ ૪

આઝમમાં શ્રીસ્થાનાંજ સૂત્રને વિષે પણ આ પ્રમાણે કહ્યું છે આર પ્રકારના મેઘ કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે.—પુષ્કરસવર્તક ૧, પ્રધુમ્ન ૨, જમ્બૂ ૩ અને જિમ્બુ ૪ તેમાં પુષ્કરસવર્તક નામનો મેઘ જોઈ વાર વરસે તો ૬૪૪ કલાર વર્ષ સુધી પૃથ્વીને રસવાળી કરે છે ૧ પ્રધુમ્ન નામનો મેઘ જોઈ વાર વરસે તો જોઈ કલાર વર્ષ સુધી પૃથ્વીને રસવાળી કરે. ૨ જમ્બૂ નામનો મેઘ જોઈ વાર વરસે તો ૬૪૪ વર્ષ સુધી પૃથ્વીને રસવાળી કરે. ૩ અને જિમ્બુ નામનો મેઘ ઘણી વાર વરસે તો પૃથ્વીને જોઈ ૯ વર્ષ રસવાળી કરે ૪

દેવેવ પ્રાણ્યે કરેલી મેઘમાહાત્મા આ પ્રમાણે કહ્યું છે— પાર્વતી ઇશ્વરને પૂછે છે કે—હે દેવ ! મેઘ કેવા છે ? તે પૃથ્વી પર શી રીતે વરસે છે ? અને તે કેટલા છે ? તે કહો જેથી મને પ્રતીતિ થાય ત્યારે ઇશ્વરે કહ્યું કે—હે દેવી ! મેઘના વર્ણ અને રૂપ જેવા છે તેવા કુ કુ છ, તે તમે જાણો—મેઘપર્વત પર ૬૪ મેઘો છે, તે જાણ્યો કહેવાય છે કેલાસ પર્વત પર ૬૪ મેઘો છે પ્રાકારકોટજ પર ૬૪ મેઘ છે, ઉત્તરમાં ૬૪ મેઘ છે, મુજવેર ઉપર ૬૪ મેઘ છે, પર્વતે ૬૪ મેઘ છે, હિમવાન પર્વત પર ૬૪ મેઘ છે, તથા જંબમાહન પર્વત પર ૬૪ મેઘ છે તે સર્વ જાણના નામથી જાણખાણ છે આ કુલ જોશી મેઘો પ્રસિદ્ધ છે તે કે પાર્વતી ! મે તમને કહ્યા. કે લોકના હિતને કરનારી ! જીજ્ઞુ તમે શું પૂછા છે ? આ જોશી મેઘોને વિષે જ મેઘને

ગૃહસ્પતિ, રાશિના સયોગથી આગળ કરે છે, તે પદ્મબંધ રાજા કહેવાય છે. ચાર દિશા અને ચાર વિદિશામાં દરેકમાં દશ દશ મેઘ છે તે મનુષ્ય લોકમાં ઉદય પામીને વૃષ્ટિવડે પૃથ્વીને જળમય કરી દે છે વૃષ્ટિ લાવવાને માટે આઠ પાખડીનું કમળ કરી, તેમાં મેઘોને સ્થાપન કરી, ધૂપ, દીપ, પુષ્પ અને નૈવેદ્યવડે તેમની પૂજા કરવી. સિંહ ૧, વિજય ૨, કંબલ ૩, જયદ્રથ ૪, ધૂમ્ર ૫, સુસ્વામી ૬, ભદ્ર ૭, માતંગ ૮, વરુણ ૯ અને ત્રિલોચનપતિ ૧૦, એ દશ મેઘો પૂર્વ દિશામાં છે આનંદ ૧, કાળદંડ ૨, શૂકર ૩, વિષભુક્ ૪, મૃગ ૫, નીલ ૬, ભવ ૭, કુંભ ૮, નિકુંભ ૯ અને મહિષ ૧૦ એ દશ મેઘો દક્ષિણ દિશામાં છે તે પ્રાયે વૃષ્ટિ કરનારા છે કુજર ૧, કાલમેઘ ૨, ચામુન ૩, કાલક ૪, અતક ૫, હુહુમિ ૬, મેખલ ૭, સિધુ ૮, મકર ૯ અને છત્ર ૧૦ એ દશ મેઘો પશ્ચિમ દિશામાં છે. તે વૃષ્ટિ કરનારા છે મેઘનાદ ૧, ત્રિલોચન ૨, સુધાકર ૩, દડિન ૪, સિતાલ ૫, ત્રૈકલિક-જલ ૬, વૃષભ ૭, ગધર્વ ૮, વિધમાશિકથ ૯ અને ગદ્ગર ૧૦ એ દશ મેઘો ઉત્તર દિશામાં રહેલા વૃષ્ટિ કરે છે આ પૂર્વાદિક ચારે દિશાના મેઘોની અનુક્રમે પ્રાક્ષણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શદ્ર એવી જાતિ કહેલી છે બીજા ચાર વિદિશાના ચાલીશ મેઘો કહેલા છે તેમના નામો બીજા અથમાંથી જોઈને જાણી લેવા આ એશી મેઘ સિવાય બીજા ઓકાર સુક્ત મૂર્તિવાળા મયૂર ૧, કદિક ૨, બિહુકાતિ ૩, કરણ ૪, હેમ-કાંતિ ૫, પર્વત ૬ અને ગૈરિક ૭ એ નામના સાત મેઘો સ્વર્ગલોકમાં રહેલા છે તે સર્વ પ્રકારના સુખ આપનારા દિવ્ય મેઘો છે ઉપર કહેલા ચાલીશ મેઘોમાં દશ મેઘ શ્વેત વર્ણ-

વાળા છે, હથ મેઘ રાતા વર્ષવાળા છે, હથ મેઘ પીળા વર્ષ
વાળા છે અને હથ મેઘ પૂઝ વર્ષવાળા કહેલા છે

હવે હું જોનો મત્ર કરું છું તે મત્રવડે સ્થાપન કરેલા
(બ્રહ્માવેદ) કેવો પૃથ્વી પર આવી પૃથ્વીને વૃદ્ધિવડે સમૃદ્ધી
જેમ જોઈ જળમય કરી દે છે —

ૐ હ્રીં મેષરૂપે નમઃ આગચ્છ આગચ્છ સ્વાહા । ૐ
મેષરૂપીકમલોદ્ભવાય નમઃ આગચ્છ આગચ્છ સ્વાહા ।
ૐ હ્રીં મહાનીલરાત્રાય હિમચ્ચિવાસિને આગચ્છ આગચ્છ
સ્વાહા । ૐ હ્રીં નન્દિકેશ્વરાય ઘઠરનિવાસિને મેષરાત્રાય
આગચ્છ આગચ્છ સ્વાહા । ૐ હ્રીં કુબેરરાત્રાય મૃગવેરનિ-
વાસિને આગચ્છ આગચ્છ સ્વાહા ॥

આ મંત્રોના હથ હથ હવેર આપ કરવા. ધોળા અને
રાતા કચ્છેરનાં પુષ્પોવડે હથાથ લેખ કરવો. જ્યારપછી મુઝથી
પુષ્પોવડે સાતે મેઘની પૂજા કરવી તદ્દી પર જાયવા વનમાં જઈને
દાઘા પુરુષે આ મેઘોનું આહવાન કરવું અને શિવાલયમાં જાયવા
તળાવ પર તે મેઘોનું વિસર્જન કરવું આ વિધિ સાતે મેઘો
કુલપર્વત પર વસનારા છે

આ સર્વ મેઘોને વિષે પ્રજુહ, જ્ઞાનદ, શાલ વગેરે જાણ
મેઘો રાત્રાજો કહેવાય છે તે જહ્નપતિએ જ પ્રજુજ્ઞા છે આ
પ્રમાણે શુરુઆરના વચથી મેઘો પહેલા છે તેઓ સત્સરનાં
નામના પરાવર્તનથી દરેક વર્ષે પૃથ્વી પર વૃદ્ધિ કરે છે

ઈતિ શ્રી મેઘવિજયણ ગણિરચિત શ્રી મેઘમહોદય
અથવા વષ પ્રજોધ પ્રથમો વાતુર્થ સત્સરો

૫. શનૈશ્વરવત્સરનિરૂપણાધિકાર

સવત્સરનું શરીર આ પ્રમાણે કથ્ય છે—રોહિણી અને કૃત્તિકા એ બે નક્ષત્ર સવત્સરના શરીરરૂપ છે, પૂર્વાષાઢા અને ઉત્તરાષાઢા એ બે નક્ષત્ર સવત્સરની નાભિરૂપ છે, આર્દ્રલેષા નક્ષત્ર સવત્સરનું હૃદય છે અને મઘા નક્ષત્ર સવત્સરનું કુસુમ એટલે પુષ્પ છે આ સર્વ અવયવ બે શુદ્ધ હોય તો તે શુભ ફળને આપે છે આ સવત્સરનું શરીરરૂપ નક્ષત્ર બે પાપગ્રહવડે પીડિત હોય તો અગ્નિ અને વાયુનો ભય થાય છે, નાભિરૂપ નક્ષત્ર ક્રૂર ગ્રહવડે પીડિત હોય તો ક્ષુધાનો ભય થાય છે, કુસુમરૂપ નક્ષત્ર ક્રૂર ગ્રહવડે પીડિત હોય તો મૂળ અને ફળનો વિનાશ થાય છે અને હૃદયરૂપ નક્ષત્ર ક્રૂર ગ્રહવડે પીડિત હોય તો અવશ્ય ધાન્યનો વિનાશ થાય છે પ્રથમ શનૈશ્વર વર્ષના સ્વામીનો વિચાર કરવો પછી તેના ચરિત્રનો અભ્યાસ કરી બુદ્ધિમાન પુરુષે મેઘના વિષયનો વિચાર કહેવો અને ભાવી શુભાશુભ વર્ષનો વિચાર બુદ્ધિથી કરવો, તે આ પ્રમાણે—

૪ મેષ રાશિ પર ત્રણ જગતમા પ્રસિદ્ધ એવો શનૈશ્વર હોય તો ધાન્યનો વિનાશ થાય, તૂલ, તૈલગ અને જગ દેશમા ઘોડાઓની ખરીવડે પૃથ્વી દળાઈ જાય તેવું ભય કર ચુદ્ધ થાય, પાતાળમા, નાગલોકમા, દિશામા અને વિદિશામાં રહેલા રાજાઓ અત્યંત ભય પામે, સર્વ લોકોનું પ્રથમ ઉપાર્જન કરેલું ધન નાશ પામે છે અને તેઓ સર્વત્ર યાચના કરતા ભટકે છે. ૧. વૃષ

રાશિમાં શનૈશ્વર હોય ત્યારે મનુષ્યો પરસ્પર વૈરથી દુઃખી થાય,
 ધન અને મુળનો વિનાશ થાય, સર્વ દેશમાં જાળ મોંઘુ થાય,
 સર્વ મનુષ્યના મનમાં દુઃખ અને વૈરાગ્ય થાય, જાજ અને
 પશુઓનો નાશ થાય, ધાન્યનો અર્ધ નાશ થાય, રસકંઠ
 રહિત સર્વ શૂન્ય થાય તથા સર્વ દેશો પરિવાર રહિત થાય.
 ૨ મિથુન રાશિ પર શનૈશ્વર હોય ત્યારે ધી, કપાસ, દોડું,
 લવણ, તલ અને ગોળ એ વસ્તુ સર્વ દેશમાં મોંઘી થાય
 મજીક, મુવણ, જળક, થોડા, કાથી અને સર્વ પ્રકારનાં ધાન્ય
 સસ્તા થાય. સાત દ્વીપ અને સાત સમુદ્રમાં રહેનારા મનુષ્યો
 અને રાજાઓ સર્વ પ્રકારે મુખી થાય, અને સર્વ જીવોમાં વર-
 સાદ થાય, એમ સર્વ મુનિઓનો મત છે. ૩. કર્ક રાશિ પર
 શનૈશ્વર હોય ત્યારે નિરતર શત્રુની પીડા થાય, જાતલક
 પરાભવ થાય, પિત્તનો નાશ થાય, કાર્થની કાનિ થાય, મનુ-
 ષ્યોમાં વિરોધ થાય, સર્વ જનો જય મુક્ત થાય, દેશમાં
 શિત્તા અને ખેડ થાય, શબ્દ સહિત જળની વૃદ્ધિ થાય,
 તેથી પૃથ્વી ટલ ટલ થાય, સર્વ લોકના નાશ થાય, સર્વ
 દેશમાં રાજાઓનું મુંઝ થાય, તથા પશુ અને ધનવત્ હરણ
 થાય ૪ સિંહ રાશિ પર શનૈશ્વર હોય ત્યારે પૃથ્વી પર પશુ
 ળોનો નાશ થાય સર્વ દેશ, કાથી થોડા, જળક વગેરે
 પશુઓથી, મુંઝથી દુકાળથી અને શાગોથી પીડા પામી, ખર્ચ
 મ્મ લોકો સમુદ્રના કાંઠાના દેશોનો જાળ કરે. ધાન્યનો ભાવ
 ઘટી રહે. રાજાઓ ધનવત્ મુખી તથા ઇંદ્ર અને યદુની જેવા
 પ્રભાવવાળા હોય, તે સર્વે દુઃખી થઈને આ મુજકાળમાં જમણ
 કરે. ૫. કન્યા રાશિ પર શનૈશ્વર હોય ત્યારે કાશ્મીર દેશ નાશ
 પામી, થોડાઓની ખરીબોલે પૃથ્વી જળી થાય એવો જય

કર રણુસ ગામ થાય, રત્ન, ધાતુ, રૂપુ, હાથી, ઘોડા, બળદ, બકરી, લેસ, મજીઠ અને કેસર વગેરે રસકસ સહિત સર્વ વસ્તુ સસ્તી થાય સર્વજન સુખી થાય તે વખતે ધાન્યનો સગ્રહ કરવો સારો છે ૬ તુલા રાશિ પર શનૈશ્વર હોય ત્યારે સર્વ ધાન્ય મોઘા થાય, પૃથ્વી રોગથી વ્યાપ્ત થાય, સર્વ દેશ કલેશ પામે, પૃથ્વી કપાયમાન થાય, સર્વ મુનિજનોને સદા શરીરપીડા રહે, મનુષ્ય, પુર, નગર વગેરે નાશ પામે, અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, મનુષ્યો ધન રહિત અને દુઃખી હોય ૭. વૃશ્ચિક રાશિ પર શનૈશ્વર હોય ત્યારે રાજાઓ ક્રોધી થાય, સર્પો હર્ષ પામે, પક્ષિઓના યુદ્ધ થાય, સાતે દ્વીપ કપાયમાન થાય, રાજાઓનાં મરણ થાય, વરસાદ થાય નહી, સર્વ લોકો દુઃખી થઈ ભિક્ષા-શ્રુતિ કરવા લાગે, લોકમા પરસ્પર શત્રુતા થાય, સર્વ કાર્યનો વિનાશ થાય અને સર્વ શુભો નાશ પામે ૮ ધન રાશિ પર શનૈશ્વર આવે ત્યારે સાત દ્વીપ, સાત સમુદ્ર અને સર્વ મુનિઓના વન સહિત સર્વ પૃથ્વી વાયુવટે પૂર્ણ થાય, બ્રાહ્મણો, વેદ અને અગનો અભ્યાસ કરવામા લીન થાય, જગતના મનુષ્યો સુખી થાય, અનેક પ્રકારના તૃણની ઉત્પત્તિ થાય, ધાન્ય ઘણા પાકે, રસકસ અધિક થાય, ધાન્યનો ઘણો પ્રચાર થાય અને સર્વ મનુષ્યોના મુખ હસતા હોય ૯ મકર રાશિ પર શનૈશ્વર આવે ત્યારે રૂપુ, સોનું, તામ્ર, હાથી, ઘોડા, બળદ, સૂતર અને કપાસ એ સર્વ વસ્તુ મોંઘી થાય સર્વ પૃથ્વીતળ ઉપર અદ્ય ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય, પૃથ્વી પર ધાન્યનો વિનાશ થાય, રાજાઓ ક્રોધી થાય, માર્ગમા ભય વધે, સર્વ પ્રકારના રોગથી મનુષ્યોનો વિનાશ થાય અને રાજાઓ ચિંતાતુર રહે ૧૦ કુંભ રાશિ પર શનૈશ્વર આવે ત્યારે લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ, દેશમા

મુખ, ધન ધાન્ય સહિત રાજાઓ અને દેશો મુખી થાય, મુખમાં મજા મેલેલા લોકો ધર્મ અને અધર્મમાં પણ પ્રવૃત્તિ કરે, પૃથ્વી જળથી પૂર્ણ થાય, સર્વ લોકમાં માંજલિક પ્રવર્તે, ધણા પ્રકારનાં ધાન્ય પાકે, પૃથ્વી વિવાહાદિક ઉત્સવોવડે કુર્ષવાળી અને મનોહર દેખાય. આ પ્રમાણે સર્વ જનને મુખમય સમય થાય. ૧૧. મીન રાશિ પર શનેશ્વર આવે ત્યારે પૃથ્વી ઠપાયમાન થાય, વાહુ પ્રજા ઠપાય, નાગલોક ઠપાયમાન થાય, સાત દ્વીપ, સમુદ્ર અને પર્વતના વૃક્ષાદિકની કાનિ થાય, રાજાઓનો વિનાશ થાય, દેશનો પ્રલય થાય, મિથો પણ નાશ પામે. આ પ્રમાણે જલુ મનુષ્યોના કુર્ષને માટે વારાહી સંક્રિતામાં ઠહું છે ૧૨.

જાર્જી સંક્રિતામાં પણ આ પ્રમાણે ઠહું છે—મીન રાશિ પર શનેશ્વર આવે ત્યારે સમુદ્રો ફાલ પામે, આકાશ જલાયમાન થાય, નાગલોક ઠપવા લાગે, સૂર્ય—ચંદ્ર અને ચંદ્ર નક્ષત્રો કિશ્કિત થાય, પ્રજા ઠપાય, રાજાઓ વિનાશ પામે, મનુષ્યોનાં મરણ થાય, મિથો નાશ પામે અને સમગ્ર જગત ભકેની જેમ જમણુ કરે.

હતિ સંક્રેપથી રાનિચાર સંપૂર્ણ

જનક શાસનોનો વિચાર કરી મનુષ્યોને શાંતિ મોખ મલ્લ યોગી રીતે નિસ્તારથી બચાવવાવડે રાનિચારતુ ફળ કહે છે—ત્યારે મેષ રાશિ પર શનિ આવે ત્યારે પશ્ચિમ દિશામાં રાજાઓનો વિબલ થાય, વસ્તુ મિલી થાય, રાજાનો ભય થાય, યુદ્ધરાત, ગોઠ અને સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં ધાન્યની માંગવારી રહે, ધાન્યના વેપારમાં ભમણો લાભ થાય, છત્રનો ભય થાય, અર્ધ રાશિને લોગન્યા પછી પૃથ્વી પર ઘણા ઉદપાત થાય,

મહી નદીની પાસેના લોકો પીડા પામે, રાજાઓના ઉપદ્રવો થાય, વૃદ્ધિ ઘણી થાય, જુવાર વગેરે સાતે ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો સારો છે, ચાર માસ પછી વેચવામાં બમણો લાભ થાય, ગુજરાત દેશમાં અપ્રીણ, ગોળ, સાકર, ખાડ, ઘઉં, બાજરો અને ચોળા વગેરે વેચવાથી લાભ મળે, સોના રૂપામાં લાભ મળે, પહેલાં શનૈશ્વર સાત માસ સુધી રાશિને ભોગવે, ત્યાર પછી ઉત્પાત ચાલે, ઠાંઠા ઠેકાણે ભૂમિકંપ અને ગર્જન થાય, કાશ્મીર માસમાં ઉપદ્રવ થાય, તે વખતે વસ્તુઓ મોઘી થાય, વ્યાપારમાં લાભ થાય, માલવ દેશમાં ઘી, સાકર, તેલ, ટોપરાં, રાયણ એ વસ્તુ મોઘી થાય, અને આઠ માસ સુધી સૈન્ય ચાલે. આ પ્રમાણે શ્રીગૌતમસ્વામીએ રાશિમંડળ અથવા કહ્યું છે, સે શનિના ચારવડે વર્ષનું શુભાશુભ જાણવું. ૧ જ્યારે વૃષ રાશિ પર શનિ આવે ત્યારે દક્ષિણ દિશામાં વિગ્રહ થાય, શત્રુના સૈન્યનો ભય થાય, વરાડ દેશમાં અસ્વસ્થતા થાય, પશ્ચિમનો પતિ દક્ષિણમાં જાય, દેશો ઉજ્જડ થાય, અન્ન મોઘુ થાય, ઘઉં, ચણા અને લવણના વેપારમાં લાભ થાય સોનું, રૂપું, પીત્તળ, કાસું અને લોહુ એ વગેરેના વેપારમાં છ માસ સુધી લાભ થાય આઘાઠ વગેરે ત્રણ માસ લાભ થાય આશોર દેશમાં યુદ્ધ થાય મલેચ્છ અને હિંદુનો ક્ષય થાય હિંદુ રાજાનો જય થાય ભાદ્રપદ માસમાં અપ્રીણથી લાભ થાય. દેવગઢ નામના દેશમાં વિગ્રહ થાય, દુર્ગનો ભગ થાય શનિએ રાશિનો એક વર્ષ ભોગ કર્યા પછી વસ્તુ મોઘી થાય તેમાં માઘ માસમાં અજમે વેચવાથી લાભ થાય ૨ જ્યારે શનિ મિથુન રાશિમાં આવે ત્યારે દુકાળ થાય, રાજાનો વિગ્રહ થાય, માલવ દેશમાં વિરોધ થાય. રાશિને ભોગવતા પાત્ર

માસ ગયા પછી ઉત્તરધિનીમાં ઉત્પાત થાય. દુર્ગનો ભય
 થાય. જે માસ પછી એક માસ સુધી દુકાળ જણાય. એક
 વર્ષ પછી શુભ થાય. માન્યની પ્રાપ્તિ થાય પૂર્વ દેશમાં
 ઉત્પાત થાય જોળનો ભાવ સમ રહે. લવિંગ, કેસર, લેલચી,
 પારો, હિંગ, પાનડી, શેશમ, કથીર અને મુઠ જો સર્વ વસ્તુ
 મીઠી થાય. માલવ દેશમાં ક્ષત્રિયોનો જય થાય દુર્ગદાસ અને
 ઉચ્ચ વસ્તુનો વિક્રય થાય. ૩ જ્યારે શનિ કર્ક રાશિ પર આવે
 ત્યારે મેઢેપાટ દેશમાં માલવ દેશની સીમા પર્યંત દેશે ઉજ્જવ
 થાય રાબડાના છત્રનો ભય થાય, રાબડાજોત્ર મોટું મુઠ થાય.
 માલવપદ દેશમાં મુઠલ લોકોનું સૈન્ય જાડી આવે તાપી નહીના કાંડા
 સુધી વિજય થાય. આગળ કુશળતા થાય હક્ષિણ દિશામાં
 લોકો વિનાશ પામે, જામીનો ભય થાય. ભદ્રપદ માસમાં
 જળનો ઉપદ્રવ થાય. ઘણા મેષ વરસે આશ્વિન માસમાં વરસાદ
 થાય, અગ્નીષ્ઠ મીઠુ થાય, જે માસ ગયા પછી સોદા ભાવ થાય,
 વસ્તુઓ મીઠી થાય, મીઠા, લેસ વગેરે મીઠા થાય વેપારમાં
 લાભ થાય. ૪ જ્યારે શનિ સિદ્ધ રાશિ પર આવે ત્યારે
 સર્વત્ર અસાધની ઉત્પત્તિ થાય. ઘણી વૃદ્ધિ થાય. માલવ દેશમાં
 વેપારન વિશે લાભ થાય. રાશિભોગનો એક માસ ગયા પછી
 દેશમાં ત્રમન થાય. જાદુશાદી અજાણ થાય પરંતુ અસ
 સોમ થાય. શાક(શક લોકોના) જાધની જેવા સમામ થાય.
 દરેક જામમાં બોળ, ઘઉં, જણા, ઘાખા ચાલિ, મસૂર, શી
 વગેરે વસ્તુના વેપારમાં લાભ થાય. પ્રથમ મુકાળ થાય પછી
 મરછીનો ભય થાય. સર્વ દેશમાં પીડા અને વ્યાકુળતા થાય.
 વર્ષનું અશુભ ફળ થાય મરી, મુઠ વગેરે કથામુકના
 વેપારમાં લાભ થાય. તાણુ, પીત્તળ મીઠુ થાય, શી,

તેલ વગેરે રસ મોંઘાં થાય કુકળ દેશમા ઘાસ, લેંસ વગેરે સસ્તા થાય. માલવ દેશમાં ઉપદ્રવ થાય, પરતુ રાજ્યમા સુખ થાય સૈન્યનો વિશ્વહ થાય પૂર્વ દેશમા વસ્ત્રનો લાભ થાય, સર્વ વસ્તુ સોંઘી થાય. ૫ જ્યારે કન્યા રાશિ પર શનિ આવે ત્યારે આરે દિશામા હુકાળ થવાથી પિતા પુત્રને વેચે અન્નનો નાશ થાય, વરસાદ ન થાય મારવાડ, શિવપુરી અને દ્રાવિડ દેશમાં રાજપીડા અને છત્રભંગ થાય. બીજા સર્વ દેશોમા શુભ થાય આબૂમા સુકાળ થાય શીરોહીમાં અન્નનો લાભ થાય સર્વ ધાન્યનો સગ્રહ કરવામાં ખમણો લાભ થાય નવ માસ સુધી ધાન્ય રાખીને પછી તેનો વિક્રય કરવો ધાતુની વસ્તુ સોંઘી થાય, અન્નનો ભય રહે, મહાવૃષ્ટિ થાય, ત્રણ કરીયાણાં

★ સોંઘા થાય ૬ જ્યારે તુલા રાશિમા શનિ આવે ત્યારે ચરાચર વિશ્વમા સુકાળ થાય પ્રજાઓને સુખ, સૌભાગ્ય, ધન, ધાન્ય અને સપત્તિ પ્રાપ્ત થાય ખંગાલ દેશમાં વિશ્વહ થવાથી તેની પ્રજા પીડા પામે રોગ ઘણો થાય કાર્તિક માસમાં બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રણ મહાજનોને ઘણું કષ્ટ પડે ખંગાલ દેશમા ઉત્પાત થાય છત્રભંગ થાય અર્ધ રાશિનો ભોગ થયા પછી ઉત્પાત થાય દક્ષિણ દિશામા ઉપદ્રવ થાય, ઘઉં, ચણા, ચોખા, માફૂંગી, કાંગ અને અડદ મોઘા થાય જ્યેષ્ઠ માસ પછી વેચવાથી ખમણો લાભ થાય બીજા સર્વ દેશોમાં સુકાળ થાય ૭ જ્યારે વૃશ્ચિક રાશિ પર શનિ આવે ત્યારે હસ્તિના-પુરમા, તેના દેશમાં અને વૈરાટ દેશમાં વિશ્વહ થાય માલવ, મેદપાટ, વાગડ, ગુજરાત, સૌરાષ્ટ્ર અને ઉત્તરાર્ધ દેશોમાં સૈન્યનો ઉપદ્રવ થાય અનાજથી લાભ થાય, ઘઉં, કપાસ, મસૂર, તેલ અને કાપડ વગેરેના વ્યાપારમા લાભ થાય નવ

માસ પછી ઉપદ્રવ થાય. રાજા, રાણા અને મહેશ્વરને પરસ્પર
 મુદ્દ થાય. પાદશાહના ઘરમાં કલેશ થાય. માલવ દેશમાં તીવ્ર
 વ્હાવે. સર્વ વસ્તુનાં મૂલ્યની વૃદ્ધિ થાય. જાડીણના વેપારમાં
 (લેવામાં) લાભ થાય. જ્યેષ્ઠ માસમાં ભાવ વધે. જાજીમોઠ, મેથી
 વગેરેનો વિક્રય કરવો. રાજાઓના વધે અને વરસાદ થવો.
 થાય. ૮. જ્યારે ધન રાશિ પર શનિ આવે ત્યારે સર્વત્ર મોંઘુ
 થાય. લોક દુર્લભ થાય, પિતા પુત્રને વેચે, અન્નનો નાશ
 થાય, પૃથ્વી પર જળ રહે નહીં, લોકો બ્યાકુળ થાય, રાશિના
 લોગથી ૭ માસ પછી ફળ અને ધાન્યનો સભર કરવો. જાડીણ
 થી લાભ થાય. તેલ, તલ, ઘઉં, ચણા, ઘાંબા, ખાંડ, લાઝ,
 ઠોઠા, અસાલિયા, જાજીમોઠ મેથી અને ઘી એ વસ્તુ મોંઘી
 થાય. આવજાદિક બાર માસ ગરમીની પીડા રહે. રાજાનું મુખ
 મળે. ઉત્તરાષ્ટ્રમાં સૈન્ય બહી આવે ૬ જ્યારે મકર રાશિ
 પર શનિ આવે ત્યારે જ્ઞાનક પ્રવર્તે, સર્વત્ર મુકાળ થાય,
 રાજા નિર્ભય થાય, આશિષ્ય અને સમાધાન લોકમાં પ્રવર્તે
 કપૂર, પારે, જામફળ, લાઝ, ટોપરાં, કોંગ, છરડ, મુખ,
 ગિરદાલી, ઘી અને લવણ એ સર્વ મોંઘુ થાય. આવાદિક
 સાત માસ મુખી તંબા મૂલ્યની વૃદ્ધિ થાય. જાડીણ મોંઘુ થાય,
 ઘેરનો ભય થાય. દેશાંતરમાં મહાજનને પીડા થાય, પ્રથમ
 વરસાદ વરસે, પછી એક માસ મુખી વરસાદ વરસે નહીં.
 પહેલી મોંઘવારી રહે, પછીથી મુકાળ થાય. ૫૬૨ દિવસ
 લવણના ભાવ તેજ રહે. ચિતોઠમદમાં સૈન્યનું મુદ્દ થાય,
 મનુષ્યો પીડા પામે અને ધનની હાનિ થાય. માલવ દેશમાં
 રાજાની પીડા થાય. પ્રથમ બજાર વર્ષ લાગે, પછી મુલ થાય.
 રાશિના લોગને છેડે દેશભગ થાય. ૧૦ જ્યારે કુલ રાશિ

પર શનિ આવે ત્યારે દક્ષિણ કુંકળ દેશમાં મોટો વિથહ થાય. રાજનો ક્ષય થાય પ્રજાને લય થાય. ધનનો ક્ષય થાય. રાશિભોગથી આરભીને સાત માસ સુધી સર્વ ધાન્ય મોંઘું રહે. આષાઢ આદિ પાંચ માસ સુધી ઘઉં, ચણા, મસૂર, જુવાર, ચોખા, અડદ, વટાણા, તુવેર, કાંગ, ચોળા, ખાજરો એ સર્વ વસ્તુ મોઢી થાય, દુકાળ પડે માઘ માસમાં મોટી વૃષ્ટિ થાય, તેથી ધાન્યનો વિનાશ થાય, છત્રભગ થાય ક્ષાણુન અને ચૈત્ર માસથી વસ્તુ અને ધાન્યનો સગ્રહ કરવો દાતાર માણસોને પણ ભિક્ષા માગવાનો વખત આવે ધાન્ય સગ્રહ કરનારને ખમણો લાભ થાય ૧૧ જ્યારે મીન રાશિ પર શનૈશ્વર આવે ત્યારે દુકાળ પડે, લોક દુર્બળ થાય, માતા પુત્રને વેચે માલવ દેશમાં મોઘવારી રહે, ઉત્પાત થાય, કાગ, ઘઉં, ચણા, જુવાર, અડદ, ગોળ, લવણ, વસ્ત્ર, નાળિયેર, ટોપરા, સુઠ, કપુર, જાલકુળ એ સર્વ વસ્તુ પાંચ માસ પછી વેચવાથી ખમણો લાભ થાય, ધાન્યના સગ્રહથી લાભ થાય દક્ષિણમાં ધાન્ય મોંઘું થાય, માલવ દેશમાં રાજનો વિદોષ થાય પ્રજાનો નિવાસ થાય વસ્તુનો ભાવ તેજ થાય ધાતુની વસ્તુ, સોનું, રૂપું, તાંબુ, સીસું, લોહુ એ વસ્તુ મોઢી થાય સર્વ વસ્તુના વેપારમાં લાભ થાય. ૧૨ આ પ્રમાણે શ્રીગૌતમસ્વામીએ કહેલું રાશિમંડળ શનિચારવડે વર્ષનું શુભાશુભ કારણ જાણવું

રાશિના સ્વામી અને ગ્રહમૈત્રી વગેરેનો વિચાર કરી શનિચારના ક્રમનો વિચાર કરવો તેમાં શુભ ગ્રહનો વેધ હોય તો શનિનું અર્ધ ક્રમ પ્રાપ્ત થાય છે અને કૂર ગ્રહનો વેધ હોય તો શનિનું અશુભ ક્રમ થાય છે પોતાની કે મિત્રની રાશિમાં શનિ રહેલો હોય તો તે દેશને અને વસ્તુઓને કાંઈક પીડા

ઠરનાર માથ છે અને જો શત્રુની શયિર્મા શનિ રહેલો હોય
તો ઘણો વિનાશ અને ઘણું દુઃખ આપે છે આ શનિના
વિચારતું શ્રુત રહેલું છે

પૂર્વશાદપદા, શેવતી, મઘા, મૂળ, પુનર્વસુ અને પુષ્કર
નક્ષત્ર પર શનિ હોય તો વિના કારણે પણ
શનિ નક્ષત્ર સુદ ઘાત, છત્રભંગ ઘાત, દેશભંગ ઘાત,
લોગલુ ફળ પૃથ્વી આકુળઆકુળ ઘાત, પશુઓ અને
વ્યસની જનેાને શોષ ઘાત, પ્રજા ઉત્તર,
મઘા, શકિષ્ઠી અને શેવતી જો નક્ષત્ર પર શનિ હોય તો ભૂમિ
પર ઠક ઘાત. કહ્યું છે કે—“મૂળ, મઘા, શકિષ્ઠી, શેવતી,
કસ્ત અને પુનર્વસુ જો નક્ષત્ર પર શનિ હોય તો પશુમાં અધિક
મરણ ઘાત, મનુષ્યોને ઠક ઘાત અને સમગ્ર પૃથ્વી પર ઉપદ્રવ
ઘાત ’ વળી કહ્યું છે કે—“આઘ માસમાં શનિ વક્ર હોય તો
પશ્ચિમમાં મેઘનો ઉદય થઈ શુશળધાર વરસાદ પડે. આઘ
માસના કૃષ્ણપક્ષમાં જો શનિ વક્ર ઘાત તો જોઈ માસની અદર
પૃથ્વી પર ઉત્પાત ઘાત ” અવજ, સ્વાતિ, કસ્ત, આર્દ્રા, ભરણી
તથા ભાભ્ય જો નક્ષત્ર પર શનિ હોય તો તે જળમય પૃથ્વી
કરે છે પરંતુ તે સ્તિબ્ધ હોવો જોઈએ.

શનિ જો નક્ષત્ર પર હોય તો નક્ષત્રની સજ્જા અને વિત
નક્ષત્રની સજ્જા જો ઓને લેણી કરી
શનિના લોભને સાતે ભાગ દેવો, જે શેષ રહે તેટ
આમી દિવસલુ અનુકંમે આ પ્રમાણે ફળ વ્યવસ્થા-
ફળ અધવા સાત અજની પ્રાપ્તિ, અધિક વાસુ સુદ,
મમજિહ્વા દુઃખ, છત્રભંગ, શન્યતા અને દુઃખ
જોમ વિકાનોએ ફળ વ્યવસ્થા આ સાતે

અગ્નિજિહ્વા અથવા યમજિહ્વા કહેવાય છે. પાઠાંતરમાં આ પ્રમાણે છે-“ સૂર્ય નક્ષત્રથી દિવસનું નક્ષત્ર જેટલામુ હોય તેટલી સખ્યાને સાતે ભાગ દેવો શેષ રહે તેનું આ પ્રમાણે અનુક્રમે ફળ કહેવું-વરસાદ, ઠંડક, રોગ, અગ્નિ, વાયુ, પશુ-પીડા અને દુકાળ એમ જાણવું ”

મેષ રાશિમા શનિનો ઉદય હોય ત્યારે વૃષ્ટિ સારી થાય અને લોક સુખી થાય. ૧ વૃષ રાશિમાં શનિના ઉદયનો શનિનો ઉદય હોય ત્યારે ઘાસ અને વિચાર કાષ્ટનું કષ્ટ પડે, ઘોડાઓમાં રોગ થાય, તથા શેરડીથી ઉત્પન્ન થતા ગોળ વગેરે મોઘા થાય ૨. મિથુન રાશિમા શનિનો ઉદય થાય ત્યારે અત્યંત સુકાળ થાય ૩ કર્ક રાશિમા શનિનો ઉદય થાય ત્યારે વરસાદ થાય નહીં, સરોવરો સૂકાઈ જાય, સર્વત્ર મર-ડીનો ભય થાય, મનુષ્યો અત્યંત પીડા પામે, તથા ઠેકાણે તીડ આવે ૪ સિંહ રાશિમા શનિનો ઉદય થાય ત્યારે બાળકોનો નાશ થાય, અધર્મીના શાસ્ત્રનો પ્રકાશ થાય ૫ કન્યા રાશિમા શનિનો ઉદય થાય ત્યારે અવશ્ય ધાન્યનો નાશ થાય અને રાજાઓ વચ્ચે સધિ-સલાહ થાય ૬ તુલા રાશિમા શનિનો ઉદય થાય ત્યારે વરસાદ થાય નહીં અને પૃથ્વી ઘર્ષ-રહિત થાય ૭ વૃશ્ચિક રાશિમાં શનિનો ઉદય થાય ત્યારે પણ ઉપર પ્રમાણે તુલા જેવું જ ફળ જાણવું ૮ ધન રાશિને વિષે શનિનો ઉદય થાય ત્યારે મનુષ્ય જાતિમા રોગ થવાથી અશાંતિ રહે, સ્ત્રીઓ અને બાળકો દુઃખી થાય અને સર્વ-ધાન્યનો નાશ થાય ૯ મકર રાશિમા શનિનો ઉદય થાય ત્યારે રાજાઓની યુદ્ધ કરવાની બુદ્ધિ થાય ૧૦ કુમ્ભ

રાશિમાં શનિનો ઉદય થાય ત્યારે પશુઓનો અધિક તાણ થાય ૧૧. તથા મીન રાશિમાં શનિનો ઉદય થાય ત્યારે મનુષ્યોમાં દીનતા આવે અને ધાન્ય પાકે નહીં ૧૨.

ત્યારે મેષ રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે પૃથ્વી પર ધાન્ય મોટું મળે ૧ વૃષ રાશિમાં શનિનો અસ્તનો શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે સર્વત્ર અપો વિચાર વમેદને પીઠા થાય ૨ મિથુન રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે વેશવાને દુઃખ થાય ૩ કર્ક રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે માર્મ મા જનારા લોકો દુઃખી થાય, શત્રુનો હાથ થાય, કપાસ અને ધાન્ય વગેરે ફક્ત થાય, તથા વાહનાઓ થાય પણ વરસાદ વરમે નહીં ૪ સિંહ રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે લોકોને દુઃખ થાય ધાતુઓ મોંઘી થાય અને જના જનો વિનાશ થાય ૫ કન્યા રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે અન્ય લોકોમાં પણ વિશેષ થાય ૬ તુલા રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે સર્વદા જનોને જાનહ થાય અને ધાન્ય ઘોડું પાકે ૭ વૃશ્ચિક રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે રાજા તરફથી મનુષ્યોને હાથ થાય અને લીકનો ઉપદ્રવ થાય ૮ ધન રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે લોકમાં મુખ્ય પ્રવર્તે ૯ મકર રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે અધિક પવન થાય, વૃદ્ધિ ન થાય અને જીવોનું મરણ વધારે થાય ૧૦ કુમ્ભ રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે શીતનો હાથ થાય, પશુઓમાં જ્વાળા થાય અને ગાયોની કાનિ થાય ૧૧ તથા મીન રાશિમાં શનિનો અસ્ત થાય ત્યારે વૃદ્ધિની કાનિ હોવા પાછમાં પણ જળ મળે નહીં, રાજા ધર્મથી નિમુખ

થઈ લોકોને ખીડા કરે, માણસો ખીડાને લીધે પાપમાં પ્રવર્તે અને રાજાઓ વચ્ચે પરસ્પર યુદ્ધ થાય. ૧૨

કન્યા, મિથુન, મીન, વૃષ અથવા ધન રાશિમા જો શનિ રહેલો હોય ત્યારે હુકાળ પડે અને રાજાઓનું પરસ્પર યુદ્ધ થાય આગ્નેય, વાયવ્ય, વરુણ અને મહેદ્રના નક્ષત્રમાં શનિ વક્ર થાય ત્યારે તેના નામને તુલ્ય ફળ થાય છે

શનિ નક્ષત્રનું ફળ જાણવા માટે કૂર્મચક્ર

શનિના નક્ષત્રનું ફળ જાણવા માટે કૂર્મચક્ર, તેનું બીજું નામ પદ્મચક્ર જે પ્રથમ કહ્યું છે, તેનું વિવરણ કરે છે—

આકાશમા સર્વત્ર તનવાત અને ધનવાત રહેલા છે, તેના ઉપર ઘનોદ્ધિ નામનું જળ રહેલું છે, તેના ઉપર પૃથ્વી રહેલી છે, તે પૃથ્વી જીવોનો આધાર છે તે પૃથ્વી કઠણ અને ગોળાકાર છે, તેના આકાર આઠ દિશાની અપેક્ષાએ આઠ પાખડીવાળા કમળની જેવો થાય છે જેમ કમળ સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ પૃથ્વી પણ ઘનોદ્ધિમા રહેલી હોવાથી કમળ કહી શકાય છે, તેથી આ પૃથ્વીચક્રને પદ્મચક્ર કહી શકાય છે. કોઈના મતમા આ પદ્મચક્રને કૂર્મચક્ર પણ કહે છે, કેમકે કૂર્મ પણ વજ્રદંડ જેવો કઠણ, સર્વ સહન કરનાર અને સમુદ્રમા રહેલો છે તેથી આ પદ્મચક્રને બ્રાહ્મણો કૂર્મચક્ર પણ કહે છે. અહીં 'દ્વ' વગેરે શબ્દનો પ્રયોગ કરેલો નથી, તેથી ઉપમા કે રૂપક અલંકાર માનવો તે બ્રમભૂલક છે અને બુદ્ધિના અધપણાને લીધે અલંકારરૂપ થઈ જાય છે જેમ મેઘને વિષે ઇંદ્રની કલ્પના, રામ વગેરેને વિષે જગદીશ્વરની કલ્પના, દુષ્ટ પુરુષને વિષે દૈત્યની કલ્પના, ઉપચારમા પણ

તત્ત્વની કલ્પના, તેમ અરિકતોની પ્રતિમાને સ્થાને હૂર્મંતુ નામ લખવું, અથવા તેની ઉપર શેષનામ નામેકવું સ્થાપન કરવું પહેલાં ચૂકવના મુખવાળો મહાશિર નામનો રાજ્ય કતો, તેણે અન્ધાધને લીધે સમુદ્રમાં ડૂબતી પૃથ્વીનું રક્ષણ કરું, તથા વારાહી નામની નિવાશી વરાહ જેણે રૂપ કરી રાક્ષસોના નાશ કરી દાંતથી પૃથ્વીનો ઉદ્ધાર કર્યો. આ પ્રમાણે કહેવાથી અન્ય દર્શનીઓતુ જ્ઞાન મિશ્રા છે, કે જેથી વરાહના દાંતના અગ્રભાગે પૃથ્વીને ધારણ કરી વગેરે માને છે

હકદેવે પોતાની સ્થેલી મેધમાળામાં કહ્યું છે કે—કોશલ આગમમાં જે પ્રમાણે કહ્યું છે તે પ્રમાણે હું હૂર્મંતુકને કહીશ તે બાણવાધી ન દેશનો નિર્ણય બાળી શકાય છે તેવોય કસોટી ઉત્તરોનો હૂર્મંતુ એક ભાગમા રહેલા છે પૃથ્વીના મધ્ય ભાગે મેરુપર્વત રહેલો છે, જેમ સાંભળવામાં છે, પણ જેવા માં આવતો નથી. તેમાં મેરુપર્વત આદ છે તેમ ન દીપ અને સમુદ્ર પણ આદ આદ છે આ સર્વને જે પૃથ્વીએ ધારણ કરી રાખ્યા છે, તે પૃથ્વીને જેણે ધારણ કરી છે, તે કોણ છે ? તે પૃથ્વી વરાહ પોતાની હાડાના અગ્રભાગ પર ધારણ કરી છે, તે પૃથ્વી મેધને જોડવાથી હાડા પર રહેલી માટીની જેમ થોભે છે આવો મોટા ચરીરવાળો તે વરાહ પણ શેષ નામના મસ્તક પર તેના શૂદામણિની ઉપર મચ્છરની જેમ રહેલો છે આવો શેષનામ પણ બોળ કુદળરૂપ વર્ધ હૂર્મંતુ પુષ્ટતા એક ભાગ પર સૂત્રમાં રહેલા એક તત્ત્વની જેમ થોભે છે તે હૂર્મંતુ ચરીર, સ્કંધ, મસ્તક, પુષ્પ, મુખ અને ૫૪ વગેરે અવયવોતુ પ્રમાણ જ્યોતિષશાસ્ત્રના બાણનારાઓ આ પ્રમાણે કહે છે—તે હૂર્મંતુ ચરીર લાખ મેધનતુ

છે, તેથી અર્ધ એટલે પચાસ હજાર યોજનનું પુરુષ છે, અને પુરુષના પ્રમાણથી અર્ધ પ્રમાણવાળું એટલે પચીસ હજાર યોજનનું પેટ છે. તેની ઓળખ દશ હજાર કરોડ યોજનની છે, સાત કરોડ યોજનનું મસ્તક છે તેના બન્ને નેત્રોનું આંતરું એક કરોડ યોજનનું છે, તેનું મુખ બે કરોડ યોજનનું છે, તેથી બમણા એટલે ચાર કરોડ યોજના તેના પગ છે, અને તેની આગળી-ઓળી નખ દશ હજાર યોજનના છે આ પ્રમાણે કૂર્મનું પ્રમાણ આદિ ચામલ નામના ગ્રંથમાં કહ્યું છે. આવા કૂર્મની ઉપર આ સાત દ્વીપવાળી પૃથ્વી રહેલી છે. આ રીતે સર્વ અવયવ સહિત કૂર્મના આકારવાળું એક ચક્ર આળેખવું તેનું મુખ પૂર્વમાં અને પશ્ચિમમાં પુરુષ રાખવું પૂર્વ અને પશ્ચિમ, ઉત્તર અને દક્ષિણ, ઇશાન અને નૈઋત્ય તથા આગ્નેય અને વાયવ્ય એ રીતે દિશા અને વિદિશાનો પરસ્પર વેધ થાય છે નાભિ, મસ્તક, ચાર પગ, પુરુષ અને બે કુક્ષિ એમ નવ સ્થાનકે કૃત્તિકાથી આરંભીને ત્રણ ત્રણ નક્ષત્ર લખી શનેશ્વરનો વિચાર કરવો.

કૂર્મની નાભિ પર કૃત્તિકા, રોહિણી અને મૃગશીર એ ત્રણ નક્ષત્ર લખવા, તથા પૃથ્વી નાભિ-મધ્ય ભાગે મિથિલા, ચંપા, કૌશાળી, કૌશિકી, અહિરુદ્ર, ગંધા, વિંધ્યાચળ, અતર્વેદી (પ્રયાગથી હરદ્વાર સુધી ગંગા યમુનાનો મધ્ય ભાગ), મેખલા (નર્મદાનો પ્રદેશ), કાન્યકુબ્જ (કનોજ) અને પ્રયાગ એટલા દેશો રહેલા છે એ સર્વ દેશો મધ્યદેશ કહેવાય છે આદ્રા, પુનર્વસુ અને પુષ્ય એ ત્રણ નક્ષત્ર કૂર્મના મસ્તક પર લખવા. તે ઠેકાણે પૃથ્વી પર રામાદ્રિ, હસ્તિનાધ, પંચાતલ, કામરૂ, ખરેલી, સરયૂ નદી અને ગંગા નદી, એ પૂર્વ દિશાના દેશો છે.

આસીસા, મધ્યા અને પૂર્વાશ્વિનની જો ત્રણ નક્ષત્ર હર્મના અગ્નિપૂજા તરફના પગ પર લખવા તે ઠેકાણે પૃથ્વી પર બજ, બજ, ઠલિંગ, પચ્છટ, કોશલ, હાઠલ (ત્રિપુર નામનો દેશ), જલેક, હુમલી, વલ્લભેશ્વર, ઉદીચારી અને તિલંગ જો અગ્નિ પૂજાના દેશો છે ઉત્તરાશ્વિનની, હસ્ત અને ચિત્રા જો વણ નક્ષત્ર હર્મની દક્ષિણ કુક્ષિ પર લખવા તે ઠેકાણે પૃથ્વી પર હુન્દ, મહીષ વન, સિંહલદેશ, તાપી નદી, ભીમરથી નદી, લક્ષ્મી ત્રિહૃદ અને મલયાચલ જો દક્ષિણ દિશાના દેશો છે સ્વાતિ, વિશાખા અને અનુરાધા જો ત્રણ નક્ષત્ર હર્મના નૈર્ઋત્ય પગ પર લખવા તે ઠેકાણે પૃથ્વી પર નાચિક, બજલાણ, હારમાલવ, તુલ્લી, તલા, મહાશ ભુજુક (મદ્ય), કુલ્લ, વિલાપુર અને મોઢેર જો દેશો નૈર્ઋત્ય પૂજાના છે જ્યેષ્ઠા, મૂળ અને પૂર્વાષાઢા જો ત્રણ નક્ષત્ર હર્મના પુષ્ક પર લખવા તે ઠેકાણે પૃથ્વી પર અર્જુન, કમ્પ, અવતિ, પૂર્વમાલવ, પારસી (ઇરાન દેશ), બર્બર દ્વીપ, સોરાષ્ટ્ર, સિંધુ, જલસ્થાન અને શીરાન્ય જો પશ્ચિમ દિશાના દેશો છે પુષ્કની પીઠાથી તે દેશો પણ પીઠા પામે ॥ ઉત્તરાષાઢા, અવધ અને મનિષા જો ત્રણ નક્ષત્ર વાચન્ય પગ ઉપર લખવા તે ઠેકાણે પૃથ્વી પર શુભરાત, મહી દેશ, મારવાડ દેશ, બલેશ્વર દેશ, આબીર દેશ, દિલ્લી દેશ, ઉદ્ધિ સ્થલ અને મેરુકુલ, વગેરે વાચન્ય કોણના દેશો છે, પગ પીઠાવાથી તે દેશો નાશ પામે છે ચતુર્વિધા, પૂર્વમાલવિકા અને ઉત્તરામાલવિકા જો ત્રણ નક્ષત્ર હર્મની ઉત્તર કુક્ષિ પર લખવા તે ઠેકાણે પૃથ્વી પર નેપાલ, કીર, કાશ્મીર, જલ્ની, પુરાણા મહુરા, જ્યેષ્ઠ દેશ, ખરદેશ, કેદારનાથ તથા હિમાલય જો ઉત્તર પ્રદેશ છે, તેનો વિનાશ માવ. ધૈરવી, અગ્નિની

અને ભરણી એ ત્રણ નક્ષત્ર કૂર્મના ઇશાન પગ પર લખવા તે ઠેકાણે પૃથ્વી પર ગગાદાર, કુરુક્ષેત્ર, શ્રીકંઠ, હસ્તિનાપુર, અશ્વચક્ર, એકપાદ અને ગજકર્ણ એ તથા બીજા ઇશાન કેાણના દેશ વિનાશ પામે છે એટલે કે જે નક્ષત્ર પર શનિ હોય તે નક્ષત્રની દિશા કે વિદિશાના દેશોમા દુકાળ, વિથહ અને પર-દેશમા સ્થિતિ થાય છે, તથા રાજાઓમા પરસ્પર યુદ્ધ થાય છે

નરપતિજયચર્યામા આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે—કૃત્તિકાથી ભરણી નક્ષત્ર સુધી પૃથ્વીરૂપ કૂર્મ કહ્યો છે તેમા પોતપોતાના દેશના નક્ષત્રાદિકનો વિચાર કરી શુભાશુભ ફળ કહેવું આ કૂર્મચક્ર વિદ્યાનો ચાર પ્રકારનું કહે છે—દેશ, નગર, ક્ષેત્ર અને ગૃહ (ઘર) તેમા આખી પૃથ્વીરૂપ કૂર્મચક્ર ઉપગ્ની રીત પ્રમાણે કરવું એક દેશને કૂર્મરૂપે ઉદ્દેશી તેના અવયવોરૂપ દિશા વિદિશામા કહેલી રીતે જ નક્ષત્રો મૂકવા, તે દેશ કૂર્મ કહેવાય છે એ જ રીતે એક નગરને કૂર્મરૂપે માનવું, અને એ જ રીતે એક ક્ષેત્ર અને એક ઘરને કૂર્મરૂપે માનવા પછી કહેલી રીત પ્રમાણે જ અવયવોરૂપ દિશા-વિદિશામા નક્ષત્રો મૂકી તેનું ફળ કહેવું તેમા જે દેશ નગરાદિકની જે દિશાના નક્ષત્ર પર શનિ આવેલો હોય અથવા તેનો વેધ થતો હોય, તે દેશ ને નગરાદિકના વિકાગનો નાશ થાય છે સારી બુદ્ધિ-વડે કૂર્મચક્ર કરીને શનૈશ્વરચા થવાનું શુભાશુભ ફળ પડિત જન જાણી શકે છે આ કૂર્મચક્ર પદ્મ જેવા આકારવાળું હોવાથી પદ્મિનીચક્ર પણ કહેવાય છે

ઇતિ કૂર્મચક્રવિવરણ

જ્ઞાન પર પ્રીતિવાળા પૂર્વના જુદિમાન લોક રાહુને વર્ષનો
સ્વામી કહે છે, તેથી તેના વિકારનો
રાહુચારનું ફળ વિચાર કરી જમતમાં તેના આર(તિ)ના
વિચારનું વચૂન કરે છે—મીન કે મેષ રાશિ
પર રાહુ હોય તો સુકાળ થાય, તથા રાત્રીનો વચ્ચે પરસ્પર
વિશ્વક થાય. તુલા કે કુલ રાશિ પર રાહુ આવે ત્યારે વસ-
સાદ સાથે થાય. ધન કે વૃષ રાશિ પર રાહુ આવે ત્યારે
ધાન્યાદિક મોંઘાં થાય. મકર કે વૃશ્ચિક રાશિ પર રાહુ આવે
ત્યારે પ્રભનો નાશ થાય, ઇતિનો ઉપદ્રવ થાય, રાત્રીનો જની-
તિમાં પ્રવર્તે અને આર્મમાં અસાધ્યને ધારનો લગ થાય.
સિંહ રાશિ પર રાહુ હોય ત્યારે દુકાળ પડે તથા કર્ક રાશિ
પર રાહુ આવે ત્યારે રાત્રીનો વિનાશ થાય. (વૃષ અને કન્યા
એ એ રાશિ પર રાહુ હોય તો તંત્ર શુ ફળ થાય? તે બંધુ
નથી.) જ્યાં શનિની હિંદિ હોય ત્યાં દેશનો લગ તથા છત્રનો
લગ થાય છે.

મગજની રાશિ પર રાહુ રહેલો હોય ત્યારે રાત્રીનો
વિરોધ અને પ્રભનોનાં જુદોનો હાલ થાય છે. જુથ લવનમાં
રાહુ રહ્યો હોય ત્યારે જાળોના સમૂહનો નાશ થાય છે.
સુરના લવનમાં રાહુ રહેલો હોય ત્યારે જાણોને કહ થાય
છે. રાત્રી અધિક ઉત્પત્તિ થાય છે અને પરસ્પર વેર થાય
છે. શુકના લવનમાં રાહુ રહેલો હોય ત્યારે જળની વળી
વૃદ્ધિ થાય, સુકાળ થાય અને જળન સોધુ થાય. શનિના લવ-
નમાં રાહુ રહેલો હોય ત્યારે સુકનો લગ, રાત્રીનો ઉપદ્રવ
અને વસ્તુઓની મોંઘવારી થાય છે. રાહુનું વિશેષ ફળ શનિ

જેવું કહેવું, કેમકે શનિ અને રાહુ એ જન્મેની પ્રકૃતિ પ્રાયઃ કરીને સરખી છે. (સૂર્ય અને ચંદ્રના ભવનમા રાહુ આવે છે ત્યારે તેમનું ગ્રહણ થાય છે, તેનો વિચાર અન્યત્ર હોવાથી અહીં લખ્યો નથી)

વિશેષ આ પ્રમાણે છે - જે વર્ષમા રાહુ મીન રાશિ પર હોય, તે માસમા ભય થાય અને પ્રાહુણ્યોનુ આવવું થાય એમ જાણીને યવાજનો અત્યંત સગ્રહ કરવો તથા બીજા સર્વ ધાન્યનો સગ્રહ કરવો. તેનાથી જમણા, ત્રણગુણા કે ચારગુણા લાભ થાય છે, કેમકે એક વર્ષ સુધી ઘોર દુકાળ થાય છે, પછી તેરમો માસ આવે ત્યારે ઘણા મુકાળ થાય છે જ્યારે કુલ રાશિ પર રાહુ રહેલો હોય અને દેવયોગથી તે રાહુને મગળનો સંગમ થાય ત્યારે તે જોઈને શણ અને સૂતર વગેરેનો સગ્રહ કરવો વિશેષ કરીને છ માસ સુધી ઠાસુ વગેરે સર્વ ધાતુના પાત્રો ગ્રહણ કરવા, અને સાતમે માસે તે વેચવા મગળ અને રાહુ એ જન્મે સાથે રહેલા હોવાથી ચારગુણા લાભ થાય છે, તેમા અન્યથા નથી જ્યારે મકર રાશિ પર રાહુ આવે ત્યારે પટ્ટસૂત્રનો સગ્રહ કરવો ત્રણ માસ સુધી સગ્રહ કરીને પછી તે પટ્ટસૂત્ર તથા વિષને ચોથે માસે વેચવાથી ત્રણગુણા કે પાચગુણા લાભ થાય જ્યારે અનુક્રમે ધન રાશિ પર રાહુ આવે ત્યારે પૃથ્વીતળને વિષે લેસ વગેરેનો સગ્રહ કરવો, તથા વિશેષ કરીને ઘોડા, હાથી અને ગધાદિકનો સગ્રહ કરવો. બીજા અને પાચમા માસમા વેચવાથી ચારગુણા લાભ થાય છે જ્યારે વૃશ્ચિક રાશિ પર રાહુ આવે અને દેવયોગથી તેને મગળ અને બુધનો સમાગમ થાય,

ત્યારે તે બાળીને થી તથા વસ્ત્રનો સંબંધ કરવો પછી પાંચ માસ જવા માં છઠ્ઠે માસે તેનો વિક્રય કરવો. તેમાં જમણા લાલ અવશ્ય થયે, જોમ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે સૂર્યની સંક્રાંતિને વખતે જો તુલા રાશિ પર રાહું આવે તો અવશ્ય દુકાળ થાય. તે વખતે પિતા પુત્રને વેચે અને પુત્ર પિતાને વેચે છે આ વર્ષે વિશેષે કરીને કાંમરનો સંબંધ કરવો, તેમજ કબલ અને કાંસાનો પણ સંબંધ કરવો, તેથી અવશ્ય લાલ થાય છે જ્યારે કન્યા રાશિ પર રાહું આવે ત્યારે ખાતરી અને ખીપરનો થાંભ માસ સુધી સંબંધ કરવો. જોકે માસ પ્રકલ્પ કરીને ખાતરી પુરપનો વિક્રય કરવો, અને બે માસને જ તે ખીપરનો વિક્રય કરવો. તેમાં અવશ્ય ઇચ્છિત લાલ થાય છે અનુક્રમે સિંહ રાશિમાં વક્ર થયેલો. યનિ આવે ત્યારે શેરડી જેવી બૂસવા લાલ વસ્તુનો અવશ્ય સંબંધ કરવો પ્રથમ ખાન્ધનો સંબંધ કરી પછી મુઠ, મરી, ખીપર, છુ, સંબળ, લવણ, સિંધાલુ અને ખેરવબેરેનો વર્ષ સુધી સંબંધ કરવો. છ માસને જ તે વેચવા જો શુભ પ્રકરનો વેચ હોય તો અવશ્ય તેનો ખાશુલો લાલ થાય છે જો મહા જળવાન રાહું કંઈ રાશિમાં આવેલો હોય તો અવશ્ય ઘેરે સર્વ લોકને ખીલ પમાડે છે તે વખતે ત્રીદિનો ઘોડો પાક થાય. સોનું, રૂપ, કાંસુ અને વાંજુ સોનું થાય તેનો સંબંધ કરવાથી છ માસે તે લાલલાલ થાય જ્યારે મિથુન રાશિમાં ઉચ્ચ સ્થાને પડેલો રાહું આવે ત્યારે થી, ખાન્ધ, માણેક વબેરે સોંઠા થાય જ્યારે મગળ પ્રકની હસ્તિ સંક્રિત રાહું અનુક્રમે વૃષ રાશિમાં આવે ત્યારે મનુષ્યોને નિધાનની પ્રાપ્તિ થાય છે તે વખતે સર્વ ખાન્ધનો સંબંધ કરવો, અને વિશેષે કરીને ઘો, તેલ, કંક, બંધદંધ, કપાસ અને બોળ જો સર્વ વસ્તુ છ માસ સુધી પ્રકલ્પ

કરી સાતમે માસે વેચવી. તેમાં ચારગુણે લાભ અવશ્ય થાય. અન્યથા પ્રકારે ન થાય. કાંસુ, લાળ, મજીઠ, સુઠ, મરી અને હાંગ એ વસ્તુનો છ માસ સુધી સંગ્રહ કરવો. મેષ રાશિમાં રાહુ રહેલો હોય અને દૈવયોગે ચંદ્ર કે સૂર્યનું ગ્રહણ થતું હોય તો અવશ્ય દુકાળ પડે છે.

ઇતિ રાહુચારવિચાર

જો મેષ રાશિમાં સૂર્ય કે ચંદ્રનું ગ્રહણ થાય તો મનુષ્યે પીડા પામે, તથા કાંગોજ, આંધ્ર, કિરાત, બારે રાશિમાં પાચાલ અને તેલગના લોકો પણ પીડા સૂર્ય ચંદ્રનું પામે છે ૧. વૃષ રાશિમાં ગ્રહણ થાય તો ગ્રહણ થાય તેને ગોવાળ, પશુ, મુસાફર લોક તથા મહા-આશ્રી રાહુનું જનોને પીડા થાય છે ૨ મિથુન રાશિમાં ગ્રહણ થાય તો સ્ત્રીઓને પીડા થાય. તથા વાલ્હિક અને વત્સ દેશના લોકો તથા થમુના નદીને કાંઠે વસનારા લોકો પીડા પામે છે. ૩ કર્ક રાશિ-માં ગ્રહણ થાય તો ગધેડાઓ પીડા પામે છે, તથા આલીર અને બાળરની જાતિને અત્યંત પીડા થાય છે ૪ સિંહ રાશિમાં ગ્રહણ થાય તો સર્વ વનવાસીઓને પીડા થાય, તથા રાજાઓના અને રાજા જેવા મોટા મનુષ્યોના ધનનો હ્વય થાય છે ૫ કન્યા રાશિમાં જો ગ્રહણ થાય તો ત્રિપુટ અને શાલિ જાતિના લોકોને પીડા થાય તથા કવિ, લેખક અને ગવૈયાના ધનનો હ્વય થાય ૬ તુલા રાશિમાં ગ્રહણ થાય તો દશાર્ણ, બક, કાહવ, મારવાડ અને અપરાત દેશના લોકો તથા સત્પુરુષો પીડા પામે છે ૭. વૃશ્ચિક રાશિમાં ગ્રહણ થાય તો સર્વ લોકો

અતિ દુષ્ણ પામે છે ૮. ધન રાશિમાં અહણુ થાય તો મત્રીભેદ, ધોરાભેદ, વિરોધના લોકો, મદ્દ લોકો, પાંચાદ દેશના લોકો, વેશ અને વણિક જનો પીઠા પામે છે ૯. મકર રાશિમાં અહણુ થાય તો નીચ જનો, મત્રવાદી જનો, વૃદ્ધ જનો અને નઠ લોકો તથા ચિત્રકૂટના લોકો ક્ષય પામે છે ૧૦. કુમ્ભ રાશિમાં અહણુ થાય તો પર્વતવાસી જનો, પશ્ચિમ વિદ્યાના જનો, ચોર, દાષી, ભસ્વાઠ, વણિક લોક અને વેદની કિંયા કરનારા લોકો પીઠા પામે છે ૧૧. મીન રાશિમાં અહણુ થાય તો જળના પ્રાણીઓ, જળવટે આલ્લવિકા કરનારા લોકો, ભાદ, વાસ્વ તથા પંડિતો પીઠા પામે છે ૧૨.

ઇતિ રાશિઅહણુવટે રાહુનું ફળ

જે નક્ષત્રમાં અહ રહેલો હોય તે નક્ષત્રમાં જો સૂર્ય કે

અરુનું અહણુ થાય તો તે નક્ષત્ર પીઠિત

નક્ષત્રપીઠાનું ફળ કહેવાય છે તેનું ફળ પંડિતો આ પ્રમાણે કહે છે—

અશ્વિની નક્ષત્ર પીઠિત હોય જોટલે કે અશ્વિની નક્ષત્રમાં સૂર્ય કે અરુનું અહણુ થયું હોય તો મત્ર વળેરે ધાન્ય મીઠુ થાય ૧. બરણી નક્ષત્ર પીઠિત થયું હોય તો સ્વેત વસ્ત્રથી વણ માસમાં લાભ થાય ૨. કૃત્તિકા નક્ષત્ર પીઠિત થયું હોય તો સોણ, હુણુ પરવાળ, અણિ અને માતીનો સમઠ કરવે. તે નવમે માસે લાભદાયક થશે. ૩. રોહિણી નક્ષત્ર પીઠિત થયું હોય તો સૂતર અને કપાસનો સમઠ કરવે. તેમાં જો અરુનો વેશ ન હોય તો હથ માસે લાભ થાય છે ૪. મૃગશિર નક્ષત્ર પીઠિત થાય તો મણક, લાખ, ખાર અને કમુલો એ વસ્તુ મેંધો થાય. તેનો હથ માસે મધાયોજ્ય લાભ થાય. ૫. આર્દ્રા

નક્ષત્ર પીડિત થાય તો ઘી મોંઘુ થાય. તેનો સંગ્રહ કરવાથી પાંચ માસે લાભ થાય ૬. પુનર્વસુ નક્ષત્ર પીડિત હોય તો તેલનો સંગ્રહ કરવાથી પાંચ માસ પછી વેચતાં લાભ થાય ૭ પુષ્ય નક્ષત્ર પીડિત હોય તો ઘઉં મોઘા થાય, તેનો સંગ્રહ કરવાથી ત્રણ માસે લાભ થાય. ૮ આશ્લેષા નક્ષત્ર પીડિત હોય તો મગનો સંગ્રહ કરવો તેને પાંચ માસે વેચતા લાભ થાય. ૯. મઘા, પૂર્વાશ્લેષુની, ઉત્તરાશ્લેષુની અને હસ્ત એ ચાર નક્ષત્ર પીડિત હોય તો ચોળા અને ચણા તુષ્ટિ આપનારા થાય. ૧૦-૧૩. ચિત્રા નક્ષત્ર પીડિત હોય તો જુવારનો સંગ્રહ કરવો, તેથી બે માસે લાભ થાય છે ૧૪. સ્વાતિ નક્ષત્ર પીડિત હોય તો પણુ જુવારનો સંગ્રહ કરવો તેમા ત્રણ, પાંચ કે નવ માસે લાભ થાય છે ૧૫ વિશાખા નક્ષત્ર પીડિત હોય તો કળથીનો સંગ્રહ કરવાથી છ માસે લાભ પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૬ અનુરાધા નક્ષત્ર પીડિત હોય તો કોદરનો સંગ્રહ કરવાથી નવ માસે લાભ થાય છે ૧૭ જ્યેષ્ઠા નક્ષત્ર પીડિત થાય તો ગોળ અને ખાંડ વગેરેનો સંગ્રહ કરવો, તેથી પાંચ માસે ધનની પ્રાપ્તિ થશે ૧૮ મૂળ નક્ષત્ર પીડિત થાય તો ચોખાનો સંગ્રહ કરવાથી પાંચ માસે લાભ થાય છે ૧૯. પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર પીડિત થાય તો શ્વેત વસ્ત્રનો સંગ્રહ કરવાથી પાંચ માસે લાભ થાય છે ૨૦ ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર પીડિત થાય તો શ્રીફળ અને સોપારીનો સંગ્રહ કરવાથી પાંચ માસે લાભ થાય છે ૨૧ શ્રવણ નક્ષત્ર પીડિત થાય તો તુવેરનો સંગ્રહ કરવાથી ત્રણ માસે લાભ થાય ૨૨ ધનિષ્ઠા નક્ષત્ર પીડિત થાય તો અડદનો સંગ્રહ કરવાથી ત્રણ માસે વેચતા લાભ થાય છે ૨૩ શતભિષા અને પૂર્વાભાદ્રપદા નક્ષત્ર પીડિત થયા હોય તો ચણાનો સંગ્રહ કરવાથી

ત્રણ માસે લાભ થાય છે ૨૪-૨૫. ઉત્તરાશાદ પદા નક્ષત્ર પીઠિત હોય તો લવણનો સમ્બંધ કરવાથી ત્રીજો માસે લાભ થાય છે ૨૬ તથા રેવતી નક્ષત્ર પીઠિત હોય તો મજ અને બઢકનો સમ્બંધ કરવાથી છ માસે લાભ મળે છે ૨૭ આ જ પ્રમાણે પહેલાં જે ઉત્પાત પ્રકરણ કહ્યું છે, તે ઉત્પાત આ નક્ષત્રોમાં હોય તો તેનું ફળ પણ આ પ્રમાણે બાળી જે પુરુષ તે તે વસ્તુનો સમ્બંધ કરે, તેને વત્તાળ સર્વ સ પદાઓ વચ્ચે થાય છે

ધતિ રાહુચારવિચાર

હમિયાં કેતુઓ રવિના મઠળની જેમ બળિમ્મ રહે છે, તેઓ તેજવડે પૂર્ણ છે, તે કોઈક કેતુચારનું ફળ વખત જ દેખાય છે જ્યારે રવિ અસ્તા થઈ પર્વત પર બારુંક થાય ત્યારે પશ્ચિમ દિશામાં જોવા તે વખતે જો બળિની શિખાનો આકાર દેખાય, તો તે કેતુનો ઉદય થયો છે જેમ બાણુડ જ્યારે પ્રાતઃકાળે લોકમાં શિખાવાળા વારાનો ઉદય જોવામાં આવે છે ત્યારે તેને 'આ પુછીયો વારો ॥' જેમ લોકો કહે છે માસને આશીને આ કેતુઓની ઉત્પત્તિ પ્રથમ ઉત્પાત પ્રકરણને છેડે કહી ગયા છે હવે હરેક નક્ષત્રને આશી તે કેતુનું જે વિવિધ ફળ થાય છે તે બતાવી કહે છે—

જો બળિની નક્ષત્રમાં કેતુનો ઉદય થાય તો તે અરમઃ દેશના સ્વામીને કહે છે ૧ જો બરણી નક્ષત્રમાં કેતુનો ઉદય થાય તો બિહારના સ્વામીનો નાશ થાય ॥ ૨ કૃત્તિકા નક્ષત્રમાં કેતુનો ઉદય થાય તો કલિંગ દેશના રાબનો નાશ થાય. ૩ શકિણી નક્ષત્રમાં કેતુનો ઉદય થાય તો શૂરસેન દેશના રાબનો

નાશ થાય ૪ મૃગશીર્ષ નક્ષત્રમા કેતુનો ઉદય થાય તો
 ઉશીનર દેશના રાજાનો નાશ થાય ૫ આર્દ્રા નક્ષત્રમાં કેતુનો
 ઉદય થાય ત્યારે જાલણુ દેશના રાજાનો નાશ થાય ૬ પુન
 વર્સુ નક્ષત્રમા કેતુનો ઉદય થાય ત્યારે અશ્વમેધ દેશના રાજાનો
 નાશ થાય. ૭ પુષ્ય નક્ષત્રમા કેતુનો ઉદય થાય ત્યારે મગધ
 દેશના રાજાનો નાશ થાય ૮ આશ્લેષા નક્ષત્રમા કેતુનો ઉદય
 થાય ત્યારે કેરલ દેશના અધિપતિનો નાશ થાય. ૯ મઘા
 નક્ષત્રમા કેતુનો ઉદય થાય ત્યારે અગ દેશના નાયનો વિનાશ
 થાય ૧૦ પૂર્વાશ્લેષુની નક્ષત્રમા કેતુનો ઉદય થાય ત્યારે
 પાલ્ય દેશના નાયકનો વિનાશ થાય ૧૧ ઉત્તરાશ્લેષુનીમા
 રહેલો કેતુ ઉજ્જયિનીના રાજાને હણે છે ૧૨. હસ્ત નક્ષત્રમા
 કેતુ ઉદય પામે તો હડક દેશના રાજાનો વિનાશ થાય ૧૩.
 ચિત્રા નક્ષત્રમાં કેતુ ઉદય પામે તો કુરુ દેશના રાજાનો વિનાશ
 થાય છે ૧૪ સ્વાતિ નક્ષત્રમા કેતુનો ઉદય થાય ત્યારે કાશ્મીર
 અને કળોજ દેશના રાજાઓનો વિનાશ થાય છે ૧૫. વિશાખા
 નક્ષત્રમા કેતુનો ઉદય થાય ત્યારે ઇક્ષ્વાકુ અને કુરલ દેશના
 સ્વામીનો વિનાશ થાય છે ૧૬ અનુરાધા નક્ષત્રમા કેતુનો
 ઉદય થાય ત્યારે પોઝ દેશના રાજાનો વિનાશ થાય છે ૧૭.
 જ્યેષ્ઠા નક્ષત્રમા કેતુનો ઉદય થાય તો ચક્રવર્તીનો વિનાશ (કષ્ટ)
 થાય છે ૧૮ મૂલ નક્ષત્રમા રહેલો કેતુ અધ્ર અને મદ્રક દેશના
 રાજાઓને અવશ્ય હણે છે ૧૯ પૂર્વાષાઢા નક્ષત્રમા ઉદય પામેલો
 કેતુ કાશીના રાજાને હણે છે ૨૦ ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમા ઉદય
 પામેલો કેતુ કૈલવ દેશના રાજાના હણે છે. ૨૧ અભિજિત નક્ષ-
 ત્રમા ઉદય પામેલો કેતુ શિણિપવેદી દેશના સ્વામીને હણે છે.
 ૨૨ શ્રવણ નક્ષત્રમા ઉદય પામેલો કેતુ કૈલ્ય દેશના અધિ-

પતિને હજી છે ૨૩ ખનિષ્ઠા નક્ષત્રમાં ઉદય પામેલો કેતુ
 પચ્ચન્મ (પાંચાલ) દેશના સ્વામીનો વિનાશ કરે છે ૨૪
 ચતુર્થિયા નક્ષત્રમાં કેતુનો ઉદય થયો હોય ત્યારે સિદ્ધ
 દેશના ધર્મરત્નો નાશ થાય છે ૨૫. પૂર્વાશ્વાદપદ નક્ષત્રમાં
 કેતુનો ઉદય થાય ત્યારે જગ દેશના નાશનો નાશ થાય છે
 ૨૬ ઉત્તરાશ્વાદપદ નક્ષત્રમાં કેતુનો ઉદય થાય ત્યારે નૈમિષ
 દેશના રાજાનો વિનાશ થાય છે ૨૭ રેવતી નક્ષત્રમાં ઉદય
 પામેલો કેતુ કિશલ દેશના અધિપતિનો નાશ કરે છે ૨૮
 જો કેતુ પુષ્કળાદિ હોય અને પુષ્કળ સહિત હોય તો તે
 વિશ્વને ખીટા કરે છે

હસ્ત, ચિત્રા, સ્વાતિ, મગ્ધ, રૌહિણી, મુરઝીર્ષ, પુન
 વર્સુ, પુષ્ય, આર્દ્રા, મઘા અને અશ્વિની જો નક્ષત્રોમાં જાળે
 અને રાજાઓનું જૂઠાકર્મ કરવું થાય છે જૂઠાકર્મ સરકાર
 કરવાથી લોક સિખાવાળા-જેઠ થાય છે

વારાહી સહિતામાં કહ્યું છે કે-“ કેટલાક પદિતો કહે છે
 કે કેતુનો જોડો ને જોડો છે કોઈ કહે છે કે જોડો કલ્પ
 કેતુનો છે નારદ મુનિ કહે છે કે કેતુ તો જોડો જ છે, પણ
 તે જોડો જ નહીં રૂપવાળો થાય છે ’

સૂર્યનું મહત્ત્વ ઘણું હોય ત્યારે પ્રાય. કરીને દુકાળ પડે
 છે તથા તેની તિથિ, નક્ષત્રના નામ સહય
 મહાજનુ કૃષ્ણ વસ્તુઓનો ભાવ તેજ થાય. આપદ અને
 આપણુ માણમાં જ મહત્ત્વ થાય તો
 પૃથ્વી પર મોટું મુદ્દ થાય અને રાજાઓનો વિનાશ થાય.
 જે રાશિ પર મહત્ત્વ ઘણું હોય તે રાશિવાળી વેળવાળી વસ્તુ

ધણી મોંઘી થાય; પણ રાહુવડે વેધ થયો હોય તો તે વસ્તુ-
ના મૂલ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે લોકમાં પણ કહ્યું છે—“શિષ્યે ગુરુને
અહણનો વિચાર પૂછ્યો ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે—માર્ગશીર્ષ
માસમાં અંદ્રઅહણ હોય તો પ્રજાને કષ્ટ થાય જે કાર્તિક
માસમાં સૂર્યઅહણ થાય અને તેની સાથે મગળ હોય તો
ગૃહકુટુંબ વિના બીજી સર્વ સુખદની સેનાનો વિનાશ થાય.”

આ પ્રકારે વર્ષના અધિપતિને આશ્રીને નક્ષત્રને નામે
ગૃહસ્પતિનો સંવત્સર જે થાય છે તે સમગ્ર જગત્માં વર્ષના
જ્ઞાનનું બીજ (કારણ) છે પોતાના નામે કરીને જ પ્રગટ
મહિમાવાળો શનિસવત્સર પણ છે. તે જન્મને તત્વથી વિચાર
કરી બાવી વર્ષનું કૃળ કહેવું.

ઈતિ શ્રી મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજી ગણિ-
રચિત શ્રી મેઘમહોદય અથવા વર્ષપ્રબોધ
અથનો પાંચમો અધિકાર સપૂર્ણ

૬ અયન-માસ-પક્ષ-દિનનિરૂપણ

નામનો છઠ્ઠો અધિકાર

જો કંઈ સંક્રાંતિને દિવસે મંગળ, રવિ, શનિ કે ગુરુ
વાર હોય તો વરસાદ થાશે થાય, ભયંકર
અથવા મુશ્કેલી થાય અને લોકોને નીચી જીવન ઉપજ
થાય છે (અહીં દક્ષિણાવન ગ્રહ કળા છે)
કેમકે મેષના અધિકારમાં પ્રથમ દક્ષિણાવન, પછી માર્ગશીર્ષ
અનુજો અને પછી માગશીર્ષક માસ, જેમ અનુક્રમે વિચાર
કરવો જોઈએ. જો મંગર કે કંઈ સંક્રાંતિને દિવસે રવિ, શનિ
કે મંગળવાર હોય તો ખાન્યના કાળ તેજ થાય, ઇતિનો ઉપ-
દેવ તથા મુશ્કેલી થાય.

કંઈ સંક્રાંતિને દિવસે રવિવાર હોય તો તે વર્ષના કમ
વિશ્વા અથવા ૧, સોમવાર હોય તો વીસ
વિશ્વાનો વિચાર વિશ્વા ૨, મંગળવાર હોય તો આઠ વિશ્વા
૩, ગુરુવાર હોય તો બાર વિશ્વા ૪, શુક્ર
કે શુક્રવાર હોય તો બાર વિશ્વા ૫-૬, અને શનિવાર હોય તો
શૂન્ય વિશ્વા અથવા ૭ પરંતુ દેશવિદેશને લીધે અથવા
બીજા કોઈ કારણને લીધે ત્રણ વિશ્વા કહેવા છે કેટલાં કેટલાં
આ પ્રમાણે ચલુ કળા છે - 'શુક્રવારે સોળ વિશ્વા અને શુક્ર

* કંઈ સંક્રાંતિને દિવસે દક્ષિણાવન અને મંગર સંક્રાંતિને દિવસે
ઉત્તરાવન થઈ શકે છે

વારે અઠાર વિશ્વા જાણુવા. વળી દિવાળીને દિવસે જે વાર હોય તે વારથી પણ વિશ્વાની ગણતરી થાય છે. તેમ જ કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે રવિવાર હોય તો દશ વિશ્વાનુ વર્ષ જાણવું ૧, સોમવાર હોય તો વીશ ૨, મંગળવાર હોય તો તેર ૩, બુધવાર હોય તો સાત ૪, ગુરુવાર હોય તો અગિયાર ૫, શુક્રવાર હોય તો નવ ૬ અને શનિવાર હોય તો શૂન્ય વિશ્વાનુ વર્ષ જાણવું ૭ ” વળી અન્ય સ્થળે આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે-“ કાર્તિક શુકલપક્ષની પાંચમને દિવસે જે વાર હોય તે વારથી વર્ષ, વરસાદ અને ધાન્યને માટે વિશ્વાનો વિચાર કરવો. તે આ પ્રમાણે-કાર્તિક શુકલ પાંચમને દિવસે રવિવાર હોય તો તે વર્ષના દસ વિશ્વા જાણુવા ૧, સોમવાર હોય તો વીશ વિશ્વા ૨, મંગળવાર હોય તો આઠ વિશ્વા ૩, બુધવાર હોય તો સાત વિશ્વા ૪, ગુરુવાર હોય તો સોળ વિશ્વા ૫, શુક્રવાર હોય તો પણ સોળ વિશ્વા ૬ અને શનિવાર હોય તો અઠાર વિશ્વા તે વર્ષના જાણુવા ૭ ” લૌકિક પણ કહે છે કે-“ કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે મંગળવાર હોય તો આઠ વિશ્વા, બુધવાર હોય તો બાર વિશ્વા, સોમ, શુક્ર તથા ગુરુ હોય તો અઠાર વિશ્વા અને શનિ તથા રવિવાર હોય તો શૂન્ય વિશ્વા જાણુવા. વળી જો કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે શનિ, રવિ અને મંગળ વાર હોય તો તીક, ઉદર અને કાતરા એ ત્રણમાથી એકનો ઉપદ્રવ થાય છે ” જો મેષ, કર્ક તથા મકર સંક્રાંતિને દિવસે કૂર વાર હોય તો જળની વૃદ્ધિ થાય નહીં, અદ્ય ધાન્ય પાકે, વિગ્રહ, ચોર અને રોગનો ઉપદ્રવ થાય.

ચૈત્ર અને શ્રાવણ માસમા જો પાચ ગુરુવાર હોય તો દુકાળ,

મહાધીર દુખ તથા છત્રભજ યામ છે
 માસવિધાર જામવા તો જ્યારે કુશ્વપક્ષની જારજને
 દિવસે શનિવાર આવે તો તે માસથી જોડમા
 માસમાં પાંચ રવિવાર આવે છે જે માસમાં પાંચ રવિવાર
 હોય તે માસમાં રાજની વૃદ્ધિ થાય, પાંચ મંગળવાર હોય
 તો અધિક ભય થાય, પાંચ શનિવાર હોય તો દુઃખ થાય,
 જે સિવાય બીજા કોઈ વાર જોઈ માસમાં પાંચ આવે તો તે
 શુભકાંક્ષક છે કહ્યું છે કે—“જોઈ માસમાં પાંચ રવિવાર આવે
 તો તે શુભ કરતા નથી અમાવાસ્યાને દિવસે રવિવાર હોય
 તો મિંચનારી થાય છે ” જે ક્ષેત્ર અને જાવણ માસમાં પાંચ
 રવિવાર આવે તો દુઃખ અને છત્રભજ થાય, તેમાં કંઈ
 સ્વચ્છ નથી (તે જ બે માસમાં) પાંચ મંગળવાર હોય તો
 રાજ્યદુ મરણ થાય, પાંચ શુક્રવાર હોય તો પ્રજાની વૃદ્ધિ
 થાય, પાંચ બુધવાર હોય તો પૃથ્વી પર રસનો ભય થાય, અને
 પાંચ શનિવાર હોય તો દુઃખ થાય. લોકમાં પણ કહ્યું છે
 કે—“પાંચ શનિવાર, પાંચ રવિવાર અને પાંચ મંગળવાર
 હોય તો ભયકર મુદ્દ થાય, પૃથ્વી ઘડાડાએ વટે તેમાં કોઈક
 જ વિરહો આવે.” કોઈ માસનો પહેલો દિવસ બુધવાર હોય
 તો ત્રણ માસ ખાન્ય મૌઘુ રહે અને પછીનું વર્ષ પણ દુઃખ
 કરક થાય. કહ્યું છે કે—“કોઈ પણ માસનો જ્યારે બુધવાર
 થતો હોય તો તે માસથી ત્રણ માસ સુધી મિંચનારી રહે અને
 રાજ્યદુ થાય.” જે વેશાળ માસમાં પાંચ રવિવાર હોય તો
 બર્જને વિનાશ કરનારી વૃદ્ધિ થાય, પાંચ મંગળ હોય તો
 અગ્નિનો ભય થાય તથા કોઈ કોઈ કેકાણે વરસાદનો શંક
 થાય. સર્વ કોઈ પણ માસના પદવાને દિવસે બુધવાર હોય તો

કાળ થાય છે, અને જ્યેષ્ઠ માસના પડવાને દિવસે બુધવાર હોય તો વિશેષે કરીને વર્ષનો વિનાશ થાય છે.

જે માસમા ચિત્રા, સ્વાતિ અને વિશાખા નક્ષત્રમા વર-સાદ ન હોય, તે માસમા જળ રહિત મેઘ રહે છે, એમ ગર્ગ્યુનિ કહે છે જે માસમા એક રાશિ પર છ ગ્રહો આવે તો તે ગોલ નામનો યોગ કહેવાય છે એ ગોલ યોગ આવે ત્યારે ઇંદ્ર પણ પ્રલયને પામે છે, રાજાઓ વિનાશ પામે છે, પૃથ્વી ગરમીથી જ્વલિત થાય, નદીઓ સૂકાઈ જાય તથા લોકો એવા રક થઈ જાય કે જેથી માતા પણ પુત્રનો ત્યાગ કરે છે માર્ગશીર્ષાદિક પાચ માસમાં જે શુકલપક્ષની કોઈ પણ તિથિનો ક્ષય હોય તો અસ્વસ્થતા, છત્રભંગ અને રાજવિગ્રહ થાય માર્ગશીર્ષાદિક પાચ માસના કૃષ્ણ પક્ષમા જે નિરતર તિથિની વૃદ્ધિ હોય તો અસ્વસ્થતા અને પ્રજાને વિષે મહા-મારી પ્રવર્તે છે દરેક માસની અમાવાસ્યાનું પ્રમાણ જોવાનું છે તેમા જો તિથિ વધારે પડે તો ધાન્યની વૃદ્ધિ થાય અને તિથિ કરતા નક્ષત્ર વધારે પડે તો ધાન્યનો ક્ષય થાય મહિનાના નક્ષત્ર કરતા પૂર્ણિમા ઓછી હોય તો સોઘવારી રહે, સમાન હોય તો સમાનભાવ રહે અને અધિક હોય તો સોઘવારી રહે. પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યામા બરાબર તારાપાત હોય તો તે માસમા પૂર્વના ભાવ કરતા તેજ ભાવ રહે જો અમાવાસ્યાનો તિથિએ ખૂબ નક્ષત્રમા ચંદ્રનો ઉદય અને અસ્ત થાય તો તે માસમા અવશ્ય સોઘ-વારી થાય છે. જો ઠર્ક સંક્રાંતિને દિવસે શનિવાર હોય, મકર

સ ક્રાંતિને દિવસે શુક્રવાર હોય, અને તુલ્લા સ ક્રાંતિને દિવસે
 મંગળવાર હોય તો તે વર્ષે દુકાળનો સંભવ છે. આવા ક્રાંતિક
 અને ફાલ્ગુન જો ત્રણે માસમાં ફેવરેલો પાંચ મંગળવાર
 આવી જાય તો પાંચ માસ અશુભ થાય. જ્યારે ભાગ્યમાંથી
 અર્ધ ભાગ (અઘર્ધાંશ) પરદેશગમન કરવાથી નષ્ટ થાય છે,
 અર્ધ ભાગ રૂધિરના વિકારથી નાશ પામે છે, ઢોલ ભાગ દુકાળ
 થી નાશ પામે છે આ પ્રમાણે અઘી ભાગ નાશ પામી
 બાકીનો ઢોલ ભાગ રોષ રહે છે જ્યારે સૂર્ય નક્ષત્રાત્મકમાં (જીવ
 નક્ષત્રમાં) જાય ત્યારે જો અઘર્ધાંશ છૂટો હોય તો જોઈ માસ સુધી
 અવરથ થાય મોટું રહે. જો કાર્તિક માસમાં આકાશ રજત
 કમળના જેવું શાત્રુ દેખાય તો આવતું વર્ષ સારું થાય છે,
 પરંતુ સંધ્યાકાળને વિષે શાત્રુ દેખાય તો તે શુભ નથી કહ્યું છે
 કે—“કાર્તિક માસમાં જો આકાશ રજત કમળના જેવું
 દેખાય, તો હે ભલ્લી ! તું જાણુને કે વરસાદ સારો વરસશે.”
 હીરમેઘમાળામાં વિશેષ આ પ્રમાણે લખ્યું છે કે—“કાર્તિક
 માસમાં સૂર્ય રજતવર્ણ દેખાય તો હે પંડિત ! વર્ષ સર્વ ઉત્તમ
 થાય જોમ જાણવું” માર્ગશીર્ષ માસમાં વાહન પડે, પાંચ માસમાં
 ક્ષિપ્ર પડે માથ માસમાં અત્યંત ક્ષી પડે, અને ફાલ્ગુન
 માસમાં દુર્ઘિન થાય, તો તે શુભ છે. ફાલ્ગુન માસમાં સખત
 વાસુ થાય, ચેત્ર માસમાં કાર્તિક વાહના થાય, વૈશાખ માસમાં
 પશ્ચિ બાળવ હોય જોટસે કે વાસુ, વાહના, વરસાદ, ગર્ભના
 અને વિજળી હોય, તથા જ્યેષ્ઠ માસમાં અધિક ગરમી હોય તો
 તે શુભ છે આ આઠ માસમાં જે જે નિમિત્તો કહ્યા તે જો શુભ હોય
 તો આવાદાહિક જ્યારે માસ શુભ જાણવા તેમાં વરસાદ સારો થાય

ચેત્ર માસમાં મેધનો મોગે આરભ થાય તો તે વૃદ્ધિના

ગર્ભનો વિનાશ કરે છે મૂલ નક્ષત્રથી ભરણી નક્ષત્ર સુધી આકાશ વાદળા સહિત નિર્મળ દેખાય તો સુકાળ થાય છે ચૈત્ર માસમા વૃષ્ટિ કરનાર મેઘ હોય અથવા અત્યંત નિર્મળ મેઘ હોય અને વૈશાખ માસમા પાત્ર વર્ષુવાળા મેઘ હોય તો ધાન્યની ઉત્તમ નીપજ થાય છે

અહીં કોઈ શંકા કરે કે-ચૈત્ર માસમા નિર્મળતાને શુભ કહી છે, વાદળાસહિતપણુ પણ શુભ કહ્યું છે, વાયુ આદિ પણ શુભ કહ્યા છે, તથા “ ચૈત્ર માસમા કાંઈક વૃષ્ટિ થાય તો તે હિત-કારક છે,” એમ પણ કહ્યું છે વળી શ્રોસ્થાનાંગવૃત્તિમા-“ વાયુ અને મેઘ વૃષ્ટિવડે યુક્ત અને પરિવેષ સહિત એવા ગર્ભો શુભ છે ” ઇત્યાદિક આગમમા કહ્યું છે લોકમા પણ કહ્યું છે કે “ જો ચૈત્ર માસમા વીજળી ચમકે નહીં, વૈશાખ માસમા કેસૂડાના પુષ્પની રજ ધોવાય અથવા વરસાદદ્વારા કેસુડાના પુષ્પના રગથી ધૂળ રગાઈ જાય, અને જ્યેષ્ઠ માસમાં સખત તાપ પડે, તો વરસતા વરસાદને કોણુ અટકાવવા સમર્થ છે ? કોઈ અટકાવી શકે નહીં અર્થાત્ વરસાદ ઘણો વરસે ” અહીં વીજળી ચમકવાતુ કહ્યું છે તો વાદળા વિના વીજળી હોઈ શકે નહીં, તેથી નિર્મળપણુ અને વીજળી સહિતપણુ એ બંને કેમ સંભવે ? કેમકે નિર્મળતા ઘણે પ્રકારે કહી છે વળી કહ્યું છે કે-“ જો ચૈત્ર માસ નિર્મળ હોય તો ચાર માસ ઘણો વરસાદ વરસે. જ્યાં જ્યાં વાદળા હોય ત્યાં ત્યાં વરસાદની હાનિ થાય અને મનુષ્ય ધાન્ય પાકવાની આશા છોડી દે, ચૈત્ર માસમા જળનો પ્રવાહ ન વહે અને મલયાચળનો પવન ન વાય, તો હે ભડદી ! ગર્ભનો વિનાશ ન થાય એમ તું જાણજે ” ઇત્યાદિ

જહી ઉત્તર આપે છે—સ્વાદીદ જ આ જાળતમાં પ્રમાણ
 છે જોડે વીજળી કે વાદળાં કોઈ દોષવાળાં નથી મહાવૃદ્ધિ
 થઈને જળનો પ્રવાહ બાદે તો તે દોષ છે, કેમકે જ્યેષ્ઠ માસમાં
 મીનના સૂર્યનો સંસર્ગ છે તેમાં વીજળી અને વાદળાં શુભ
 કહેલા જ છે તે વિષે ત્રૈલોક્યમહીપતિમા કહ્યું છે કે—“મીન
 સંક્રાંતિ વખતે યેવતી નક્ષત્રના સોગમ દિવસોમાં જો વીજળી
 અને શુભ વાયુ હોય તો અવરજ અર્જ જલાય છે ’ કદાચ
 જળના છાંટા પડે તો તે છાંટા અર્જરૂપ જ છે તેથી તે દૂષિત
 નથી “જો મેષનો સૂર્ય હોય તો તેમાં કદાચ વાદળાં પણ હોય.”
 જ્યેષ્ઠ પ્રથમ કહ્યું છે, તે જાળત મીહોરસૂરિ પણ કહે છે—“જ્યેષ્ઠ
 માસની બીજ, ત્રીજ, ચોથ અને પાંચમને દિવસે વાદળાં હોય અને
 પૂર્વ ઉત્તરનો વાયુ હોય તો મોટો મુકાળ બહુવેલ ” વળી
 શ્રીસ્થાનાંગમાં જે મેષની વૃદ્ધિ કહી છે, તે માત્ર તિહુજો જ
 સમજવા કેમકે ‘ જ્યેષ્ઠ માસમાં કાંઈક જળ પડે તો તે કિંવ
 કારક છે, ” જ્યેષ્ઠ કહ્યું છે તેથી માત્ર છાંટા જ સમજવ છે
 કહ્યું છે કે—“જ્યારે માસ અને જ્યેષ્ઠ માસ મેષની વૃદ્ધિ સંકિત
 નિર્ભળ હોય તો પૃથ્વી પર મનોહર વૃદ્ધિ થાય અને ઘણું
 અનાજ પાકે ” વળી કહ્યું છે કે—“જ્યેષ્ઠ માસના કૃષ્ણપક્ષની
 પાંચમને દિવસે વરસાદ ન હોય અને દુર્દિન હોય તો ભૂમિ
 ભૂમિ જોઈને તેમાં સર્વે ધાન્ય પાવે. ” તે વિષે આત્મજ પણ
 “જ્યેષ્ઠ માસમાં ઓરિ! સંક્રાંતિમાં ” ઇત્યાદિક કહેશે, તો પણ
 “હે પાર્વતી! જ્યેષ્ઠ માસના શુક્લપક્ષની પાંચમ, સાતમ અને
 તેરમને દિવસે જો મેષનો વૃદ્ધિ થાય, તારા બચે, મેષની અર્જના
 થાય અને વીજળી થાય તો વર્ષાઋણ પાસે જ આવ્યો છે જ્યેષ્ઠ
 બહુવેલ તેમાં કાંઈ વિચાર કરવાનો નથી ”

આ રીતે ચૈત્ર માસમા જેમ ઘટે તેમ વાદળાસહિતપણું અને વાદળારહિતપણું એ બન્ને હોકને વિષે શુભને માટે છે, અને તેથી વિપરીત હોય તો સુખદાયક નથી તેથી કરીને જ વૃષ્ટિના નિષેધ માટે દિવસનો નિયમ આ પ્રમાણે કહ્યો છે—

“ ચૈત્ર માસમા પાચમને દિવસે રોહિણી નક્ષત્ર હોય, સાતમને દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્ર હોય, નોમને દિવસે પુબ્ય નક્ષત્ર હોય અને પૂર્ણિમાને દિવસે ચિત્રા નક્ષત્ર હોય અને તેમા જો વૃષ્ટિ થાય તો ગર્ભનો વિનાશ થાય તેમા રોહિણી યુક્ત પાચમને દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો આષાઢ માસમા વૃષ્ટિ થાય નહીં એ જ રીતે આર્દ્રા યુક્ત સાતમ વરસે તો શ્રાવણ માસ હણાય છે પુબ્ય નક્ષત્ર યુક્ત નોમ વરસે તો ભાદ્રપદ માસ હણાય છે, અને ચિત્રા નક્ષત્ર યુક્ત પૂર્ણિમા વરસે તો આશ્વિન માસ હણાય છે, એટલે કે વૃષ્ટિ થાય નહીં ” પરંતુ વાદળા સહિત હોય તેને માટે તો આ પ્રમાણે કહ્યું છે—ચૈત્ર શુકલ પચમીને દિવસે રોહિણી નક્ષત્ર હોય તે દિવસે જો આકાશમા વાદળા દેખાય તો વૃષ્ટિનો ગર્ભ પરિપૂર્ણ બધાય એમ જાણવું વૈશાખ માસમા ગર્જના થાય, ભૂમિ જળવાળી થાય અને ઘણું વાયુ વાય, તથા જ્યેષ્ઠ માસમા અધિક ગરમી પડે, તો ગર્ભની ખીણ એટાની શી જરૂર છે? વૈશાખ માસમા આકાશ પાચ-પૂર્ણિમાણુ દેખાય, વીજળી પડે અને કડાકો થાય, તો ભાદ્રપદ માસમા ઘણી વૃષ્ટિ થાય અને ધાન્ય ઘણું પાકે.

ચાલતા શક સવત્સરની સખ્યામાથી દરપ બાદ કરવા પછી તેને ૧૯ વડે ભાગ દેવો શેષમા જો અધિક માસ ત્રણ રહે તો ચૈત્ર માસ અધિક થાય, અ વિચાર ગ્યાર શેષ રહે તો વૈશાખ માસ અધિક થાય, શૂન્ય કે આઠ શેષ રહે તો જ્યેષ્ઠ

માસ અધિક થાય, સોળ શેષ રહે તો આષાઢ માસ અધિક થાય, પાંચ શેષ રહે તો આવણ માસ અધિક થાય, તેર શેષ રહે તો શારદા માસ અધિક થાય, અને બે શેષ રહે તો આશ્વિન માસ અધિક થાય સિવાય બીજા કોઈ શેષ રહે તો કોઈ માસ અધિક થતો નથી જત્રીશ માસ, સોળ દિવસ અને ચાર ઘડી જાય ત્યારે અધિક માસથી બીજો અધિક માસ આવે છે જે ચાર માસની શુકલ પક્ષની પાંચમને દિવસે સૂર્ય સંક્રાંતિ આવે, તે જ માસ પછીના વર્ષમાં અધિક માસ થાય છે જે માસમાં સૂર્યસંક્રાંતિ ન હોય તે જ અધિક માસ કહેવાય છે, અને જે માસમાં બે સંક્રાંતિ આવે તે ક્ષય માસ કહેવાય છે માથ કરીને કાર્તિક, માર્ગશીર્ષ અને પૌષ જ્યુલિય માસમાંથી જ ક્ષય માસ બાવી શકે છે તથા જે વર્ષમાં ક્ષય માસ આવતો હોય તે વર્ષમાં બે અધિક માસ આવે છે [પરંતુ જહીં જ્યાંક માસથી જલુતરી કરવાની છે, એટલે જમાવાસ્થાથી જમાવાસ્થા પર્વત માસ જલુવાનો છે]

સવત ૧૭૩૮ ના વર્ષે પૌષ માસનો ક્ષય છે તેના આશ્વિન

તથા વૈશાખ બે બે માસ અધિક છે

ઉદાહરણ

જત્રીશ માસ પહેલાં પણ અધિક માસ

આવે એમ જાણવું નહીં કેમકે જ્યારે

એક વર્ષમાં જમાવાસ્થા (જ્યાંક) પાળા બે માસમાં સંક્રાંતિ ન હોય ત્યારે તેમાં તે એક જ અધિક માસ કહેવાય છે, કે જે જત્રીશ માસ વીત્યા પછી આવતો હોય અને બીજો (એટલે જત્રીશ માસ પહેલાં જે જાઓ હોય તે જાવવા તેથી દૂર જાઓ હોય તે) સંક્રાંતિ રહિત હોય તો પણ તે અધિક માસ કહેવાતો નથી કેમકે કાળજી અધિકપણ નથી માટે

કાળથી અધિક હોય તે જ અધિક માસ કહેવાય છે પૂર્વના અધિક માસથી આરભીને જાત્રીશ માસ ગયા પહેલા જે પહેલો સકાતિ રહિત માસ આવે તે શુદ્ધ માસ છે અને જીનો આવે તે અધિક માસ છે. ઇત્યાદિ

શ્રાવણ માસ જે હોય તો દુકાળ, પૃથ્વીનો નાશ અને પ્રજાનો હાથ થાય ભાદ્રપદ અધિક અધિક માસનું માસ હોય તો મનને મન્હિત એવી કૃષ્ણ ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય આશ્વિન અધિક માસ હોય તો પૃથ્વી પર સૈન્ય, ચોર અને રોગનો હાથ થાય કૌઠ કહે છે કે સુકાળ થાય અને દક્ષિણ દિશામા દુકાળ થાય કાર્તિક માસ અધિક હોય તો સુકાળ થાય, કૌઠ ઠેકાણે લોકોને યુદ્ધથી દુઃખ થાય માર્ગ શીર્ષ માસ જે હોય તો દેશમા પરમ સુખ થાય. પોષ માસ જે હોય તો સુકાળ, માગલિક અને રાજાનો વિજય થાય, રાજા લોકોનો દડ કરવામા તત્પર થાય અને લોકોની વિપરીત ખુદ્ધિ થાય માઘ માસ જે હોય તો પૃથ્વી પર ક્ષેમકુશળ થાય, પણ રાજ્યોને હાથ થાય ક્ષાદગુન માસ અધિક હોય તો સુકાળ અને ક્ષત્રિયોને સુખ થાય ચૈત્ર માસ જે હોય તો ક્ષાન્ય સારું પાકે અને વણિક જન મોટો ઉદય પામે વૈશાખ માસ જે હોય તો ધાન્ય સારું પાકે, અને કૌઠ ઠેકાણે અશુભ થાય જ્યેષ્ઠ માસ અધિક હોય તો રાજાનો વિનાશ થાય, અને ધાન્યની ઉત્પત્તિ સારી થાય આષાઢ માસ જે હોય તો કૌઠ કૌઠ ઠેકાણે ખંડ ખંડ વૃષ્ટિ થાય આ પ્રમાણે બારે માસ વૃદ્ધિ પામે તેનું કૃષ્ણ કહ્યું ચૈત્રાદિક સાત માસ જ વૃદ્ધિ પામે છે, એમ ઘણાનો મત છે કદાચિત જે કાર્તિક

હોય તો દુષ્ટ, બે માથે હોય તો પશુ અશુભ, બે શાશુર
 હોય તો અગ્નિનો ભય, અને બે વેશ્યાજી હોય તો અશુભ છે
 જ્યારે ઉદય નળતે કૃષ્ણ પક્ષની ત્રીજી હોય અને ત્યારપછી
 શોધ હોય, તથા તે શોધમાં સફળિ થતી હોય ત્યારે તે
 માસમાં કોઈએ માસે અધિક માસનો સંભવ આવે છે

ઇતિ અધિક માસ ફળ

એક જ પખવાડિયામાં બે તિથિનો ક્ષય હોય તો જન્મ
 શિશુ થાય, અને લોકમાં સામાન્ય
 તિથિની ક્ષય વેરભાવ થાય પખવાડિયાનો ક્ષય હોય
 વૃદ્ધિનું ફળ તો રાજાઓનું મરણ થાય, અને માસને
 ક્ષય હોય તો પૃથ્વી સ્ત્રોત્પત્તિ થઈ

ભાય બે આઠ વર્ષની અંદર તેર દિવસનું પખવાડિયું હોય તો નમસ્ક
 નો ભગ, છત્રભાગ અને મોલિવારી થાય મત્તાવરમાં જોમ મળે
 છે કે—“અનેક કાળે મુજ વીત્યા પછી દેવચોજથી તેર દિવસનું
 પખવાડિયું થાય છે, તે વળતે જન્મવનો ક્ષય થાય છે” જો આ
 સાત્તા આર માસમાં કૃષ્ણ પક્ષનો ક્ષય થાય તો પૃથ્વી પર સુમળ
 અને નિરવર વૃદ્ધિ થાય વર્ષાઋણના પહેલા [અખવાડિયા]
 પક્ષમાં બે તિથિનો ક્ષય હોય તો દેશનો ભગ, ભગદર ઉપદેવ
 અને ઘણા લોકોનો સહાર થાય જાવણ માસમાં પાંચમનો ક્ષય
 હોય, શાકપક માસમાં સાતમનો ક્ષય હોય, જાનિન માસમાં
 નોમનો ક્ષય હોય અને કાર્તિક માસમાં પૂર્ણિમાનો ક્ષય હોય,
 તો તે ઇષ્ટ નથી—અશુભ છે શાકપક, પોષ કે માઘ માસમાં
 શુકલ પક્ષની બે તિથિનો ક્ષય હોય, તે તિથિના અંકથી
 બમણે દિવસે રાજાનું મરણ થાય. અખવા ભગદર દુકાળ

પડે જે માસમા શુકલ પક્ષની ત્રીજા કે ચોથનો ક્ષય હોય, તો તે માસમા પૃથ્વી પર મગ અને ઘી મોઘા થાય, ભાદ્રપદ, પોષ અને માઘ માસમા શુકલ પક્ષની ત્રીજા કે ચોથનો ક્ષય હોય તો તે માસમા વિશેષે કરીને પૃથ્વી પર મોઘવારી થાય જે માસમાં દશમનો ક્ષય હોય તે માસમા ઘી મોઘુ થાય. શુકલ પક્ષની પ્રતિપદા, પાચમ કે ચૌદશ વૃદ્ધિ પામે તો સુકાળ અને ક્ષય પામે તો દુકાળ થાય છે જે વર્ષમા આઘાદ સુદિ ચૌદશ કરતા આઘાદી પૂર્ણિમા ઓછી હોય તો અન્ન મોઘુ રહે, સરખી હોય તો સમાન રહે, વધારે હોય તો સોઘવારી રહે, અને પૂર્ણિમાનો ક્ષય હોય તો ધાન્યની પ્રાપ્તિ જ ન થાય ચૈત્ર માસથી ભાદ્રપદ માસ સુધી જે શુકલ પક્ષમા (એકદર) તિથિની ઘટ લાગે તો કોઈ ઠેકાણે ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય, અને કોઈ ઠેકાણે અદ્ય ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય જ્યેષ્ઠ માસની અમાવાસ્યાએ આદ્રા નક્ષત્ર હોય, પ્રતિપદાએ પુનર્વસુ હોય અને ખીજને દિવસ પુબ્ય નક્ષત્ર હોય તો જળ, ધાન્ય અને તૃણનો અભાવ થાય શ્રાવણ માસની કૃષ્ણ પક્ષની અગિયારશને દિવસે જેટલી ઘડી રોહિણી નક્ષત્ર હોય, તેટલા ધાન્યના વિશેષક (વિશ્વા) જાણુવા રવિવારથી સવાર, પ્રતિપદાથી તિથિ અને અશ્વિનીથી નક્ષત્ર ગણી તે ત્રણેના એક એકઠા કરી ખમણા કરવા પછી તેને ત્રણે ભાગવા જે બે શેષ રહે તો સુકાળ જાણુવો, શૂન્ય શેષ રહે તો દુકાળ જાણુવો અને એક શેષ રહે તો સમાન જાણુવું આઘાદ માસના પહેલા પક્ષમા સૂર્યમડળ વાદળા રહિત દેખાય, વીજળી કે વરસાદ ન થાય તો બે માસ સુધી વરસાદ વરસે જે માસમા અને જે પક્ષમા છદને દિવસે રવિવાર હોય તો અન્ન અને

ધી મોઘા થાય તેમા પણ તિથિ યોગી હોય તો મોઘા મેઘ
 અને અધિક હોય તો અધિક મોઘાં થાય. આશ્વિન માસના
 શુકલપક્ષની દશમ વગેરે ત્રણ દિવસ ગર્જના અને વીજની
 યાય તો ઘઉંનો વિનાશ થાય. જ્યેષ્ઠ માસની પૂર્ણિમાને
 દિવસે મૂળ નક્ષત્ર હોય તો તે વર્ષ શુભ અને હિતને મળે
 યાય. પ્રતિપદાન દિવસે મૂળ નક્ષત્ર હોય તો મધ્યમ વર્ષ
 થાય છે. કલ્પ છે કે—“ જ્યેષ્ઠ માસની બીજને દિવસે મૂળ
 નક્ષત્ર હોય તો અવુષ્ઠિ કે અતિવુષ્ઠિ મળેને સર્વ બીજનો
 વિનાશ યાય છે. જેમ યુનિમહારાજ કહે છે ” અહીં વિચાર
 સ્વાતુ છે કે માસનો આરભ શુકલ પક્ષથી ગણવો કે
 કૃષ્ણપક્ષથી ગણવો ? તેમા જે શુકલપક્ષથી માસનો આરભ
 કરીએ તો તે આ રીતે અસંભવિત છે—“ જે કદાચ કાર્તિકની
 અમાવાસ્યાએ રાત્રિ, મગજ કે રવિવાર હોય, એ જ પ્રમાણે
 જ્યેષ્ઠ માસની અમાવાસ્યાએ રાત્રિ, મગજ કે રવિવાર
 હોય તો ભમણા ભમણાના તર્કથી રાત્રની જેમ મેઘુ ધાન્ય
 મળે, અને (તે જન્ને અમાવાસ્યાએ) ગુધ, શુરુ શુક્ર કે
 સોમવાર હોય તો મૃત્તિકાની જેમ સસ્તુ ધાન્ય મળે ” બીજ
 અર્થમાં કહ્યું છે કે—“ જે કદાચ કાર્તિક અમાવાસ્યાએ રાત્રિ,
 મગજ કે રવિવાર હોય અને તે દિવસે સ્વાતિ નક્ષત્ર હોય,
 તમજ તે દિવસે આયુષ્યમાન યોગ હોય તો ક્ષય, પ્રજય,
 વિપત્તિ અને ત્રણ પાપવાડિયામાં છત્તજાય યાય. હોઝમાં
 પણ કહ્યું છે કે—“ કાર્તિક વદ અમાવાસ્યાને દિવસે રવિ, રાત્રિ
 કે મગજવાર હોય તથા સાયે સ્વાતિ નક્ષત્ર અને આયુષ્યમાન
 યોગ પણ હોય, તો દુઃખ અને છત્તજાય યાય ” તથા
 “ સાવળ માસના પદ્મ પક્ષમાં અશ્વિની નક્ષત્રમાં જે જળ

વરસે તો ણીજા ઘણા અપયોગ છતાં પણ અવશ્ય અત્યંત સુકાળ થાય. ” આ વચનને આધારે જો શુકલ પક્ષને પહેલો માનીએ તો તે પક્ષમાં અશ્વિની નક્ષત્રનો સભવ જ નથી વળી આષાઠ કૃષ્ણ અષ્ટમીનું કૃણ જે આગળ કહેશે તે પણ મળતું આવશે નહિ, કેમકે કૃષ્ણ અષ્ટમી જણાવવા માટે ‘ધુરિ’ શબ્દ લખ્યો છે. તેમજ વળી (શુકલપક્ષથી માસની શરૂઆત માનીએ તો) આષાઠ કૃષ્ણ પક્ષના તિથિ, વાર, વાદળાં વગેરે સર્વ ચાતુર્માસની અદર ગણાશે (તેમ ગણાતા નથી), કેમકે જ્યેષ્ઠ અમાવાસ્યાનું લક્ષણ આષાઠ પૂર્ણિમા પહેલા સોળમે દિવસે આવે છે આ રીતે કહેવાથી જ્યોતિષશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે— ચૈત્ર માસ શુકલપક્ષથી ગણવો એમ જે કહ્યું છે તે મેઘમાળાના પડિતોને પ્રમાણભૂત છે, તેમજ લોકમાં પણ કહ્યું છે કે—

“ધુરિ અનુઆલો પખખડો, પિછે અધારો હોષ,
ધથુ પરિ જોષસ ગણિ સદા, મ કરીસ સાસો કોષ” ૧

પહેલા અજવાગિયુ પખવાડિયુ અને પછી અધારુ પખવાડિયુ હોય છે એ પ્રમાણે સદા જ્યોતિષની ગણતરી કરવી. તેમાં કાંઈ સંશય કરવો નહીં (‘મેઘગર્ભ’માં પણ પહેલો શુકલપક્ષ અને પછી કૃષ્ણપક્ષ માન્યો છે)

તથા મેઘમાળામાં પણ કહ્યું છે કે—“ પોષ માસની કૃષ્ણ પક્ષની સપ્તમીને દિવસે જો આકાશ વાદળાથી વ્યાપ્ત થાય તો આઠ માસના વશથી યુક્ત એવો દિવ્ય ગર્ભ થાય છે હે શ્રેષ્ઠ મુખવાળી ! શ્રાવણ શુકલપક્ષની સપ્તમીને દિવસે જો સ્વાતિ નક્ષત્ર હોય તો ઘણી વૃષ્ટિ થાય છે, એમ સત્ય જાણવું ” અહીં જેમ શુકલાદિક માસના પક્ષમાં જ ગર્ભનો પાક તથા

તેનું ક્ષણ ઠક્કુ છે, તેમ કૃષ્ણાદિક માસના મતને વિષે પણ સમજવું જાઠી 'જાઠ માસના વશથી' જોમ જે કહેવામાં આવ્યું તેથી જ કૃષ્ણપક્ષ પ્રથમ ગણવાનો મત દ્વંદ્વ કર્મો છે, કેમકે કૃષ્ણપક્ષ પહેલો લઈએ તો જ પોષ કૃષ્ણપક્ષથી આવડ શુકલપક્ષ સુધી ગણતાં જાઠ માસ ઘઈ શકે છે શુકલપક્ષને પહેલો લઈએ તો સાત માસ થાય છે, જોમ જર્ણાતથી જાણવું તેથી કરીને જ જૈત્ર માસને છેકે કૃષ્ણ પક્ષને જામીને " જા જૈત્ર માસ બહુ રૂપવાળો છે " એવું વચન જ્યોતિષના મતનું છે, કેમકે તે વખતે કૃષ્ણ પક્ષને પહેલો ગણવાથી વૈશાખ માસ પ્રાપ્ત થાય છે તે વૈશાખમાં વાદળાં વગેરે પાંચ પ્રકાર હોઈ શકે છે, તેથી કરીને જ કાર્તિક કૃષ્ણ પક્ષની જમાવાસ્થાને દિવસે શ્રીમદ્દાવીરસ્વામીનું નિર્વાણ કહેવાય છે, કેમકે સિદ્ધાંતમાં કૃષ્ણ પક્ષથી માસની શરૂઆત થાય છે વળી જેને વિષે માસ પૂર્ણ થાય છે તે તિથિ પોર્ણમાસી કહેવાય છે જે પ્રમાણે પૂર્ણિમા શબ્દનો જર્ણ જરાબર થઈ શકે છે

જા બાબત સિદ્ધ કરવા માટે જા પ્રમાણે સમતિ છે—
 " પોષ માસમાં મૂળ નક્ષત્રથી ભરણી નક્ષત્ર સુધી જ્ઞેનક્ષત્રોમાં જાઠાથ વાદળથી જાસ હોય તો સૂર્યનક્ષત્રના જાઠા નક્ષત્રથી નિશાખા નક્ષત્ર પર્વત વરસાદ વરસે છે " જાઠી પોષ માસને જારણ શુકલપક્ષથી ગણીએ તો પોષ માસમાં મૂળ નક્ષત્રથી ભરણી નક્ષત્ર જાવી શકશે નહીં (પણ ભરણીથી મૂળ જાવી શકે) અને કૃષ્ણ પક્ષથી માસની શરૂઆત ગણીએ તો પોષ માસ માં મૂળ નક્ષત્રથી ભરણી નક્ષત્ર જાવી શકે છે તે મૂળ નક્ષત્રથી જર્ણનો ઉદય થાય છે, જોમ પંકિતોએ જાણવું તથા— ' ધનુષ રાશિમાં સૂર્ય રહ્યો હોય ત્યારે મૂલાદિક નક્ષત્રો ગણતું મારણ

થાય છે ” આ વચનને વિષે ધનુષનો સંબંધ છે માટે કૃષ્ણ પક્ષથી પોષ માસની શરૂઆત ગણીએ તો ધનુષ રાશિનો સૂર્ય આવી શકે છે. તે વિષે મેઘમાળામા કહ્યું છે કે—“ધનુષ રાશિમા સૂર્ય રહ્યો હોય ત્યારે મૂળ વગેરે નક્ષત્રો ગર્ભને ધારણ કરનારાં થાય છે, અને ગર્ભનો ઉદય થવાથી એકસો ને પચાણ્ણ દિવસે અવશ્ય વરસાદ થાય છે અહીં દિવસના અનુસારે અવશ્ય વૃદ્ધિ થાય છે તેમાં કાંઈ સંશય નથી તે આ પ્રમાણે—મૂળ નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના (પદરીયા) આદ્રા નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે, પૂર્વાષાઢા નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના પુનર્વસુ નક્ષત્રમાં વરસાદ થાય છે, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના પુષ્ય નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે, શ્રવણ નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના અશ્લેષા નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે, ધનિષ્ઠા નક્ષત્રમાં ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના મઘા નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે, શતભિષા નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના પૂર્વાશ્લેષુની નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે, પૂર્વાભાદ્રપદા નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના ઉત્તરાશ્લેષુની નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે, ઉત્તરાભાદ્રપદા નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના હસ્ત નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે, રેવતી નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના ચિત્રા નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે, અશ્વિની નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના સ્વાતિ નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે, તથા ભરણી નક્ષત્રમા ગર્ભ રહ્યો હોય તો સૂર્યના વિશાખા નક્ષત્રમા વરસાદ થાય છે આ રીતે ગર્ભની પૂર્ણતા થવાથી સારી વૃદ્ધિ થાય છે તથા સર્વ લોકો સુખી થાય છે. આ પ્રમાણે કૃષ્ણપક્ષથી માસની શરૂઆત ગણવાથી પોષ કૃષ્ણ પક્ષથી આરભીને જ્યેષ્ઠ માસ સુધી છ

માસનો ગર્જ પૂર્ણ થાય છે ઉદાહરણ—સવત ૧૭૪૭ને વર્ષે
 પોષ કૃષ્ણ ચતુર્થીને દિવસે મનુષ્ય રાશિનો સૂર્ય થાય છે, તેથી
 સવત ૧૭૪૮ ને વર્ષે કૃષ્ણ પક્ષથી પ્રારંભ થયેલા આપાદ માસની
 અમાવાસ્યાને દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્રનો સૂર્ય થાય છે, તેથી (સાઠા
 છ માસ થવાથી) ગર્જની પૂર્ણતા થાય છે વરસાદ થવામાં
 આર્દ્રા નક્ષત્રના સૂર્યની જ મુખ્યતા છે તે વિષે પ્રથમ કહી
 મયા છે હોઠમાં પણ કહ્યું છે કે—

મિતસર વાવ ન વાછળા, આ ન વૃક્ષ મેઠ
 તો જાણે નો જાડુથી વરસાદ આવે વેઠ ૧

“ મુજશર નક્ષત્રમાં વાજુ આવે તહો જને આર્દ્રા નક્ષત્રમાં
 વરસાદ વરસે તહો તો હે જાડુથી । ત વર્ષે સારું થતું નથી ”

બીજા અથવા પણ કહ્યું છે કે—‘ મેવ રાશિમાં સૂર્ય
 રહ્યો હોય જને વાદળા જાણીની નક્ષત્રમાં જો વૃદ્ધિ થાય તો
 હે દેવી પાવતી ! મૂળ નક્ષત્રના ગર્જનો વિનાશ થાય છે
 જો જ પ્રમાણે જરૂરી નક્ષત્રથી અત્યેના નક્ષત્ર મુખીના ઠોઠ પણ
 નક્ષત્રમાં વૃદ્ધિ થાય તો જાતકમે પૂર્વાષાઢાથી રેવતી નક્ષત્રમાં
 થયેલા ગર્જનો વિનાશ થાય છે જો નક્ષત્રમાં વરસાદ થયો
 હોય તે નક્ષત્રથી પાચમા નક્ષત્રનો ગર્જપાત થઇ જાય
 છે હે દેવી પાવતી ! જો આર્દ્રા નક્ષત્રમાં મેઘની ગર્જના થાય
 તો જો નક્ષત્રોમાં ગર્જ રહ્યો હોય તે સર્વ નક્ષત્રો વૃદ્ધિ કરનારાં
 છે એમ જાણવું આર્દ્રા વગેરે પાંચ નક્ષત્રોમાં વરસાદ વરસે છે
 આ પ્રમાણે જાઠ માસના નિમિત્તપદે આર નિમિત્ત હોય
 તો તે જાણીદને આપનાર છે ’ એવું મેઘમાળાનું વચન હોવાથી
 ગર્જનો નિયમ થઈ શકતો નથી, કેમકે નિમિત્તરૂપ ગર્જની

સખ્યામા ન્યૂન અધિક નિમિત્ત પણુ જોવામાં આવે છે. તે વિષે શ્રીહીરવિજયસૂરિ પોતાની રચેલી મેઘમાળાને વિષે કહે છે કે—

‘ કતિય વારસિ ગખ્ખા છાયા, આસાઢા ધુરિ વરસે ભાયા,
મિગસિર પચમી મેઘાડખર, તો વરસે સધલો સવચ્છર. ૧ ’

“ કાર્તિક માસની દ્વાદશીને દિવસે જો ગર્ભ આન્છાદિત હોય તો આષાઢ માસમા નિશ્ચે વરસાદ થાય છે તથા માગ-શીર્ષની પાચમને દિવસે મેઘનો આડખર હોય તો આખુ વર્ષ વરસાદ વરસે છે ” આ પ્રમાણે પ્રાસંગિક વાત કહી હવે પ્રકૃત કહે છે—

પક્ષની આદિમા પડવાને દિવસે જો ત્રણ પૂર્વા, રોહિણી, હસ્ત કે શતભિષા નક્ષત્ર હોય તો સર્વ ધાન્ય મોઘા થાય છે. પડવાને દિવસે કૃત્તિકા, રેવતી, અશ્વિની કે મૂળ નક્ષત્ર હોય તો ધાન્યના ભાવ સમાન રહે અને ઝાકીના નક્ષત્ર હોય તો ધાન્ય સોઘા થાય.

જે વર્ષના ઉપર દિવસ હોય તે વર્ષમાં હુકાળ પડે, ૩૫૩ દિવસ હોય તે મધ્યમ વર્ષ થાય, ૩૫૪ દિનવિચાર દિવસ હોય તો સમાન વર્ષ થાય અને ૩૫૫ દિવસ હોય તો સુકાળ થાય કેાઈ એમ પણુ કહે છે કે ઉપર દિવસનુ વર્ષ હોય તો સુકાળ થાય છે, પરંતુ દેશમા વિશ્વહ થાય છે ૩૫૫ દિવસનુ વર્ષ હોય તો હુકાળ પડે, ૩૫૭ દિવસનુ વર્ષ હોય તો મધ્યમ વર્ષ થાય અને ત્રણસો સાઠ ૩૬૦ દિવસનુ વર્ષ હોય તો નિશ્ચે અત્યંત સુકાળ થાય છે

નેટલા દિવસ શેઠિણી નક્ષત્ર પર સૂર્ય હોય તે/લા દિવસમાં
 ને વૃષ્ટિ થાય તો પછી કેટલે દિવસે
 શેઠિણી નક્ષત્રમાં વરસાદ થાય ? તે કહે છે-ને શેઠિણી
 વૃષ્ટિનું ફળ નક્ષત્રને પહેલે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો
 ૭૨ દિવસ સુધી વરસાદ વરસે નહીં,
 ત્યાર પછી વરસે. બીજે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૫૮ દિવસ સુધી
 વરસાદ વરસે નહીં ત્રીજે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૪૬ દિવસ
 વરસાદ વરસે નહીં ચોથે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૪૨ દિવસ
 વરસાદ વરસે નહીં પાંચમે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૩૬ દિવસ
 વરસે નહીં છઠ્ઠે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૩૪ દિવસ વરસાદ
 વરસે નહીં સાતમે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૩૧ દિવસ વરસાદ
 વરસે નહીં નવમે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૨૮ દિવસ વરસાદ
 વરસે નહીં દશમે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૨૪ દિવસ વરસાદ
 વરસે નહીં અગિયારમે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૨૧ દિવસ વર
 સાદ વરસે નહીં બારમે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૧૬ દિવસ વર
 સાદ વરસે નહીં તેરમે દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો ૧૨ દિવસ
 વરસાદ થાય નહીં ત્યાર પછી વરસાદ થાય તે કોઈના
 મતમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે-શેઠિણીના પહેલાં વરણમાં (ચોથા
 જાગમાં) વૃષ્ટિ થાય તો ૭૨ દિવસ સુધી વરસાદ વરસે
 નહીં, બીજા વરણમાં વૃષ્ટિ થાય તો ૬૨ દિવસ સુધી વર
 સાદ થાય નહીં, ત્રીજા વરણમાં વૃષ્ટિ થાય તો ૫૨ (જાવન)
 દિવસ સુધી વરસાદ વરસે નહીં અને ચોથા વરણમાં વૃષ્ટિ
 થાય તો ૪૨ દિવસ સુધી વરસાદ વરસે નહીં. ત્યાંજાદ
 વરસાદ વરસે છે

જે દિવાળીને દિવસે રવિવાર હોય તો તે વર્ષે કુલ ૫૦
દિવસ વરસાદ વરસે છે, સોમવાર હોય
વરસાદ થવાના તો ૧૦૦ દિવસ, મંગળવાર હોય તો
દિવસોની ૪૦ દિવસ, બુધવાર હોય તો ૬૦ દિવસ,
સપ્તમી શુક્રવાર હોય તો ૮૦ દિવસ, શુક્રવાર
હોય તો ૯૦ દિવસ અને શનિવારે

દિવાળી હોય તો તે વર્ષે કુલ ૨૦ દિવસ જ વરસાદ વરસે છે.

જાનને પખવાડિયાના પડવાને દિવસે જે રોહિણી નક્ષત્રનો
સૂર્ય થતો હોય તો તે વર્ષે દુકાળ પડે,

તિથિ અને વારને બીજને દિવસે રોહિણી આવે તો સુકાળ
આશ્રી રોહિણીનું થાય, ત્રીજને દિવસે રોહિણી આવે તો
ફળ અન્નની પ્રાપ્તિ અદ્ય થાય, ચોથને દિવસે
રોહિણી આવે તો અધિક અન્નની પ્રાપ્તિ

થાય, પાંચમને દિવસે રોહિણી આવે તો કાઠ પળુ અન્ન પાકે
નહીં અથવા થોડું પાકે, છઠ્ઠને દિવસે રોહિણી બેસે તો
આકાશમા મેઘનો આડળર ઘણો થાય, સાતમને દિવસે રોહિણી
આવે તો ઉત્તર દિશામા જળ સૂકાઈ જાય, આઠમને દિવસે
રોહિણી આવે તો અન્નનો નાશ થાય, નોમને દિવસે રોહિણી
આવે તો ભૂમિ પર વણિક જાતને અધિક કષ્ટ થાય, દશમને
દિવસે રોહિણી આવે તો સુકાળ થાય, અગિયારમને દિવસે
રોહિણી આવે તો ધાન્ય મોઘુ થાય અને લોઠામા ભય ઉપજે,
બારમને દિવસે રોહિણી હોય તો વણિક જાતને ભય ઉપજે
તથા તેમનો પરાભવ થાય, તેરમને દિવસે રોહિણી આવે તો
અદ્ય રસવાળી વૃષ્ટિ થાય, ચૌદમને દિવસે રોહિણી હોય તો
ઘણો વરસાદ થાય અને પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાને દિવસે

રોહિણી નક્ષત્રનો સૂર્ય થાય તો આકાશમાં જળની પ્રાપ્તિ થાય નહીં કવિવારને દિવસે રોહિણી નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે અને તે દિવસે જો પ્રથમ વૃષ્ટિ થાય તો તે વર્ષે દુષ્કાળ પડે, જો જ રીતે સામવારે સુકાળ મળવારે અમિઠાક, પુષ્કરારે રોમ અને શુક્રવારે જાળકોનુ મરણ, શુક્રવારે વરસાદ સારા અને શનિવારે રોહિણી નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે અને તે દિવસે જો પ્રથમ વૃષ્ટિ થાય તો તે વર્ષે દુષ્કાળ પડે છે જ્યેષ્ઠ કે આષાઠ માસમાં જો દિવસે રોહિણી નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે તે દિવસે જો ઘનધોર વૃષ્ટિ થાય તો મેઘના ઉદયને બાલુનાર પડિતોને આ ઉપર કહેણ ફળ બતાવ્યું છે

એત્ર માસના કૃષ્ણ પક્ષની પાચમીથી આરભીને નવ દિવસ
જો આકાશ નિર્મળ રહે તો આર્દ્રા
પ્રથમ વૃષ્ટિના વગેરે નવે સૂર્યનક્ષત્રોમાં પુષ્કળ જળ
દિવસનું ફળ વરસે. અર્દ્રા પીતપીતાના રેશના બધ
વહાર પ્રમાણે કૃષ્ણ પક્ષનો નિર્ણય કરવે.

જેમકે માર્ગશઠ રેશમાં શકુન શુકલ પૂર્ણિમા પછી વરસ જ
એત્ર માસના કૃષ્ણ પક્ષ આવે છે તથા શુક્લશત્ર વગેરે રેશોમાં
પીતપીતાના માસની પૂર્ણિમા પછી વરસ જ તે જ માસનો કૃષ્ણ
પક્ષ આવે છે જો જ પ્રમાણે યથાયોગ્ય પીતપીતાના બ્યવહારને
અનુસરી સર્વ માસના ફળ વિચારવાનાં છે એત્ર માસના શુકલ
પક્ષમાં મીન રાશિ પર સૂર્ય આવ ત્યારે જો મૂળ વગેરે નવ
નક્ષત્રોમાંના દિવસોમાં આકાશ નિર્મળ રહે તો તે વર્ષે શુભ
થાય છે વગી લોકમાં પળ ઠાવું છે કે—

‘ એત્ર અજુઆલી જડવથી, મેસ યજ્ઞ નવ દીક;

જલ આણુ વિજયુ કયે, તો કુકળી મ મ જીલ ૧ ’

“ ચૈત્ર માસની અજવાળી ચોથ પછી મેષ સંક્રાંતિથી નવ દિવસ વરસાદ હોય અથવા વીજળી થાય તો હે ખેડૂત ! તું ડરીશ નહીં અર્થાત્ ઘણો વરસાદ થશે ”

વૈશાખ માસમાં પડવાના દિવસથી સાત દિવસ સુધી મેઘનો ઉદય થાય, ગર્જના થાય, વરસાદ વરસે અને વીજળી થાય તો સુકાળ થાય છે, એમ મુનિઓ કહે છે. માઘ માસની સાતમ, ફાલ્ગુન માસની પાચમ, ચૈત્ર માસની ત્રીજ અને વૈશાખ માસનો પહેલો દિવસ-આ દિવસોમા મેઘની ગર્જના થાય અથવા વાદળાનું દર્શન થાય તો ચોમાસાના ચાર માસ સારી વૃષ્ટિ થાય છે શ્રીહીરવિજયસૂરિઓ કહ્યું છે કે—
“ કાર્તિક માસની બારશ, માર્ગશીર્ષ માસની દશમ, પોષ માસની પાચમ અને માઘ માસની સાતમ-એટલા દિવસોમાં જો વરસાદ થાય અને વીજળી ઝબકે તો ચોમાસામા ધારાબધ વરસાદ પડે છે

હતિ શ્રી મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજી ગણિરચિત
શ્રી મેઘમહોદય અથવા વર્ષાપ્રબોધ ગ્રંથનો છઠ્ઠો
અયન-માસ-પક્ષ-નિરૂપણ અધિકાર સમાપ્ત

૭ વર્ષરાજદિઠકુંળાધિકાર

જ્યારે પૂર્વાશ્વિનુની નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે અને તેથી સાતમને દિવસે રાત્રિએ પ્રકાશને ધારણ કરનાર અગસ્તિ દ્વારા અને સમુદ્રનું પાન કરનાર અગસ્તિ ઋષિનો ઉદય થાય, જ્યારે જ્યારે વિશાખાં સર્વત્ર લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે એ અગસ્તિ ઋષિનો ઉદય પ્રાતઃકાળે થાય તો દુકાળ પડે છે, ધાર ઉપદ્રવ થાય છે અને રાજ્ય લભ થાય છે, જેમ અણબુ જ્યારે પૂર્વાશ્વિનુની નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે અને તેનાથી જાઠમી દિવસે અગસ્તિનો ઉદય થાય તો લોકમાં તે શુભકારક નથી, જેમ કોઈના મત છે કૃત્તિકા નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે અને તેનાથી સાતમે કે જાઠમી દિવસે અગસ્તિનો જે અસ્ત હોય તો તે શ્રેષ્ઠ છે, પણ તે અસ્ત દિવસે થતો હોયો એકાદમે કેમકે અગસ્તિનો ઉદય રાત્રિએ શ્રેષ્ઠ છે, પણ રાત્રિએ અસ્ત થતો હોય તો તે અશુભ છે અને દિવસે તેનો અસ્ત થતો હોય તો તે શ્રેષ્ઠ છે, પણ દિવસે ઉદય થાય તો તે શ્રેષ્ઠ નથી લોકમાં પણ કહ્યું છે કે— “સિંહ રાશિ પર સૂર્ય આવે તે દિવસથી એકવીશ દિવસે જે અગસ્તિનો ઉદય હોય તો પૃથ્વી પર સારા વરસાદ થાય છે.” શ્રી હિરનિચમસ્યુરિ પણ કહે છે કે—“જે દિવસે સિંહ રાશિ પર સૂર્ય આવે તે દિવસથી વીશ દિવસે અગસ્તિનો ઉદય થાય તો દુકાળ પડે, એકવીશ દિવસે ઉદય થાય તો મધ્યમ વર્ષ થાય અને બાવીશ દિવસે ઉદય થાય તો સુકાળ થાય છે

જે માસમાં ખુધથી દશમે દિવસે અગસ્ટ્યનો ઉદય થાય તો ધારાખંધ વરસાદ વરસે છે, અને પ્રજાની આશા પૂર્ણ થાય છે ” વળી જીન ગ્રંથમાં તો આ પ્રમાણે કહ્યું છે—“સિંહ સંક્રાંતિથી વીશ દિવસે જો અગસ્ટ્યનો ઉદય થાય તો તે વૈશ્ય કહેવાય છે, એકવીશ દિવસે ઉદય થાય તો તે બ્રાહ્મણ કહેવાય છે અને જાવીશ દિવસે અગસ્ટ્યનો ઉદય થાય તો તે માળી કહેવાય છે. તેઓને ઘેર અનુક્રમે અગસ્ટ્યનો જન્મ થાય છે એમ જાણવું તેમા જો અગસ્ટ્યની જાતિ વૈશ્ય હોય તો ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય છે, જો અગસ્ટ્ય મુનિ બ્રાહ્મણ હોય તો દુકાળ થાય છે અને જો તે મુનિનો જન્મ માળીને ઘેર હોય તો સુકાળ થાય છે આ રીતે સિંહ રાશિ પર સૂર્ય આવવાથી અગસ્ટ્યનું કૃણ જાણવું

ત્રૈત્ર માસના શુકલ પક્ષની પડવાની પહેલી કળાને વિષે જે વાર હોય છે, તે આખા વર્ષનો રાજા વર્ષના રાજાદિક હોય છે, મેષ સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તે મત્રી હોય છે, મિથુન સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તે સર્વ રક્ષનો અધિપતિ હોય છે અને કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તે ધાન્યનો અધિપતિ હોય છે આ વિષે મતાતર આ પ્રમાણે છે—“જ્યેષ્ઠા નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે તે દિવસે જે વાર હોય તે મત્રી હોય છે. તેનાથી જે ચોથો વાર હોય તે ધાન્યનો અધિપતિ હોય છે કાદશુન માસને છેડે જે વાર હોય તે વર્ષનો રાજા કહેવાય છે આષાઢ માસમાં જે દિવસે જે વાર હોય તે જળનો અધિપતિ કહેવાય છે જે દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે તે દિવસે જે વાર હોય તે વૃષ્ટિનો અધિપતિ કહેવાય છે તથા

નૃપ સહાતિને દિવસે જે વાર હોય તે કોટવાલ કહેવાય છે આ સર્વ વર્ષના પૂર્વાર્ધમાં વાર્ષિક ખાન્ધને આપનારા કહ્યા છે કોઈના મત આ પ્રમાણે છે કે—ચૈત્ર માસની ચતુર્આતમાં જે વાર હોય તેને ધનનો અધિપતિ કહેલો છે, તથા ચૈત્ર માસમા મેષ સહાતિને સમયે લગ્નેશને વર્ષનો અધિપતિ કહ્યો છે જરતર અશ્વીન શ્રીમેષજી નામના ઉપાધ્યાય કહે છે કે—ચૈત્ર માસની અમાવાસ્યાને દિવસે જે વાર હોય તે રાજ્ય, મેષ સહાતિ વળતે જે વાર હોય તે મત્રી, મિથુન સહાતિ સમયે જે વાર હોય તે રસનો અધિપતિ, કર્ક સહાતિને દિવસે જે વાર હોય તે ધાન્ધનો અધિપતિ, આષાઢ માસમાં શકિલ્લી નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે ત્યારે જે વાર હોય તે જળનો અધિપતિ અને કર્તિક માસમાં મૂળ નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે તે દિવસે જે વાર હોય તે કોટવાલ કહેવાય છે આ સર્વ વર્ષના રાજાદિક પ્રથમ ખાન્ધની નિષ્પત્તિમાં કારણરૂપ છે

વિજયા દશમીને દિવસે જે વાર હોય તે રાજ્ય, મત્ર સહાતિને દિવસે જે વાર હોય તે મત્રી, ચૈત્ર માસની પ્રતિ પદાને દિવસે જે વાર હોય તે ધનનો અધિપતિ, તુલા સહાતિને દિવસે જે વાર હોય તે સર્વ રસનો અધિપતિ, મનુષ્ય સહાતિને દિવસે જે વાર હોય તે ધાન્ધનો અધિપતિ તથા કર્તિક માસમા મૂળ નક્ષત્રને દિવસે જે વાર હોય તે કોટવાલ છે આ રાજાદિક સર્વે પદ્માત્ પા યને આપનારા ॥ આમાં મતાતર આ પ્રમાણે છે—મનુષ્ય સહાતિને દિવસે જે વાર હોય તે મત્રી, કુબ સહાતિને દિવસે જે વાર હોય તે ધાન્ધનો સ્વામી અને કાશ્યુન માસના ઉક્તા દિવસે જે વાર હોય તે નિષ્ક વર્ષનો રાજા કહેવાય છે એ જ જ્યોતિષનો વિચાર છે કેવલ

કીર્તિ નામના દિગંબરે કરેલી મેઘમાળામા આ પ્રમાણે કહ્યું છે—“ જેમ રાજાના આવવાથી ઘેરઘેર મહોત્સવ થાય છે, તેમ વર્ષના રાજાને જોઇ લોકો દેહીપ્યમાન દીપોત્સવ કરે છે ”

શ્રી હીરવિજયસૂરિએ કરેલી મેઘમાળામા આ પ્રમાણે કહ્યું છે—
“ કાર્તિક શુકલ દ્વિતીયાને દિવસે જે વાર હોય, તેને વર્ષનો સ્વામી જાણવો. તેનું કૃણ આગળ કહેવાશે ” આ વચન, વૃષ્ટિનો ગર્ભ જે વખતે રહે છે તે વખતની વૃષ્ટિના સ્વામીને કહેનાર છે

અહીં આ પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવાની છે—ચાંદ્ર વર્ષના ચૈત્ર માસમા શુકલ પ્રતિપદાને દિવસે પ્રથમ ક્ષણમાં જે વાર હોય તે વાર વર્ષનો રાજા થાય છે, તેથી કરીને જે દિવસે પ્રતિપદા તિથિ પ્રથમ કળાને લોગવે છે તે વાર વર્ષનો સ્વામી જ છે તથા ક્ષાદગુન માસની અમાવાસ્યાને દિવસે જે વાર હોય તે વર્ષનો સ્વામી છે, એમ પણ કોઇનો મત હોવાથી બંને મત માનેલા છે આ મત પ્રાય. કરીને ગુજરાત દેશમા મનાય છે દક્ષિણ દેશના લોકો તો ઉચ્ચકાલિક પ્રતિપદાના વારને જ રાજા માને છે કહ્યું છે કે—“ ચૈત્ર શુકલ પ્રતિપદાને દિવસે જે વાર હોય તે વાર તે વર્ષનો રાજા છે, મેષ સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તે મત્રી હોય છે, કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તેને પૂર્વના મુનિઓએ ધાન્યનો સ્વામી કહ્યો છે, જ્યારે આર્દ્રા નક્ષત્રમા સૂર્ય પ્રવેશ કરે અને તે દિવસે જે વાર હોય તેને પૂર્વના વિદ્વાનોએ મેઘનો અધિપતિ કહ્યો છે, તુલા સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તેને રસનો અધિપતિ કહ્યો છે તથા ધનુષ સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તેને મુનિઓએ ધાન્યનો અધિપતિ કહ્યો છે. ” કોઇ એમ કહે છે કે—ચૈત્ર શુકલ પ્રતિપદા વિગેરે દિવસે જે જે રાજા વગેરે કહેલા છે, તે ચૈત્રા-

હિંક વર્ષના મતમા કૃષ્ણીભૂત માય છે “ વિજયા દશમીને દિવસે
 જે વાર હોય ” ઈત્યાદિક જે કહ્યું છે તે સ્વતંત્રપણે અત્યંત
 કૃષ્ણને આપનાર છે કાર્તિકાદિક વર્ષના મતમા મેધના મર્મની
 ઉત્પત્તિને વિષે તે કૃષ્ણદાયક માય છે કાશ્યપ માસની જમા
 વાસ્થાને દિવસે પ્રાચે કરીને ચૈત્ર શુકલ પ્રતિપદાને સંધ્યા
 ભેવામા આવે છે, તેથી જમાવાસ્થાને દિવસે જે વાર હોય તે
 વર્ષનો સ્વામી હોય છે; પરંતુ ઉત્તરાર્ધમા તો વિજયાદશમીને
 દિવસે જે વાર હોય તે રાજા, તુલા સંક્રાંતિને દિવસે જે
 વાર હોય તે મત્રી, વૃશ્ચિક સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તે
 ડોટવાલ, ખતુબ સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તે રક્ષનો અધિ
 પતિ, મકર સંક્રાંતિને દિવસે જે વાર હોય તે ધાન્યનો અધિ
 પતિ, જ્યેષ્ઠા નક્ષત્ર જે વાર હોય તે જળનો અધિપતિ તથા
 કાર્તિક માસમાં જે વારે મૂળ નક્ષત્ર હોય તે મેધનો અધિ
 પતિ હોય છે એ પ્રમાણે જે કહ્યું છે, તે મત સારે માસે છે
 બીજાના મતનો અભિપ્રાય માય કરીને ભેદીભાને ભણવ
 હાથક છે વાસ્તવિક રીતે તો વર્ષનો સ્વામી, મત્રી અને ધાન્ય
 નો સ્વામી એ જણનો જ વિશેષ ઉપયોગ છે તેમજ કૃષ્ણ
 નિરધરાનદમા આ પ્રમાણે કહ્યું છે—

જે વર્ષમા રાજા મત્રી અને ધાન્યેશ એ ત્રણે એક જ હોય
 તે વર્ષમાં સુદ, કૃષ્ણ અને પ્રભતને વિષે
 વર્ષના રાજાદિકનું મરણ વગેરે ઉપદ્રવ માય છે બીજા
 કૃષ્ણ મતમા પણ કહ્યું છે કે—“ જે વર્ષમાં
 પોતે જ રાજા, પોતે જ મત્રી અને
 પોતે જ ધાન્યેશ હોય, તે વર્ષમા સમુદ્ર સિવાય બીજે કોઈ
 કંઈએ જળ દેખાતું નથી, અર્થાત્ વરસાદ નિહકુલ વરસે નહીં. ”

જે વર્ષમા સૂર્ય રાજા હોય તે વર્ષના ચોમાસામાં મેઘ
 અદ્ય વૃષ્ટિ કરે છે, ધાન્યની ઉત્પત્તિ અદ્ય
 વર્ષના અધિ- થાય છે, વૃક્ષ પર અદ્ય ફળ થાય છે, મનુ-
 પતિનું ફળ બોમા કાઠક પીડા ઉત્પન્ન થાય છે, ચોર અને
 અગ્નિની શકા રહે, તથા રાજાથી ભય પ્રાપ્ત
 થાય છે જે વર્ષનો રાજા ચંદ્ર હોય તો ઉત્તમ ઉત્તમ માગ-
 લિક કાર્ય થાય છે, વરસાદ ઘણો થાય, ધાન્ય ઘણું પાકે,
 મનુષ્યોની વ્યાધિ શાંત થાય, પ્રજાઓને સુખ પ્રાપ્ત થાય
 અને રાજાઓનો ઉદય થાય જે વર્ષનો રાજા મંગળ હોય તો
 અગ્નિનો ભય થાય, લોકો ચોરના ભયથી આકુળવ્યાકુળ થાય,
 રાજાઓ વચ્ચે યુદ્ધ થાય, પ્રજા દુઃખી થાય, લોકમા વ્યાધિ-
 અને વિયોગની પીડા થાય, તથા પૃથ્વી પર શીઘ્ર જળવૃષ્ટિ
 થાય જે વર્ષનો રાજા મુધ હોય તો પૃથ્વીતળ જળમય
 થાય, ઘેર ઘેર વાજિંત્રના શબ્દ અને વિવાહના મંગળ થાય,
 સુખ-સુકાળ અને ધન-ધાન્યવટે પૃથ્વી પૂર્ણ થાય તથા
 રાજા અને ગાયો આનંદિત રહે જે વર્ષનો રાજા બૃહસ્પતિ
 હોય તો સમગ્ર પૃથ્વી પર સારો વરસાદ થાય, ગાયો ઇન્દ્રા-
 નુસાર દૂધ આપે, સર્વત્ર લોક દાન દેવામા તત્પર થાય, કોઈ-
 નો પરાજય થાય નહીં અને લોક સદા આનંદમાં રહે જે
 વર્ષનો રાજા શુક્ર હોય તો ધાન્ય ઘણું પાકે, વૃક્ષો ફળોથી
 ભરપૂર થાય, ગાયો દૂધ ઘણું આપે, વરસાદ ઘણો થાય,
 મધુર કેરીનો પાક થાય, લોકો પ્રસન્ન રહે અને પૃથ્વી જળ-
 મય થાય જે વર્ષનો રાજા શનિ હોય તો પૃથ્વી પર ખંડ
 ખંડ વૃષ્ટિ થાય, મનુષ્યો રોગથી પીડા પામે, મહાઉઘ્ર વાયુ

વાય, રાજાઓ પ્રજા પર અસહ્ય કર નાંખે, શાસનો ઉપદ્રવ
ધાય તથા લોક ક્રોધથી આક્રુણ થઈ જમણ કરતા રહે.

જે વર્ષનો મત્રી સૂર્ય લોક તો પૃથ્વી પર રાજની પીડા

માય, સૂર્ય દેશોમાં લીક ઉત્પલ માય, રક્ષ

વર્ષના મત્રીનું અને ખાન્ય મોર્ચા ધાય, મનુષ્યોમાં કષ્ટ
ફળ વધે અને દેવોના પ્રભાવ નાશ પામે જે

વર્ષનો મત્રી ચંદ્ર લોક તો પૃથ્વી પર

ખાન્ય થઈ પાકે, વૃક્ષો રોગથી બરપૂર થાય, ગાયો રસવાળી
ધાય, સ્ત્રીઓ ઘણા પુત્રોને જ મ આપે તથા મનુષ્યોની વાણી

મધ જેવી મધુર લાગે. વર્ષનો મત્રી મંજળ લોક તો પૃથ્વી
પર શુક્ર અને દેવની નિંદા માય, અતિસાર રાજનો ઉપદ્રવ,

માય, ધૂમવટે પૃથ્વી આક્રુણ માય, મનુષ્યોને નેત્ર રાજની પીડા
ધાય, તથા સુદનો સંભવ માય. વર્ષનો મત્રી ગુહ લોક તો

રાજાઓ પ્રજાને હિંસાળા માય, ખાન્ય અને વરસાદ અધિક
માય, ઉત્તમ કાર્યની વૃદ્ધિ માય, ધનિક લોકો સમૃદ્ધિવાળા

માય અને પતિ પર સ્ત્રીઓનો પ્રેમ વૃદ્ધિ પામે. વર્ષનો મત્રી
ગૃહસ્થ લોક તો પ્રજાઓ સુખી માય, ધન ખાન્યની વૃદ્ધિ

માય, મનુષ્યોમાં વિવાહાદિક માંજલિક ઉત્સવો માય અને
અનેક પ્રકારના રસોથી મેધનો મહાઉદય માય, અર્થાત્ ઘણી

સારી વૃદ્ધિ માય. વર્ષનો મત્રી શુક્ર મયો લોક તો ગાયો
અધિક દૂધ આપે, પૃથ્વી પર ખાન્ય સોંધુ માય, વૃક્ષો રોગવટે

પરિપૂર્ણ માય, લોકોમાં રાજની વૃદ્ધિ માય, વૈદના પ્રયોગ
આલે, તથા કોઈ કોઈ ઠેકાણે ઇતિનો ભય માય. વર્ષનો મત્રી

શનિ લોક તો મનુષ્યોના અવકારનો નાશ માય, માંદગીની
વૃદ્ધિ માય, રાજાઓ કૂર માય, શિવ અને અગ્નિથી દુષ્ક

ઉત્પન્ન થાય, ગાયોનો વિનાશ થાય, ધાન્ય અત્યંત મોંઘું થાય અને રાજાઓ વચ્ચે યુદ્ધ થાય.

જે વર્ષમાં ધાન્યનો અધિપતિ રવિ હોય તે વર્ષમાં પૃથ્વી પર કોઈ કોઈ ઠેકાણે ધાન્ય પાકે, કોઈ ધાન્યના અધિ કોઈ ઠેકાણે ધાન્યનો નાશ થાય, તથા પતિનું ફળ વ્યાધિ, દુઃખ અને મહાયુદ્ધ થાય સસ્યા-ધિપતિ ચંદ્રમા હોય તો ધાન્ય સસ્તું થાય, સર્વત્ર જળની વૃદ્ધિ થાય, અને સર્વ ધાન્ય ઉત્પન્ન થાય ધાન્યાધિપતિ મંગળ હોય તો સર્વ જગતમાં ઇતિનો ઉપદ્રવ થાય, વ્યાધિ અને રોગની પીડા થાય, તથા ધાન્ય મોઘા થાય ધાન્યનો સ્વામી બુધ હોય તો સર્વ પૃથ્વી જળ-મય થાય, ભયનો નાશ થાય, લોકો સુખી થાય, તથા ચણા વગેરે ધાન્યની નીપજ ઘણી થાય ધાન્યેશ ગુરુ હોય તો સર્વ લોકમાં આનંદ પ્રવર્તે, વૃદ્ધિ સારી થાય અને ઘણા ધાન્યો નીપજે ધાન્યનો સ્વામી શુક્ર હોય તો સમગ્ર જગત રોગથી મુક્ત થાય, પૃથ્વી ભયથી મુક્ત થાય, અને સર્વ ધાન્યો પાકે સસ્યાધિપતિ શનિ હોય તો પૃથ્વી અગ્નિ અને ચોરથી વ્યાકુળ થાય, મહાવ્યાધિથી પીડા પામે, મૃત્યુ અને રોગનો ભય થાય તથા યુદ્ધ થાય

વર્ષનો રાજા, મત્રી કે ધાન્યેશ જો સૂર્ય હોય તો તે વર્ષે રાજાઓ ક્રૂર થાય, અદ્ય ધાન્ય પાકે અને ગિરધરાનદને વિષે અદ્યવૃદ્ધિ થાય છે વર્ષનો પતિ, મત્રી કે સસ્યાધિપ વગેરેનું ધાન્યનો પતિ જો ચંદ્ર હોય તો તે વર્ષે ફળ આ પ્રમાણે ધાન્ય, ધન અને વૃદ્ધિવડે પૃથ્વી પરિપૂર્ણ થાય છે વર્ષપતિ, મત્રી કે ધાન્યપતિ જો મંગળ હોય -તો અવૃદ્ધિ, અગ્નિ અને

ધારનો અત્યંત ભય ઉત્પન્ન થાય છે વર્ષાધિપ, મત્રી કે ધાન્ય-
ધિપ નો જીવ હોય તો તે પૃથ્વી પર કલિ, કષ્ટ, અવૃદ્ધિ અને
અતિ પવન કરતો નથી મત્રી, ધાન્યેશ કે વરેશ નો જુદાસ્પતિ
હોય તો તે પૃથ્વીને ઘણા ઘસો, ધન અને વૃદ્ધિવટે પરિપૂર્ણ
કરે છે વરેશ, ધાન્યેશ કે મત્રી નો શુભ હોય તો પૃથ્વી ઘણા
ધાન્ય અને ફળાદિકવટે સપૂર્ણ થાય છે વર્ષપતિ, મત્રી અને
ધાન્યપતિ નો યનિ હોય તો તે વર્ષે ધાર, અગ્નિ, ધાન્ય
અને રાજાનો ભય થાય છે આ પ્રમાણે વર્ષપતિ, મત્રી અને
ધાન્યપતિનું જળ, અજળ અને તત્કાળ બહના ધારનો સમ્બંધ
પ્રકારે વિચાર કરી સર્વંતુ ફળ કહેવું

ઇતિ વર્ષપતિ, મત્રી અને ધાન્યપતિનું ફળ

ઐત્ર માસની શુક્લ પ્રતિપદાને દિવસે જે વાર હોય તે વર્ષનો
રાજા કહેવાય છે તે રાજાને આશીને જ
ગર્ગંધાહિતામાં સર્વ શુભ કે અશુભ ફળ કહેવું છે સૂર્યોદય
રાજાદિકનો વળને જી અકુર્વે પણ પ્રતિપદા હોય અને
વિચાર તે દિવસે જે વાર હોય તે વર્ષનો રાજા
કહેવાય છે ઐત્ર શુક્લ પ્રતિપદા, મેષ સંક્રાંતિ, ધનુષ સંક્રાંતિ,
આર્દ્રા નક્ષત્રનો સૂર્ય, તુલા સંક્રાંતિ અને કર્ક સંક્રાંતિ, આ
દિવસોમાં જે જે વા હોય તે અનુક્રમે રાજા, મત્રી, ધા વેશ,
મેદેશ, રસેશ અને સસ્મેશ કહેવાય છે

જગ મોહન નામના બધમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે—ઐત્ર
શુક્લ પ્રતિપદા, મેષ સંક્રાંતિ, કર્ક સંક્રાંતિ, તુલા સંક્રાંતિ અને
મકર સંક્રાંતિ ને દિવસોમાં જે જે વાર હોય તે અનુક્રમે રાજા,
મત્રી, સસ્મપતિ, રસાધિપ અને નીરસાધિપ કહેતા છે સૂર્ય

આદ્રી નક્ષત્ર પર આવે ત્યારે જે વાર હોય તે જલાધિપતિ કહે-
વાય છે, ધનુષ સકાંતિને દિવસે જે વાર હોય તે ધાન્યાધિપતિ
કહેવાય છે.

ગુજરાતના વિદ્વાનોનો આ પ્રમાણે મત છે—“ કાલ્દશુન
માસને છેડે અમાવાસ્યાને દિવસે જે વાર હોય તે વર્ષનો રાજા
હોય છે એમ ગુજરાતના જોશીનો મત છે ” ઈશ્યપ મુનિ કહે
છે કે—“ ચંત્ર માસની શુક્લ પ્રતિપદાને દિવસે કિસ્તુદ્ર કે ખાલવ-
કરણુમા સૂર્યોદય વખતે જે વાર હોય તે વર્ષનો સ્વામી કહેલો
છે ” તેમજુ રામવિનોદમા કુંજ આ પ્રમાણે કહ્યું છે—તેમા પ્રથમ
વર્ષના રાજાનું કુંજ આ પ્રમાણે છે—

જે વર્ષમા વર્ષપતિ સૂર્ય હોય તે વર્ષે વરસાદ થોડો થાય,
ધાન્ય થોડું પાકે, વૃક્ષો પર થોડા ફળ થાય, તથા ચોર, અગ્નિ
અને રાજાનો ભય થાય વર્ષપતિ ચંદ્રમા હોય તો ગાયો ઘણું
દૂધ આપે, ધન, ધાન્ય અને વૃષ્ટિ સારી થાય, તથા મનુષ્યો
દેવોની સ્પર્ધા કરનારા થાય વર્ષપતિ મંગળ હોય તો અગ્નિ,
ચોર અને રોગોનો ઉપદ્રવ અધિક થાય, રાજાઓમા વિગ્રહ થાય,
પૃથ્વી પર ધાન્ય પાકે નહીં, વરસાદ થાય નહીં, અને લોકો
અતિ દુઃખી થાય વર્ષપતિ બુધ હોય તો ઘણો વાયુ વાય,
ધન, ધાન્ય અને વૃષ્ટિ મધ્યમ હોય, તથા રાજાના હોબથી
પ્રજાઓ ઘણા કલેશને ભોગવનારી થાય વર્ષપતિ શુક્ર હોય
તો રાજાઓ સેકડો યજ્ઞો કરે, સઘળી પૃથ્વી ધન, ધાન્ય અને
વૃષ્ટિથી પૂર્ણ થાય, અને મનુષ્યો રોગ રહિત થઈ સુખી
થાય વર્ષપતિ શુક્ર હોય તો સમગ્ર પૃથ્વી જવ, ઘઉં, ચોખા,
ફળ, પુષ્પ અને વૃષ્ટિ વગેરેથી પૂર્ણ થાય વર્ષપતિ શનિ હોય
તો વરસાદ મધ્યમ થાય, ઇતિનો ભય થાય, રોગની વૃદ્ધિ

ચામ, રાત્રીઓના ઘોર સમામ માથ, અને સમગ્ર પૃથ્વી
સૈન્યવટે ફાલ પામે.

જે વર્ષમાં સૂર્ય મત્રી હોય તે વર્ષમાં નિરતર વિચિત્ર
વરસાદ વરસે, સર્વ પ્રકારના ધાન્યો પાકે,
મત્રીનું ફળ રાત્રીઓ અધિક ઠોપવાળા માથ અને
વિશિષ્ટ ઠંડે છે બામ-ભળીયા તથા જ બહુનો વિનાશ થાય.
અદ્રમા મત્રી હોય તો અનેક પ્રકારનાં

ધાન્ય પાકે, વરસાદ સારો ચામ, બ્રાહ્મણ, જનજન, પશુ,
ફળ, પુષ્પ અને ગ્રાણીઓની વૃદ્ધિ થાય મળળ મત્રી હોય
તો અસિનો આઘાત થાય, વામુ અધિક વાય, રાત્રીનો ભય,
ઈતિનો ઉપદ્રવ અને ઉત્પન્ન થતા ધાન્ય સુકાઈ જાય બુધ
મત્રી હોય તો નિરતર ઘણો વામુ વાય, પૃથ્વી મધ્યમ ફળ-
દાયક થાય, તથા લોકો દેવ જેની શોભા પામે. બુદ્ધસ્પતિ
મત્રી હોય તો ધનની અધિક પ્રાપ્તિ થાય, ધાન્ય સપૂર્ણ
પાકે, સમગ્ર પૃથ્વી જળથી પૂર્ણ થાય તથા રાત્રીઓમાં મોટા
મોટા ઉત્સવો થાય. શુક્ર મત્રી હોય તો સમગ્ર પૃથ્વી પર
થતા યજ્ઞમાં બ્રાહ્મણોની વાળી દેવોના હૃદયને આનંદ પમાડે
છે યનિ મત્રી હોય તો સમસ્ત પૃથ્વી મહ ફળ આપનારી
થાય છે, મેધ વૃદ્ધિને કરે કે ન પણ કરે, અને સર્વ જગત
કાંતિ રહિત થાય ॥

જે વર્ષે ધાન્યાધિપતિ સૂર્ય હોય તે વર્ષે વેદ, જનાવૃદ્ધિ
અને ભય થાય છે લોકો અધર્મમાં તત્પર

ધાન્યના સ્વામી થાય છે અને રાત્રીઓ ફૂર આડા કરનારા
નું ફળ થાય છે ધાન્યાધિપતિ ચંદ્ર હોય તો સર્વ
પ્રકારનું ધાન્ય સુલભ થાય છે, બ્રાહ્મણ

અને ગાયેના કુળની વૃદ્ધિ થાય છે, તથા રાજાઓ આનંદ પામે છે. ધાન્યેશ્વર મગળ હોય ત્યારે ધાન્ય મોઘું થાય, ચોરનો ભય થાય, વેરી અને અગ્નિનું જોર ઘણું વધે, તથા પ્રજાની હાનિ થાય ધાન્યનો પતિ ખુધ હોય ત્યારે રાજાઓમા પરસ્પર પ્રીતિ થાય, કોઇ કોઇ ઠેકાણે વૃદ્ધિ થાય છે અને કોઇ કોઇ ઠેકાણે ધાન્ય પાકે છે ધાન્યનો સ્વામી ખૂદસ્પતિ હોય ત્યારે શાસ્ત્રના આમ્નાયની પ્રવૃત્તિ થાય છે, ઘણી વૃદ્ધિ થાય છે અને ઘણું ધાન્ય સુલભ થાય છે ધાન્યનો અધિપતિ શુક્ર હોય ત્યારે લોકો પરસ્પર હર્ષયુક્ત થાય છે, પશુ અને ધાન્યની વૃદ્ધિ થાય છે તથા ધર્મ અને ઉત્સવો વૃદ્ધિ પામે છે ધાન્યનો સ્વામી શનિ હોય ત્યારે ધાન્ય મોઘું થાય છે, રાજાઓ પરસ્પર વિરોધી થાય છે, ચોરનો ભય થાય છે અને વરસાદ વરસતો નથી

જે વર્ષે મેઘનો સ્વામી સૂર્ય હોય તે વર્ષે મેઘો અદ્ય વૃદ્ધિને કરે છે, રાજાનો ક્ષોભ થાય છે, ચોરનો મેઘના અધિપ- ભય થાય છે અને ઘણી મોઘવારી થાય છે. તિનુ ફળ મેઘનો અધિપતિ ચંદ્ર હોય ત્યારે ધાન્ય, ખાદ્યાણ અને સુખ અત્યંત વૃદ્ધિ પામે છે, પૃથ્વી જળથી સંપૂર્ણ થાય છે અને વિદ્વાન જનો વૃદ્ધિ પામે છે. મેઘનો સ્વામી મગળ હોય ત્યારે અગ્નિનો ભય, ચોરનો ભય અને સર્પનો ભય વધે છે દુકાળ અને અનાવૃદ્ધિથી થયેલા ઉપદ્રવોવડે આખું જગત પીડા પામે છે. મેઘનો સ્વામી ખુધ હોય ત્યારે ઘણી વૃદ્ધિ થાય, લોકો આનંદ પામે, લિપિ, લેખ, કાવ્ય, ગણિત વગેરેથી આજીવિકા કરનારા લોકો સુખી થાય અને ધાન્યની સંપત્તિ ઘણી થાય મેઘનો પતિ ખૂદસ્પતિ હોય

ત્યારે સારી વૃદ્ધિ થાય છે, ઘસના કાર્યમાં હેમકુશળ થાય છે, લોકો સપત્તિ પામે છે, રાજ્ય વૃદ્ધિ પામે છે અને ધર્મ કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે. મેધનો અધિપતિ શુક્ર હોય ત્યારે કામી જનો કુળી થાય છે, ગાયો બહુ દૂધવાળી થાય છે અને પૃથ્વી ખાન્ધથી સપૂર્ણ થાય છે. મેધનો નાથ શનિ હોય ત્યારે અધિક વાયુ વાય છે, કવચિત્ વરસાદ થાય છે, કવચિત્ કુશળ થાય છે અને ખાન્ધનો વિનાશ થાય છે.

જે વર્ષમાં રસનો અધિપતિ સૂર્ય હોય તે વર્ષે ઝાડનું, કુકુમ, મુગળ, તલ, તેલ અને જોરડાના રસના સ્વામીનું તેલની વૃદ્ધિ થાય છે અને સર્વ રસો નિરઠું વર વૃદ્ધિ પામે છે. રસનો સ્વામી જલ હોય ત્યારે ઈંદુરસ અને દૂધના સર્વ પ્રકારના વિકારો, સર્વ પ્રકારનાં તેલ અને મુગધી વસ્તુ જે સર્વ પદાર્થો અત્યંત સસ્તા થાય છે. રસનો અધિપતિ મંગલ હોય ત્યારે સર્વ પ્રકારના રસનો સમૃદ્ધ, ઝાડન, પુષ્પ અને મધુર વસ્તુ જે સર્વ દુર્લભ થાય છે. જોટલે મોંઘા થાય છે. રસનો અધિપતિ બુધ હોય ત્યારે વિધ, અગ્નિ, સુક, હીંગ, હસણ, ઘી અને તેલ વગેરે સર્વ વસ્તુ તથા ઈંદુથી ઉત્પન્ન થતી સર્વ વસ્તુ દુર્લભ (મોંઘી) થાય છે. રસનો નાથ ગુરુ સ્પતિ હોય ત્યારે ઝાડન, કપૂર, કદ, મૂળ અને સર્વ રસો મુલભ હોય છે, તથા કદુ વગેરે વસ્તુનો નાશ થાય છે. રસનો અધિપતિ શુક્ર હોય ત્યારે મુગધી વસ્તુ, બેધ રહિત વસ્તુ, દૂધ વગેરે સર્વ રસો, કદ, મૂળ, ફળ અને પુષ્પ જે સર્વ વસ્તુ ઘણી ઉત્પન્ન થાય છે. રસનો ઈંદુર શનિ હોય ત્યારે

પૃથ્વી પર રસાયન, સુગંધી વસ્તુ, ઘી, ઈંદ્રુ, કદ અને મૂળ વગેરે દુર્લભ થાય છે, અને ણીજી વસ્તુ સુલભ થાય છે

સસ્ય એટલે પ્રથમ ઉત્પન્ન થનારુ ધાન્ય. તેનો અધિપતિ જો સૂર્ય હોય તો સર્વ ધાન્યો અદ્ય થાય, સસ્યના અધિ- ઇતિનો ભય ઘણો થાય અને કળથી, ચણા પતિનું કૃળ વગેરે સંપૂર્ણ થાય સસ્યનો સ્વામી ચંદ્ર હોય ત્યારે પૃથ્વી મનોહર માણસોને આ-

શ્રય કરવા લાયક થાય છે પૃથ્વી પર કૃળ, પુષ્પ, સસ્ય અને જળ ઘણુ હોય છે અને રાજા તથા પ્રજાને સુખ થાય છે. સસ્યનો સ્વામી મંગળ હોય ત્યારે પૃથ્વી પર ગરમીના ભયથી ધાન્યના સમૂહનો નાશ થાય, કોઈ ઠેકાણે સમગ્ર ધાન્યનો ભય થાય અને કોઈ ઠેકાણે સસ્યનો ભય થાય સસ્યનો પતિ ખુદ હોય ત્યારે કવચિત્ મધ્યમ વરસાદથી ઉત્પન્ન થયેલુ સર્વ ધાન્ય વાયુથી નષ્ટ થાય છે, અને ણીજી ધાન્ય ઘણુ ઉત્પન્ન થાય છે સસ્યનો પતિ ગૃહસ્પતિ હોય ત્યારે ઘણા પ્રકારનુ ધાન્ય પાકે, વૃષ્ટિ ઘણી થાય, ટકણુ તથા મગધ દેશમા ધાન્યનો પાક તથા વૃષ્ટિ મધ્યમ થાય સસ્યનો પતિ શુક્ર હોય ત્યારે ઘણા પ્રકારના કૃળ, પુષ્પ અને ધાન્યથી સંપૂર્ણ શોભાય- માન પૃથ્વીતળ હોય, તથા લોકોને દેવો અત્યંત વિડબના મ્મમાટે છે સસ્યનો અધિપતિ શનિ હોય ત્યારે પૃથ્વી પર મધ્યમ ધાન્ય થાય, રાજભય ન હોય, કોદરા, કળથી, ચણા, અડદ અને મગ એ સર્વ ધાન્ય અધિક પાકે

જે વર્ષમા નીરસનો સ્વામી સૂર્ય હોય તે વર્ષે તાખુ, નીરસના સ્વામીનું કૃળ અદન, રતન, માણિક્ય, મોતી વગેરે વસ્તુ મોઘી થાય. નીરસનો અધિ-

પતિ બદ્ધ હોય જ્યારે શ્વેત રમવાળી વસ્તુ, મીઠી, રૂપ અને વસ્તુ વગેરે મોંઘી થાય છે નીરસનો પતિ મગજ હોય ત્યારે પરવાળાં, રાતા વસ્તુ, રક્ત બદન અને તાંબુ વગેરે વસ્તુ દિવસે દિવસે મોંઘી થાય છે જ્યારે નીરસનો સ્વામી ગુપ્ત હોય ત્યારે બિચ વિચિત્ર વસ્તુ તથા શયન અને બદન વગેરે વસ્તુ મોંઘી થાય નીરસનો અભિપતિ ગુહ્યપતિ હોય ત્યારે હળદર વગેરે પીળી વસ્તુ અને પીળાં વસ્તુ વગેરે વસ્તુની ઉત્તમ પ્રીતિ થાય (મોંઘી થાય). શુક્રેણુ પક્ષુ જો જ ફળ બહુ નીરસનો સ્વામી શનિ હોય ત્યારે કપૂર, અમરુ ત્રેધ વસ્તુ મુવર્ણ, મીઠી અને વસ્તુ જો સર્વ વસ્તુ મોંઘી થાય છે

આર્દ્રા મેષાદિકનો પ્રસંગ કોવામી આર્દ્રા નક્ષત્રની તિથિ આર્દ્રા નક્ષત્રનું વગેરેનું ફળ જમ મોકલે નામના ભયમ ફળ કહ્યું છે, તે કહે છે —

જો પ્રતિપદાને દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્ર પર સૂર્ય આવે તો તે શુભદાયક છે, જીજને દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્રમાં સૂર્ય પ્રવેશ કરે તો સસ્થની વૃદ્ધિ થાય છે, ત્રીજને દિવસે પ્રવેશ કરે તો ધતિ નો ભય થાય છે, ચોથને દિવસે પ્રવેશ કરે તો તે અશુભ કહેલો છે પાંચમને દિવસે પ્રવેશ કરે તો તે અતિ ઉત્તમ છે, છઠ્ઠને દિવસે પ્રવેશ કરે તો ખનની સમૃદ્ધિ થાય, સાતમને દિવસે પ્રવેશ કરે તો ઉત્તમ કલ્યાણ થાય, આઠમને દિવસે પ્રવેશ કરે તો અદ્ય વૃદ્ધિ થાય, નોમને દિવસે પ્રવેશ કરે તો ધતિની પીડા થાય, દશમને દિવસે પ્રવેશ કરે તો શુભ દાયક છે અગ્રારશને દિવસે પ્રવેશ કરે તો મુક્તિ થાય, બાર શને દિવસે પ્રવેશ કરે તો માન્યની સચ્ચિ થાય, તેરશને દિવસે પ્રવેશ કરે તો જળ બહુ થાય, બોદશને દિવસે પ્રવેશ

કરે તો ધનનો વિનાશ થાય, પૂર્ણિમાને દિવસે પ્રવેશ કરે તો પૂર્ણફળ પ્રાપ્ત થાય, અને અમાવાસ્યાને દિવસે જો આર્દ્રા નક્ષત્ર પર સૂર્ય પ્રવેશ કરે તો સ્વપક્ષ અને પરપક્ષના રાજ્યનો વિનાશ થાય. રાજ્યોને પોતાનો દેશ સ્વપક્ષ કહેવાય છે અને શત્રુઓ પરપક્ષ કહેવાય છે

આર્દ્રા નક્ષત્રમા સૂર્યનો પ્રવેશ રવિવારે હોય તો પશુનો નાશ થાય, સોમવારે પ્રવેશ હોય તો આર્દ્રા નક્ષત્રનું સુકાળ થાય, મંગળવારે પ્રવેશ હોય તો વાર આશ્રી ફળ મરણ થાય, બુધવારે પ્રવેશ હોય તો ક્ષેમ અને સુકાળ થાય, શુક્રવારે પ્રવેશ હોય તો અર્થની સિદ્ધિ થાય, શુક્રવારે પ્રવેશ હોય તો પ્રજામાં શાંતિ થાય અને શનિવારે આર્દ્રા નક્ષત્રમા સૂર્યનો પ્રવેશ હોય તો મદ ફળ થાય છે

આર્દ્રા નક્ષત્રમાં સૂર્યનો પ્રવેશ અશ્વિની નક્ષત્રને દિવસે હોય તો તે શુભ છે બરણી નક્ષત્રને દિવસે નક્ષત્રના યોગનું પ્રવેશ હોય તો તે અશુભકારક છે કૃત્તિકા ફળ નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો વૃષ્ટિ થાય નહીં રોહિણી અને મૃગશીર્ષ નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો સુકાળ થાય છે આર્દ્રા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો તે ભયકારક છે પુનર્વસુને દિવસે પ્રવેશ હોય તો તે વૃદ્ધિકારક છે. પુષ્યને દિવસે પ્રવેશ હોય તો લોક જળમાં તણાઈ જાય એટલે ઘણો વરસાદ થાય અશ્લેષા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો ભયકર ફળ અને સર્વ સુખનો

વિનાશ થાય છે અથવા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો અશુભ વૃદ્ધિ થાય. પૂર્વાષાઢશુની નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો તે ક્ષતિ કરનાર છે પ્રજા ઉત્તરને દિવસે પ્રવેશ હોય તે વૃદ્ધિ અને સર્વ સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે ચિત્રા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો વિવિધ ખાન્ધો પાકે અને સઢા શુભ ફળ થાય સ્વાતિ નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો ખાન્ધની વૃદ્ધિ થાય વિશાખા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો રાગનો નાશ થાય અનુરાધા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો સર્વ રાજ્ય અને પ્રભાનો સુખી થાય. જ્યેષ્ઠા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો સર્વ પ્રતિ-રના ભય થાય મૂલ નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો સર્વ પ્રતિરનો ભય ઉત્પન્ન થાય પૂર્વાષાઢા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો મહુ ખુદ થાય. મગ્ધ નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો તે શુભ છે ખનિષ્ઠા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો પૃથ્વી સ પૂર્ણ ફલ થાયક થાય. શતભિષા નક્ષત્રને દિવસે પ્રવેશ હોય તો પૃથ્વી વળ-ભય થાય. પૂર્વાભાદ્રપદાને દિવસે પ્રવેશ હોય તો તે શુભકારક છે તથા સૂર્ય આર્દ્રા નક્ષત્રમાં પ્રવેશ કરે તે દિવસે જો રેવતી નક્ષત્ર હોય તો રાજાનો વિનાશ થાય

વિષ્કંભ વગેરે પાંચ યોગને દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્રમાં સૂર્યનો પ્રવેશ હોય તો તે શુભકારક છે યોગને આઠી સુકર્મા, મુન, વૃદ્ધિ, કર્પણ, સિદ્ધિ, સાધક આર્દ્રા નક્ષત્રનું શિવ, સિદ્ધ, શુભ, શુભ અને જૈન-ફળ આટલા યોગને દિવસે જો આર્દ્રા નક્ષત્રમાં સૂર્યનો પ્રવેશ હોય તો તે શુભ કારક છે, જાહન્યા યોગને દિવસે આર્દ્રામાં સૂર્યનો પ્રવેશ હોય તો તે યોગના નામની સફળ મધ્યમ ફળને આપનાર છે

દિવસના પૂર્વ ભાગમા જો આર્દ્રા નક્ષત્રમા સૂર્યનો પ્રવેશ થાય તો જગતના પ્રાણીઓ દુઃખ પામે, વેળાલગ્નને આશ્રી મધ્યાહ્ને પ્રવેશ થાય તો અદ્ય કૃણવાળી આર્દ્રા નક્ષત્રનું પૃથ્વી થાય, સૂર્યાસ્ત સમયે પ્રવેશ થાય કૃણ તો ધાન્યની સપત્તિ ઘણી થાય, અર્ધ રાત્રિએ પ્રવેશ થાય તો ક્ષેમ અને કુશળ થાય જ્યારે આર્દ્રા નક્ષત્રમા સૂર્યનો પ્રવેશ થાય તે સમયે ચંદ્રમા ત્રિકોણ કે કેન્દ્રમા હોય તથા જળચર રાશિમા હોય કે શુભગ્રહની દૃષ્ટિ પડતી હોય તો આખી પૃથ્વી ધાન્યથી પૂર્ણ થાય દિવસે આર્દ્રાનો પ્રવેશ હોય તો ધાન્યનો વિનાશ થાય, રાત્રિએ આર્દ્રાનો પ્રવેશ હોય તો સસ્યની વૃદ્ધિ થાય, સૂર્યાસ્ત સમયે કે અર્ધ રાત્રિએ આર્દ્રાનો પ્રવેશ હોય તો અન્ન સોઘુ થાય અને ઘણા વરસાદ થાય

હવે વર્ષના રાજા અને મંત્રીનો પ્રસંગ હોવાથી વર્ષના જન્મલગ્નનો વિચાર કરાય છે—

લોકોના હિતને માટે ચૈત્ર માસ પ્રાપ્ત થાય ત્યારે મેષ સંક્રાંતિને સમયે શુભાશુભ લગ્ન જોવા જોઈએ તે આ પ્રમાણે— જો લગ્ન ઉપર શુભ ગ્રહની દૃષ્ટિ પડતી હોય તો તે શુભ છે અને તે વર્ષ ધન, ધાન્યાદિકવડે સંપૂર્ણ થઈને શુભને પ્રાપ્ત કરનારું થાય છે. આ લગ્નમા જે બાર માસ છે તે બાર લવ (ભુવન) જાણવા જે માસમા સૌમ્ય અને કૂર ગ્રહો હોય તે માસમા તે દિશામા શુભાશુભ કૃણ જાણવું મેષ પ્રવેશ લગ્નમા અને વર્ષ લગ્નમા જો સાતમા સ્થાનને વિષે પાપ ગ્રહ હોય તો ધાન્યના સમૂહનો નાશ થાય છે મેષ સંક્રાંતિના પ્રવેશ સમયે ધન સ્થાનને વિષે, વ્યય સ્થાનને વિષે કે કેન્દ્રને વિષે

શુભ શ્રદ્ધ હોય તથા પિતાના નશ્વરને વિષે શુભ શ્રદ્ધની કે
મિત્ર શ્રદ્ધની હિંદિ પઠવી હોય તો મુકાળ થાય છે, અન્યથા
દુકાળ પડે છે

મત્તાંતર—જ્યોતિષ શાસ્ત્રના વિદ્વાનોએ જ્યેષ્ઠ શુકલ પ્રતિ
પદાને દિવસે પ્રારભમાં વર્ષના લગ્નનો શુભાશુભ વિચાર કરવો.
તે આ પ્રમાણે—મેષ લગ્નમાં વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો પૂર્વ
દિશામાં દુકાળ પડે, અને રાજાઓનો વિશ્વરૂ થાય. દક્ષિણ
દિશામાં મુકાળ થાય, તથા પૃથ્વી ઘણા ધાન્ય અને રસાયણ
સુકત થાય છે, ધાન્ય વેવવામાં લાજ થાય છે, વરસાદ ખરિ-
પૂર્વ વરસે, તથા થી તેલ વગેરે વસ્તુ અને ઠરીયાણાં મેંઘ
થાય ઉત્તર દિશામાં મુકાળ થાય, રાજાઓ ઉદ્દેગ પામે, મધ્ય
દેશમાં માટી વૃદ્ધિ થાય અને ધાન્યના સમૃદ્ધની પ્રાપ્તિ થાય.
વૃષ લગ્નમાં વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો પશ્ચિમમાં દુકાળ પડે,
પૂર્વમાં રાજાઓનો વિશ્વરૂ થાય, ઉત્તરમાં ધાન્યની અર્ધ પ્રાપ્તિ
થાય, અને દક્ષિણમાં વિશેષ દુકાળ પડે મિથુન લગ્નમાં વર્ષ
નો પ્રવેશ હોય તો સુદ થાય, પૂર્વમાં ધાન્યનો વિક્રય કરવો,
ઉત્તર અને દક્ષિણમાં ઘણો વરસાદ થાય, તે વળતે ધાન્યનો
સમૃદ્ધ કરવો ઉચિત છે પશ્ચિમ દિશામાં ઘોઠો વરસાદ થાય,
છત્રલજ અને વિશ્વરૂ થાય, મધ્ય દેશમાં ધાન્યની અર્ધ પ્રાપ્તિ
થાય અને પશુઓમાં રોગની વૃદ્ધિ થાય. કર્ક લગ્નમાં વર્ષનો
પ્રવેશ હોય તો પૂર્વ દિશામાં મુખની પ્રાપ્તિ થાય, ઉત્તર
દિશામાં વિશ્વરૂ થાય, પશ્ચિમ દિશામાં નવ માસ દુકાળ રહે,
આઠ માસ પર્વત ધાન્ય અને પશુઓનો વિક્રય કરવો. દક્ષિણ
દિશામાં અને મધ્ય દેશમાં સુખ થાય અને પશુઓમાં પીડ
થાય સિંહ લગ્નમાં વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો દક્ષિણ દિશામાં

દાઢવાળા પ્રાણીઓનો ભય થાય, છ માસ સુધી ધાન્ય
સસ્તું રહે અને વરસાદ ઘણો થાય પશ્ચિમ દિશામાં ધાતુ,
વસ્તુ અને ફળાદિક મોઘા થાય. ઉત્તરમાં ઘણી વૃષ્ટિ થાય
અને રાજ તથા પ્રજા સુખી થાય પૂર્વ દિશામાં ધાન્યની અર્ધ
પ્રાપ્તિ થાય, પાચ માસ પછી શુભ થાય, મધ્ય દેશમાં પાંચ
માસ સુધી યુદ્ધ થાય અને દેશ ઉજ્જૈન થાય કન્યા લગ્નમાં
વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો પૂર્વ દિશામાં મનુષ્યો સુખી થાય, ઘી
મોઘુ થાય તથા ત્રણ માસ સુધી મજાક વગેરે સોંધું રહે
દક્ષિણ દિશામાં મરડીનો રોગ અને અગ્નિનો ઉપદ્રવ થાય તથા
લોકો દુઃખી થાય પશ્ચિમ દિશામાં વિગ્રહ અને અન્નની મોઘ-
વારી રહે, પૂર્વ દિશામાં પશુઓને સુખ થાય, ઉત્તર દિશામાં
રાજાઓનો વિગ્રહ થાય, મધ્ય દેશમાં પ્રજાનો ભગ થાય અને
ઘી સોઘુ થાય તુલા લગ્નમાં વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો મધ્ય
દેશમાં છત્રભગ થાય, વિગ્રહ થાય, પૂર્વ દેશમાં ધાન્યનો વિક્રય
કરવો, છત્રભગનો ઉપદ્રવ થાય, દુકાળ થાય, ઘણો વાયુ વાય,
થોડો વરસાદ થાય, પશ્ચિમ દિશામાં મોટું યુદ્ધ થાય, સર્પા-
દિક દાઢવાળા જાતુઓનો ભય થાય, અન્નનો ભાવ તેજ થાય,
દક્ષિણ દિશાના લોક સુખી થાય, ઉત્તર દિશામાં દુકાળ થાય,
તથા પશ્ચિમ દિશામાં જે માસ સુધી કાઠક ઉત્પાતનો સભવ
રહે વૃશ્ચિક લગ્નમાં વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો પશ્ચિમ દેશમાં નવ
માસ સુધી દુકાળ રહે, ઉત્તર દિશામાં અન્નની અર્ધ પ્રાપ્તિ
થાય, ધાતુઓ સોઘી થાય, પૂર્વ દેશના રાજાઓમાં વિગ્રહ
થાય, ત્રણ માસ સુધી મનુષ્યોને દુઃખ થાય, પછીથી સુખ
થાય, તથા મધ્ય દેશમાં ધાન્યનો નાશ થાય, દક્ષિણમાં
આવતા વર્ષમાં દેશભંગ થાય, પાચ માસ પછી ધાતુનો વિક્રય

કરવે. ખનુષ્ય લગ્નમાં વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો ઉત્તર અને પૂર્વ દેશના મનુષ્યો સુખી થાય, ઘણો વરસાદ અને સુમળ મામ, મધ્ય દેશમાં રાજનો ઉપદ્રવ થાય, પશ્ચિમ દેશમાં પાંચ માસ પછી ધી અને ધાન્ય સસ્તાં થાય, દક્ષિણ દેશમાં લોકો સુખી થાય પણ જોને કાંઈક પીઠા થાય મકર લગ્નમાં વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો ઉત્તર દેશમાં મોટો ઉત્પાત થાય, રાજનો ક્ષય થાય, પશ્ચિમ દેશમાં જ્યેષ્ઠ વર્ષ સારું ધાન્ય ઉત્પન્ન થાય અને ઘણું સુખ પ્રાપ્ત થાય. મધ્ય દેશમાં ધાન્યની અર્ધ પ્રાપ્તિ થવાથી ધાન્ય કાંઈક મોંઘુ રહે છે, અઠાણે મેઘની વૃદ્ધિ થાય, ધાન્ય વેચવાથી લાભ થાય. કુલ લગ્નમાં વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો પૂર્વ દેશમાં સુખ થાય, ઉત્તર દિશામાં દુકાળનો સંભવ થાય, પશ્ચિમ દિશામાં કાકાકાર અને ધાન્ય મોંઘુ થાય, દક્ષિણ દિશામાં વિજય થાય અને મધ્ય દેશમાં ઘણું સુખ પ્રાપ્ત થાય. મીન લગ્નમાં વર્ષનો પ્રવેશ હોય તો દક્ષિણમાં લોકો સુખી થાય, ધાન્યનો સંભવ કરવો લખિત છે, મધ્ય દેશમાં ધાન્યનો નાશ થાય, કનચિત્ છવ્વસળ થાય, આ રીતે વર્ષના જ મને વિષે જાણે લગ્ન બાણવાં

કર્તિ વર્ષજન્મલગ્નકેળ

પ્રથમ જે વાસુદેવ દ્વાર કહ્યું છે તેનો ચોખ્ખો સ્થાને વિચાર કરવો તેમાં જેટલો વાસુ વાય તેટલો વરસાદ અપડે વરસે અને તેથી લોકો સુખી થાય.

ચેત્ર માસની કૃષ્ણ ત્રિતીયાને દિવસે જે આકાશ વાદળાં રહિત હોય તો ભાદ્રપદ માસમાં મેઘનો ચેત્ર માસનું ફળ મોટો ઉદય થાય જેમ બાણવુ ચેત્ર વદ ત્રીજને દિવસે પ્રબળ વાદળાં થાય

અને વરસાદ વરસે તો કાર્તિક માસમાં વરસાદ થાય ચૈત્ર વદ ચોથને દિવસે વરસાદ થાય તો દુકાળ થાય છે. ચૈત્ર વદ પાંચમને દિવસે વાદળાનું દુર્દિન દેખવામા ન આવે તો તે શુભ છે. વળી બીજાના મતમા આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે—“ચૈત્ર વદ બીજથી પાચ દિવસ સુધીમા જળની વૃદ્ધિ થાય તો આગળ પર જળનો નિરોધ થાય છે એમ પૂર્વના આચાર્યોએ કહ્યું છે ” શ્રી હીરવિજયસૂરિએ કહ્યું છે કે—“ચૈત્ર વદ બીજ, ત્રીજ, ચોથ અને પાચમને દિવસે જે વરસાદ વરસે અને પૂર્વ દિશાનો વાયુ વાય તો મેઘનો ઉદય વિલખે થાય ” લોકમા પણુ કહ્યું છે કે—“ચૈત્ર વદ છઠ્ઠને દિવસે વાદળાં કે વાયુ ન હોય તો સમગ્ર ધાન્ય ઉત્પન્ન થાય છે તેમા કાઈ પણ સંશય નથી ” વળી ચૈત્ર વદ પાચમ પછી નવ દિવસ સુધી નિર્મળતા હોય (તો તે શુભ છે) એમ પહેલા કહી ગયા છે ચૈત્ર વદ પાચમને દિવસે હસ્ત નક્ષત્ર આવતું હોય અને વીજળી, ગર્જના તથા વાદળા ન હોય તો તે વર્ષ શુભ થાય છે. ચૈત્ર વદ તેરશ, નામ અને પાચમને દિવસે વીજળી, ગર્જના કે વાદળા હોય તો વૃદ્ધિની હાનિ થાય છે ચૈત્ર વદ સાતમને દિવસે જે આકાશ વાદળાવડે વ્યાપ્ત હોય તો રાત્રી વસ્તુ મોઘી થાય છે તેમા કાઈ પણ સંશય નથી કહ્યું છે કે—“ચૈત્ર વદ પાચમ, નામ અને તેરશને દિવસે જે ગર્જના થાય તો ચાર માસ સુધી વરસાદ વરસે નહીં એમા કાઈ સંદેહ નથી ચૈત્ર શુદ્ધ પડવો, બીજ, ત્રીજ અને ચોથ એ દિવસોમા જે વૃદ્ધિ થાય તો ચોમાસાના ચાર માસ વરસાદ વરસે ” બીજાના મતમા કહ્યું છે કે—“ચૈત્ર માસની પહેલી (સુદ) પ્રતિપદાને દિવસે મેઘની ગર્જના કે વૃદ્ધિ થાય તો શ્રાવણ

અને જાદ્રપદ માસમાં વૃષ્ટિ થાય નહીં.” લોકમાં પણ મુકું
 છે કે—“ચૈત્ર શુકલ પ્રતિપદાને દિવસે મેધની મજાના, વીજળી
 કે વાદળો ન થાય અને પૂર્ણિમાને દિવસે ચિત્રા નક્ષત્ર હોય તે-
 દામથી બમણા દોણ માન્ય મળે અર્થાત્ ઘણું સસ્તું મળે.”
 ચૈત્ર શુદ્ધ પોંચમ, સાતમ અને તેરશને દિવસે વાદળો હોય
 તો તે મેષ છે, ચરતુ વરસાદ થાય તો તે દુઝડાયક છે એ
 ચૈત્ર માસના શુકલ પક્ષમાં આર્દ્રા નક્ષત્રથી શ્વાતિ નક્ષત્ર સુધી
 માં વાદળો થાય, પણ જળ પ્રવાહરૂપ વૃષ્ટિ ન થાય તો વર્ષ
 સારુ થાય છે ચૈત્ર શુદ્ધ અગ્ર્યારશને દિવસે રવિવાર હોય અને
 તે દિવસે દુર્દિન રહે તો જીવારનો સમ્રાટ કરવો, તેનાથી
 આર માસે સારો લાભ થાય છે ચૈત્ર માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં
 જ્યેષ્ઠ તથા આઠમને દિવસે વાદળો થાય અને ઉત્તરનો વાલુક
 વાય તો જયતનુ શુભ થાય છે ચૈત્ર માસના શુકલપક્ષમાં
 તેરશને દિવસે ધૂળ સહિત વાલુ વાય કે જુમર વરસે તો તે
 વર્ષે વરસાદ વરસે નહીં ચૈત્ર માસના શુકલપક્ષમાં દશમને
 દિવસે શનિવાર અને મધ્યા નક્ષત્ર હોય તથા તે દિવસે વર-
 સાદ વરસે તો સમસ્ત વર્ષમાં ધાન્યના મૂલ્યની પ્રાપ્તિ
 થાય નહીં.

વૈશાખ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં પ્રતિપદાને દિવસે સૂર્યોદય
 વખતે જ આકાશમાં સૂર્ય વાદળોથી

વૈશાખ માસનું આશ્ચર્યજનક હોય તો તે વર્ષને હિત-
 કારક છે વૈશાખ માસના શુકલ પક્ષ કે

કૃષ્ણ પક્ષની જ્યેષ્ઠ અને આઠમને દિવસે

ગર્જાવ, વીજળી અને વૃષ્ટિ થાય તો તે વર્ષને આનંદ કર-
 નાર છે મર્તાતરમાં શ્રી હીરવિજયસુરિ કહે છે કે—“એ

વૈશાખ માસમાં શુકલ કે કૃષ્ણ પક્ષની આઠમ અને ચૌદશને દિવસે ગર્જના થાય, વીજળી ચમકે અને આકાશ વાદળાથી આંછાદિત થાય તો ચાર માસ નિરતર વરસાદ વરસે. ”

વૈશાખ માસના કૃષ્ણ પક્ષની અગ્યારશને દિવસે વાદળાં ઘણા થાય તો ધાન્યને વેચીને પણ ખેતી કરવી વૈશાખ માસના શુકલ પક્ષમાં પ્રતિપદા અને દ્વિતીયાને દિવસે વાદળા હોય તો તે શુભ છે જો ત્રીજને દિવસે પણ વાદળાં હોય તો વરસાદ સારો થાય, પણ રોગની વૃદ્ધિ થાય વૈશાખ માસના શુકલ પક્ષમા દશમ અને અગ્યારશને દિવસે વાદળા ન હોય તો તે શુભકારક છે વૈશાખ માસમાં જ્યારે અશ્વિની નક્ષત્ર હોય તે દિવસે વરસાદ થાય તો રાત્રી વસ્તુ મોંઘી થાય છે વૈશાખ જુદ પાચમને દિવસે વરસાદ અને વાદળાં હોય તો સર્વ ધાન્યનો સમ્રહ કરવો, તેથી ભાદ્રપદ માસમા લાભ થાય વૈશાખ શુકલ પ્રતિપદા તથા સાતમ, આઠમ અને નોમ એ તિથિએ વાદળાંનો ઉદય થાય તો શીઘ્ર વરસાદ વરસે છે વૈશાખ માસના શુકલ પક્ષમા અગ્યારશ, ખારસ અને તેરશ એ ત્રણ દિવસે વૃષ્ટિ કે વાદળા થાય તો હુકાળ પડે છે, અને પૂર્ણિમાને દિવસે વરસાદ થાય તો ભાદ્રપદ માસમા ધાન્ય મોંઘું થાય વૈશાખ માસમા પાચમ, સાતમ, નોમ, અગ્યારશ અને તેરશ એ દિવસોમા વૃષ્ટિ થાય તો લોકમાં શુભ થાય છે.

જ્યેષ્ઠ માસમા શુકલ અને કૃષ્ણ પક્ષની આઠમ અને ચૌદશ તથા કૃષ્ણ પક્ષની દશમ એ જ્યેષ્ઠ માસનું કૃણ દિવસોમા વરસાદ થાય તો ભાદ્રપદ માસમા અધિક વરસાદ વરસે જ્યેષ્ઠ માસની દશમની રાત્રિએ જો ચંદ્ર દેખાય નહીં તો તે વર્ષ

વૃદ્ધિનો શેષ થાય અને પૃથ્વી છત્ર સહિત યાય, શબ્દ સહિત યાય. જ્યેષ્ઠ માસના કૃષ્ણ પક્ષની અધ્યારશ અને ભારતને દિવસે મેઘની ઝર્જના થાય, વીજળી ચમકે અને વૃદ્ધિ યાય તો તે વર્ષ સુખદાયક થાય છે. જ્યેષ્ઠ અને આષાઢ માસમાં શદિષ્ઠી નક્ષત્રને દિવસે આકાશ વાદળ સહિત હોય તો વૃદ્ધિનો નાશ થાય છે, પરંતુ તે દિવસે જો વરસાદ વરસે તો તે વર્ષે વૃદ્ધિની વૃદ્ધિ થાય છે. જ્યેષ્ઠ માસમાં મૂળ નક્ષત્રને દિવસે અને ભેવટના જો દિવસે વરસાદ વરસે તો દુઃખાળ થાય છે તથા કેવળ વીજળી ચમકે, અને ધૂળ સહિત વાતુ વાય તો તે શ્રેષ્ઠ છે. જ્યેષ્ઠ અને આષાઢ માસમાં જે જે દિવસે વૃદ્ધિ થાય તે તે દિવસે આવજી અને ભાદ્રપદ માસમાં અવશ્ય વૃદ્ધિ થાય છે. જ્યેષ્ઠ માસમાં અવજી અને ધનિષ્ઠા નક્ષત્રને દિવસે વીજળી ચમકે અથવા ઝર્જના થાય તો સુખાળ થાય છે, અને ચતુર્મા સુદ શદિષ્ઠી નક્ષત્રને દિવસે આકાશમાં વાદળાં ન હોય તો વૃદ્ધિનો વિનાશ થાય છે. જ્યેષ્ઠ સુદ બીજને દિવસે ઝર્જના થાય તો વૃદ્ધિના ઝર્જનો પાત (નાશ) થાય છે. જ્યેષ્ઠ સુદ બીજને દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્ર હોય અને તે દિવસે વૃદ્ધિ થાય તો દુઃખાળ પડે. જ્યેષ્ઠ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં બીજ વિશેષ તિથિમાં આર્દ્રા નક્ષત્ર હોય ત્યાંથી સ્વાતિ નક્ષત્ર સુધી હય નક્ષત્રોના દિવસોમાં જો વૃદ્ધિ થાય તો ઝર્જપાત થાય છે. જ્યેષ્ઠ માસની પંચમને દિવસે, વૃષ સંક્રાંતિને દિવસે પૂર્વાષાઢા નક્ષત્રને દિવસે કે મૂળ નક્ષત્રને દિવસે જો વરસાદ થાય તો તે દોષકારક નથી. જ્યેષ્ઠ માસનો પૂર્ણિમાને દિવસે મૂળ નક્ષત્ર હોય અને તે દિવસે જો વૃદ્ધિ થાય તો સાદા દિવસ

પછી વરસાદ થાય છે. જ્યેષ્ઠ પૂર્ણિમાના મૂલ નક્ષત્રના પ્રથમ ચરણમા વરસાદ થાય તો આષાઢ માસમા વૃષ્ટિનો રોધ થાય છે, બીજા ચરણમા વરસાદ થાય તો શ્રાવણ માસમા વૃષ્ટિનો રોધ થાય છે, ત્રીજા ચરણમા વરસાદ થાય તો બાદ્રપદ માસમા વૃષ્ટિનો રોધ થાય છે અને ચોથા ચરણમા વરસાદ થાય તો આશ્વિન માસમા વૃષ્ટિનો રોધ થાય છે. એ જ પ્રમાણે શ્રવણ અને ધનિષ્ઠાના ચરણોમા વરસાદ ન થાય તો કેમથી ચાર માસમા વૃષ્ટિ ન થાય એમ જાણવું જ્યેષ્ઠ માસના કૃષ્ણ પક્ષમા શ્રવણાદિક નક્ષત્રમાં વૃષ્ટિ ન થાય તો આગળ ચોમાસામા પણ વરસાદ થાય નહીં અને શ્રવણાદિક નક્ષત્રમાં વૃષ્ટિ થાય તો આગળ પણ ઘણી વૃષ્ટિ થાય છે જ્યેષ્ઠ માસમાં ચિત્રા, સ્વાતિ અને વિશાખા નક્ષત્રને દિવસે વાદળા હોય તો તે શુભ છે, અને તે દિવસોમા આકાશ નિર્મળ હોય તો આષાઢ માસમા વૃષ્ટિ ન થાય પણ શ્રાવણ માસમા વૃષ્ટિ થાય છે

જ્યેષ્ઠ માસ પૂર્ણ થયા પછી આષાઢ માસની પહેલી પ્રતિપદાને દિવસે મેઘની ગર્જના થાય,

આષાઢ માસનું વીજળી ચમકે અને વરસાદ વરસે,

કૃષ્ણ તો એ માસ સુધી વૃષ્ટિનો નિરોધ થાય છે આષાઢ કૃષ્ણ પક્ષની ચોથને

દિવસે સૂર્યોદય વખતે જો સૂર્ય વાદળાથી આચ્છાદિત હોય તો સાડા ત્રણ માસ પછી મેઘનો ઉદય થાય છે આષાઢ કૃષ્ણ પક્ષની ચોથને દિવસે સૂર્યાસ્ત સમયે જો વરસાદ ન વરસે તો જળની દુર્લભતા થાય, આષાઢ કૃષ્ણ પક્ષની આઠમને દિવસે ચંદ્રના ઉદય વખતે જો વાદળાવડે આકાશ વ્યાપ્ત

થાય તો પૃથ્વી જળથી પૂર્ણ થાય છે હોઠમાં પણ ઠણું છે
 કે—“આપાદ માસના કૃષ્ણ પક્ષની આઠમ અને નોમની રાત્રિએ
 બે ચદ્ર વાદળાંથી આશીર્વાદ થાય તો જનાજ સંધુ
 થાય.” જન્ય સ્થળે પણ કહ્યું છે કે—“આપાદ માસના કૃષ્ણ
 પક્ષની આઠમને દિવસે રાત્રે ચદ્રમા વાદળાંઓથી ઢાંકાયેલા
 હોય તો આર માસ સુખી સારો વરસાદ વરસે અને ઘણું
 ધાન્ય ઉત્પન્ન થાય.” આપાદ માસના કૃષ્ણ પક્ષની નોમને દિવસે
 વીજળી સહિત વાદળા હોય તો ધાન્યને વેચીને પણ ખેતી
 કરવા માટે હર્ષ મુગ્ધ થવું આપાદ માસમાં કૃષ્ણ પક્ષને વિશે
 ખનિષ્ઠા અને ઋષણ નક્ષત્રને દિવસે જર્જના કે વીજળી ન
 હોય તો હેડનો ભગ થાય જોમ બાણવું આપાદ માસમાં શકિષ્ઠી
 નક્ષત્રને દિવસે વીજળી અને વરસાદ થાય તો તે કિતકારક
 છે તેમજ આપાદ માસમા સ્વાતિ નક્ષત્રને દિવસે પણ વીજળી
 અને વરસાદ થાય તો તે પણ કિતકારક છે આપાદ મુદ પ્રતિ
 પદા, બીજ અને ત્રીજ એ ત્રણ દિવસ બે વૃષ્ટિ થાય તો
 જનુકેમી એક દ્રોણ, બાર દ્રોણ અને સોળ દ્રોણ જળની વૃષ્ટિ
 થાય. તે વિશે કહ્યું છે કે—“આપાદ શુકલ પ્રતિપદાને દિવસે
 બે મેઘ જર્જના અને વીજળી થાય તો એક દ્રોણ જળ વરસે,
 બીજને દિવસે જર્જના અને વીજળી થાય તો બાર દ્રોણ અને
 ત્રીજને દિવસે સોળ દ્રોણ જળવૃષ્ટિ થાય છે તથા ચૈથને દિ
 વસે જર્જના અને વીજળી હોય તો ધાન્ય ઘણું થાય છે.”
 આપાદ મુદ પાંચમ વગેરે ચાર તિથિને દિવસે જેટલાં વાદળાં
 હોય એટલાં વર્ષાઋતુમાં મેઘનો ઉદય બાણવો આપાદ મુદ
 નોમ અને હશમને દિવસે વરસાદ થાય તો તે શુભ છે અને
 કેવળ વામુ વાય અને વરસાદ ન વરસે તો દુઃખ પડે છે

આષાઠ માસની અમાવાસ્યા તથા શુકલ અને કૃષ્ણ પક્ષની નોમને દિવસે સૂર્ય નિર્મળ ઉદય પામે એટલે કે સૂર્યોદય સમયે આકાશ નિર્મળ હોય તથા મધ્યાહ્ન સમયે અને સૂર્યાસ્ત સમયે વૃષ્ટિ કરનાર વાદળા હોય તો મોટી નદી વિના ખીજે કાંઈ પણ ઠેકાણે જળ દેખાય નહીં. લોકમા કહ્યું છે કે—“ આષાઠની અમાવાસ્યાને દિવસે જો વરસાદ ન હોય તો હે માણસ ! વરસાદ વરસે નહીં ” આષાઠ શુકલ ચતુર્થીને દિવસે વીજળી, વરસાદ અને ગર્જના હોય તો વર્ષાકાળમા અવશ્ય વરસાદ થાય અને જો દૈવયોગે વરસાદના ચિહ્નો ન દેખાય તો સમુદ્રમા જ જળ હોય છે અથવા પુસ્તકમા જળ શબ્દ દેખાય છે આષાઠની પૂર્ણિમાને દિવસે પ્રથમ પ્રહરે વાદળા હોય તો સુકાળ થાય નહીં, માત્ર એક જ માસ વૃષ્ટિ થાય, ધાન્ય થોડું પાકે અને લોકમા મહાભય થાય, બે પ્રહર ચાર પ્રહર વાદળાં રહે તો ધાન્ય અને તૃણ સરખાં થાય અર્થાત્ ધાન્ય ઘણું સસ્તુ થાય. અને છ પ્રહર વાદળા હોય તો ગ્રીષ્મ ઋતુના ધાન્ય પણ પાકે નહીં

શ્રાવણ માસમા પ્રથમ (કૃષ્ણ) પક્ષમા અશ્વિની નક્ષત્રને દિવસે મેઘવૃષ્ટિ થાય તો સર્વ દોષને

શ્રાવણ માસનું દૂર કરી સુકાળ થાય છે શ્રાવણ માસમાં ફળ ઘણી વીજળી ગળકે અને મેઘની ગર્જના થાય તો મન ઇચ્છિત વૃષ્ટિ થાય છે

અને વર્ષ ઉત્તમ થાય છે શ્રાવણ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં ચોથને દિવસે સૂર્યોદય વખતે વાદળા અને વૃષ્ટિ હોય તો સર્વત્ર નિરતર સુખદાયક વૃષ્ટિ થાય છે શ્રાવણ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં પાંચમને દિવસે આકાશ નિર્મળ હોય તો તે શુભ છે ત્યાર

પછી જાદાર પહેાણી જાદર મેઘ જળને મૂકે છે આવણ માસના કૃષ્ણ પક્ષની ચૌદશને દિવસે જો વાદળાં ન ઢોલ તો પૃથ્વીતળ ઉપર શક્તિસોનું દુષ્ણ થાય નહીં. આવણ માસની જામાવાસ્થાને દિવસે જો વૃષ્ટિ થાય તો જા જરાચર વિશ્વ મુખી થાય અને જલાબલ ન થાય. આવણ માસમા વિજા, સ્વાતિ અને વિશાખાના દિવસે જો વરસાદ ન થાય તો નીક જમેરે કરીને નદીને કંઠે ઘર કરવું ઉચિત છે (કેમકે કોઈ ઠેકાણે જળ મળશે નહીં). આવણ માસના પહેલા પખવાડિયાની પાંચમને દિવસે જો મેઘની વૃષ્ટિ થાય તો વાર માસ પૃથ્વી જલથી પૂર્ણ રહે. તે વિષે સદૃઢેવ નામના દેવજે કહ્યું છે કે—“હે સખી ! આવણ માસના પહેલા પક્ષની પાંચમને દિવસે જો વૃષ્ટિ થાય તો વાર માસ મુખી નિર્વજ્જાં વરે છે” મતાવરમાં જા પ્રમાણે કહ્યું છે—“આવણ જયવા ભાદ્રપદ માસના કૃષ્ણ પક્ષની પાંચમને દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો અક્ષમાત ઇતિનો ઉપદ્રવ થાય છે” આવણ માસના શુક્લ પક્ષની સાતમને દિવસે સૂર્યાસ્ત સમયે વરસાદ ન થાય તો જળની જાયા સર્વથા ઊઠી રેવી. આવણ શુક્લ અષ્ટમીને દિવસે પ્રાતઃકાળે વાદળાંનો જાડજર થાય અને સૂર્ય આશ્ચર્યકિત થાય તો પૃથ્વી જળમય થાય છે, આવણ માસની પૂર્ણિમાને દિવસે અક્ષમા વાદળાંથી આશ્ચર્યકિત થઈ ઉદય પામે તો સમસ્ત જગત મુખી થાય, રાજ્ય સભા મુખ અને ઘણી વૃષ્ટિ થાય. આવણ માસની કૃષ્ણ અતુર્થીને દિવસે પૂર્ણભાદ્રપદ નક્ષત્રમાં વરસાદ થાય તો મેઘનો માટો ઉદય જાણવો, આવણ માસની શુક્લ અતુર્થી, પૂર્ણિમા, અતુર્થી, પચમી અને સપ્તમીને દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો તે શુભ છે જો

સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય અને સિંહ સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ ન થાય તો પૃથ્વી પર ધાન્યની નીપજ ઘણી થાય કહ્યું છે કે-“ સિંહ સંક્રાંતિના આરભમા અને ઠર્ક સંક્રાંતિના અતમા જો વરસાદ થાય તો હે ભડલી ! એક માસની અદર વરસાદ થાય ” શ્રાવણ સુદ સાતમને દિવસે સ્વાતિ નક્ષત્ર હોય અને તે દિવસે જળની વૃદ્ધિ થાય તો પ્રજાને આનંદ થાય, રાજ્યમા સુખ થાય અને પૃથ્વી અનેક ભોગોવડે યુક્ત થાય શ્રાવણ વદ અગ્યારશને દિવસે થોડી પણ વૃદ્ધિ થાય તો વર્ષ સારું થશે, તેમા કાંઈ પણ સંશય નથી. શ્રાવણ માસની ચૌદશ, પૂનમ, ચૌથ, પાચમ અને સાતમને દિવસે વરસાદ થાય તો વર્ષ સારુ થાય, અન્યથા નહીં

ભાદ્રપદ માસની બીજને દિવસે જો ચંદ્ર દેખાય નહીં તો સંપૂર્ણ પ્રકારે શ્રેષ્ઠ વૃદ્ધિ થાય, ભાદ્રપદ માસનું અને ધાન્યની અત્યંત નીપજ થાય કૃણ ભાદ્રપદ શુકલ પચમીને દિવસે જો દેવના કોપથી વૃદ્ધિ ન થાય તો જાણુવું કે સજ્જન પણ દુર્જન થઈ જાય. જો અગસ્તિના ઉદય વખતે વરસાદ થાય તો તે હર્ષને માટે છે, તે વખતે સર્વ ધાન્ય પાકે છે અને જો વૃદ્ધિ ન થાય તો બિક્ષા પણ દુર્લભ થાય ભાદ્રપદ માસની સાતમને દિવસે વરસાદ ન વરસે, ગર્જના ન થાય અને વીજળી પણ ન ઝબકે તો દેવ કાળનો વિઘાત કરનાર જાણુવો ભાદ્રપદ માસની નોમને દિવસે વરસાદ વરસે તો દુકાળ પડે, અને અગ્યારશને દિવસે વરસાદ વરસે તો ધાન્ય સોઘુ થાય ભાદ્રપદ માસમા દશમને દિવસે આકાશ નિર્ભળ હોય તો લોકમા મગ, અડદ અને ચોળા

વળેરે ધાન્ય ઘણું ઉત્પન્ન થાય સિદ્ધ સક્રિયતાને દિવસે
 વૃદ્ધિ થાય તો તે લોકોના શુભને માટે કહી નથી, પરંતુ
 ત્યારપછી જો દિવસની અંદર જો દેવગોળે વૃદ્ધિ થાય તો તે
 પ્રથમની વૃદ્ધિનો હોય રહેતો નથી અને જોકે માસ સુધી વૃદ્ધિ
 થાય છે ત્યારપછી માસની શ્રેષ્ઠતાને દિવસે જો વૃદ્ધિ થાય તો
 લોકમાં યશની ઉત્પત્તિ થાય છે.

આશ્વિન માસની ચોથને દિવસે સૂર્યોદય વખતે જો વાદળ
 થાય તો લોકોના કલ્યાણ માટે શુભ
 આશ્વિન માસનું વૃદ્ધિ થાય છે આશ્વિન માસની કૃષ્ણ
 કૃણ પક્ષની હથમને દિવસે વાદળાં, બીજાની
 કે વરસાદ થાય તો અઠક અને તલ
 મોઘાં થાય છે આશ્વિન માસના શુકલ પક્ષની સાતમ અને
 આઠમ જો જળ સહિત હોય (તે દિવસે જો વૃદ્ધિ થાય) તો
 સુકાળ થાય તથા રાત્રીઓનો વિશ્વક શ્યાવ થાય.

કાર્તિક માસની એકાદશીને દિવસે જો વાદળાં જોવામાં
 આવે તો આવાહ માસમાં સારી વૃદ્ધિ થાય
 કાર્તિક છે, તેમા કાંઈ પણ સયમ નથી કાર્તિક
 માસનું કૃણ માસની બીજ અને ત્રીજને દિવસે વૃદ્ધિનાં
 ચિહ્ન જોવામાં આવે તો આવતા વર્ષમાં,
 ઘણી વૃદ્ધિ થાય, અને જો વૃદ્ધિના ચિહ્ન જોવામાં ન આવે
 તો વૃદ્ધિ થાય નહીં. કાર્તિક માસની બારણની રાત્રિએ, માર્ગ
 શીર્ષ માસની હથમના દિવસના આઠમાં, પોષ માસની પાંચમે
 અને માઘ માસની સાતમે જો મેઘની વૃદ્ધિ થાય અથવા
 જર્જર થાય તો આવણ માસમાં જરા પણ વૃદ્ધિ થાય નહીં.
 કાર્તિક માસની બીજ, ત્રીજ, નોમ, અમ્યાસ અને તેરથને

દિવસે વૃષ્ટિ થાય તો તે વર્ષે ઘણો વરસાદ થાય કાર્તિક માસની સંક્રાંતિના છેલ્લા બે દિવસમાં વૃષ્ટિ થાય તો આવતું વર્ષ 'શ્રેષ્ઠ' થાય છે

માર્ગશીર્ષ માસની પ્રતિપદાને દિવસે વીજળી, ગર્જના કે વૃષ્ટિ ન થાય તો કુશલ પુરુષોએ ગર્ભની માર્ગશીર્ષ કુશળતા ઠહી છે માર્ગશીર્ષ માસની માસનુ ફળ ચોથ અને પાચમને દિવસે વાદળા હોય તો આગળના વર્ષમા પૃથ્વીતળ વૃષ્ટિથી

પૂર્ણ થાય છે માર્ગશીર્ષ માસની સાતમના દિવસે અને રાત્રે બે આકાશ નિર્મળ રહે તો વૈશાખ માસમા ધાન્ય મોઘુ રહે અને બે આકાશ વાદળા સહિત હોય તો ધાન્ય મોઘુ થાય માર્ગશીર્ષ શુકલ દ્વાદશી અને અમાવાસ્યાને દિવસે બે વૃષ્ટિ થાય તો આગળનું વર્ષ શુભ થાય, એમ પંડિતોએ જાણવું

પોષ માસના કૃષ્ણ પક્ષની આઠમને દિવસે બે વૃષ્ટિ ન થાય તો આર્દ્રા નક્ષત્રમા સૂર્યનો પ્રવેશ

પોષ માસનું ફળ થાય ત્યારે જળ અને સ્થળ એકાકાર થઈ જાય છે અર્થાત્ ઘણી વૃષ્ટિ થાય

છે પોષ માસના કૃષ્ણ પક્ષની દશમની રાત્રિએ બે વરસાદ વરસે તો ભાદ્રપદ માસમા ઘણી વૃષ્ટિ થાય છે પોષ માસમાં વીજળી ઝળકે, ગર્જના થાય અને વાદળા વગેરે દેખાય તો પૃથ્વી પર મેઘનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો છે એમ જાણવું, અર્થાત્ ગર્ભ રહ્યો છે એમ જાણવું પોષ માસમા વાદળા થઈને વીજળી ચમકે અને વૃષ્ટિ થાય તો જાણવું કે જગતને આનંદ આપનારો મેઘનો ગર્ભ વૃદ્ધિ પામે છે બે પોષ માસની છઠ્ઠે

દિવસે વરસાદ થાય તો બાદપદ માસના કૃષ્ણપક્ષમાં મેઘનો ઉદય થાય, અને પોષ માસના શુકલ પક્ષમાં વરસાદ થાય તો શ્રાવણ માસમાં વરસાદ વરસે નહીં. પોષ માસના શુભ પક્ષની સ્થિતિ, બાઠમ અને નોમને દિવસે વીજળી અને ઝળઝળ થાય તો મુળની સ્થિતિને માટે મેઘનો ઝળઝળ થાય છે. પોષ માસની અધ્યારસ, છત્ર, પૂનમ કે અમાવાસ્યાને દિવસે વરસાદ ન થાય તો આષાઢ માસમાં ઘણો વરસાદ થાય. પોષ માસના શુકલ પક્ષની બોદયને દિવસે વીજળી દેખાય તો તે ઉત્તમ છે, કેમકે તેથી આષાઢ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં મેઘનો મોટો ઉદય થાય છે.

વીજળી, વાદળાં, ઈંદ્રધનુષ અને મત્સ્ય વગેરે જોઈ પશુ બિહુ ન દેખાય તો આર્દ્રાદિક જોઈ પશુ નક્ષત્ર વરસે નહીં, અને જો તે બિહુ દેખાય તો વત્સાળ વૃષ્ટિ થાય છે. આ બિહુથી વરસાદ ઘણે કે નહીં થાય તે સર્વ બલુવામાં આવે છે. આ ઝળઝળાનું લક્ષણ જાતે જ સુમ છે, તેથી આ વીજળીના સંધે ઝળઝળાનું સુમ લક્ષણ જોવા તેવાને જતાવવા દાવક નથી. તો પશુ શુરુ ઉપર ભક્તિ રાખનારા શિશ્વને જાણ કરવા માટે મંદક કહેવાય છે.

સૂર્યને વાદળાંવડે આચ્છાદન કરી વિપુલભારીના સંધે ઝળઝળાને કરનાર દેવેદ્ર જોરાવણ સહિત ઝળઝળા કરે છે. જો ઉત્તર દિશામાં મુનસુ જેવા વર્ષુવાળી વીજળી ધબકે તો તે વીજળી જળ દેનારી છે અને વત્સાળ મેઘનો મોટો ઉદય થાય છે. પૂર્વ દિશામાં વીજળી ધબકે તો તે જળને આપનારી છે, અગ્નિ પૃથ્વીમાં વીજળી ધબકે તો તે જળનો નાશ કરનારી છે, દક્ષિણ દિશાની વીજળી અદ્ય જળને આપનારી

છે, વાયુ ખૂણાની વીજળી વાયુને કરનારી છે, પશ્ચિમ દિશાની વીજળી ઘણું જળ આપનારી અને ધાન્યની સપત્તિ આપનારી છે, નૈર્ઋત્ય ખૂણાની વીજળી જળ રહિત કહેલી છે, ઉત્તર દિશાની વિજળી શોધ વૃષ્ટિ કરનારી છે અને ઇશાન ખૂણાની વીજળી લોકમા શુભદાયક છે આ પ્રમાણે વીજળીના બેદો કહેલા છે જે દેશમા સુકાળ થવાનો હોય તે દેશમાં વીજળી જાય છે આ વીજળી દિશાઓમા શુભ રહેલી છે. તે મેઘનો માર્ગ દેખાડનારી છે વીજળી વિનાના તે મેઘો ગર્જના કરતા નથી, અને જળ વિનાના તેઓ વરસતા પણ નથી. ઘણો વાયુ અને અવાયુ, અતિ ઉષ્ણતા અને અનુષ્ણતા, અતિ વાદળા અને વાદળારહિતપણું આ છ વૃષ્ટિના ચિહ્નો છે. ચાર લાખ અને ચાર હજાર કરોડ શ્લોકપ્રમાણ મેઘમાળા નામનું મહાશાસ્ત્ર છે તેમાંથી આ હકીકત ઉદ્ધરી છે અશ્વિ આવે ત્યારે તેના પેટમા શબ્દ થાય છે તે, મેઘની ગર્જના, સ્ત્રીઓનું ચરિત્ર, ભવિતવ્યતા, અવૃષ્ટિ અને અતિવૃષ્ટિ આટલી ખામતોને દેવ પણ જાણી શકતા નથી, તો મનુષ્ય કયાથી જાણે ?

પોષ માસના શુકલપક્ષમા પાચમને દિવસે શતભિષા નક્ષત્ર હોય અને તે દિવસે વાયુ, વાદળા અને વીજળી હોય તો વૃષ્ટિનો ગર્ભ ઉત્પન્ન થાય છે તે ગર્ભ આષાઢ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં ચોથને દિવસે અવશ્ય વૃષ્ટિ કરે છે તે વખતે દ્રોણ નામનો મેઘ સાત દિવસ વરસે છે પોષ માસના શુકલ પક્ષમા સાતમ, આઠમ અને નોમને દિવસે રેવતી, અશ્વિની અને ભરણી નક્ષત્ર હોય અને તે દિવસોમા વીજળી, તુષાર, વાયુ, વાદળા અને હિમ હોય તો ગર્ભની ઉત્પત્તિ જાણવી પોષ

માસની શુકલ જ્યેષ્ઠાશીને દિવસે શાકિણી નક્ષત્રનો ચોત્ર હોમ
 અને તે દિવસે દ્વિમ પઠે, વીજળી ઘળકે અને થોડી વૃષ્ટિ
 થાય તો તેને પશ્ચિમો શુભકારક કહે છે મતાંતરમાં જા
 પ્રમાણે કહ્યું છે—“પોષ માસના શુકલ પક્ષની જ્યેષ્ઠાશીને દિવસે
 શાકિણી નક્ષત્રનો ચોત્ર હોમ અને વાહળાં પણ હોમ તો
 શતા વર્ષની વસ્તુ મેળવી થાય છે” પોષ માસની અમાવાસ્યા
 જે મૂળ નક્ષત્ર હોમ અને તે દિવસે વીજળી, વાહળાં અને
 અધિક મર્ગશ્વ હોમ તો વર્ષાઋતુના વારે માસ મેળવે મોટો
 ઉદય થાય. પોષ માસની પૂર્ણિમા અને દ્વિતીયાને દિવસે
 વીજળી ઘળકે દ્વિમ પઠે અને જાકાશ વાહળાંથી આમ રહે
 તો વર્ષાઋતુમાં વરસાદ સારો થાય. વળી જે ચિહ્નનાથી આવડ
 માસની અમાવાસ્યાને દિવસે અત્યંત જળવૃષ્ટિ થાય, સર્વ
 પ્રકારનાં ધાન્ય નીપજે, પ્રજાઓ ઉપદ્રવ રહિત થાય, સર્વ
 માથો ઘણું દુઃખ જાપનારી થાય, સર્વ પ્રજાઓ કષિત થાય
 અને આવડ માસના પહેલા પંચવાડિયામાં દ્રોણ પ્રમાણ વર
 સાદ વરસે. દ્વિતીયાને દિવસે અશ્વેષા નક્ષત્ર હોમ તો મર્ગશ્વ
 સર્પનો જય રહે, અમાવાસ્યાને દિવસે રવિવાર કે મંગલવાર
 હોમ અને તે દિવસે મેઘ વરસે તો તથા પોષની પૂર્ણિમાને
 દિવસે વાહળાંની લીધે અદ્રમા દેખાય નહીં, ઉત્તર દક્ષિણ
 વીજળી ઘળકે તથા જાકાશ વાહળાંઓથી આશ્ચર્યહિત રહે તો
 આવતા વર્ષમાં આવડુનો અમાવાસ્યાને દિવસે અવરથ વળી
 વૃષ્ટિ થાય છે પોષ માસની કૃષ્ણ સપ્તમીને દિવસે ક્વાતી નક્ષત્ર
 હોમ અને જળનો વૃષ્ટિ થાય તો સુકાળ, શેમ અને આશા
 થાય છે, તેમાં કાંઈ સહેલ નથી તેમજ તે દિવસે જાકાશ
 વાહળાંથી પાસ થાય તો થોડી વૃષ્ટિ થાય અને વરસાદ થાય

તો મહાવૃષ્ટિ થાય છે. પોષ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં તેરશ, ચૌદશ અને અમાસ એ ત્રણ દિવસ વીજળી ઝળકે તો તે ગર્ભ કરનાર છે પોષની અમાવાસ્યાને દિવસે પૂર્વ દિશામાં વીજળી થાય અથવા હિમ પડે, અથવા આકાશ વાદળાથી વ્યાપ્ત રહે તો આવતા વર્ષમાં સુકાળ થાય છે

માઘ માસમા શીત ન પડે, જ્યેષ્ઠ માસમાં પૂનમના દિવસે મૂળ નક્ષત્ર ન હોય તથા આર્દ્રા

માઘ માસનું ફળ નક્ષત્રમા વૃષ્ટિ ન થાય તો દુકાળ પડે

છે માઘ માસના શુકલ પક્ષમાં સાતમ, આઠમ અને નોમને દિવસે વાદળા રહે તો ધન ધાન્યની સમૃદ્ધિ થાય છે અને દ્વિઠમા વિવાહાદિક ઉત્સવો થાય છે આઠમને દિવસે ચંદ્ર નિર્મળ હોય તો રાજાઓ વચ્ચે વિગ્રહ થાય, અને વાદળાથી આન્ધ્રાહિત થયેલા સૂર્યનો ઉદય થાય તો પ્રાણીઓને ત્રાસ ઉત્પન્ન થાય છે કહ્યું છે કે—“ સાતમ નિર્મળ હોય અને આઠમને દિવસે વાદળા હોય તો આષાઢ માસમા વરસાદ વરસે નહીં અને શ્રાવણ માસમા પ્રાયઃ કરીને વરસાદ થાય ” માઘ માસના શુકલ પક્ષની નોમને દિવસે ચંદ્રમાનુ પરિવેષ—મડળ દેખાય તો આગળ આષાઢ માસમા વૃષ્ટિનો રોધ થાય માઘ માસની દશમને દિવસે વરસાદ થાય તો તે શુભને માટે છે તે જ પ્રમાણે નોમને દિવસે વરસાદ ન થાય તો તે પણ હર્ષને માટે છે તેમા વર્ષાઋતુ આવે ત્યારે મેઘનો મોટો ઉદય હોવાથી વૃષ્ટિમા કાંઈ પણ તકાવત નથી માઘ માસની ચૌદશને દિવસે જે પ્રહરમા વાદળા થાય તો વર્ષાઋતુના તે માસમા વરસાદ થાય નહીં શ્રીહીરવિજયસૂરિએ કરેલી મેઘમાળામા કહ્યું છે કે—“ જો માઘ માસમા હિમ પડે, વરસાદ વરસે અને વીજળી

જળકે તો ગર્જનો પૂર્ણ દોહક જાણવો માથ માસની કૃષ્ણ પક્ષની સાતમ, શાસ્ત્રન માસની પાંચમ, કૈત્ર માસની દ્વિતીયા અને વૈશાખનો પ્રથમ પ્રતિપદા—એ દિવસોમા વરસાદ થાય તો મુકાળ થાય માથ માસના કૃષ્ણ પક્ષની નોમ, હશમ અને અમ્મા રશને દિવસે એ વીજળી જળકે તો જાદુપદ માસના શુકલ પક્ષની નોમ, હશમ અને અમ્મારશે ધણે વરસાદ થાય તથા અત્યંત મુકાળ અને રાત્રીએ ઉપદ્રવ રહિત થાય એમ જાણું સાતમ નિર્મળ હોય તો તે ઇષ્ટ નથી અને વરસે તો તે શ્રેષ્ઠ છે ” કેવળકીર્તિ નામના હિજળરાવાઈ કહે છે કે—“માથ માસના શુકલ પક્ષની સાતમને દિવસે એ જાહાજમા ચોતરું વાહળાં હોય તો પૃથ્વી પર વર્ષાજલુમાં ઘણે વરસાદ થાય તેમાં કાંઈ સંશય નથી. ”

માથ માસના કૃષ્ણ પક્ષની સાતમને દિવસે સ્વાતિ નક્ષત્ર હોય અને તે દિવસે વાહળા થાય, તર્કવર સ્વાતિયોગનું ફળ થાય, કિમ પદે અને પ્રગટ થાય વાય તો સર્વ પ્રકારનું ધાન્ય પાકે અને પ્રજાઓ મુખી થાય તે જ પ્રમાણે શાસ્ત્રન, કૈત્ર અને વૈશાખ માસમાં સ્વાતિ નક્ષત્રને દિવસે વીજળી અને વાહળાં વગેરે હોય તો તે શ્રેષ્ઠ છે તે જ પ્રમાણે જાપાદ માસમાં પણ સ્વાતિ ના યોગમાં વીજળી વગેરે થાય તો મુકાળ થાય છે વસંદ મિહિર નામના જાજાર્ઈ કહે છે કે—“જદના સાથે શકિષી નક્ષત્રના યોગમાં જેવું ફળ છે, તેવી જ રીતે જાપાદ (પૂર્વાષાદ-ઉત્તરાષાદ) નક્ષત્ર અને સ્વાતિ નક્ષત્રની સાથે જદમાના યોગનું પણ ફળ જાણવું જાપાદ માસના શુકલ પક્ષમાં જા સર્વનો વિચાર કરવો તેમાં જે વિશેષ છે, તે હું કહું છું—સ્વાતિ

નક્ષત્રને દિવસે રાત્રિના પહેલા અંશમાં વરસાદ થાય તો સર્વ પ્રકારનાં ધાન્યની વૃદ્ધિ થાય, બીજા અંશમાં વરસાદ થાય તો તલ, મગ અને અડદની વૃદ્ધિ થાય, ત્રીજા અંશમાં વરસાદ થાય તો શ્રીષ્ઠ ઋતુનાં ધાન્ય જવ, ઘઉં વગેરેની વૃદ્ધિ થાય, પરંતુ શરદ ઋતુના ધાન્ય જુવાર, ખાજરી વગેરે ઉત્પન્ન થાય નહીં. દિવસના પ્રથમ ભાગમાં વૃષ્ટિ થાય તો આગળ અધિક વૃષ્ટિ થાય, બીજા ભાગમાં વૃષ્ટિ થાય તો આગળ સારી વૃષ્ટિ થાય, પણ કીડા અને સર્પ વગેરેનો ઉપદ્રવ થાય, ત્રીજા ભાગમાં વૃષ્ટિ થાય તો આગળ પર મધ્યમ વૃષ્ટિ થાય તથા રાત્રિ દિવસ વૃષ્ટિ થાય તો આગળ ઉપદ્રવ રહિત સારી વૃષ્ટિ થાય. ચિત્રા નક્ષત્રની સીધી સપાટી ઉપર ઉત્તર તરફ જે તારો દેખાય છે તે ' અપાવત્સ ' કહેવાય છે તેની સમીપે ચંદ્રની સાથે સ્વાતિ નક્ષત્રનો યોગ થાય તો તે શુભ છે

માઘ માસના કૃષ્ણ પક્ષની અષ્ટમીને દિવસે ચંદ્રમા વાદળાઓવડે આચ્છાદિત હોય તો હે બહુલી ! સારું વર્ષ થાય માઘ માસના કૃષ્ણ પક્ષની નવમીને દિવસે તથા મૂળ નક્ષત્રને દિવસે તથા ધનુષ સંક્રાંતિને દિવસે આકાશ વાદળાઓવડે વ્યાપ્ત રહે, તથા વીજળી ઝળકે અને વરસાદ થાય તો તે ગર્ભથી આગળના વર્ષમાં આષાઢ અને ભાદ્રપદ માસની નવમીને દિવસે અવશ્ય સારી વૃષ્ટિ થાય છે માઘ માસના કૃષ્ણ પક્ષની સપ્તમી, ત્રયોદશી અને ચતુર્દશી એ ત્રણ દિવસ પૂર્વ દિશામાં મેઘનો ઉદય થાય અને વાદળાઓવડે આકાશ વ્યાપ્ત રહે તો આષાઢ માસમાં સાત દિવસ સુધી ઘણા જળને ઠરનારી વૃષ્ટિ થાય અમાવાસ્યાને દિવસે મેઘનો ઉદય થાય તો ભાદ્રપદ માસની પૂર્ણિમાને દિવસે સારી વૃષ્ટિ થાય માઘ માસના શુક્લ પક્ષની પ્રતિપદા

અને ધીજને દિવસે વાહળાં હોય તો તેણે, મુઝેથી વસ્તુ અને
 ખાન્યના ભાવ તેજ રહે. જો ત્રીજને દિવસે વરસાદ ન થાય,
 પરંતુ આકાશ વાહળાઓથી ભ્રાસ રહે તો હવણુ શ્રીફળ
 અને નામરવેલનાં પાન મોઢાં થાય અતુર્યાંને દિવસે વરસાદ
 કે ઝર્જના ન થાય તો વર્ષે દુર્લભ થાય. જો પાંચમને દિવસે
 વરસાદ ન થાય અને વાહળાં થાય તો ભાદ્રપદ માસમાં
 અધિક વરસાદ થાય. જો છુનો દિવસ નિર્મળ હોય તો પૂર્ણી
 પર કપાસ મેચો થાય. સાતમને દિવસે અઢમા નિર્મળ હોય
 તો રાજાઓ વચ્ચે મોટો વિગ્રહ થાય. આઠમને દિવસે પ્રાતઃ
 કાળે સૂર્યોદય નિર્મળ હોય તો આદ્વાયા વરસાદનો નિશાન
 થાય અર્થાત્ ઘોઠી વૃદ્ધિ થાય.

શાસ્ત્રુન માસના કૃષ્ણ પક્ષની સાતમ, આઠમ અને નોમને

દિવસે મેઘનો ઝર્જના થાય તે. ગ્રામ

શાસ્ત્રુન માસનું ગ્રામને વિષે સન્નામ થાય અને ખાન્યનો

ફળ ભાવ સસ્તો થાય. શાસ્ત્રુન માસની

આઠમને દિવસે જો વરસાદ થાય તે

સુઠાળ થાય, હથમા કલ્યાણ અને અધિક ફળ થાય. શાસ્ત્રુન

માસનો સાતમ, આઠમ અને નોમ જો ત્રણ દિવસ વાહળાં

રહે તો મેઘના ઝર્જની કુશળતા બધાની અને તેમ હોવાથી

ભાદ્રપદ માસની અભાવાસ્થાને દિવસે વરસાદ સારો થાય.

શાસ્ત્રુન માસના શુક્લ પક્ષની સાતમ અને પૂર્ણિમાને દિવસે વામુ

રહિત આકાશ હોય, વીજળી ઘનકે અને વૃદ્ધિ રહિત વાહળાં

હોય તો આગળના વર્ષમાં સુઠાળ અને કલ્યાણ થાય. જાજ

ઝર્જ ભાદ્રપદ નામના કૃષ્ણ પક્ષની સાતમ અને અભાવાસ્થાને

દિવસે જળની વૃષ્ટિ કરે જો હોળી પ્રકટવાને સમયે વાદળા હોય
તો ઘઉંના વાવેતરમાં રોળી (કકુ જેવા લાલ થઇ જાય) પડે
જેથી અનાજ મોંઘુ થાય ક્ષાદ્યુન માસના શુકલ પક્ષની
દશમ અને અગ્યારશને દિવસે વાદળા વગેરે ગર્ભ હોય તો
આશ્વિન માસની ચોથ અને પાચમને દિવસે સારી વૃષ્ટિ થાય

આ રીતે અગસ્તિના ઉદય અને અસ્તના કૃણાદેશથી
પ્રારભી ખારે માસના વાદળાના ઉદય સુધીનું કૃણ શાસ્ત્રથી
અને બુદ્ધિથી વિચારી, વાયુ અને વરસાદના સમાગમના ઉદ-
યને જાણવાવાળા પંડિતો પાસે અભ્યાસ કરી તથા તેમની
સેવા કરી વરસાદના અર્થ જોનાને હર્ષ આપવા માટે આ
વર્ષ પ્રબોધરૂપ ધનને મે ખતાવ્યું છે

ઈતિ શ્રી મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજી ગણિ રચિત
શ્રી મેઘમહોદય અથવા વર્ષ પ્રબોધ ગ્રંથને વિષે
અગસ્તિ, વર્ષના રાજા વગેરે, જન્મ, લગ્ન,
વાદળાં અને વીજળી વગેરેના કૃણને દેખા-
ડનાર સાતમો અધિકાર સમાપ્ત.

૮ આઠમો ગર્ભકથન અધિકાર

વાયુ અને જળ વચ્ચેનો કદિન થયેલો પુત્રલોનો સમૂહ
 જે દેખાય નહીં તેવી રીતે જુમ રહે તે જાહો
 મેઘના ગર્ભસ્થ ગર્ભ કહેવાય છે તે ગર્ભની ઉત્પત્તિ જાહો
 લક્ષણ કહેવામાં આવે છે—કાર્તિક માસના કૃષ્ણ
 પક્ષની પ્રતિપદાથી કળા નામની જે
 તિથિએ છે તેમાં પૂર્ણની પૂર્ણિમા ઉમેસ્વાથી અને અમાવાસ્ય
 સુધી દેવાથી તે અમાવાસ્યા સોળમી તિથિ થાય છે આ
 સોળ રાત્રિએ જટુનો કહેવાય છે, તેથી કરીને ગર્ભનો આદિ
 કાળ કાર્તિક માસ કહેવાથી તે દિવસોમાં આકાશ રજતવર્ણ
 વાળું દેખાય છે અને કૃત્તિકા નક્ષત્રનો સૂર્ય કોય ત્યારે જો
 આ ગર્ભનો પાઠ થાય તો નર્વાજટુમાં કસ્માણકારક વૃદ્ધિ
 થાય છે સિદ્ધાંતમાં માલ માસનો ગર્ભ કહ્યો છે વાર્તિકના
 મતમાં માર્ગશીર્ષ માસનો ગર્ભ કહ્યો છે, અને કોઈ કોઈએ
 કાર્તિક માસથી માલ માસ પર્વતનો ગર્ભ કહ્યો છે, તે
 લોકિક મત છે અર્થાત્ તે માસમાં ગર્ભ ઉત્પન્ન થાય છે જોમ
 માનેણ છે કહ્યું છે કે—“કાર્તિક માસથી માલ માસ સુધીનો
 જે ગર્ભ રહેલો કોય તે પવિત્ર માનેલો છે, અને કાશ્યપ
 માસમાં જે ગર્ભ રહે તે પારકો માનેલો છે, જેમ કોઈ સ્ત્રીને
 બર પુરુષથી ગર્ભ રહ્યો કોય તેવો તે બાલુવો ” કાર્તિક
 માસના શુકલ પક્ષની બારણની આખી રાત્રિ ઉજ્જવળ અને
 વાદળા રહિત નિર્મળ કોય તો મેઘના ગર્ભનો પુરોધાવ

થયો છે એમ જાણવું. કાર્તિક શુદ્ધ ખારશથી પૂર્ણિમા સુધી ત્રણ ચાર દિવસ આકાશ નિર્મળ રહે તો તે આકાશનું ઋતુસ્નાન જાણવું કાર્તિક માસમા ઋતુની ઉત્પત્તિ, માર્ગશીર્ષ માસમા છાટા પડે તો ઋતુસ્નાન, પોષ માસમા તુષાર અને વાયુ તથા માઘ માસમા હુમેશા વાદળા રહે તો ગર્ભ પરિપૂર્ણ થયો જાણવો. વળી લોકમા કહ્યું છે કે—“કાર્તિક શુદ્ધ ખારશને દિવસે આકાશમાં વાદળા થાય, વીજળી ઝળકે તથા વરસાદ વરસે તો ચોમાસાના ચાર માસ પૂર્ણ વરસાદ થાય ” બીજે સ્થળે પણ કહ્યું છે કે—“કાર્તિક શુદ્ધ ખારશને દિવસે મેઘ જોવામા આવે તો સૂર્યના મૃગશીર્ષ નક્ષત્રમા નિશ્ચે વરસાદ વરસે તથા પાચમને દિવસે મેઘ અને વિજળી દેખાય તો સઘળો શ્રાવણ માસ વરસાદ વરસે ” વરાહમહિર કહે છે કે—“ કાર્તિક શુકલ પક્ષને જોળગીને પછી ગર્ભના દિવસો હોય છે એમ કંટલાક કહે છે, તે તેમનો મત ગર્ગ વગેરે ઘણા વિદ્વાનોને માન્ય નથી તેમનો મત હું કહું છું—માર્ગશીર્ષ માસના શુકલ પક્ષમાં પ્રતિપદાને આરંભી જે દિવસે ચદ્રમા પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર પર હોય તે દિવસે ગર્ભનું લક્ષણ જાણવું જે નક્ષત્ર પર ચદ્રમા હોય તે દિવસે જે મેઘનો ગર્ભ ઉત્પન્ન થાય તે ચદ્રના વશથી ગર્ભ માનવામા આવે છે તે ચદ્રના વશથી ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભનો ૧૬૫ દિવસે પ્રસવ થાય છે ” મેઘમાળામા કહ્યું છે કે—“જે તિથિ ગર્ભિણી હોય તે તિથિએ ચોથો વાર અને ત્રીજું નક્ષત્ર હોય તો તે તે કાળે જો ગર્ભનો પાત ન થાય તો મેઘની વૃદ્ધિ થાય છે ” શીત ઋતુમા ઉત્પન્ન થનારા દશ પ્રકારના ગર્ભ પહેલા કહી ગયા છે તે જો ચૈત્ર માસના શુકલ પક્ષમા ન વરસે તો યથાયોગ્ય કાળે વરસાદ વરસે છે કહ્યું છે કે—“ચૈત્ર

માસના પહેલા દસ દિવસ બેટલી બારીથી સ્વાતિ નક્ષત્ર સુધી
 જાતુકમે વૃદ્ધિને માટે જાવબોક્ત કરવું તેમાં જે દિવસે કુર્ચન
 કે વરસાદ થાય, તેટલી સખ્યાવાળા વર્ષાઋતુનાં નક્ષત્ર દશ
 કહેવાય છે કશા પહે, પૂમ વરસે અને પૂમ સહિત રમેવૃષ્ટિ
 થાય, આ ત્રણ મોટા ઉત્પાતવહે તત્કાળ ગર્ભનો વિનાશ થાય
 છે કાર્તિકથી વૈશાખ માસ સુધી સાત માસ ગર્ભ રહે છે તે
 ઉત્પત્તિથી સાદાછ માસે પાત થયા વિના પ્રસૂતિ કરનારા
 થાય છે કહ્યું છે કે—“કાર્તિક માસમાં ગર્ભ ઉત્પન્ન થયો
 હોય તે બોમાસના આર માસ વૃષ્ટિ કરે છે, મુકાળ કરે છે
 અને ધાન્યનો ઉત્તમ નિષ્પત્તિ કરે છે ” કાળા, પીળા, લીલા
 અને શ્વેત વર્ણવાળા મેષ ઉત્તમ વૃષ્ટિ કરનારા હોય છે અને
 સિદ્ધર તથા તામ્રવર્ણવાળા મેષ કોઈ કોઈ ઠેકાણે વૃષ્ટિ કર-
 નારા હોય છે હોકમાં પણ કહ્યું છે કે—“કાર્તિક માસથી વૈ-
 શાખ માસ ધર્મ ત શિક્ષિણી નક્ષત્રમાં વૃદ્ધિ ન થાય તો ગર્ભની
 પૂર્ણ પ્રાપ્તિ જાણવી કાર્તિક અને માર્ગશીર્ષ માસમાં થકનો
 શિક્ષિણી નક્ષત્રની સાથે ગર્ભના ઉદયને લીધે લોચ થાય તે
 તે કુત્તિકા અને શિક્ષિણી બે બે નક્ષત્રોમાં વરસાદ થાય આમ
 મમાં ગર્ભ ઉદ્ગર્ભથી છ માસનો કહેલો છે કેમકે તેથી અધિક
 કની વિવશ્ય કરી નથી, જેમ સૂર્યાદિકનું આયુષ્ય અથવા
 જહુલતાના નવથી સૂત્રનું કયન પ્રાચિત જાણવું જેમ ઉત્તમ
 સ્વપ્નેમાં પ્રથમ હાથીનું સ્વપ્ન કહ્યું છે તે પ્રાચિત છે તથા
 જિનેશ્વરની ગર્ભમાં નવ માસાદિકની સ્થિતિ કહી છે તે પણ
 પ્રાચિત છે જગી માર્ગશીર્ષના પહેલા પક્ષમાં ગર્ભના પુરુષ
 કાળનો સંભવ છે તેને કાર્તિક માનીને પુરુષનો સંભવ જતા
 બો છે જેમ જન્ય બાબાર્યોએ લોકની વિવશ્ય કરી છે, જેમ

ગર્ભથી આઠમે વર્ષે યજ્ઞોપવિત આપવું વગેરે તે વિષે વરાહ-
મિહિર કહે છે કે—“ શુકલ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ કૃષ્ણ-
પક્ષમાં પ્રસવે છે, કૃષ્ણ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ શુકલ પક્ષમાં
પ્રસવે છે, દિવસે ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ રાત્રે પ્રસવે છે, રાત્રે
ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ દિવસે પ્રસવે છે અને સંધ્યાકાળે ઉત્પન્ન
થયેલા ગર્ભ સંધ્યાકાળે પ્રસવે છે. માર્ગશીર્ષ શુકલ પક્ષમાં
ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ જ્યેષ્ઠ કૃષ્ણ પક્ષમાં પ્રસવે છે અને માર્ગ-
શીર્ષ કૃષ્ણ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ આષાઢ માસના શુકલ-
પક્ષમાં પ્રસવે છે એટલે વૃષ્ટિ કરે છે પોષ માસના શુકલ
પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ આષાઢ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં
પ્રસવે છે, અને પોષ કૃષ્ણ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ શ્રાવણ
શુકલ પક્ષમાં પ્રસવે છે—વરસે છે માર્ગશીર્ષના શુકલ પક્ષમાં
ઉત્પન્ન થયેલા કેટલાક ગર્ભ કરા અને વાયુ વગેરેના ઉત્પાતને
લીધે કદાપિ વિનાશ પામે છે માર્ગશીર્ષના કૃષ્ણ પક્ષમાં અને
પોષ શુકલ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ મહા ક્ષુદ્રને આપનારા
થાય છે માઘ શુકલ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ શ્રાવણ
કૃષ્ણ પક્ષમાં પ્રસૂતિને પામે છે અને માઘ કૃષ્ણ પક્ષમાં
ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ ભાદ્રપદના શુકલ પક્ષમાં પ્રસૂતિ
કરે છે. ફાલ્ગુન શુકલ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ
ભાદ્રપદના કૃષ્ણ પક્ષમાં પ્રસૂતિ કરે છે અને ફાલ્ગુન
કૃષ્ણ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ આશ્વિન શુકલ પક્ષમાં પ્રસવ
કરે છે ચૈત્ર શુકલ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગર્ભ આશ્વિન કૃષ્ણ
પક્ષમાં પ્રસવ કરે છે, અને ચૈત્ર કૃષ્ણ પક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા
ગર્ભ કાર્તિક શુકલ પક્ષમાં પ્રસવ કરે છે ” આ પ્રમાણે વરાહ-
મિહિરનો મત છે, તેથી કાર્તિક કૃષ્ણ પક્ષમાં મેઘના પુષ્પની

પ્રાપ્તિ સમજવી જોઈએ. બાકી જે કશું ન હોય તેનો નિર્ણય
જહુશુત પાસેથી જાણી લેવો.

માર્ગશીર્ષ દૃષ્ય પક્ષમાં મધ્યા નક્ષત્રને દિવસે ગર્ભ ઉત્પન્ન
થયો હોય જાયવા માર્ગશીર્ષ દૃષ્ય

માર્ગશીર્ષ દૃષ્ય પક્ષની યોગને દિવસે વિજળી સહિત
પક્ષાદિકના ગર્ભો વાદળા હોય તો આવાહ શુકલ પક્ષમાં
યોગને દિવસે અવસ્થા વરસાદ વરસે.

માર્ગશીર્ષ દૃષ્ય પક્ષની યોગ, પાંચમ અને છઠ્ઠી તથા અશ્વિના
વર્ષે ત્રણ નક્ષત્રોમાં ગર્ભની ઉત્પત્તિ હોય તો આવાહ માસમાં
પૂર્વાશ્વિની નક્ષત્રને દિવસે ત્રણ રાત્રિ મુખી વરસાદ વરસે છે.
માર્ગશીર્ષ દૃષ્ય પક્ષમાં ઉત્તરાશ્વિની, હસ્ત અને ચિત્રા નક્ષત્ર
તથા સાતમ આઠમ અને નોમ જોને વિષે ગર્ભ ઉત્પન્ન થાય
તથા વીજળી સાથે વાદળાં અને વાસુ હોય તો આવાહ શુકલ
પક્ષમાં આઠમ અને સ્વાતિ નક્ષત્રમાં ત્રણ રાત્રિ મુખી મેઘની
વૃષ્ટિ થાય છે, અને પૃથ્વી જળમય થાય છે માર્ગશીર્ષ
દૃષ્ય પક્ષની હરમ, અમ્બારશ, બારશ અને અમાવાસ્યા જે
તિથિઓમાં તથા ચિત્રા, સ્વાતિ અને વિશાખા જે નક્ષત્રોમાં
ગર્ભ ઉત્પન્ન થાય તો આવાહ શુકલ પક્ષમાં ઇશ્વી તેજ વિધિ
ઓમાં અને તે જ નક્ષત્રોમાં વૃષ્ટિ થાય છે તેમાં કંઈ
સંદેહ નથી.

પાંચ માસના શુકલ પક્ષમાં શતભિષા નક્ષત્ર હોય અને તે
દિવસે વાસુ તથા વાદળાં હોય ઇત્યાદિ હરમ સ્ત્રોત પ્રથમ કહ્યા
છે, તેનો અર્થો વિચાર કરી લેવો. પાંચ દૃષ્ય પક્ષની સાતમ,
આઠમ અને નોમને દિવસે ગર્ભનું લક્ષણ યમું હોય તો માવળ

શુકલ પક્ષની સાતમના સ્વાતિ નક્ષત્રને દિવસે અવશ્ય વરસાદ વરસે છે પોષ કૃષ્ણ પક્ષની તેરશ, ચૌદશ અને અમાવાસ્યાને દિવસે વીજળી અને વાદળાં સહિત ગર્ભ રહેલો હોય તો શ્રાવણ માસની પૂર્ણિમાને દિવસે સર્વ દેશોમાં વરસાદ થાય છે

“ માઘ માસના કૃષ્ણપક્ષની નોમને દિવસે ” ઇત્યાદિ પૂર્વે કહ્યું છે તે જાણવું.

ફાલ્ગુન માસના શુકલ પક્ષમા સાતમને દિવસે કૃત્તિકા નક્ષત્ર હોય અને તે દિવસે ગર્ભ રહ્યો હોય તો ભાદ્રપદની અમાવાસ્યાને દિવસે એક દ્રોણ પ્રમાણુ જળવૃષ્ટિ થાય છે. ફાલ્ગુન માસમા આઠમ, નોમ, દશમ અને અગ્યારશને દિવસે ગર્ભ રહ્યો હોય તો ભાદ્રપદ માસમાં ચૌથ, પાચમ અને છઠ્ઠે દિવસે જગતને સુખકારક વૃષ્ટિ થાય છે.

ચૈત્ર માસના શુકલ પક્ષની પાચમ, સાતમ, નોમ, અગ્યારશ, તેરશ અને પૂર્ણિમાને દિવસે વરસાદ થાય, કરા પડે, વીજળી ઝબકે અને ગર્જના થાય તો વર્ષાઋતુમા ખંડ ખંડ વૃષ્ટિ થાય છે

અથવા તો જેમ વાયુ ત્રણ પ્રકારનો માનેલો છે તે જ પ્રમાણુ ગર્ભ પણ જ્ઞાપક, સ્થાપક અને ઉત્પાદક એમ ત્રણ પ્રકારનો કહેવાય છે. તેમાં છેલ્લા ઉત્પાદક ગર્ભમા સાડાછ માસનો ગર્ભ ઉત્તમ કહેવાય છે. કાર્તિક માસની બારશનો જ્ઞાપક ગર્ભ આપાદ માસમા વરસે છે માર્ગશીર્ષ શુકલ પક્ષની પાચમનો ગર્ભ શ્રાવણ વગેરે ચાર માસમાં વરસે છે પોષ કૃષ્ણ પક્ષની આઠમનો ગર્ભ શ્રાવણ શુકલ પક્ષની સાતમને દિવસે વરસે છે પોષ કૃષ્ણ પક્ષની દશમનો ગર્ભ ભાદ્રપદ માસના કૃષ્ણ પક્ષમા વરસે છે પોષ શુકલ પક્ષની છઠ્ઠો ગર્ભ ભાદ્રપદ કૃષ્ણ પક્ષમાં

વરસે છે માથ શુકલ પક્ષની સાતમનો ગર્જા આશ્વિન માસન શુકલ અને કૃષ્ણ પક્ષમાં વરસે ॥

લોકમાં પણ કહ્યું છે કે—“આવાહ માસમાં ગર્જના થાય અને ઉત્તર દિશાનો વાયુ થાય તો ભાદ્રપદ માસમાં વરસાદ થાય છે પોષ કૃષ્ણ પક્ષની આઠમને દિવસે આઠાથ વાહર્ણ્ય આશ્વિનિત કોથ પણ વરસાદ ન થાય તો આવણ શુકલ પક્ષની સાતમને દિવસે વરસાદ થાય છે પોષ માસની છત્રને દિવસે વૃષ્ટિનો ગર્જા રહ્યો કોથ તો ભાદ્રપદ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં વરસાદ થાય. માથ શુકલ પક્ષની સાતમને દિવસે વૃષ્ટિનો ગર્જા ઉત્પન્ન થયો કોથ તો આશ્વિન માસમાં નિરતર વરસાદ થાય છે પોષ માસની દશમને દિવસે ભે મેલનો આઠજર થાય તો ભાદ્રપદના કૃષ્ણ પક્ષમાં વરસાદ થાય છે માથ માસની સાતમને દિવસે વૃષ્ટિનો ગર્જા રહ્યો કોથ તો આશ્વિન માસમાં ગર્જીય દિવસ સુધી વરસાદ વરસે. પોષ માસની છત્ર, જ્યેષ્ઠ, પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાને દિવસે ગર્જાની પરિપૂર્ણતા કોથ તો આવાહ માસમાં નિરતર વરસાદ વરસે જેમ સર્વ પંડિતો કહે છે પોષ માસના કૃષ્ણ પક્ષની સાતમને દિવસે ભે વરસાદ ન થાય તો આર્દ્રા નક્ષત્રમાં વરસાદનો અરણ થાય એટલે જળ અને સ્વર્ણ એકાકાર થાય છે

આપક ગર્જા છે, સાત કે આઠ માસ પછી વરસે છે સ્વાપક ગર્જા જ્યેષ્ઠ, મૂળ અને પૂર્ણિમા નક્ષત્રમાં ઉદય પામે છે કહ્યું છે કે—“પ્રતિપદા તિથિ, શકિષ્ઠી, જ્યેષ્ઠ અને મૂળ નક્ષત્રમાં વરસાદ થાય અને પૂર્ણિમા નક્ષત્રમાં ગર્જના થાય તો સાતે વસ ઉત્પન્ન થાય.” ઉત્પાદક ગર્જા બે પ્રકારનો છે

એક ' તાત્કાલિક ' એટલે તત્કાળ વૃદ્ધિ કરે તેવો, તથા બીજો ' સલક્ષણ ' લક્ષણવાળો એટલે સાડાછ માસે વૃદ્ધિ કરે તેવો ગર્ભ થયા પછી બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ વગેરે દિવસથી પ્રારંભી એક માસ સુધીમા જે વૃદ્ધિ કરે છે તે મધ્યમ તાત્કાલિક ગર્ભ જાણવો.

સંધ્યાસમયે પૂર્વ દિશામા આકાશ વાદળાંઓથી આચ્છાદિત હોય તથા તે વાદળાની આકૃતિ પર્વત રૂપની મેઘમાળા- કે હાથી જેવી જોવામા આવે તથા અનેક માં કહેલું મેઘચક્ર પ્રકારના, સ્વેત હાથીઓની જેવા તે વાદળા દેખાતા હોય તો પાંચ સાત દિવસમા અવશ્ય વરસાદ થાય છે. ઉત્તર દિશામા સંધ્યાસમયે પર્વતની પક્ષિ જેવા વિસ્તૃત વાદળા થાય તો ત્રણ દિવસમા મનુષ્યોને સતુષ્ટ કરનારી સારી વૃદ્ધિ થાય પશ્ચિમ દિશામા સંધ્યાસમયે પર્વત જેવા વાદળા જોવામા આવે અને સૂર્યાસ્ત સમયે વાદળા શ્યામ રંગવાળા દેખાય તો શીઘ્રપણે વૃદ્ધિ થાય છે દક્ષિણ દિશામા સંધ્યાસમયે જટા કે મુકુટના આકારવાળા વાદળા દેખાય તો ત્રણ, પાંચ કે સાત દિવસની અદર કાર્ષક વરસાદ થાય છે અગ્નિ ખૂણામા વાદળા થાય તો ગરમી અધિક પડે અને વરસાદ થોડો થાય નૈર્ઋત ખૂણામા વાદળા થાય તો ઇતિનો ઉપદ્રવ થાય તથા રોગ કરનાર વૃદ્ધિ થાય છે વાયવ્ય ખૂણામાં ઉન્નત વાદળા થાય તો તત્કાળ વાયુ સહિત વરસાદ થાય છે ઇશાન ખૂણામા વાદળા અને વીજળી થાય તો સુખ-કારક જળવૃદ્ધિ થાય છે

આષાઠ માસના કૃષ્ણ પક્ષની ચોથ, પાંચમ, છઠ્ઠ, અમાસ

અને સાતમ એ તિથિએ તત્કાળ વૃદ્ધિ કરનારી છે આકાશમાં
 તાત્કાલિકે ગર્ભનું પાંચ વર્ણવાળાં વાહનાં પૂર્વ દિશાથી પશ્ચિમ
 લક્ષણ તરફ જતા હોય અને પૂર્વ દિશાનો વાયુ
 વાતો હોય તો તે વરસાદ આવવાનું લક્ષણ છે એમ બલ્યું આપાદ
 માસની પૂર્વિમા પછી પાંચમ મુખીના દિવસેમા મધ્યાહ્ન સમયે
 અને સંધ્યાસમયે મેઘનું લક્ષણ એવામાં આવે તો શીઘ્ર વરસાદ
 થાય છે આવણ માસના કૃષ્ણ પક્ષની સાતમ, દશમ અને
 અબ્યારશને દિવસે સંધ્યાસમયે મેઘનું લક્ષણ હોય તો વરુ
 દિવસમાં વરસાદ થાય. આવણ માસની અમાવાસ્યાને દિવસે
 અમવા શુકલ પક્ષમાં ચિત્રા નક્ષત્રને દિવસે હૃદ્દિન હોય તો
 શીઘ્ર ગર્ભ ઉત્પન્ન થાય છે પૂર્વ દિશામાં પૂર્ણવર્ણવાળાં
 વાહનાં સૂર્યાસ્ત સમયે પીળાં કે શ્યામ વર્ણવાળાં ઘર્ષ બાજુ
 ઉત્તર દિશામાં મેઘની પશ્ચિમ દેખાય, પ્રાતઃકાળે દિશાએ
 નિર્મળ રહે, તમા મધ્યાહ્ન સમયે અધિક જરમી પડે તો તે
 મેઘનું લક્ષણ બલ્યું એ આવું લક્ષણ હોય તો તે જ
 દિવસે અર્ધી રાત્રી સમયે પ્રભાને સતુરકારક સારી વૃદ્ધિ થાય
 છે જાદપદ માસના શુકલ પક્ષની ધીર, પાંચમ, સાતમ,
 આઠમ અને પૂર્વિમા એ દિવસેમાં ગર્ભ રહે તો તત્કાળ
 વરસાદ થાય છે પાંચમે કે સાતમે દિવસે પૃથ્વી જળથી,
 પૂર્વ થાય છે આશ્વિન માસની ધીર કે પાંચમને દિવસે પણ
 તત્કાળ વરસાદ કરનારી ગર્ભ થાય છે ચતુર્થિ નક્ષત્રને
 દિવસે કક્ષિણ દિશાનો પ્રજળ વાયુ એક વાર પણ થાય તો
 તત્કાળ વરસાદ વરમે છે સર્વ દિશાએ પૂર્ણ વર્ણવાળી હોય
 અને પૂર્વ દિશાનો વાયુ વાતો હોય તો યોધા પડોરે વરસાદ
 વરસવાથી સરેવર પૂર્ણ થાય છે વરાહ કહે છે કે—“ વર્ષ

ઋતુમાં જે દિવસે ઉદયાચળ પર્વત પર રહેલો સૂર્ય કાતિવડે અત્યંત તેજસ્વી હોય, પીગળેલા સુવર્ણ સમાન કે સ્નિગ્ધ વૈડૂર્ય મણિની સમાન ચીકણી કાતિવાળો હોય તો તે જ દિવસે વરસાદ થાય છે. તથા તે સૂર્ય જો આકાશમા ઊંચા સ્થાન પર જઈને તીક્ષ્ણ કિરણોવડે તપે તો તત્કાળ વરસાદ થાય છે ”

ગર્ભને સમયે ઉડકાપાત, વજ્રાઘાત, ધૂળની વૃષ્ટિ, હિગૂદાહ, ભૂમિકંપ, ગધર્વ નગર, કીલક (સૂર્યમા ગર્ભના વિનાશનું કાળો ડાઘ દેખાય તે), કેતુ (ચોટલીવાળો લક્ષણ તારો), ગ્રહયુદ્ધ, નિર્ધાતનો શબ્દ, રુધિરાદિકની વૃષ્ટિનો વિકાર, પરિઘ, ઇંદ્રધનુષ અને રાહુનું દર્શન(ગ્રહણ) આ સર્વ ઉત્પાતોથી તથા ખીજા ત્રણ પ્રકારના ઉત્પાતોથી ગર્ભનો વિનાશ થાય છે પોતાની ઋતુના સ્વભાવમા ઉત્પન્ન થયેલો ગર્ભ સાધારણ રક્ષણવડે વૃદ્ધિ પામે છે, અને એ જ લક્ષણ વિપરીત થવાથી ગર્ભની હાનિ થાય છે પૂર્વાભાદ્રપદા, ઉત્તરાભાદ્રપદા, પૂર્વાષાઠા, ઉત્તરાષાઠા અને રોહિણી એ નક્ષત્રોમાં ઉત્પન્ન થયેલો ગર્ભ સર્વ ઋતુમા વૃદ્ધિ પામે છે તથા ઘણું જળ આપે છે. શતભિષા, અશ્લેષા, આર્દ્રા, સ્વાતિ અને મઘા એ નક્ષત્રોમા ઉત્પન્ન થયેલો ગર્ભ શુભ હોય છે, અને ઘણું ક્ષિપ્રસ સુધી પોષણ કરે છે, પરંતુ ત્રણ ઉત્પાતોવડે જો તે હણાય તો તત્કાળ નાશ પામે છે માર્ગશીર્ષ માસમા શતભિષા વગેરે પાંચ નક્ષત્રોમા ઉત્પન્ન થયેલો ગર્ભ સાડાછ માસ પછી આઠ દિવસ સુધી વરસે છે એ જ પ્રમાણે પોષ માસમા ઉત્પન્ન થયેલો ગર્ભ છ દિવસ, માઘ માસમા ઉત્પન્ન થયેલો ગર્ભ સોળ દિવસ, કાદ્યુન માસનો ગર્ભ ચોવીશ દિવસ, ચૈત્ર માસનો ગર્ભ વીશ દિવસ અને વૈશાખ માસનો

ગર્ભ ત્રણ દિવસ વરસાદ કરે છે જો ગર્ભાંતુ નક્ષત્ર કૂર
 બદ્ધમુહુર્ત હોય તો સમગ્ર ગર્ભના કરા થઈને પડે અને વીજળી
 પડે, તથા વરસાદની સાથે માછલાં પડે. જો ગર્ભ કે સૂર્ય
 શુભ મંદે કરીને મુહુર્ત હોય કે શુભ બદ્ધની દૃષ્ટિ પડતી હોય
 તો ઘણી વૃદ્ધિ થાય છે જો ગર્ભને સમયે કારણ નિના થઈ
 વૃદ્ધિ થાય તો ગર્ભનો વિનાશ થાય છે જોકે દ્રોણના આઠમા
 ભાગથી અધિક વરસાદ થાય તો ગર્ભપાત થાય છે જો પુષ્ક
 ધમેલા ગર્ભના પ્રસવસમયે મહેના ઉપવાત વગેરેના કારણ
 થી વરસાદ ન વરસે તો બીજા ગર્ભના બદ્ધલુના સમયે કરા
 મિશ્રિત જળવૃદ્ધિ થાય છે જેમ બાબોનું દૂધ ઘણું વખત
 રહેવાથી કઠિન થઈ જાય છે જો જ પ્રમાણે જળ પડે વરસવાને
 સમયે ન વરસે તો કઠિન થઈ કરાદ્રવ જતી જાય છે જે ગર્ભાંતુ
 પવન, જળ, વીજળી, ગર્ભના અને વાદળાં જો પ્રાંત પ્રકારનાં
 નિમિત્તથી પુષ્ક થાય છે તે સો યોજન સુધી વૃદ્ધિ કરે છે,
 ચાર નિમિત્તથી પચાસ યોજન સુધી વરસે છે, ત્રણ નિમિત્તથી
 પચીસ યોજન સુધી વરસે છે, બે નિમિત્તથી સાઠાબાર યોજન
 સુધી વરસે છે અને જોકે નિમિત્તથી પ્રાંત યોજન સુધી વરસે
 છે અર્થાત્ જોકે જોકે નિમિત્તને અભાવે સો યોજનમાંથી
 અર્ધાંતુનો હાનિ થાય તેટલા યોજન સુધી વરસાદ થાય છે,
 પાંચ નિમિત્તવાળો ગર્ભ જોકે દ્રોણ (૨૦૦ પલ) પ્રમાણ જળાંતુ
 વૃદ્ધિ કરે છે પ્રસવને સમયે પવન થાય તો ત્રણ આઠક
 (૧૫૦ પલ) જળની વૃદ્ધિ થાય છે વિજળીના નિમિત્તવાળો
 ગર્ભ છ આઠક જળ વરસે છે, મેઘ સમુદાય ગર્ભ હોય તો ત્રણ
 આઠક જળ વરસે છે, અને ગર્ભના મુહુર્ત ગર્ભ હોય તો ત્રણ
 આઠક જળ વરસે છે સંધ્યામુહુર્ત ગર્ભ જોકે યોજન સુધી
 વરસે છે ગર્ભનામુહુર્ત ગર્ભ ત્રણ યોજન સુધી વરસે છે,

વીજળીયુક્ત ગર્ભ સાડાઆઠ યોજન સુધી વરસે છે, ઉદ્દા-
પાતયુક્ત ગર્ભ અગ્યાર યોજન સુધી વરસે છે, પરિમંડળ
યુક્ત ગર્ભ ધાર યોજન સુધી વરસે છે અને વાયુ યુક્ત ગર્ભ
પદ્મ યોજન સુધી વરસે છે. વાયુ, વાદળા, વૃષ્ટિ, વીજળી,
ગર્જના, શીત, ઉષ્ણ, કિરણ, પરિવેષ અને જળમત્સ્ય એ દશ
પ્રકાર ગર્ભપ્રસવના કારણ છે જે ગર્ભ વાયુ, જળ, વીજળી,
ગર્જના અને વાદળાં એ પાંચ નિમિત્તથી યુક્ત હોય તો તે ગર્ભ
ઘણું જળ આપનાર થાય છે. જો ગર્ભ કાળે ઘણું જળ વરસે
તો પ્રસવસમયને પામીને જળના કણને (થોડા જળને) વરસે છે

વાદળાંનો ઘણો અંધકાર કરે, રાત્રિએ ખજવાનો પ્રકાશ
અધિક થાય અને જળમા ઉષ્ણતા થાય

તત્કાળ વૃષ્ટિ તો તત્કાળ મેઘ વરસવાનું લક્ષણ
થવાનું લક્ષણ જાણવું રાત્રિએ તારા ખરે, પ્રાતઃકાળે
સૂર્ય રક્તવર્ણવાળો હોય અને વરસાદ

વિના આકાશમા ઇદ્રધનુષ દેખાય તો તત્કાળ વૃષ્ટિ થાય છે
વૃક્ષ પર સર્પ ચડતા હોય, સૂર્ય અને ચંદ્ર ફરતું પરિમંડળ
(કુંડાળુ) થાય, કુતરા ઉંચે સ્થાને સૂવે, લોહા પર વારવાર કાટ
ચડે, છાશમા ખટાશ જલદી આવે, જળમત્સ્ય અને ઇદ્ર-
ધનુષ દેખાય, પર્વત પર ધુવર દેખાય, ચામડું વગેરે આદ્ર્
દેખાય, પ્રાતઃકાળે પશ્ચિમ દિશામા ઇદ્રધનુષ દેખાય અને શત-
ભિષા નક્ષત્ર હોય તો તત્કાળ વૃષ્ટિ થાય છે છાણુમાં કીડાના
ઉંકેરા નીકળે, અત્યંત ગરમી પડે અને ચાતકપક્ષી શબ્દ કરે
તો લોકમા તત્કાળ વૃષ્ટિ થાય એમ સૂચવે છે શ્રાવણ માસમા
સૂર્યોદય સમયે મેઘની ગર્જના થાય, અને જળ ઉપર માછ-
લાઓ તરે તો અઢાર પહોરની અદર વરસાદ થઈને જળવડે
પૃથ્વીને પૂર્ણ કરે તે વિષે વરાહ કહે છે કે—“જ્યારે ચંદ્રનો

રજ શૂક અને કપાતના નેત્ર જેવો છે મધની જેવો દેખાય, તથા આકાશમાં ચઢતું ઝીંજી પ્રતિબિંબ દેખાય તો જલદી આકાશથી વૃષ્ટિ થાય શત્રિજો મેધની ગર્જના થાય, દિવસે રક્તવર્ણવાળી વીજળી ફટકો જેવી લાંબી સીંધી દેખાય અને આગળ ચોતળ વાયુ વાય તો તે જ સમયે જળતું આગમન થાય છે લતાઓના નવાકુરો આકાશની સન્મુખ થાય, પૂલ છે જળની અહર પછીઓ રનાન કરતા હોય, ગાયો ઊંચુ ઝુપ કરી આકાશ સમુખ જોવી હોય, બિલાડી ભૂમિને ખસવી હોય, બાયોનાં નેત્રમાંથી જળ વરસુ હોય, ગળી અને કાજળની જેવું આકાશ દેખાતું હોય, માર્ગમાં બાળકો ફૂલ વગેરેના પૂલ છે ફૂલા વગેરે કરતા હોય, ઢીંડીઓ ઇંદા મૂકે, ૧ ફૂલરાઓ ઘર તરફ ઊંચુ જુએ, અને અગ્નિ ખૂણામાં ચિંચાળનો શબ્દ સાંભળવામાં આવે—આ સર્વ નિમિત્તોથી જલદી વરસાદ થાય છે એમ જાણવું એ જાદુપદ્ધતિમાં પ્રતિપદ્ધતિ, હથમી, સસમી, ખૂંચીમા અને નવમી જે વીધિઓમાં અનુક્રમે પશ્ચિમ દિશાને વિષે રહેલાં વાદળાં દેખવામાં ન આવે તો નિરતર મેધ ઘણું જળ વરસાવે સૂર્યાસ્ત સમયે સમ્પ્રાકાશે જળથી ભરેલા વાદળાં પર્વતના આકાર જેવાં દેખાય તો શત્રિ દિવસ વરસાદ વરસે. આવણ માસમાં સૂર્યાસ્ત સમયે આકાશ અથા સુધી રક્ત વર્ણવાળું દેખાય ત્યાં સુધી વરસાદ વરસે નહીં છે જેથી માણસોને છાશ પલ પીવા મળે.

૧ માનિષસુરિએ રચેલા સનુસારોદ્ધાર નામના મધમાં જી છે કે—જળાસવ તીર્થના કાંઈ પર રહેલા કૂતરા જમને કંધારે તો તે દેશમાં આગામી મેધ વર્ષાનું સૂચન કરે છે વર્ષાઋતુમાં કૂતરા સુવ-અદને દેખી ઊંચુ ઝુપ કરી રેવા લાગે તો સાત રાત્રિ પછી વૃષ્ટિ થાય એમ સૂચવે છે તથા આકાશમાં ઝુપને પસારી જવામાં ખાતા દેખાય તો ખાતી મેદાથી તથા જળની વૃષ્ટિ થશે એમ જાણવું.

નહીં વરાહમિહિર કહે છે કે—“ સંધ્યાકાળે સૂર્યનાં કિરણો સ્નિગ્ધ હોય, પરિધ, વીજળી, મત્સ્ય, પારધિ તથા પરિવેષ સહિત હોય, તથા ઇન્દ્રધનુષ સહિત હોય તો તત્કાળ વૃષ્ટિ થાય છે સૂર્યનાં કિરણો વચ્ચેથી વિચ્છેદ પામતાં હોય, વિષમ હોય, હણાયેલાં હોય, વિકારવાળા હોય, કુટિલ (વક્ર) હોય, જમણી બાજુથી પરિવેષવાળા હોય, તેમજ નાના, ટૂંકા વિકળ અને કલુષ (મેલા) દેખાતા હોય અને પરસ્પર વિચ્છેદવાળા હોય તો જલદી વરસાદ આવે છે અધકાર રહિત આકાશમાં સૂર્યના કિરણો પ્રકાશિત, પ્રસન્ન (નિર્મળ), સરળ, લાખા અને દક્ષિણાવર્ત હોય તો તે જગતના કલ્યાણને માટે છે. પ્રાતઃકાળે, મધ્યાહ્નકાળે અને સાયકાળે સૂર્યનાં કિરણો શ્વેત, સ્નિગ્ધ, અખંડ અને સરળ હોય તો તે અમોઘ નામના કહેવાય છે અને તે વૃષ્ટિને કરનારા છે

શુભ રાખવા લાયક આ વૃષ્ટિના ગર્ભાનુ જ્ઞાન જેવા તેવા મનુષ્યને કહેવા લાયક નથી સારી રીતે શિષ્યની પરીક્ષા કરીને આ જ્ઞાન આપવું જોઈએ, કે જેથી કરીને ઉપહાસ ન થાય રૂદ્ર-દેવ પ્રાર્થણે કહ્યું છે કે—“ જો મહાદેવ પોતે કહે તો પણ ક્ષુદ્ર, પાખડી, ધૂર્ત અને ફેગટ ઉપહાસ કરનારાને આ જ્ઞાન આપવું નહીં શ્રી જિનેશ્વરના કેવળજ્ઞાનને અનુસરીને કોઈ પણ પ્રકારે આ ગર્ભનો સમૂહ વિશેષ સહિત અહીં કદ્યો છે મેઘમાળા તો સમુદ્રના જળથી પણ ઘણી વિશાળ છે, તો તેનો સમગ્ર સાર ગ્રહણ કરવા કોણ શક્તિમાન થઈ શકે ? કોઈ પણ શક્તિમાન નથી

ઈતિ શ્રી મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજી ગણિ
રચિત શ્રી મેઘમહોદય અથવા વર્ષાપ્રબોધ
ગ્રંથનો આઠમો અધિકાર સમાપ્ત

૯ નવમો તિથિ—ફળકથન અધિકાર

જાવતા જાવનો વિચાર કરી સવત્સરના સમગ્ર શુભાશુભ ને તિથિને ઠેકેવાપૂર્વક વ્યાખ્યાન કરે છે માસ અને પક્ષના પ્રસંગદ્વારા કાંઈક કહી ગયા છીએ, બાકીના સમગ્ર ફળના લાભને માટે કાંઈક વિશેષ કહે છે

કેત્ર શુક્ર પ્રતિપદાને દિવસે રવિવાર હોય તો વર્ષી વૃષ્ટિ થાય છે વૈશાખ શુક્ર પ્રતિપદાને દિવસે જરજી નક્ષત્ર હોય તો વૃષ્ટની ઉત્પત્તિ થાય. જ્યેષ્ઠ શુક્ર પ્રતિપદાને દિવસે મૃગશીર્ષ નક્ષત્ર હોય તો વર્ષો વાઝુ વાય જ્ઞાપાક શુક્ર પ્રતિપદાને દિવસે પુનર્વસુ નક્ષત્ર હોય તો ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય.

કેત્ર શુક્ર પ્રતિપદાને દિવસે રવિવાર હોય તો વિશેષ વાઝુ વાય, વરસાદ થોડો થાય, ફળ થોડા ઉત્પન્ન થાય અને ધાન્ય પણ થોડું પાકે. કેત્ર શુક્ર પ્રતિપદાને દિવસે સોમવાર હોય તો વરસાદ અને ધાન્ય અધિક થાય અને મનુષ્યો વર્ષો ઉત્તમ પામે. મંગળવાર હોય તો સાત પ્રકારની કૃતિ, ટીક અને ઉદર વળેરેનો ઉપદ્રવ થાય. ગુરુવાર હોય તો અધ્યમ વરસાદ થાય, શુરુવાર કે શુક્રવાર હોય તો શુભાળ થાય. શનિવાર હોય તો ધાન્ય, રસ, વૃણ અને જળનો જલાવ થાય તથા પ્રજા દુઃખી થાય. જ્યેષ્ઠ શુક્ર ગીર્જને દિવસે શકિષ્ટી નક્ષત્ર હોય તો બાજરી મીંધી થાય. પ્રતિપદાને દિવસે શકિષ્ટી નક્ષત્ર હોય તો જુવાર મીંધી થાય, ત્રીજને દિવસે શકિષ્ટી નક્ષત્ર હોય તો તલ મીંધા થાય, ચોથને દિવસે શકિષ્ટી નક્ષત્ર હોય તો ચોળા

મોંઘા થાય તથા પાંચમને દિવસે રોહિણી હોય તો અત્યંત રોરવ દુઃખ થાય, એમ વિદ્વાનો કહે છે. પરંતુ દૈવયોગથી તે દિવસે રવિ, મંગળ કે શનિવાર હોય તો અધિક અશુભ ફળ કહ્યું છે તથા ગુરુવાર વગેરે શુભ વાર કે શુભ યોગ હોય તો કહેલું ફળ અદ્ય થાય છે શ્રીહીરવિજયસૂરિએ કહ્યું છે કે—
“ચૈત્ર શુદ્ધ પડવાને દિવસે શુક્ર, સોમ કે ગુરુવાર હોય તો સમગ્ર સવત્સરમા ધન-ધાન્ય સસ્તુ થાય ચૈત્ર શુદ્ધ બીજને દિવસે રવિવાર અને રેવતી નક્ષત્ર હોય તો ચાર માસ સુધી ધન-ધાન્ય સસ્તુ થાય. ચૈત્ર સુદ ત્રીજને દિવસે શનિવાર અને રોહિણી નક્ષત્ર હોય તો સમગ્ર વર્ષ દુઃખદાયક થાય અને અદ્ય વૃષ્ટિ થાય ”

૪ ચૈત્ર શુદ્ધ સાતમને દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્ર હોય તો ત્રણ માસ ધાન્ય થોડું મળે અને શ્રાવણ માસમા મેઘની વૃષ્ટિ થાય ચૈત્ર શુદ્ધ દશમને દિવસે શનિવાર તથા મઘા નક્ષત્ર હોય તો મેઘનો ઉદય થાય અને ધાન્ય સસ્તુ થાય ચૈત્ર શુકલપક્ષમા ચથાયોગ્ય ફે, કપાસ, બાજરી અને જુવાર એ વસ્તુનો સંગ્રહ કરવાથી જ્યેષ્ઠ અને આષાઠ વગેરે માસમા લાભ થાય

ચૈત્ર માસની શુકલ પ્રતિપદા જેટલી ઘડી હોય તેમા તે દિવસના નક્ષત્રને મેળવી બારે ભાગ દેવો, વિશેષક લાવ- તેમા જે વધે તે વિશેષક સમજવા તેમા વાનો વિચાર વિશેષ એ કે-આષાઠ શુદ્ધ બીજને દિવસે પુણ્ય નક્ષત્ર જેટલી ઘડી હોય તેટલા વિશેષક જાણવા શ્રીહીરવિજયસૂરિએ રચેલી મેઘમાળામા કહ્યું છે કે—“ શ્રાવણ વદ અગ્યારશને દિવસે રોહિણી નક્ષત્ર જેટલી ઘડી હોય, તેટલા ધાન્યના વિશેષક જાણવા ” એમ પ્રથમ

હજી છે લોકમાં પણ હજી છે કે—“આવજી માસની કૃષ્ણ
 એકાદશીને દિવસે શાહિણી નક્ષત્ર જેટલી ઘડી હોય તેનાથી
 અર્ધા ધાન્યના વિશેષાંશ હોય છે ” ગીબ પ્રથમા આ પ્રમાણે
 કહ્યું છે કે—“ શાહિણી માસના શુકલ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે
 ચત્વિસા નક્ષત્ર જેટલી ઘડી હોય તેટલી પાંચલી ” (પાલી)
 ધાન્ય લોકમાં વેચાય ” કાંઈ ઠેકાણે આ પ્રમાણે કહ્યું છે
 કે—“ કાર્તિક શુક પાંચમ જેટલી ઘડી હોય તેને ત્રણે ભાગમાં
 જે શેષ રહે તેટલો ભાવ સમજવો ” આનો અર્થ આ પ્રમાણે
 છે—“ કાર્તિક શુક પાંચમ જેટલી ઘડી હોય તેટલા પાંચે ભાગ
 એક દહિયાના વેચાય અથવા પહિલાનો^૧ ધાર્યો ભાગ એક
 દહિયે વેચાય કાંઈ કહે છે કે—પાંચમ જેટલી ઘડી હોય તેને
 ચારે ભાગ દેવો. જે ભાગમાં આવે તેટલા મધુ અનાજ એક
 દહિયે વેચાય. દેશાંતરમાં પાંચમની ઘડીને ચારે ભાગતા જે
 ભાગમાં આવે તેટલા ચેર કે પહિલા એક દહિયે મળે એમ
 કહે છે અથવા તો પાંચમની ઘડીને ત્રણે ભાગવા જે ભાગમાં
 આવે તેમાંથી એક ભાગ કરવો જે શેષ રહે તેટલી પહિલા
 એક દહિયાની વેચાય. ” કાંઈ ઠેકાણે આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે—
 “ કાર્તિક શુકલ પક્ષની દિવસે જો રવિવાર હોય તો એક
 દહિયાનું ઇંસ પહિલા ધાન્ય મળે, જો જ પ્રમાણે સોમવાર હોય^૨
 તો વીંસ પહિલા, મંગળવાર હોય તો આઠ પહિલા, બુધવાર
 હોય તો બાર પહિલા, શુક્રવાર હોય તો સોળ પહિલા અને
 શુક્રવાર હોય તો એક દહિયાનું સોળ પહિલા ધાન્ય વેચાય.
 કદાચ દેવયોગથી રવિવાર હોય તો દુકાળ પડે એમ જણવું

તે વળતે એક મહામુદ્રિકાવડે ધાન્યની એક પદ્મિકા વેચાય ”
કાઈનો મત એવો છે કે—“ કાર્તિક શુદ્ધ પાંચમને દિવસે રવિ-
વાર હોય તો એક મહામુદ્રિકાનું અઢી પદ્મિકા ધાન્ય મળે,
સોમવાર હોય તો પાંચ પદ્મિકા, મંગળવાર હોય તો બે પદ્મિકા,
બુધવાર હોય તો ત્રણ પદ્મિકા, ગુરુવાર હોય તો એક મહા-
મુદ્રિકાનું સાડા ચાર પદ્મિકા ધાન્ય મળે અને જો શુક્રવાર કે
શનિવાર હોય તો દુકાળ પડે એમ જાણવું ”

વિક્રમ સવત્સરના અઠને ત્રણે ગુણી તેમા પાંચ ઉમેરવા.
પછી તેને સાતે ભાગવા જે શેષ રહે તેટલા મળુ ધાન્ય એક
રૂપિયાનું વેચાય રવિવારને દિવસે જેટલી ઘડી દશમ હોય
તેટલી ઘડી ગણીને પડિતે તેને સાઠે ભાગવા. જે શેષ રહે,
તેટલા મળુ ધાન્ય એક રૂપિયાનું વેચાય કાઈ એમ પણ
કહે છે કે—“ જ્યેષ્ઠ અને આષાઠ માસની આઠમને દિવસે
રવિવાર હોય અને તે દિવસે આઠમ જેટલી ઘડી હોય તેટલા
મળુ ધાન્ય એક રૂપિયાનું વેચાય ” અથવા તો શનિ કે રવિવાર-
ને દિવસે દશમ જેટલી ઘડી હોય તેટલા માણા ધાન્ય એક
૧૨૬ દકનું મળે અથવા પચાગમા જેટલી સોમવતી અમાસ
હોય અથવા જેટલી સોમવતી પાંચમ હોય તેટલા મળુ ધાન્ય
એક રૂપિયાનું મળે બીજા અથમા કહ્યું છે કે—“ પચાગમા ચૈત્ર
માસની અમાવાસ્યા જેટલી ઘડી હોય તેટલા પીરોળયા શેર
કાર્તિક માસમા ધાન્ય વેચાય. ” નવીન દૈવજ્ઞોનો મત આ
પ્રમાણે છે—“ ધાન્યના વિશેષકમા ક્ષુધાના વિશેષક લેળવવા.
તેમાથી વરસાદના વિશેષક ખાદ કરવા જે શેષ રહે તેટલા
મળુ ધાન્ય એક રૂપિયાનું વેચાય ”

રામવિનોદમાં કહ્યું છે કે—મિશ્રિત શક સવત્સરને ત્રણ
 શુધ્ધી સાતે ભાગ દેવે. જે શેષ રહે તેને
 કુધાના વિશેષપદ જમણા કરી તેમાં પાંચ ઉમેરવા તેટલા
 સાવવાનો ઉપાય વરસાદના વિશેષપદ થાય છે પછી તને
 સાતે ભાગ દેવે. જે ભાગમાં આવે તેને
 શકની કલ્પના કરી પૂર્વની વિધિ પ્રમાણે ધાન્યના વિશેષપદ
 સાધવા. જ્યેષ્ઠ પ્રકારે વારવાર જટલા ભાગમાં આવે તેને શકની
 કલ્પના કરી તુલ્ય, શાલ, તેજ, વાણ, વૃદ્ધિ, દુધ અને વિશ્વદત્ત
 વિશેષપદ સાધવા. તથા કુધા જગેરના વિશેષપદ બીજા પ્રકારે
 સાધવા. આ વિશેષપદનું જ્ઞાન ફળદાયક થાય છે તે સાધવાની
 રીત આ પ્રમાણે છે—

શક સવત્સરને આરંભણ કરી સાતે ભાગવા. જે શેષ રહે
 તને જમણા કરી તેમાં ત્રણ ઉમેરવા. તેમ કરવાથી તેજ ભાવોના
 વિશ્વા અને છે કુધા, તુલ્ય, નિદા, આલસ્ય, ઉદમ, શાંતિ,
 ક્રોધ, કલ્પ, લાભ, મેષુન, રસનિષ્પત્તિ, ફળનિષ્પત્તિ અને
 ઉત્સાહ, જે સર્વ લોભોના તેજ ભાવો છે

અહીં પ્રસન્નને લીધે બીજી બાજત પણ કહે છે—શક સવ
 ત્સરને આઠે શુધ્ધી નવે ભાગ દેવે. જે શેષ રહે તેને જમણા
 કરી તેમાં જ્યેષ્ઠ ઉમેરવો. તેમ કરવાથી ઉત્તમ, પુણ્ય, પાપ,
 વ્યાધિ, વ્યાધિનાશ, આચાર, અનાચાર, પ્રાણીઓનાં મરણ
 ન મ, દેશના ઉપદ્રવ, દેશની શાંતિ, મિત્રમત્ર મિત્રની શાંતિ,
 અગ્નિભય અને અગ્નિની શાંતિ જે સર્વના વિશેષપદ થાય છે
 શક સવત્સરને પાંચ, સાત, નવ અને અગ્રણે શુધ્ધી સાતે
 ભાગ દેવા જે શેષ રહે તને જમણા કરી તેમાં ત્રણ ઉમેરવા
 જેમ કરવાથી ઉદ્ધિજ નરણુ, અદ્ધ અને સ્વેદજના વિશેષ

પક થાય છે શક સંવત્સરને છએ ગુણી નવે ભાગ દેવો જે શેષ રહે તેને ળમણા કરી તેમા ત્રણ ઉમેરવા જે અંક આવે તેને સાત ઠેકાણે રાખવા તેમ કરવાથી શલભ, મૂષક, શુક, સોનુ, તાબુ, સ્વચક્ર, પરચક્ર, ઇતિ, અતિવૃષ્ટિ અને અનાવૃષ્ટિ એટલાના વિશેષક થાગ છે. મેઘજીના ગ્રથમા કહ્યું છે કે— હે મિત્ર ! તિથિ, નક્ષત્ર અને યોગની ઘડીઓ એકત્ર કરી વીશે ભાગ દેવો જે શેષ રહે તે વિશેષક જાણવા

ચૈત્ર શુદ્ધ આઠમને દિવસે બુધવાર કે મંગળવાર હોય તો તે વર્ષ વિરૂપ થાય છે એટલે વરસાદ વરસે
 ચૈત્ર માસ નહી તેથી નદીને કિનારે ઘર કરવાં જોઈએ. ચૈત્ર શુદ્ધ પાચમને દિવસે રોહિણી નક્ષત્ર હોય અને તે દિવસે આકાશ વાદળાવડે વ્યાપ્ત હોય તો ગર્ભની પૂર્ણતા જાણવી ચૈત્ર શુદ્ધ બીજને દિવસે ચારે દિશાનો વાયુ વાતો હોય અને વાદળા હોય નહીં તો અનાવૃષ્ટિ જાણવી, તેમા કાઇ સંશય નથી ચૈત્ર માસની પૂર્ણિમાને દિવસે જો સ્વાતિ નક્ષત્ર હોય અને તે દિવસે વાદળા સહિત વીજળી હોય તો પ્રથમના નક્ષત્ર દોષ રહિત છતાં પણ ગર્ભપાત થાય છે
 વૈશાખ વદ પડવાને દિવસે જે નક્ષત્ર હોય તે પ્રતિપદાથી હીન(ઓછું) હોય તો ભૂમિ પર થોડો વૈશાખ માસ વરસાદ થાય, સમાન હોય તો સુખ થાય અને અધિક હોય તો ઘણો વરસાદ થાય. હોકમા પણ કહ્યું છે કે—“ચૈત્ર માસ પૂર્ણ થયા પછી વૈશાખ માસની પહેલી પ્રતિપદા તિથિ જો વધારે હોય તો ધાન્યનો વિનાશ થાય, અને નક્ષત્ર વધારે હોય તો આકાશમા મેઘ ચડી આવે (વરસાદ ઘણો થાય.)” વૈશાખ વદ પાચમને દિવસે

રવિવાર હોય તો આવતા વર્ષની સક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય નહીં. વૈશાખ શુક્ર પાંચમને દિવસે શનિવાર હોય અને તે દિવસે આદર્શ નક્ષત્ર હોય તો સર્વ વસ્તુ સસ્તી થાય, તમા જાદુપદ માસમા મેષનો ઉદય થાય વૈશાખ શુક્ર પાંચમને દિવસે રવિવાર હોય તો મહા વૃષ્ટિ થાય, સોમવાર હોય તો અતિવૃષ્ટિ થાય, મંગળવાર હોય તો મુદ્દ થાય, બુધવાર હોય તો વામુ પ્રચંદ વાયુ, શુક્રવાર હોય તો મુકાળ થાય શુક્રવાર હોય તો કલક થાય અને શનિવાર હોય તો જાળનો નાશ થાય. જો વૈશાખ માસની સાતમને દિવસે ધનિષ્ઠા કે જ્યેષ્ઠ નક્ષત્ર હોય તો કાળી વસ્તુ મોઢી થાય અને સફેદ વસ્તુ સસ્તી થાય છે. અશ્વિ તુલીયાને દિવસે શેઠિણી નક્ષત્ર હોય તો મુકાળ થાય, કૃત્તિકા નક્ષત્ર હોય તો વર્ષ મધ્યમ થાય અને મૃગશીર્ષ નક્ષત્ર હોય તો દુકાળ આવે. જો વૈશાખ માસમાં પાંચ મંગળવાર હોય તો સર્વત્ર જાય થાય, વરસાદ વરસે નહીં અને ખાન્ય મેષા થાય. વૈશાખ શુક્ર આઠમને દિવસે શનિવાર હોય તો જળ મુકાઈ જાય, પ્રજનો નાશ થાય અને છત્રજન થાય જેમ જાણવું વૈશાખ શુક્ર નોમને દિવસે મંગળવાર હોય અને તે દિવસે શેઠિણી, પ્રજ ઉત્તર, મલા કે રેવતી નક્ષત્ર હોય તો પૃથ્વી પર ઘણું કષ્ટ થાય વૈશાખ માસની બોદયને, દિવસે શુક્રવાર કે શુક્રવાર હોય તો પૃથ્વી પર ઘણું ખાન્ય ઉત્પન્ન થાય વૈશાખ માસની અમાવાસ્યાને દિવસે રેવતી નક્ષત્ર હોય તો મુકાળ, શેઠિણી નક્ષત્ર હોય તો લોકોમા દુઃખ, અધિની નક્ષત્ર હોય તો મધ્યમ, જરણી નક્ષત્ર હોય તો રાજધી લોકો દુઃખી, કૃત્તિકા નક્ષત્ર હોય તો અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, માર્ગમાં ઘેર લૂટે અને રાજાઓમાં પરસ્પર મુદ્દ થાય, અશ્વ

તૃતીયાને દિવસે ગુરુવાર હોય અને તે દિવસે રૌહિણી નક્ષત્ર હોય તો પૃથ્વી પર સર્વ પ્રકારનાં ધાન્યની પ્રાપ્તિ અને મગળ હોય છે

જ્યેષ્ઠ માસના પ્રથમ પક્ષની પ્રથમ તિથિએ કયો વાર છે,
તેને પ્રથમ યત્નથી શોધવો જો રવિવાર

જ્યેષ્ઠ માસ હોય તો અધિક પવન વાય, મગળવાર
હોય તો વ્યાધિ કરે, બુધવાર હોય તો

દુકાળ અને ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય ગુરુ, શુક્ર કે સોમવાર હોય
તો એક વર્ષ સુધી પૃથ્વી ધન ધાન્યથી પૂર્ણ હોય, જો દેવ-
યોગથી શનિવાર હોય તો જળનો શોષ થાય, પ્રજાનો નાશ
થાય અને છત્રભંગ થાય જેષ્ઠ શુદ્ધ બીજ કે ત્રીજને દિવસે

જો આર્દ્રા નક્ષત્ર હોય તો વરસાદ વરસે નહીં અને મોટો
દુકાળ પડે જ્યેષ્ઠ માસના કૃષ્ણપક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે જો
શનિવાર હોય તો જળનો શોષ, પ્રજાને દુઃખ અને છત્રનો
ભંગ થાય છે એમ જાણવું જ્યેષ્ઠ માસના કૃષ્ણ પક્ષની દશમને
દિવસે રેવતી નક્ષત્ર હોય તો તે સુખકારક છે અગ્યારશને
દિવસે રેવતી હોય તો ખડ ખડ વૃષ્ટિ થાય અને બારશને
દિવસે રેવતી હોય તો તે કષ્ટદાયક છે જ્યેષ્ઠ શુક્લ દશમને
દિવસે જો શનિવાર હોય તો વરસાદનો નિરોધ થાય, ગાયોનો
વિનાશ થાય અને પ્રજાઓ મહાશોકવડે વ્યાકુલ થાય
લોકમા પણ કહ્યું છે કે—“ જ્યેષ્ઠ માસની પૂર્ણિમાને દિવસે

૧ જ્યેષ્ઠ માસનો પ્રથમ પક્ષ કહેવાથી શુક્લ પક્ષનો જ્ઞાન થઇ
જાય તે દૂર કરવા માટે અહીં જ્યેષ્ઠ કૃષ્ણ પ્રતિપદા એમ કહ્યું છે
‘ જ્યેષ્ઠ માસ અમાવસે, જો શનિવારી હોય, દેવ ન વરસે ધણુ મરે,
વીરલો જીવે કાષ્ઠ ॥૧॥ ’

(૨૫૬)

વર્ષ પ્રબોધ પાને મેષમહોદય

ચોટુ પલ્લ મૂળ નક્ષત્ર હોય તો દશે વિશાખા ખાન્ધની પ્રાપ્તિ થાય અને જળની વૃષ્ટિ સારી થાય. ”

આષાઢ માસના શુક્લ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે ચેટલું
આષાઢ માસ પુનર્વસુ નક્ષત્ર હોય, તેટલો વર્ષા ઋતુમાં
વરસાદ થાય

આષાઢ કૃષ્ણ પક્ષની દશમને દિવસે જો શદિષ્ઠી નક્ષત્ર હોય
તો સુકાળ થાય છે અભ્યારથને દિવસે

ઠાળી શદિષ્ઠીને શદિષ્ઠી હોય તો મધ્યમ સમય અને બાર
વિચાર થને દિવસે શદિષ્ઠી હોય તો દુકાળ થાય

છે તેરથને દિવસે શદિષ્ઠી નક્ષત્ર હોય
તો ઉત્તમ વાસુ વાય છે બોદથને દિવસે શદિષ્ઠી હોય તો

રાત્રીનો વચ્ચે મુદ્દ થાય અને પ્રભાતન શોભી
વ્યાકુલ થાય. લોકમાં પણ કહ્યું છે કે—“હે ભગુલી!

શદિષ્ઠી અને અદ્રમાના યોગથી જો જોઈ પણ થઈ રવિવાર
હોય અથવા શદિષ્ઠી અને સૂર્યના યોગથી જોઈ પણ થઈ

સોમવાર હોય તો સમય સારો થાય (સુકાળ થાય).” આષાઢ
શુક્લ પક્ષની ત્રીજમને દિવસે રવિવાર હોય તો વરસાદ થાય,

સોમવાર હોય તો સારો વરસાદ થાય, મંગળવાર હોય તો
અત્યવ વરસાદ થાય, બુધવાર હોય તો ઘણો વાસુ વાય,

ગુરુવાર હોય તો પ્રભાત થાય, શુક્રવાર હોય તો પ્રલય થાય
અને રવિવાર હોય તો વિનાશ થાય. આષાઢ શુક્લ પક્ષની

નોમને દિવસે રવિવાર હોય અને તે દિવસે અનુરાધા નક્ષત્ર
હોય તો ઠાંઈ ઠંઠાણે ખાન્ધની શોભી પ્રાપ્તિ થાય અને ઠાંઈ

ઠંઠાણે દુકાળ પડે. આષાઢ માસના પહેલા પક્ષમાં પ્રતિપદા,
દ્વિતીયા અને તૃતીયાને દિવસે અવળું કે ધનિષ્ઠા નક્ષત્ર આવે

તો ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો યોગ્ય છે. આષાઠ કૃષ્ણ પક્ષની છઠ્ઠે દિવસે શનિવાર હોય તો ઘઉં ગ્રહણ કરવાથી કાર્તિક માસમા વેચતા બમણો લાભ થાય આષાઠ માસની આઠમને દિવસે શનિવાર હોય અને તે દિવસે રેવતી નક્ષત્ર હોય તો વરસાદ ન થાય અને મહાદુઃખ ઉત્પન્ન થાય. આષાઠ શુકલ એકાદશીને દિવસે શનિવાર હોય તો ઉદરનો ઉપદ્રવ થાય. રવિવાર હોય તો કાતરાનો ઉપદ્રવ થાય અને મંગળવાર હોય તો તીડનો ઉપદ્રવ થાય કાંઈ કહે છે કે—“ધાન્ય મોઘુ થાય અને દુકાળ પડે” સોમવાર, શુક્રવાર કે શુરુવારે દેવ પોટે એટલે આષાઠ શુદ્ધ અગ્યારસ હોય તો અન્ન ઘણું ઉત્પન્ન થાય અને પૃથ્વી જળથી તૃપ્ત થાય જો શનિ, રવિ કે મંગળવારને દિવસે દેવ પોટે તો તીડ, ઉદર અને કાતરાનો ઉપદ્રવ થાય આષાઠ માસમાં ઠર્ક સંક્રાંતિને દિવસે શનિવાર હોય તો દુકાળ પડે તથા ધાન્ય મોઘુ થાય આષાઠ માસની ચૌદશને દિવસે સોમવાર હોય તો લોકમાં ધાન્ય અને તૃણ ઉત્પન્ન ન થાય તેથી ગાય વગેરેનું શુ પ્રયોજન હોય ? આષાઠ માસના પહેલા પક્ષમા બીજ કે નોમને દિવસે શુરુ, સોમ કે શુક્રવાર હોય તો તે શ્રેષ્ઠ છે અને બુધ કે શનિવાર હોય તો તે અશુભ છે. કહ્યું છે કે—“આષાઠ માસના પહેલા પક્ષમા બીજ અને નોમને દિવસે સોમ, શુક્ર કે શુરુવાર હોય તો જળવૃષ્ટિ સારી થાય, રવિવાર હોય તો તાપ અધિક પડે, બુધવાર હોય તો ઠંડી અધિક પડે, મંગળવાર હોય તો વરસાદ ન થાય અને દેવયોગથી શનિવાર હોય તો અવશ્ય દુકાળ પડે.” આષાઠ શુકલ પક્ષની અગ્યારશને દિવસે શનિ, રવિ કે મંગળવાર હોય

તો વર્ષ સમાન હોય, અને જો તે તિથિ તે વારે પૂર્વે હોય
તો દુઃકાળ પડે

“તથા સોઢમાં સૂર્ય સમાન, જન્મવને વદ્યમ જેવા
જળધર્મિગેરૂપ મી મહાવીરસ્વામીને
આપાદ માસની નમીને.” આ પ્રમાણે નમસ્કાર કરવાપૂર્વક
પૂર્ણિમાનો વતુર્માસકુલક નામના જ્યેષ્ઠમાં પૂર્ણિમાદ
વિચાર ફળ આ પ્રમાણે કહ્યું છે—આપાદ માસની
પૂર્ણિમાના દિવસ રાત્રિ પૂર્વાષાઢ નક્ષત્ર
હોય તો વારે માસ ક્ષેમ, સુકાળ અને માંમલિક થાય. પૂર્ણિ
માના પહેલા બે પ્રહર મૂળ નક્ષત્ર હોય અને પછી પૂર્વાષાઢ
નક્ષત્ર હોય તો પહેલા બે માસ દુકાળ રહે અને પછી સુખ
થાય. જ્યેષ્ઠ તો પૂર્વાષાઢ નક્ષત્ર બે પ્રહરથી વધારે હોય તો
બે માસ સુકાળ અને માંમલિક હોય એ વાર પ્રહર મૂળ
નક્ષત્ર હોય તો વારે માસ દુકાળ અને રસની હાનિ થાય.
જ્યેષ્ઠ પછીના વાર પ્રહર ઉત્તરાષાઢ નક્ષત્ર હોય તો પાછળના
વાર માસ દુકાળ જાણવો. એ બે પ્રહર પૂર્વાષાઢ હોય
અને ત્યારપછી ઉત્તરાષાઢ નક્ષત્ર હોય તો પહેલા બે
માસ સુખ થાય અને રસની હાનિ થાય. એ પહેલા બે
પ્રહર મૂળ નક્ષત્ર હોય અને ત્યારપછી પૂર્વાષાઢ નક્ષત્ર હોય
તો પહેલા દુઃખ અને પછી સુખ થાય. અર્ધકાંદર્ભ પદ્ય કહ્યું
છે કે—આપાદ માસની પૂર્ણિમાને દિવસે પૂર્વાષાઢ નક્ષત્ર પૂર્વ
હોય તો જોકે વર્ષ સુખી સુખ થાય, ધાન્ય સાર પાકે અને
પ્રભુ શાંતિપૂર્વક સુખી થાય. અર્ધ મૂળ નક્ષત્ર અને અર્ધ
પૂર્વાષાઢ નક્ષત્ર હોય તો મધ્યમ ફળદાયક છે, સમગ્ર દેશમાં
જોકે વર્ષ સુખી મધ્યમ ધાન્ય હોય. પૂર્ણિમાના બે પ્રહરમાં

વાદળ રહિત પૂર્વ કે ઉત્તર દિશાનો નિર્મળ વાયુ વાય તો તે માસમા નિશ્ચયે વરસાદ વરસે. જો આષાઠ માસની પૂર્ણિમા (એક જ દિવસ રાત્રિએ) સાઠ ઘડી હોય તો ખાર માસ સુધી ધાન્ય સસ્તું રહે અને લોકમા સુખ ઉપજે, ત્રીશ ઘડી હોય તો છ માસ સુખ અને પછીથી દુઃખ થાય; પદર ઘડી હોય તો ચાર માસ સુકાળ રહે અને પદર ઘડીથી પણ ઓછી હોય તો દુઃખ થાય. અહીં વાદળાં અને વાયુના સયોગથી ફળમા ન્યૂનાધિકપણું થાય છે, તે આ પ્રમાણે-અમાવાસ્યાથી સોળમે દિવસે આષાઠ પૂર્ણિમાને દિવસે વાદળા અને પૂર્વાષાઠા નક્ષત્ર હોય તો ધાન્ય ઘણું પેદા થાય જે નક્ષત્રના નામથી માસનું નામ કહેવાય છે તે નક્ષત્ર જો પૂર્ણિમાને દિવસે સપૂર્ણ હોય તો ધાન્ય સસ્તું રહે, ન્યૂન હોય તો ન્યૂનતા જાણવી. શ્રોહેમ-પ્રભસૂરિત્રૈલોક્યદીપક નામના ગ્રંથમા કહે છે કે-“મહિનાના નામનું નક્ષત્ર જો પૂર્ણિમાને દિવસે ક્ષય પામતું હોય તો નિશ્ચયે અન્ન મોઘુ થાય અને વૃદ્ધિ પામતું હોય તો અન્ન સસ્તું થાય માસનું નક્ષત્ર જો પૂર્ણિમાને દિવસે ન હોય તો તે યોગને વિષે વિશેષ કરીને અન્ન મોઘુ થાય છે, તે આ પ્રમાણે-નક્ષત્રની વૃદ્ધિને દિવસે ચદ્રમા જો કૂર ગ્રહવડે દૃષ્ટ ન હોય તો ધાન્ય સસ્તું રહે અને કૂર ગ્રહવડે દૃષ્ટ હોય તો મોઘુ રહે. નક્ષત્ર વૃદ્ધિના દિવસની તિથિ જો પાસેની તિથિ કરતા મોટી હોય તો તે દિવસે અન્ન સસ્તું હોય, અને પાસેની તિથિ મોટી હોય તો મોઘુ થાય નક્ષત્રની વૃદ્ધિ હોય તો અવશ્ય રસ અને ધાન્યની અધિકતા થાય યોગની વૃદ્ધિ હોય તો રસનો નાશ થાય તે સ્પષ્ટ છે જ્યાં હરેક તિથિ કરતાં નક્ષત્ર છ ઘડી અધિક હોય તો ત્યાં અન્ન સસ્તું થાય અને જો હરેક

નક્ષત્ર કરતાં તિથિ છ ઘડી અધિક હોય તો નિશ્ચય જન્મ મૌઘુ
 થાય. હ મેઘાં તિથિ અને નક્ષત્ર જો જન્મેની વૃદ્ધિ બાળીને
 તથા સર્વ દેશના પર્વાજ બાળીને લાભ અને અલાભ કહેવ,
 તે આ પ્રમાણે—જેટલી ઘડી નક્ષત્ર વધારે હોય તેટલા વિશે
 પદ ધા ય સસ્તુ હોય, અને જેટલી ઘડી તિથિ વધારે હોય
 તેટલા વિશે પદ ધાન્ય મૌઘુ થાય. જો જોઈ જ માસમાં ચોત્રનો
 જો વાર ક્ષય હોય તો અનુક્રમે ઘી અને તેલ મૌઘાં થાય અને
 વૃદ્ધિ હોય તો સોંવાં થાય. વર્ષાઋતુના ત્રણ માસમાં નક્ષત્ર
 વૃદ્ધિવાળાં હોય અને તિથિ ક્ષયવાળી હોય તો જહુ જ મુકાજ
 બાલુવો. જો વર્ષાઋતુના ત્રણ માસમાં નક્ષત્રનો ક્ષય હોય અને
 તિથિની વૃદ્ધિ હોય તો નિશ્ચય દુકાળ બાલુવો. આથી કરીને
 દરેક માસની પૂર્વિમાને દિવસે મૂળ અને ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર
 હોવાં ન જોઈએ. તેમાં પણ આવાહ પૂર્વિમાને દિવસે વિશેષે
 કરીને ન હોવાં જોઈએ. જો કદાચ હોય તો ધાન્યનો વિનાશ
 થાય. સારસવતી નામના જલમાં કહું છે કે—“પૂર્વિમાને દિવસે
 મૃગશીર્ષ વજેરે પાંચ નક્ષત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો
 ધાન્ય સોંપુ થાય, પૂર્વિમાને દિવસે ચિત્રા વજેરે અષ્ટ નક્ષ-
 ત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો દુકાળ તથા કષ્ટ પડે. તથા
 મગલધી રાહિણી મુખીમાં કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો તે પૂર્વિમા-
 ની કારકાંડ છે ” કોઈ કહે છે કે—“પૂર્વિમાને દિવસે મૃગશીર્ષ આદિ
 પાંચ નક્ષત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો સમાન ભાવ રહે
 મગાહિક આર નક્ષત્રોમાંથી કોઈ જોઈ નક્ષત્ર હોય તો દુકાળ
 પડે, ચિત્રાહિક આઠ નક્ષત્રોમાંથી કોઈ જોઈ નક્ષત્ર હોય તો
 કષ્ટ થાય, મગલાહિક દશ નક્ષત્રોમાંથી કોઈ જોઈ નક્ષત્ર હોય
 તો મુકાળ અને મુળ પ્રાપ્ત થાય. પરંતુ તે દિવસે સોમવાર-

નો યોગ હોય તો તે વિથહ કરનાર છે. ” તિથિકુલક નામના ગ્રંથમાં આ પ્રમાણે વિશેષ કહ્યું છે કે—“પૂર્ણિમાને દિવસે ત્રણ ઉત્તરા, આર્દ્રા, પુનર્વસુ કે રોહિણી નક્ષત્ર હોય તો તે માસમા ધાન્ય મોઘુ થાય ” બીજા ગ્રંથમાં કહ્યું છે કે—
 “ પૂર્ણિમાને દિવસે રવિવાર હોય તથા આર્દ્રા વગેરે ચાર નક્ષત્રો-
 માંથી કોઈ એક નક્ષત્ર હોય તો લક્ષ્મીનો નાશ થાય છે. જો સોમવાર હોય અને મઘાદિક ચાર નક્ષત્રોમાંથી કોઈ નક્ષત્ર હોય તો ધાન્ય મોઘુ થાય. જો મંગળવાર હોય અને ચિત્રા-
 દિક આઠ નક્ષત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો વ્યાધિની વૃદ્ધિ થાય છે તથા જો શનિવાર હોય તો દુકાળ થાય. બાકી-
 ના વાર અને નક્ષત્ર સર્વ શુભકારક છે ” તિથિ અને નક્ષત્ર
 * સમાન હોય એવી પૂર્ણિમાને દિવસે મૃગશીર્ષ વગેરે પાંચ નક્ષત્રોમાંથી કોઈ એક નક્ષત્ર અને સોમવાર હોય તો ધાન્યનો ભાવ સમાન રહે મેષાદિક ત્રણ રાશિ પર સૂર્ય હોય અને શુભ ગ્રહોવડે યુક્ત હોય, તિથિનો ક્ષય હોય અને પૂર્ણિમાને દિવસે શ્રવણાદિક દશ નક્ષત્રોમાંથી કોઈ એક નક્ષત્ર હોય તો અવશ્ય ધાન્ય સસ્તું થાય છે. આષાઢ માસની અમા-
 વાસ્યા સોમવતી હોય અને મૃગશીર્ષાદિક સાત નક્ષત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો અવશ્ય સુકાળ થાય છે

શ્રાવણ માસના કૃષ્ણ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે ગુરુવાર હોય તો મગ, અડદ, તેલ અને તલ મોઘાં શ્રાવણ માસ થાય શ્રાવણ માસની નોમને દિવસે શનિ-
 વાર હોય તો તે સતાપ કરે અને આશ્વિન માસના અતમા છત્રભગ થાય શ્રાવણ માસની દશમને દિ-
 વસે શનિવાર હોય અને તે દિવસે સિંહસ ક્રાંતિ થતી હોય તો

પૃથ્વી દીનતા રહિત થાય અને સારી વૃષ્ટિવટે ઘણી ખાન્ધની સપ્તિ થાય. આવજુ માસની હુણ્ણ જોહાદશીને દિવસે કૃત્તિકા નક્ષત્ર હોય તો વર્ષ મધ્યમ થાય, શદિષ્ઠી નક્ષત્ર હોય તો મુકાળ થાય અને મુજશીર્ષ નક્ષત્ર હોય તો દુકાળ થાય હોહમા પણ ઠાઠું છે કે—“આવજુ હુણ્ણ પક્ષની જોહાદશીને દિવસે શદિષ્ઠી નક્ષત્ર હોય તો વરસાદ સાથે થાય અને હોહ મુખી થાય. જો વ્યરથને દિવસે શદિષ્ઠી નક્ષત્ર આવે તો મધ્યમ વર્ષ થાય અને તેરથને દિવસે શદિષ્ઠી નક્ષત્ર આવે તો દુકાળ થાય.”

જો આવજુ માસના શુકલ પક્ષમાં ઠાઠ પણ વિધિનો કલ્પ હોય તો કાર્તિક માસમાં અવસ્થા છત્રભાજ થાય. આવજુ હુણ્ણ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે મૃતિ યોગ હોય તો ખાન્ધનો સમઢ કરવો યોગ્ય છે, અને જાઝીનો ળીલો કાઠ યોગ હોય તો ખાન્ધનો વિકલ કરવો યોગ્ય છે. આવજુ કે ભાદ્રપદ માસ ના હુણ્ણ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે આવજુ કે ધનિષ્ઠા નક્ષત્ર હોય તો હોહમા અવસ્થા મુકાળ થાય. આવજુ હુણ્ણ પક્ષની દ્વાદશીને દિવસે મઘા કે ત્રણ ઉત્તરામાંથી ઠાઠ પણ નક્ષત્ર હોય તથા વાહળાં કે વૃષ્ટિ હોય તો માટો જળયોગ બધવો. આવજુ માસની ત્રયોદશીને દિવસે રવિનાર તથા રવતી નક્ષત્ર હોય તો ઘણું ખાન્ધ તથા ળીણ ઘણી વસ્તુઓ ઉત્પન્ન થાય. આવજુ માસની સપ્તમીને દિવસે શનિનાર હોય તો પૃથ્વી જળથી પૂર્ણ થાય. જો આવજુ માસની ચોદશ આદી નક્ષત્ર મુકાળ હોય તો ખાન્ધનો સમઢ કરવો યોગ્ય છે.

આવજુ માસની અમાવાસ્યાને દિવસે પુષ્ક, અસ્તેવા કે

મઘા નક્ષત્ર હોય તો વર્ષ મધ્યમ થાય અને વરસાદ અમાવાસ્યાનો અધિક ન થાય તે વિષે સારસં-
વિચાર ગ્રહમાં કહ્યું છે કે—“અમાવાસ્યાને દિવસે વિશાખા વગેરે આઠ નક્ષત્રોમાંથી કોઈપણ નક્ષત્ર હોય તો પ્રાયે કરીને દુકાળ પડે છે, અને શતભિષા વગેરે અગ્યાર નક્ષત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો તે શુભકારક છે. જો અમાવાસ્યાને દિવસે પુબ્ય વગેરે ચાર નક્ષત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો વર્ષ મધ્યમ થાય જો અમાવાસ્યાને દિવસે શનિ, રવિ કે મંગળવાર હોય તો તે નિરંતર દુઃખદાયક છે જો અમાવાસ્યાને દિવસે ત્રણ પૂર્વા, કૃત્તિકા, ચિત્રા કે અશ્લેષા નક્ષત્ર હોય તો પૃથ્વી પર નિશ્ચયે તે વર્ષે ઇતિનો ઉપદ્રવ થાય છે જો અમાવાસ્યાને દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્ર હોય, પ્રતિપદાને દિવસે પુનર્વસુ નક્ષત્ર હોય અને બીજને દિવસે પુબ્ય નક્ષત્ર હોય તો વરસાદ, તૃણ અને ધાન્ય થાય નહીં અમાવાસ્યાને દિવસે પુનર્વસુ વગેરે પાંચ નક્ષત્રો-માંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો ધાન્ય સસ્તું થાય, ઉત્તરા-કાદગુની વગેરે ચાર નક્ષત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો દુકાળ થાય, વિશાખા વગેરે આઠ નક્ષત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો કષ્ટકારક થાય છે, અને શતભિષા વગેરે કોઈ નક્ષત્ર હોય તો મનુષ્યો સુખી થાય છે આ પ્રમાણે કેટલાક આચાર્યોએ અમાવાસ્યાને નક્ષત્રનો યોગ થવાથી ફળ થાય તેમ કહ્યું છે તે વિષે મેઘમાળામાં કહ્યું છે કે—“અમાવાસ્યાને દિવસે ત્રણ ઉત્તરા, રેવતી, ધનિષ્ઠા અને પુનર્વસુ નક્ષત્રમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્ર હોય તો એક માસ દુકાળ જણાવે” બીજા ગ્રંથમાં કહ્યું છે—“આર્દ્રા, શતભિષા, ચિત્રા, સ્વાતિ, કૃત્તિકા અને

ભરણી એ નક્ષત્રોમાંથી કોઈ પણ નક્ષત્રમાં જન્માવાસ્થા આવે, તમા તે નક્ષત્રથી તિથિ જોટલી ન્યૂન હોય તેનાથી જન્મણા મૂળે ખાન્ધ વેળાએ જન્માવાસ્થાને દિવસે વિરુદ્ધ વાર અને નક્ષત્ર આવે તો તે જહુજ જન્મુશ છે આ આવણ માસની જન્માવાસ્થા આશુ વર્ષ ફળ આપે છે, અને બીજી જન્માવાસ્થાએ એક માસનું જ ફળ આપનાર છે

આવણ શુકલ પક્ષની સાતમને દિવસે સ્વાતિ નક્ષત્ર હોય તો મુકાળ યાચ છે આવણની પૂર્ણિમાને દિવસે જવણ નક્ષત્ર હોય તો ખાન્ધની પ્રાપ્તિ થઈ યાચ છે અને પ્રજા સુખી યાચ છે કહ્યું છે કે—“જાત્રીએ (વેશ્યાએ શુદ્ધિ મેળે) શાદિલી, પાપ માસની પૂર્ણિમાને દિવસે મૂળ નક્ષત્ર અને આવણ માસની પૂર્ણિમાના દિવસે જવણ નક્ષત્ર ન હોય તો પુત્રી દોહામમાન યાચ જોટલે દુખી યાચ છે જેમ જેમ માસની પ્રતિપદાનું ફળ પહેલાં કહ્યું છે તેજ પ્રમાણે આવણ માસની પ્રતિપદાનું ફળ પણ અહીં જાણી લેવું

ભાદ્રપદ માસની પ્રથમ તિથિને દિવસે શુરુવાર અને જવણ નક્ષત્ર હોય તો વરસાદ સારો યાચ અને ભાદ્રપદ માસ પન ખાન્ધની પ્રાપ્તિ વિશેષ યાચ. ભાદ્રપદ પૂર્ણ પક્ષની આઠમને દિવસે શાદિલી નક્ષત્ર હોય તો તે શુભકાયક છે ભાદ્રપદ શુકલ પક્ષની નોમને દિવસે રવિવાર અને મૂળ નક્ષત્ર હોય તો તે જલદાયક છે ભાદ્રપદ શુકલ પક્ષની રશમને દિવસે રવિવાર અને મૂળ નક્ષત્ર હોય તો મુકાળ યાચ છે આ મેળ મુકાળને કરનારો છે જેમ પણ કોઈ કહે છે ભાદ્રપદ શુકલ પક્ષની અશ્વારશને દિવસે રવિવાર અને મૂળ નક્ષત્ર હોય તો તે વર્ષે વરસાદનું તો

સુખ થાય, પરંતુ વ્યાધિથી લોકો પીડા પામે ભાદ્રપદ કૃષ્ણ પક્ષની ખીજને દિવસે સોમવાર હોય તો ધાન્યની પ્રાપ્તિ ઘણી થાય તથા પશુઓની વૃદ્ધિ થાય. ભાદ્રપદ કૃષ્ણ પક્ષની ચોથને દિવસે જો શનિવાર હોય તો દેશનો ભંગ તથા દુકાળ થવાથી લોકો મુસ્તા (મોથ) ખાઈ ઉદર-પોષણ કરે. આ વિષે લોકમાં કહ્યું છે કે-“ ભાદ્રપદ કૃષ્ણ પક્ષની આઠમને દિવસે અશ્લેષા નક્ષત્ર અને શનિવાર હોય તો પૃથ્વી પર મેઘ વરસે નહીં, એ જ વાર્તા.” અંથાતર-મા પણ કહ્યું છે કે-“ ભાદ્રપદ શુકલ પક્ષની નોમને દિવસે સ્વાતિ નક્ષત્ર અને શુક્રવાર હોય તો ઘી અને ધાન્યથી પૂર્ણ સુખમય પૃથ્વી હોય ભાદ્રપદ શુકલ પક્ષની ચોથને દિવસે શુક્ર, સોમ કે શુક્રવાર હોય અને ઉત્તરાશ્લેષા, હસ્ત કે ચિત્રા નક્ષત્ર હોય તો નિશ્ચય સુકાળ થાય છે ભાદ્રપદ શુકલ પક્ષની પાચમને દિવસે સ્વાતિ નક્ષત્ર હોય તો ચાર માસ કપાસ, રૂ વગેરેથી લાભ થાય. ભાદ્રપદ માસની ત્રીજને દિવસે મગળવાર અને ઉત્તરાશ્લેષા નક્ષત્ર હોય તો ઉન્નત થયેલા વાદળા ઉઠ્ય પામે તો પણ ન વરસે

ભાદ્રપદની અમાવાસ્યાને દિવસે રવિવાર હોય તો ઘી

મોંઘું થાય, મગળ કે બુધવાર હોય

ભાદ્રપદ અમાવા- તો ધાન્ય મોંઘું થાય અને શનિવાર

સ્થાનું ફળ હોય તો તેલ મોંઘું થાય લોકમાં પણ

કહ્યું છે કે-“ અમાવાસ્યાને દિવસે રવિ-

વાર હોય તથા મુદ્ગર યોગ હોય તો ઉજ્જયિનીથી પશ્ચિમ

દિશામાં હાહાકાર અનિષ્ઠ થાય ” ખીજા કોઈ માસને વિષે

પણ જો અમાવાસ્યાને દિવસે રવિવાર હોય તો વર્ષના વિશ્વા

પર ઠહેલા છે જો જ્યાંજ્યાં રવિવારને દિવસે જો જમાવા
સ્થા હોય તો વર્ષના હથ વિધા માન્યા છે, તથા તે વર્ષે
ખઠ ખડ વૃદ્ધિ થાય છે રવિવારને દિવસે ગણુ જમાવાસ્થા
હોય તો વર્ષના પાંચ વિધા ઠહેલા છે જો વાર જમાવાસ્થાને
દિવસે રવિવાર હોય તો છત્રસત્ત અને દુકાળ થાય છે

રૂઢિદેવ સાત વારના ફળને આ પ્રમાણે કહે છે—કે
પ્રિથા વારના અનુક્રમથી જમાવાસ્થાનુ ફળ હું કહું કું
તેથી વર્ષમાં માસનો ઠાળ બાણી શકાય છે જમાવાસ્થાને
દિવસે રવિવાર હોય તો અનુષ્ઠાને ઘણું કલેશ થાય, તથા
રાત્રીનો દુખથી પીડિત થાય અને વર્ષનો વિનાશ થાય.
સોમવાર હોય તો સુકાળ, કુશળતા, આરોગ્ય, વરસાદનો
મજળ ઉદય, ખાન્યની ઉત્પત્તિ અને પ્રભુ મુખી થાય મજળ
વાર હોય તો રાત્રીનો વિનાશ, રાત્રીનો વધુ મુદ્, કલેશની
વૃદ્ધિ, ઉત્પાત, અદ્ય વરસાદ અને ધનનો નાશ થાય. બુધવાર
હોય તો દુકાળ, રાત્રીનો વિનાશ, પ્રભુનું દુખ, સ્થાનજલ
અને ખાન્ય અદ્ય થાય. શુક્રવાર હોય તો સારી વૃદ્ધિ, સુકાળ,
કલ્યાણ, દુખનો નાશ, પ્રભુને મુખ અને આરોગ્ય થાય. શુક્રવાર
હોય તો જળથી ભરપૂર મેલ હોય, જેવીનો ઘણું ઉદય થાય તથા
ધારનો હ મેલ ઉપદ્રવ થાય. શનિવાર હોય તો ધાર દુકાળ,
મહાદુખ, ઉદય થાય તથા પુત્ર પિતાથી પરાદુશ્મન હોય. ” જમા
વાસ્થાથી અધિક નક્ષત્ર પર જરૂરમાં ઝમન કરે તો ખાન્યનો
ભાવ તેજ થાય.

માદ્રપદ શુકલ પક્ષની છત્રને દિવસે જો અનુરાધા નક્ષત્ર
હોય તો બીજા નક્ષત્રોનો હોય છત્ર પણુ અવરથ સુકાળ થાય.

આશ્વિન માસના શુકલ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે શનિવાર હોય તો ધાન્યનો સગ્રહ કરવો યોગ્ય છે, આશ્વિન માસ કેમકે આગળ પર ધાન્યનો ભાવ સખ્ત થશે આશ્વિન માસના શુકલ પક્ષની ણીજને દિવસે સોમવાર હોય તથા મૂલ નક્ષત્ર અને સોમવાર હોય તો ધાન્યનો સગ્રહ કરવો યોગ્ય છે. જો આશ્વિન માસની (શુકલ) ત્રીજને દિવસે જો મગળ કે શનિવાર હોય તો પૃથ્વી પર પ્રબળ અગ્નિનો ભય થાય, અને ણીજ વાર હોય તો ધાન્ય સસ્તુ થાય આશ્વિન (શુકલ) ચોથને દિવસે રવિવાર હોય તો ઘી વેચવું અને ધાન્યનો સગ્રહ કરવો, તેથી આગળ પર લાભ થશે આશ્વિન શુકલ પક્ષની પાંચમને દિવસે સોમવાર અને હસ્ત નક્ષત્રનો સૂર્ય હોય તો વરસાદ થાય તે સારું નથી જો વરસે તો માલવ દેશમાં જવું. ત્યાં નિર્જળા પાત્રમ પશુ જળને દેવાવાળી થશે આશ્વિન શુકલ પક્ષની સાતમને દિવસે શનિવાર અને શ્રાવણ કે ધનિષ્ઠા નક્ષત્ર હોય તો જગતનો નાશ થાય છે આશ્વિન શુકલ પક્ષની આઠમને દિવસે બુધવાર હોય તો ઘીનો સગ્રહ કરવો અને કાર્તિકમાં તેનો વિક્રય કરવાથી પગલે પગલે સપત્તિઓ મળે છે આશ્વિન શુકલ પક્ષની નોમને દિવસે મંગળવાર હોય તો મગ, કપાસ, ચોળા, અડદ વગેરેનો સગ્રહ કરવો યોગ્ય છે તેનો ચૈત્ર માસમાં વિક્રય કરવાથી ળમણું લાભ થશે આશ્વિન શુકલ પક્ષની દશમને દિવસે મંગળવાર હોય તો પૃથ્વી પર રોગનો ઘણો ઉપદ્રવ થાય છે. આશ્વિન શુકલ પક્ષની અગ્યારશને દિવસે શનિવાર હોય તો પૃથ્વી પર છત્રભંગ થાય, નગર અને ગામનો ભંગ થાય, તથા વૈરી અને ચોર વગેરેનો ઉપદ્રવ થાય.

આશ્વિન (કૃષ્ણ પક્ષની) બીજને દિવસે શકિષ્ટી નક્ષત્ર હોય અને શનિ કે મંગળવાર હોય તો કપાસનો સમઠ કરવો, તેથી શેષ્ઠ માસમાં લાભ થાય છે આશ્વિન કે કાર્તિક માસના કૃષ્ણ પક્ષની બીજને દિવસે મંગળવાર હોય તો પૃથ્વી પર દરેક ગ્રામમાં અગ્નિનો ઉપદ્રવ થાય છે આશ્વિન કૃષ્ણ પક્ષની પાંચ મને દિવસે રવિવાર હોય તો માથ માસની અમાવાસ્યાને અવશ્ય થી મોઢુ થાય. આશ્વિન (કૃષ્ણ પક્ષની) છઠ્ઠે દિવસે જ્યેષ્ઠા કે મૂલ નક્ષત્ર હોય અને રવિવાર હોય તો સર્વ ધાન્યનો સમઠ કરવો, તેથી પાંચમી માસે લાભ થાય. આશ્વિન કૃષ્ણ પક્ષની અમારશને દિવસે જુધવાર કે સોમવાર હોય તો લોકમાં ગાય અને વેસણ મૂલ્ય ઘણું થાય. આશ્વિન કૃષ્ણ પક્ષની બારશને દિવસે શનિવાર અને હસ્ત કે ચિત્રા નક્ષત્ર હોય તો જુવારનો સમઠ કરવો યોગ્ય છે, તેથી ચૈત્ર માસમાં ત્રણશુભો લાભ થાય છે આશ્વિન માસની અમાવાસ્યાને દિવસે જો શનિવાર હોય તો વર્ષ મધ્યમ થાય, અથવા ખરા મહત્તમા દુકાળ પડે. કોઈ ઠેકાણે કહ્યું છે કે—“આશ્વિન માસની અમાવાસ્યાને દિવસે શનિ રવિ કે મંગળવાર હોય તો ધાન્ય સમઠ કરવાથી જમણો, ત્રણશુભો કે બારશુભો લાભ થાય.” અયાન્તરમા કહ્યું છે કે—“આશ્વિન માસની (કે બીજા કોઈ માસની) અમાવાસ્યાને દિવસે ત્રણ ઉત્તરા, ધનિષ્ઠા, પુનર્વસુ કે શકિષ્ટી નક્ષત્ર હોય તો એક માસ દુકાળ થાય.”

કાર્તિક માસના પહેલા (શુકલ) પક્ષની પહેલી (પ્રતિપદા) તિથિએ જુધવાર હોય તો કોઈ ઠેકાણે કાર્તિક માસ વૃદ્ધિ અને કોઈ ઠેકાણે અનાવૃદ્ધિ થવાથી મધ્યમ વર્ષ થાય છે કહ્યું છે કે—“કાર્તિક

માસના શુકલ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે બુધવાર હોય તો ધાન્યના બમણા, ત્રણગણા કે ચારગણા લાભ થાય છે ” કાર્તિક શુકલ પક્ષની સાતમને દિવસે શનિવાર હોય તો ધાન્યનો વિનાશ થાય અને સ્વેત વસ્તુ મોઘી થાય તેનો ત્રણ માસે બમણો લાભ થાય. કાર્તિક માસમા રવિવાર અને આર્દ્રા નક્ષત્રનો યોગ હોય તો આગળ વરસાદનો રોધ થાય કાર્તિક (કૃષ્ણ) પાચમને દિવસે આર્દ્રા નક્ષત્ર હોય તો તુલ્યનો સગ્રહ કરવો ઉચિત છે, નહીં તો પશુઓને દુઃખ થાય કેમકે આગળ બહુ અદ્ય વરસાદ થશે કાર્તિક માસમાં મગળવારને દિવસે મૂળ નક્ષત્ર હોય તો માગલિક કાર્યમાં અનુકૂળતા રહે નહીં કાર્તિક કૃષ્ણ પક્ષની સાતમને દિવસે શનિવાર હોય તો અન્ન મોંઘું થાય. કાર્તિક કૃષ્ણ પક્ષની દશમને દિવસે શનિવાર હોય તો રોગ ને ઉપદ્રવ થાય, અને કૃષ્ણ પક્ષની તેરશ રવિવારે હોય તો યવ અને ઘઉંના ભાવ તેજ રહે કાર્તિક કૃષ્ણ પક્ષની દશમને દિવસે શનિવાર અને મઘા નક્ષત્ર હોય તો ઘી અને સોપારી મોઘા થાય, ચાર માસે વેશવાથી લાભ થાય. કાર્તિકની અમાવાસ્યાને દિવસે શનિવાર હોય તો ધાન્યનો વિનાશ થાય, મગળવાર હોય તો પૃથ્વી પર અગ્નિનો ઉપદ્રવ થાય અને રવિવાર હોય તો રાજાઓ વચ્ચે યુદ્ધ થાય કહ્યું છે કે-“હોળી, પોળી (વિજયા દશમી) અને દિવાળીને દિવસે રવિ, શનિ કે મગળવાર હોય તો લોક બપ્પર લઈને જગતમાં બ્રમણ કરે એટલે કે મહાદુકાળ પડે, કોઈ વિરલા બચી જાય. ” આતુર્ભાસ કુલકમાં કહ્યું છે કે-“ત્રણ લોકમાં સૂર્ય સમાન, જગતને વલ્લભ જળધરરૂપ શ્રી મહાવીરસ્વામીને નમસ્કાર કરી જિનેંદ્રે કહેલા અર્ધકાંડને હું કહું છું. કાર્તિકની પૂર્ણિમાને

દિવસે કૃત્તિકા નક્ષત્ર સપૂર્ણ હોય તો વાર માસ સુકાળ રહે
 અને લોક મુખ પામે. જો તે પૂર્ણિમાને દિવસે ભરણી નક્ષત્ર
 વાર પ્રકર સપૂર્ણ હોય તો વાર માસ ધાન્ય મોંઘાં રહે ને
 તે પૂર્ણિમાને દિવસે શેઠિણી નક્ષત્ર વાર પ્રકર સપૂર્ણ હોય
 તો મૂળ રસ અને દ્રવ્યના મૂલ્યની કાનિ થાય પૂર્ણિમાના
 દિવસ રાત્રિ શેઠિણી નક્ષત્ર હોય તો સમસ્ત ધાન્ય, રસ તથા
 લોહુ વગેરે માતૃનો વિનાશ થાય. જો પૂર્ણિમાને દિવસે જો
 પ્રકર ભરણી અને જો પ્રકર કૃત્તિકા નક્ષત્ર હોય તો જો માસ
 લવણ અને કપાસના ભાવ તેજ રહે. જો જો પ્રકર કૃત્તિકા અને
 જો પ્રકર શેઠિણી નક્ષત્ર હોય તો જો માસ સુકાળ જોટલે સોમ
 વારી અને જો માસ સુકાળ જોટલે મોંઘવારી થાય.

માર્ગશીર્ષ માસની શરૂઆતે દિવસે કે દેવતી નક્ષત્રને દિવસે

મગળવાર હોય તો હરેક ગામમાં અગ્નિને

માર્ગશીર્ષ માસ ભય તથા જગત્ કલેશમય હોય. માર્ગશીર્ષ,

પોષ કે ફાલ્ગુન માસના શુકલ પક્ષમાં

નક્ષત્રના યોગ કરતાં તિથિને યોગ થોડો હોય તો ઘડના

સમય લાભકાયક છે માર્ગશીર્ષ માસની ગારશને દિવસે અમવા

સૂચની સંક્રાંતિને દિવસે મગળવાર હોય તથા અદ્રવ્ય હોય

તો આમળતુ વર્ષ વિનાશ પામે. માર્ગશીર્ષની નોમને દિવસે

દેવતી નક્ષત્ર અને જુલવાર હોય તો તે સુકાળ કરનાર છે માર્ગ

શીર્ષની પાચમને દિવસે શુક્રવાર હોય તો તે પાંચ માસ સુકાળ

થાય. માર્ગશીર્ષ માસની પ્રતિપદાને દિવસે પુષ્ય નક્ષત્ર હોય તો

૫૩૭૦ને કદ થાય અને આમળના વર્ષનો ગર્ભ જળવૃદ્ધિદ્રારા

વિનાશ પામે. માર્ગશીર્ષ માસની ત્રીજને દિવસે પુનર્વસુ કે

આર્દ્રા નક્ષત્ર હોય તો ધાન્ય સસતુ થાય, રાજ પ્રસન્ન રહે અને

પ્રજા સુખી થાય. માર્ગશીર્ષ માસની પાંચમને દિવસે મઘા આદિ પાંચ નક્ષત્રોમાથી કોઈ એક નક્ષત્ર હોય તો વરસાદ ન થવાથી આગળનું વર્ષ વિનાશ પામે માર્ગશીર્ષ માસની નોમને દિવસે ચિત્રા નક્ષત્ર હોય તો ધાન્ય મોઘુ થાય અને કૃષ્ણ ચતુર્દશી સ્વાતિ નક્ષત્ર યુક્ત હોય તો શ્રાવણ માસમા વરસાદ ન થાય. માર્ગશીર્ષ માસની દશમને દિવસે મૂળ નક્ષત્ર અને રવિવાર હોય તો તલ, તેલ વગેરેનો સગ્રહ કરવો, તેથી જ્યેષ્ઠ માસને છેડે તે લાભદાયક થાય છે. માર્ગશીર્ષની અગ્યારસને દિવસે જો રવિવાર હોય તો કપાસ, રૂ અને સુતરનો સગ્રહ કરવો, તેથી વૈશાખ માસમા લાભ થાય છે. અથવા દૈવયોગે માર્ગશીર્ષ અગ્યારસને દિવસે શનિવારનો યોગ થાય તો જળનુ ધ્વંસોપજી, પ્રજાનો નાશ અને છત્રનો ભગ થાય છે

પોષ માસના શુકલ પક્ષની ચોથને દિવસે શનિવાર હોય તો

ત્રણ માસ દુઃખ રહે, તેમાં કાંઈ સશય

પોષ માસ

નથી પોષ માસની સાતમને દિવસે સોમવાર હોય તો ભેસોનો સમૂહ રોગથી પીડા

પામી મરવા લાગે. પોષ માસની નોમને દિવસે શનિવાર હોય તો જ્યા સુધી સૂર્ય આદ્રા નક્ષત્રમા ન આવે ત્યા સુધી ધાન્યનો સગ્રહ કરવો યોગ્ય છે, તેથી આગળ લાભ થશે. પોષ શુકલ પક્ષની અગ્યારસને દિવસે કૃત્તિકા નક્ષત્ર હોય તો રાત્રી વસ્તુથી મોટો લાભ થાય અને પ્રથમ વૃષ્ટિ થાય ત્યાં સુધી ધાન્યથી મોટો લાભ થાય છે પોષ માસની અમાવાસ્યાને દિવસે પૂર્વાષાઢા તથા જ્યેષ્ઠા નક્ષત્ર હોય અને શનિ, રવિ કે મંગળવાર હોય તો આગળના વર્ષનો વિનાશ થાય. પોષ માસની અમાવાસ્યાને દિવસે મૂળ નક્ષત્ર હોય અને શનિ, રવિ કે મંગળવાર

હોય તો વરસાદ થાય, લોક સમુદાય માય તમા ધાન્યથી
 થયો લાભ થાય. પોષ માસના કૃષ્ણ પક્ષની દશમને દિવસે
 વિશાખા નક્ષત્ર રાતે કે દિવસે હોય તો આગલા વર્ષના મેઘ
 પુષ્ટ થાય છે. કુલકર્મા કહ્યું છે કે—“પોષ માસની પૂર્ણિમાને
 દિવસે પુષ્ય નક્ષત્ર આજો દિવસ હોય તો આગામી વર્ષે રસ અને
 ધાન્ય સમૃદ્ધિ રહે.” પોષ કૃષ્ણ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે શાહિણી
 નક્ષત્ર હોય તો ધાન્યના સમૃદ્ધિ સાત માસ પછી લાભ થાય,
 અથવા છત્રભય થાય.

જો માસ માસની પહેલી પ્રતિપદાને દિવસે સુખવાર હોય
 તો ત્રણ માસ તેજ રહે અને આગળનું વર્ષ
 આઘ માસ વિનાશ પામી. માસ માસના કૃષ્ણ પક્ષની
 પ્રતિપદા, દ્વિતીયા કે તૃતીયાનો ક્ષય હોય
 તો ધાન્યનો સમૃદ્ધિ કરવાથી વેરથોને લાભ થાય છે. માસ
 માસના શુક્લ પક્ષની સાતમને દિવસે સોમવાર હોય તો મોટો
 દુકાળ અને શત્તઓ વચ્ચે વિગ્રહ થાય. માસ શુક્લ પક્ષની
 સાતમને દિવસે રવિવાર હોય તો મોટો દુકાળ પડે, વિગ્રહ
 થાય અને પ્રજાનો મહાભય થાય. માસ માસની પ્રતિપદાને
 દિવસે શનિવાર હોય તો તે શુભ છે. સર્વ પ્રકારના ધાન્યની
 પ્રાપ્તિ થાય, આરોગ્ય રહે અને સર્વ રોગ મુક્તિ થાય. માસ
 માસની ચાવને દિવસે શનિવાર હોય તો દુકાળ, મૃત્યુ, શારનો
 ભય, અસિનો ભય અને ધાન્યનો વિકાસ થાય છે. માસ શુક્લ
 પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે શુક્ર, સોમ કે શુક્રવાર હોય તો
 દુકાળ થાય છે, રવિવાર હોય તો સુદ થાય છે અને મગજ
 વાર હોય તો ઇતિનો મોટો ઉપદ્રવ થાય છે. માસ માસના
 શુક્લ પક્ષની આઠમને દિવસે કૃત્તિકા નક્ષત્ર ન હોય તો કાશ્યુન

માસમાં રોહિણીપાત અને શ્રાવણ માસમાં વરસાદ ન થાય, માઘ શુકલ પક્ષની સાતમને દિવસે રોહિણી નક્ષત્ર હોય તો રાજાઓ વચ્ચે યુદ્ધ થાય, પ્રજામાં રોગ થાય અથવા મધ્યમ વર્ષ થાય. આ રીતે એક પણ નિમિત્તથી વિચિત્ર ફળનો વિચાર થઈ શકે છે તે સિદ્ધાંતથી, જ્યોતિષથી, ન્યાયથી અને વૈદ્યક શાસ્ત્રથી સિદ્ધ થાય છે માઘ માસની સાતમને દિવસે જો ભરણી નક્ષત્ર હોય તો લોકમાં રોગની શાંતિ થાય છે અને પૃથ્વી પર ઘણું ધાન્ય નીપજે છે. માઘ માસના કૃષ્ણ પક્ષની નોમને દિવસે તથા મૂળ નક્ષત્રને દિવસે ગર્ભ રહે તો તે ગર્ભ લાદ્રપદ માસમાં નોમને દિવસે વૃદ્ધિ કરે છે

ફાલ્ગુન માસના કૃષ્ણ પક્ષની છઠ્ઠે દિવસે ચિત્રા નક્ષત્ર હોય તો ત્રણ માસ સુકાળ થાય છે અને સ્વાતિ ફાલ્ગુન માસ નક્ષત્ર હોય તો હુકાળ થાય છે ફાલ્ગુન માસના શુકલ પક્ષની તેરશને દિવસે શુક્રવાર હોય તો જ્યેષ્ઠ માસમાં રોગની વૃદ્ધિ થાય અથવા ત્રણ માસમાં લોગ હોય ફાલ્ગુન માસની અગ્યારશને દિવસે રવિવાર અને આર્દ્રા નક્ષત્ર હોય તો તે વર્ષ કષ્ટકારક થાય છે અને સોમવાર હોય તો લોકમાં ત્રણ માસે સુકાળ થાય ફાલ્ગુન માસના પહેલા પક્ષમાં પ્રતિપદાને દિવસે શતભિષા નક્ષત્ર હોય તો તે નક્ષત્રનાં ભોગને અનુસારે વર્ષનું સ્વરૂપ જાણવું. ફાલ્ગુન શુકલ પક્ષમાં સાતમ વગેરે પાંચ તિથિમાંથી કોઈ પણ તિથિએ કૃત્તિકા નક્ષત્ર હોય તો સુકાળ થાય અને લાદ્રપદ માસમાં સારો વરસાદ થાય છે.

તિથિકુલકમાં ફાલ્ગુન માસની પૂર્ણિમાનો વિચાર આ પ્રમાણે કર્યો છે—ફાલ્ગુન માસની પૂર્ણિમાને દિવસે ચારે

પ્રકર પૂર્વાશ્વિની નક્ષત્ર હોય તો આર માસ મુકાળ રહે. જો દેવયાનથી બે પ્રકર મળ્યા નક્ષત્ર હોય તો બે માસ મેંધ વારી રહે, તેમાં કંઈ સચય નથી જો તે દિવસે મળ્યા નક્ષત્ર પૂર્ણ હોય તો આર માસ મોટો દુકાળ જણાય પ્રથમ બે પ્રકર પૂર્વાશ્વિની નક્ષત્ર હોય અને પછી બે પ્રકર ઉત્તરાશ્વિની નક્ષત્ર હોય તો પહેલા બે માસ મુકાળ રહે અને મુખ્ય પ્રાપ્ત થાય, તેમાં કંઈ સડેક નથી, અને પાછળના બે માસ ખાન્યનો વિનાશ થવાથી દુકાળ થાય. આઠ કે આર પ્રકર મુખી ઉત્તરાશ્વિની નક્ષત્ર હોય તો ખાન્ય, રસ, તલ વગેરે દ્રવ્યનો નાશ થાય.

જેત્ર માસની પૂર્ણિમાના દિવસે જાકાશ નિર્મળ હોય તો તે શુભ છે પરંતુ જો તે દિવસે આર પૂર્ણિમાનો મહત્ત્વ હોય, તારા પડે, ભૂકંપ થાય, વૃષ્ટિ થાય, ધૂળ વરસે, પરિવેશ થાય, વીલળી જમશે અને કેતુનો ઉદય થાય જો વગેરે ઉપદ્રવ થાય તો ખાતુનાં વાસણો વેળીને પણ ખાન્ય નો સમક કરવો. તે ખાન્યને સાતમે માસે જાણવા જાકપદ માસમાં વેળવાથી જમણો લાભ થાય છે વૈશાખ માસની પૂર્ણિમાને દિવસે ઉપર કહેલા બિહો થાય તો કપાસ મોંઘા થાય, અને ગઉ, મગ અને જાકડ વગેરેનો સમક કરવાથી લાભ પ્રાપ્ત થાય, જોડે કે જાકપદ માસમાં તેને વેળવાથી જમણો લાભ થાય છે જ્યેષ્ઠ માસની પૂર્ણિમા વાઢળાં રક્તિત નિર્મળ હોય તો તે જોષ છે જોષ પંદિતોએ કહ્યું છે પણ વૃષ્ટિ કે પરિવેશ થાય તો ખાન્યનો સમક કરવો યોગ્ય છે જોષ મહિને જાણવા પાપ માસમાં તેનો વિકલ કરવાથી લાભ થાય છે જાવાક માસની પૂર્ણિમા નિર્મળ હોય તો તે સારી

કહી નથી, પણ વાદળાંવડે આચ્છાદિત હોય તો તે શુભ છે. જો નિર્મળ દેખાય તો ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો, તેને પાચમે માસે વેચવાથી લાભ થાય છે શ્રાવણ માસની પૂર્ણિમા નિર્મળ હોય તો શ્રેષ્ઠ છે. વાદળા સહિત હોય તો ધી, તેલનો સંગ્રહ કરવો તેને ત્રીજે માસે વેચવાથી લાભ થાય છે. ભાદ્ર-પદ માસની પૂર્ણિમા વાદળા સહિત હોય તો તે શ્રેષ્ઠ છે. તે વખતે ધાન્ય હોય તો તેને વેચી નાળવું યોગ્ય છે. આશ્વિન માસની પૂર્ણિમા નિર્મળ હોય તો તે શુભ છે, પણ જો વાદળાંનો ઉદય થાય તો ધાન્યનો સંગ્રહ કરી બીજે માસે વેચવું તેમા લાભ થાય છે કાર્તિક માસની પૂર્ણિમા વાદળાં સહિત હોય તો ધી અને ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો તેનો પાચમે માસે અથવા ચૈત્ર માસમા વિક્રય કરવાથી તે લાભદાયક છે. માર્ગશીર્ષ માસની પૂર્ણિમા કાર્તિકની પૂર્ણિમા જેવી જાણવી. પોષ માસની પૂર્ણિમા વાદળા સહિત હોય તો તે શ્રેષ્ઠ છે તે વખતે ધાતુનો સંગ્રહ કરવાથી લાભ થાય છે માઘ માસની પૂર્ણિમા વાદળા સહિત હોય તો ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો ઉચિત છે તેને સાતમે માસે વેચવાથી લાભ થાય છે. ફાલ્ગુન માસની પૂર્ણિમાને દિવસે વાદળા, વરસાદ અને ગર્જના હોય તો ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો, તેને સાતમે માસે વેચવાથી લાભ પ્રાપ્ત થાય છે.

ચૈત્ર માસની અમાવાસ્યાને દિવસે અથવા જે દિવસે ચિત્રા કે સ્વાતિ નક્ષત્ર હોય તે દિવસે ગુરુ-વૃષ્ટિના દિવસની વાર હોય તો વરસાદ સારો થાય એ સખ્યા જ પ્રમાણે વૈશાખ માસમા વિશાખા કે અનુરાધા, જ્યેષ્ઠ માસમા જ્યેષ્ઠા

કે મૂળ નક્ષત્ર, આગાદ માસમાં પૂર્વાષાઢા કે ઉત્તરાષાઢા, મા-
વસુ માસમાં મવસુ, -ખનિષ્ઠા કે ચતુર્થિયા, ભાદ્રપદ માસમાં
પૂર્વાભાદ્રપદ, ઉત્તરાભાદ્રપદ કે રેવતી, આશ્વિન માસમાં
આશ્વિની કે બરણી, કાર્તિક માસમાં કૃત્તિકા કે રાહિણી, માર્ગ
શીર્ષ માસમાં મૃગશીર્ષ, આર્દ્રા કે પુનર્વસુ, પોષ માસમાં
પુષ્ય કે અશ્લેષા, માઘ માસમાં મઘા અને ક્રાશ્ત્યુન માસમાં
પૂર્વાક્રાશ્ત્યુની, ઉત્તરાક્રાશ્ત્યુની કે હસ્ત, જે હરેક માસના નક્ષત્રને
દિવસે અથવા અમાવાસ્યાને દિવસે શુક્રવાર હોય તેા વરસાદ
સારો થાય છે આ જ્ઞાન જગદ્ગુરુ શ્રીહરીવિજયસૂરિએ કહ્યું છે

ગિરધવાનકમાં અઠાળ વૃષ્ટિનું ફળ આ પ્રમાણે કહ્યું
છે—“પોષ, માઘ, ક્રાશ્ત્યુન અને ચૈત્ર આ

અઠાળ વૃષ્ટિનું આર માસમાં વૃષ્ટિના ગર્ભના જે જે યોગ
ફળ છે તે તે યોગના દિવસો સિવાય બીજા
દિવસોમાં પશુબોના પગ બીના થાય એટલે

વરસાદ વરસે તેા તે અઠાળ વૃષ્ટિ કહેવાય છે, તે અનિષ્ટ
કારક છે બીજાની, ગર્ભના અને વરસાદ જે ત્રણ વૃષ્ટિના
ઉપાદ થાય તેા સાદ રાત્રિ સુખી કાંઈ પણ શુભ કાર્ય કરવું
હિંચત નથી પોષ માસમાં અઠાળ વૃષ્ટિને ઉપાદ થયે
હોય તેા ત્રણ દિવસ, માઘ માસમાં બે દિવસ, ક્રાશ્ત્યુન માસમાં
એક દિવસ અને ચૈત્ર માસમાં બે થી સુખી શુભ કાર્ય
કરવું નહીં.” શ્રીહરીસૂરિએ કયેલી મેઘમાળામાં કહ્યું છે

કે—“માઘ માસમાં ત્રણ દિવસ, ક્રાશ્ત્યુન માસમાં બે દિવસ,
ચૈત્ર માસમાં એક દિવસ, વૈશાખ માસમાં બે પ્રહર, જ્યેષ્ઠ
માસમાં એક પ્રહર અને આગાદ માસમાં અર્ધ પ્રહર, આટલા

મહિનામાં આટલો વરસાદ થઈને રહી જાય તો તે અકાળ વૃષ્ટિ કહેવાય છે.

આ પ્રમાણે યથાયોગ્ય, કાંઈ પણ અસત્ય નહીં એવી સત્ય તિથિઓની આ કથા કહી, તેનો સારી રીતે વિચાર કરી વિદ્વાનોએ વર્ષનું સ્વરૂપ કહેવું જોઈએ.

ધૃતિ શ્રી મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજી ગણિરચિત
શ્રી મેઘમહોદય અથવા વર્ષપ્રબોધ નામના ગ્રંથનો
નવમો તિથિક્ષણાધિકાર સંપૂર્ણ.

૧૦ દશમે સૂર્યચાર અધિકાર

સૂર્યની ખતિના જ્ઞાનથી પ્રાચીન વિદ્વાનોએ પોતાની
 જુદીને જનસાથે વર્ષનું સ્વરૂપ ને
 સૂર્યની પ્રમાણે કહ્યું છે, તે પ્રમાણે મેષાદિક
 વિચારનું ફળ રાશિમાં ફરતા સૂર્યથી ઉત્પન્ન થતા
 ધાન્યાદિકના ફળને રાજાઓની પ્રજા
 જતાને માટે જાણે કહીએ છીએ

ક્રમ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્ર અને રવિવારે સૂર્યની સંક્રાંતિ
 હોય તો તે વૈશા નામની સંક્રાંતિ
 સૂર્યની પ્રમાણે કહેવાય છે ૧ કિમ્બ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્ર
 નામ અને વારનું અને સોમવારને દિવસે સૂર્યની સંક્રાંતિ
 ફળ હોય તો તે શ્વાશ્વી નામની સંક્રાંતિ
 કહેવાય છે ૨ જ્યેષ્ઠ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્ર
 અને મંગળવારને દિવસે સૂર્યની સંક્રાંતિ હોય તો તે મહોદરી
 નામની સંક્રાંતિ કહેવાય છે ૩ મૈત્ર સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્ર અને
 બુધવારને દિવસે સૂર્યની સંક્રાંતિ થતી હોય તો તે મહાકિંની
 નામની સંક્રાંતિ કહેવાય છે ૪ મુલ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્ર અને
 ગુરુવારને દિવસે સૂર્યની સંક્રાંતિ થતી હોય તો તે મહા
 નામની સંક્રાંતિ કહેવાય છે ૫ મિશ્ર સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્ર અને
 શુક્રવારને દિવસે સૂર્યની સંક્રાંતિ થતી હોય તો તે મિશ્ર
 નામની સંક્રાંતિ કહેવાય છે ૬ તથા હારુણ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્ર
 શનિવારને દિવસે સૂર્યનું સંક્રમણ થતું હોય તો તે

રાક્ષસી નામની સક્રાંતિ ઠહેવાય છે ૭. તેમાં પહેલી ઘોરા સંક્રાંતિ શૂદ્રને સુખદાયક છે ૧. ધ્વાંક્ષી વૈશ્યને સુખદાયક છે ૨ મહોદરી ચોરને સુખદાયક છે ૩ મંદાકિની રાજાને સુખદાયક છે. ૪. મંદા બ્રાહ્મણને સુખદાયક છે ૫. મિશ્રા પશુઓને સુખદાયક છે. ૬ તથા રાક્ષસી નામની સક્રાંતિ મ્લેચ્છોને સુખદાયક છે ૭ સૂર્ય સક્રાંતિ રવિવારે હોય તો રસ અને ધાન્ય સળધી કષ્ટ પડે છે. ૧ સોમવારે હોય તો સુકાળ થાય છે ૨ મંગળવારે હોય તો ગાય વગેરેને કષ્ટ થાય છે ૩ બુધવારે હોય તો રસકસ મોઢા થાય ૪. શુક્રવારે હોય તો સર્વ પ્રકારે શુભ થાય છે ૫ શુક્રવારે હોય તો હાથી આદિ વાહનોનો નાશ થાય છે ૬ તથા શનિવારે સૂર્ય સક્રાંતિ થતી હોય તો સર્વ રસની અદ્યતા થાય છે.

સૂર્યની સક્રાંતિને દિવસે ચંદ્રમા અગ્નિમંડળમા હોય ચંદ્ર મંડલમાં તો ઠુકાળ પડે, વાયુમંડલમા હોય સંક્રાંતિનું ફળ તો ચોરનો ભય કે ધાન્યનો વિનાશ થાય, મહેંદ્રમંડળમા હોય તો ઘણો વરસાદ થાય અને પ્રજામા રોગની ઉત્પત્તિ થાય, વાંરુમંડળમા ચંદ્ર હોય તો સારી વૃષ્ટિ અને પ્રજાનુ ક્ષેમ-કુશળ થાય.

દિવસના પહેલા ભાગમા સૂર્યની સક્રાંતિ થઈ હોય તો રાજાઓને ખીડા થાય, મધ્યાહ્ન દિવસ રાત્રિમાં સમયે સૂર્ય સંક્રાંતિ થઈ હોય તો સક્રાંતિનું ફળ બ્રાહ્મણને ખીડા થાય, દિવસના પાછલા ભાગમા થઈ હોય તો વૈશ્યોને દુઃખ-કારક થાય છે, સૂર્યાસ્ત સમયે સક્રાંતિ થઈ હોય તો શૂદ્રને ખીડા થાય, સૂર્યોદય વખતે સક્રાંતિ થઈ હોય તો પશુપાલને

કહ માય, સમ્રાસમયે સકાંતિ થઈ હોય તો હિબી જનોને
 કહકારક માય છે, પ્રબોધસમયે સકાંતિ થઈ હોય તો પિથા
 માને કહ કરે, અર્ધ રાત્રિએ સકાંતિ થઈ હોય તો રાક્ષસોને
 કુખદાવક છે, તથા પાછલી રાત્રિએ સૂર્યની સકાંતિ થઈ હોય
 તો નટ વગેરે જનોને રાગ, મરણ, વિનાશ વગેરે કહ કરે છે

નામ, દૈવિક અને અતુલ્ય જે તણુ કરણમાં સૂર્યની
 સકાંતિ થઈ હોય તો તે વખતે સૂર્ય

સકાંતિ વખતે સુતેલો છે જેમ બાણુ વણિય,
 સૂર્યની અવસ્થા વિદિ, બાલવ, ગર અને ગવ જે
 અને તેનું ફળ પાંચ કરણમાં સૂર્ય સક્રમે તો તે
 વખતે સૂર્ય જોડેલો છે જેમ બાણુ

શકુનિ, કિંસ્તુભ અને કોલવ જે તણુ કરણમાં સૂર્યનું સક્ર-
 મણ માય તો તે વખતે સૂર્ય જોડેલો છે જેમ બાણુ આ તણુ
 પ્રકારની અવસ્થાનું અનુક્રમે ધાન્ય, અર્ધ અને વૃદ્ધિને વિષે
 અવન્ય, મધ્યમ અને કિંદુરપણું બાણુ

અયેષા, આર્દ્રા, સ્વાતિ, અશ્લેષા, કાર્તી અને શત
 ભિષા જે છ નક્ષત્રો પદર સુદૂર્તવાળાં

સકાંતિ સુદૂર્ત છે વિશાખા, પુનર્વસુ, ઉત્તરાશ્વિની,
 વિશાલ ઉત્તરાષાઢા, ઉત્તરાભાદ્રપદા અને રેવતી
 જે છ નક્ષત્ર પીરતાલીસ સુદૂર્તવાળાં છે

બાહિનાં અશ્વિની, કૃત્તિકા, મુળશીર્ષ, પુષ્ય, મઘા, પૂર્વા
 શ્રાવણી, હસ્તા, ચિત્તારા, અનુશાખા, મૂલ, પૂર્વાષાઢા, અવણી,
 ધનિષ્ઠા, પૂર્વાભાદ્રપદા અને રેવતી જે પદર નક્ષત્ર ત્રીસ
 સુદૂર્તવાળાં છે તેમાં હીન જોડેલો પદર સુદૂર્તવાળાં નક્ષત્રમાં
 સૂર્યની સકાંતિ થાય તો હીન ફળ કહેવું, સમાન જોડેલો ત્રીસ

સુહૃતવાળા નક્ષત્રમાં સૂર્યની સંક્રાંતિ થાય તો મધ્યમ ફળ અને અધિક એટલે પીસ્ટાલીશ સુહૃતવાળા નક્ષત્રમાં સૂર્યની સંક્રાંતિ થાય તો પંડિતોએ ઉત્કૃષ્ટ ફળ કહેવું. મકર, કર્ક, મેઘ, વૃષ અને મીન એ પાચ સંક્રાંતિ રાત્રિએ થઈ હોય તો સુખકારક છે, અને બાકીની સાત સંક્રાંતિ દિવસે થાય તો તે શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ તેનાથી વિપરીત થાય તો તે અશુભ જાણવી. રવિ, મંગળ અને શનિવારને દિવસે સંક્રાંતિ થાય તો તે માસમાં ચોરનો ભય અને વૃષ્ટિનો અભાવ થવાથી ઘોર દુકાળ પડે સંક્રાંતિ વખતે સૂર્ય ઊભો હોય તો સુકાળ થાય, એઠો હોય તો મધ્યમ ફળ થાય અને સૂતેલો હોય તો અનાવૃષ્ટિ, દુકાળ અને ચોરનો ભય થાય.

સંક્રાંતિના વાહનાદિ—બવ વગેરે સાત કરણો ચર છે અને શકુનિ વગેરે ચાર કરણો સ્થિર છે એ અગ્યાર કરણમાંથી જે કરણમાં સૂર્યની સંક્રાંતિ થઈ હોય તે કરણને આશ્રીને સંક્રાંતિનાં વાહન, વસ્ત્ર, ભોજન, વિલેપન, આયુધ, જાતિ અને પુષ્પ વગેરે આ પ્રમાણે જાણવા—

સિંહ, વ્યાઘ્ર, વરાહ, ગર્દભ, હાથી, ભેંશ, અશ્વ, શ્વાન, બકરો, વૃષભ અને કુકડો (બવકરણમાં સંક્રાંતિ થઈ હોય તો તે સંક્રાંતિનું વાહન સિંહ છે, એમ અગ્યારે કરણોને આશ્રી જાણવું) મતાતરમાં આ પ્રમાણે વાહનો કહ્યા છે—હાથી, અશ્વ, વૃષભ, બકરો, ગર્દભ, ઊંટ, સિંહ, બાકી રહેલા ચારનું શકટ (ગાડી) વાહન છે.

સંક્રાંતિનાં વસ્ત્ર—શ્વેત, પીળું, નીલ, પાકુર, લાલ, કૃષ્ણ, ધવલ, ચિત્રવિચિત્ર, કબલ, નમ્ર અને કૃષ્ણવર્ણ એ બવાદિક કરણમાં થયેલી સંક્રાંતિના અનુક્રમે વસ્ત્ર છે

સંક્રાંતિનું ભોજન—બવાદિક કરણમાં રહેલી

સૂર્યસંક્રાંતિને અનુક્રમે શાવ, પાષણ (દૂધની મીઠાઈ), સિંચા (ઘેર ઘેર બિજા માગવી તે), પક્ષ્વાસ, દૂધ, ઘડી, વિચિત્ર, અન્ન, યોગ, મધ, વી અને સાકર જે સોજન છે

સંક્રાંતિનું વિશેષન—ઠસ્તૂરી, કુકુમ, અદન, માટી, બોશબન, અલતાનો રસ, માર્બરમહ, હળદર, કાચળ, કાળા શુક અને કપૂર જે અનુક્રમે વિશેષન છે

સંક્રાંતિનાં આયુષ્ય—સુશુદ્ધી, ગદા, ખઠમ, દદ, ધનુષ, તોમર, કુત, પાશ, અકુશ, તરવાર અને જાણુ જે અગ્નિમાર અનુક્રમે સંક્રાંતિનાં આયુષ્ય છે

સંક્રાંતિની જાતિ—દેવ, નાગ, ભૂત, પક્ષી, પશુ, મુખ, શુકર, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શૂદ્ર અને વર્ણસકર જે અગ્નિમાર અનુક્રમે સંક્રાંતિની જાતિ છે

સંક્રાંતિનાં પુષ્પ—નાગકેસર, જાંઘ, કેશર, કમલ, કેવડી, દૂધ, આકેડે, બિલા, માલવી, પાટલા અને જપા જે અગ્નિમાર જાતિનાં પુષ્પ અનુક્રમે સંક્રાંતિનાં અણુર્વા અર્ધાંતરમાં આ પ્રમાણે છે—“વિદિ અને અતુષ્પદ કરણમાં આદિ નાગ અને તેવિલ કરણમાં મહિષ (પાટો); જળ અને ગર કરણમાં કાથી; જાલવ અને વણિય કરણમાં વૃષભ; કિસ્તુન, શકુનિ અને ઠોલવ કરણમાં અધકારનો નાશ કરનાર સૂર્યકે અન્ન વાદન છે”

સંક્રાંતિનું વાદન કાથી હોય તો પૃથ્વી વરસાદથી મુખ મળે હોય, મહિષ વાદન હોય તો પૃથ્વી સંક્રાંતિનું કળ પર મરણ ધણી નીપજે, અન્નનું વાદન હોય તો મહાયુદ્ધ થાય, વૃષભનું વાદન હોય તો પાન્થ ધણી નીપજે સિંહનું વાદન હોય તો જનાજ

માંધું મળે, તથા દેશમા ચોરનો મોટો ભય થાય. એ જ પ્રમાણે વસ્ત્રાદિકમાં પણ વિચાર કરી લેવો.

ત્રૈલોક્યદીપકમા કહ્યું છે કે—“ પહેલી સૂર્યસંક્રાંતિથી બીજી સૂર્યસંક્રાંતિ ને ચોથા કે પાંચમા વારે તથા ત્રીજા કે પાંચમા નક્ષત્રમા પ્રવેશ કરે તો હુગ્ન અને રાત્રીઓમા વિચર થાય, છઠ્ઠા નક્ષત્રમા સંક્રમણ હોય તો પણ હુગ્ન અને રાત્રીઓમા વિચર થાય, તથા પૃથ્વી પર મનુષ્ય ત્રીજા ભાગના જ બાકી રહે ને ચોથા નક્ષત્ર અને ત્રીજા વારે રાત્રિને સમયે સૂર્યસંક્રાંતિ હોય તો સારો સુકાળ થાય લોકમા કહ્યું છે કે—“ જે વારે પૂર્વની સંક્રાંતિ હોય તેથી ચોથે વારે ને બીજી સંક્રાંતિ હોય તો અશુભને દૂર કરી શુભ ફળ કરે ને પાંચમે વારે બીજી સંક્રાંતિ આવતી હોય તો કરવરા હોય ત્રીજે વારે પ્રવેશ હોય તો રસ મોઘા થાય છઠ્ઠે વારે પ્રવેશ હોય તો પૃથ્વીનો પ્રલય થાય, એટલે ઘણા પ્રાણીઓ મરણ પામે બીજે, ત્રીજે કે પાંચમે વારે સૂર્યસંક્રાંતિ હોય તો મનુષ્ય ભિક્ષાને માટે ખંખર લઈને બ્રમણ કરે એટલે કે મોટો દુકાળ પડે, તેથી ઘણા પ્રાણીઓનો વિનાશ થાય ” સૂર્યનો કે બીજા ગ્રહનો બૃહત્-નક્ષત્ર પર ઉદય અને અસ્ત હોય તથા તેના પર ચંદ્રની દષ્ટિ પડતી હોય તો સુકાળ થાય છે. તથા લઘુ નક્ષત્ર પર ઉદયાસ્ત થતા હોય તો સુકાળ થાય છે તિથિ, વાર, નક્ષત્ર અને લગ્ન, તેમના આરભમા સૂર્ય રહેલો હોય તો સુકાળ થાય અને તેમના અત્યંત ભાગમા સૂર્ય રહેલો હોય તો દુકાળ થાય છે. મિત્ર રાશિનો, પાતાની રાશિનો કે ઉચ્ચ રાશિનો સૂર્ય શુભ ગ્રહવડે દષ્ટ હોય કે યુક્ત હોય તથા પૂર્વ સંક્રાંતિના ચંદ્ર નક્ષત્રથી ચોથા નક્ષત્રમાં અને ત્રીજા વારમાં સંક્રમણ હોય તો તે

મુકાળ અને કઠવાણ કરનાર યાચ છે જો તે સક્રાંતિને સમયે સૂર્ય
 સુતેલો હોય, શત્રુની શશિનો હોય, કૂર મહવટે કદ, મુકત
 કે વેધિત હોય, અથવા નીચ મૂકનો હોય તો તે અશુભ છે!
 અર્ધકાકમા કહ્યું છે કે—“પૂર્વ સક્રાંતિના નક્ષત્રથી બીજી
 સક્રાંતિ બીજા કે યોધા નક્ષત્ર પર હોય તો મુખ્ય અને મુકાળ
 થાય છે, ત્રીજા નક્ષત્રમાં હોય તો મધ્યમ મુખ થાય છે, પાંચમા
 કે છઠ્ઠા નક્ષત્રમાં હોય તો દુઃખાળ અને દુઃખ થાય. પદર મુકૂર્ત
 વાળી સક્રાંતિ હોય, પરંતુ પૂર્વની સક્રાંતિથી કવિઃ કે
 પવ્યઃ નક્ષત્ર હોય તો ખાન્યાદિક સસ્તા થાય, ચિત્રાદિક આ
 નક્ષત્રોમાં સક્રમણ હોય તો દુઃખદાયક દુઃખાળ પડે છે, તથા
 અવજાદિ રથ નક્ષત્રોમાં સક્રમણ હોય તો નિરતર મુકાળ
 થાય છે અમાવાસ્યાને દિવસે સક્રમણ થતું હોય તો તે
 દિવસનું નક્ષત્ર જોઈને તેનું ફળ કહેવું સક્રાંતિથી જદમા
 સાતમો હોય તો ખાન્યનો સમ્રાટ કરવો. તેને જો માસે વેગતા
 જમણે લાલ થાય છે સક્રાંતિથી જદમા સાતમાથી વધારે
 (આઠમો, નવમો વગેરે) હોય તો ખાન્યનો વિનાશ થાય. જો
 બારે સક્રાંતિઓ પદત્વ સરવાળા નક્ષત્રોમાં મળી હોય તો
 તે આખા વર્ષમાં અવરમ મુકાળ થાય છે. ઊર્ધ્વ સરવાળા
 નક્ષત્રમાં સૂર્યની સક્રાંતિ થતી હોય અને સૂર્ય શુભ ભદ્રોથી
 શુભ હોય તથા પૂર્વની સક્રાંતિથી ત્રીજા કે પાંચમા ભુકત

• અપદ્ધમાં પદિતોએ સ્વાતિ વગેરે આઠ નક્ષત્રો અને અપિની
 વગેરે જન્મ નક્ષત્રોની ત્રિઃ સદા કદી છે તથા પૂર્વથી વગેરે રથ
 નક્ષત્રો અને ધનિશ વગેરે પાંચ નક્ષત્રો જો પદર નક્ષત્રોની પચઃ
 સદા કદી છે આ સદા વસ્તુઓના મૂલ્યનો નિર્ણય કરવામાં મળી
 ઉપયોગી છે

સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમાં સંક્રમણ હોય તો પૃથ્વી પર નિરતર સુકાળ થાય છે. રાત્રિને સમયે સુપ્ત સૂર્યની સંક્રાંતિ કૂર થઈને વડે યુક્ત, વેધિત કે દષ્ટ હોય, તથા પ્રથમની સંક્રાંતિથી ત્રીજા કે પાચમા લઘુ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમાં સંક્રમણ થતું હોય તો જગતમાં દુઃખ દેવાવાળો મોટો દુકાળ પડે. જો બેઠેલા એવા સૂર્યની સંક્રાંતિ બૃહત્ સંજ્ઞાવાળા કે મિશ્રસંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમાં થતી હોય તો સૂર્યસંક્રાંતિનાં લક્ષણોએ કરીને મૂલ્યનો સમાન ભાવ કહેવો. જ્યારે ધનુષ રાશિમાં સૂર્યની સંક્રાંતિ થતી હોય ત્યારે ચંદ્રમાં બૃહત્ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમાં છે ?-કે મધ્યમ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમાં છે ?-કે જઘન્ય તે જોવું. તેમાં જો બૃહત્ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમાં ચંદ્ર હોય તો સુકાળ થાય, મધ્યમ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમાં હોય તો મધ્યમ થાય અને જઘન્ય (લઘુ) સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમાં ચંદ્ર હોય તો મોઘવારી થાય એ પ્રમાણે સંક્રમણનું ફળ કહેવું. જ્યારે સૂર્ય મેષાદિક રાશિમાં પ્રવેશ કરે છે ત્યારે જો ચંદ્રમાં સાતમી રાશિ પર રહ્યો હોય તો અનુક્રમે ત્રણ, બે, એક, છ, પાચ અને ચાર માસ સુધી ધાન્યાદિક મોઘું થાય.

મેષની સંક્રાંતિને દિવસે તુલાનો ચંદ્ર હોય તો છઠ્ઠે મહિને ધાન્યથી લાભ થાય વૃષભની સંક્રાંતિને દિવસે વૃશ્ચિકનો ચંદ્ર હોય તો ચોથે માસે ધાન્યથી લાભ થાય મિથુન સંક્રાંતિને દિવસે ધનુષનો ચંદ્ર હોય તો તલ, તેલ અને અન્નનો સમ્રહ કરવાથી ચોથે માસે તેને વેચતા લાભ થાય, પરંતુ કૂર ગ્રહથી વેધ થયો હોય તો લાભ ન થાય કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે મકરનો ચંદ્ર હોય તો ચાર માસ સુધી લોકમાં ભયકર દુકાળ પડે, તે વખતે ધનવાન પણ દાસપણાને ધારણ કરે છે સિંહ સંક્રાંતિને

દિવસે કુલનો ચદ્રમા હોય તો છ માસે ધાન્ય વેચવાથી જમણે
લાભ થાય. કન્યા સકાંતિને દિવસે મીનનો ચદ્ર હોય તો છત્ર
જગ તથા વિશ્વક માય. દુષ્ટા સકાંતિને દિવસે મેધનો ચદ્ર
હોય તો ધાન્યથી પાંચમે માસે લાભ થાય. વૃશ્ચિક સકાંતિને
દિવસે વૃષભનો ચદ્ર હોય તો તલ, તેલ અને જાળનો સમૂહ
કરવો યોગ્ય છે તેને બે માસે વેચતાં જમણે લાભ થાય. મન
સકાંતિને દિવસે મિથુનનો ચદ્ર હોય તો પાંચમે માસે જાળથી
લાભ થાય, તમા કપાસ, ઘી, મુતર વગેરેથી પાંચમે માસે
લાભ થાય. મકર સકાંતિને દિવસે કર્કનો ચદ્ર હોય તો કુટ
ટાળોનો નિનાશ થાય. કુલ સકાંતિને દિવસે સિંહનો ચદ્ર હોય
તો ચાથે માસે જાળથી લાભ થાય. મીનની સકાંતિને દિવસે
કન્યાનો ચદ્ર હોય તો ધાન્યનો સમૂહ કરવાથી તે જ પ્રમાણે
ચાથે માસે તેને વેચતા લાભ થાય છે.

જે દિવસે જે રાત્રિ પર સૂર્યની સકાંતિ થતી હોય તે જ
દિવસે તે જ રાત્રિ પર ચદ્રમા હોય જોટલે કે કાંઈ પણ સકાં
તિને દિવસે સૂર્ય અને ચદ્ર જોડે જ રાત્રિ પર હોય તો તે જ મ
વેધ કહેવાય છે, તે ઇંદ્ર-શુભ નથી, પરંતુ પોતાના મિત્રના
મુકામ હોય તો તે મેઠ છે જે વારની સકાંતિ હોય તે જ
વારની અમાવાસ્યા પણ હોય તો ભોકામાં તે અપ્પર ભેદ
કહેવાય છે તે ભેદમા પ્રાણીઓ અને ધાન્યનો નિનાશ થાય
છે જો પહેલી સકાંતિ રવિવારે હોય, ત્યાર પછીની બીજી
સકાંતિ રવિવારે હોય અને ત્યાર પછીની ત્રીજી સકાંતિ
મંગળવારે હોય તો પણ અપ્પર યોગ થાય છે તે જાકુ કહારક છે.

જો કાંતિક માસમાં વૃશ્ચિક સકાંતિ રવિવારને દિવસે
જ તો શ્વેત વસ્તુ મેળવી થાય રવિવારે હોય તો શ્વેતશ્યામ

રાજનો ઉપદ્રવ થઈ મરણ થાય, મંગળવારે હોય તો ધાન્ય અને રસનો સંગ્રહ કરવો. તેને ત્રણ માસે વેચતાં ત્રણગુણો લાભ થાય છે બુધવાર હોય તો સોપારી વગેરે વસ્તુ મોઢી થાય, ગુરુવાર કે શુક્રવાર હોય તો તલ, તેલ, સૂતર, કપાસ અને ૩ વગેરે મોઢા થાય છે અને સોમવારે વૃશ્ચિક સંક્રાંતિ હોય તો સર્વ મનુષ્યો સુખી થાય અને સર્વ ત્ર રાજાઓ વચ્ચે સહિ થાય, આ સંક્રાંતિના વારનો ગ્રહવેધ થવાથી જનન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ ફળ થાય છે.

જો માર્ગશીર્ષ માસમા ધન સંક્રાંતિને દિવસે રવિ, મંગળ કે શનિવાર હોય તો ચોડ, કણ્ઠાટક, ગોડ, દેવગિરિ, મલય અને માળવા વગેરે દેશોમા રાજાઓ વચ્ચે યુદ્ધ, મરણ અને વિગ્રહ એ ત્રણે થાય છે કપાસ, રૂ, તેલ, તલ, ઘી વગેરે વસ્તુ તેજ થાય, તથા સુવર્ણનો સંગ્રહ કરવાથી લાભ થાય જો ધન સંક્રાંતિ સોમવારે હોય તો પૃથ્વી પર ઠડી વધારે પડે, તેથી કાર્ષક ધાન્યનો વિનાશ થાય જો બુધ કે ગુરુવારે સંક્રાંતિ હોય તો અનાજ સસ્તુ થાય શુક્રવારે હોય તો મ્લેચ્છ લોકો આનંદ પામે

જો પોષ માસમા મકર સંક્રાંતિને દિવસે શનિવાર હોય તો ભય થાય. રવિવાર હોય તો ક્ષત્રિય કુળનો નાશ થાય, બુધવાર હોય તો કારણ વિના યુદ્ધ થાય એમ પડિતો કહે છે ગુરુવાર હોય તો પોતપોતાના કુળમાં વિરોધ થાય, સોમવાર હોય તો જો માસમા જુવાર, વાલ, મસૂર અને ચણા એ સર્વનો હિમ પડવાથી વિનાશ થાય

માઘ માસમા કૃત્તિક સંક્રાંતિને દિવસે ગુરુ કે શુક્રવાર હોય તો પૃથ્વી પર ભય, ઘોર વિગ્રહ અને પશુઓને કષ્ટ

શાય, શનિવાર હોય તો વૃષભનો સબક કરવો અને મહિ
પનો વિક્રમ કરવો, મગળ કે રવિવાર હોય તો શાન્તજોમાં
પદ્મપર મહામુદ્ર શાય, શુક્ર, બુધ, સોમ કે શુક્રવાર હોય
તો ક્વચિત્ સમાન અને વિષમતા રહે, સમઘ સોક સોક
રહિત શાય, કળશી, અકલ અને મગને રાખ્યા હોય તો વેળી
નાંખવા બોધ્યો, તુવેર, બુવાર અને મસૂર વગેરે ખાન્ય સસ્તી
શાય છે, કેસ કુખી શાય, ઘી, કપાસ, તેલ, બેળ, ખાંડ,
કાંઈ અને સાકર વગેરેનો સબક કરવાથી બિ માસ પછી
જમણો લાભ શાય છે

ક્રોધ્યુત માસમાં ગીન સક્રિતિને દિવસે શનિવાર હોય
તો સમુદ્રમાં ઉત્પજ બનારી તથા સમુદ્ર રસ્તે જતી જાવતી
વસ્તુના વેપારથી લાભ ન થાય. મગળવાર હોય તો મુખ્યથી
લાભ મળે, રવિવાર હોય તો મોઢાબોમાં વીરપદ્મ વર્ણ શાય
તથા ઘી, તેલ વગેરે રસ મોંઘા શાય, સોમવાર હોય તો મનુષ્યો
મુજ પામે, શુક્ર કે બુધવાર હોય તો ઘણો મુકાળ શાય અને
શુક્રવાર હોય તો શામની વૃદ્ધિ શાય.

ચૈત્ર માસમાં મેધ સક્રિતિને દિવસે મગળ કે શનિવાર
હોય તો જઈ અને જણાનો લાભ તેજ શાય, સોમવાર હોય
તો કપાસ, તેલ વગેરેનો લાભ તેજ શાય, શુક્રવાર હોય તો,
ક્ષત્રિયો અને પ્રાણીઓનો નાશ શાય, શુક્ર કે બુધવાર હોય
તો સમસ્ત વસ્તુ મોઢી શાય અને વિવાહ મહોત્સવ અધિક
પ્રવર્તે સોઠમાં કાફું છે કે—“ચૈત્ર કુખ્ય પક્ષમાં બારે દિશાઓ
નિર્મળ ન હોય અને ગીન સક્રિતિ શનિવાર અને તેરશને
દિવસે હોય તો મરદી કે દુકાળ શાય.”

વૈશાખ માસમાં વૃષ સક્રિતિને દિવસે શનિ, મગળ કે

રવિવાર હોય તો દુકાળ પડે, દેશમા કલેશ થાય, મોઘવારીને લીધે ઘઉંની દુર્લભતા થાય, કપાસ, ફળ, વસ્તુ, ઇશ્વરસના પદાર્થ તથા મજાક એ વસ્તુ તેજ થાય. સોમવાર હોય તો ધાન્ય સસ્તું થાય. શુક્ર, શુરુ કે બુધવાર હોય તો શ્રષ્ઠ મધુર રસ ઉત્પન્ન થાય.

જ્યેષ્ઠ માસમા મિથુન સંક્રાંતિને દિવસે શનિ, મંગળ કે રવિવાર હોય તો પાપકારક રોગ ઉત્પન્ન થાય, અગ્નિનો ભય થાય અને પ્રાચે કરીને ધાન્યના ભાવ તેજ થાય. બુધવાર હોય તો પૃથ્વી સતુષ્ઠ થાય, સિંધુથી ઉત્પન્ન થતી વસ્તુનો આદર થાય. ચંદ્ર, શુરુ કે શુક્રવાર હોય તો સર્વત્ર દુકાળ થાય.

આષાઢ માસમાં કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે ફૂર (રવિ, મંગળ કે શનિ)વાર હોય તો અધિક વરસાદ થાય અને ક્ષત્રિયોનો પરસ્પર યુદ્ધથી ક્ષય થાય. શુરુવાર હોય તો પ્રબલ વાયુ વાય. સોમ, બુધ કે શુક્રવાર હોય તો વરસાદ સારો થાય, ધાન્ય સસ્તું થાય અને લોકો પરદેશથી સુખી થાય.

શ્રાવણ માસમાં સિંહ સંક્રાંતિને દિવસે મંગળ કે શનિવાર હોય તો ઘણી વૃષ્ટિ થાય, અને તુલ્ય ધાન્યનો વિનાશ થાય. રવિવાર હોય તો વાયુનો ઉપદ્રવ થાય શુરુવાર હોય તો ધી સસ્તું થાય અને ગોળ તેલ વગેરે મોઘાં થાય સોમ, શુક્ર કે બુધવાર હોય તો લોકોને આનંદકારક છત્રભગ થાય.

ભાદ્રપદ માસમાં કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે રવિવાર હોય તો વૃષ્ટિ થોડી થાય શનિવાર હોય તો ધાન્યનો અતિ નાશ થાય મંગળવાર હોય તો રોગ વગેરેની ઉત્પત્તિ અને ઘણા પ્રકારની ઇતિનો ઉપદ્રવ થાય, વરસાદ થોડો થાય અને અનાજ મોંઘું થાય શુરુ, સોમ, શુક્ર કે બુધવાર હોય તો તેમના જ પરા-

કેમથી અનુકેમે થયેા. મમ કરવાથી પણ મુજ ન થાય, અમુક પર્યંત રાજાઓતુ મહામુદ માય અને પદ્મિમ દિશામાં કાંઈક વિનાશ થાય.

આશ્વિન માસમાં તુલા સંક્રાંતિને દિવસે રવિવાર હોય તો બ્રાહ્મણ અને જામો વગેરે દુઃખી થાય. શનિવાર હોય તો રાજવિબ્રહ્મ થાય અને ઘી મીઠુ થાય. બુધવાર હોય તો ઘણા પ્રકારના ખાન્યની પ્રાપ્તિ થાય તથા પૃથ્વી પૂર્ણ અમૃતરસવાળી થાય. શુક્રવાર હોય તો અનાજ સમૃદ્ધ થાય. તેજ પ્રમાણે સોમવાર કે શુક્રવાર હોય તો પણ અનાજ સમૃદ્ધ થાય. મંગળવાર હોય તો કાંજ ઘણા થાય, તથા શાલિ, નૃણાં વગેરે ખાન્યથી પૃથ્વી પૂર્ણ થાય, ઘોળા ઘણા થાય અને કળણીની કાનિ થાય. આ સંક્રાંતિએ જારે માસની નિયમિત છે તેને પાતપોતાના આસને છોડીને ઉપર પ્રમાણે બીજા માસમાં પ્રવેશ કરે તો સાત વારે કહીને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે શુભાશુભ ફળને આપે છે.

બાળભોધ શ્રવણમાં કહ્યું છે કે—“ પાંચ માસની સંક્રાંતિને દિવસે રવિવાર હોય તો ખાન્યને વિષે પ્રથમ કરતાં જમણું મૂલ્ય થાય છે એમ બુદ્ધિમાન પંડિતો કહે છે. શનિવાર હોય તો ત્રણમણું મૂલ્ય થાય છે, મંગળવાર હોય તો બારમણું, બુધ કે શુક્ર હોય તો સમાન મૂલ્ય અને શુક્ર કે સોમવાર હોય તો અર્ધ મૂલ્ય થાય છે ” પાશ્વતરમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે—“ મંગળ કે બુધવાર હોય તો ત્રણમણું, શનિવાર હોય તો બારમણું, સોમવાર કે શુક્રવાર હોય તો સમાન અને શુક્રવાર હોય તો અર્ધ મૂલ્યપદે વેચાય. ” બીજા શ્રવણમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે—“ મીન સંક્રાંતિને દિવસે સોમ, શુક્ર કે

શુક્રવાર હોય તો સુકાળ થાય, રવિવાર હોય તો અધિક વાયુ વાય, મંગળવાર હોય તો પશુઓ પીડા પામે, શનિવાર હોય તો હુકાળ પડે, દૈવયોગે બુધવાર હોય તો આવતા વર્ષમાં હુકાળ તથા છત્રભંગ થાય. ” જો શનિ, રવિ અને મંગળ-વારને દિવસે ઘણી સક્રાંતિઓ થતી હોય તો અનાજ મોઘું થાય, વાયુ અધિક વાય તથા રોગ અને રાજવિશ્વહ થાય.

જો સૂર્યોદય વખતે સૂર્ય સક્રાંતિ થતી હોય તો તે જગતની વિપત્તિનું કારણ થાય છે, મધ્યાહ્ન સમયે સક્રાંતિ થતી હોય તો સર્વ ધાન્યનો વિનાશ થાય, સૂર્યાસ્ત સમયે સક્રાંતિ થતી હોય તો ધન ધાન્યની વૃદ્ધિ થાય છે, અને અર્ધ રાત્રિએ સક્રાંતિ થતી હોય તો પૃથ્વી પર કલ્યાણ અને સુકાળ પ્રવર્તે દોઢમા પશુ કહ્યું છે કે—“ શિયાળાની ઋતુમા સૂતી સક્રાંતિ સારી છે, વર્ષાઋતુમાં ખેડી સારી છે અને ઉનાળામાં ઊભી સક્રાંતિ હોય તો તે સારી છે, એમ હે જોશી ! તારો જોશ સભાર સૂતી સક્રાંતિ સૂતર અને કપાસનો નાશ કરે છે, વાયુ અધિક કરે, સર્વ રસનો વિનાશ કરે અને સમગ્ર દોઢને સતાપ કરે ખેડી સક્રાંતિ વાયુ અધિક કરે, પશુઓનો વિનાશ કરે અને રોગથી મનુષ્યોનો વિનાશ કરે ઊભી સક્રાંતિ પ્રજાની વૃદ્ધિ કરે, રાજાઓને સુખ આપે, ઘેર ઘેર મંગલિક પ્રવર્તે, અને ગાય, બ્રાહ્મણ વગેરે સર્વ દોઢ સુખ પામે સક્રાંતિ પદર મુહૂર્તની હોય તો જગતમા તીડ, ઉદર અને ચોરનો ઉપદ્રવ થાય, ત્રીશ મુહૂર્તની હોય તો યુદ્ધનો સભવ થાય છે અને મનુષ્ય, ઘોડા અને હાથીનો વિનાશ થાય છે તથા પીસ્તાલીશ મુહૂર્તની સક્રાંતિ હોય તો ધાન્ય સસ્તું થાય, વેપાર વૃદ્ધિ પામે, ઘણા સુકાળ થાય, ઘણું માંગલિક કાર્ય પ્રવર્તે અને વર્ષ ઉત્તમ થાય. ”

મકર, કર્ક, મેષ, વૃષ અને મીન રાશિના સૂર્ય રાશીને સમયે સક્રમણ કરે તો તે વખતે તે ઠાળા પથે ચાલે છે, દિવસે સક્રમણ કરે તો તે વખતે સૂર્યને સૂતેલો માન્યો છે, તેથી તે ચાલતો નથી, અને જાણીના સમયે સક્રમણ કરે તો જમણે પથે ચાલે છે જોમ જાણવું સૂર્ય બહો પોતપોતાની રાશિ પર નિશમ પ્રમાણે રહેતા હોય તો તે શુભ છે, અને વિપરીતપથે રહેતા હોય તો તે દુઃખદાયક છે તેથી કર્કીને દિવસે અને રાત્રિએ કહેલી સક્રાંતિનો જરાજર વિચાર કરવો જોઈએ.

તુલા વગેરે છ સક્રાંતિઓ જોક જ તિથિએ થવી હોય તો તે શુભ છે, જ તિથિએ થવી હોય તો તે અશુભ છે, અને થવી તિથિએ થવી હોય તો તે દુઃખાળ કરનાર થાય છે સૂર્ય સક્રાંતિ રિષ્ટા તિથિમાં થવી હોય તો સૈન્યવટે મનુષ્યોનો ક્ષય થાય છે, દેશમાં કલક થાય છે, રાજ્ય મરણ થાય છે, તથા પૃથ્વી દુષ્ક્રમી બાકુળ થાય છે કહ્યું છે કે—“તુલા વગેરે છ સક્રાંતિ પોતપોતાની તિથિથી ભલિત થાય તો સર્વ જગત દુઃખી થાય અને દુઃખાળ પડે.” પોષ માસમાં સૂર્ય સક્રાંતિ જે વારે હોય તે જ વારે જમાવાસ્થા પણ હોય તો જનુકેમે ખાન્યને વિષે જમણે, વણથણે અને વારણે લાભ થાય છે શત્રુ અને મજાનના માર્ગમાં જેટલો વખત સૂર્ય ચાલતો હોય તેટલો સમય સેકડો જર્જનો મોજ છતાં પણ વૃદ્ધિ થાય જ નહીં. હોકમા પણ કહ્યું છે કે—“જો જાણક માસમાં સૂર્યના સ્થાનથી મજાળ પાછળ હોય તો વૃદ્ધિ થળી થાય, અને સૂર્યથી મજાળ જાગળ હોય તો તે દુઃખદાયક છે જોક જ નક્ષત્ર પર રવિયો “જળ જાગળ હોય તો વરસાદ વરસે નહીં. જ્યારે મજાળ

પાછળ થાય છે ત્યારે જ વરસાદ વરસે છે.” જો માઘ માસના કૃષ્ણ પક્ષની દશમને દિવસે મકર સંક્રાંતિ થતી હોય તો ધાન્યનો સગ્રહ કરવાથી આપાદ માસમા તે લાભદાયક થાય છે વૈશાખ માસથી ત્રીજને દિવસે જો સંક્રાંતિ થતી હોય તો એક માસ સુધી રોગની પીડા થાય, અથવા મેઘનો ઉદય થાય શ્રાવણ માસમા ઠક્ સંક્રાંતિને દિવસે મેઘનો ઉદય થાય તો સાત માસ સુકાળ રહે, એવું જિનેશ્વરનું વચન અન્યથા થાય નહીં બાળ બાળક અથવા કહ્યું છે કે—“ જો નંદા (૧-૬-૧૧) તિથિને દિવસે મેષ સંક્રાંતિ થતી હોય તો વરસાદ થોડો થાય, ભદ્રા (૨-૭-૧૨) તિથિને દિવસે મેષ સંક્રાંતિ થતી હોય તો રાજયુદ્ધ થાય છે, જ્યા (૩-૮-૧૩) તિથિને દિવસે મેષ સંક્રાંતિ થતી હોય તો મનુષ્યોમા રોગની પ્રવૃત્તિ થાય, રિક્તા (૪-૯-૧૪) તિથિને દિવસે મેષ સંક્રાંતિ થતી હોય તો પશુઓનો વિનાશ થાય છે, અને પૂર્ણા (૫-૧૦-૧૫) તિથિને દિવસે મેષ સંક્રાંતિ થતી હોય તો ધાન્યની વૃદ્ધિ થાય છે ” આ પ્રમાણે બાળ બાળક અથવા કહેલું છે, તે ઘણા વિદ્વાનોને સમત છે એથ, નામ અને ચૌદશને દિવસે સૂર્યની સંક્રાંતિ હોય તો દેશનો ભંગ અને સર્વત્ર મનુષ્યો દુઃખી થાય છે.

જો અગ્નિમંડળના નક્ષત્રમા સૂર્ય સંક્રાંતિ થાય અને તે દિવસે મગળવાર હોય તો સમગ્ર ધાતુઓ મંડળને અનુસારે મોઢી થાય છે ધાતુ સજ્જાવાળા નક્ષત્રમાં નક્ષત્ર અને વારના સૂર્યની સંક્રાંતિ હોય અને તે દિવસે શનિ-ચોગનું કૃણ વાર હોય તો રૂપ, સોનું, તાબુ, સીસું, કાંસું અને પીત્તળ એ સર્વ વસ્તુ મોઢી થાય છે. તથા સર્વ લોહના લેદ અને સર્વ રસો મોઢાં થાય છે. પારુણ્ય મંડળ નક્ષત્ર અને બુધવારને દિવસે સૂર્યની સંક્રાંતિ હોય

તો ખાન્યના લોક જોડશે સર્વ પ્રકારનાં ખાન્ય અને સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થનારા રત્નાદિક મોંઘાં થાય છે પાર્શ્વે મહાજના નક્ષત્રમાં સૂર્યની સંક્રાંતિ થતી હોય અને તે દિવસે રવિવાર હોય, તો મુઝધી વસ્તુ અને અશ્વાદિક પશુઓ મોંઘાં થાય, જમવા સર્વ માસની પૂર્ણિમાના દિવસ અને રાત્રિએ ઠાઠ ઉત્પાત તથા સૂર્ય જલદી પરિમહાન થાય તો તેનો વિચાર કરવો.—જે મહાજનાં નક્ષત્રોમાં ફર્નિમિત્ત હોય તો તે તે મહાજનામાં કહેલી વસ્તુ શીઘ્ર મોંઘી થાય. આ પ્રમાણે વારની સાથે સંક્રાંતિનું અર્થકાંડ કર્યું.

સંક્રાંતિના દિવસનો યોગ તથા નક્ષત્ર તે જાનનેની ઘડીએ જોઈ કરી તેને બારે મુલુવી પછી તેને

યોગચક્ર સાતે જામ દેવે જે શેષ રહે તે પર પડે તોજે વિચાર કરવો તેમાં જો શૂન્ય શેષ

રહે તો જય તથા સુખયોગ થાય, જો શેષ રહે તો અલ્પની પ્રાપ્તિ થાય, જો શેષ રહે તો રસની પ્રાપ્તિ થાય, જલ્દી શેષ રહે તો શત્રુ થાય આર શેષ રહે તો શ્વેત વસ્ત્ર મોંઘા થાય, પાંચ કે છ શેષ રહે તો જાણસુ અને મુનિઓને શત્રુની પીડા થાય સંક્રાંતિને સમયે આ યોગચક્રનો વિચાર કરવાનો છે.

ચેત્ર માસ, તેરસ અને ચતુર્થારે જો મીન રાશિમાં સૂર્યની સંક્રાંતિ થાય તો તે વર્ષ નિઘ

બાર માસની (અશુભ) બાબતુ તે તત્કાળ ખાન્યનો સંક્રાંતિને આશી વિનાશ કરે છે ચેત્ર માસની સંક્રાંતિને વૃષ્ટિનો વિચાર દિવસે જો મેઘની વૃષ્ટિ થાય તો ખાન્યની

પ્રાપ્તિ તથા લોકમાં ધણુ મુખ થાય. વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસની સંક્રાંતિને દિવસે જો વરસાદ થાય તો તે મિત્ર ફળદાયક થાય છે તથા ખડ ખડ વૃષ્ટિ

થવાથી મધ્યમ વર્ષ થાય છે. તે વિષે રૂદ્ર દેવ કહે છે કે—“ ચૈત્ર માસમાં મેષ સંક્રાંતિને દિવસે તથા વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસની સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો વર્ષ વિચિત્ર થાય છે ” વૈશાખ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં વૃષ સંક્રાંતિ હોય અને તે દિવસે વૃષના ચંદ્ર પણ હોય તો સમસ્ત કલેશોનો ક્ષય થઈ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે જો જ્યેષ્ઠ માસની પાચમને દિવસે વૃષ સંક્રાંતિ હોય અને ત્યારપછી બે દિવસની અદર વરસાદ થાય તો સુકાળ થાય છે આષાઢ માસની સંક્રાંતિને દિવસે જો વરસાદ થાય તો ભયંકર વ્યાધિ ઉત્પન્ન થાય અને શ્રાવણમા સારુ થાય. આષાઢ માસની કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે શનિવાર હોય તો દુકાળ પડે અને ધાન્ય મોઘું થાય. શ્રાવણ માસમાં કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે જો વરસાદ થાય તો તે વર્ષે તીડ કે ઉંઢરનો ઉપદ્રવ થાય નહીં શ્રાવણ માસમા દશમ અને શનિવારને દિવસે સિંહ સંક્રાંતિ થાય તો ધાન્ય ઘણું પાકે અને મેઘની વૃષ્ટિ સારી થાય બાદ્રપદ માસમા સિંહ સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો આગળ પર વરસાદનો રોધ થાય અને સંક્રાંતિના બે દિવસ સુધીમા વરસાદ ન થાય તો આગળ પર વરસાદ થાય છે. આશ્વિન માસની સંક્રાંતિને દિવસે મેઘનો મહોદય જોવામા આવે તો રાજાઓ વચ્ચે યુદ્ધ થાય, પ્રજાઓ સ્વસ્થ થાય અને ધાન્યવડે જગત પૂર્ણ થાય બાદ્રપદ માસમા સંક્રાંતિને દિવસે જો વૃષ્ટિ થાય તો લોકો ઘણા રોગોવડે વ્યાકુળ થાય આશ્વિન માસમાં સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો સારુ થાય

૧ “ શ્રાવણ માસમા કર્ક સંક્રાંતિને દિવસે જો વરસાદ થાય તો ઘોર વ્યાધિ ઉત્પન્ન થાય અને પૃથ્વી પર ઘણું ધાન્ય પાકે. ” એવો ટીકાનો પાઠ છે

કાર્તિક કે માર્ગશીર્ષ માસની સક્રાંતિને દિવસે જો વરસાદ થાય તો મધ્યમ વર્ષ થાય. પોષ માસની સક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો સુકાળ થાય. લોકમાં કહ્યું છે કે—“કાર્તિક માં સક્રાંતિને છેડે વરસાદ થાય તો આગળ વરસાદ થશે વરસે બીજી કાંઈ ચિંતા કરવી નહીં. કાર્તિક માસની જન્મા વાસ્ત્યા અને શનિવારને દિવસે સક્રાંતિ હોય અને તે દિવસે જો વરસાદ થાય તો કર્કાશ પણ વરસાદ ન થાય આદ્ય, પૂર્વાશાદ્રપદા, ઉત્તરાશાદ્રપદા અને શતભિષા નક્ષત્રને દિવસે સૂર્યની સક્રાંતિ થવી હોય તો મુગનો પ્રલય થાય જેમ જાણુ, જેવું જ્યોતિષનું પ્રમાણ છે ” માર્ગશીર્ષ માસમાં મનસક્રાંતિને દિવસે જો વરસાદ થાય તો તે વર્ષ અશુભ થાય છે અને વૃશ્ચિક સક્રાંતિને દિવસે વૃદ્ધિ થાય તો તે સુખદાયક છે માર્ગશીર્ષ માસના કૃષ્ણ પક્ષની જારશ અને મગજવારે સક્રાંતિ હોય તો તે જગતને દુઃખદાયક છે પોષ માસની સક્રાંતિને દિવસે મેષનો ઉદય થાય તો ગાયો ઘણું દૂધ આપે અને પૃથ્વી પર ઘણું ખાન્ય પાકે પોષ માસમાં રવિવારને દિવસે જો સૂર્યનો સક્રાંતિ હોય તો સમગ્ર જગતમાં લોકલોકાર અને દુકાળ થાય, તેમાં કાંઈ સચય નથી આવે માસની તેરશ અને રવિવારને દિવસે કુળ સક્રાંતિ હોય અને તે દિવસે શેરહિણી નક્ષત્ર પણ હોય તો કાર્તિક માસને જાતે જાણ મોણુ માળ શાશ્વત અને યૌત્ર માસની સક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો અનેક પ્રકારના જનાજ ઉત્પન્ન થાય જેજ પ્રમાણે વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસનું પણ ફળ જાણવું મેષ રશિનો સૂર્ય હોય ત્યારે અશ્વિની વગેરે દશ નક્ષત્રો ઉપર જઈ હોય અને તે દિવસોમાં જો વરસાદ થાય તો ગર્જનો વિનાશ થાય અને ધો આદ્યાર્દિકે દશ નક્ષત્રોમાં વૃદ્ધિ ન થાય. આ રીતે હોવાથી

પોષ, માઘ અને આશ્વિન માસમાં સંક્રાંતિને દિવસે જે વરસાદ થાય તો ઘણું સુખ થાય ચૈત્ર, વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો આગળ ખંડવૃષ્ટિ થવાથી દુઃખ અને સુખમિશ્રિત ફળ મળે છે, ભાદ્રપદ અને આષાઠ માસમાં સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો રોગ ઘણો થાય. શ્રાવણ માસમાં સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો સુખસપદા પ્રાપ્ત થાય, ફાલ્ગુન માસમાં સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય, અને કાર્તિક તથા માર્ગશીર્ષ માસમાં સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ થાય તો મધ્યમ વર્ષ થાય એમ જાણવું. સંક્રાંતિને ઘડીઓમાં નવ ભેળવવા તેને સાતે ગુણી ત્રણે ભાગ દેવો જે એક શેષ રહે તો સમાન ભાવ રહે અને શૂન્ય શેષ રહે તો મોઘવારી થાય, એમ મુનિઓએ કહ્યું છે મીન અને મેષ સંક્રાંતિની વચ્ચે અષ્ટમીને દિવસે મંગળવાર હોય તો ધાન્યનો સત્રહ કરવાથી ખમણો, ત્રણગુણો અને ચાર-ગુણો લાભ થાય છે એમ પૂર્વના આચાર્યોએ કહ્યું છે કુલ અને મીન સંક્રાંતિની વચ્ચે આઠમને દિવસે રોહિણી નક્ષત્ર હોય તો અદ્ય વૃષ્ટિ થાય, નોમને દિવસે રોહિણી હોય તો મધ્યમ વૃષ્ટિ થાય અને દશમને દિવસે રોહિણી નક્ષત્ર હોય તો અધિક વૃષ્ટિ થાય ગર્ગસહિતામાં કહ્યું છે કે-“ કાર્તિક, ફાલ્ગુન, માર્ગશીર્ષ, ચૈત્ર, શ્રાવણ અને ભાદ્રપદ એ છ માસની સંક્રાંતિને દિવસે વરસાદ વરસે તો તે અશુભ છે પોષ, માઘ, વૈશાખ, જ્યેષ્ઠ, આષાઠ અને આશ્વિન એ છ માસની સંક્રાંતિને દિવસે જે વૃષ્ટિ થાય તો તે સદા શુભ જ છે ” આ પ્રમાણે સૂર્ય સારી રાશિ પર સક્રમણ કરે તેને આશ્રીને (સૂર્ય સંક્રાંતિને આશ્રીને) બુદ્ધિવટે વિચારીને તેનું ફળ કહેવું

ઈતિ દશમો સૂર્યચાર અધિકાર સમાપ્ત.

૧૧ અગ્યારમો ગ્રહગણના અધિકાર—

જેવે સર્વ તારાઓ પોતાને આધીન કર્યા છે એવો બદ
 ને નક્ષત્ર પર આસે છે અને તેને આધીને જે
 ચંદ્રસાર પ્રકારે ફળદાયક થાય છે, તે પ્રમાણે વિક્રમના
 સમયથી અનુક્રમે તિથિની કથા કહેવાની શરૂ-
 આત હું શરૂ કરું છું

તિથિના જળથી નક્ષત્રનું જળ વ્યારગણ છે, નક્ષત્રના
 જળથી વારનું જળ આઠગણ છે, વારથી કરણનું જળ જમણું
 છે, કરણથી ચોગનું જળ જમણું છે, ચોગથી તારાનું જળ
 આઠગણ છે, તારાના જળથી ચંદ્રનું જળ સોગણ છે અને
 ચંદ્રજળથી લગનનું જળ હજારગણ છે તેથી લગન અને
 ચંદ્રમાના જળાળજનો વિચાર કરી સદા ધર્મિષ્ઠ હિત કરવું
 જાળવેલું થાય તો કહ્યું છે કે—“તિથિ એકગણી કરી છે,
 તેનાથી વાર ચારગણી કરી છે, તેનાથી નક્ષત્ર સોગણી
 કરી છે, તેનાથી ચોગ ચારગણી કરી છે, તેનાથી સૂર્ય હજાર
 ગણી કરી છે અને તેનાથી ચંદ્ર લાખગણી કરી છે તે ચંદ્ર
 ૧૬૬ જાતિની પ્રિયાઓવડે સાધવા લાયક છે, તેથી તે ચંદ્ર ૧૬૬
 જાતિનો પ્રિય કહેવાય છે

જુદા સંસારીઓ નક્ષત્ર પર ચંદ્રનો ઉદય હોય તો ધ્યાન
 સસ્તુ થાય, જલન્ય સંસારીઓ નક્ષત્ર પર ચંદ્રનો ઉદય હોય
 તો ધ્યાન મેલુ થાય અને સમસંસારીઓ નક્ષત્ર પર ચંદ્રનો

ઉદય હોય તો સમભાવ રહે, એમ વિદ્વાનોએ સંદેહ રહિત કહ્યું છે.

ફાલ્ગુન માસમાં બીજ ને રવિવારને દિવસે ચંદ્રનો ઉદય થાય તો રાજા સુખી થાય, વાયુ અધિક વાય, અગ્નિનો ઉપદ્રવ અધિક થાય, તીડ પડે, બાળકોમાં રોગ વધે, પૃથ્વી પર કરા પડે, ધાન્યને નુકશાન થાય, વનચર પ્રાણીઓ દુઃખી થાય અને ધાતુઓ મોઢી થાય. ફાલ્ગુન માસમાં સોમવારે ચંદ્રોદય થાય તો ઘણી વૃષ્ટિ થાય, છત્રનો ભગ થાય, ભયકર યુદ્ધ થાય, લોકો સુખી થાય, ગાયો અધિક દૂધ આપે અને ઘણું ધાન્ય ઉત્પન્ન થાય. મંગળવારે ચંદ્રોદય થાય તો સર્વ લોક કષ્ટ પામે, ધાન્ય મોઢું થાય, સૂર્યગ્રહણ થાય, પુત્રનો વિક્રય થાય અને અગ્નિનો ઉપદ્રવ થાય બુધવારે ચંદ્રોદય થાય તો સર્વ લોક વ્યાકુળ રહે, પશુઓ પીડા પામે, વૃષ્ટિ થોડી થાય, રાજાઓમાં વિરોધ થાય, ફળ થોડા પાકે અને સર્વ પ્રકારના ધાન્ય મોઢા થાય શુક્રવારે ચંદ્રોદય થાય તો ખેતી સારી થાય, પશુઓને સુખ થાય, માર્ગ નિર્ભય થાય, અને બાદશાહ પર્યાટન કરે શુક્રવારે ચંદ્રોદય થાય તો ખંડ વૃષ્ટિ થાય, ધાન્ય મોઢું થાય, લોકમાં રોગ, ભય અને અદ્ય દુઃખ તથા વનવાસી પશુઓનો વિનાશ થાય. શનિવારે ચંદ્રોદય થાય તો ધાન્ય મોઢું થાય, દક્ષિણમાં મોટું યુદ્ધ થાય, અદ્ય વૃષ્ટિ થાય અને હુકાળ પડે આ પ્રમાણે ફાલ્ગુન માસમાં ચંદ્રના ઉદયનું ફળ કહેલું છે જે માસમાં શુકલ પક્ષની બીજને દિવસે ચંદ્રનો ઉદય સૂર્યથી ડાબી બાજુ (વાયવ્ય બૂણા તરફ) થાય તો તે માસમાં સર્વ શુભકારક છે, અને જમણી બાજુ ચંદ્રોદય થાય તો તે હુકાળ કરે છે તે વિષે વરાહમિહિર કહે છે કે—“ આષાઢ કૃષ્ણ પક્ષમાં

અદની સાથે શેઢિણી નક્ષત્રનો યોગ જોઈ શાસ્ત્રના ઉપદેશ પ્રમાણે અદનું ચિત્તવન કરનાર પદિતે જગતનું શુભાશુભ ફળ કહેવું જોઈએ. ”

જેમ જાઓ રથની આગળ હોય છે તેમ અદની આગળ શેઢિણી ઉદય પામે તો તે દુઃખાળને માટે શેઢિણી શકટ છે તે વળતે મેઘનો માટો ઉદય થાય છે, યોગ. પશ્ચિપતિનો વિનાશ થાય છે, રાજ્યો વચ્ચે યુદ્ધ થાય છે, વૈરને લીધે માર્ગ ફેલાયેલા થાય છે, માર લોકો મોતરફ ફરે છે અને મહાભય ઉત્પન્ન થાય છે શેઢિણી નક્ષત્ર અને શેઢિણીનો નાશ થઈ જો બન્ને રથમાં સમાન માર્ગે (જોડી સાથે) બાકે તો ધાન્ય પાકવા છતાં લીંઠ વિગેરેની કમ્પ્રાવઠે તેનો વિનાશ થાય છે જો અદની પાછળ શેઢિણી નક્ષત્રનો ઉદય થાય તો તે વર્ષને અશુભ કરનાર છે આ સંજોગી વિચાર વૈશાખ સુદ ત્રોજને દિવસે કરવાનો છે શકું વજ્રગતિએ કરીને જેટલા કાળમાં સ્વાતિ નક્ષત્રથી આદ્રા નક્ષત્રના અર્ધ ભાગને યોગવે છે, તેટલા કાળમાં જો દેવયોગથી અદ્રમા શેઢિણી નક્ષત્રને ભેદે તો દુઃખાળ થાય છે, યુદ્ધમાં રાજ્યોનું મરણ થાય અને પ્રભુઓ અત્યંત દુઃખી થાય. જો અદ્રમા શેઢિણી શકટને જરા પણ સ્પર્શ કરીને ઉદય પામે તો સૈન્યના બળથી અને ધાન્યના નાશથી ભયર દુઃખ પ્રાપ્ત થાય. જો અદ્રમા શેઢિણીની દક્ષિણ દિશાએ ચાલતા હોય તો તે અતિ દુઃખદાયક છે જો અદ્રમા શેઢિણી નક્ષત્રના મધ્ય ભાગને વિદારે (મધ્ય ભાગમાંથી નીકળે) તો તે જગતને કલેશકારક છે બીજને દિવસે સૂર્ય અને ચંદ્ર બન્ને જો શેઢિણી નક્ષત્ર પર રથા હોય તો દુઃખાળથી

પ્રજાનો વિનાશ થાય અથવા તે ભય કર સુદ્ધથી પ્રજાને
વિનાશ થાય. રોહિણીની ઉત્તર દિશામાં રહેલો ચંદ્રમા દૂર
ગ્રહવડે વેધિત હોય અને શુભ ગ્રહવડે દૃષ્ટ હોય તે તે તત્કાળ
ચરાચર જગતને સુખદાયક થાય છે રોહિણી ચંદ્રની આગળ
રહેલી હોય કે પાછળ રહેલી હોય તે તે શુભ છે પણ રોહિણીથી
અગ્નિ ખૂણામાં ચંદ્ર રહેલો હોય તે તે ઉપસર્ગ કરનાર થાય છે,
નૈઋત્ય ખૂણામાં ચંદ્ર રહેલો હોય તે તે ઇતિ કરનાર થાય છે,
વાયવ્ય ખૂણામાં હોય તે તે ઘણો વાસુ થવાથી મધ્યમ વર્ષ કરે
છે અને ઉત્તર તથા ઇશાન ખૂણામાં ચંદ્ર રહેલો હોય તે તે
સર્વ લોકને શુભકારક છે. આ પ્રમાણે અર્ધસહિતામાં રોહિણી
શકટનો યોગ કરેલો છે.

ચંદ્રની આકૃતિ વૃશ્ચિક, ધન અને સિંહ રાશિમાં વક્ર છે,
કન્યા અને તુલા રાશિમાં શૂલ જેવી લાખી
ચંદ્રની આકૃતિ છે, મીન, મેષ અને વૃષ રાશિમાં જમણી
ખાળુએ ઊંચી છે, અને ખાડીની (મિથુન,
કર્ક, મકર અને કુમ્ભ) રાશિમાં ચંદ્રની આકૃતિ સમાન છે.
સમાન આકૃતિવાળો ચંદ્ર હોય તે વિગ્રહ થાય, ચંદ્રમાં
જમણી ખાળુએ ઊંચો હોય તે દુકાળ પડે, શૂલ જેવો હોય
તો વ્યાધિ અને ચોરનો ભય થાય અને ઉત્તર તરફ ઊંચો
(વક્ર) હોય તે સુકાળ થાય છે.

સિંહ, મેષ અને વૃષ રાશિમાં ચંદ્ર હોય ત્યારે તે રક્ત
વસ્ત્રવાળો હોય છે મકર અને કુમ્ભ રાશિમાં
ચંદ્રનું વસ્ત્ર હોય ત્યારે તે શ્યામ વસ્ત્રવાળો હોય છે.
તુલા, કર્ક અને વૃશ્ચિક રાશિમાં હોય
ત્યારે તે શ્વેત વસ્ત્રવાળો હોય છે અને ખાડીની (મિથુન, કન્યા,

ધન અને મીન) શશિમાં બદ્ધ રહ્યો હોય ત્યારે તે પીત વસ્ત્ર
 ઘાળેા હોય છે. શતો બદ્ધ હોય તો તે રસની હાનિ કરે છે,
 વશ્વ મુદ્ધ અને મરણ કરનાર છે. પીળા બદ્ધ હોય તો તે
 શેખ, મરણાદિક કામ અને દુઃખ કરનાર છે. સ્વેત બદ્ધ
 અનેક પ્રકારના ધનલ મગલાદિક બીતોવડે પૃથ્વીને જ્ઞાનક
 ખમાડે છે, (તથા કાળો બદ્ધ) વેપારમાં ઉત્સાહ અને હોંકમાં
 ખર્ચ કરાવે છે.

શુક્ર, બુધ, મંગળ, શનિ અને સૂર્ય જ્યારે બદ્ધની
 દક્ષિણ દિશાએ જાય છે ત્યારે દુઃખાળ અને ઉત્તમ ધનની
 વૃદ્ધિ થાય છે અને વિપરીત જાય તો ખાન્યની હાનિ થાય
 છે. જો વાહણથી જ્ઞાત થયેલા જ્ઞાત્રકમાં શકિષ્ટી સંકિત
 બદ્ધમાં દેખાતો ન હોય તો મહાશયનો ભય થાય અને
 પૃથ્વી વશ્વ જળ તથા ખાન્યથી ભરપૂર થાય છે. નહા તિથિમાં
 પ્રકાશમાન જમ્બિ, પૂર્ણ તિથિમાં મૂળની વૃદ્ધિ અને ભદ્રા
 તિથિમાં ગેામુલની કીકા જોવામાં આવે તો દેશનો વિનાશ
 થાય છે. જે દિવસે ગેામુલની કીકા ધરી હોય તે દિવસે
 બદ્ધનો ઉદય થતો હોય તો પ્રભ, આવેા અને રાત્રનો
 વિનાશ થાય છે.

બદ્ધમાં નેટલી લઈ હોય તેમાં જોઈ ઉમેરી આવે
 શુષ્ક પછી, તેને ત્રણે ભાગ દેવે, તેમાં
 ચદ્રને આઠી જો જોઈ શેષ રહે તો મુકાળ, શૂન્ય શેષ
 ઠાળનું જ્ઞાન રહે તો શૂન્યતા અને કો શેષ રહે તો
 અર્ધનો વિનાશ થાય છે. કેવળકીર્તિ રહે
 ૨—“ જ્યેષ્ઠ માસની અમાવાસ્યાને દિવસે સૂર્યના જસ્તને

જોવો તથા બીજને દિવસે ચંદ્રના ઉદયને જોવો. તેમાં જો ચંદ્રમા સૂર્યથી ઉત્તર, મધ્ય કે દક્ષિણ તરફ ઉદય પામે તો અનુક્રમે ઉત્તમ, મધ્યમ અને નીચ કાળ જાણવો. ” રૂદ્રદેવ કહે છે કે—“ જ્યેષ્ઠ માસના અંતમાં પ્રતિ-પદાને દિવસે સૂર્યાસ્ત સમયે અથવા દ્વિતીયાને દિવસે ઉત્તર કે દક્ષિણ તરફ ચંદ્રમાને જોવો જોઈએ તેમા જો ઉત્તર દિશામાં ઉદય હોય તો સુકાળ થાય, દક્ષિણમા ઉદય હોય તો દુકાળ થાય અને મધ્યમા ઉદય થાય તો મધ્યમ વર્ષ થાય છે ”

સપ્ત નાડીચક્રમા શનિ, સૂર્ય, મંગળ, શુક્ર, શુક્ર, બુધ અને ચંદ્રમા એ સાત ગ્રહ ક્રમથી સપ્ત નાડીચક્રનો સ્વામી છે અને અઠાવીશ નક્ષત્રો પણ વિચાર સ્વામી છે પહેલી નાડી પ્રચંડા નામે છે, બીજી પવના, ત્રીજી હહની, ચોથી સૌમ્ય, પાચમી નીર, છઠી જળ અને સાતમી નાડી અમૃતા નામની છે જે રવિ વગેરે ગ્રહો જે નક્ષત્ર ઉપર હોય તે ગ્રહ ઉપર તે નક્ષત્ર સ્થાપન કરવા સાત નાડીમાથી ત્રણ નાડીની પાતાલ સજ્ઞા છે, ત્રણ નાડી ઉર્ધ્વગામિની છે અને એક મધ્યમા રહેલી નાડી મધ્યા નામની છે. તેના (નાડીના) નામને અનુસારે કૃત્તિકાદિક સાત સાત નક્ષત્રોને વિષે તે નાડીઓનું ફળ સ્ફુટ રીતે જાણવું રૂદ્રદેવ કહે છે કે—“ મધ્યમા સૌમ્ય નાડી રહેલી છે તેની આગળ અને પાછળ સૌમ્ય અને યામ્ય નામની ત્રણ ત્રણ નાડી જાણવી ” યામ્ય નાડીમા કૂર ગ્રહો અને સૌમ્ય નાડીમા શુભ ગ્રહો રહેલા છે, તથા સૌમ્ય નાડી મધ્યમાં રહેલી છે તે સર્વે ગ્રહને અનુસારે ફળ આપનારી છે. વર્ષા ઋતુમા સૂર્ય આર્દ્રા નક્ષત્રમા પ્રવેશ કરે છે ત્યારે નાડીવેધ

દ્રાશ મેઘની વૃદ્ધિ બાળી શકાય છે જે નાહી પર અદ્રમા રહેલો હોય તે નાહી પર ફર અને સોમ્ય બહો રહેલા હોય તે જોટલા અથ અદ્રમા રહે તેટલો સમય મહાવૃદ્ધિ થાય છે એ અદ્રમા કેવળ શુભ કે પાપ બહોળી મુજબ હોય તે મોટી વૃદ્ધિ થાય છે તથા અવરથ દુર્જિન હોય છે અદ્રમા નાહીના સ્વામીની સાથે રહેલો હોય અથવા નાહીના સ્વામીની તેના પર હિંદિ પડતી હોય તે તે જળ આપનાર થાય છે વળી અદ્ર કીણુ થએલો ન હોય અને તેના પર શુકની હિંદિ પડતી હોય તે તે વિશેષ કરીને જળદાયક થાય છે અમૃતા નાહી પર રહેલો અદ્ર શુભાશુભ બહોળી મુજબ હોય તે બેકરી સાથે સાત દિવસ સુખી જળની વૃદ્ધિ થાય છે પૂર્વ યોગ હોય તે ત્રણ દિવસ, અર્ધ યોગ હોય તે દોઢ દિવસ, પા યોગ હોય તે બેઢ દિવસ અને પાથી પચ્ચ બેઢ યોગ હોય તે અર્ધ દિવસ વરસાદ થાય છે શુભ બહોળો યોગ અધિક હોય તે નિર્જરા નાહી પચ્ચ જળ આપનારી અર્ધ વ્યથ છે, અને ફર બહોળો યોગ અધિક હોય તે જળ આપનારી નાહી પચ્ચ વરસાદનો ત્યાગ કરનારી થાય છે સર્વ બહો સોમ્ય નાહી પર રહેલા હોય તે ત્રણ દિવસમાં તે વૃદ્ધિ કરનારા થાય છે, અને સર્વે બહો સોમ્ય સિવાયની બીજી કોઈ નાહી પર રહેલા હોય તે તે દુર વૃદ્ધિને આપનારા થાય છે થામ્ય નાહી પર ફર બહો રહેલા હોય તે વિદ્યે વૃદ્ધિ આપ નારા થાય છે અને શુભ બહોળી સાથે જળનાહીમાં હોય તે સર્વ વૃદ્ધિ કરનારા થાય છે આમનું નક્કર સોમ્ય નાહી પર રહેલું હોય અને ત્યાં અદ્ર અને શુક પચ્ચ રહેલા હોય તથા : બહોળો યોગ હોય તે મછી વૃદ્ધિ થાય છે તથા ફર અ

હની દૃષ્ટિ હોય તો અદ્ય વૃષ્ટિ થાય છે. જે વળતે ગ્રહો ઉદયમાં, અસ્તમાં, માર્ગમાં કે વક્ર ગતિમાં રહેલા હોય તે વળતે તેઓ જે ચદ્ર સહિત જળનાડીમાં રહ્યા હોય તો તે મેઘનો ઉદય કરનારા કદા છે

તે બાળત શ્રીભદ્રબાહુસ્વામી કહે છે કે—“ મહા સર્પને આકારે સમ નાડીવાળું ચક્ર બનાવી તેની સીધી રેખામાં કૃત્તિકાદિક અઘ્યાવીશ નક્ષત્રો અનુક્રમે લખવા તેમાં જે નાડી પર ચદ્રમાં હોય તે નાડી પર જે કેવળ પાપ ગ્રહ કે શુભ ગ્રહ હોય કે બન્ને ગ્રહો હોય તો વૃષ્ટિ થાય છે, એમ શ્રીભદ્ર-બાહુસ્વામી કહે છે, વળી આવો ચદ્રમાં અન્ય ગ્રહોવડે યુક્ત અથવા એકલો જ હોય તો પણ વૃષ્ટિ થાય છે, પરંતુ એકલો જ ચદ્ર નાડી પર રહેલો હોય તો અવશ્ય દુર્દિન થાય જ છે. તે નાડીઓમાં પણ અમૃતાદિક ત્રણ નાડીઓ અધિક જળદાયક છે, ચોથી નાડી વાયુ સહિત જળદાયક છે, અને બાકીની નાડીઓ અધિક વાયુકારક છે. જે સમગ્ર ગ્રહોનો યોગ અમૃતાદિક ત્રણ નાડી પર હોય તો અનુક્રમે અઠાર, બાર અને છ દિવસ વૃષ્ટિ કરે બાકીની નાડીનું ફળ જેમ યોગ્ય હોય તેમ જાણવું. જે શુભ ગ્રહોનો અધિક યોગ હોય તો નિર્જળા એટલે વાયુ નાડી પણ જળદાયક થાય છે અને પાપ ગ્રહોનો અધિક યોગ હોય તો જળનાડી પણ અદ્ય જળ આપે છે જે શનિ તથા મંગળ વાયુનાડી પર હોય તો તે કાંઈ પણ જળ આપતી નથી, પરંતુ શુભ ગ્રહોની સાથે અત્યંત યોગ હોય તો જળ વરસે છે વૃષ, મકર, કુમ્ભ, મીન, સિંહ, કર્ક, વૃશ્ચિક અને તુલા એ આઠ રાશિ જળદાયક છે અને

બાંધીની બાર શશિ શુક્ર જોટલે નિર્જળ છે રવિ, શનિ
જને મગજ બે ત્રણે બહો શુક્ર જોટલે નિર્જળ છે તથા પૂર્ણ
ચંદ્ર, બુધ, શુક્ર અને શુક્ર બે બાર અનુક્રમે અવસ્થા જળ
દાયક છે, એમ જાણવું.” આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ભગવાદુપદેશિતામાં કહ્યું છે

અહીં બીજા અથવા આ પ્રમાણે વિશેષ કહ્યું છે—કૃતિકા
નક્ષત્રથી ભરણી નક્ષત્ર પર્વત સાત નાહી સહિત સર્પાંતુ સમકર
રૂપવાળું અનુક્રમે ચક્ર કરવું તેમાં શુભ નક્ષત્ર અને શુભ
બહોવડે મુજબ ચંદ્રમા હોય તો તે વૃદ્ધિ કરનાર છે કૂર બહુની
સાથે કૂર બહુ અને સૌમ્ય બહુની સાથે સૌમ્ય બહુ રહેલા હોય
તો દુર્ઘિન થાય છે એમ જાણવું, અને કૂર તથા સૌમ્ય બહુ
મિશ્રિત હોય તો વૃદ્ધિ થાય છે શનિ અને સૂર્ય સાથે ચંદ્રમા
કે બુધ અને શુક્રની સાથે ચંદ્રમા જોઈ નાહી પર હોય તો વિષુ
ત્પાત અને દુર્ઘિન થાય છે બે શુક્ર, ચંદ્ર અને શુક્ર જોઈ
નાહી પર હોય તો મહાવૃદ્ધિથી પૃથ્વી જળમય થાય
છે ચંદ્ર અને મગજ જોઈ નાહી પર હોય અને બુદ્ધસ્પતિ
પણ હોય તો પૃથ્વી જળમય થાય છે શુભ અને
કૂર બહુ જોઈ નાહી પર હોય તો વરસાદ અધિક થાય,
મધ્ય નાહી પર હોય તો જલ વૃદ્ધિ થાય છે, અને પાતાળ
નાહી પર હોય તો વરસાદ અધિક થાય. જોઈ નાહી પર શુક્ર
અને અધિનાહી પર ચંદ્રમા હોય તો અધિનાહીમાં મહાવૃદ્ધિ
અને બન્નેના મેગમાં મહાવૃદ્ધિ થાય છે ચંદ્રમા સૌમ્ય બહુની
સાથે સૌમ્ય નાહી પર હોય હોય તો જળરાશિદ્વારા વૃદ્ધિના
મેગ કહ્યો છે સત્ત નાહીનાળા સર્પના ચક્રમાં જોઈ જ જળનાહી
ઉપર બુધ અને શુક્ર સહિત ચંદ્રમા હોય તો મહાવૃદ્ધિ
થાય એમ કહેવું બે આ ચંદ્રમા અમૃત નાહીને વિરે સૌમ્ય

અને કૂર ગ્રહ સહિત રહેલો હોય તો પણ તે સાક્ષાત્ અમૃત જેવી વૃષ્ટિ કરે છે આ પ્રમાણે સમ નાડીચક્રમાં ચંદ્રને આશ્રી વૃષ્ટિનું જ્ઞાન કર્યું

ગ્રહોના ઉત્તર ભાગમાં ચંદ્રનો ચાર હોય તો તે વર્ષમાં સુકાળ, ક્ષેમ અને આરોગ્યતા હોય તથા વિગ્રહ ન હોય જો પાચ તારાવાળા ગ્રહો અર્થાત્ મંગળ, બુધ, શુક્ર, શુક્ર અને શનિ ચંદ્રને દક્ષિણ દિશામાં કરે તો તેનું ફળ આ પ્રમાણે જાણવું—મંગળ હોય તો રાજને કષ્ટકારક, શુક્ર હોય તો લોકોને કષ્ટકારક, બુધ હોય તો રસનો ક્ષય, શુક્ર હોય તો જળનો નાશ અને શનિ હોય તો અર્થનો નાશ કરે આ દરેક માસે જોવાનું છે ચિત્રા, અનુરાધા, જ્યેષ્ઠા, મૃતિકા, રોહિણી, મઘા, મૃગશીર્ષ, મૂળ, પૂર્વાષાઢા અને વિશાખા એ નક્ષત્રોના ઉત્તર ભાગમાં ચંદ્રમાં ચાલે તો સુકાળ, કલ્યાણની વૃદ્ધિ અને સારી વૃષ્ટિ થાય છે તથા તે નક્ષત્રોના દક્ષિણ ભાગમાં ચંદ્રમાં ચાલે તો રાજાઓનો વિનાશ, હુકાળ અને માર્ગમાં ભય થાય.

મેષ રાશિમાં ચંદ્રનો ઉદય થાય તો ગ્રીષ્મ ઋતુમાં ધાન્ય મોઘુ થાય વૃષ રાશિમાં ચંદ્રનો ઉદય ચંદ્રના ઉદયનું થાય તો અડદ, તલ, મગ અને તુલસી ફળ ધાન્ય મોઘા થાય મિથુન રાશિમાં ચંદ્રોદય થાય તો કપાસ, સૂતર, રૂ વગેરે મોઘા થાય કર્ક રાશિમાં ચંદ્રોદય થાય તો અનાવૃષ્ટિ થાય સિંહ રાશિમાં ચંદ્રોદય થાય તો ધાન્ય સોઘું થાય, પશુઓનો વિનાશ થાય અને રાજાઓ વચ્ચે પરસ્પર વિગ્રહ થાય કન્યા રાશિમાં ચંદ્રોદય થાય તો બ્રાહ્મણ વગેરે પીડા પામે તુલા રાશિમાં ચંદ્રોદય હોય તો કલ્યાણક

મિથ ચામ. વૃશ્ચિક રાશિમાં જ્યેષ્ઠમાસ ચામ તો ધાન્યનો ઉત્પત્તિ
 ચામ ધનુષ અને મકર રાશિમાં જ્યેષ્ઠમાસ હોય તો તે શુભ
 કારક છે કેમકે રાશિમાં જ્યેષ્ઠમાસ હોય તો જ્યેષ્ઠા, જાડક અને
 તલનો વિનાશ ચામ. તથા મીન રાશિમાં જ્યેષ્ઠમાસ હોય તો
 મુકાળ અને આરોગ્યતા ચામ. આ બાદ રાશિઓનું ફળ
 શુભથી પશ્ચિમી જીર્ણને દિવસે જોઈએ શુભથી પશ્ચિમી નવીન જ્યેષ્ઠ
 ઉદય ચામ ચામ ત્યારે વિચારવું, જોવો નિયમ છે

મેઘ રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો જન્મ ચામ તો સર્વ પ્રકારનાં

ધાન્ય મેઘમાં ચામ. વૃષ રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો

જ્યેષ્ઠનો જન્મ ચામ તો વેશ્યાઓને પીડા

ફળ ચામ, મનુષ્યોમાં અધિક મરણ ચામ

અને ઘોરનો ભય ચામ. મિથુન રાશિ

માં જ્યેષ્ઠનો જન્મ થતો હોય તો જળી વૃદ્ધિ ચામ અને

જીર્ણ વાવનાથી તે પુષ્ટ ચામ. કર્ક રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો જન્મ

થતો હોય તો અતિવૃદ્ધિ ચામ. સિંહ રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો જન્મ

થતો હોય તો ધાન્ય મેઘ ચામ. કન્યા રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો જન્મ

થતો હોય તો ખડ વૃદ્ધિ અને સર્વ પ્રકારનાં ધાન્ય મેઘમાં

ચામ. તુલા રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો જન્મ થતો હોય તો વૃદ્ધિ ઘોરી

ચામ, દેશમાં ભય ચામ અને માર્ગમાં ભય ચામ. વૃશ્ચિક

રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો જન્મ થતો હોય તો વર્ષ મધ્યમ ચામ, અને

ઉપદ્રવોથી ગ્રામનો વિનાશ ચામ. ધનુષ રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો જન્મ

થતો હોય તો ધાન્યનો મુકાળ ચામ મકર રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો

જન્મ થતો હોય તો ધાન્યનો વિનાશ ચામ. મુલ

રાશિમાં જ્યેષ્ઠનો જન્મ થતો હોય તો અથ વૃદ્ધિ ચામ, ધાન્ય

મેઘ રહે અને પ્રજાઓ ભય પામે. તથા મીન રાશિમાં

ચંદ્રનો અસ્ત થતો હોય તો સુખ સંપત્તિની પ્રાપ્તિ થાય. આ એક એક માસનું કુંળ જાણવું. આ ચંદ્રના અસ્તનો વિચાર જે વખતે અમાવાસ્યાની પ્રવૃત્તિ થાય તે વખતે જે રાશિ હોય તેનો અહીં વિચાર કરવાનો છે. જેમ શુકલ પક્ષના પ્રારંભમા ચંદ્રના ઉદયનો વિચાર કરાય છે તેમ ચંદ્રનાં અસ્તની કથા અન્યથા પ્રકારે નથી વાર અને નક્ષત્રના કુંળની જેમ તે દિવસે રાશિનું પણ કુંળ જાણવું. બાકીનું અમાવાસ્યાના વિચાર-વડે કુંળ જાણવું.

વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમા ચંદ્રનો ઉદય ઉત્તર દિશામા હોય તો ધાન્યની પ્રાપ્તિ અધિક થાય અને મેઘનો મોટો ઉદય થાય તિથિનું પ્રમાણ સાઠ ઘડીનું છે તેનો ત્રીજો ભાગ વીશ ઘડી છે જૃહત્ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રનો પહેલો અંશ પંદર ઘડીનો છે, બીજો અંશ ત્રીશ ઘડીનો અને ત્રીજો અંશ પીસ્તાલીશ ઘડીનો છે, એ જ પ્રમાણે રાશિના ભાગને આશ્રી ચંદ્રના ત્રણ અંશ પોતાની મેળે બુદ્ધિથી કલ્પી દેવા જે સૂર્ય ધનુષ રાશિ પર હોય અને જૃહત્ સંજ્ઞાવાળું નક્ષત્ર, ચંદ્રમા અને તિથિ એ ત્રણેના અંશો તુલ્ય હોય તો તે વર્ષે ધાન્યની પ્રાપ્તિ ઉત્તમ થાય જે સૂર્ય પર શુભ ગ્રહોની દૃષ્ટિ પડતી હોય તો વિશેષ અધિક ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય જે જૃહત્ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રનો બીજો અંશ તથા ચંદ્રની રાશિ અને તિથિનો પણ બીજો અંશ હોય તો પણ મહર્દિકાએ ઉત્તમ અર્થ જાણવો. ને જૃહત્ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રનો ત્રીજો અંશ હોય અને ચંદ્રના નક્ષત્રનો તથા તિથિનો પણ ત્રીજો અંશ હોય તો તે સર્વોત્તમ જાણવો. જૃહત્ નક્ષત્રનો પહેલો અંશ અને ચંદ્ર તથા તિથિનો બીજો અંશ હોય તો પણ નક્ષત્રના સ્વભાવથી ઉત્તમ ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય છે જૃહત્ નક્ષત્રનો પહેલો અંશ અને ચંદ્રમા

તથા તિથિનો જન્મ-છેલ્લો જાશ હોય તો ઉત્તમ પ્રાપ્તિ થાય, જોમ શાશ્વતી સમતિ છે જુદત્ત નક્ષત્રનો મધ્ય જાશ અને ચંદ્રમા તથા તિથિનો જન્મ જાશ હોય તો નક્ષત્રના પ્રભાવથી મધ્યમ પ્રાપ્તિ થાય. આ રીતે ચંદ્રમા અને તિથિ વડે જુદત્ત નક્ષત્રનો વિચાર કર્યો. જો જ પ્રમાણે ત્રીશ મુહૂર્ત વાળા મધ્ય નક્ષત્રના પશુ આદિ, મધ્ય અને જન્મ જોવા ત્રણ ભાગની (જાશની) કલ્પના કરવી. મધ્ય નક્ષત્રનો પહેલો જાશ અને ચંદ્ર તથા તિથિનો પશુ પહેલો જાશ હોય તો મધ્યમ ઉત્તમ જાન્વની પ્રાપ્તિ થાય, જોવો વિદ્વાનોનો મત છે મધ્ય નક્ષત્રનો મધ્ય જાશ અને ચંદ્રમા તથા તિથિનો પશુ મધ્ય જાશ હોય તો મધ્યમ ઉત્તમ જાન્વની પ્રાપ્તિ થાય મધ્ય નક્ષત્રનો જન્મ જાશ અને ચંદ્રમા તથા તિથિનો પશુ જન્મ જાશ હોય તો મધ્યમ જાન્વની પ્રાપ્તિ થાય મધ્ય નક્ષત્રનો મધ્ય જાશ અને ચંદ્રમા તથા તિથિનો પહેલો જાશ હોય તો જાન્વની મધ્યમ પ્રાપ્તિ થાય. જન્મેનો મધ્ય જાશ હોય તો પશુ મધ્યમ પ્રાપ્તિ થાય. જો જ રીતે ચંદ્ર મુહૂર્તવાળા જન્મ નક્ષત્ર, ચંદ્રમા અને તિથિ જો ત્રણેના આદિ મધ્ય અને જન્મ જોવા ત્રણ ત્રણ ભાગ (જાશ) જન્મ જર્જનના સાધનને માટે કલ્પી દેવા લગુ નક્ષત્રનો આદિ ભાગ અને ચંદ્રમા તથા તિથિનો પશુ પહેલો ભાગ હોય તો જન્મ ઉત્તમાર્જની પ્રાપ્તિ થાય લગુ નક્ષત્રનો મધ્ય ભાગ અને ચંદ્રમા તથા તિથિનો પશુ મધ્ય જાશ હોય તો જન્મ મધ્યમ પ્રાપ્તિ થાય. લગુ નક્ષત્રનો જન્મ જાશ અને ચંદ્રમા તથા તિથિનો પશુ જન્મ જાશ હોય તો નક્ષત્રના દુષ્ટ સ્વભાવથી દુઃકાળ થશે જોમ કહેવું જો પ્રમાણે સમગ્ર વિકલ્પોનો વિચાર કરી પ્રશ્ન કરનારને સુકાળ વળેઈ કહેવા. શુક્ર, મંગળ, બુધ અને શનિ જુદત્ત નક્ષત્ર પર હોય તો લોકમાં જાન્વાદિક સર્વ થાય

મધ્ય નક્ષત્ર પર હોય તો મધ્યમ અને અધમ નક્ષત્ર પર હોય તો અધમ કહેવું. આ પ્રમાણે ધનુષ સંક્રાંતિને વિષે ચંદ્રમા, તિથિ અને નક્ષત્રના વિભાગદ્વારા વર્ષનું અર્ધજ્ઞાન કહ્યું. તેને અનુસારે સર્વ સંક્રાંતિના દિવસની અપેક્ષાએ માસનું અર્ધજ્ઞાન જાણવું રામવિનોદ ગ્રંથના કર્તા તો વર્ષના રાજની અપેક્ષાએ તે તે રાશિની જેમ મનુષ્યોના આય અને વ્યયની જેમ ધાન્યને વિષે પણ વિશેષ જાણવા માટે આ પ્રમાણે ચંત્ર કહે છે—

અષ્ટોત્તરી દશાના વર્ષવટે શોધેલું આય અને વ્યયનું ચક્ર

	મે	જૂ	સિંહ	કર્ક	મિથુ	કન્યા	પ્રજા	શુભિ	મન	મકર	કુ	મીન
રવિ	૨ ૧૪	૧૧ ૫	૧૪ ૨	૮ ૨	૧૧ ૧૧	૧૪ ૨	૧૧ ૫	૨ ૧૪	૫ ૫	૮ ૧૪	૮ ૧૪	૫ ૫
સોમ	૧૪ ૨	૮ ૧૧	૧૧ ૮	૫ ૮	૮ ૨	૧૧ ૮	૮ ૧૧	૧૪ ૨	૨ ૧૧	૧૪ ૧૪	૧૪ ૧૪	૨ ૧૧
મંગળ	૮ ૧૪	૨ ૮	૫ ૫	૧૪ ૨	૨ ૧૧	૫ ૫	૨ ૮	૮ ૧૪	૧૧ ૫	૧૪ ૧૪	૧૪ ૧૪	૧૧ ૫
બુધ	૫ ૫	૧૪ ૧૧	૨ ૧૧	૧૧ ૮	૧૪ ૨	૨ ૧૧	૧૪ ૧૧	૫ ૫	૮ ૧૧	૧૧ ૫	૧૧ ૫	૮ ૧૧
ગુરુ	૧૧ ૫	૫ ૧૪	૮ ૧૧	૨ ૧૧	૫ ૫	૮ ૧૧	૫ ૧૪	૧૧ ૫	૧૪ ૧૧	૨ ૮	૨ ૮	૧૪ ૧૧
શુક્ર	૨ ૮	૧૧ ૧૪	૧૪ ૧૧	૮ ૧૧	૧૧ ૫	૧૪ ૧૧	૧૧ ૧૪	૨ ૮	૫ ૧૪	૮ ૮	૮ ૮	૫ ૧૪
શનિ	૧૪ ૧૪	૮ ૮	૧૧ ૫	૫ ૫	૮ ૧૪	૧૧ ૫	૮ ૮	૧૪ ૧૪	૨ ૮	૫ ૨	૫ ૨	૨ ૮

આય અધિક હોય તો સસ્તું, વ્યય અધિક હોય તો મોઢું

જાને જાને જરોજર હોય તો સમાન ભાવ રહે, જોમ ત્રણ પ્રકારે
ધાન્યની અર્ધતા હતી. જો જ રીતે ધાતુ, મૂળ, છાંય અને વસ્તુને
વિશે અર્ધ (ભાવ) કહેવા. પરંતુ સર્વતોભકથી ઉત્પન્ન થયેલો
મહાવેધ ન હોવો જોઈએ. કળાઓને ધારણ કરનાર અદ્વતી સમજ
કળા જળની દીનતાને નિવારણ કરનાર અને ઘણા ધાન્યના
ઉદયની પ્રાપ્તિ કરનાર મેધોજડે કળાઓને ધારણ કરનાર અદ્વતી
સમજ કળા અથગ નથી પણ અળાગળ છે.

અગ્નિની નક્ષત્ર પર મજળ હોય તો ચીતની પીઠા થાય
જોટલે ઘણી ઠંડી પડે, તુષ અને ધાન્ય મોંઘાં
મગળચાર થાય ભરણી નક્ષત્ર પર મજળ હોય તો
પ્રાણલો પીઠા પામે, અતસી વૃક્ષોનો નાશ
થાય, સર્વ દેશમાં ગામોના લોકો પીઠા પામે અને ધાન્ય
મોંઘુ થાય. કૃત્તિકા નક્ષત્રમાં મજળ હોય તો તાપસોના
જાજમોનો વિનાશ થાય. રોહિણી નક્ષત્ર પર મજળ હોય તો
વૃક્ષોનો નાશ તથા પશુઓને રોગ થાય તેમજ કપાસ, વસ્ત્ર
અને રૂ વિશેષ મોંઘાં થાય. મૃગશીર્ષ નક્ષત્ર પર મજળ હોય
તો કપાસનો નાશ થાય, પણ ધાન્ય વહેરેનો મુકાળ થાય
અને પૃથ્વી જળથી પૂર્ણ થાય. આર્દ્રા નક્ષત્ર પર મજળ હોય
તો વરસાદ થાય નહીં પુનર્વસુ નક્ષત્ર પર મજળ હોય તો
તલનો નાશ થાય તથા લેસોનો પણ વિનાશ થાય. પુષ્ય
નક્ષત્ર પર મજળ હોય તો ધારનો ભય થાય, લોકમાં વિરોધ
થવાથી કંઈ પણ કુળ ન થાય, તથા શબ્દોનો નિર્જાળ થાય.
અશ્લેષા નક્ષત્ર પર મજળ હોય તો વૃદ્ધિ થાડી થાય,
ધા મનો ઘણો વિનાશ થવાથી મુકાળ થાય, અને સર્પનો ભય
ઘણો થાય મઘા નક્ષત્ર પર મજળ હોય તો વરસાદ ન થાય,

તલ, અડદ અને મગનો વિનાશ થાય, તથા ધાન્યની દુર્લભતા થાય. પૂર્વાશ્લેષની નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો વૃષ્ટિ થોડી થાય, પ્રજાઓ પીડા પામે, તથા ગોળ અને તલનો ભાવ તેજ થાય ઉત્તરાશ્લેષની નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો જળ-વૃષ્ટિનો નિરોધ થવાથી પશુઓમા પીડા થાય, તથા અશ્વનું મૂલ્ય અધિક થાય. હસ્ત નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો જળ થોડું મળે તથા ઘી, ગોળ અને લવણ મોઢા થાય ચિત્રા નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો તીવ્ર રોગની પીડા થાય, ચોખ્ખા અને ઘઉં મોઢા થાય સ્વાતિ નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો અનાવૃષ્ટિ થાય. વિશાખા નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો કપાસ અને ઘઉં મોઢાં થાય અનુરાધા નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો સુકાળ થાય અને પશુ પક્ષીઓ પીડા પામે જ્યેષ્ઠા નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો જળ થોડું અને રોગની ઉત્પત્તિ થાય મૂળ નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો બ્રાહ્મણ અને ક્ષત્રિય વર્ગને પીડા થાય, તથા તુષ ધાન્ય મોંઘુ થાય પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો વરસાદ ઘણો વરસે, ગાયો અદ્યપ દૂધવાળી થાય, પૃથ્વી ધાન્યથી પૂર્ણ થાય, તથા ચોખ્ખા, તેલ, ઘી અને અડદ મોઢાં થાય ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો, પૂર્વાષાઢાની જેમ જાણવું શ્રવણ નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો રોગની ઉત્પત્તિ થાય, ધાન્યનો અધિક પ્રાપ્તિ થાય અને પછીથી ભૂમિ પર વૃષ્ટિ ન થાય. ધનિષ્ઠા નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો ઇંદ્રના જેવી સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય, તથા ધાન્ય, ગોળ, ખાંડ સસ્તા થાય શતભિષા નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો કીડા, ઉંદર વગેરેનો ઉપદ્રવ થાય તો પણ પૃથ્વી પર ઘણું ધાન્ય પાકે. પૂર્વાભાદ્રપદ નક્ષત્ર પર મંગળ હોય તો તલ, વજ્ર, રૂ, કપાસ અને

સોપારી વગેરે મોંઘા માથા ઉત્તરાશ્વાદૃષ્ટ નક્ષત્ર પર મગળ હોય તો દુકાળ પડે, તથા જિહ્વા માત્ર પશુ વરસાદ ન થાય રેવતી નક્ષત્ર પર મગળ હોય તો પૃથ્વી પર સુખ અને સુકાળ થાય, - મનુષ્યોમાં રાજ પ્રવર્તે તથા ખાન્ય લક્ષ્મી અધિક થાય

મગળ જે રાશિમાં જાય છે તે જ રાશિમાં વક્ર થાય છે જે વક્રી થાય તો તે રાશિના નામના કષ્ટિભાષ્ણ વક્રી થયેલા મોંઘા થાય મકર રાશિમાં મગળ વક્રી થતો મગળાનુ ફળ હોય તો સુખ થાય છે કુલ વગેરે પાત્ર રાશિમાં અને તુલા રાશિમાં મગળ વક્રી થતો હોય તો દુખ થાય છે, કપાસ, રસ અને મજક જે મોંઘા થાય છે ફેર બહોની સાથે મગળ રહેલો હોય અથવા જુદો હોય અને ફેર બહોની વેચિત થતો હોય તો પશુ કપાસો વગેરે મોંઘા થાય મીન, મેષ, સિંહ, ધનુષ, વૃષ અને મકર જે રાશિઓમાં મગળ કે શનિ વક્ર થતા હોય તો પૃથ્વી સંક્રિષ્ટ દેહવાળી થાય, ઘોડા અને સુભટોનું મરણ થાય, રાજાઓ વચ્ચે વિગ્રહ થાય, દુકાળ થાય, ખાન્યનો વિનાશ થાય, લાલ થાય, લોહી વિકારનો આધિ થાય, પ્રભાતોમાં પિત્તનો રાગ વધે ગાય, ઢાંધી, ઘોડા, જળક, લેસ અને મનુષ્ય જે સર્વે જ્યાં સુખી શનિ કે મગળ માર્ગજાતી ન હોય ત્યાં સુખી દુખી થાય. અર્ધાંતરમાં કહ્યું છે કે-“સિંહ, મીન, કન્યા, મિથુન અને ધનુષ જે રાશિ પર શનિ કે મગળ વક્રી થાય તો પૃથ્વી ઉજ્જ્વલ થાય, શત્રુનું સૈન્ય પૃથ્વીને ઢળી નાંચે અને ઘોર વિગ્રહ થાય, તેમજ પૃથ્વી પર દુકાળ થાય, ખાન્યનો વિનાશ થાય, લાલ થાય, પ્રભા પાપ રાજધો દુખી થાય, ગાય, લેસ વગેરે પશુઓને દુખ થાય, તથા રાજાઓ પાપનું

એંતવન કરે ” કન્યા, મીન, ધનુષ અને સિંહુ એ રાશિ પર શનિ કે મંગલ વક્રી થાય તો લોકમાં વિભ્રમ થાય અને રાજાઓનો ક્ષય થાય કૃત્તિકા, રોહિણી, મૃગશીર્ષ, મઘા, ચિત્રા, વિશાખા, જ્યેષ્ઠા, અનુરાધા, મૂળ અને પૂર્વાષાઢા એ નક્ષત્રોના ઉત્તર ભાગમાં મંગળ, શુક્ર અને શનિ એ આષાઢ માસમાં વિશેષે કરીને આવે (ચાલે) તો સુકાળ થાય, કદયાણુ અને આરોગ્ય થાય, મધ્યમાં આવે તો મધ્યમ અને દક્ષિણ ભાગમાં આવે તો ઇતિ અને રોગનો ભય પ્રાપ્ત થાય છે

કુલકમાં કહ્યું છે કે—“જો ગૃહસ્પતિ, શનિ અને મંગળ એ ત્રણે એક ઠેકાણે મળેલા હોય તો મહાયુદ્ધ અને ભારે દુકાળ થાય જો વિશાખા, મઘા, મૂળ અને કૃત્તિકા એ નક્ષત્રો પર મંગળ વક્રી થાય તો અનાજ મોઘુ થાય, અને કોઈક રાજાનો વિનાશ થાય. ” મંગળ ચાલતો રાશિ ગદલે ત્યારે વૃષ્ટિ થાય, ગૃહસ્પતિ ઉદય પામે ત્યારે વૃષ્ટિ થાય, શુક્ર અસ્ત પામે ત્યારે વૃષ્ટિ થાય, અને શનિશ્ચરની આ ત્રણેમાથી કોઈ અવસ્થા હોય ત્યારે વૃષ્ટિ થાય. લોકમાં કહ્યું છે કે—“શુક્રના અસ્ત વખતે મંગળનો ઉદય થતો હોય તો રાજાઓનું યુદ્ધમાં મરણ થાય, તથા કોઈ ઠેકાણે વરસાદ અને કોઈ ઠેકાણે દુકાળ પડે ” મંગળ, શુક્ર અને ગૃહસ્પતિ એ ત્રણેમાથી કોઈ પણ ગ્રહ ચંદ્રમાનો વેધ કરતો હોય તો રણભૂમિમાં પડતા-મરાતા સુભટોની કોટિવડે ભૂત પ્રેતો પ્રસન્ન થાય છે મેષ અને વૃશ્ચિકને મધ્યે મંગળ રહેલો હોય તો જે માસ ધાન્ય મોંઘુ રહે એમ કહેલું છે તે વિષે લોકમાં કહ્યું છે કે—“રવિ, રાહુ, શનિ અને મંગળ મધ્યમ રાશિમાં ઉદય પામે તો ધન, ધાન્ય અને

સુનર્ણનો વિનાશ કરે, તથા છત્રધારી રાજાઓ નાશ પામે. ^૩
 જ્યાં સુધી મીન રાશિ પર શનિ બાલતો હોય, કર્ક રાશિ પર
 બુધસ્પતિ બાલતો હોય, અને તુલા રાશિ પર મંગળ બાલતો
 હોય ત્યાં સુધી લોક કદની પર ધરા પામે છે. મંગળની નીચે
 શુક્ર હોય અને શુક્રની નીચે શનિશ્વર રહેલો હોય તો તે
 ઇંદોનો સુશળ યોગ કહેવાય છે તે જગતને કદકારક છે
 સુર્વની રાશિથી આગળ મંગળ રહેલો હોય તો તે વૃદ્ધિની
 ઉત્પત્તિને શેકનાર છે અને મંગળ વળેરે ચાર ઇંદો ઘડથી
 દક્ષિણ દિશામાં બાલતા હોય તો તે વૃદ્ધિનો નાશ કરનાર છે.

મંગળ વક્રી હોય તો જનાવૃદ્ધિ થાય. જુધ વક્રી હોય તો
 ધનનો ક્ષય થાય, શુક્ર વક્રી હોય તો રાજ
 વક્રી ઇંદોનું ક્ષય સ્થિર થાય, શુક્ર વક્રી હોય તો પ્રજા સુખી
 થાય, શનિ વક્રી હોય તો મનુષ્યો પીડા
 પામે, અને શત્રુ વક્રી હોય તો અગ્નિનો ઉપદ્રવ થાય. જ્યેષ્ઠ સાથે
 ચાર ઇંદો વક્રી થતા નથી, જ્યેષ્ઠી માન્યતા છે પાર્શ્વતરમાં કહ્યું
 છે કે- મંગળ વક્રી થાય તો રાજાઓમાં મુદ્દ થાય, જુધ વક્રી
 હોય તો ધનનો ક્ષય થાય, શુક્ર વક્રી હોય તો મુદ્દાળ થાય,
 શુક્ર વક્રી હોય તો પ્રજાઓ સુખી થાય, શનિ વક્રી હોય તો
 મહામારી પ્રવર્તી માર્ગમાં મહાજલ્મ થાય, ધન, માન્ય અને
 વસ્ત્ર મોઢા થાય તથા પૃથ્વી ફટકાઈ મધ જાય ' જે માસમાં
 દેવયોગનો સવ ઇંદુ વક્રી હોય તે માસમાં માન્ય વસ્તુ મોંપુ
 થાય. જયના રાજાઓનો વિશ્વદ્વંસ થાય આવળ માસમાં શનિ વક્રી
 હોય અને મંગળનો અસ્ત કે ઉદય હોય તો રાજાઓ એ
 માસનો અદર મુદ્દ કરે, તેમાં કાંઈ સશય નથી.

જો એક પણ સૌમ્ય ગ્રહ વક્રી હોય અને એક પણ કૂર ગ્રહ અતિચારવાળો (શીઘ્રગામી) હોય તો ગ્રહોના અતિચાર- તે સર્વ પ્રકારના ધાન્યને સોધા કરે છે રનું ફળ તથા એક પણ કૂર ગ્રહ વક્રી થાય અને એક પણ સૌમ્ય ગ્રહ અતિચારવાળો થાય તો તે પૃથ્વી પર ધાન્યને મોઘુ કરે છે શુક્ર અને બુધ વક્રી હોય તો તે જ વખતે સુકાળ થાય છે તથા બૃહસ્પતિ વક્રી હોય તો રાશિને છેડે અવશ્ય મોઘવારી થાય છે. કન્યા રાશિમા બુધ વક્રી થાય તો નિશ્ચે સુકાળ થાય એમ માનેલું છે, પરંતુ વર્ષાકાળમા જો તે અતિચારવાળો થાય તો પૃથ્વી પર મોઘવારી થાય છે મંગળ અને શનિ એ બે ગ્રહો અતિચારી હોય તો સ્ફુટપણે સુકાળ થાય છે સૌમ્ય ગ્રહોના અતિચારમાં પણ જો નક્ષત્રની હાનિ થતી હોય તો ધાન્યનો વિનાશ થાય.

મેષ રાશિમા મંગળનો ઉદય થતો હોય તો ચોળા, અડદ અને તલ પ્રિય થાય છે વૃષ રાશિમા મંગ- રાશિને આશ્રી જોનો ઉદય થતો હોય તો પશુઓનો નાશ મંગળના ઉદ- થાય, મિથુન રાશિમા મંગળનો ઉદય થતો થતુ ફળ હોય તો અન્ન દુર્લભ થાય કર્ક રાશિમાં મંગળનો ઉદય થતો હોય તો વેશ્યાઓને પીડા થાય, અને વૃષ્ટિ થવાથી ધાન્યનો ઘણો ઉદય થાય સિંહ રાશિમા મંગળનો ઉદય થતો હોય તો શાળ મોઘી થાય કન્યા રાશિમાં મંગળનો ઉદય થતો હોય તો બ્રાહ્મણ અને ક્ષત્રિય જાતિમા રોગની પ્રવૃત્તિ થાય તુલા રાશિમા મંગળનો ઉદય થતો હોય તો ઘણા ધાન્ય પાકે. કન્યા અને તુલા રાશિમા મંગ-

ળનો ઉદય થાય તો મુકાળ થાય છે વૃશ્ચિક રાશિમાં મજળનો ઉદય થતો હોય તો ધીર તથા અગ્નિનો ભય થાય, રાજ નીતિમાં દુષ્ટતા થાય અને અલ સાફ પાકે ધનુષ રાશિમાં મજળનો ઉદય થતો હોય તો રસાતળમાં વૃદ્ધિ થાય છે, અને શાલિ, બોળ વગેરે મીઠાં થાય છે મકર રાશિમાં મજળનો ઉદય થતો હોય તો દેશમાં વૃદ્ધિ મળી થાય, પરંતુ પાછળના ખાન્ધનો વિનાશ થાય. કુમ્ભ રાશિમાં મજળનો ઉદય થતો હોય તો લીકના આવવાથી દુઃખ થાય અથવા ઉંદર વગેરેના ઉપદ્રવ થાય. તથા મીન રાશિમાં મજળનો ઉદય થતો હોય તો વરસાદ ન થાય અને દુકાળ થાય.

મેષ રાશિમાં મજળનો અસ્ત થતો હોય તો પચ્ચર મીઠા થાય. વૃષ રાશિમાં મજળ અસ્ત થતો મજળના અસ્ત હોય તો વૃષાદિક વસ્તુ સોઢી થાય અને નુ ફળ લોકો મુખી થાય મિથુન રાશિમાં મજળનો અસ્ત થતો હોય તો અત્યંત વૃદ્ધિ થાય કર્ક રાશિમાં મજળનો અસ્ત થતો હોય તો પૃથ્વી પર ખાન્ધની શૂન્યતા થાય સિંહ રાશિમાં મજળનો અસ્ત થતો હોય તો ઘોડા તથા અમ્બરેને ખીટા થાય, તથા પશુઓ મેઘા મળે. કન્યા અને તુલા રાશિમાં મજળનો અસ્ત થતો હોય તો ઘઉં, ઘણા અને જવ મીઠા થાય. વૃશ્ચિક રાશિમાં મજળનો અસ્ત થતો હોય તો મુકાળ થાય અને રાજાઓનો ભય થાય. ધનુષ રાશિમાં મજળનો અસ્ત થતો હોય તો શાલિ મેઘા થાય તથા તુષ્ઠ ખાન્ધ અને બોળની ઉત્પત્તિ થાય. મકર રાશિમાં મજળનો અસ્ત હોય તો તે જ પ્રમાણે દે તુષ્ઠ ખાન્ધ અને બોળની ઉત્પત્તિ થાય તથા વરસાદ વહે.

થાય કુંભ રાશિમાં મગળનો અસ્ત થતો હોય તો દેશમાં ચાર અને અગ્નિનો ભય થાય તથા રાજાઓમાં વિગ્રહ થાય અને મીન રાશિમાં મગળનો અસ્ત હોય તો અન્ન થોડું પાકે અને પ્રજા વ્યાકુલ થાય. પછીથી સુકાળ થાય તથા પ્રજામાં મોટા ઉત્સવો પ્રવર્તે.

બુધચાર

અશ્વિની નક્ષત્ર પર બુધ હોય તો ઘઉં તથા જવ વગેરેનો વિનાશ થાય, અને ઇંદુ, દૂધ, ઘી વગેરે નક્ષત્રો પર ગમન રસ સસ્તા થાય. ભરણી નક્ષત્ર પર બુધ કરતા બુધનું ફળ હોય તો હાથીઓને પીડા થાય, ચાડાળ લોકોનો નાશ થાય, તીવ્ર રોગની ઉત્પત્તિ થાય, ધાન્ય અને વસ્તુ મોઘી થાય, તથા લોકોમાં વૈર-ભાવ વધે. કૃત્તિકા નક્ષત્ર પર બુધ આવે ત્યારે બ્રાહ્મણ જાતિ પીડા પામે, વરસાદ થોડો થાય, અન્ન થોડું પાકે, મનુષ્યોમાં જવરની પીડા થાય, તથા કોઈ કોઈ ઠેકાણે વિગ્રહ થાય. રોહિણી નક્ષત્ર પર બુધ આવે ત્યારે કપાસ, તલ અને રૂ મોઘા થાય મૃગશીર્ષ પર બુધ આવે ત્યારે સુકાળ થાય તથા વાયુ અને વરસાદ અધિક થાય આર્દ્રા નક્ષત્ર પર વરસાદ હોય તો ઘઉં, તલ, અડદ વગેરે સસ્તા થાય, મનુષ્ય સુખી થાય, વરસાદ ઘણો વરસે તેથી ઘણા ઘરો પડી જાય પુનર્વસુ નક્ષત્ર પર બુધ હોય તો બાળકોને પીડા થાય અને કપાસ, રૂ વગેરેનો ભાવ મદ થાય પુબ્ય નક્ષત્ર પર બુધ હોય તો લોકમાં સર્વ વસ્તુનો સયોગ થાય, અને રાજાઓનો ભય થાય તથા તેઓ જ જય પામે અશ્લેષા નક્ષત્ર પર બુધ હોય તો ઘણી વૃદ્ધિ થાય, તુષ ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય મઘા નક્ષત્ર પર બુધ

હોય તો જાત્ય વૃદ્ધિ થાય, ખાન્યનો નાશ થાય અને પ્રભા
 જોને ભય રહે. પૂર્વાશ્વિનુની નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો રાજાજો
 વચ્ચે મુદ્દ થાય, ક્ષેત્રને જાધા થાય અને જાત્ય મોટું પાડે.
 ઉત્તરાશ્વિનુની નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો જાત્ય, મમ વજેરની
 પ્રાપ્તિ મોટી થાય. હસ્ત નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો મુકાળ,
 ખાન્યની ઉત્પત્તિ, આરોગ્યતા અને વૃદ્ધિ સારી થાય ચિત્રા
 નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો વેશ્યા, શિશ્વી (કારીગર) અને જા
 કાણને પીડા થાય, તથા વરસાદ સારો થાય. સ્વાતિ નક્ષત્ર પર
 જુધ હોય તો વરસાદ મોટો થાય. વિશાખા નક્ષત્ર પર જુધ
 હોય તો મુકાળ થાય, પરતુ કોઈ કોઈ ઠેકાણે કોઈક વ્યાધિ, ભય
 અને દુકાળ પણ થાય અનુરાધા નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો
 મુકાળ થાય, પક્ષીઓ પીડા પામે અને પ્રભા મુખી થાય. જ્યેષ્ઠા
 નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો ઇશુ, શાલિ બી મોંઘા થાય તથા જાત્ય
 જાતિમા રોગ પ્રવર્તી મૂળ નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો પશુ, પક્ષી,
 પ્રાણી તથા જાળકને પીડા થાય. પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર પર જુધ હોય
 તો ખાન્ય મહ પાડે, વ્યાધિની ઉત્પત્તિ થાય, અને બીજા જાત્યમાં
 પણ વરસાદ વરસે. ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો ખાન્યની
 પ્રાપ્તિ થાય, તથા જાત્ય વર્ષનાં જાળકોનો વિનાશ થાય. અશ્લેષ
 નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો જોળ, જાળસી, ખાન્ય અને જાત્યને
 હિમનો ભય થાય ધનિષ્ઠા નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો જાત્ય પીડા
 પામે ચતુર્થા નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો શુદ્ધ જાતિ પીડા પામે.
 પૂર્વાભાદ્રપદામા જુધ હોય તો દુકાળ, ક્ષેત્ર અને આરોગ્યતા
 થાય. ઉત્તરાભાદ્રપદા નક્ષત્ર પર જુધ હોય તો રાજાજો કલેષ
 પામે અને પશુ પક્ષીઓમા આરોગ્યતા હોય રેવતી નક્ષત્ર પર
 જુધ હોય તો કુકુમ વજેરે મોંઘા થાય.

મેષ રાશિ પર બુધનો ઉદય થાય તો ગાય વગેરે પશુઓને ઘણી પીડા થાય, અને તીડ વગેરેના રાશીને આશ્રી ઉપદ્રવથી ધાન્ય મોંઘુ થાય. વૃષ રાશિ પર બુધના ઉદયનું બુધનો ઉદય હોય તો અતિવૃષ્ટિ થાય. ફળ મિથુન રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો વરસાદ ન થાય ઠર્ક રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો સુખની પ્રાપ્તિ થાય. સિંહ રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો પશુઓનો વિનાશ થાય કન્યા રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો અધિક ધાન્ય પાકે અને સુખ થાય તુલા રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો ભૂમિકંપ થાય અને યુદ્ધ થાય વૃશ્ચિક રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો રાજાનો ભય અને સુકાળ થાય. ધનુષ રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો સુખની પ્રાપ્તિ થાય. મકર રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો ધાન્ય અને રસ વગેરેવડે પૃથ્વી પૂર્ણ થાય કુમ્ભ રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો વાસુ અધિક આવે, અને માર્ગમા ભય થાય, તથા મીન રાશિ પર બુધનો ઉદય હોય તો દુકાળ અથવા અતિવૃષ્ટિ થાય

પોષ, આષાઢ, શ્રાવણ, વૈશાખ અને માઘ માસમાં બુધનો ઉદય હોય તો જગતમા ભય થાય, અને તે માસોમા બુધનો અસ્ત થતો હોય તો તે શુભ ફળદાયક છે આષાઢ માસના શુકલ પક્ષમા બુધનો ઉદય થતો હોય અને શ્રાવણ માસમા શુકનો અસ્ત થતો હોય તો સુવર્ણ જેવું ધાન્ય મોંઘુ મળે. ભાદ્રપદ માસના શુકલ પક્ષની ચોથ કે પાંચમને દિવસે બુધ કે શુકનો ઉદય હોય તો લોકને વિષે ધાન્યની ઝોંક પોટલી પણ મહા-કષ્ટથી પામી શકાય લોકમાં કહ્યું છે કે—“ જો બૃહસ્પતિ

અને બુધ જોઈ સાથે રહ્યા હોય તો હે જલુહી ! તું તને કહું કે
 કે દોઢમાં વરસાદ વરસે નહીં. જો બાદપડ માસમાં બુધનો ઉદય
 થતો હોય તો વરસાદ અધિક થાય. જો આશ્વિન માસમાં બુધનો
 ઉદય હોય તો અધિક વરસાદ ન થાય. ” આવળુ માસમાં શુક્રનો
 જન્મ અને બુધનો ઉદય થતો હોય તો બાદપડ માસમાં વરસાદ
 ન વરસે. જ્યેષ્ઠા “ પશુઓનો વિનાશ થવાથી છાશ પણ કંઈ
 ઠેકાણે મળે નહીં. ” જ્યેષ્ઠા પાકાંતર છે. મીઠીરસુરિકો કૃત્તી
 મેઘમાળામાં કહ્યું છે કે—“ સિંહ સક્રાંતિથી હથેલી દિવસે
 બુધનો ઉદય હોય તો ઉદ્ધમહોત્સવ જોઈશે પૃથ્વી પર સારી વૃદ્ધિ
 થાય ” દોઢમાં પણ કહ્યું છે કે—“ કૈત્ર માસમાં બારણને દિવસે
 બુધનો ઉદય થાય અને તેની પૂર્વ તરફ શુભ ભરૂં હોય તો હે
 જલુહી ! બી વેળવું નહીં (સમજ કરવો). આશ્વિન માસમાં
 બુધનો ઉદય થાય તો કપાસનો વિનાશ થાય અને જન્મ હોય
 તો રાવી વસ્તુનો વિનાશ થાય. કાર્તિક માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં
 બુધનો ઉદય થતો હોય તો જલ્દી જલ થાય. ” કાર્તિક શુક્લ
 પક્ષમાં બુધનો ઉદય થતો હોય તો તલ અને બીહિનો વિનાશ
 થાય. માર્ગશીર્ષ માસમાં બુધનો ઉદય થતો હોય તો કપાસ
 થોડો થાય. કહ્યું છે કે—“ માર્ગશીર્ષ માસમાં બુધનો ઉદય
 હોય જ્યેષ્ઠા શુક્રનો જન્મ હોય તો પશુઓને વેળવા ચોખ્ખા છે,
 માર્ગશીર્ષ માસની જિહ્વાદશીને દિવસે બુધનો જન્મ હોય તો
 વજ્ર વહેરને વેળીને પણ ધાન્ય ખરીદ કરવું જોઈએ. ” પોષ
 તથા માઘ માસમાં બુધનો ઉદય હોય તો કલક થાય. ફાલ્ગુન
 માસમાં બુધનો ઉદય હોય તો તે દુઃખજ કરનાર છે. દોઢમાં
 કહ્યું છે કે—“ પોષ માસમાં બુધનો ઉદય કે જન્મ હોય તો
 મહાન રાજાઓનો વિનાશ થાય જેમ હે જલુહી ! તું જાણ. ”

મેષ રાશિમાં બુધનો અસ્ત હોય તો પૃથ્વી પર સુકાળ થાય.

વૃષભ રાશિમાં બુધનો અસ્ત હોય તો

બુધના અસ્તનું પશુઓનો વિનાશ થાય. મિથુન રાશિમાં

ફળ બુધનો અસ્ત હોય તો રાજાઓ પીડા પામે.

કર્ક રાશિમાં બુધનો અસ્ત હોય તો

અનાવૃષ્ટિ, મૃત્યુભય અને ચોરનો ભય થાય તે જ પ્રમાણે

સિંહ રાશિમાં બુધનો અસ્ત થાય તો પણ તેવું જ ફળ જાણવું.

તથા જળ થોડું થાય. કન્યા રાશિમાં બુધનો અસ્ત થાય તો

ચોરનો ભય, અતિવૃષ્ટિ અને કરીયાણા મોંઘા થાય તુલા

અને વૃશ્ચિક રાશિમાં બુધનો અસ્ત હોય તો ધાતુ મોઘી થાય

ધનુષ રાશિમાં બુધનો અસ્ત હોય તો રાજાઓથી ભય પ્રાપ્ત

થાય મકર રાશિમાં બુધનો અસ્ત હોય તો વેપારી લોકોને

થોડો લાભ મળે કુંભ રાશિમાં બુધનો અસ્ત હોય તો વાયુ

અધિક વાય, તથા હિમવટે વૃક્ષોનો નાશ થાય તથા મીન

રાશિમાં બુધનો અસ્ત હોય તો પરાધીનપણે રાજવર્ગની

પીડા થાય

શુક્ર, શનિ, રાહુ અને કેતુના ચારનું ફળ પ્રથમ કહી ગયા

છીએ. હવે અનુક્રમે આવેલા શુક્રના ચારનું

૧ શુક્રના ચારનું ફળ કહે છે—શુક્ર અનુક્રમે ચાર, ચાર,

ફળ પાચ, ત્રણ, પાચ અને એ નક્ષત્રો પર જ

આવી શકે છે જો તે નક્ષત્રો પર શુક્ર

માર્ગી હોય કે વક્રી હોય કે પ્રસિદ્ધ (ઉદિત) એવા બીજા કૂર

અહોવટે તેનો વધ થતો હોય, એ સર્વનું ફળ અહીં કહેવાય છે—

પ્રથમના ચાર નક્ષત્રો પર શુક્ર હોય તો ગાયોને પીડા થાય,

પછીના ચાર નક્ષત્રો પર શુક્ર હોય તો મેઘનો ઉદય થાય.

ત્યારપછીનાં પાંચ અને વીજ પાંચ નક્ષત્રો પર શુક્ર દોષ તો
 ધાન્યનો વિનાશ થાય, તથા છ અને ત્રણ નક્ષત્રો પર શુક્ર દોષ
 તો તે મુજદાયક છે છ અને ત્રણ નક્ષત્રો પર શુક્ર દોષ તો
 ધાન્યનો સબંધ કરવો, અને પચ્ચક્ર (પાંચ પાંચ) નક્ષત્રો પર
 શુક્ર દોષ તો ધાન્ય વેચવા ઉચિત છે એ થીતે ધનવાનોને
 લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે એ શુક્રવારનો વિચાર છે ભરણી નક્ષ
 ત્રથી આરબીને (પહેલા ચાર-૧ ભરણી, ૨ કૃત્તિકા, ૩ રેવતી
 અને ૪ મૃગશીર્ષ, વીજ ચાર-૧ આર્દ્રા, ૨ પુનર્વસુ, ૩ પુશ્ય
 અને ૪ અશ્લેષા, ત્રીજા પાંચ-૧ મઘા, ૨ પૂર્વાશ્વિની, ૩
 ઉત્તરાશ્વિની, ૪ કેટલ અને ૫ મિત્રા, ચોથા ત્રણ-૧ સ્વાતિ,
 ૨ વિશાખા અને ૩ અનુરાધા, પાંચમાં પાંચ-૧ જ્યેષ્ઠા,
 ૨ મૂળ, ૩ પૂર્વાષાઢા, ૪ ઉત્તરાષાઢા અને ૫ અવધ, છઠ્ઠા ૭
 ૧ ધનિષ્ઠા, ૨ શતભિષા, ૩ પૂર્વાભાદ્રપદ, ૪ ઉત્તરાભાદ્રપદ,
 ૫ રેવતી અને ૬ અશ્વિની) મનુષ્યોમાં તેનું (શુક્રવારનું) ફળ
 પ્રાપ્ત થાય છે પૂર્વના વિદ્વાનો શુક્રના વ્યવસ્થા થાભ્યો વચ્ચે
 શુક્ર થાય એમ માને છે થોડામાં કહ્યું છે કે—“ભુવનો અસ્ત
 થાય અને શુક્રનો ઉદય થાય તો શુક્ર થાય એમના આજ્ઞા
 વૃદ્ધિ થાય.” નહીં તિથિમાં શુક્રનો ઉદય દોષ તો વધે
 કર્ક, વચ્ચી વૃદ્ધિ, ઘણું ધાન્ય અને શુક્રાળ થાય તથા મનુષ્યો
 મુખી થાય સિદ્ધ રાશિનો શુક્ર તથા રાશિનો મળજ અને
 કર્ક રાશિનો બહુરૂપિત દોષ તો પૂજની વૃદ્ધિ થાય, મોટો
 વામુ થાય અને ધાન્ય મોટું થાય. પાકાંતરમાં કહ્યું છે કે—“કર્ક
 રાશિનો શુક્ર દોષ તો ભરેલાં સરોવર પણ સુકાઈ જાય, ચિંત

રાશિનો શુક્ર હોય તો જળની વૃદ્ધિ થાય નહીં કન્યા રાશિ-
નો મંગળ હોય તો ધૂળની વૃદ્ધિ થાય અને જળની વૃદ્ધિ ન
થાય ” મેઘમાળામાં કહ્યું છે કે—“ શ્રાવણ માસમાં સિંહ
રાશિ પર શુક્ર આવે તો વરસાદનો મૂળથી નાશ થાય, જો વર-
સાદ વરસે તો ઘણો વરસે અને આશ્વિન કે કાર્તિક માસમાં
રોગ ઉત્પન્ન થાય ”

ભરણી વગેરે આઠ નક્ષત્ર પર શુક્રનો ઉદય હોય તો તે
મેઘદાર કહેવાય છે તે વખતે મેઘની વૃદ્ધિ
શુક્રના દ્વાર થાય, પ્રજા આનંદ પામે અને ધાન્ય સસ્તું
થાય મઘાદિક પાંચ નક્ષત્ર પર શુક્રનો ઉદય
થતો હોય તો તે ધૂલિદાર કહેવાય છે તેમા પ્રજા દુઃખી
થાય, જળનો નાશ થાય અને ઉપદ્રવ થાય છે સ્વાતિ વગેરે
સાત નક્ષત્ર પર શુક્રનો ઉદય હોય તો રાજદાર થાય છે. તેમાં
લોક ભયભીત થાય તથા છત્રપતિનો નાશ થાય છે શ્રવણ
વગેરે સાત નક્ષત્રો પર શુક્રનો ઉદય હોય તો કનકદાર થાય છે.
તેમાં લોકો ઘણા સુખી થાય અને નિશ્ચય સુકાળ થાય મતા-
તરમા કહ્યું છે કે—“ સ્વાતિ વગેરે ત્રણ નક્ષત્રો પર શુક્રનો
ઉદય હોય તો ધર્મદાર કહેવાય છે તે શુભહાયક છે જ્યેષ્ઠા
વગેરે ચાર નક્ષત્રો પર શુક્રનો ઉદય હોય તો હેમદાર કહેવાય
છે તેમા મિશ્રફળ મળે છે શ્રવણ વગેરે સાત નક્ષત્રો પર
શુક્રનો ઉદય હોય તો ઋણુદાર થાય છે. તેમા દુકાળ પડે,
લોકમા રોગની પ્રવૃત્તિ થાય અને તે દુઃખહાયક થાય છે. ”
આ પ્રમાણે સુકાળ, દુકાળ, વિધન અને દેશભગ વગેરેના જ્ઞાન
માટે શુક્રદારનો વિચાર કર્યો

શાસ્ત્રુન માસમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો ધનની વૃદ્ધિ અને
 ધાન્યમાં લિધાવૃત્તિ રહે જોડશે ધાન્ય
 માસને આશીર્વાદ મેળુ થાય. ચેત્ર કે વૈશાખ માસમાં
 શુક્રના ઉદયનું શુક્રનો ઉદય હોય તો પૃથ્વી પર સમૃદ્ધિ
 ફળ થાય, ઘણું મુદ્દા અને વધી વૃદ્ધિ થાય.
 આવાહ માસમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો
 જળની દુર્લભતા થાય આવળ માસમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો
 પશુઓને પીડા થાય. આદ્યપદમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો જાનની
 વૃદ્ધિ થાય. જાનિન માસમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો સર્વ પ્રકાર
 રની સપ્તિ પ્રાપ્ત થાય. કાર્તિક કે માગશીર્વ માસમાં શુક્ર
 નો ઉદય હોય તો તે શુભકારક છે પોષ માસમાં શુક્રનો
 ઉદય હોય તો મહા છત્રભજ થાય. તથા માસ માસમાં શુક્ર
 નો ઉદય હોય તો પોષના જેવું ફળ લાવવું, પરંતુ પછીના
 વર્ષમાં મેઘનો શોધ ન હોવો જોઈએ.

આદ્યપદ માસમાં શુક્રવારને દિવસે શુક્રનો ઉદય હોય તો
 પૃથ્વી પર જાનનાજ વધુ થાય અને જ્ઞાનક થાય

મેષ રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો ધાન્ય મેળુ અને
 રાજની પ્રાપ્તિ થાય. વૃષ રાશિમાં શુક્રનો
 રાશિને આશીર્વાદ ઉદય હોય તો ધાન્ય સમૃદ્ધ થાય,
 શુક્રના ઉદયનું રાજ સમૃદ્ધ રહે અને પ્રજા મુખી થાય.
 ફળ મિશ્રુન રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો
 દોષમાં મરણ થાય અને પૃથ્વી પર જઈની
 પ્રાપ્તિ થાય. કર્ક રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો જાતિ
 વૃદ્ધિ, ધાન્યનો નાશ અને ધોરનો લાભ થાય. સિંહ
 રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો પણ કર્ક રાશિની જેવું જ

કુંભ જાણવું કન્યા રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો રાજ્યો પીડા પામે. તુલા રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો વૃષ્ટિ થોડી અને ધાન્ય સસ્તું થાય વૃશ્ચિક રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો વૃષ્ટિ ઘણી થાય, દુકાળ થાય અને ધાન્ય મોંઘું મળે. ધનુષ તથા મકર રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો વરસાદ થાય નહીં અને ધાન્ય મોંઘું થાય કુલ રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો ઘણો થોડો વરસાદ થાય, અને પશુઓનો વિનાશ થાય તથા મીન રાશિમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો સુકાળ થાય, લોકોમાં સુખ થાય અને મેઘનો ઉદય થાય

અશ્વિની નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો પ્રાક્ષણ જાતિમાં વિરોધ થાય, જવ, તલ અને અડદ થોડા નક્ષત્રને આશ્રી પાકે સરણી નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય શુક્રના ઉદયનું કુંભ તો તુષ ધાન્ય મોંઘું થાય, અને તલનો વિનાશ થાય કૃત્તિકા નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો સરસવ અને અડદ થોડા પાકે, અને બીજાં સર્વ પ્રકારના ધાન્ય પાકે રોહિણી નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો આરોગ્યતા રહે મૃગશીર્ષ નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો ધાન્ય મોંઘું થાય આર્દ્રા નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો વરસાદ થોડો થાય, અન્ન અધોમુખ થાય, તે પણ વિશેષે કરીને નાશ પામે પુબ્ય નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય થાય, તો દુકાળ થાય અને ચોરનો ભય થાય અશ્લેષા નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો વરસાદ ન થાય મઘા, પૂર્વાશ્લેષુની અને ઉત્તરાશ્લેષુનીમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો દુઃખની પ્રાપ્તિ થાય. હસ્ત નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો મેઘનો ઉદય થાય ચિત્રા નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો રોગની ઉત્પત્તિ થાય અને વરસાદ

વરસે નહીં. સ્વાતિ નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો શેષ,
 કસ્માણ અને સુકાળ થાય. વિશાખા નક્ષત્રમાં શુક્રનો ઉદય
 હોય તો તુષ ધાન્ય મીઠુ થાય. અનુરાધા નક્ષત્રમાં શુક્રનો
 ઉદય થતો હોય તો વૃદ્ધિ થોડી થાય અને પશુઓ દુઃખ
 પામે. બાહીનાં નક્ષત્રોમાં કૃળ પડેલી જે દ્વારેને આશીને કર્યા
 છે, તેને અનુસારે સુકાળ, દુકાળ વગેરે બધી લેવાં

પ્રતિપદા વગેરે ચાર તિથિઓમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો
 પૃથ્વી પર સુખ પ્રવર્તે પાંચમ વગેરે ચાર
 તિથિને આશી તિથિઓમાં શુક્રનો ઉદય હોય તો ચારનો
 શુક્રના ઉદયનું ઉપદ્રવ થાય નેમ વગેરે ચાર તિથિઓમાં
 કૃળ શુક્રનો ઉદય હોય તો શબ્દોમાં સુદ થાય.
 તથા બાહીની તિથિઓમાં શુક્રનો ઉદય હોય
 તો દુકાળ, વાતુ અને કષ્ટ વગેરે થાય. લોકમા પદ્ય કહ્યું છે
 કે—“ પ્રતિપદા, છત્ર અને અબ્ધારશ જે તિથિઓમાં શુક્રને ઉદય
 હોય તો અધિક જળની વૃદ્ધિ થાય, અનાજ વધુ પાકે અને
 પ્રલ્લભા જ્ઞાનક પ્રવર્તે ”

જ્યેષ્ઠ માસમાં શુક્રનો જન્મ હોય તો મહાવૃદ્ધિ થાય
 અને પ્રલ્લભો નાશ થાય. આષાઢ માસમાં
 આસને આશી શુક્રનો જન્મ હોય તો જળ સુકાઈ,
 શુક્રના જન્મનું લાભ આવજુ માસમાં શુક્રનો જન્મ
 કૃળ. હોય તો વધુ લાભકર કષ્ટ થાય ભાર
 પદ માસમાં શુક્રનો જન્મ હોય તો
 ખન ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય. આશ્વિન માસમાં શુક્રનો જન્મ
 હોય તો સુકાળ થાય. કાર્તિક માસમાં શુક્રનો જન્મ હોય તો
 તે વૃદ્ધિલાભક થાય છે માર્ગશીર્ષ માસમાં શુક્રનો ઉદય થાય

તો રાજાઓમાં યુદ્ધ થાય અને પ્રજાઓ સુખી થાય. પોષ કે માઘ માસમાં શુક્રનો અસ્ત થાય તો છત્રલંગ થાય. ફાલ્ગુન માસમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો અગ્નિનો મોટો ભય થાય ચૈત્ર માસમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો છ માસ સુધી દુકાળ રહે અને વનનો વિનાશ થાય વૈશાખ માસમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો દુકાળ વગેરે ચૈત્રની જેમ જાણવું તથા પશુઓ કાંઈક પીડા પામે

ત્રૈલોક્યદીપકમાં કહ્યું છે કે—“ શ્રાવણ માસમાં શુક્રનો અસ્ત થતો હોય તો દહીં, દૂધ અધિક પ્રાપ્ત થાય અને વૃષ્ટિથી પૃથ્વી તૃપ્ત થાય. ભાદ્રપદ માસમાં શુક્રનો અસ્ત થતો હોય તો ધન ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય અને મેઘ આનંદદાયક થાય ” લોકમાં કહ્યું છે કે—“ જો શ્રાવણ માસમાં બુધનો ઉદય હોય અને શુક્રનો અસ્ત હોય તો હે ભદ્રલી ! મનુષ્ય છાશ ન પીએ અર્થાત્ સુકાળ થવાથી દૂધ દહીં જ પાય. ” શ્રી હીરસૂરિ કહે છે કે—“ આશ્વિન માસમાં બુધનો ઉદય હોય તો પૃથ્વી પર સુકાળ થાય, પરંતુ આશ્વિન માસમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો મોટો ભય કર દુકાળ પડે માર્ગશીર્ષ માસમાં શુક્રનો અસ્ત કે ઉદય હોય તો યુગનો પ્રલય જાણવો ” અર્ધકાંડમાં પણ કહ્યું છે કે—“ સ્વાતિ વગેરે નવ નક્ષત્રોમાં શુક્રનો અસ્ત થતો હોય તો ધાન્ય વગેરે ખરીદ કરવા ભરણી વગેરે આઠ નક્ષત્રોમાં શુક્રનો અસ્ત થતો હોય તો ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો, અને બાકીના નક્ષત્રોમાં શુક્રનો અસ્ત થતો હોય તો ધાન્ય વેચવા આ પ્રમાણે શુક્રના અસ્તનું ઉત્તમ ફળ કહ્યું ” પાઠાતરમાં આ પ્રમાણે છે—“ શ્રાવણ માસના કૃષ્ણ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે શુક્રાસ્ત હોય તો ધાન્યનો સંગ્રહ કરવો, અને

જાહીનાં નક્ષત્રોમાં ધાન્યને વેળવું જોમ શુક્રાસ્તુ ઉત્તર
 ફળ કષ્ટું છે ” વળી લોકમાં કહ્યું છે કે—“માર્ગશીર્ષ માસ
 માં જો શુક્ર અને શુક્રનો ઉદય અને અસ્ત હોય તો પૂર્વ
 પર અનેક ઉપદ્રવ થાય, જોમ હે લડુલી ! તું બાલુ ” ને
 શુક્ર પક્ષમાં શુક્રનો ઉદય કે અસ્ત હોય તો મહાકુદ્ર થાય
 અને તેમાં હલ્લેશ રાજપુત્રોના કુધિરતુ પુત્રી પાન કરે ન
 પ્રમાણે મીઠીરસુરિ મહારાજે પોય માસના અધિકારમાં કહ્યું
 છે, તેથી જા ફળ પાપ માસતુ જ બાલુ

મેષ રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો સર્વ પ્રકારનાં

ધા ૪ માર્ગ થાય. વૃષ રાશિમાં શુક્રનો

રાશિને આશી અસ્ત હોય તો પશુઓને પીડા થાય

શુક્રના અસ્તનું અને ધાન્યની નીપજ થાય થાય

ફળ

મિથુન રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો

વૈશ્યજનોને પીડાકારક છે, વરસાદ

થોડો થાય અને પ્રભામાં લાય થાય. કર્ક રાશિમાં શુક્રનો

અસ્ત હોય તો વરસાદ થયો થાય અને નાનાં જાળકોને પીડા

થાય. સિંહ રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો રાજવર્ગમાં પીડા

તથા જનાવૃદ્ધિનો લાય થાય. કન્યા રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત

હોય તો વૈશ્ય લોક અને શુભાર વગેરે જનને પીડા થાય

તુલા રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો સિંહ રાશિના જેવું

ફળ બાલુ વૃદ્ધિ રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો દુઃખ

થાય. મનુષ્ય રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો સ્ત્રીઓને અને

ધાન્યનો વિનાશ થાય. મકર રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો

ધા પની સપડા પ્રાપ્ત થાય. કુમ્ભ રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત હોય તો

પ્રાણી બલિ પીડા પામે. તથા મીન રાશિમાં શુક્રનો અસ્ત થતો

હોય તો મેઘનો ઉદય થાય, રોગનો નાશ થાય, પ્રજા સુખી થાય અને પ્રજામાં મગળ પ્રવર્તે.

ધતિ શુક્રચાર પ્રકરણ

જે મગળના ક્ષેત્રમાં કાંઈ પણ ગ્રહ રહેલો હોય તો છ માસ સુધી તુષ ધાન્યની મોંઘવારી ગ્રહ યોગનું ફળ થાય છે જે શુક્રના ક્ષેત્રમાં મંગળ હોય તો જે માસ મોંઘવારી રહે જે શુક્રના ક્ષેત્રમાં ચંદ્ર કે સૂર્ય હોય તો સર્વ પ્રકારના રોગ ઉત્પન્ન થાય અને અશુભ થાય જે શુક્રના ક્ષેત્રમાં શનિ કે રાહુ રહેલો હોય તો સર્વ ધાન્ય મોંઘાં થાય તથા રાજ-વિગ્રહ થાય જે બુધના ક્ષેત્રમાં સૂર્ય કે ચંદ્રમાં રહેલો હોય તો સર્વ રાજ્યો વચ્ચે વિરોધ થાય, તથા તુષ ધાન્યની ઉત્પત્તિ પાચ માસ સુધી થાય. જે શુક્રના ક્ષેત્રમાં બુધ હોય તો કલ્યાણ થાય જે ચંદ્રના ક્ષેત્રમાં શુક્ર હોય તો પાણીઓની વૃદ્ધિ થાય તથા ધાન્ય મોંઘુ થાય. રવિના ક્ષેત્રમાં શુક્ર હોય તો પશુઓનું મૂલ્ય વધે બુધના ક્ષેત્રમાં શનિ કે ચંદ્રમાં હોય તો સાત પ્રકારના ધાન્ય મોંઘા થાય શુક્રના ક્ષેત્રમાં ગુરુ કે મંગળ હોય તો કપાસ વગેરે મોંઘા થાય શનિના ક્ષેત્રમાં શનિ કે રાહુ હોય તો ઘી અને ધાન્ય મોંઘા થાય ચંદ્ર કે સૂર્યના ક્ષેત્રમાં ચંદ્ર કે સૂર્ય હોય તો સુકાળ થાય છે પશુઓનો નાશ થાય છે, ધાન્ય વૃદ્ધિ પામે છે અને ગોળ વગેરે મોંઘાં થાય છે ગુરુના ક્ષેત્રમાં શનિ કે રાહુ હોય તો પશુઓનો વિનાશ તથા તૃણનો ક્ષય થાય ગુરુના ક્ષેત્રમાં મગળ હોય તો રાજ્યો વચ્ચે વિરોધ થાય ગુરુના ક્ષેત્રમાં બુધ હોય તો ઘણી વૃદ્ધિ થાય

મગળના ક્ષેત્રમાં જો શુક્ર, મગળ, સૂર્ય કે શુક્ર હોય તો ૭ માસ સુધી ગોળ, કપાસ, ઘી અને દૂધ વગેરે મીઠાં થાય. શનિના ક્ષેત્રમાં જો શનિ, શુક્ર કે ગુરુ હોય તો પશુઓનો નાશ, મનુષ્યોમાં મહામારી અને વિષક થાય. મગળના ક્ષેત્રમાં જો શુક્ર મગળ કે વદ્ર હોય તો મોતી, પશુ અને શળના ભાવ વધે. મગળના ક્ષેત્રમાં જો શુક્ર હોય તો ધાન્ય મીઠું થાય. શનિના ક્ષેત્રમાં જો સૂર્ય કે વદ્ર હોય તો વસ્ત્ર મીઠાં થાય. શુક્રના ક્ષેત્રમાં જો શુક્ર કે મગળ હોય તો પ્રજા પીઠા પામે. મગળના ક્ષેત્રમાં વદ્રનો ઉદય હોય તો ગુરુ ધાન્યની વૃદ્ધિ થાય. શુક્રના ક્ષેત્રમાં વદ્રનો ઉદય હોય તો પાણી વસ્તુની ઉત્પત્તિ થઈ શકે. શનિના ક્ષેત્રમાં જો શનિ, વદ્ર કે શુક્રનો ઉદય હોય તો (ધાન્યકિન્ની) થઈ વૃદ્ધિ થાય. વદ્રના ક્ષેત્રમાં શુક્ર, વદ્ર અને ગુરુનો ઉદય હોય તો ૭ માસ સુધી દુકાળ રહે તથા થઈ વૃદ્ધિ થાય. ગુરુના ક્ષેત્રમાં જો શુક્ર કે શનિનો ઉદય હોય તો પશુઓનો લભ, પ્રભુઓમાં પીઠા અને ધાન્ય મીઠું થાય. શુક્રના ક્ષેત્રમાં વદ્ર, સૂર્ય કે શનિનો ઉદય હોય તો શાભાનો વધારો થાય તથા ધાન્ય થઈ મીઠું થાય. શનિના ક્ષેત્રમાં મગળ કે સૂર્યનો ઉદય હોય તો ઘી, ગોળ અને શતા વસ્તુની વૃદ્ધિ થાય. જો શનિના ક્ષેત્રમાં શનિનો ઉદય હોય તો ગુરુ કાષ્ઠ અને લોક મીઠા થાય.

જો શુક્ર અને કુર બંને પરસ્પર સંપ્રગમ હોય તથા પરસ્પર જન્મેનો વેધ થતો હોય તો અવશ્ય દુકાળ થાય છે. બંનેનું મુદ્દ હોય તો શાભાનો પરસ્પર મુદ્દ થાય છે. બંને વધી હોય તો રેશમાં વિજય થાય છે અને બંનેનો વેધ હોય તો સર્વ લોકો પીઠા પામે. જ્યેષ્ઠ માસમાં સૂર્યની સાથે પાંચ

અહો એક રાશિમા હોય તો શ્રાવણ માસમા વરસાદનો રોધ થાય, તથા કોઈ દેશમાં છત્રલગ થાય. સાતમની તિથિએ શનિ કે મંગળ વક્રી થતા હોય તો લોકમા હાહાકાર થાય, તથા દક્ષિણ દેશમાં વિશેષે કરીને હાહાકાર થાય જે શુકના ક્ષેત્રમાં શનિ, મંગળ અને ગુરુ એકઠા હોય અથવા ગુરુ અને શુક એકઠા હોય તો વરસાદ કે યુદ્ધ થાય જે કાર્તિક માસની નોમને દિવસે પાંચ અહ એક રાશિ પર હોય તો અકાળે ઘણી વૃષ્ટિ થવાથી નદીઓ જળવડે પૂર્ણ થાય. માર્ગશીર્ષ માસમાં શનિની સાથે પાંચ અહ હોય તો રોગની ઘણી ઉત્પત્તિ થાય. માર્ગશીર્ષની પૂર્ણિમાને દિવસે પાંચ અહોનો યોગ હોય તો તે યુદ્ધનું કારણ છે માર્ગશીર્ષ માસમાં જે પાંચ અહો એક રાશિ પર હોય તો લોકમા મહામારી અને કવચિત્ રાજાનું મરણ થાય જે શુભ કે કૂર પાંચ અહો એક રાશિ પર હોય તો કોઈ પણ રાજાનું મરણ થાય અને વૃષ્ટિ ઘણી થાય જે જૈનસ્થિતિથી ત્રીજે સ્થાને રવિ, મંગળ, રાહુ અને શનિ હોય તો આવા યોગમા સુકાળ થાય છે. રાહુ, મંગળ, સૂર્ય આદિ (શનિ) એ ચાર કૂર અહો છે તે અહો શનિથી ત્રીજે સ્થાને હોય તો સુખ અને સુકાળ થાય છે. જે જૈનસ્થિતિથી પાંચમે સ્થાને સૂર્ય, મંગળ, રાહુ અને શનિ હોય તો તે ઘોર યોગ કહેવાય છે, તેમા ઘોર દુકાળ પડે છે. રાહુ, કેતુ, મંગળ અને સૂર્ય આદિ ચાર કૂર અહો શનિથી પાંચમે સ્થાને હોય તો દુઃખ અને દુકાળ થાય છે. શનિ અને રાહુથી પાંચે ત્રીજા સ્થાનમા કૂર અહ હોય તો તે સુખકારક છે, તથા તે શનિ અને રાહુથી પાંચમા સ્થાનમાં કૂર અહ હોય તો તે દુકાળ અને દુઃખના હેતુ થાય છે. જૈનસ્થિતિ, રાહુ, શનિ અને મંગળ એમાનો

કેાઈ પણ જોઈ બ્રહ્મ (શનિ અને શકુલો) જોઈ કે પાંચમી
સ્થાને હોય તો જનુકેમી ધાન્વનો ક્રમ અને વિક્રમ કરવે. જો
જુલેપતિથી સાતમા, જાણમા, પાંચમા અને બીજા સ્થાનમાં
શનિ, શકુ, મંગળ અને સૂર્ય જોઈમાંથી કેાઈ પણ બ્રહ્મ હોય
કે તેની દક્ષિ પડવી હોય તો રેશનો નાશ થાય છે

આ પ્રમાણે આજ્ઞાઈ મહારાજના અરણ્યકમળની સેવાએ
કરીને તથા પોતાની સારી જીવિતો કરીને બહોતુ વક્રોપણ,
મર્મજામીપણ, અતિવાર, હિંસા અને અસપ્ષ્ટ વગેરેનો
જ્ઞારો રીતે અપહરણૂક વિચાર કરી વર્ષને વિશે જનારા શુભા-
શુભ ફળનો વિવેક કરી જીવિતમાન પડિતે પોતે તે ફળ કહેતું
કે નેમી લક્ષ્મી પોતાના પાણિબદ્ધને માટે આજ્ઞાકવાળી થાય

ઈતિ શ્રી તપગચ્છના નામક મહોપાધ્યાય શ્રી

મેઘવિજય અણ્ણીએ રચેલા આ મેઘમહોત્સવ

અથવા વર્ષપ્રબોધ નામના ગ્રંથને વિશે

અહસમૂલના વિચાર નામનો આ

અભ્યાર્થો અધિકાર પૂર્ણ થયે

ચાર દ્વારને કહેનારો ખારમો અધિકાર

તિથિ અને માસનું નિરૂપણ કરતી વખતે પ્રથમ વારદ્વાર કહી ગયા છે હવે વર્ષનો યોગ થવા માટે નક્ષત્રદ્વાર કહે છે. વર્ષમા સૂર્યને ભોગવવા લાયક કૃત્તિકાથી તેર નક્ષત્રો વરસાદ-ને લાયક છે તેમા વરસાદ થાય તે શુભ ફળદાયક છે. જો સૂર્યભોગ્ય અશ્વિની નક્ષત્રમા વરસાદ થાય તો અજનો નાશ થાય, રેવતિ નક્ષત્રમાં વૃષ્ટિ થાય તો જળનો નાશ થાય, અને ભરણી નક્ષત્રમા વરસાદ થાય તો સર્વનો નાશ થાય, પરંતુ કૃત્તિકા નક્ષત્રમા વરસાદ ન થાય તો કેમકે કૃત્તિકા નક્ષત્રમાં પાચ છ જ વૃષ્ટિના બિંદુઓ પડે તો તે પૂર્વના નક્ષત્રોના અને પછીના નક્ષત્રોના સર્વ દોષોને હણીને કલ્યાણકારક થાય છે રોહિણી નક્ષત્ર પર સૂર્ય હોય તો તેમાં થયેલો વરસાદ અશુભ-કારક છે તો પણ નદીમાં પૂર આવે એટલો વરસાદ થાય તો તે દોષકારક નથી. તેથી આવા સ્વાદ્વાદ મતવાળાનો વિજય થાય છે જો રોહિણી નક્ષત્ર પર સૂર્ય હોય ત્યારે સૂર્યનો સખત તાપ પડે તો આગળ ઘણી સારી વૃષ્ટિ થાય છે. પરંતુ ગાયોની ખરીથી શુષ્ક ધૂળ ઉખડી આવે એટલી થોડી વૃષ્ટિ થઈ હોય તો તે દોષવાળી કહી છે

મેષ સંક્રાંતિને દિવસે જે નક્ષત્ર હોય તે સંક્રાંતિને સમયે પૂર્વ દક્ષિણ વગેરે ક્રમથી લખવા તેમાં પૂર્વ રોહિણી ચક્ર સમુદ્રમા જે નક્ષત્ર મૂકવાં ત્યાર પછી સવળા ક્રમથી તટ પર એક નક્ષત્ર, સંધિને વિષે એક નક્ષત્ર અને પર્વતને વિષે એક નક્ષત્ર એ રીતે અઠાવીશ નક્ષત્રો

સ્થાપન કરવા. તેમાં જાક સધિનાં જાક નક્ષત્રો, જાક તટનાં જાક નક્ષત્રો, ચાર દિશાનાં ચાર, સમુદ્રમાં જે જે નક્ષત્રો મૂકવાથી તેના જાક નક્ષત્રો અને ચાર વિદિશામાં ચાર પર્વત ઢોવાથી તેના ચાર નક્ષત્રો મળી કુલ જાકાવીસ નક્ષત્રો થાય છે જા. વ્યક્તમાં શેઠિણી નક્ષત્ર જે સ્થાન પર ઢોય તે સ્થાનનો વિચાર કરવાનો છે તેમાં પર્વત કે સંધિ પર શેઠિણીનો સમમ ઢોય તો ખડવૃદ્ધિ થાય, સમુદ્રમાં ઢોય તો વજી વૃદ્ધિ થાય અને તટને વિષે ઢોય તો સુખજ થાય. સધિમાં શેઠિણી નક્ષત્ર ઢોય તો વણિકને ચેર (મિલનો) વાસ જાયવે, પર્વત પર શેઠિણી ઢોય તો કુખારને ચેર વાસ જાયવે, સમુદ્રને વિષે શેઠિણી ઢોય તો માળીને ચેર વાસ જાયવે અને તટ ઉપર શેઠિણી નક્ષત્ર ઢોય તો ધાળીને ચેર વાસ જાયવે.

અર્ધઠાકમાં ત્રેલોત્તમલીપકકાર કહે છે કે—સ્વાતિ વગેરે

જાક નક્ષત્રો અને જામિની વગેરે

દિવસાધી અને ત્રણ નક્ષત્રોની ત્રિક સજ્ઞા છે જેમ

આસાધી અર્ધઠાકમાં અતુર જેવા પઢિતોએ

જાયવું મુજશીર્ષ વગેરે ૬૪ નક્ષત્રો

અને ધનિષ્ઠાદિક પાંચ નક્ષત્રોની અર્ધનો નિર્ણય કરવા માટે પચ્ચક સજ્ઞા જાયવી. ત્રિક નક્ષત્રોમાં જક રહેલા ઢોય તો તે ત્રિક્યોજ કહેવાય છે અને પચ્ચક નક્ષત્રોમાં જક રહેલા ઢોય તો તે પચ્ચક્યોજ કહેવાય છે તેમાં ત્રિક્યોજ ઢોય ત્યારે ધન જકણુ કરવું ચોખ્ખું છે અને પચ્ચક્યોજ ઢોય ત્યારે ધન જાપવું ચોખ્ખું છે નક્ષત્રત્રિકને વિષે અથવા જ્યોતિષશાસ્ત્રીની શાંશિથી નક્ષત્રત્રિકને વિષે જો કૂર જક રહેલા ઢોય, અથવા કૂર મહેલી જ્યોતિષશાંશિ નક્ષત્ર ત્રિકમાં

હોય તો કરિયાણા ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે એ જ રીતે નક્ષત્ર પચકમા અથવા જીવરાશિથી નક્ષત્રપચકમાં જો કૂર ગ્રહ રહેલા હોય અથવા કર ગ્રહોથી જીવરાશિ નક્ષત્રપચકમાં હોય તો કરિયાણા વેચવા યોગ્ય છે. જ્યારે નક્ષત્રત્રિકમા ચંદ્ર રહેલો હોય ત્યારે કરિયાણા ખરીદ કરવા યોગ્ય છે અને જ્યારે નક્ષત્રપચકમા ચંદ્ર હોય ત્યારે સમગ્ર કરિયાણા વેચવા લાયક છે બૃહસ્પતિ નક્ષત્રમાં રાહુ અને શનિ હોય અથવા રાહુ અને મંગળના ત્રિકમાં બૃહસ્પતિ રહેલો હોય, અથવા તે ગ્રહો અન્યોન્ય પચકમા આવી જાય તો પચકમા ધાન્ય દેવુ અને ત્રિકમા ધાન્ય દેવુ યોગ્ય છે જો સર્વે ગ્રહો ત્રિકમા હોય અથવા બૃહસ્પતિથી શનિ, રાહુ અને મંગળ એ ગ્રહો ત્રિકમાં આવતા હોય તો પૃથ્વી પર સોઘવારી રહે તેમાં પણ તિથિની વૃદ્ધિ હોય તો વિશેષ સોઘવારી રહે જો કદાચ દૈવયોગથી નક્ષત્રત્રિકમાં રાશિપચક આવે તો કાંઈક સોઘવારી થાય તેમાં પણ શુભ ગ્રહોનો વેધ હોય તો વિશેષ સોઘવારી થાય જ્યારે સર્વે ગ્રહો નક્ષત્રપચકમાં એકઠા થાય ત્યારે પૃથ્વી પર સોઘવારી થાય છે તેમાં પણ નક્ષત્રની હાનિ હોય તો વિશેષ સોઘવારી થાય છે રાશિપચકના યોગમાં જ્યારે ત્રિકનક્ષત્ર આવે ત્યારે કાંઈક સોઘવારી થાય છે તેમાં પણ સૌમ્ય ગ્રહ વધી હોય તો તે વિશેષ શુભકારક છે જ્યારે મંગળ, શનિ અને રાહુ એ ગ્રહો બૃહસ્પતિથી રાશિપચક કે નક્ષત્રપચકમાં હોય ત્યારે ભયકર દુકાળ જાણવો તેમાં પણ નક્ષત્ર ન્યૂન હોય તો અતિ ભયકર દુકાળ જાણવો પૂર્વના સર્વે ગ્રહો રાશિત્રિક કે નક્ષત્રત્રિકમાં હોય તો પૃથ્વી પર મહા-

મુખ માથે તેમાં પશુ સૌમ્ય જાહે વહી હોય તે મહાઉત્સવ માથે છે

આ પરથી પ્રકૃતમાં જો કહેવાયું છે કે સર્વ નક્ષત્રોને મધ્યે શાહિણી નક્ષત્ર જો નક્ષત્રત્રિકમાં રહેલું

આદ્રા નક્ષત્ર હોય તો તે સૌમ્યજાહેને ચોમે શુભ પ્રવેશ કારક અને કુર જાહેને ચોમે અશુભ કારક છે (સૂર્યના પદરિયા) મૃગશીર્ષ

નક્ષત્ર પર સૌમ્ય અને કુર જાહેને પ્રકારના જાહે હોય તો અતિવૃદ્ધિ, અનાવૃદ્ધિ, ઉદર, તીક, સૂક, સ્વચ્છક્ષય અને પરચ્છક્ષય જો સર્વ માથે છે

આદ્રા નક્ષત્રમાં સૂર્યનો પ્રવેશ જો સૂર્યોદય વખતે થાય તો તે શાજ કરે છે સૂર્યોદય પછી જો થયે દિવસ જાહે આદ્રા નક્ષત્રમાં સૂર્યનો પ્રવેશ થતો હોય તો વિજાહે અને શાજ કરે છે મધ્યાહ્ન સમયે આદ્રામાં સૂર્યનો પ્રવેશ થતો હોય તો જેવીનો નાશ થાય, પ્રાત્ન મોંધુ થાય અને તુલ્યનો નાશ થાય સમ્યાસમયે આદ્રા નક્ષત્ર બેસતું હોય તો મુખજાથ થાય શાત્રિજો બેસતું હોય તો લોકમાં સર્વ પ્રકારનું મુખ થાય મધ્ય રાત્રે આદ્રા પ્રવેશ હોય તો લોભ પ્રાપ્ત થાય પાછલી રાત્રિજો આદ્રામાં સૂર્ય પ્રવેશ કરે તો પ્રથમ મુખ અને પછી દુઃખ થાય કહ્યું છે કે—“હે જાહેલી! મૃગશીર્ષ નક્ષત્રમાં વામરા ન થાય અને આદ્રામાં વૃદ્ધિ ન થાય તો વર્ષ નળગુ થાય.”

મધ્યા નક્ષત્રમાં સૂર્ય જે દિવસે આવે તે દિવસને ઊઠીને

બાહીનાં સર્વ નક્ષત્રના દિવસોમાં વરસાદ

નક્ષત્ર દ્વાર થાય તો સર્વ લોકોને કુર્ષી આપનાર જેવી

મોટું જાળ આપનારી થાય કસ નક્ષત્રમાં

સૂર્ય જે દિવસે આવે તે દિવસે જો વરસાદ થાય તો સર્વ ધતિને

વિનાશ થાય. સ્વાતિ નક્ષત્રમાં સૂર્ય હોય ત્યારે જો વૃષ્ટિ થાય તો સમુદ્રમાં મોતી પાકે. સૌમ્ય વારને દિવસે નક્ષત્રને વિષે સૂર્યનો ચાર થાય તો તે શુભદાયક કહ્યો છે. રવિ, મંગળ અને શનિવારે સૂર્યનું નક્ષત્ર પર ગમન થાય તો તે અશુભ છે.

કર્પૂરચક્ર પહેલા કહી ગયા છીએ હવે સર્વતોભદ્ર નામનું ચક્ર કહીએ છીએ. તેમાં નક્ષત્રના અનુસાર સર્વતોભદ્ર ચક્ર રથી દેશનું શુભાશુભ જાણવું સૌમ્ય ગ્રહનો *વેધ થાય તો સોઘવારી થાય અને કૂંર

* વેધ જાણવાનો પ્રકાર—સર્વતોભદ્ર ચક્રમાં જે નક્ષત્ર પર ગ્રહ રહેલો હોય તે નક્ષત્રના સ્થાનથી ગ્રહની દૃષ્ટિને અનુસારે કાળો જમણો અને સન્મુખ એમ ત્રણ પ્રકારે વેધ થાય છે, અર્થાત્ ગ્રહની દૃષ્ટિ જે તરફ હોય તે તરફ વેધ થાય છે ગ્રહોનો વેધ ગળેદ્રના દાતના સ્થાન જેવો બે તરફ એટલે વામ અને દક્ષિણના વેધથી રાશિ, અક્ષર, સ્વર, તિથિ અને નક્ષત્રને પાચમો વેધ થાય છે, પરંતુ સન્મુખ રહેલી નાસિકાના અમ્ભાગની જેમ કેવળ સન્મુખ એક જ નક્ષત્રનો વેધ થાય છે, એમ કોષ્ટક આચાર્યનો મત છે. આ કારણથી નરપતિજયચર્યાને વિષે સર્વતોભદ્રની સંસ્કૃત ટીકામાં પણ કહ્યું છે કે—વામ અને દક્ષિણ દૃષ્ટિ હોય તો રાશિ, નક્ષત્ર, સ્વર, વ્યજન અને તિથિ એ પાચમો વેધ થાય છે અને સન્મુખ દૃષ્ટિ હોય તો છેલ્લા એક જ નક્ષત્રનો વેધ થાય છે ભૌમાદિ પાચ (મંગળ, બુધ, ગુરુ, શુક્ર અને શનિ) ગ્રહોમાંથી જે ગ્રહ વધી થતો હોય તેની દૃષ્ટિ દક્ષિણ તરફ પડે છે. અને શીઘ્રગામી એટલે અતિચારી જે ગ્રહ હોય તેની દૃષ્ટિ વામ તરફ પડે છે તથા જે ગ્રહ મધ્યચારી હોય તેની દૃષ્ટિ સન્મુખ પડે છે રાહુ અને કેતુની સદા વક્ર ગતિ હોય છે, અને ચંદ્ર તથા સૂર્યની સદા શીઘ્ર ગતિ હોય છે તેથી તે ચાર ગ્રહોની ગતિ સર્વદા એક જ પ્રકારની હોવાથી તેમની દૃષ્ટિ પણ સર્વદા જુદા પ્રકારે ત્રણ જાતની હોય છે

શકનો વેધ હોય તો મીઠવારી થાય તે શકવેધ રૂપ કાળ
 અને વસ્તુ જે ત્રણને વિષે કહેલો છે કૃત્તિકાનો વેધ હોય તો
 મીઠિ, યવ, અણિ, હીરા, ધાતુ અને તલ જે વસ્તુમાં વેધ થાય
 છે તથા આઠ માસ હક્ષિણ દિશામાં દુષ્પ થાય છે શેકિણી
 નક્ષત્રમાં વેધ હોય તો સર્વ પ્રકારનાં ધાન્ય, રસ, ધાતુ અને
 છર્ણુ કળલ જે વસ્તુમાં વેધ થાય છે તથા પૂર્વ દિશામાં
 સાત દિવસ દુષ્પ થાય છે મૃગશીર્ષ નક્ષત્રમાં વેધ હોય તો ઘોડા,
 સેસ, માથ, લાખ, ઠાહરાં, ઝમેડા, રત્ન અને તુવેર જે વસ્તુમાં
 વેધ થાય છે, તથા ઉત્તર દિશામાં સાઠ દિવસ પીઠા રહે આઠ્ઠા
 નક્ષત્રનો વેધ હોય તો તેલ, લવણ વગેરે સર્વ ક્ષાર અને રસ
 વગેરે અને જાડન વગેરે સુગંધી વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા
 પશ્ચિમ દિશામાં એક માસ દુષ્પ રહે છે પુનર્વસુ નામનું નક્ષ
 ત્રમાં વેધ હોય તો મુવર્ણ, રૂ, કપાસ, જીવાર, કુસુમ અને
 કાળા રેશમી વસ્ત્રનો વેધ થાય છે તથા બે માસ ઉત્તર દિશામાં
 અશુભ રહે પુષ્પ નક્ષત્રનો વેધ હોય તો સોણ, ધી, રૂપુ ચાળ,
 સુવળ, સરસવ, સર્જિકા (સાણખાર), તેલ અને કિંજ વગેરે
 વસ્તુનો વેધ થાય છે તથા આઠ માસ હક્ષિણ દિશામાં પીઠા
 રહે અન્વેષા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો મણક, આદુ, મર્ચ, કુંક,
 મરી, ઠાહરાં અને ચાળ જે વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા એક
 માસ પશ્ચિમ દિશામાં દુષ્પ રહે. મઘા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો
 તલ, તેલ, બી, પરવાળા, અણા, અળસી, મગ અને કાંઝ જે
 વસ્તુનો વેધ થાય છે તથા હક્ષિણ દિશામાં આઠ માસ વિચક
 રહે છે પૂર્વાશ્લેષી નક્ષત્રનો વેધ હોય તો કળલ, રેશમી
 વસ્ત્ર, જીવાર, તેલ અને રૂપુ જે વસ્તુનો વેધ થાય છે તથા
 હક્ષિણ દિશામાં આઠ માસ પીઠા રહે. ઉત્તરાશ્લેષી નક્ષત્રનો

વેધ હોય તો અડદ, મગ વગેરે ચોખા, કોદરાં, સિંધાલૂણ, લસણ અને સર્ણ (સાળખાર) એ વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા ઉત્તર દિશામાં બે માસ પીડા રહે હસ્ત નક્ષત્રનો વેધ હોય તો ચદન, કપૂર, દેવદાર, અગર, રક્તચંદન અને કદ વગેરે વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા ઉત્તર દિશામાં બે માસ પીડા રહે ચિત્રા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો સોનુ, રતન, મગ, અડદ, પરવાળા અને અશ્વાદિક વાહનનો વેધ થાય છે, તથા ઉત્તર દિશામાં બે માસ પીડા રહે સ્વાતિ નક્ષત્રનો વેધ હોય તો સોપારી, મરી, સરસવ, તેલ, રાઈ, હિંગ, ખજૂર વગેરે વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા ઉત્તર દેશમાં સાત દિવસ પીડા રહે વિશાખા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો જવ, શાળ, ઘઉં, મગ, રાઈ, મસૂર, મકુષ વગેરે વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા દક્ષિણ દિશામાં આઠ માસ પીડા થાય અનુરાધા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો તુવેર વગેરે સર્વ વિદલ અન્ન, ચોખા, મકુષ, કાગ અને ચણા એ વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા પૂર્વ દિશાના દેશમાં સાત દિવસ પીડા રહે જ્યેષ્ઠા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો ગુગળ, ગોળ, લાળ, કપૂર, પારો, હિંગ, હિંગળોક અને કામ્બુ એ વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા પૂર્વ દિશામાં સાત દિવસ પીડા રહે મૂલ નક્ષત્રનો વેધ હોય તો ઘોળી વસ્તુ, રસ, ધાન્ય, સિંધાલૂણ, કપાસ અને લવણ વગેરે વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા પશ્ચિમ દિશામાં એક માસ દુઃખ રહે છે પૂર્વાષાઢા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો અજન, તુષધાન્ય, ઘી, કદમૂળ અને જ્યૈષ્ઠી (ચાવલ) વગેરે વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા પશ્ચિમ દિશામાં એક માસ અશુભ રહે, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો ઘોડા, ગળદ, હાથી, લોહ વગેરે ધાતુ અને ઘી વગેરેનો વેધ થાય છે, તથા પૂર્વ દિશામાં સાત દિવસ

પીઠા રહે. અશિશિત નક્ષત્રનો વેધ હોય તો દ્રાક્ષ, ખજૂર, સોપારી, એલાયચી, મગ, અમરેળ અને શીઠાંને વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા પૂર્વ દિશામાં સાત દિવસ પીઠા રહે અવધ નક્ષત્રનો વેધ હોય તો અજોડ, આરેળી, પીપર, સોપારી, જવ અને તુલસીનાં વસ્તુનો વેધ થાય છે તથા પૂર્વ દિશામાં સાત દિવસ શુભ રહે. ધનિષ્ઠા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો સોણ, રૂંધું વગેરે ધાતુ, સર્વ પ્રકારનાં દ્રવ્ય, મણિ, મોવી અને રત્ન વગેરેનો વેધ થાય છે, તથા પૂર્વ દિશામાં સાત દિવસ શુભ રહે. શતભિષા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો તેલ, ઠાંકરાં, મગ વગેરે ધાતુનાં પાંદડાં, મૂળ અને છાલ વગેરેનો વેધ થાય છે, તથા પશ્ચિમ દિશામાં એક માસ શુભ રહે. પૂર્વાશ્વાદપદા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો પ્રિયકુ, મૂળ, અમરેળ વગેરે સર્વ દ્રવ્ય, સર્વ ધાતુ, સર્વ ઓવધિ અને કેવદાર વગેરે વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા દક્ષિણ દિશામાં આઠ માસ પીઠા રહે ઉત્તરાશ્વાદપદા નક્ષત્રનો વેધ હોય તો જોળ, જાંઠ, સાકર, જોળ, તલ, શાદિ, શી, મણિ અને મોવી વસ્તુનો વેધ થાય છે, તથા પશ્ચિમ દિશામાં એક માસ શુભ રહે છે. રેવતી નક્ષત્રનો વેધ હોય તો કીકળ, સોપારી, મોવી, મણિ, બેડા અને સર્વ કશિયાણાનો વેધ થાય છે, તથા પશ્ચિમ દિશામાં એક માસ શુભ રહે. અશ્વિની નક્ષત્રનો વેધ હોય તો બીઠિ, બૂણાં, વેસર (અમર) ઉંટ, શી, સર્વ પ્રકારનાં દ્રવ્ય અને વસ્તુનો વેધ થાય છે તથા ઉત્તર દિશામાં એક માસ પીઠા રહે. જરણી નક્ષત્રનો વેધ હોય તો તુલસીનાં, જુવાર અને મરી વગેરે સર્વ ઓવધ વસ્તુનો વેધ થાય છે તથા દક્ષિણ દિશામાં આઠ માસ પીઠા રહે.

ક	કુ	રો	મુ	આ	પુ	પુ	અ	આ
મ	ર	ધ	વ	ક	હ	હ	ક	મ
ક	હ	લ	શુષ	મિથુ	કર્ક	હ	મ	મ
ર	હ	મેષ	ઓ	નદા	શુ	સિંહ	પ	લ
ર	ર	મીન	રિ	પૂર્ણ	મૃગ	કર્ક	પ	લ
પૂ	પ	કુમ	કં	હ	હ	હ	ર	લ
શ	ગ	રે	રકત	હ	હ	હ	પ	લ
વ	કુ	હ	હ	મ	હ	હ	ક	લ
હ	હ	અ	હ	હ	હ	હ	હ	મ

કંચ વિક્રયને ઉચિત એવા સર્વ પદાર્થોના અર્ધ(મૂલ્ય)નો નિર્ણય જે પ્રમાણે બ્રહ્માયમલ નામના એકાશી પદ અથવા ગ્રહવેધદ્વારા શુભાશુભ ફળદાયક વાળુ સર્વતો- કહ્યો છે, તે પ્રમાણે આ એકાશી પદવાળા ભદ્ર ચક્ર સર્વતોભદ્ર નામના ચક્રમાં કહે છે- સર્વદા વિચક્ષણ પુરુષોને અર્ધનો નિર્ણય કરવા યોગ્ય દેશ, કાળ અને પણ્ય એ ત્રણના વેધનો વિચાર કરવો જોઈએ.

દેશ, મહા અને સ્થાન એવા લેદથી દેશ ત્રણ પ્રકારનો છે વર્ષ, માસ અને દિવસ એવા લેદથી કાળ પણ ત્રણ

પ્રકારનો કદાચ છે તથા ધાતુ, મૂળ અને છવ્વ જોરા સોદશી
પદ્ય પદ્ય ત્રણ પ્રકારનું કહ્યું છે જ
દેશ, કાળ અને રીતે ત્રણ પ્રકારનો દેશ, ત્રણ પ્રકારનો કાળ
પદ્યનો નિર્ણય અને ત્રણ પ્રકારનું પદ્ય એ ત્રણ ત્રિ-
વર્ણ, તેના સ્વામીરૂપ બહેાને કહે છે

દેશના સ્વામી-શાકુ, યનિ અને જૂઠ્ઠપતિ છે મહાજન
સ્વામી-કેતુ, સૂર્ય અને શુક્ર છે તથા સ્થાનના સ્વામી-મહા
મહાજન અને જુધ છે વર્ષના સ્વામી શાકુ, કેતુ, યનિ અને
જૂઠ્ઠપતિ છે માસના સ્વામી-મહાજન, સૂર્ય, જુધ અને શુક્ર છે
તથા દિવસનો સ્વામી-મહામા છે તથા ધાતુના સ્વામી-યનિ
શાકુ અને મહાજન છે છવ્વના સ્વામી-જુધ, મહા અને જૂઠ્ઠપતિ
છે અને મૂળના સ્વામી-કેતુ, સૂર્ય અને શુક્ર છે આ બધે
પદ્યના સ્વામી છે શાકુ, કેતુ, સૂર્ય, જૂઠ્ઠપતિ અને મહાજન એ
પુરુષ સંસારવાળા બહેા છે, શુક્ર અને મહા એ બે સ્ત્રી સંસારવાળા
બહેા છે અને યનિ તથા જુધ એ બે નપુસંક સંસારવાળા બહેા છે
શુક્ર અને મહા એ બે બહેા એવે વર્ષના સ્વામી છે, મહાજન અને
સૂર્ય એ બે બહેા વસ્તુ વર્ષના સ્વામી છે, જુધ અને જુરુ એ બે
બહેા પીત વર્ષના સ્વામી છે, તથા કેતુ, શાકુ અને યનિ એ ત્રણ
બહેા વસ્તુ વર્ષના સ્વામી છે

ઉપર જે દેશ વર્ષેના સ્વામી બહેા કહ્યા, તેમાંથી જે બહેા
જૂઠ્ઠ, ઉચ્ચ અને ક્રોધ (પાતાલ સ્થાન)

બળના વશથી એ બાર પ્રકારના બળમાંથી જે અધિક
સ્વામીનો નિર્ણય બળવાન હોય, તે જોઈ જ બહેા તે દેશ-
દિક્કનો સ્વામી થાય છે અર્થાત્ જે દેશ
દિક્કના ત્રિ ત્રણ વર્ષે સ્વામી બહેા હોય તેમાંથી જે બળવાન
દેશ ન જ સ્વામી કહેવાય છે

અહો પોતપોતાની રાશિ પર હોય તો તેનું પૂર્ણ (ચાર
પાદ) બળ હોય છે, મિત્રની રાશિ પર હોય
ક્ષેત્ર બળ તો તેણે ત્રણ પાદ બળ હોય છે, સમ
અહની રાશિ પર હોય તો તેનું બે પાદ
બળ હોય છે, અને શત્રુ અહની રાશિ પર હોય તો તેનું એક
પાદ બળ હોય છે

અહ જેટલા દિવસ વક્રી કે ઉદયમાં રહે, તેનો અર્ધ સમય
વીતે ત્યારે વક્રીનું કે ઉદયનું મધ્ય ફળ
વક્ર અને ઉદયનું બાણુ તે વળતે તે અહ પૂર્ણ બળવાન
બળ હોય છે. તે મધ્ય કાળથી જેટલો સમય
આગળ કે પાછળ હોય તેટલું ન્યૂન બળ
ત્રૈરાશિકના ગણિતની રીતે બાણુ

કોઈ પણ અહ ઉચ્ચ રાશિમાં પરમ ઉચ્ચ અંશને વિષે
રહેલો હોય તો તે પૂર્ણ બળવાન હોય છે.
ઉચ્ચ બળ તથા નીચ રાશિમાં પરમ નીચ અંશને
વિષે રહેલો હોય તો તે સપૂર્ણ બલહીન
બાણુવો અને પરમ ઉચ્ચ તથા પરમ નીચ એ બેની વચ્ચે
કોઈપણ ઠેકાણે હોય તો તેનું બળ વિદ્વાનોએ ત્રૈરાશિક ગણિત-
થી બાણુ લેવું.

એ જ પ્રમાણે જે દેશાદિકના સ્વામી તરીકે અહો કહેલા છે,
તે અહો પોતપોતાના દેશાદિકનો વેધ
સ્વામીને આશ્રી કરનાર અહનો સ્વામી, મિત્ર, શત્રુ કે સમ
વેધના ફળનો એ ચારમાથી કોણુ છે ? તેનો ચત્નથી
નિર્ણય વિચાર કરવો દેશાદિકનો વેધ કરનારા
અહો જો અશુભ હોય તો ક્રમથી અશુભ

* શત્રુ કે મિત્ર ન હોય તે.

ફળ આપે છે તે આ પ્રમાણે—સ્વામી પોતે જ ને વેધ કરનાર
 હોય તો તેનું જોઈ પાઠ અશુભ ફળ મળે છે, વેધકર્તા મિત્ર
 બ્રહ્મ હોય તો તેનું જો પાઠ અશુભ ફળ મળે છે, વેધકર્તા
 સમાન બ્રહ્મ હોય તો ત્રણ પાઠ અશુભ ફળ મળે છે, અને વેધ
 કર્તા શત્રુ બ્રહ્મ હોય તો સપૂર્ણ—બાર પાઠ અશુભ ફળ મળે છે.
 તેમજ દેશાદિકનો વેધ કરનાર બ્રહ્મ ને શુભ હોય તો તે
 અનુક્રમે શુભ ફળ આપે છે, તે આ પ્રમાણે—સ્વામી પોતે વેધ
 કર્તા હોય તો પૂર્ણ—બાર પાઠ શુભ ફળ મળે છે, વેધકર્તા
 મિત્ર બ્રહ્મ હોય તો ત્રણ પાઠ શુભ ફળ મળે છે વેધકર્તા
 સમાન બ્રહ્મ હોય તો જો પાઠ શુભ ફળ મળે છે અને વેધકર્તા
 શત્રુ બ્રહ્મ હોય તો જોઈ પાઠ શુભ ફળ મળે છે તેમાં પણ
 વેધકર્તા બ્રહ્મની ને સપૂર્ણ હરિ પઠવી હોય તો ઉપર કહેલા
 પાઠનું ફળ સપૂર્ણ મળે છે, અને સપૂર્ણ હરિ ન પઠવી હોય તો
 નેટલા પાઠ હરિ પઠવી હોય તેને અનુસાર ફળ મળે છે

મેધ વગેરે બાર રાશિના બ્રહ્મમાં વેધકર્તા બ્રહ્મની હરિ ને
 વર્ણ અને સ્વર વગેરેની રાશિ પર પઠવી
 વર્ણાદિકને આશી હોય તો તે હરિ, તે વર્ણ અને સ્વર વગેરે
 હરિનું જ્ઞાન ઉપર પણ માનવાની છે સર્વતોભાવ બ્રહ્મમાં
 સ્વર અને વર્ણની તિથિનો વેધ સવાથી તે,
 સ્વર અને વર્ણનો પણ વેધ કહેવાય છે તથા તે તિથિના વર્ણની
 રાશિ પર વેધ હોય તો તે તિથિ, સ્વર અને વર્ણ ઉપર પણ હરિ
 પઠવી હોય ॥ વેધકર્તા બ્રહ્મ અશુભ હોય કે શુભ હોય, પરંતુ
 તે શુદ્ધ પક્ષમાં તિથિનો વેધ કરે તો પૂર્વ કહેલું વેધનું ફળ
 નેટલું હોય તટલું પૂર્ણ આપે છે, અને હૃષ્ય પક્ષમાં વેધ કરે તો
 અર્ધ ફળ આપે છે બદોનો પાતપાતાના અશમા પૂર્ણ હરિને

વિદ્વાનોએ જાણવી જોઇએ, કેમકે હષ્ટિ વિના એકલો વેધ જ જોઇએ તો કાઈ પણ શુભાશુભ ફળ પ્રાપ્ત થતું નથી.

જો વેધ કરનાર ગ્રહ વર્ણાદિક પાચેને પૂર્ણ દષ્ટિવડે જોતો હોય

અને પૂર્ણ દષ્ટિવડે વેધ કરતો હોય તો શુભ

વેધને આશ્રી ગ્રહ પાચ વિશ્વા અને કૂર ગ્રહ ચાર વિશ્વા વિશ્વાનો નિર્ણય ફળ આપે છે વર્ણ, સ્વર, તિથિ, નક્ષત્ર અને રાશિ એ પાચે ઉપર વેધકર્તા ગ્રહની જેટલા

પાદ દષ્ટિ હોય તેને અનુસારે ગ્રહના વિશ્વા કહેવા આ પ્રમાણે જ્યાં શુભ અને અશુભ ગળને પ્રકારના ગ્રહોના વિશ્વા પ્રાપ્ત થતા હોય ત્યાં તે ગળને ગ્રહોનું પરસ્પર અતર કરવું. એટલે કે શુભ ગ્રહોના અને કૂર ગ્રહોના વિશ્વા કેટલા કેટલા છે ? તેનું આતર કરવું તેમ કરતા જો શુભ ગ્રહના વિશ્વા બાકી રહે તો શુભ ફળ જાણવું અને અશુભ ગ્રહના વિશ્વા બાકી રહે તો અશુભ ફળ જાણવું જે વસ્તુનો વેધદ્વારા નિર્ણય કરવાનો હોય તે વસ્તુનો વર્તમાનમાં (અર્થાત્ વર્ષ, માસ તથા દિવસમાંથી જે સમયનો નિર્ણય કરવો હોય તેના પ્રવેશમાં) જે ભાવ હોય તેના વીશ વિશ્વા એટલે વીશ ભાગ કલ્પવા તેમાંથી એક ભાગને તુલ્ય વિશ્વા માનીને પૂર્વે કહેલા ક્રમથી પ્રાપ્ત થયેલા શેષ વિશ્વા જો શુભ ગ્રહના હોય તો તે તેમાં મેળવી દેવા, અને કૂર ગ્રહોના વિશ્વા શેષ રહ્યા હોય તો તે એમાંથી બાદ કરવા એમ કરવાથી વીશથી જેટલા અધિક વિશ્વા હોય એટલા વિશ્વા વસ્તુનો ભાવ મદ રહે અને જેટલા વિશ્વા વીશથી ઓછા રહે તેટલા વિશ્વા વસ્તુનો ભાવ તેજ જાણવો. એટલે કે વસ્તુના વિશ્વા વધે તો વસ્તુની વૃદ્ધિ અને મૂલ્યની હાનિ થાય અને વસ્તુના વિશ્વા ઘટે તો વસ્તુની હાનિ અને મૂલ્યની વૃદ્ધિ થાય. ભૂમિક પ, ધૂળની વૃદ્ધિ,

શ્રેષ્ઠિરની રૂપિત તથા ઉદ્ધાપાત વગેરે અશુભ ચિહ્ન રહિત અને
 સર્વ સુખે કરીને સહિત જીવા દેશમાં પંકિત પુરુષે વેધદ્વારા
 અર્ધ (મૂલ્ય)નું પ્રમાણ કરેલું

બાહ્યમાં માસમાં શુક્રનો અસ્ત હોય સુખનો હેતુભૂત જૂઠ

સ્પતિ શુભ રાશિ પર હોય, જ્યેષ્ઠ માસના

સર્વ વિચાર શુભ પક્ષના આરભમાં શુભ વારને દિવસે
 ધક્રમાં પૂર્વાચાર્યે અદ્ભુતો ઉદય હોય, અને શુક્રનાં નક્ષત્રોમાં
 દહેષ્ટુ બળ અને રાત્રિસમયે અગસ્ત્યનો ઉદય હોય, ફર બદ

અબળી રાજવર્જમાં હોય, મુદર સમય હોય, મમળ

વક્રી હોય, તથા આષાઢ પૂર્ણિમાને દિવસે

અષાઢા નક્ષત્ર આઠ પ્રહર પૂર્ણ હોય તો દિવ્ય કાળ (શુભ વર્ષ)

માય છે વર્ષના રાજ્ય, મત્રી અને ધાન્યાધિપતિ જો શુભ હોય,

સૂર્યની સક્રાંતિ જૂઠત નક્ષત્રમાં હોય, આષાઢ માસની પૂર્ણિમાને

દિવસે ઉત્તર તથા પૂર્વ દિશાનો વાયુ ચાલતો હોય, આઠે પ્રહર

દુર્ધન રહે આદ્રો પ્રવેશ રાત્રિને સમયે હોય, વૃષ લક્ષમાં રહેલો

સૂર્ય સૌમ્ય ગ્રહથી મુક્ત હોય તથા કૃત્તિકા નક્ષત્રમાં વરસાદ માય,

ઇત્યાદિ શુભ ચિહ્ન હોય તો પૃથ્વી પર મુકાળ માય છે જો રાત્રિને

સમયે આદ્રા નક્ષત્રમાં સૂર્યનું સક્રમણ થતું હોય તથા અગ

સ્ત્યનો ઉદય પશુ રાત્રિ સમયે થતો હોય, તો વર્ષમાં મુકાળ

માય છે, અને તેથી વિપરીત જોટલો દિવસના ભાગમાં સૂર્ય

સક્રાંતિ અને અગસ્ત્યનો ઉદય થતો હોય તો વિપરીત ફળ

લાવવું જોટલો દુકાળ પડે જોમ લાવવું

જુમ અને શુક્ર જો જન્મે જોઠ રાશિ પર હોય અને સાથે

જળ યોગ ફર બદ ન હોય તથા ફર બદની રૂપિ

પદવી ન હોય અને જૂઠસ્પતિની રૂપિ

પડતી હોય તો વિશેષ કરીને મોટી વૃષ્ટિ થાય છે. બુધ અને શુક્ર એક રાશિ પર હોય, અને કૂર ગ્રહની દૃષ્ટિ પડતી ન હોય, પરંતુ શુક્રની દૃષ્ટિ પડતી હોય તો વિશેષે કરીને ઉત્તમ વૃષ્ટિ થાય છે. બૃહસ્પતિ અને શુક્ર એક રાશિ પર હોય, તેના પર કૂર ગ્રહનો દૃષ્ટિ પડતી હોય અને બુધની પણ દૃષ્ટિ પડતી હોય—આવે જળયોગ મોટી વૃષ્ટિ કરનાર છે શુભ, બુધ અને શુક્ર એ ત્રણે ગ્રહો એક રાશિ પર હોય, અને તેમના પર કૂર ગ્રહનો દૃષ્ટિ પડતી ન હોય તો ઘણી વૃષ્ટિ થાય છે. જો શુક્ર, મંગળ અને શનિ એ ત્રણ ગ્રહો એક રાશિ પર હોય અને તેમના પર બૃહસ્પતિની દૃષ્ટિ પડતી હોય, તો મેઘની વૃષ્ટિ સારી થાય છે. તેમા કાંઈ પણ સશય નથી જો શુક્રની સાથે ચંદ્રમા હોય કે મંગળની સાથે ચંદ્રમા હોય, તથા સમગ્ર દિશાઓ વાદળા સહિત હોય તો મોટો જળયોગ થાય છે. કૂર ગ્રહોની પાસે સૌમ્ય ગ્રહો રહેલા હોય તો જળવૃષ્ટિ ઘણી થાય, તેથી વિપરીત હોય તો વરસાદ થાય નહીં સૂર્યની સાથે એક રાશિ પર બૃહસ્પતિ રહેલો હોય અને જો તે અસ્ત પામ્યો ન હોય તો વરસાદ થાય છે પરંતુ બુધ અને બૃહસ્પતિનો યોગ હોય તો વરસાદ થાય નહીં, પરંતુ જ્યારે બુધ ઉન્માર્ગે ગમન કરીને શુક્રનો ત્યાગ કરે ત્યારે પાચ સાત દિવસ વરસાદ વરસે છે. જ્યારે સૂર્ય કર્ક રાશિમાં પ્રવેશ કરે ત્યારે તે સૂર્યને જો બૃહસ્પતિ ત્રણ પાદ દૃષ્ટિએ અથવા પૂર્ણ દૃષ્ટિએ જોતો હોય તો તે કાળે મોટી જળવૃષ્ટિ થાય ઉદય અને અસ્ત પામતી વખતે કાંઈ પણ ગ્રહ ઉપર બૃહસ્પતિની ત્રિપાદ કે સપૂર્ણ દૃષ્ટિ પડતી હોય તો વરસાદ થાય છે, અન્યથા વરસાદ

યામ નહીં. સર્વ મહાજોમાં સક્રમતા શુક્રને ઠાઈ પણ બહુ
 ત્રિપાદ કે પૂર્ણ દૃષ્ટિવટે જોતો હોય તો જળવૃષ્ટિ થાય છે
 શનિ અને શુક્ર જોઈ શશિ ૥ હોય તો વરસાદ થોડો થાય
 અને ધાન્ય પાકે નહીં કેર બહો વક્રપણાનો ત્યાગ કરી માર્ગી
 થયા હોય તો તે શુભ છે, અને શુદ્ધ વહી હોય તો તે શુભ
 છે દૂર બહો જો અતિબાર પામ્યા હોય તો તે જળપ વૃષ્ટિ
 કરનારા થાય છે અને સૌમ્ય બહો વહી થયા હોય તો તે વૃષ્ટિ
 આપનારા થાય છે જો સિદ્ધ, કે મા અને તુલા શશિ પર જુદ
 રૂપિતી જાય, અને તે જોઈતો હોય અથવા જીભ બહુવટે સુક્ય
 હોય તો તે મહાવૃષ્ટિ કરનાર છે જો મગજની સાથે શુક્રને
 સમસપ્તક હોય જોઈતો શુક્રથી સાતમી શશિ પર મગજ હોય કે
 મગજથી સાતમી શશિ પર શુક્ર હોય તો જોઈ માસે વૃષ્ટિ થાય.
 જો જ પ્રમાણે શનિ અને જુદરૂપિતના સમસપ્તકમાં પણ વર
 સાદ થાય છે જો શુભ બહોની સાથે દૂર બહોનું સમસપ્તક
 હોય તો અનાવૃષ્ટિ અને અત્યંત લોકપીડા થાય.

રેવતી વગેરે બાર નક્ષત્રો, જ્યારે વગેરે પાંચ નક્ષત્રો,
 પૂર્વાષાઢા વગેરે બાર નક્ષત્રો અને ત્રણે
 સૂર્ય-ચંદ્રથી ઉત્તરા, જોટલાં બ્રહ્માનાં નક્ષત્રો છે જાદીનાં,
 ચત્તા જળયોગ નક્ષત્રો સૂર્યનાં છે તેમજ દૂર જાદીનાં
 પ્રમાણે કહેણ છે—સૂર્યનાં નક્ષત્ર પર સૂર્ય
 રહેલો હોય તો મહાપાણુ વાય, અને જાદીનાં નક્ષત્ર પર જાદ
 રહેલો હોય તો વરસાદ ન થાય. પરંતુ સૂર્ય અને જાદનો
 યોગ રાત્રિજો થતો હોય તો મહાવૃષ્ટિ યોગ થાય છે જેમ
 પૂર્વાષાઢોને કહ્યું છે.

આર્દ્રા વગેરે દશ નક્ષત્રો સ્ત્રી સંજ્ઞાવાળા છે, વિશાખા
 વગેરે ત્રણ નક્ષત્રો નપુંસક સંજ્ઞાવાળાં છે,
 પુરુષ, સ્ત્રી અને અને મૂળ વગેરે ચૌદ નક્ષત્રો પુરુષ
 નપુંસક નક્ષત્રોનો સંજ્ઞાવાળા છે. સૂર્યના નક્ષત્રમા પ્રવેશ
 યોગ વખતે સૂર્ય અને ચંદ્ર એ બન્ને પુરુષ
 સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમા હોય તો ગરમી
 પડે, નપુંસક સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમા હોય તો સખત ગરમી પડે,
 સ્ત્રી સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમા હોય તો મહાવાયુ વાય અને સ્ત્રી
 સંજ્ઞાવાળા અને પુરુષ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રમા હોય તો વૃષ્ટિ થાય

આ પ્રમાણે મેઘના મહોદયનું જ્ઞાન કરનાર આ વર્ષપ્રબોધ
 ગ્રંથમાં ચાર દ્વાર નામનો બારમો અધિકાર કહ્યો જે પ્રભા-
 વિક પુરુષની શ્રેષ્ઠ બુદ્ધિ આ સંપૂર્ણ શાસ્ત્રમા રમતી હોય,
 તેને સંપૂર્ણ પૃથ્વીમંડળ અવશ્ય વશ થાય છે

ઇતિ શ્રી તપગચ્છના નાયક મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘ-
 વિજય ગણિએ રચેલા આ મેઘમહોદય અથવા
 વર્ષપ્રબોધ નામના ગ્રંથને વિષે ચાર દ્વારને
 કહેનારો આ બારમો અધિકાર
 પૂર્ણ થયો.

તેરમો શકુન નિરૂપણ અધિકાર

કોઈએ વરસાદ સંબંધી પ્રશ્ન પૂછ્યો ત્યારે જોયી પ્રશ્ન
 કુદળી કૃષ્ણ પછી તેમાં આવેલા બહોને આ
 પ્રશ્ન લગન પ્રમાણે વિચારે-પ્રશ્ન લગનમાં કોઈ સ્થાને
 ચાલે કે શકુન કોઈ તો તે વર્ષે મહાધોર
 દુકાળ પડે. પહેલું, બીજું, સાતમું અને હથમું જે બાર
 સ્થાન કેટલેક ઠેકાણે છે તેમાં જ્યાં શુભ બહુ રહેલો હોય તે
 વરસના દેશમાં ધાન પ્રાપ્તિ અને સુકાળ થાય છે જે દેશમાં
 કૃષ્ણ બહોએ શકુનના ઘરમાં રહેલા ચાલેને જોયો હોય, તે
 દેશમાં વિદ્વાનોએ દુકાળ થશે જેમ કહેવું, તેમાં કોઈ વધુ
 સંશય નથી

સૂર્ય અને ચંદ્ર બંધવા શુક્ર અને ચાલે જે બહો લગનમાં
 સાતમા કોણ, બીજા કે ત્રીજા સ્થાનમાં
 વૃષ્ટિ સંબંધી હોય તો તે વૃષ્ટિ યોગ થાય છે
 પ્રશ્ન શુભ બહો જળરાશિમાં રહેલા હોય,
 તથા શુક્રના પદ્મમાં બીજા, ત્રીજા કે કેટલાક
 સ્થાનમાં હોય, બહુ જળરાશિમાં રહ્યો હોય, કોઈ સ્થાનમાં
 બહુ અને શુક્ર હોય, તથા લગનમાં બહુ હોય, આ સર્વ યોગ
 મહાવૃષ્ટિ ઠરનારા કલા છે જે કૃષ્ણ બહો કોઈ કોઈ નિલગ્ન
 સ્થાનમાં હોય તો અનાવૃષ્ટિ થાય છે

વૃષ્ટિ સંબંધી પ્રશ્નના શકુનમાં કાળી ગાય, જળ જારેલો
 કાળો બહો બંધવા કાળા વસ્ત્રવાળી સ્ત્રી, આ વસ્ત્રમાંથી કોઈ

દર્શન થાય તો વરસાદ થશે એમ જાણવું જો પ્રશ્ન કરનાર પુરુષ પાત્ર આગળીઓના સ્પર્શમા અગૂઠાનો સ્પર્શ કરે તો મહાવૃષ્ટિ થાય છે, સાવિત્રી (અનામિકા) આગળીનો સ્પર્શ કરે તો થોડી વૃષ્ટિ થાય વળી જીજ્ઞુ—“ સૂર્યથી ત્રીજા, સાતમા કે પાત્રમા સ્થાનમા જળરાશિના ગ્રહ હોય તો નવ, સાત કે પાત્ર દિવસમા વરસાદ વરસે ”

મંત્ર—“ નદુદ્દમયદ્વાણે, પણદુકમ્મદુ નદુસંસારે । પર-
મદ્વનિદ્વિઅદ્વે, અદ્વગુણાધીસરે વંદે (સ્વાહા) ॥ ૨ ॥ ”

અથવા—“ ઔ હ્રીં શ્રીં વ્હ્રીં આં લક્ષ્મીં સ્વાહા ”

આ મંત્રવડે વસ્તુ અથવા ધાન્ય વગેરેને મત્રી, તોળી, એક વસ્ત્રની ગાઠે બાધી રાત્રે મસ્તકની નીચે મૂકવું સવારે જોતા જો તે વસ્તુ ઘટે તો તે મોઢી થાય અને વધે તો તે સોઢી થાય.

અક્ષય તૃતીયાએ એટલે વૈશાખ સુદિ ત્રીજને દિવસે સધ્યા સમયે સાત પ્રકારનું ધાન્ય એકઠું કરી

અક્ષય તૃતીયા વૃક્ષની નીચે જુદું જુદું રાખવું અર્થાત્
વિચાર સાત ધાન્યની જુદી જુદી સાત ઢગલી

કરવી સવારે જે ધાન્ય વીખરાઈ ગયેલું હોય

તે ધાન્ય તે વર્ષે ઘણું પાકે, અને જે ધાન્ય એમનું એમ ઢગલી-
રૂપે જ રહેલું હોય તે ધાન્ય પાકે નહીં અક્ષય તૃતીયાને દિવસે એક થાળીમા જળ ભરી તેમા સૂર્યનું પ્રતિબિંબ જોવું. તેનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે—જો સૂર્ય રાતો દેખાય તો વિગ્રહ થાય, નીલ કે પીત વર્ણવાળો દેખાય તો મહારોગ થાય, શ્વેત દેખાય તો સુકાળ થાય અને ધૂળવડે ધુસર વર્ણવાળો

રેખાય તો વીંટ, હંદર વગેરેનો ઉપદ્રવ થાય ભિક્ષુક જનોને
 ભિક્ષાની પ્રાપ્તિ અધિક થાય તો તે મુકળ કરનાર થાય,
 છે જળની પ્રાપ્તિ અધિક થાય તો મહાવૃદ્ધિ થાય. તથા
 ખાન્ધની અધિકતા હોય તો ઘણું મુળ થાય. આવાં વગેરે
 આર માસના નામના આર માટીના પીંડા (બોળા) કરવા
 તેની ઉપર ઠેરો જળનો ભરેલો પૂર્ણ ઘડો મૂકવો. તેમાં
 જલમાંથી ઝરતા જળવટે જે માટીના પિંડ ભીના થાય,
 તેટલા મહિનામાં વરસાદ થાય અને જેટલા પિંડ મુકા પડ્યા
 રહે તે મહિનામાં વરસાદ ન થાય

રક્ષાબંધનનું પર્વ જેટલો આવણ મુદિ પૂર્ણિમાને દિવસે
 અભ્યાસમયે આવેલું ધણુ આવતું હોય
 રક્ષાબંધન પર્વ તેને જોયું તેમાં જે આવ આવળ હોય તેના
 વિચાર જિહ્વેને અનુસારે વર્ષના શુભાશુભનું જ્ઞાન
 થાય છે, તે આ પ્રમાણે—તે આવ મુદર,
 સારા શીંગડાવાળી, ઘણું કોણુ પ્રમાણુ દ્રવ્ય આવે તેના મિટા
 આઉંવાળી હોય તો તે શુભકારક છે તે આવના પુષ્ક પર
 કેશવાળી હોય તો વેપારીઓને વેપારમાં રેશમ, શણ વગેરેનાં
 વચોથી લાભ થાય. પુષ્કના વાળ કાપેલા હોય તો તે અશુ
 ભકારક છે તે આવ કામ હીપેલી હોય તો પ્રભને દુઝ થાય
 તે આવતું મુદ્દ થાય તો રાજાઓ વચ્ચે મુદ્દ થાય. તે આવને
 બોલાળ મારતો હોય તો પૃથ્વી પર રાજનો ભથ્થ થાય. શીંગડાં
 રહિત હોય તો છત્રનો ભંગ થાય. વાંકા પુષ્કવાળી હોય તો
 વર્ષ પણ વક થાય જોમ બણવુ, અને મેલની ખડ ખડ
 વૃદ્ધિ થાય. બોમવેશને સમયે સ્વેત બળદ અને કાવો બળદ
 એ બે બળદમાંથી સ્વેત બળદ આવળ હોય તો ઘણી વૃદ્ધિ

થાય અને કાળો જળદ આગળ હોય તો મધ્યમ વરસાદ થાય જળથી ભરેલા માટીના ચાર ઠેરા ઘડા ઉપર અનુક્રમે શ્રાવણ, ભાદ્રપદ, આશ્વિન અને કાર્તિક એમ ચાર નામ લખવાં. પછી પૂર્વાદિ ચાર દિશાઓમા રાખવા. પછી જીજે દિવસે તે ઘડાઓમાનો જે માસનો ઘડો પૂર્ણ ભરેલો જ રહે તે માસમા વરસાદ પૂર્ણ થાય એમ જાણવું. અને જે ઘડો કુટી જાય, જળ ઝરવા લાગે કે જળથી ન્યૂન થઇ જાય તો તે માસમા અદ્ય વૃદ્ધિ થાય એમ જાણવું.

ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર યુક્ત આષાઢ પૂર્ણિમાને દિવસે સર્વ-પ્રકારના ધાન્યોને જરાજર તોળી તથા પૂર્વે

આષાઢ પૂર્ણિમા ઠહેલા મત્રવડે મત્રિત કરી રાખી મૂકે. વિચાર પછી જીજે દિવસે તેને ફરીથી તોળે.

તેમા જે ધાન્ય વધી જાય તે ધાન્ય તે

વર્ષમા વૃદ્ધિ પામે, અને જે ધાન્ય ઘટે તે ધાન્યની હાનિ થાય એમ જાણવું આ વિધિ કરવામા નીચે લખેલા મત્રવડે તુલાને મત્રિત કરવી — “ સત્ય જોલનારી દેવી સરસ્વતીની મત્રપૂર્વક સ્તુતિ કરવી જોઇએ હે દેવી સરસ્વતી ! તુ સત્ય વ્રતવાળી છે, તેથી જે સત્ય હોય તેને ખતાવ જે સત્યના પ્રભાવથી ચંદ્ર, સૂર્ય, શુક્ર અને જ્યોતિષનો સમૂહ એ સર્વ પૂર્વ દિશામા ઉદય પામે છે, અને પશ્ચિમમા અસ્ત પામે છે, સર્વ દેવોને વિષે જે સત્ય છે, બ્રહ્માજ્ઞાનને ઠહેનારા ઋષિઓમા જે સત્ય છે અને ત્રણ લોકને વિષે જે સત્ય છે, તે સત્યને તુ અહીં દેખાડ. હે દેવી ! તુ બ્રહ્માની પુત્રી છે, તુ ‘ મદના ’ નામે પસિદ છે તારુ ગોત્ર કાશ્યપ છે, અને તું

‘તુલા’* નામથી પ્રખ્યાત છે ” આ પ્રમાણે યાત્રી તુલાને મંત્રિત કરેલી.

તે તુલાને રેશમી, ચાર દોરીથી બાંધેલું અને છ આંગળના પ્રમાણવાળું (લાંબુ પહેાળું) ચીંકા જેવું વસ્ત્ર લટકાવ્યું તે બારે દોરીઓનું પ્રમાણ દશ દશ આંગળનું કરવું એટલે કે તે દોરીઓ દશ દશ આંગળ લાંબી રાખવી. એવા બે વસ્ત્ર બે + ચીંકા કરી તે બન્નેના મધ્ય ભાગે છ આંગળની (લાંબી) કક્ષા x કરવી. પછી જમણા ચીંકામાં મુવર્ણ મૂકવું અને ઠાળી બાજુના ચીંકામાં ધાન્ય વગેરે વસ્તુ મૂકવી તથા જળ મૂકવું, પછી તેને તોળવું. કૂવા, નદી અને સરોવર સબંધી જળવટે કરીને બનુકમે હીન, મધ્યમ અને ઉચ્ચ વૃદ્ધિ બાણવી. એટલે કે કૂવાનું જળ વધે તો અધ્ય વૃદ્ધિ થાય, નદીનું જળ વધે તો મધ્યમ વૃદ્ધિ થાય અને સરોવરનું જળ વધે તો ઉચ્ચ વૃદ્ધિ થાય એમ બાણવું. હાંતવટે હાથીઓ, કેશવટે ગાય, દોડા વગેરે પશુઓ, ઘીવટે રાત્ત અને જનાજના ઠણીયાવટે જાઘણ વગેરેની હાનિ વૃદ્ધિ જણાય છે તે જ રીતે દેશ, વર્ષ, માસ, દિવસ અને બાકીના ધાન્યાદિક સર્વ દ્રવ્યોની હાનિવૃદ્ધિ જણાય છે ત્રાજવાની હાંડી મુવર્ણની હોય તો તે એક બાણવી, રૂપાની હોય તો તે મધ્યમ બાણવી, એ બન્નેની ન જની સહે તે બેરના લાકડાની હાંડી કરવી એ શર(બાણ)થી મનુષ્ય વિધાયો હોય તે બાણની એક વેતની એટલે બાર આંગળની લાંબી હાંડી બનાવવી ત્રાજવામાં બરાબર બેજવાં જેની હાનિ તેના નાશ અને જેની વૃદ્ધિ તેની અધિકતા બાણવી. આ

* ત્રાજવા. + જાણવા. x જે દોરાને પકડીને ત્રાજવું લેવું કરાય તે કક્ષા

પ્રમાણે તુલાના કૌશલ રહસ્ય કહ્યું. આ તુલાને કૌઠ મનુષ્ય રોહિણી નક્ષત્રનો યોગ થાય ત્યારે પણ કરે છે સ્વાતિ, આષાઢા અને રોહિણી એ નક્ષત્રોમા કૂર ગ્રહનો યોગ હોય તો તે શુભ નથી જો આષાઢ માસ અધિક હોય તો તે વર્ષે સ્વાતિ અને રોહિણીના યોગમાં બન્ને મહિનામાં આ વિધિ કરવો જો આ ત્રણે યોગો ફળવડે સરખા હોય તો સદેહ રહિત શુભાશુભ ફળ કહેવું, અને વિપરીત હોય તો રોહિણીથી ઉત્પન્ન થયેલા ફળ કરતાં તે જ અધિક જાણવું. આ પ્રમાણે આષાઢ માસની પૂર્ણિમાને દિવસે ત્રાજવામા તોળેલા ધાન્યનું શકુન કહ્યું (વરાહસહિતાના આધારે)

વનસ્પતિઓના ફળ અને પુષ્પની વૃદ્ધિ જોઈને સર્વ વસ્તુની સુલભતા અને સર્વ પ્રકારનાં ધાન્યની ઉત્પ-
 પુષ્પ અને તિનો નિર્ણય થઈ શકે છે, તે આ પ્રમાણે-
 લતાનું ફળ શાલવૃક્ષના ફળ પુષ્પોની વૃદ્ધિથી ઠલમ
 શાલિ, રક્ત અશોકની વૃદ્ધિથી રક્ત શાલિ,
 દૂધની વૃદ્ધિથી પાડુક અને નીલ અશોકની વૃદ્ધિથી શુકર ધાન્યની
 પ્રાપ્તિ થાય છે વડની વૃદ્ધિથી ચવની પ્રાપ્તિ થાય છે, તિલક
 વૃક્ષની વૃદ્ધિથી સાઠી ચોખાની પ્રાપ્તિ થાય છે અને ખીપળાની
 વૃદ્ધિથી સર્વ પ્રકારના ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય છે જાંબુના ફળની
 વૃદ્ધિ થાય તો તલ અને અડદની ઉત્પત્તિ થાય છે, શિરિષ
 પુષ્પની વૃદ્ધિ થાય તો કાગની ઉત્પત્તિ થાય છે મધુકની વૃદ્ધિ
 થાય તો ઘઉંની નિષ્પત્તિ થાય છે. સમ્પતર્ણની વૃદ્ધિ થાય તો
 ચવની પ્રાપ્તિ થાય છે અતિસુક્તકલતા અને કુદ પુષ્પની વૃદ્ધિ
 દેખાય તો કપાસની પ્રાપ્તિ થાય છે. અશન વૃક્ષની વૃદ્ધિ થાય

તો સરસવતી ઉત્પત્તિ થાય છે બોરની વૃદ્ધિ થાય તો કળાની ઉત્પત્તિ થાય છે બિલાની વૃદ્ધિ થાય તો મગની ઉત્પત્તિ થાય છે વેતધના પુષ્પની વૃદ્ધિ બોવામાં આવે તો અવશીની વૃદ્ધિ થાય છે પલાશના પુષ્પોની વૃદ્ધિ થાય તો દોડાની વૃદ્ધિ થશે જ્યેષ્ઠ ભવવુ તિલક વૃક્ષના પુષ્પની વૃદ્ધિ ડેખાય તો શણ, મોલી અને રૂપાની ઉત્પત્તિ થાય છે ઉંચુડના ફળની વૃદ્ધિ ડેખાય તો શણ નામનું ધાન્ય વધારે પાકે છે કુસ્તિકર્ણુ નામની વનસ્પતિની વૃદ્ધિ થવાથી હાથીઓની વૃદ્ધિ થાય છે અશ્વકર્ણુ નામની વનસ્પતિની વૃદ્ધિ થવાથી અશ્વોની વૃદ્ધિ થાય છે પાટલા વૃક્ષની વૃદ્ધિથી મામેની વૃદ્ધિ થાય છે કેળની વૃદ્ધિ થવાથી બકરી તથા મેદાની વૃદ્ધિ થાય છે અપાના પુષ્પોની વૃદ્ધિ થવાથી મુવર્ણુની વૃદ્ધિ થાય છે બેબુલ્ય [બપોરીયા] વૃક્ષની વૃદ્ધિ થવાથી પરવાળાની વૃદ્ધિ થાય છે કુરુળકની વૃદ્ધિથી વજ્રસ્ત્રની ઉત્પત્તિ વધારે થાય છે નરિકાવર્ત વૃક્ષની વૃદ્ધિથી વેકુર્વ રત્નની અધિક ઉત્પત્તિ થાય છે સિદ્ધવાર વૃક્ષનો વૃદ્ધિથી મોલી વધારે પાકે છે કુસુમની વૃદ્ધિથી કુકુમની વૃદ્ધિ થાય છે રજત પદ્મની વૃદ્ધિ થવાથી રાજનો ઉદય થાય છે કાળા કમળનો વૃદ્ધિથી મત્રીનો ઉદય થાય છે મુવર્ણુ પુષ્પનો વૃદ્ધિથી વણિક દોકોનો ઉદય થાય છે કમળોનો વૃદ્ધિથી ગ્રાહ્યોનો ઉદય થાય છે પાંચ છાની વૃદ્ધિથી પુરોહિતનો ઉદય થાય છે સોમશ્રિક દંબનો વૃદ્ધિથી સેનાપતિનો ઉદય થાય છે આકાશના વાદનો વૃદ્ધિથી મુવર્ણુની વૃદ્ધિ થાય છે આશ્રવૃક્ષની વૃદ્ધિથી કમ્પાણ થાય છે જાટાતક વૃક્ષની વૃદ્ધિથી જય વધે છે પીલુ વૃક્ષની વૃદ્ધિથી આરોધ્ય વધે છે જોર અને ખીજડાના વૃક્ષની વૃદ્ધિથી દુકાળ થાય છે અર્જુન વૃક્ષની વૃદ્ધિથી સારી વૃદ્ધિ થાય છે પિતુમહ

(લીંબડા) અને નાગકેશર વૃક્ષના પુષ્પની વૃદ્ધિથી સુકાળ થાય છે કોઠાની વૃદ્ધિથી વાયુની વૃદ્ધિ થાય. નિયુક્ત વૃક્ષની વૃદ્ધિથી અનાવૃષ્ટિનો ભય થાય છે કુટજ વૃક્ષની વૃદ્ધિથી વ્યાધિનો ભય થાય છે દુર્વા અને કુશ(ડાભ)ના પુષ્પની વૃદ્ધિથી શેરડીની વૃદ્ધિ થાય છે કૌવિદાર વૃક્ષની વૃદ્ધિથી અગ્નિનો ભય થાય છે. શ્યામલતાની વૃદ્ધિથી વ્યભિચારિણી સ્ત્રીઓની વૃદ્ધિ થાય છે જે દેશમાં જે વખતે વૃક્ષ, ગુદમ અને લતા સ્નિગ્ધ (ચકચકિત), છિદ્રરહિત પત્રવાળા દેખાતા હોય તો તે દેશમાં તે વર્ષે સારી વૃષ્ટિ થાય છે તથા તે રૂક્ષ (લૂખા) અને છિદ્રયુક્ત પત્રવાળા દેખાય તો અદ્ય વૃષ્ટિ થાય છે આ પ્રમાણે વરાહસંહિતામાં પુષ્પાદિકના નિમિત્તથી ધાન્યાદિની ઉત્પત્તિનું લક્ષણ કહેલું છે.

વળી લોકોમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે—“આકડાની વૃદ્ધિથી ઘઉંની વૃદ્ધિ થાય છે લીંબડાની વૃદ્ધિથી તલની વૃદ્ધિ થાય છે પલાશ(ખાખરા)ની વૃદ્ધિથી ત્રીહિની વૃદ્ધિ થાય છે. કથેરી વૃક્ષ પ્રકુક્ષિત ન થાય તો મગની આશા શી રાખવી ? અર્થાત્ મગ નીપજે નહીં ” પાઠાતરમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે—“આકડાના પુષ્પની વૃદ્ધિ થાય તો ઘઉંની નીપજ સારી થાય, કચર વૃક્ષની વૃદ્ધિથી તલની વૃદ્ધિ થાય, કટાલી વૃક્ષની વૃદ્ધિથી કપાસની વૃદ્ધિ થાય, અને જે ચારે દિશામાં પલાશ(ખાખરા)ના વૃક્ષો ફૂલે તો પૃથ્વી પર સર્વ ધાન્યાદિક વસ્તુ નીપજે છે ”

જેમ બાહ્યવયવાળી સ્ત્રી ઋતુ વિના પુષ્પિત થાય તેમ બાળ વૃક્ષ ઋતુ વિના પુષ્પવાળો થાય તો રાજ્યનો વૃક્ષનું સ્વરૂપ લેઈ થાય તથા વૃક્ષથી દ્રવ્ય ઝરે તો સર્વ દ્રવ્યનો વિનાશ થાય છે

કામદી બે, ત્રણ છે આર ઈંદ્ર મૂકે તો મુકાળ થાય પાંચ
 ઈંદ્ર મૂકે તો બીજો રાજા થાય ઈંદ્રનો
 કાગડાના ઈંદ્રાનું નામ થાય અથવા બેક જ પ્રસૂતિ થાય
 ફળ તો તે શુભકારક નથી. બે તે ઈંદ્ર ક્ષાર
 વર્ષનાં હોય તો ચારનો ભય થાય, વિષિત્ર
 વર્ષવાળાં હોય તો મૃત્યુ થાય, એવ વર્ષવાળાં હોય તો
 અગ્નિનો ભય થાય, અને વિહલ વર્ષવાળાં હોય તો દુકાળનો
 ભય થાય આ પ્રમાણે કામદાનાં અર્ચનાં વર્ષ ઉપરથી શુભ
 શુભ ફળ જાણવું

તિદિલનાં (ટીટોડીના) આર ઈંદ્રને આપાદ વગેરે આર
 માસરૂપે કહવા. જે ઈંદ્ર અમીઝુજ હોય
 તિદિલના ઈંદ્રાનું તે નામના માસમાં વૃદ્ધિ થાય, અને જે
 ફળ ઈંદ્ર અમીઝુજ હોય તે નામના માસમાં
 વૃદ્ધિ ન થાય બે તિદિલ નદી, તળાવ
 વગેરે જળાશયમાં ઈંદ્ર મૂકે તો વૃદ્ધિનો શેષ થાય છે અને
 ઊંચી ભૂમિ પર ઈંદ્ર મૂકે તો મેધનો મોટો ઉદય થાય છે

ફરફેવ કહે છે કે—“ કામદીનાં ઈંદ્ર આર પ્રકારનાં છે તેમાં
 પહેલું વારુ બીજું આબેન, ત્રીજું વાયવીય અને ચોથું
 સુમિત્ર તેમજ ફળ આ પ્રમાણે કહ્યું છે—સુમિત્ર જલ હોય

૦ નદીને કાંઈ સમીપના જલ ઉપર ઈંદ્ર મૂકે તો વારુ નામનું
 જલવુ. ૧ ધરના ૨૬ ઉપર મૂકે તો તે સુમિત્ર જલવુ ૨. ૧૬ પર
 મૂકે તો વાયવીય નામે જલવુ. ૩ અને બીજા ૨૬૫ મૂકે તો આબેન
 નામે જલવુ. ૪ અથવા ફરફેવ ઈંદ્રાન કોણમાં મૂકે તો તે વારુ
 નામે જલવુ ૧ અગ્નિ કોણમાં મૂકે તો આબેન નામે જલવુ ૨.
 નૈઋત્ય કોણમાં મૂકે તો વાયવીય ૩ અને વાયુ કોણમાં મૂકે તો તે
 સુમિત્ર નામનું જલવુ. ૪

તો કહ્યાણુ, સુકાળ, પૃથ્વી પર સુખ અને અનુકૂળ વૃષ્ટિ થાય છે વારૂણ અંડ હોય તો પૃથ્વી આનંદિત હોય તથા વિશેષ વૃષ્ટિ થવાથી પ્રથમ ધાન્ય સારુ પાકે વાયવીય અંડ હોય તો ઉત્પન્ન થયેલા ધાન્યને કીડા, પતંગ અને સૂડા વગેરે ખાઈ જાય છે. તથા આગ્નેય અંડ હોય તો હુકાળ પડે એમ જાણવું અથવા આ ચાર પ્રકારનાં ઈંડાંને ચાર માસની કલ્પના કરીને પણ શુભાશુભ ફળ કહેવું

ઇતિ કાકાંડ કલ્પમ્

કાગડા પોતાનો માળો જે વૃક્ષ ઉપર પૂર્વ દિશા તરફ જનાવે તો સુકાળ થાય, અગ્નિ કોણુમા કાગડાના માળાનું જનાવે તો વરસાદ થોડો થાય, દક્ષિણુમા ફળ જનાવે તો જે માસ વરસાદ થાય અને પછી વરસાદ ન થાય, પરતુ હિમપાત થાય, પશ્ચિમ દિશામાં માળો જનાવે તો જે માસ ઘણો વરસાદ વરસે, તેથી જિંદી ભૂમિ પર ધાન્યની ઉત્પત્તિ સારી થાય, પછીના જે માસ વૃષ્ટિ ન થાય અથવા અદ્ય વૃષ્ટિ થાય. વાયુ કોણુમા માળો જનાવે તો વાયુસંહિત વરસાદ થાય, નૈઋત્યકોણુમા જનાવે તો પ્રથમ વૃષ્ટિ થાય નહીં, પછીથી ઘણી વૃષ્ટિ થાય અને લોકમાં રોગ વૃદ્ધિ પામે ઉત્તર દિશામાં માળો જનાવે તો સુકાળ થાય અને ઇશાન કોણુમા જનાવે તો પણ સુકાળ અને સુખ થાય.

કાગડા વૃક્ષના અગ્રભાગે માળો જનાવે તો વરસાદ ઘણો થાય, વૃક્ષના મધ્યમ ભાગમાં જનાવે તો ગર્ગસંહિતામાં મધ્યમ વૃષ્ટિ થાય, તથા વૃક્ષના નીચેના કહેલું કાકના ભાગમાં જનાવે તો વરસાદ થાય નહીં માળાનું ફળ વૃક્ષના કોટરમાં, ઘરમાં કે પ્રાકાર ઉપર કાગડાએ માળો ખાધ્યો હોય તો હુકાળ,

રાજાએનો વિષદ અને દક્ષિણ દિશામાં છત્રભય થાય છે નદીકાંઠે કામઠાઓએ માળો બાંધ્યો હોય તો વરસાદ ન થાય. મેઘના પ્રથમ વળતે એ કામઠો વૃક્ષ પર બેસીને પાંખ કપાવે તો ચીદ્ર વરસાદ થાય છે. સફળ વિના કામઠો દેખાય તો તે વૃષ્ટિને જવાવે છે તે વળતે વર્ષાકાળ હોય તો ઘણી વૃષ્ટિ થાય, ચીત્ર-કાળ હોય તો ઝુદિન થાય, અને ઉષ્ણકાળ હોય તો મહા વિષ્ણુ થાય. એમ કામઠાના સ્થાનને જામી બાણુ જામિને સ્થાને, પશ્ચિમ પર, પર્વત ઉપર, વૃક્ષના શિખર ઉપર, શૂનિ પર, બામમા અને નગરમાં કામઠાનું સ્થાન હોય તો તેને જામીને શુભાશુભ ફળ કહેવું એ કામઠો વૃક્ષની પૂર્વ દિશા તરફની શાખા ઉપર માળો બાંધે તો સુકાળ, શ્રેષ્ઠ અને આરોગ્યતા થાય, તથા મેઘની વૃષ્ટિ સારી થાય. જામિ કોણ તરફની વૃક્ષ-શાખા ઉપર કામઠો એ માળો બાંધે તો અદ્ય જળવાળા મેઘ વૃષ્ટિ કરે નહીં. એ કામઠો વૃક્ષની દક્ષિણ દિશા તરફની શાખા ઉપર માળો બાંધે તો પ્રથમ બે માસ વરસાદ આવે. પછી દ્વિતીયાવ થાય એ કામઠો વૃક્ષના નૈર્ઋત્ય કોણ તરફની શાખા પર માળો બાંધે તો પ્રથમ વૃષ્ટિ ન થાય; પછીથી સારી વૃષ્ટિ થાય. એ કામઠો વૃક્ષની પશ્ચિમ તરફની શાખા પર માળો કરે તો વાસુની વૃષ્ટિ ઘણી થાય અને જળની વૃષ્ટિ અદ્ય થાય છે એ કામઠો વૃક્ષની ઉત્તર દિશા તરફની શાખા પર માળો બાંધે તો વરસાદ થોડો વરસે અને કોઈ રાજા વેરી થાય. એ કામઠો ઇશાન કોણ તરફની વૃક્ષશાખા પર માળો બાંધે તો ઘણું પાન્ય પાકે સુકાળ થાય અને લોકનું ક્ષેમકુસળ થાય એ કામઠો વૃક્ષના મધ્ય ભાગમાં માળો કરે તો પાન્યની ઉત્પત્તિ અર્ધી થાય અને વરસાદ થોડો વરસે. પ્રકાર કે વૃક્ષના કોદરમાં

કાગડાનો સમાગમ હોય તો વિગ્રહ થાય એમ જાણવું, તથા રાજસ્થાનનો વિનાશ થાય, ઘરમા કે ઘરની શાળામાં જો કાગડા માળો કરે તો બાર વર્ષનો દુકાળ જાણવો જો પૃથ્વી પર માળો કરે તો ગામ અને મડલનો વિનાશ થાય, વિગ્રહ થાય અને દેશ શૂન્ય થાય

હે કાગ ! જો તું મિથ્યા બળિને હરણ કરે તો એક સો ગાયો અને બસો બ્રાહ્મણોની હિસાનુ પાપ તને લાગે ડાઘા પુરુષે ધી સહિત બાતના ત્રણ પિંડ કરી સાફ કરેલા શુભ સ્થાનમા મંત્રપૂર્વક તે ત્રણે પિંડ સ્થાપન કરવા. આહ્વાનનો મંત્ર બોલી કાગડાને બોલાવવો અને સ્થાપનના મંત્રવડે બલિ-ભોજનને એટલે અનુક્રમે ત્રણ પિંડને સ્થાપન કરવા કાગડાને બોલાવવાનો મંત્ર આ પ્રમાણે—“ ઐં તુળ્લવ્રહ્મણે સુરાય અસુરેંદ્રાય એહિ એહિ હિરણ્યપુન્ડરીકાય સ્વાહા ” પિંડને મંત્રિત કરવાનો મંત્ર આ પ્રમાણે—“ ઐં તિરિટિ મિરિટિ કાકપિન્ડાલયે સ્વાહા । ” દેશ કાળની - પરીક્ષાને માટે પહેલા પિંડનું નામ વૃષભ જાણવું, બીજા પિંડનું નામ તુરગ ધારવું અને ત્રીજા પિંડનું નામ હસ્તી ધારવું. પછી કાગડો આવીને જો વૃષભ પિંડને ગ્રહણ કરે તો ઉત્તમ કાળ જાણવો, તુરગ પિંડને ગ્રહણ કરે તો મધ્યમ વર્ષ થાય અને ત્રીજા હસ્તી પિંડને ગ્રહણ કરે તો મોટો રાજવિગ્રહ થાય વરસાદનું જ્ઞાન થવા માટે પહેલા પિંડ પર જળ નાખવું, બીજા પિંડ પર માટી નાખવી અને ત્રીજા પિંડ પર ફાયલા નાંખવા તેમા કાગડો આવીને જળવાળો પિંડ ગ્રહણ કરે તો શીઘ્ર વરસાદ થાય, માટીવાળો પિંડ ગ્રહણ કરે તો પદ્મ દિવસ પછી વરસાદ થાય અને ફાયલાવાળો પિંડ ગ્રહણ કરે તો વરસાદ ન થાય.

“ ॐ નમો મગવન્તો ગોયમસામિસ્ત સિદ્ધસ્ત પુદ્ગલસ્ત
અક્ષીણમદ્વાજસ્ત મગવન્ ! માસ્કરીય(યાં) મિયં
આનય આનય પૂરય પૂરય સ્વાહા । ”

આશ્વિન માસની શોદશની રાત્રે ઉપવાસ કરીને ધૂપ કરવે-
ખવાપૂર્વક આ મંત્રનો એક કલ્પર ભપ
ગોત્રમીજ્ઞાન કરવે. પછી પૂર્ણિમાને દિવસે પ્રાતઃકાળે
એક પાત્રમાં શ્રીગોત્રમસ્વામીની વરણ
પાકુકા આલેખવી. પછી તેની ભક્તિપૂર્વક સુગંધી દ્રવ્યોથી
પૂજા કરવી જે પાત્રમાં પાકુકા આલેખી હોય તેને વસ્ત્રથી ઢાંકી
રાખવું. જ્યાં સુધી આ વિધિ કરાય ત્યાં સુધી ભિલાડીને ભેળવી
નહીં પછી ભિક્ષાનો સમય થાય ત્યારે તે પાત્રને હાથ ભિક્ષાને
માટે હાતાર મહાભાવકને ઘેર જવું. ત્યાંથી જે પ્રાપ્ત થાય તેના
પર વિચાર કરવો, તે આ પ્રમાણે—જે ભિક્ષા આપનારી સ્ત્રી
સોભામ્યવતી અને યુગ્મવતી હોય તો આમળતું વર્ષે સાકર થાય
તથા માનવની ઘણી પ્રાપ્તિ થાય. જો તે ઘેરથી જોવો હંતર મળે
કે ‘ આ સમય ભિક્ષાનો નથી ’ તો આમળના વર્ષે દુકાળ
જાણવે. વિલંબે હાન કરે તો વરસાદ પણ વિલંબે વરસે. જો તે
ઘરમાં (ઘરના માણસો વચ્ચે) કલેશ હતો હેખાય તો રાજાઓ
વચ્ચે યુદ્ધ થશે. જોમ જાણવું હાન કરતી વખતે પાત્રનો કે
કાંકનો ભગ થાય તો છત્રભગ થાય. જોમ જાણવું જો હાન
આપનારી સ્ત્રી વિકળ અંગવાળી કે રોતી રોતી ભિક્ષા આપે તો
રોગાક્રાંતિનો ઉપદ્રવ થાય. આ ગોત્રમીજ્ઞાન જેવા તેવા
મનુષ્યને કહેવા લાયક નથી અથવા તો તે (પૂર્ણિમાને) દિવસે
લોક જે વચન બોલે તેને અનુસારે શુભાશુભ ફળ વર્ષના

આ પ્રમાણે જુદિપૂર્વક શકુનોનો વિચાર કરી વર્ષનું ફળ કહેવા લાયક છે, કે જેના વિકાસથી પૃથ્વી પર સર્વ અર્થને સાધનાર ઘણા ધનની પ્રાપ્તિ થાય છે તથા જેના મનમાં આ વર્ષ-પ્રબોધ (મેઘમહોદય) નામનું શાસ્ત્ર સ્ફુરાયમાન હોય એવા પ્રકાશવાળા ગુણોવડે નિપુણ પુરુષ રાજાઓને પણ માનવા લાયક થાય છે આ ગ્રંથમા આ શકુનનું નિરૂપણ કરનાર તેરમો અધિકાર પૂર્ણ થયો છે. તથા આ ગ્રંથમા એકવીશ દ્વાર છે તે પણ પૂર્ણ થયા છે શ્રી સ્થાનાગ સૂત્રના વિષયભૂત એવા વર્ષપ્રબોધના જ્ઞાનને માટે જે આ પ્રકરણ મે (મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘ વિજયજીએ) રચ્યું છે તેનો લક્ષિતપૂર્વક પૃથ્વી પર વિસ્તાર કરી જે પુરુષ શ્રી જ્ઞેનદર્શનને દીપાવે તે શાશ્વતી જ્ઞાન-લક્ષ્મીને પામી સુખી થાય

વિસ્તાર પામેલા પ્રભાવવાળા શ્રીમાન તપગચ્છના નાયક
શ્રી વિજયપ્રભસૂરિ નામના આચાર્ય દેદી
ગ્રંથકારની પ્યમાન હતા. તેના પદ્મરૂપી કમળને વિક
પ્રશસ્તિ સ્વર કરવામા સૂર્ય સમાન અને પોતાના
તેજથી સૂર્યને પણ છતનાર એવા શ્રી
વિજયરત્નસૂરિ નામના આચાર્ય થયા વિશ્વને પ્રકાશિત
કરવાવાળા તેમના શાસનમા દેવતાઓને પણ સેવવા લાયક
એવા શ્રી કૃપાવિજયજી નામના વિદ્વાન થયા તેમના શિષ્ય
શ્રી મેઘવિજય નામના ઉપાધ્યાય થયા તેમણે આ ગ્રંથ સુકૃતના
લાભને માટે કર્યો છે આ ગ્રંથમા કોઈ કોઈએ અતિશય રસ-
પૂર્વક કહેવા લાયક પ્રાચીન શ્લોકોવડે તથા કોઈ કોઈએ શ્રવણ
કરવા લાયક નવીન શ્લોકોવડે તથા સત્પુરુષોને મધ્યે પ્રમાણ-
રૂપ થવા માટે કોઈ સ્થાને મનોહર એવી ઉચિત લોકોક્તિવડે

આ શ્રમ સંપૂર્ણ થયો છે શ્રીજિનેશ્વર ઉપર શ્રદ્ધા રાખનાર
જ્યારે જનોને ઉચિત છે કે આ શ્રવનો આદર કરે. આ વર્ષ
પ્રબોધ નામના મૂળ શ્રમમાં અત્યુદ્ધત સ્થોત્રની ગણતરીએ
સાઘત્રણ હજાર સ્થોત્ર છે જ્યાં મુખી મેરુપર્વત પ્રવર્તમાન
રહે, ત્યાં મુખી આ શ્રમ પણ પ્રવર્તમાન રહે. આ શ્રમમાં
મે કોઈ પણ પુનરુક્ત, અમુક્ત કે હુકમત કહ્યું હોય તે તે
સમસ્તને માની પુરુષે શુદ્ધ કરી લેવું જોવી હાથ જોડીને મારી
પ્રાર્થના છે જે મેરુનો પણ વિજય કરવા ચોક્કસ થઈ જાય પછી
અલગનીય છે, તમા જેની ભુદિ મેરુની જેમ અલગ છે તેવો
શિશ્ય મે મેરુવિજય નામના કવિ આશા પર લલિતમાન હોવાથી
મને રૂચે છે ચોભાવાળા બાળકને કાવો વર્ષના બોધ માટે
બાળકનું પાલન તથા હિત કરી આ શ્રમ શુરૂપણને ધારી.

પ્રતિ મે તપગચ્છના નામક મહોપાધ્યાય મે

મેધવિજયજી ગણિતી રમેલા આ વર્ષ પ્રબોધ

અથવા મેધમહોદય નામના શ્રવને વિષે

શુકનનિરૂપણ નામનો તેરમો

અધિકાર પૂર્ણ થયો.

શ્રીરત્ન । મધ્યમરત્ન । શુભમસ્ય ।

ધ્રુવાંક

મેપાદિ સક્રાન્તિ જે દિવસે જેસે તે દિવસના બધા ધ્રુવાક-જેવા કે-સક્રાન્તિનો, તિથિનો, વારનો, નક્ષત્રનો આ બધાના ધ્રુવાકનો સરવાળો કરીને પછી છઠ વસ્તુનો ધ્રુવાક મેળવીને ત્રણથી ભાગ દેવો આમ કરતા જે ૧ વધે તો સરતી, જે વધે તો સમ અને ૦ વધે તો જરૂર મોઘી થશે. [મત્રમહોદધિના આધારે]

વસ્તુ	ધ્રુવાક	વસ્તુ	ધ્રુવાક	વસ્તુ	ધ્રુવાક
સુવર્ણ	૬૬	આપ્રીણ	૧૬૨	તુવેર	૭૨
ચાદી	૮૧	તલ	૫૩	મગ	૫૧
પીતળ	૫૬	સરસવ	૮૮	ચણા	૫૬
લોહ	૫૪	રાઈ	૭૭	જુવાર	૧૦૦
સીસુ	૬૦	કપૂર	૧૦૨	હીંગ	૬૨
કાસુ	૧૨૭	અશ્વ	૮૭૦	કથીર	૬૭
તાબુ	૧૦	હાથી	૬૪	કુકુમ	૨૫
મોતી	૬૫	લેસ	૬૨	હરડે	૭૩
કપાસ	૧૨૭	ગાય	૭૭	છરૂ	૭૦
સુતર	૬૪	બળદ	૮૭	કુલ	૬૨
કાપડ	૧૦૦	બકરી	૬૦	કાગળી	૨૦
ઘી	૫૦	હિંટ	૮૫	સાળ	૧૬૫
તેલ	૧૦	ચોખા	૧૭	સોપારી	૨૦૪
મીઠું	૫૬	ચોખા	૮૭	ગીરી	૮૩
ખાડ	૧૦૨	જવ	૫૭	સૂઠ	૧૦૦
સાકર	૧૦૩	ઘઉં	૧૪	મછા	૧૪૪
ગોળ	૪૦	અડદ	૮૦	નારીયેળ	૭૮
				ખારેક	૧૪૪

સંક્રાંતિ	ધ્રુવાંક	વાર નક્ષત્ર	ધ્રુવાંક	નક્ષત્ર	ધ્રુવાંક
મેષ	૪૭	શુક્ર	૨૪	વિશાખા	૩૨૦
વૃષભ	૮૪	ચાન	૧૪	અનુરાધા	૪૬૩
મિથુન	૬૬	અશ્વિની	૧૦	ઝરેષ્ઠા	૫૫૬
કર્ક	૧૦૬	ભરણિ	૧૦	મૂળ	૫૫૨
સિંહ	૧૨૫	કૃત્તિકા	૬૬	પૂ. બા.	૧૪૨
કન્ન્યા	૧૦૨	શરદ્ધિ	૫૬	ઉ. બા.	૪૨૦
તુલા	૧૪૦	મૃગશીર્ષ	૨૦	અવલ	૫૫૦
વૃશ્ચિક	૧૪૪	આર્દ્રા	૮૬	ધનિષ્ઠા	૭૩૬
ધન	૧૪૪	પુનર્વસુ	૨૧	શતભિષા	૫૭૬
મકર	૧૬૮	રુધ્ર	૬૪	પૂ. બા.	૨૭૫
કુંભ	૧૬૦	અશ્લેષા	૧૩૫	ઉ. બા.	૧૨૬
મીન	૧૮૦	મઘા	૧૫૦	રેવતી	૨૫૬
વાર				તિથિ	
રવિ	૪૦	પૂ. હા.	૧૨૦	એકમ	૧૮
અંક	૫૦	ઉ. હા.	૭૨	દ્વિતીયા	૨૦
મંગળ	૫૭	કર્ક	૩૩૪	તૃતીયા	૨૨
બુધ	૭૨	ચિત્રા	૨૧	ચોથ	૨૪
બુદ્ધસ્પતિ	૬૨	સ્નાતિ	૨૧૦	પંચમી	૨૬
શુક્ર	૨૫	હસ્તમી	૧૭	ઓઠમ	૬
સપ્તમી	૨૩	અંકાદશી	૧૫	ઓર્ધ્વમાસી	૧૬
અષ્ટમી	૨૧	આદ્યશી	૧૩	અમાવાસ્યા	
નોમી	૧૬	ત્રયોદશી	૧૧		

ભાવી રૂપ

યાને

તેજમંદીનું સ્વરૂપ

વિધયાનુક્રમ

નંબર	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	વર્ષના શબ્દોનું ફળ.	૪૭૧
૨	રાશિ પરના શુભનું ફળ.	૪૭૨
૩	ભદ્રલું ફળ અધિકાર.	૪૭૪
૪	અદ્રભદ્રલું અને વાર ફળ.	૪૭૫
૫	માસ અદ્રભદ્રલું અધિકાર.	૪૭૬
૬	સૂર્યભદ્રલું અને વાર ફળ.	૪૭૭
૭	સૂર્યભદ્રલું માસ સમયે વિચાર.	૪૭૮
૮	ભદ્રલું અને નક્ષત્રયોગ વિચાર.	૪૭૯
૯	આઠીમાં વધવટના યોગ.	૪૮૦
૧૦	મિહોના શેરોની માટી વધવટના સંયોગ.	૪૮૨
૧૧	લી, તેલ, બેળ વિવેક તેજમલી વિચાર.	૪૮૪
૧૨	સંકાંતિવિચાર.	૪૮૭
૧૩	સંકાંતિ અને વાર ફળ અધિકાર.	૪૮૮
૧૪	સંકાંતિ સમયે અદ્રની રાશિનો વિચાર.	૪૮૯
૧૫	અકોની ગતિ.	૪૯૨
૧૬	શનિદેવ વિચાર.	૪૯૩
૧૭	રાહુફળ વિચાર.	૪૯૫
૧૮	રાશિ ઉપર કોકળ ભેટા અકોનું ફળ.	૪૯૫/૧
૧૯	ઉદય અસ્ત અક ફળ અધિકાર.	૪૯૬
૨૦	વક્રોમાર્ગે અક ફળ અધિકાર.	૪૯૭
૨૧	અકોનું નક્ષત્ર ફળ.	૪૯૮
૨૨	વસ્તુઓની રાશિનો વિચાર.	૪૯૯
૨૩	અદ્રદર્શન ફળ.	૪૯૯
૨૪	જાન્યુ માસમાં અદ્રદર્શન.	૪૯૯

*તેજમંદીનું સ્વરૂપ

વર્ષના રાજનું ફલ

૧ વર્ષનો રાજ રવિ હોય તો ધી, ગોળ, તેલ, અનાજ આષાઢ શુદ્ધ ૧ થી તેજ થાય એક જ મહિનામા સારી તેજ થાય સવત ૧૯૨૯, ૩૯, ૪૩, ૪૬, ૬૬, ૭૦, ૭૩ અને ૭૭મા એ યોગ બન્યો છે.

૨ વર્ષનો રાજ મંગલ હોય તો અનાજને સઘરવું અને આસો માસમા વેચવું ગોળ, ખારેક, કપાશિયા, લાદરવામા વેચવા સવત ૧૯૨૫, ૨૮, ૩૨, ૩૫, ૩૮, ૫૨, ૫૫, ૫૮ અને ૬૨મા એ યોગ બનેલા છે

૩ વર્ષનો રાજ બુધ હોય તો ધી, તેલ, કપાશિયા, ગોળ, મેરડા, ખાંડ વેચવાથી લાભ થાય સોધવારી થતી જાય. ૫૫ થી વેચનારને લાભ થાય સવત ૧૯૩૧, ૪૮, ૫૮ અને ૫૫મા એ યોગ બન્યો છે

૪ વર્ષનો રાજ શુક્ર હોય તો ધાન્યનો સથલ કરવો માદરવામા વેચવાથી લાભ થાય ગોળ, ઘઉં, તેલ, ખાંડ, કપાશિયા, હળદર સસ્તાં થાય સવત ૧૯૨૦, ૨૪, ૩૪, ૪૧, ૪૪, ૪૭, ૬૧, ૬૪, ૬૮, ૭૧ અને ૭૫મા એ યોગ બન્યો છે

૫ વર્ષનો રાજ શનિ હોય તો ધાન્ય મોઢું થાય શ્રાવણમા અથવા માગશરમા વેચવાથી લાભ થાય. સવત ૧૯૨૬,

* વિદ્વાન જ્યોતિષી પ. મીઠાલાલ બ્યાસરચિત અનુભવસિદ્ધ ભાવીકૃષ્ણ હિદી-અથવા ગુજરાતી ભાષાંતર.

૩૩, ૩૬, ૩૭, ૪૦, ૫૦, ૫૩, ૬૩ અને ૬૭માં જે ચોર જન્મે છે

૬ વર્ષનો રાજ્ય ચક્ર હોય તો ધાન્યનો સમૃદ્ધ કરવેલો ભાદરવા તથા આસોમાં લાભ થાય. સવત ૧૬૨૨, ૪૨, ૪૫, ૪૬, ૫૬, ૬૮, ૭૨ અને ૭૬માં આ ચોર જન્મે છે.

૭ વર્ષનો રાજ્ય ચક્ર હોય તો ધાન્યનો સમૃદ્ધ કરવે આસો કાર્તિકમાં વેળવાથી લાભ થાય.

રાશિ પરના ગુરુનું ફળ

૧ મેષ રાશિ પર ગુરુ આવે ત્યારે વૃદ્ધિ વધી વર્ષમાં મુકાળ થાય. સોનું, ચાંદી, તાંબુ અને કપાસમાં પ્રથમ ત્રણ માસ મુખી મદી થાય છે. ભાદરવા માસમાં ચોખા, ઘી, વર્ષમાં મદી થાય અને આસોથી ફાગણ ૭ માસ તેલ થાય. કાર્તિક તથા માગશીરમાં રૂ અને જનાજમાં તેલ થાય.

૨ વરુણ રાશિ પર ગુરુ આવે ત્યારે ધાન્ય તેલ થાય. બી, તેલ ચેત્ર માસમાં મિઠા થાય. જ્યેષ્ઠ માસમાં મિઠા થાય. રૂમાં જોકે વર્ષમાં જોકેસો ટકા તેલ થાય. આ ચોર ૧૬૩૮, ૫૦, ૬૨ અને ૭૪માં થયે છે.

૩ મિથુન રાશિ પર ગુરુ આવે ત્યારે રૂમાં ૫૦ ટકાની મદી થાય છે. સવત ૧૬૩૬, ૫૧, ૬૩ ૭૫ અને ૮૭માં જે ચોર જન્મે છે. સોના ચાંદી, બી, તેલમાં પાંચ માસ મુખી તેલ રહે, માગશીરમાં ખસીક કરી વૈશાખમાં વેળવાથી સારા લાભ થાય.

૪ કેર્ક રાશિ પર ગુરુ આવે ત્યારે વધવડે સો ટકાની તેલ થાય છે, અને વક્રી વર્ષ મિથુન પર આવે ત્યારે મદી થાય.

છે સંવત ૧૯૪૦, ૫૨, ૬૪, ૬૬ અને ૮૮માં એ યોગ બન્યો છે.

૫ સિંહ રાશિમા શુક્ર આવે ત્યારે આઠ મહિના સુધી ઘટવધ થઈ ૩ મંદી થાય છે સંવત ૧૯૪૧, ૫૩, ૬૫, ૭૭ અને ૮૯માં એ યોગ બન્યો છે ધી, તેલ, અનાજ સર્વ ચીજ આઘાત માસમા વધારે સસ્તી થાય છે

૬ કન્યા રાશિ પર શુક્ર આવે ત્યારે ચાર માસમા ૩૫ પ૦ ઘટે છે એ યોગ સંવત ૧૯૪૨, ૫૪, ૬૬, ૭૮ અને ૯૦માં બન્યો છે સર્વ વસ્તુ મંદી રહે, સુકાળ વર્તાવે

૭ તુલા રાશિ પર શુક્ર આવે ત્યારે ધાન્યનો સગ્રહ રવો વર્ષના અતમા લાભ થાય સંવત ૧૯૪૩, ૫૫ ૬૭, ૭૯ અને ૯૦ મા એ યોગ બન્યો છે

૮ વૃશ્ચિક રાશિ પર શુક્ર આવે ત્યારે પાચ માસ સુધી ૩, સોના, ચાંદી, ધીમા તેજ રહે છે. સંવત ૧૯૪૪, ૫૬, ૬૮, ૮૦ અને ૯૨ મા અને ૨૦૦૨ માં આ યોગ બન્યો છે

૯ ધનુ રાશિ પર શુક્ર આવે ત્યારે ગોળનો પાક ઘણો થાય છે, તે સસ્તા ભાવમાં ખરીદવાથી મકરનો શુક્ર થાય ત્યારે ખમણો લાભ થાય છે કાર્તિક માસમા ધી ખરીદ કરી ચૈત્રમા વેચવાથી સારો લાભ થાય એ યોગ સંવત ૧૯૪૫, ૫૭, ૬૯, ૮૧ અને ૯૩ મા બન્યો છે

૧૦ મકર રાશિ પર શુક્ર આવે ત્યારે ૩મા વધઘટ થઈ મંદી થાય સંવત ૧૯૪૬, ૫૮, ૭૦ અને ૯૩ મા આ યોગ થયો છે મકર રાશિ પર શુક્ર વધી થાય અને કુંભ રાશિ પર શનિ વધી હોય, અથવા બને ગ્રહો સાથે વધી થતા હોય તો ૩મા મોટી મંદી થાય

૧૧ કુંભ રાશિ પર શુક્ર આવે ત્યારે ૭ મહિના રૂમ તેજ યજ્ઞ પછી મહી થાય. આવજુ માસમા જનાજ ખરી કરી પિય માસમા વેચવાથી લાભ થાય.

૧૨ મીન રાશિના શુક્રમા સર્વ સદૈવ સ્ત્રીજમાં મહી થાય રૂમાં પાંચ માસ સુખી તેજ થાય. તલ, તેલ, લીમાં મહી થાય જા યોગ સવત ૧૬૭૬, ૪૮, ૬૦, ૭૨ અને ૮૪ માં યમી જે પ્રથમ પાંચ માસ જનાજ મિંદુ થાય, પછી સસ્તુ થાય સોંજવારીમા ખરીદ કરીને ધાન્ય, ચી, તેલ વગેરે આવજુ સુ પુનમે વેચવાથી લાભ થાય. જાપાદ ને આવજુ માસમા મોજવારી થાય. મીન રાશિ પર શુક્ર વહી થાય તે મીન રાશિ પર વહી રહે ત્યાં સુખી રૂમાં તેજ થાય, અને કુંભ રાશિ પર જાય ત્યારે મહી થાય.

ગ્રહજુ ફળ અધિકાર

૧ સૂર્ય કે ચંદ્ર ગ્રહજુ ને ફેશમાં થાય તે ફેશમાં તેજ ફળ મળે છે

૨ સૂર્ય કે ચંદ્ર ગ્રહજુ જાણુ થાય તો તેજ ફળ નીસ દિવસમાં મળે છે

૩ સૂર્ય કે ચંદ્ર ગ્રહજુ પીણા જાગતુ હોય તો તેજ ફળ જોડ માસમાં મળે છે

૪ સૂર્ય કે ચંદ્ર ગ્રહજુ જાડયા જાગતુ હોય તો તે માસમાં ફળ જાપે છે

૫ સૂર્ય કે ચંદ્ર ગ્રહજુ મૌઝા જાગતુ થાય તો ચાર માસમાં ફળ મળે છે

૬ ચંદ્રગ્રહજુ મયા પડેલાં રૂના જાવ થયે છે, ગ્રહજુ પછી થાય છે

૭ સૂર્યગ્રહણ થવાનુ હોય તો રૂના ભાવ પહેલાં વધે.

અપવાદ-ગ્રહણ થયા પછી તે જ દિવસે વરસાદ થાય તો ગ્રહણની અસરમાં ફેરફાર થાય યા ઉલટસુલટ ફળ થાય.

ચંદ્રગ્રહણ અને વારફળ

૧ રવિવારે ચંદ્રગ્રહણ થાય તો વરસાદ ઓછો થાય. ઘી, ચાંદીમા મઢી થાય તે માટે પહેલેથી વેચવું તેલ વેચી દેવાથી લાભ થાય અર્થાત્ સસ્તું થાય ગ્રહણ થયા પહેલાં ભાવ ઘટી ગયા હોય તો પછી તેજ થાય

૨ સોમવારે ચંદ્રગ્રહણ થાય તો કપૂરનો નાશ થાય. ધાન્ય સંગ્રહ કરવાથી લાભ થાય આ યોગ સંવત ૧૯૨૩, ૨૮, ૩૩, ૩૬, ૪૮, ૫૫, ૬૧ અને ૭૮ માં જન્યો છે રૂમાં ૩૦-૩૫ ટકા તેજ થાય

૪ મંગળવારે ચંદ્રગ્રહણ થાય તો રૂ, સૂતરના ભાવ વધે છે સંવત ૧૯૯૦ મહા શુક્ર ૧૫ મંગળવારે આ યોગ જન્યો છે ફાગણ શુક્ર ૧૫ સુધીમાં ભરૂચ રૂના ભાવ ૧૮૦ થી વધીને ૨૧૮ થયા છે. લાલ વસ્તુમાં વિશેષ તેજ કરે

૪ જુધવારે ચંદ્રગ્રહણ થાય તો સુવર્ણ (સોનુ) સંગ્રહ કરવાથી લાભ થાય ચોખા, ઘઉં વગેરે અનાજ, રૂ, સોનું, પિત્તળ, ધાતુ તેજ થાય લાલ વસ્ત્ર સંગ્રહ કરવાથી લાભ થાય સંવત ૧૯૫૦, ૬૭, ૭૪ અને ૭૭ માં જો યોગ જન્યો છે

૫ ગુરુવારે ચંદ્રગ્રહણ થાય તો પીળી, લાલ અને સુગંધી વસ્તુ તથા તેલ સંગ્રહ કરવાથી લાભ થાય, રૂમાં તેજ થાય

૬ શુક્રવારે ચંદ્રગ્રહણ થાય તો ચાંદી, માતી, શ્વેત કાપડના ભાવ તેજ થાય રૂના ભાવમાં ચાર મહિના સુધી

મહી થાય, પછી તેલ માથ. સવત ૧૬૫૬, ૭૬ અને ૮૮ માં બે યોગ જન્મે છે.

૭ શનિવારે જલદ્રવ્ય માથ તો જલસી, જોરડા અને તેલમાં છ માસ પછી લાલ માથ. આ યોગ સવત ૧૬૪૧, ૪૪, ૪૮, ૫૬, ૬૦, ૬૪ અને ૬૮ માં જન્મે છે.

અપવાદ—સ ૧૬૬૧ માં પોષ સુદ ૧૫ શનિવાર પુનર્વસુ નક્ષત્રમાં જલદ્રવ્ય મળુ, ત્યારે જોકે માસ જગાઈથી તેલ, ઘી, જનાજ, ફમાં ચારી તેલ, સવાયા ભાવ થયા અને ઘ્રૂણુ થઈ ગયા પછી વડ જોકેમી વરસાદ થયો તેથી વધેલા આવેા થી ગયા છે ઘ્રૂણુની જસર પ્રથમ થઈ ગઈ સુવાર, જાપ્રીયુ વગેરે કાળી વસ્તુ તથા પીળા, લાલ વસ્તુ તથા તાંબુ વગેરે થાતુ સબક કરવાથી બે માસમા લાલ માથ.

સૂર્યઘ્રૂણુ થયા પછી પદ્મ દિવસે જલદ્રુ ઘ્રૂણુ માથ તો ૧૫ દિવસ જગાઈથી ઢોઢ માસ સુધી જાડીમાં ૪-૫ ટકાની તેલ માથ સવત ૧૬૫૬, ૬૦ માં આ યોગ જન્મે છે.

સુદ ૧૪ નો ક્ષય હોય અને તે દિવસે ઘ્રૂણુ માથ તો ફમાં મોટી મહી આવે. ફના ભાવ ફા. રપગુ હોય તો ૫૦ ટકા લગભગ બટે છે તેની જસર શરૂઆતથી ઢોઢ માસ સુધી રહે છે સવત ૧૬૫૫, ૭૬ અને ૮૮ ના ચેત્ર માસમાં આ યોગ જન્મે છે.

માસ શદ્રવ્ય માથ અધિકાર

૧ કારતકમાં જલદ્રવ્ય માથ તો અમુદમાં વિગ્રહ માથ.
૨ માગશરમાં જલદ્રવ્ય માથ તો ધાન્યમાં સાત મહિને લાલ માથ.

૩ પોષમાં ચદ્રગ્રહણ થાય તો રસકસ તેજ થાય, રૂમાં ૩૦ થી ૩૫ ટકા તેજ થાય.

૪ મહામાં ચદ્રગ્રહણ થાય તો રસ સંગ્રહવાથી શીઘ્ર લાભ મળે

૫ ફાલ્ગુનમાં ચદ્રગ્રહણ થાય તો રસકસ સંગ્રહવાથી આગળ ઉપર લાભ થાય સંવત ૧૯૫૦, ૫૨, ૬૮ અને ૮૮ માં આ યોગ થયો છે

૬ ચૈત્રમાં ચદ્રગ્રહણ થાય તો ચોમાસામાં દુકાળ થાય.

૭ વૈશાખમાં ચદ્રગ્રહણ થાય તો સર્વ જાણુસ મોંઘી થાય. રૂમાં ૨૫ થી ૩૦ ટકા આશરે તેજ થાય સંવત ૧૯૪૮ માં આ યોગ બન્યો છે

૮ જ્યેષ્ઠમાં ચદ્રગ્રહણ હોય તો રૂ અને અનાજ ખરીદ કરી સંગ્રહ કરવાથી લાભ થાય સંવત ૧૯૨૦, ૫૬ અને ૬૬ માં આ યોગ બન્યો છે

૯ આષાઢમાં ચદ્રગ્રહણ થાય તો રસકસ તેજ થાય રૂમાં ૨૦-૨૫ ટકા તેજ થાય

૧૦ શ્રાવણમાં ચદ્રગ્રહણ થાય તો સર્વ વસ્તુ મોંઘી થાય રૂમાં ૪૦-૫૦ ટકા તેજ થાય.

૧૧ ભાદરવામાં ચદ્રગ્રહણ થાય તો ધાન્ય વેચી રસનો સંગ્રહ કરવો. રૂમાં ૨૦-૨૫ ટકા તેજ થાય

૧૨ આસોમાં ચદ્રગ્રહણ થાય તો કપાસ, રૂ, સૂતર વગેરે મોઘા થાય રૂમાં ૪૦-૫૦ ટકા વધે.

સૂર્યગ્રહણ અને વારફળ

રવિવારે સૂર્યગ્રહણ થાય તો ધી, તેલ, ખાંડમાં અઢી

મહિના મુખી લાવ વધતા બાલ આ ચોત્ર સવત ૧૬૨૭
અને ૬૮ માં જન્મે છે

મંજળવારે સૂર્યચક્રણ થાય તો બાર મહિના મુખી
સર્વ વસ્તુમાં તેજ થાય. કપાસ તથા સફેદ વસ્તુનો સંગ્રહ
કરવાથી જે મહિના પછી લાલ થાય સવત ૧૬૨૪ ના
જાદરવામાં, ૨૮ ના માગશરમાં, ૭૧ ના ચૈત્રમાં, ૪૭ ના
જાવાહમાં આ ચોત્ર જન્મે છે રૂ, સૂતર, કાપડ, બાંધી, મેળ,
ખાદ, બી, ઘઉં, ઘાખા વગેરેમાં તેજ થાય છે જે ખાસમાં
લાલ થાય છે

શનિવારે સૂર્યચક્રણ થાય તો લાલ, ખીળી વસ્તુમાં
તેજ થાય આ ચોત્ર સવત ૧૬૭૧ ના અસી અને ૫૪ ના
માહ માસમાં જન્મે છે

સૂર્યચક્રણ થાય ત્યારે ૫૬૨ દિન અમાઈથી રૂમાં
મદી થાય. ચક્રણ અગાસ હોય તો પૂરુ અને અધૂરુ હોય
તો જોણું રૂળ મળે. સૂર્યચક્રણને દિવસે અતિપાત ચોત્ર હોય
તા રૂમાં વિશેષ તેજ કરે.

સોમવારનું સૂર્યચક્રણ થાય તો બી, તેલ, જનાલ, જાદ, જાદી
વગેરે કાળી વસ્તુ સંગ્રહ કરવાથી લાલ થાય.

બુધવારે સૂર્યચક્રણ થાય તો બુબાર, બાબરી, મં,
જણા વગેરે ખાન્ન તથા કપાસ, કપડાં, લૂગાં, અગ્રીલ
વગેરેમાં જે માસ પછી લાલ થાય.

સૂર્યચક્રણ થાસ સજાથી વિચાર

કાર્તિક માસમાં સૂર્યચક્રણ થાય તો મુનિશ્વ-મુકાળ થાય.
માગશરમાં થાય તો રસકસના થાય વધે.

પોષ માસમાં થાય તો ધાન્ય તેજ થાય

મહા માસમાં થાય તો મધ્યમ ફળ થાય

ફાલ્ગુન માસમાં થાય તો ધાન્ય ઘટુ તેજ થાય.

ચૈત્રમાં થાય તો સોનું અને અનાજનો સંઘરો કરવાથી
જલ્દી લાભ થાય

વૈશાખમાં હોય તો કપાસ, રૂ, સૂતર, કાપડ, તલ, તેલ
સંગ્રહ કરવાથી લાભ થાય

જેઠ માસમાં થાય તો અનાજ અવશ્ય સંગ્રહવું.

આષાઢમાં થાય તો દુર્ભિક્ષ, રાજ્ય-વિગ્રહ થાય

શ્રાવણમાં થાય તો ધાન્ય વેચવું, જેથી લાભ થાય

ભાદરવામાં થાય તો મુકાળ થાય

આસો મહિનામાં થાય તો ધી, તેલના ભાવ વધે

ગ્રહણ અને નક્ષત્રયોગ—વિચાર

સૂર્ય કે ચંદ્રગ્રહણ પુનર્વસુ નક્ષત્રમાં થાય તો ચોખાના
ભાવ વધે રૂ, કપાસના ભાવ વધે.

પૂર્વાશ્લેષ્ણીમાં થાય તો રૂ, સૂતર, કાપડ તથા સર્વ
પ્રકારના તેલના ભાવ વધે.

ઉત્તરાશ્લેષ્ણીમાં થાય તો ચોખામાં તેજ થાય

હસ્ત નક્ષત્રમાં થાય તો ચોખા અને ચણાના ભાવ વધે.

વિશાખામાં થાય તો રૂ, અડદ, ચણા અને લાલ વસ્તુના
ભાવ વધે

અનુરાધામાં થાય તો ચોખા, મકાઈ, જુવાર, તલમાં
તેજ થાય.

જ્યેષ્ઠામાં ગ્રહણ થાય તો તાંબુ વગેરે મોંઘું થાય

અવધુ નક્ષત્રમાં અહુધુ માય તો ઘઉં વગેરે જનાજ
મીઠાં માય.

રેલિષ્ઠી નક્ષત્રમાં સૂર્યઅહુધુ માય તો કપાસ, કે
મૂતરના જાવ તેજ માય.

મૂળ નક્ષત્રમાં સૂર્ય કે ચક્રઅહુધુ માય તો રૂ, કપાસના
જાવ તેજ માય.

ચાંદીમાં વધવાટના યોગ

શુક્ર પશ્ચિમમાં અસ્ત માય તો ચાંદી પ્રારબમાં તેજ કરે છે.
કુજ શશિનો યનિ ચાંદીમાં તેજ કરે છે
ગુહ, શુક્રનો પરસ્પર વેધ માય તો તેજ કરે છે
ગુહ, શુક્ર કે શુક્રમાંથી કોઈ પ્રક અસ્ત માય ત્યારે
ચાંદીમાં તેજ માય છે

મગળ ધન શશિ પર આવે ત્યારે ચાંદીમાં તેજ માય.
મગળ વહી માય ત્યારે ચાંદીમાં તેજ માય છે
ગુહ વહી ગળને અસ્ત માય ત્યારે ચાંદીમાં તેજ માય.
પહેલે દિવસે જ ચાંદી ઘડીને પછી જાવ વધતા બધ છે. જે
ત્રણ ટકા તેજ માય છે,

મુઠ એકમ ને ગુહવાર હોય તો ચાંદીમાં મદી માય છે
ચૈત્ર મુઠ એકમ ગુહવારી હોય તો અવશ્ય જે ત્રણ
ટકા ઘટે છે સ ૧૬૫૮ જાક, ૧૬૬૦ જેક, ૧૬૬૨
માત્રર મુઠ ૧ ગુહ, ચાંદી ૧૫ ટકા બટી રૂ. ૬૫) ના
રૂ. ૫) નો જાવ થયો છે

ગુહ મીન શશિ પર હોય તો ચાંદીમાં મદી કરે છે

ગુરુ વક્રી થાય તો આંદીમાં તેજ કરે છે

સિંહ અને કન્યાનો મગળ આંદીમા તેજ કરે છે.

સૂર્ય, બુધ એક રાશિ પર આવે ત્યારે આંદીમાં તેજ થાય.

સૂર્ય વરુણ રાશિ પર આવે ત્યારે આંદીમાં મંદી થાય.

સૂર્ય સિંહ રાશિનો હોય અને મગલ તથા ગુરુ વક્રી થતો હોય ત્યારે આંદીમાં તેજ થાય છે.

સૂર્ય ને શુક્ર કર્ક રાશિ પર હોય ત્યારે આંદીમા તેજ થાય.

મગળનો ઉદય આંદીમા તેજ કરે.

શનિ માર્ગી હોય તો આંદીમાં મંદી કરે.

શુક્ર મીન રાશિ પર આવે ત્યારે આંદીમા શરૂઆતમાં તેજ થાય

શુક્ર મેષ રાશિથી ઉતરતા આંદીમાં તેજ કરે.

અદ્ર ને શુક્રનો પરસ્પર વેધ થાય ત્યારે આંદીમાં મંદી કરે.

બુધ ને શુક્રનો પરસ્પર વેધ થાય ત્યારે આંદીમા મંદી થાય.

રાહુ સાથેનો વેધ આંદીમા મંદીકર્તા છે

બુધ પશ્ચિમે અસ્ત હોય અને વક્રી હોય તે દાહથી અદ્રનો વેધ હોય તો આંદીમા તેજ કરે

મિથુન રાશિ પર રાહુ આવે ત્યારે આંદીમા મોટી મંદી થાય (અગાઉથી જ વેચવી જોઈએ)

કર્ક સંક્રાંતિ શનિવારી હોય તો સોના આંદીમા મંદી થાય (મંદીમા ખરીદવાથી આગળ ઉપર લાભ થાય)

રવિવારે અદ્ર શરૂ થાય તો આંદીમા મંદી થાય, માટે પ્રથ-

મમી વેળવી બેઈજો. સવત ૧૬૨૭ લાક, ૨૮ જાયાક, ૩૭
લાકરવે, ૩૬ માગશર, ૪૮ કાર્તિક, ૫૫ જાયાક, ૬૧ મહો,
૭૮ જાસોમાં જો ચોગ જન્મે છે જલ્દજી જાગલી શતરૂ
કે પાછલી શતરૂ, જાણુ, જાણુ કે જલ્દજીસ વગેરે જે
પ્રભાવે હોય તે પ્રભાવે જોણીવત્તી જલ્દજી જલ્દજી માય છે

સૂર્ય જલ્દજી મજળવારે માય તો જાંઘી, રૂ, સૂતર, કપડમાં
જને જોળ, જાંઘ, ધી, જોખામાં સાકાવાર મહિન્ય મુખી તેજ
રહે છે

તુલા રાશિ પર મજલ વહી માય તો સફેદ વસ્તુમાં તેજ
કરે શુક્રવારે જલ્દજીનો ઉદય (જલ્દજીન) માય તો રૂ
જને જાંઘીમાં તેજ માય

સોમવારી જાગવાસ્વા જાંઘીમાં મહી કરે પડર દિન
જાગળ પાછળ મહી માય

શુક્ર માર્ગી માય તો જાંઘીમાં મહી કરે.

કુમ્ભ રાશિ પર શુક્ર જાવે ત્યારે જાંઘીમાં મહી માય.

શુક્ર પૂર્વમાં જસ્ત માય ત્યારે જાંઘીમાં મહી માય.

વૃશ્ચિક રાશિનો શનિ જાંઘીમાં મહી કરે.

જુલ, શુક્ર કે શુક્રનો ઉદય માય ત્યારે જાંઘીમાં મહી માય

શનિ માર્ગી માય ત્યારે જાંઘીમાં મહી કરે

મિહોના રોરોમાં મોટી વધવટના જાસ સ્ત મોજો.

જુલ સિંહ રાશિ પર જાવે ત્યારે રોરમાં મહી માય છે

જુલ જસ્ત માય ત્યારે રોરના લાગ જટે છે

કુમ્ભ રાશિનો શુક્ર માય ત્યારે પ્રારભમાં જાર માસ મુખી

વધવટ મહિને મહી માય છે કીકડી જેવા મોટા રોરમાં

૪૦૦ થી ૫૦૦ ટકા ઘટે છે. સંવત ૧૯૯૪ માં ૧૪૦૦ થી ઘટીને ૯૦૦ થયા છે. ત્યારબાદ બીજા ગ્રહોની અસર થતાં ભાવ સુધરીને ફરી ૧૫૦૦) થયા છે બીજી વાર ઘટીને ૧૦૦૦ થયા છે. મોટી વધઘટ થાય છે

કુભ રાશિનો શનિ થાય ત્યારે શેરના ભાવોમા તેજ થાય છે. કુભ રાશિના અંતમાં શનિ આવે એટલે ત્રણ ચાર માસ બાકી હોય ત્યારે શેરોના ભાવો દોઢગણા થાય છે. ડીફર્ડના ભાવ રૂ. ૧૫૦૦) થી વધીને રૂ. ૨૨૦૦) થયા છે. સંવત ૧૯૯૩ ના પોષ, મહા, ફાગણમાં આ યોગ બન્યો છે.

મીન રાશિનો શનિ થતાં શરૂઆતમા શેરના ભાવો ઘટે છે (કુભ રાશિના અંતમાં વધેલા ભાવો ઘટે છે)

બુધ વક્રી થાય ત્યારે શેરમા તેજ થાય

શુક્ર ધન રાશિ પર આવે ત્યારે શેરમા તેજ થાય

કર્ક રાશિનો શુક્ર શેરમા તેજ કરે છે. શુક્ર કુભ રાશિનો હોય અને તે સમયે શનિ અસ્ત હોય તો શેરમાં મહી કરે

શનિ વક્રી ધનરાશિ ઉપર થાય તો પહેલાં શેરોમા મહી થાય, પછી તેજ થાય અને પાછળથી મહી થાય

શનિ વક્રી તુલા રાશિ પર આવે ત્યારે બે માસ તેજ થાય, પછી મહી થાય

સુદ ૧૫ શુક્રવારી હોય તો શેરમાં તે દિવસે જ સારી તેજ થાય

શનિ વક્રી થાય ત્યારે શેરમા ૨૦૦-૨૫૦ ટકાની તેજ થાય.

પચક નક્ષત્ર (કુભના અંદ્રમાં) ૫૦ ઘડી પછી બેસે

જાને મેખનો જાદુમા પશુ રાત્રે જોસે તો ચોરના ભાવ જો
માસ સુધી વધીને તેલ થાય.

મીન રાશિમાં સૂર્ય, જુલ લેગા થાય ત્યારે ચોરના ભાવ ઘટે
કુલ રાશિના સૂર્ય-કુલ સક્રાંતિમાં ચોરના ભાવ વધે.
કુલ રાશિનો જુલ કે શુક થાય ત્યારે ચોરમાં મદી આવે.
કુલ રાશિનો મજળ થાય ત્યારે ચોરમાં સારી તેલ થાય.
રાહુ જાને જાદુના ચોરમાં ચોરમાં જો દિવસ મદી થાય.
જુલ, શુક જાયવા શુક વડો હોય જાને સૂર્ય સાથે
જુલ થાય ત્યારે ચોરમાં પહેલેથી તેલ થાય. કુતિ થયા માં
ધીમે ધીમે ભાવ ઘટતા જાય.

ચાંદ્ર જાને મજળ, ચાંદ્ર જાને શુક, રાહુ જાને શુક
શુક જાને કેતુ, શુક જાને મજળ જોડત્ર થાય ત્યારે ચોરના
ભાવોમાં તેલની કે મદીની જાસર જરૂર થાય છે તે ટાંકમે
જાસરત વાતાવરણ જોઈ વેપાર કરવાથી જાણ થાય.

ધી, તેલ, યોગ વિષયક તેલમહી વિચાર

સુક ૨ જુલ, સુક ૭ રવિ, સુક ૧૦ શુક્રનાર હોય તો
ચોના આવે વધે છે આ યોગ ઘણીવાર મળે છે

જન રાશિ પર શુક આવે ત્યારે યોગની નિષજ ઘણી
થાય છે કાર્તિક માસમાં જી સંબંધ કરી ચૈત્રમાં વેલવુ
જોઈએ સવત ૧૬૪૫, ૫૭, ૬૮ તેમજ ૧૬૬૭ માં આ
યોગમાં યોગની નિષજ ઘણી જાણ જાણી મધુ ૧) ના
ભાવ ૨) હતા જાને મકર પર શુક આવતા જમણા
ભાવ થાય છે

મકા સુક ૧૫ તુ મકલુ હોય તો રસકસનો સંબંધ કર

વાથી લાભ થાય. આ યોગ સવત ૧૯૨૫, ૪૪, ૬૧, ૬૩ માં
જાન્યે છે

કાર્તિક વદ ૦)) નુ ગ્રહણ થાય તો ધીના ભાવ ઘટી જાય.
સંવત ૧૯૫૮, ૬૯ માં તેમ થયું છે

વૃશ્ચિક સંક્રાંતિ બુધવારી થાય તો ધાન્ય અને ધીના ભાવ
વધે શુક્રવારી થાય તો અનાજ તેજ થાય, રસકસમા મંદી થાય.

શુક્રવારી સંક્રાંતિથી ધી અને ચોખામાં મંદી થાય

સિંહ રાશિનો શુક્ર થાય ત્યારે ધીમા મોટી મદી આવે,
બગાળી મણુ ૧) ના ભાવ રૂા ૭૨) હોય તો ઘટીને રૂા ૫૨)
થાય લગભગ ૨૦ ટકા ઘટે.

પોષ સુદ ૧૫ નું ગ્રહણ રસકસ, રૂ, સૂતરમા તેજ કરે.

પોષ સુદ ૧૩ મગળવારી કે શનિવારી હોય તો ધી
અને ઘઉં સગ્રહ કરવાથી લાભ થાય

કુલસંક્રાંતિ શુક્રવારી થાય તો રસકસ તેજ થાય

મીન સંક્રાંતિ રવિ, મંગળ કે શનિવારી બેસે તો ધી,
રસકસ તથા રૂમા તેજ થાય શુક્રવારી હોય તો રસકસમા
મદી થાય

કર્ક રાશિનો શુક્ર, મીનનો શનિ, તુલાનો મગળ થાય તો
તે ગોળ, ધી, ધાન્યમા તેજ કરનાર છે

રવિવારે સૂર્યગ્રહણ થાય તો ધી, તેલ, ખાંડમા અઢી
માસમા લાભ થાય

વૃશ્ચિક રાશિના શુક્રમાં પહેલા પાંચ માસ સુધી સોના,
ચાંદી, ધી અને રૂમા તેજ થાય

મીન રાશિના શુક્રમા તલ, તેલ અને ધીમા મદી થાય,
પછી તેજ થાય સફેદ વસ્તુમા મદી થાય.

વર્ષનો રાજા રવિ હોય તો બી, ગોળ, તેલ, ધાન્ય ખાવાકે
મુદ ૧ થી જોક માસ તેણ રહે.

વર્ષનો રાજા જુધ હોય તો બી, તેલ, કપાસિયા, ગોળ,
જીરફા, ખાંક અગાઉથી વેળવામાં લાલ માથ અર્ધા ભાગ
મટતા થાય.

તુલાસકાંતિ મગળવારી થાય તો ગોળના ભાગ વધે.

વર્ષનો રાજા મગલ હોય તો ગોળ, ખારેક, કપાસિયાનો
સમક કરવો તે ભાદરવામાં વેળવો જોઈએ.

વર્ષનો રાજા શુક્ર હોય તો ગોળ, મઈ, તેલ, ખાંક,
કપાસિયા, કુળદરમાં મદી થાય.

દામજી મુદ ૧૫ રવિ, મગળ કે શનિવારી હોય તો મઈનો
સમક કરવો. જોત્ર માસમાં બી, મઈ, ઘાખામાં તેણ થાય.

જોત્ર માસમાં શુક્ર અને શનિ જોકન થાય તો બી, તલમાં
તેણ થાય.

વૃષભકાંતિ શનિ, રવિ કે મગળવારી થાય તો ગોળ, બી,
દે, સુવર કરિયાણાના ભાગ વધે. શુક્રવારી હોય તો મદી થાય.

સોમવારે સૂર્યમકલ હોય તો બી, તેલ, ખારેક અગાઉ
વસ્તુઓનો સમક કરવાથી લાભ થાય.

મકલમકલ શનિવારે થાય તો ગળસી, સરસવ, જીરફા,
તલ, ખાંક સમક કરવાથી છ માસ પછી લાભ થાય. આ સોમ
સવત ૧૬૪૨, ૪૪, ૪૮, ૫૬, ૬૦, ૬૩, ૬૮ માં જન્મે છે.

સૂર્યમકલ મગળવારે થાય તો ગોળ, ખાંક, બી, મઈ,
ઘાખામાં તેણ થાય.

કોઈ પણ પળવાડિયામાં દશમ કે તેરમ તિથિનો કમ
થાય તો બીના ભાગ વધે.

એક મહિનામા જે યોગ તૂટે તો ધીમા તેજ થાય અને યોગ વધે તો મંદી થાય.

ચૌદશની ઘડીઓથી પૂનમની ઘડીઓ વધે તો ધીમાં મંદી થાય.

કાર્તિક વદ ૧૦ શનિવારી અને મઘા નક્ષત્ર હોય તો ચાર માસમા ધીની તેજ થાય.

અમાવાસ્યાની ઘડીઓ કરતાં પૂનમની ઘડીઓ વધારે હોય તો ધીની તેજ થાય.

શુકલ પક્ષમા ફર વાર(સૂર્ય, મંગલ, શનિ)મા યોગ તૂટે તો પૂરા યોગ સમજવા કૃષ્ણ પક્ષમા યોગ તૂટે તો અર્ધા યોગ ધીની તેજ માટે સમજવા શુકલ પક્ષમા ચતુર્થી તૂટે તો ધીની તેજ થાય

પોષ વદ ૧૨ જ્યેષ્ઠા નક્ષત્ર અને બુધવાર હોય તો ધીની તેજ થાય

સંક્રાંતિ વિચાર.

સંક્રાંતિ સમય, જે વાહન, આયુધ, વસ્ત્ર, વિલેપન, ભક્ષ્ય, યાત્ર આદિનો સ્વીકાર કરે તે તે વસ્તુનો નાશ થાય એટલે ક્ષત્રવધ થઈ મોંઘી થાય.

સંક્રાંતિ પંદર મુહૂર્ત હોય તો ધાન્યના ભાવ વધે ૩૦ મુહૂર્તમા સાધારણ, ૪૫ મુહૂર્તમા મંદી થાય.

ગ્રહી સંક્રાંતિ રવિવારે થાય તો ધીના ભાવ વધે. મંગળવારે થાય તો ઘઉં તથા લાલ વસ્તુના ભાવ વધે.

સંક્રાંતિ સમય સૂર્ય તથા ચંદ્ર એકત્ર હોય તો ચાંદીના ભાવ વધે

સક્રાંતિ અને અભાવાશ્યા જ્યેષ્ઠવારી હોય તો આંદીના બાવ વધે

સક્રાંતિ સમય અદ્વમા ૧-૨-૪-૬-૭-૮-૧૦-૧૨ રાશિને ૫૨ હોય તો આંદીમાં તેજી થાય છે

સક્રાંતિ અને બારફળ અધિકાર

કાસ્તક માસમાં વૃશ્ચિક સક્રાંતિ સુખવારી હોય તો જનાબ ધીમા તેજી થાય. શુક્રવારી હોય તો જનાબમાં તેજી, રશ્મિ મહા થાય. શુક્રવાર હોય તો શી, ઘોષામાં તેજી થાય. રવિ, શુક્ર, શુક્ર કે મંગળવારી હોય તો રૂમા ૪૦-૪૫ ટક તેજી થાય.

ખન સક્રાંતિ ફૂર વારે (ચનિ, રવિ, મંગળવારે) લાગે તે કપાસ, સુવર, કાપડ, શી, વલ, તેલ, સોના વગેરેના બાવ તેજી થાય, જેથી પ્રથમ ખરીદનારને લાભ થાય

ખન સક્રાંતિ ચનિ, રવિ, સોમ કે મંગળવારે થાય તે રૂમાં ૪૦-૫૦ ટકા તેજી થાય.

ખન સક્રાંતિ શુક્રવારી હોય તો રૂમાં ૪૦ થી ૫૦ ટકા મહી થાય.

મકર સક્રાંતિ ચનિવારે થાય તો ખાન્ધ, ખાતુમાં તેજી થાય. રવિવારે હોય તો જનાબ, કપાસ વગેરે લાભ વસ્તુમાં તેજી થાય. સોમવારે હોય તો બુવાર બાજરી, બણા વગેરેની જેતીમાં તુકશાન થાય. મંગળવારે હોય તો ખાન્ધમાં તેજી થાય. પકર સુદર્વની હોય તો બાર-પાંચ માસ સુધી જનાબનાં બાવ વધતાં જાય. સોમ કે શુક્રવારી હોય તો જનાબનાં બાવ બણા વટી જાય.

મકર સક્રાંતિના દિવસે અદ્વમા ૪૪ રાશિનો હોય તે

કપાસ, સૂતર, કાપડ, તલ, તેલ વગેરે સંગ્રહ કરવાથી ૫-૬ મહિને લાભ થાય.

મકર સંક્રાંતિ ગુરુ કે શુક્રવારી હોય તો રૂમા ૨૫ થી ૩૦ ટકા મંદી થાય

મકર સંક્રાંતિના દિવસે સૂર્યસ્વર ચાલે તો અને કર્ક સંક્રાંતિમા ચંદ્રસ્વર ચાલે તો તે મનુષ્યને છ-છ મહિના સુધી શુભ થાય

કુલ સંક્રાંતિ ખુધવારે થાય તો ધાન્ય સસ્તુ થાય સવત ૧૯૬૪, ૭૦ અને ૭૫ મા આ પ્રમાણે થયું હતું. ગુરુવારે થાય તો જુવાર, બાજરી, રસકસના ભાવ વધે. સંવત ૧૯૬૫, ૭૬ મા આ પ્રમાણે થયું સોમ કે શુક્રવારે હોય તો રૂ, જ્યોત્ષા, ચાદી, સફેદ વસ્તુમાં તેજ થાય. સંવત ૧૯૬૦, ૬૫ ૭૧, ૭૭, ૮૮ મા આ પ્રમાણે થયું હતું

મીન સંક્રાંતિ રવિ, મગલ, શનિવારે એસે તો ધી, રસકસ, રૂ તેજ થાય. શુક્રવારી હોય તો પશુ રૂના ભાવમાં ૨૫ થી ૩૦ ટકા તેજ થાય ગુરુવારે એસે તો રસકસના ભાવ ઘટે.

મીન સંક્રાંતિ શનિવારી હોય તો સમુદ્રમા ઉત્પન્ન થનારી વસ્તુઓ—છીપ, મોતી, શખાદિનો નાશ થાય

મીન સંક્રાંતિ મગલવારી હોય તો સોનાના ભાવ વધે

મીન સંક્રાંતિ રવિવારી હોય તો તેલ-ધી મોઘા થાય.

મીન સંક્રાંતિ શુક્ર કે ખુધવારી હોય તો ધાન્ય વગેરે સસ્તા થાય

મેષ સંક્રાંતિ રવિવારે અને મંગળવારે થાય તો હાથીઠાંત, મજા, કેશર, તેલમા તેજ થાય સોમવારે થાય તો રૂમાં ૨૦-૨૫ ટકાની તેજ થાય વૃષભ સંક્રાંતિ સમયે ચંદ્રમા

વૃદ્ધિકનો હોય તો રૂમાં તેજ યાય છે શનિ, રવિ, મંગળવારે યાય તો બોળ, રૂ, સુવર, અનાજ, ઘી, કરીઆણું વગેરેના ભાવ વધે છે સોમવારી હોય તો ખાન્ય ગ્રીષ્મ યાય અને રૂ ૧૫ થી ૨૫ ટકા વધે છે શુક્રવારી કે શુક્રવારી હોય તો બી બોળમાં મરી યાય.

મિથુન સંક્રાંતિ સોમ, શુક્ર કે શુક્રવારી હોય તો રૂમાં ૨૦ ટકા આશરે તેજ યાય.

કર્ક સંક્રાંતિ અતુર્મી, અદમી કે અતુર્દશીએ યાય તે ખાન્યના ભાવ તેજ યાય શનિવારી હોય તો ખાન્યના ભાવ તેજ યાય તથા સોના ચાંદીમાં મરી યાય. પ્રથમથી જરી કરેલું અનાજ તેજ અમે વેચવાથી અને વઢ્યા ભાવ માદા ખરીદ કરવાથી હાલ યાય. શનિ, રવિ, મંગળ કે સોમવારે હોય તો રૂમાં ૨૦-૨૫ ટકા તેજ યાય.

કર્ક સંક્રાંતિના દિવસે વૃદ્ધિ યાય તો ખાન્ય સસ્તું યાય ભરણી, મસા અને બિજા તદ્દત્તમાં યાય તો ખાન્યના ભાવ તેજ યાય છે સોમ, જુધ કે શુક્રવારી હોય તો ખાન્ય સસ્તું યાય.

સિંહ સંક્રાંતિ આવજી મુદમાં યાય તો વરસાદની જેમ રહે. શનિ, રવિ, મંગળવારે યાય તો મગ, અડદ, અણા અને ચોખ્ખાના ભાવમાં તેજ યાય છે, જેઠ માસ મુખી તેજ રહે શુક્રવારી હોય તો બી સસ્તું અને બોળ તથા તેલમાં તેજ યાય. ■ સંક્રાંતિના દિવસે વૃદ્ધિ યાય તો ખાન્યની અનંત હાનિ યાય છે શનિવારી સંક્રાંતિ યાય તો રૂમાં ૨૫-૩૦ ટકા તેજ યાય.

કન્યા સંક્રાંતિ, શનિવારી કે મંગળવારી બેસે તો અદ્ય વૃષ્ટિ થાય અને ધાન્ય મોંઘુ થાય.

તુલા સંક્રાંતિ રવિવારી હોય તો ઘઉં અને ચણાના પાકને નુકશાન થાય શનિવારી હોય તો ઘી, ધાન્ય અને સરસવના ભાવમા તેજ થાય. બુધવારી હોય તો ચોખા, જુવાર, બાજરી વગેરે ધાન્ય ઘણુ પાકે ગુરુવારી કે સોમવારી હોય તો ધાન્ય સસ્તુ થાય, કપાસના ભાવ ઘટે, રૂમા મદી થાય મંગળવારી હોય તો ચોખાની વૃદ્ધિ થાય અને ધાન્યની તેજ થાય. ગોળના ભાવ વધે આ દિવસે વરસાદ થાય તો તલ, તેલ, એરડા, અડદ, મગ વગેરે સંગ્રહ કરી પાત્ર માસે વેચવાથી લાભ થાય ધાન્ય ઘણુ પાકે શુક્રવારે થાય તો અનાજ સસ્તુ થાય અને કપાસના ભાવ વધે. રૂમાં ૩૦-૩૫ ટકાની તેજ થાય

***સંક્રાંતિ સમયે ચંદ્રની રાશિનો વિચાર**

મેષ સંક્રાંતિના દિવસે તુલાનો ચંદ્ર હોય તો અનાજ સંગ્રહ કરી છઠ્ઠે મહિને વેચવાથી લાભ થાય

વૃષભ સંક્રાંતિના દિવસે વૃશ્ચિકનો ચંદ્ર હોય તો એક જ માસમા અનાજ મોંઘુ થાય અથવા ચોથે મહિને લાભ થાય.

મિથુન સંક્રાંતિ ધનના ચંદ્રમા થાય તો તલ, તેલ અને ધાન્યનો સંગ્રહ કરવાથી ચાર માસમાં લાભ થાય.

કર્ક સંક્રાંતિ મકરના ચંદ્રમા થાય તો ભયકર હુકાળ થાય, ચાર માસ સુધી બારે મોંઘવારી રહે.

* સંક્રાંતિ સમયે ચંદ્રની રાશિફલવિચાર સળધીનો લેખ મુખ્ય, માંડવી શ્રી અનંતાચજી દહેરાસગજીના જ્ઞાનભાડારની હસ્તલિખિત જૂની પ્રત ઉપરથી ઉપયોગી જાણી અહીં પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.

સિદ્ધ સકાન્તિને દિવસે કુલનો બદ્ધ હોય તો જનાજના આવ જી મહિને જમણા થાય.

કન્યા સકાન્તિ મીનના બદ્ધમાં હોય તો સવળી સ્તુ મોંઘી થાય, વિશ્વિક થાય.

તુલ્ય સકાન્તિ મિથુનના બદ્ધે થાય તો ખાન્ધના ભાવમાં જે મહિને જમણા પાંચ મહિને લાભ થાય.

વૃશ્ચિક સકાન્તિ વૃષભના બદ્ધમાં હોય તો સર્વ ખાન્ધ જરીદવાથી જે માસમાં લાભ થાય.

ધન સકાન્તિ મિથુનના બદ્ધમાં હોય તો સર્વ ખાન્ધ તથા લી, સૂતર જરીદવાથી પાંચ માસે લાભ થાય.

મકર સકાન્તિને દિવસે કર્કનો બદ્ધ હોય તો જોબ, લી, કપાસિયામાં પાંચ માસે લાભ થાય.

કુલ સકાન્તિને દિવસે સિદ્ધનો બદ્ધ હોય તો ખાન્ધમાં જાર તથા પાંચ માસે લાભ થાય.

મીન સકાન્તિને દિવસે કન્યાનો બદ્ધ હોય તો જાર માસમાં જનાજ વજ્ર મોંઘુ થાય.

શહેની ગતિ

મંજળ-મેષ, વૃષભ, મિથુન, સિદ્ધ, કન્યા, તુલ્ય, ધન, કુલ અને મીન રાશિમાં મંજળ આવે ત્યારે રૂમાં તેજ થાય. કર્ક અને મકર રાશિનો મંજળ રૂમાં મદી કરે. વૃશ્ચિક રાશિનો મંજળ મોંઘી વધઘટ કરે.

ભુજ-સિદ્ધ રાશિમાં, કન્યા રાશિમાં અને મીન રાશિ પર આવે ત્યારે પ્રાણમાં પદર દિવસમાં રૂમાં ૮-૧૦ ટકાની મદી થાય છે.

ભુજ પુનર્વસુ નક્ષત્ર પર આવે ત્યારે રૂમાં મદી કરે છે.

મેષ, મિથુન, કર્ક, સિંહ, કન્યા, મકર, કુલ અને મીન રાશિ પર બુધ આવે ત્યારે રૂમાં મદી કરે છે. વૃષભ, તુલા, વૃશ્ચિક, ધન રાશિનો બુધ રૂમાં તેજ કરે છે.

શુક્ર-મેષ, વૃષભ, મિથુન, કન્યા, તુલા, ધન અને મીન રાશિનો શુક્ર થાય ત્યારે રૂના લાવમાં મદી થાય. કર્ક, સિંહ, મકર, કુલનો શુક્ર રૂમાં તેજ કરે વૃશ્ચિક રાશિનો શુક્ર વધ-ઘટ કરે. જેટલું વધે તેટલું ઘટે અને જેટલું ઘટે તેટલું વધે.

૧ સૂર્ય, બુધ, શુક્ર એક રાશિમાં એક માસ રહે છે.

૨ મંગળ દોઢ માસ અને ચંદ્ર સવા બે દિવસ રહે છે

૩ શુક્ર ૨ નો ચંદ્ર પંદર દિવસ રૂળ આવે, પૂનમનો ચંદ્ર એક માસ સુધી રૂળ આવે

૪ ગુરુ યા બૃહસ્પતિ એક રાશિમાં ૧૩ માસ રહે છે

૫ શનિ એક રાશિમાં અઢી વરસ રહે છે.

૬ રાહુ, કેતુ એક રાશિમાં દોઢ વરસ રહે છે

શનિચર વિચાર.

એક રાશિ પર શનિચર અઢી વર્ષ સુધી રહે છે એરડા, સરસવ, તલ, તેલ વગેરેનો સ્વામી શનિચર છે. તેથી તેલી પદાર્થના લાવમાં વધઘટની અસર શનિની સ્થિતિ પર અવલભે છે

વર્ષનો રાજા શનિ હોય તો ધાન્યમાં તેજ થાય. અગાઉથી સંગ્રહ કરેલું અનાજ હોય તે શાવણ અથવા માગશરમાં વેચવું સવત ૧૯૨૬, ૩૩, ૩૬, ૩૭, ૪૦, ૫૦, ૫૩, ૬૩ અને ૬૭ મા આ યોગ બન્યો છે

તુલા રાશિ પર શનિ ૧૫ અંશ થયા પછી રૂમાં મદી થાય છે.

અશ્લેષા નક્ષત્ર પર શનિ આવે તો રૂમાં મદી થાય

વૃશ્ચિક પર શનિ આવે ત્યારે ૬ અને બાંધીમાં મઢી માવ
કુલ રાશિમાં શનિ આવે ત્યારે ૬માં તેલ માવ છે.
ચર્યાતમા છ માસ સુધી તેલ રહે છે પણ ખીચે ખીચે
માવ ઘટતા બાવ છે

કુલ રાશિના જાતમાં જોટલે બાર છ માસ બાંધી હોય
ત્યારે શેરના બાવમાં તેલ બાકુ માવ છે હજમજ બાર માસમાં
જમણા બાવ માવ છે સવત ૧૬૬૭ માં જા મોઝ મચે છે

શનિ મકર રાશિ પર ૬ તેલ કરે છે સવત ૧૬૧૬,
૨૬, ૫૬, ૮૬ માં જા મોઝ મચે છે

શનિ કન્યા રાશિ પર આવે ત્યારે જાદી વર્ષમાં વધઘટ
મકને સો ટકા તેલ માવ છે સવત ૧૬૪૭, ૭૭ અને ૭૮
માં જા મોઝ બન્યો છે

મકર રાશિ પર શનિ, મગળ જોક્ત્ર માવ ત્યારે ૬માં તેલ
કરે. મીન રાશિ પર સવત ૧૬૬૬ માં જોક્ત્ર વધા ત્યારે
૫૦) ટકા વધ્યા. મિથુન રાશિ પર સવત ૧૬૭૨ માં વર્ષ
કાલમાં જોક્ત્ર થતાં ૨૫ ટકા વધ્યા. સવત ૧૬૮૮ ના મેષ
સુદમાં મકર રાશિ પર મગળ, શનિ જોક્ત્ર થતાં (૧૬૨) ના
વધીને ૨૪૦) ના બાવ હોઈ માસમાં વધા છે

શુક્ર અને શનિ પુલા રાશિ પર જોક્ત્ર માવ તે ૬માં
મઢી કરે.

કન્યા રાશિ પર શનિ હોય અને મીનનો શુક્ર હોય તે
૬માં ૭૫ થી ૧૦૦ ટકા તેલ માવ છે

કુલ રાશિનો શનિ બાંધીમાં તેલ કરે છે

મન રાશિનો શનિ વઢી માવ બારે શેરમાં વધઘટ કરે.
પહેલી મઢી, પછી તેલ, ફરી મઢી કરે.

રાહુ કુંળ વિચાર

રાહુ વૃષભ રાશિ પર આવે ત્યારે ૧૨ માસમાં સો ટકાની તેજ રૂમાં થાય છે

રાહુ મિથુન રાશિ પર રૂમાં મદી કરે છે

રાહુ કર્ક રાશિ પર રૂમાં મદી કરે છે.

રાહુ વૃશ્ચિક રાશિ પર આવે ત્યારે ચાલીમાં તેજ થાય છે.

રાહુ મિથુન રાશિ પર આવે ત્યારે ચાલીમાં મોટી મંદી આવે છે.

રાહુ અથવા કેતુ મીન તથા કન્યા રાશિ પર હોય ત્યારે અળશીમાં મદી થાય છે.

કન્યા રાશિ પર રાહુ હોય અને મંગળ સાથે થાય ત્યારે દોઢ માસમાં ટકા ૫૦ ની તેજ રૂમાં થાય.

સૂર્ય, રાહુ એક રાશિ પર આવે ત્યારે રૂમાં મંદી થાય અને એક નાડી પર આવે ત્યારે ૨૫-૩૦ ટકા ઘટે

મગળ, રાહુ એક રાશી પર હોય ત્યારે કાપડ તથા મિલના શેરોમાં મંદી થાય છે

રાહુ મગળ તથા કેતુ મગળ એકત્ર થયા હોય અને તે પક્ષમાં તિથિ ઘટે તો રૂમાં ૧૫ ટકા મદી થાય.

હસ્ત તથા ઉત્તરાષાઢ પર રાહુ અથવા કેતુ હોય તો રૂમાં તેજ થાય.

રાશિ ઉપર એકત્ર થતા ગ્રહોનું કુંળ

શુક્ર અને રાહુ, શનિ અને શુક્ર, મગળ અને શનિ, શુક્ર અને શુક્ર કોઈ પણ રાશિમાં ભેગા થાય તો રૂમાં તેજ થાય.

શનિ અને મગળ એકબીજાથી સાતમી રાશિ ઉપર હોય તો રૂમાં ઘણી ઘટવધ થાય

શુક્રથી શુક્ર આઝળ હોય તો ૬ અને સફેદ વસ્તુમાં તેલ માથ.
 સૂર્ય અને શક્ર જ્યેષ્ઠ રાશિ ઉપર લેખા માથ તો ૬માં ૨૫-૩૦
 ટકાની મંદી માથ. રેના માથ ૩૦૦) હોય તો ૮કા ૫૦)ની મંદી માથ.

ગુપ્ત શુક્રની મુતિ માથ ત્યારે ૬માં મંદી માથ. જળથીમાં
 સારી મંદી માથ. વાંદીમાં પશુ સારી જસર કરે

ગુપ્ત અને શુક્ર જ્યેષ્ઠ રાશિના હોય અને જુદા પડે ત્યારે
 ૬માં તેલ માથ છે

સૂર્ય ગુપ્તની મુતિ માથ ત્યારે પહેલાંથી ૬માં તેલ કર
 અને મુતિ થયા પછી મંદી કરે.

મંજળ સાથે કોઈ કુર મંદ હોય તો ૬માં તેલ માથ.

મેષ રાશિમાં સૂર્ય શુક્ર સાથે માથ તો ૬માં ૨૫-૩૦
 ટકા મંદી માથ.

કન્યા રાશિમાં ગુપ્ત, શુક્ર, શુક્ર લેખા માથ તો ૬માં ૫૦
 ટકા આશરે મંદી માથ.

કુલ રાશિમાં જક્ર, ગુપ્ત લેખા માથ તો ૬માં ૨૫-૩૦
 ટકા મંદી માથ.

મીન રાશિમાં સૂર્ય, ગુપ્ત સાથે માથ તો ૬માં ૨૦-૨૫
 ટકા મંદી માથ.

શુક્રથી જક્ર ૧-૫-૮-મી રાશિ ઉપર હોય તો ૬માં
 મોટી મંદી માથ.

શુક્ર જક્ર જ્યેષ્ઠ રાશિ ઉપર હોય ત્યારે ૬, જનાજમાં
 મંદી માથ છે

મંજળ ગુપ્ત લેખા માથ ત્યારે વાંદીમાં મંદી માથ અને
 પડે ત્યારે તેલ માથ.

શનિ, ગુરુ એકત્ર હોય અને દર માસે જ્યારે ફુલ મીનનો ચંદ્ર થાય ત્યારે રૂમા તેજ થાય છે

રાહુ મંગળ અથવા કેતુ મંગળ ભેગા થાય અને તે પક્ષમાં તિથિ ઘટે તો રૂમા ૧૫ ટકા મંદી થાય છે મંગળ, રાહુ ભેગા થાય તો મિલના શેર, સૂતર, કાપડમા મદી થાય. ચાંદીમા ટકા ૨-૩ની, સોનામા ટકા ૦૧ થી ૧ ની, અળ શીમા ટકા ૧૧-૨ ની તેજ થાય છે.

ચંદ્ર-બુધ ભેગા થાય ત્યારે ચાંદીમા તેજ થાય

સૂર્ય-બુધ ભેગા થાય ત્યારે ચાંદીમા મંદી થાય છે.

ગુરુ-શુક્રનો વેધ હોય ત્યારે ચાંદીમાં તેજ થાય છે.

ચંદ્ર-શુક્રનો પરસ્પર વેધ હોય તો ચાંદીમા મદી થાય છે.

સપ્તશતાકામા બુધ શુક્રનો પરસ્પર વેધ હોય તો ચાંદીમાં મદી થાય

ચંદ્ર ૧-૫-૬-૮-૧૦-૧૧ માં રાશિનો હોય ત્યારે ચાંદીમાં થોડી મદી થાય છે

ગુરુ, શુક્ર, શનિ, બુધ, ભેગા થાય તો સોના, ચાંદી આદિ ધાતુઓ અને કાપડની તેજ થાય છે.

મંગળ, ગુરુ, શુક્ર ભેગા થાય તો અનાજમા તેજ થાય. તે ચોથા મહિને વેચવાથી લાભ થાય

ચૈત્ર માસમા શનિ, શુક્ર એકત્ર થાય તો ઘી, તેલમાં વધુ તેજ થાય

બુધ, સૂર્ય, ગુરુ ભેગા થાય ત્યારે અનાજના ભાવ સમાન રહે

સૂર્ય, ગુરુ, શુક્ર ભેગા થાય ત્યારે અનાજના ભાવ વધે.

ઃ ભાદરવા વદિમાં શનિ રાહુ જોઈ શશિ ઉપર આવે ત્યારે કે યજ્ઞ, સૂતરના આવોમાં ચારી તેજ યામ.

સૂર્ય, ચંદ્ર, શુક્ર લેખા યામ ત્યારે જન, મન, વચનો સમઠ કરી સાતમા માસે વેળવાથી જાલ મળે.

શુક, મંગળ, સૂર્ય લેખા યામ ત્યારે શી, તેલ, દુવરના ભાવ વધે.

મંગળ રાહુ વર્ષાઠાળમાં જોઈત્ર યામ તો જાહીલમાં તેજ યામ. શનિ મંગળ વર્ષાઠાળમાં જોઈત્ર યામ તો જાહીલમાં તેજ યામ.

શુક મંગળ લેખા યામ ત્યારે વાંદીમાં ટકા ૨-૩ વધે. રાહુ મંગળ જોઈ શશિ ઉપર કે જોઈ નક્ષત્ર ઉપર આવે ત્યારે વાંદીમાં ટકા ૨-૩ ની તેજ યામ.

બુધ, શુક્ર, શુક્ર, શનિ લેખા યામ ત્યારે વાંદીમાં જારે ઉચ્છવાયક યામ.

શુક શનિ લેખા યામ ત્યારે જાળશીમાં જારે વધવટ યામ સૂર્ય, શુક્ર, શુક્ર, શનિ જાને રાહુ જો પાંચ બહો જોઈત્ર યામ તો વરસાદ ઘવો દુષ્કર યામ જાને સર્વ જનાજના ભાવ વધે.

સૂર્ય, બુધ, શુક્ર, શુક્ર જોઈત્ર યામ તો ખાન્ધમાં મદી યામ. મંગળ, બુધ, શુક્ર, શુક્ર જોઈત્ર યામ તો વૃદ્ધિ યામ.

મંગળ, શુક્ર, શુક્ર, શનિ જોઈત્ર યામ તો દુર્ભિક્ષ, જનાવૃદ્ધિ યામ.

મંગળ, શુક્ર, શનિ, રાહુ જોઈત્ર યામ તો જનાવૃદ્ધિ યામ. સૂર્ય, બુધ, શુક્ર, શનિ, રાહુ જોઈત્ર યામ તો દુર્ભિક્ષ યામ.

સૂર્ય, બુધ, ચંદ્ર મંગળ, શુક્ર શુક્ર જાને શનિ જા સાત બહો જોઈત્ર યામ તો યોગ યોગ યામ-દુર્ભિક્ષ યામ જા યોગથી સવત ૧૬૫૬ માં જાવકર દુષ્કાળ પડ્યો હતો.

સૂર્ય, બુધ, શુક્ર, શનિ, રાહુ અને ચંદ્ર આ છ ગ્રહો એકત્ર થવાથી ઘણા દેશોમા હિમ પડ્યુ, ધરતીકંપ થયો, રૂમાં ૧૮૦ થી વધીને ૨૧૮ થયા સવત્ ૧૯૬૦ મહા સુદ પૂનમે આ યોગ હતો.

ઉદય અસ્ત ગ્રહક્ર્મ અધિકાર.

૧ શુક્રનો પૂર્વમાં અસ્ત થાય તો રૂમાં ટકા ૨૫ થી ૩૦ મદી થાય

૨ શનિનો પશ્ચિમે અસ્ત થાય તો રૂમાં ટકા ૨૦ થી ૨૫ મદી થાય

૩ શુક્રનો પશ્ચિમે અસ્ત થાય તો વધઘટ થઇને ટકા ૩૦ થી ૩૫ ના આશરે મદી થાય

૪ બુધનો પશ્ચિમે અસ્ત થાય તો પહેલાં તેજ થઇ ટકા ૧૫-૨૦ ની મદી થાય

૫ મંગળનો અસ્ત થાય તો ટકા ૫૦ ના આશરે મદી થાય

૬ વક્ર ગતિએ થયેલા શુક્રનો અસ્ત થાય તો રૂમાં ટકા ૫૦ ના આશરે તેજ થાય

૭ શનિનો પૂર્વમાં અસ્ત થાય તો રૂમાં ટકા ૧૫ થી ૨૦ તેજ થાય.

૮ ગુરુનો પશ્ચિમે અસ્ત થાય તો રૂમાં ટકા ૩૦ ના આશરે તેજ થાય

૯ શનિનો પૂર્વમાં ઉદય થાય તો રૂમાં ૨૦-૨૫ ની મદી થાય.

૧૦ બુધનો પશ્ચિમે ઉદય થાય તો દિવસ બે પછી ટકા ૧૫ના આશરે મદી થાય

૧૧ શુક્રનો પશ્ચિમમાં ઉદય થાય તો રૂમાં ટકા ૩૦-૩૫ મદી થાય.

૧૨ શુક્રનો પૂર્વમાં ઉદય થાય તો રૂમાં ટકા ૨૫ થી ૩૦ મદી થાય.

૧૩ શુક્રનો પૂર્વમાં ઉદય થાય તો રૂમાં ટકા ૩૦ આશરે તેલ થાય.

૧૪ શુક્રનો પશ્ચિમમાં ઉદય થાય તો રૂમાં ટકા ૩૫ તેલ થાય.

૧૫ શનિનો પશ્ચિમે ઉદય થાય તો રૂમાં ટકા ૨૫ તેલ થાય.

૧૬ બુધનો પૂર્વમાં ઉદય થાય તો રૂમાં ટકા ૧૦ તેલ થાય.

૧૭ મંગળનો ઉદય થાય તો રૂમાં ટકા ૩૦-૩૫ તેલ થાય.

વક્રી-માર્ગી ગ્રહક્રમ આધિકાર

૧ બુધ વક્રી થાય તો રૂમાં પ્રથમ તેલ ચર્ધ ટકા ૧૫ મદી થાય.

૨ શુક્ર વક્રી થાય તો રૂમાં ટકા ૪૦ થી ૫૦ મદી થાય.

૩ શુક્ર અને શનિ જને સાથે વક્રી હોય તો ૫૦-૬૦ ટકા મદી થાય.

૪ શુક્ર વક્રી થાય તો રૂમાં ટકા ૪૦ આશરે તેલ થાય.

૫ શનિ વક્રી થતાં પ્રથમ તેલ ચર્ધ રૂમાં ટકા ૪૦ મદી થાય.

૬ મંગળ વક્રી થાય તો રૂમાં ટકા ૩૦થી તેલ થાય.

૭ મંગળ માર્ગી થતાં બે દિવસ પછી રૂમાં ટકા ૨૦ મદી થાય.

૮ બુધ માર્ગી થાય તો રૂમાં ટકા ૧૦-૧૫ તેલ થાય.

૯ શુક્ર માર્ગી થાય તો રૂમાં બે દિવસ પછી ટકા ૨૦ તેલ થાય.

૧૦ શુક્ર ભાગી થતાં દિવસ ત્રણ પછી રૂમાં ટકા ૩૦ની મદી થાય.

૧૧ શનિ ભાગી થતા રૂમાં પ્રથમ મંદી કરી ટકા ૨૫-૩૦ તેજ થાય

૧૨ શનિ ભાગી સોમ કે ગુરુવારના દિવસે થાય તો રૂમાં મદી કરે

ગ્રહોનું નક્ષત્ર ફળ

પુનર્વસુ, હસ્ત, આર્દ્રા, પૂર્વાષાઢા, કૃતિકા અને વિશાખા નક્ષત્ર પર ગુરુ આવે ત્યારે રૂના ભાવ ઘટે છે.

ચિત્રા નક્ષત્ર પર ગુરુ રૂમાં તેજ કરે છે. આ યોગ સંવત ૧૯૩૩, ૫૫, ૬૭ અને ૭૮માં થયો છે.

હસ્ત નક્ષત્ર પર ગુરુ, રાહુ અને શનિ હોય તો અશુભ થાય, રૂ અને અનાજમાં તેજ થાય.

ચિત્રા નક્ષત્ર પર શનિ હોય અને અસ્ત થયો ન હોય તો અન્નાદિમાં તેજ થાય

શ્રવણ નક્ષત્ર પર કૌર્મી પણ કૂર ગ્રહ આવે તો ઘઉંમાં તેજ થાય.

ઉત્તરાષાઢા પર ગુરુ આવે ત્યારે ચોખા અને ચાલીમાં પ્રાય, મદી કરે.

ઉત્તરાષાઢા પર ગુરુ આવે ત્યારે ગોળના ભાવમાં તેજ થાય છે સંવત ૧૯૪૬, ૫૮ અને ૭૦માં આ યોગ થયો છે.

પુનર્વસુ, હસ્ત અને વિશાખા પર શુક્ર આવે ત્યારે પ્રાય: મંદી થાય

હસ્ત તથા ઉત્તરાશાદપદ પર શનુ કે કેતુ હોય તો કર્મ
તેજ યાચ છે

વસ્તુઓની રાશિનો વિચાર

કપાસ-મિથુન

અળશી-મેષ રાશિ

એરડા-વૃષભ રાશિ

ભાંદી(રજત)-તુલા રાશિ

સૂતર, શેર, મુખર્ષી, સરસવ, મર્દુ(એપ્રમ), શકરા
(સાકર)-કુમ્ભ રાશિ

મીલી-સિંહ અને મીન રાશિ

સોતુ-કુમ્ભ રાશિ અને મેષ રાશિ

મોખા-મેષ રાશિ

બુવાર(મુખધરી)-વૃશ્ચિક રાશિ

તલ-તુલા રાશિ

વસ્ત્ર-વૃષભ રાશિ

અદ્રશ્યનકુળ

જેણે સર્વ તારાઓને પિતાને આપીને કર્યા છે અને
અધોતિપુત્રકર્મા રહેલા ૮૮ ગ્રહો ઉપર જેની સત્તા થાય છે
તે અદ્રશ્ય બળ શાસ્ત્રકારોએ નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે—

૧ તિથિના બળથી નક્ષત્રનું બળ આરમ્ભ્યું છે નક્ષત્રના
બળથી વારનું બળ આરમ્ભ્યું છે વારથી કરણનું બળ બમણું
છે કરણથી યોગનું બળ બમણું છે યોગથી તારાનું બળ
સાઠનણુ છે તારાના બળથી અદ્રશ્ય બળ સોગળું છે અને

ચંદ્રના બળથી લક્ષ્મણ બળ હજારગણું છે, માટે દરેક બાબત-
નું શુભાશુભ ફળ જાણતા પહેલા ચંદ્રબળ અને લક્ષ્મણનો
વિચાર કરવો.

૨. કૌંઈ પણ માસની સુદિ રના ચંદ્રમાના ઉદય વખતે
તેનું પાંખડું ઉત્તર તરફનું બિંદુ એટલે ચઢીયાતું હોય તો
તે પક્ષમા ૩ તથા બીજી જણસોના ભાવ વધશે, અને જો
દક્ષિણ તરફનું પાંખડું બિંદુ હોય તો દરેક વસ્તુના ભાવ
ઘટશે, પરંતુ જો બંને પાંખડા સમાન હોય તો ૩ તથા દરેક
ચીજના ભાવ સાધારણ રહેશે.

૩. સુદિ બીજનો ચંદ્રમા રતાશ-લાલાશ ઉપર જણાય તો
તે પક્ષમા ૩નો ભાવ તેજ થાય અને શ્રીક્ષ્મા-આખા રગનો
હોય તો ૩ના ભાવમા મદી થાય છે

૪ કૌંઈ પણ મહિનાની સુદિ ૧૫ ને દિવસે ચંદ્રમા ઊગતી
વખતે એકમનો ભાગ હોય અને સૂર્ય તથા ચંદ્ર સામસામા
જણાય તો ૩નો ભાવ ઘણો તેજ થશે એક ખાડીએ ૩
૨૦૦) નો ભાવ હોય તો ૩. ૫૦) વધીને ૩. ૨૫૦) ભાવ
થાય. આ યોગ અનુભવસિદ્ધ છે

૫ જો પૂનમ પૂરી હોય તથા ચંદ્રમા રતાશ ઉપર ઊગે
તો પણ ૩ની ખીઠ વધશે.

૬ ચંદ્રમાનો ઉદય વાદળમાં થાય અથવા પૂનમના દિવસે
વાદળથી આકાશ ઘેરાયેલું રહે તો ઢોઢ માસ સુધી ૩માં
મદી થાય છે.

૭ પૂનમના દિવસે ચંદ્રમા અંખો એટલે રાખ (છાણાની

રાખના) જેવે સિતલી વળતે ફેળાય તેા એક માસમાં ફના
ભાગમાં ૪૦-૪૦ ટકાની મદી થાય છે

૮. એ પૂર્ણિમાના દિવસે અદ્વતુ બિજ નાતુ જણાય તેા
ફ તથા બીજી જણસોના ભાગ વધે અને અન્નતુ બિજ મીઠુ
જણાય તેા પદર દિવસમાં ફ તથા બીજી જણસના ભાગ ઘટે છે

૬ કાળા રજનો અદ્વમા સિમે તેા માણસોની ક્તલ થાય
ઉપરના મોઢ અતુભવસિદ્ધ છે વેપારીઓને બીજ અને
પૂતમનો અદ્વ બેવાની પ્રાચીન રીતને અતુસરવાથી લાભ થશે

ફાગણુ માસમાં અદ્વદશન

ફાગણુ માસમાં રવિવારના દિવસે અદ્વોદય થાય તેા ખાન્ધ
મીઠુ થાય અને ખાતુ પણુ મીઠી થાય.

સોમવારે અદ્વોદય થાય તેા મુકાળ થાય જનાજ ને બી
અસ્તુ થાય.

મંગળવારે અદ્વોદય થાય તેા ખાન્ધ મીઠુ થાય.
બુધવારે અદ્વોદય થાય તેા સર્વ પ્રકારનાં ખાન્ધ મીઠાં થાય.
ગુરુવારે અદ્વોદય થાય તેા જનાજનો પાક સારો થાય.
શુક્રવારે અદ્વોદય થાય તેા ખાન્ધ મીઠુ થાય.
શનિવારે અદ્વોદય થાય તેા ખાન્ધ મીઠુ થાય, મુકાળ પડે.

કોઈ પણ માસમાં શુકલ પક્ષની બીજના દિવસે અદ્વનો
ઉદય સૂર્યથી કાળો જાણુ (નામન્ય ખણા તરફ) થાય તેા
તે માસમાં સર્વ શુભકારક છે અને જમણી જાણુ અદ્વોદય
થાય તેા તે મુકાળ કરે.

અષ્ટાંગનિમિત્ત

અને

દિવ્યજ્ઞાન

કિંચિદ્ વસ્તવ્ય

અર્જુન સ્વપ્ના સ્વરચ્ચૈવ, મૌર્મ્ય વ્યજ્ઞનલક્ષણે ।

ઉત્પાતમંતરિષ્ય ચ, નિમિષ સ્મૃતમણ્ડલા ॥

જેન શાસ્ત્રમાં નિમિષ જ્ઞાનના આઠ પ્રકારો કહેલા છે અને તેથી તે આઠાંજનિમિષ કહેવાય છે આ આઠાંજનિમિષ ચોદ પૂર્વના જ્ઞાનથી કંઈ બિલ નથી, પરંતુ ચોદ પૂર્વમાં જ તેનો સમાવેશ થાય છે છતાં જોટણું બંધ છે કે જો ચોદ પૂર્વો કે તે પેઠી જો કે પૂર્વનું પણ જ્ઞાન ધરાવનાર હવે આ ઠાળમાં નથી રહ્યા. જોટણે જોટણું જ્ઞાન મોજીદ-પ્રાપ્ત થાય તેટલું પણ જો બરાબર સમજી દેવામાં આવે તો ઘણું છે મતલબ કે નિમિષ જ્ઞાનના સબખમાં કેટલાંજો શાસ્ત્રો-પુસ્તકો જોવામાં આવે છે પરંતુ તેમાં અમરિયા નામક આઠ હજાર સ્ત્રોતપ્રમાણ પુસ્તકની બરાબરી કરી શકે તેવું જો પણ નથી હિંદના જોન પુસ્તકાલયોમાં તપાસ કરતાં અમરિયા સબખી માહિતી આપનારાં પુસ્તકો બહુ જ જવહલે જોવામાં આવે છે કારણ કે અમરિયા જોવા બહુન વિવશ ના અજવાસક જ બહુ અજપ પ્રમાણમાં હોય ત્યાં પુસ્તકો-શાસ્ત્રો વધારે પ્રમાણમાં ક્યાંથી હોય ? જીજ્ઞુ જો પણ કારણ છે કે અમરિયાની માહિતી આપનારાં પુસ્તકો બહુમા પ્રાકૃત ભાષામાં લખાયેલા હોઈને તે હરેક મનુષ્યના સમજવામાં આવી શકતાં નથી જોટણે આવી વિદ્યા અને આજનાય પ્રાકૃત ભાષામાં લિપિબદ્દ હોવાથી તને બણનારા બહુ જ જોછા મનુષ્યો જોવામાં આવે છે

અષ્ટાંગનિમિત્ત—

(૧) અંગસ્કુરણ નિમિત્ત, (૨) સ્વપ્નશાસ્ત્ર નિમિત્ત,
(૩) સ્વરવિજ્ઞાન નિમિત્ત—યાને મનુષ્ય, જ્ઞાનવર અને પક્ષીઓની
ખોલી ઉપરથી ભવિષ્ય જાણવું, (૪) ભૂકંપ નિમિત્ત, (૫)
વ્યજન નિમિત્ત, (૬) રેખાવિજ્ઞાન નિમિત્ત, (૭) ઉત્પાત
નિમિત્ત અને (૮) અંતરિક્ષ નિમિત્ત એ આઠે પ્રકારના નિમિત્ત-
દ્વારા જે જે હકીકતો ખાસ જાણવા યોગ્ય છે તે સર્વનો
ખુલાસો ક્રમશઃ કરવામા આવે છે

(૧) અંગસ્કુરણ—

સિરફુરણે કિર રજ્જં, પિયમેલો હોઈ વાહુફુરણંમિ ।

અછિફુરણમિ અ પિયં, અહરે પિયસંગમો હોઈ ॥ ૧ ॥

(શ્રીઉત્તરાધ્યયન, અધ્યયન ૮ માની ટીકાન્તર્ગત પાઠ)

અર્થ:—મસ્તકનો જમણો ભાગ ફરકે તો રાજ્ય-અમલ-
દારી મળે, જમણો હાથ ફરકે તો પ્રિયજનનો મેલાપ થાય,
જમણી આખ ફરકે તો પ્રિય વસ્તુનો સંયોગ થાય, નીચેનો
હોઠ ફરકે તો રનેહી જન મળે.

(આ હકીકત પુરુષોને માટે જાણવી, પરન્તુ આ અંગસ્કુરણ
નિમિત્તની અદર જે જે હકીકતો પુરુષોને માટે જમણા અંગની
કહેવામા આવે તે તે સર્વ સ્ત્રીઓ માટે ડાબા અંગની સમજવી,
અને પુરુષો માટે ડાબા અંગની કહેવામાં આવે તે તે સર્વ સ્ત્રીઓ
માટે જમણા અંગની સમજવી મતલબ કે અંગસ્કુરણમા પુરુષોનું
જમણું અને સ્ત્રીઓનું ડાબું અંગ શુભદાયક સમજવું)

જમણી તરફનું મસ્તક ફરે તે બેઠા પ્રકારના લાંબા માથામાં તેમજ જમણી બાજુનું લલાટ ફરે તે પછી લાંબા માથા અને જમણાની બાજુનો ઢોલો મળે. નિમિત્ત જ્ઞાનના અર્થમાં લખ્યું છે કે -

“શિરસઃ સ્પર્શમે રાજ્યં સ્થાનભાગો લલાટકે”

જમણે જ્ઞાન ફરે તે પાતાનો યશ સાંભળવામાં આવે, તેમજ ડાબે જ્ઞાન ફરે તે હલકી વાતો સાંભળવામાં આવે. જમણી કુટી ફરે તે હથેલી ઉત્પન્ન થાય અને ડાબી જૂ ફરે તે મિત્ર વર્ગ સાથે કલેશ-કલ્યાણ થાય, પરંતુ જન્મે જૂની વસ્તુ સુસ્ત ઉત્પન્ન થાય તે સ્નેહી જનનો મેલાપ થાય. જમણી આંખ ઉપરથી ફરે તે ખારણા સફળ થાય અથવા નીચેથી ફરે તે સુકર્મીના હારી બન નિમિત્તશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે -

“નેત્રસ્પાઘઃ સ્ફુરણમસકૃત્ સંગરે મદ્ગમાદુઃ ।

નેત્રસ્પોર્ષ્ણં હરતિ સકલ માનુષં દુઃસજ્જાલં ।”

ડાબી આંખ ઉપરથી અથવા નીચેથી ક્યારેય પછી ફરે તે લાભકારક નથી, જોલકું નુકસાન જ થાય. જમણી તરફનું કપાળ ફરે તે બેશ-આરામ મળે, અને ડાબી બાજુનું ફરે તે લલાટ થાય. ઉપરનો હોઠ ફરે તે રજ-કલેશ પેદા થાય તેમજ નીચેનો ફરે તે બેશ-આરામ મળે. ડાબી ફરે તે સુકર્મી-કેસ હારી બન. જમણી તરફનું ફરે તે ડોલત-ખત મળે, પણ ડાબી ફરે તે કલેશ પેદા થાય. જમણી આંખ ફરે તે ભાઈનો અથવા મિત્રનો મેલાપ થાય અને ડાબી ફરે તે કલેશ પેદા થાય. જમણી તરફની છાતી ફરે તે સ્નેહીજનનો મેલાપ અને ડાબી ફરે તે દ્વિવેશ-જિત્તા ઉત્પન્ન થાય. જમણું પગનું ફરે તે પુત્રી તથા ડાબું ફરે તે કલેશ થાય પેદા ફરે તે

વાછિત અર્થની સિદ્ધિ થાય જ્યારે નાભી ફરકે તો હુકમ-હોદ્દા અમલદારીના હોદ્દાથી ઊતરી જાય જમણા હાથની હથેળી ફરકે તો લાલ થાય અને ડાળા હાથની ફરકે તો નુકશાન થાય જમણા પગ ફરકે તો દેશપરદેશમાં સફર કરે પણ ડાબો પગ ફરકે તો નુકશાન પેદા થાય

ધૃતિ અગરકુરણુ નિમિત્ત સપૂર્ણ

(૨)સ્વપ્નનિમિત્ત—

આ નિમિત્તની અદર કેવા સ્વપ્ને જોવાથી કેવો લાભ થાય ? અને કેવા સ્વપ્ને જોવાથી કેવું નુકશાન થાય ? સ્વપ્નના કેટલા પ્રકાર હોય છે ? વગેરે હકીકતોનો સમાવેશ કરવામા આવ્યો છે સ્વપ્નશાસ્ત્રમા મોટા સ્વપ્ને એટલે સારા-ઉંઘ્યા પ્રકારનાં ૭૨ ખડોતેર સ્વપ્ને ખતાવવામા આવ્યા છે જેમા ત્રીશ સ્વપ્ન અને તેમા પણ ચૌદ સ્વપ્ન સૌથી મ્હોટા-શ્રેષ્ઠ ગણવામા આવ્યાં છે, જે તીર્થ'કરોની માતાઓ તીર્થ'કરના ગર્ભસમયે અને ચક્ર-વર્તીની માતાઓ ચક્રવર્તીના ગર્ભસમયે અર્ધનિદ્રિત અવ-સ્થામા જુએ છે, જેના નામ આ પ્રમાણે:—

(૧) હાથી, (૨) વૃષભ, (૩) કેશરીસિંહ, (૪) લક્ષ્મી-દેવી, (૫) કૂલોની માળા, (૬) સૂર્ય, (૭) ચંદ્ર, (૮) શ્વળપતાકા, (૯) કલશ, (૧૦) પદ્મસરોવર, (૧૧) સમુદ્ર, (૧૨) દેવવિમાન, (૧૩) રત્નરાશિ, (૧૪) અગ્નિશિખા. આ ચૌદ સ્વપ્ને સૌથી શ્રેષ્ઠ છે વાસુદેવની માતા ચૌદ સ્વપ્ને પૈકી સાત સ્વપ્ન અને બલદેવની માતા ચાર સ્વપ્ન ગર્ભ-સમયે જોવે છે

સ્વપ્નના કલાકલ ;

અનુભૂતઃ સ્મૃતો દષ્ટઃ, પ્રકૃતેષાં વિકારકઃ ।

સ્વમાયતઃ સમુદ્યુતચિંતાસંવતિસંમયઃ ॥ ૧ ॥

દેશતામુપદેષોત્થો, ધર્મકર્મપ્રમાવકઃ ।

પાપોત્રેફસમુત્પન્ન, સ્વપ્નઃ સ્યાન્નવધા નૃજામ્ ॥ ૨ ॥

પ્રકારૈરાદિમૈઃ પદ્મિ-રણ્નમચાણુમોઽપિ વા ।

દષ્ટો નિર્રૂપકઃ સ્વપ્નઃ, સત્યસ્તુ ત્રિમિરુત્તરૈઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ—અનુભૂત સ્વપ્ન જોટલે અનુભવમાં આવેલી વસ્તુ જોતું સ્વપ્ન આવે છે જેમકે કાપડના વેપારીને સ્વપ્નમાં કાપડ વેચવાનું સ્વપ્ન આવે પણ તે જોડું-નિષ્ફળ સમજવું ત્રીજું મૃત સ્વપ્ન જોટલે સાંભળેલી વાતોનું સ્વપ્ન આવે છે જેમકે જૂના-પ્રેત કે પિશાચાદિકની વાતો કસ્તાં સહ જ્યાં પછી જોની જો જ વાતોનો સ્વપ્નમાં જ્વાલ આવે છે તે મૃત સ્વપ્ન પણ જોડું સમજવું ત્રીજું કદ સ્વપ્ન જોટલે જોયેલી વસ્તુનું સ્વપ્ન જેમકે દિવસના આ રાત્રિના કોઈ વસ્તુ જોવામાં આવી હોય તે વસ્તુ પુનઃ સ્વપ્નમાં જોવામાં આવે તે પણ રૂળ વિનાનું-નિષ્ફળ હોય છે જોડું પ્રકૃતિના વિકારથી સ્વપ્ન આવે છે જેમકે પિત્ત પ્રકૃતિવાળો મનુષ્ય સ્વપ્નમાં જળ, ફૂલ, અનાજ, જ્વાહિરાત, દાદ-પીળા રત્નની ચીજો, બાજ-અગીઆ, કુવારા વગેરે જુએ છે પણ તે પ્રકૃતિના વિકારથી ઉત્પન્ન થયેલ હોવાથી કદું રૂળ આપતાં નથી આવી જ રીતે બાહ્યની પ્રકૃતિવાળા પુરુષો પહાડ ઉપર બેઠવાના, વૃક્ષની ટોચ ઉપર બેસવાના, મકાન ઉપરથી ખસી જવાના હરવા-ફરવા જવાના અને આકાશમાં બેઠવાના વગેરે બનાવો સ્વપ્નમાં જાણે જુએ છે જો પણ પ્રકૃતિના વિકારથી

ઉત્પન્ન થયેલ હોઇને નિષ્કુળ જ નિવડે છે. એવી રીતે ઠક્કું પણ સમજવું પાત્રમ્ સ્વભાવથી આવેલું સ્વપ્ન અને છઠ્ઠું ચિતા-પ્રીકરના અતિરેકથી આવેલું સ્વપ્ન પણ ઉપરની જેમ નિષ્કુળ નિવડે છે ત્યારે કયું સ્વપ્ન ફલદાયક થાય તે કહે છે:— દેવતાની પ્રેરણાથી આવેલ સ્વપ્ન, સદ્ધર્મના પ્રભાવથી આવેલ સ્વપ્ન અને પાપના ઉદયથી આવેલ સ્વપ્ન સાચા-ફળદાયક નિવડે છે મતલબ કે ઉપરનાં છ પ્રકારના સ્વપ્નો શુભ હોય અથવા અશુભ હોય પણ તે નિર્ધારક સમજવા, જ્યારે બાકીનાં ત્રણ પ્રકારના સ્વપ્ન અવશ્ય ફળદાયી છે.

કેવું સ્વપ્ન કેટલા ટાઇમમા ફળ આપે તે જાતાવે છે—

રાત્રેશ્વતુર્થ યામેષુ, દૃષ્ટઃ સ્વપ્નઃ ફલપ્રદઃ ।

માસૈર્દ્વાદશભિઃ પદ્મિન્દ્રિભિરેકેન ચ ક્રમાત્ ॥૪॥

નિશાન્ત્યઘટિકાયુગ્મે, દશાહાત્ ફલતિ ધ્રુવમ્ ।

દૃષ્ટઃ સૂર્યોદયે સ્વપ્નઃ, સઘઃ ફલતિ નિશ્ચિતમ્ ॥૫॥

માલાસ્વપ્નોઽહ્નિ દૃષ્ટશ્ચ, તથાધિવ્યાધિસંભવઃ ।

મલમૂત્રાદિપીડોત્થઃ, સ્વપ્નઃ સર્વો નિર્રથકઃ ॥૬॥

અર્થ—રાત્રિના પહેલા પ્રહરમા આવેલ સ્વપ્ન બાર મહિનાની અદર ફળ આપે છે, બીજા પ્રહરમા આવેલ સ્વપ્ન છ મહિનામા, ત્રીજા પ્રહરમા આવેલ સ્વપ્ન ત્રણ મહિનામાં અને ચોથા પ્રહરમા આવેલ સ્વપ્ન એક મહિનામા ફળદાયી નિવડે છે એ ઘડી રાત્રિ બાકી છતે જોયેલું સ્વપ્ન દશ દિવસમા, સૂર્યોદયના ટાઇમે આવેલું સ્વપ્ન બહુ જ થોડા ટાઇમમાં શુભાશુભ ફળનો અનુભવ કરાવે છે દિવસના નિદ્રાધીન થવાથી આવેલું સ્વપ્ન કશું ફળ આપતું નથી. તેમ છતાં

કવચિત્ ક્ષણ પ્રાપ્તિ ભેવામાં આવે છે, પરંતુ શાસ્ત્રકારોએ એ
વાત પ્રમાણભૂત માની નથી, સ્વપ્નસ્ત રાત્રિ પર્વત એક પછી
એક સ્વપ્ન આવે તેને માલાસ્વપ્ન કહે છે તે માલાસ્વપ્ન શરી
રિક આધિ-આધિથી ઉત્પન્ન થયેલાં સ્વપ્ન તથા મલ-મૂત્રાદિની
કાલતથી ઉત્પન્ન થયેલાં સ્વપ્ન બધાં નિર્લક્ષ-નિષ્ફળ સમજવા.

સ્વપ્ન આવ્યા પછી શું કરવું? તે કહે છે—

इष्टं दृष्ट्वा स्वप्नं न सुष्यते, नाप्यते फल तस्य ।

नेषा निष्ठाऽपि सुषिया, भिनरावस्तवनसंस्तवतः ॥८॥

स्वप्नमनिष्टं दृष्ट्वा सुष्यात्, पुनरपि निष्ठामवाप्स्यापि ।

नाय कथ्यः कथमपि, केषांचित् फलति न स तस्मात् ॥९॥

धर्मरतः समयातुर्यः, स्थिरचित्तो वितेन्द्रियः सदायः ।

प्रायस्तस्य प्रार्थितमर्थ, स्वप्नः प्रसादयति ॥१॥

અર્થ—ઇષ્ટ-મુદ્દર સ્વપ્ન જોઇને ભ્રમૂત થયા પછી પુનઃ

સુપ્ત નહી, પણ ભ્રમૂત રહી ઈન્દ્રિયેશ્વર પ્રભુનાં સ્તવન-સ્તુ

તિથી-શુભશ્રાવ કરી શેષરાત્રિ અતીત કરવી, જેથી પાછળથી

આવનાર ખરાબ સ્વપ્ન દ્વારા પૂર્વના આવેલ ઇષ્ટ સ્વપ્નનાં

ફળનો નાશ થતો નથી એવી જ રીતે ઈષ્ટ ખરાબ-અનિષ્ટ સ્વપ્ન

જોઇને ભ્રમૂત થયા પછી રાત્રિ બાકી હોય તો બેઠેલ છે કે પુનઃ

સૂઈ જવું પણ એ સ્વપ્ન ઈષ્ટ પણ પ્રકારે ઈષ્ટને પણ કહેવું નહીં

સારાશ એ જ કે-પાછળ આવેલું સ્વપ્ન પૂર્વજાત સ્વપ્નના ફળનો

વિનાશ કરે છે એ બાબત ખાસ ધ્યાન રાખવા જેવી છે તે

મનુષ્ય ધર્મમા પ્રેમનાળો હોય, શુભ ચિત્તન્દ્રિય હોય, સ્થિર

ચિત્તવાળો હોય અને રહેમદિલ-દયાવાન હોય તેને આવેલું

શુભ સ્વપ્ન જરૂર ઇષ્ટફળને આપનાર થાય છે

શુભ અથવા અશુભ સ્વપ્ન આવ્યા પછી સવારે-પ્રાતઃકાલે ઊઠી જિનપ્રતિમાના દર્શને જવું, અને ત્યાં રાત્રિએ આવેલો સ્વપ્નવૃત્તાન્ત જિનેશ્વરસન્મુખ કહી દેવો, પરન્તુ દર્શનાર્થે જતા પહેલા એટલું ધ્યાન રાખવું કે-ખાલી હાથે જવું નહીં, પણ ક્ષણ, નૈવેદ્ય, રૂપિયો, પૈસો કે સોનામ્હોર યથાશક્તિ પ્રમાણે લઈને જવું અને દર્શન કર્યા પછી જિનપ્રતિમાની સન્મુખ ઊભા રહી કહેવું જે-‘આજે રાત્રિના અમુક સ્વપ્ન મારા જોવામા આવ્યું છે’ અથવા શહેરમા કોઈ નિર્થક મુનિ હાજર હોય તો તેમની પાસે જઈ વંદના નમસ્કાર કરી, વિનય-પૂર્વક જે હાથ જોડી રાત્રિ સખધી સ્વપ્નવૃત્તાન્ત કહી દેવો અને તેના ઉત્તરમા જે ફરમાવે તેનો અમલ કરવો.

કદાચ શહેરમા જિનમઠિર અથવા નિર્થક મુનિનો યોગ ન હોય અને અષ્ટાગનિમિત્ત જાણનાર કોઈ કુશળ નિમિત્તજ્ઞ-નિમિત્તિયાનો યોગ હોય તો તેની સન્મુખ જઈ આવેલ સ્વપ્ન-વૃત્તાત વિનયપૂર્વક કહેવો અને તેનું ક્ષણ પૂછવું અહીં પણ ઉપરની વાત ખાસ ધ્યાનમા રાખવી કે નિમિત્તકની પાસે પણ ખાલી હાથે જવું નહીં શ્રીક્ષણ, રૂપિયો અને શક્તિ હોય તો સુવર્ણ-મ્હોર લઈને જવું પહેલા તેમની પાસે ભેટ ધરી પછી સ્વપ્ન-ક્ષણ પૂછવું કેટલાએક કળુસ તો ઉપર્યુક્ત વિવેક ન જાળવતાં કહે છે કે-‘એ તો આપણા ઘરના પંડિતજી છેને ? જિયારા સાવ નિર્લોભી છે એમની પાસે દ્રવ્યભેટ કરવાની કંઈ જરૂર નથી’ પરન્તુ એ કળુસાઈ જિલકુલ અસ્થાને છે, માટે જરૂર શક્તિ મુજબ વધારે કંઈ નહીં તો શ્રીક્ષણ સાથે રૂપાનાણું તો મૂકવું જ જોઈએ પ્રાચીન કાળમા પૂર્વગત આમ્નાયને જાણનારા નિમિત્તજ્ઞો ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાળની વાતો ખહું કુશ-

ગતાપૂર્વક કહી શકતા, પરન્તુ વર્તમાન સમયમાં એવા નિમિત્તોને બહુધા જાણના નજરે પડે છે એમ પૂર્વના સમયના ઉદારદિલના બુદ્ધિશીલ વર્તમાન સમયમાં નથી રહ્યા, તેમ પ્રાચીન કાળના એવા નિમિત્તો પણ હવે નથી રહ્યા. મતલબ કે જમાનાનુસાર જે કંઈ થાય-પણ છે તેના ઉચિત લાભ લેવા શક્ય નહીં.

જે ઠોઠ માણસ સ્વપ્નમાં હસ્તિ ઉપર આરૂઢ થઈ સમુદ્રમાં બાથો લાગે તે થોડા જ દિવસોમાં સંસ્તતત પ્રાપ્ત કરે અને શબ્દ બને. જે ઠોઠ મનુષ્ય કાથી પર સ્વાર થઈ નદી કિનારે ભાતવું લોકન કરે તે અલ્પ દિવસોમાં અમલદારી પ્રાપ્ત કરે અને શબ્દ થાય. સ્વપ્નમાં જે ઠોઠ માણસ પોતાના બાહુબળે સમુદ્ર તરીકે જાય તે પણ થોડા જ સમયમાં શબ્દ થાય છે.

સ્વપ્નમાં દેવ, શુરુ અથવા વીર્યશૂનિતા દર્શન થવાં લાભ કામક હોઈને ધારણા સફળ થાય છે. યદ્યપિ પૂર્વે જ્યેષ્ઠી વસ્તુનું સ્વપ્ન ખોટું-નિષ્ફળ મનાય છે, તથાપિ દેવ શુરુ, ધમત્ત અને પૂર્વ જ્યેષ્ઠી વીર્યશૂનિતા સમયે સ્વપ્નમાં થાય જો લાભકામક છે. ઠોઠ પણ મનુષ્ય સ્વપ્નમાં કૂલ-અજરા ધારણ કરે અથવા તેના ઉપર પુષ્પની વૃદ્ધિ થાય તો જરૂર થોડા દિવસોમાં સપત્તિ-હોલત પ્રાપ્ત કરે.

જે ઠોઠ મનુષ્ય સ્વપ્નમાં પાણીથી ભરેલ કાણી નદી, કુંડ અથવા સમુદ્ર જુલે તને થોડા જ દિવસોમાં હોલત-સપત્તિ સાંપડે છે, પરંતુ જો સ્વપ્ન પિત્તપ્રકૃતિમાં આવેલું ન હોય જ્યેષ્ઠી સ્વપ્નમાં આકાશમાં ઊંચું જો લાભકામક છે. પરન્તુ જો સ્વપ્ન વાયુ પ્રકૃતિમાં હોય તો કશું પણ ફળ આપતું નથી. મતલબ કે પિત્ત પ્રકૃતિમાં આવેલા સ્વપ્ને નિષ્ફળ નિવડે છે.

સ્વપ્નમા સૂર્યોદયનું જોવું, ધૂમાડા વગરનો બળતો અગ્નિ જોવો, ગ્રહ-નક્ષત્રનું જોવું, જિનમંદિરના શિખર ઉપર અથવા રાજમહેલ ઉપર આરૂઠ થયેલ જોવું લાભકારક છે, અને તેથી મનમાં ધારેલી ધારણા ફળીભૂત થાય છે. તેમજ સ્વપ્નમાં પોતાના શરીર ઉપર ચઢનનો લેપ કરવો, જવાહિરાતનાં ઘરેણાં પહેરવાં અથવા બીજાને શૃંગાર સજ્જેલો જોવો લાભકારી છે. વળી કહ્યું છે કે:—

અલङ્કૃતાનાં દ્રવ્યાણાં, વાજિવારણયોસ્તથા ।

વૃદ્ધમસ્ય ચ શુક્લસ્ય, દર્શને પ્રાપ્નુયાદ્ યશઃ ॥ ૧ ॥

(શ્રીઉત્તરાધ્યયન, અધ્યયન આઠમાની ટીકા)

અર્થ:—સ્વપ્નમા શણગારેલા હાથી ઘોડા દૃષ્ટિએ પડવા, અથવા બીજી કોઈપણ ચીજ શણગારેલી નજરે પડે તો તે શુભ છે, અને તેથી ફાયદો થાય છે સફેદ રંગનો બળદ જોવામાં આવે તો તે ઘણું જ શ્રેષ્ઠ મનાય છે, અને તેથી યશ-કીર્તિનો ફેલાવો થાય છે

સ્વપ્નમા જેના ઘોડા, રથ, ગાડી, આસન યા વસ્ત્ર ચોર ઉઠાવી જાય તેનું આનંદગ થાય છે જે મનુષ્ય કેસરીસિંહ, વ્યાધ્ર, હાથી યા ઘોડા જોડેલા રથ પર આરૂઠ થઈ મુસાફરી કરે તેને થોડા દિવસમા સલ્તનત-સામ્રાજ્ય પ્રાપ્ત થાય, અને બીજા લાભો પણ મળે જે મનુષ્ય ઘોડા પર સવાર થઈ સફર કરે તેની ધારણા થોડા જ દિવસમાં પૂર્ણ થાય સ્વપ્નમા જે મનુષ્ય મોતી-ઓનો ભરેલો થાળ જુઓ તેને લાભ થાય અને તે ધર્મની ઉન્નતિ કરશે, એમ સમજવું. સ્વપ્નમા જે મનુષ્યને છત્ર ચામર નજરે પડે તેને રાજ્ય તરફથી ફાયદો થાય અને જ્ઞાતિ-જાતિમા ઇજ્જત-આબરૂ વધે

કેાઈ માંદો માણસ જરૂર-સૂર્યનું સ્વપ્ન નિકાળે તો શુભ સમજવું, કારણ કે તેથી થોડા જ દિવસમાં તેની માંદગી નાશ પામે છે. સ્વપ્નમાં પોતાને ઘરે જલસો-ઉત્સવ થયેલો જોવે તો હર્ષદાયક લાભ થાય. સ્વપ્નમાં પોતાના ઉપર નિજની પડેલી જોવે તો કેદ મળે. વીણા અને આરીસાનું દર્શન શુભ હોઈને થોડા દિવસમાં લાભ પ્રાપ્ત થાય. જેને સ્વપ્નમાં વીણાનું ઇનામ મળે તેને સ્ત્રી વરફાથી ફાયદો થાય, અને જેને પ્વલ-પતાકા ઇનામમાં મળે તેની ઇચ્છા-આવશ્યક થોડા જ દિવસમાં વધવા મળે અને મુખ-ચેન ઉઘાડે.

અગર કેાઈ માણસ સ્વપ્નમાં માટીના બનાવેલ કાથી ઉપર આફત થઈને સમુદ્રમાં પ્રવેશ કરે અને ફૂળે નહીં તો થોડા જ દિવસોમાં શબ્દ બને છે અને જહાઝિરી પ્રાપ્ત કરે. સોના-ચાંદીના માળમાં ખીરનું ભોજન કરે તને ખુશ-ખબર મળે. સ્વપ્નમાં પાકેલું ફળ જોવું સારું છે અને તેથી ફાયદો થાય છે. સ્વપ્નમાં વહાણ ઉપર બેઠેલ સમુદ્રમાં સફર કરે તો હોલત-ધન પ્રાપ્ત થાય અને માંદગીમાં જો સ્વપ્ન જોવે તો તેની માંદગી દૂર થઈ આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરે છે.

સ્વપ્નમાં નાબરજનું નિકાળવું જો કે સારું છે, કારણ કે તેથી હર્ષનો લાભ પ્રાપ્ત થાય છે; પરંતુ જુદા પિતે નામ કરવો જો યથસ્થ નથી. સ્વપ્નમાં ગાયન કરવું જો સારું નથી, પરંતુ જિનમંદિરમાં પ્રભુની સમુખ ગાયન કરવું તે શુભ છે. યદિ સ્વપ્નમાં કાળા રંગની વસ્તુઓનું દર્શન સારું નથી, પરંતુ કાથી, થોડા, ગાય જાયલા દેવી દેવતા ક્યામવર્ણનાં નિકાળે તો તે શુભ સમજવું. સ્વપ્નમાં સફેદ રંગની વસ્તુઓનું દર્શન લાભદાયક છે; પરંતુ કપાસ તથા મીઠાનાં દર્શન યથસ્થ નથી.

સ્વપ્નમાં જે મનુષ્યની સ્ત્રીનું ચોર હરણ કરી જાય તેને ગેરલાભ પ્રાપ્ત થાય છે જેનાં પલગ અથવા પગરખા ચોર લઈ જાય તેના ઉપર કષ્ટ આવી પડે છે સ્વપ્નમાં પોતે પોતાનું મરણ જોવે એ જોઈ જાહેરની દૃષ્ટિએ ઠીક ન ગણાય, પરંતુ નિમિત્ત-શાસ્ત્ર કહે છે તેમ તેનું ફળ શુભ છે, અને તેથી સુખચેતન પ્રાપ્ત થાય છે સ્વપ્નમાં ઉંટ, બકરા અથવા રાસભ(ગધેડા) ઉપર સ્વાર થવું સારું નથી, કારણ કે તેથી દિલગીરી પ્રાપ્ત થાય છે સ્વપ્નમાં ચઢન, કપૂર, નાગરવેલના પાન તથા સફેદ ફૂલોનું નિહાળવું લાભદાયક છે; પરંતુ કચ્છેર અથવા કેશુ-ખાખરાના ઝાડ ઉપર ચઢવું લાભકારક નથી, કારણ કે તેથી રજ-કલેશ પેદા થાય છે.

સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય ગળા પર્યાંત કીચડમાં ખુંચી જાય તેનું મરણ નજીકમાં સમજવું, પરંતુ જે મનુષ્ય પોતાના હાથ પેગ લાખા-વધી ગયેલા નિહાળે તેની આખરૂ વધે છે સ્વપ્નમાં કોઈ ગામ, નગર, મકાન અથવા પહાડ અગ્નિથી ગળી રહ્યો હોય અને તેના મધ્ય ભાગમાં અથવા શિખર ઉપર કોઈ માણસ સહીસલામત ઊભો હોય એવું સ્વપ્ન નિહાળનારને થોડા જ દિવસમાં હર્ષોત્પાદક લાભ થાય છે સ્વપ્નમાં જે મનુષ્યનું સોનું, ચાંદી, જવાહીર યા હથિયાર ચોર લઈ જાય તેની ઇજ્જત-આખરૂમાં ધક્કો પડે એ છે

સ્વપ્નમાં જે મનુષ્યને આબૂષણ, કપડા, મકાન યા આસન ઇનામમાં મળે તે શુભ છે, કારણ કે તેથી હર્ષ પ્રાપ્ત થાય છે. સ્વપ્નમાં શણગારેલું મકાન તથા હાથી, થોડા નિહાળવા એ શુભ દિનેનું ચિહ્ન છે સ્વપ્નમાં જેને કાળા કપડા પહેરેલી કાળા વર્ણની સ્ત્રી દક્ષિણ દિશા તરફ ખેંચીને લઈ જાય તેના ઉપર મરણની આકૃત આવે છે

સ્વપ્નમાં જે મનુષ્યના મસ્તક ઉપર અભુશન વૃક્ષ ઊભેલું
 હોવામાં આવે તેના ઉપર થોડા જ દિવસોમાં મરણાંત કષ્ટ પ્રાપ્ત
 થાય છે. સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય કાળા કપડાં પહેરી કાળા થોડા
 પર સ્વાર મધ્ય દક્ષિણ દિશા તરફ જમન કરે તેને અશાળ દિવસો
 હોજવવાનો સમજ આવે છે. સ્વપ્નમાં જો મનુષ્ય કેળાના વૃક્ષ
 પર ચઢી જાયેલો હોવામાં આવે તો તેને થોડા દિવસોમાં
 હોલત-ખનની પ્રાપ્તિ થાય છે. સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય જરમ ફળ
 ફળતું પાણી પીએ તેને શાંતિપ્રાપ્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય સૂર્ય અથવા ચંદ્રમાને પોતાના હસ્ત
 વડી સ્પર્શ કરે તેને કુકમહોરો-અમલદારી પ્રાપ્ત થાય છે.
 સ્વપ્નમાં જેને ઇનામના બહલામાં મેવા-મીકાઈ મળે તેને કર્મ
 હાયક ફળપ્રાપ્તિ થાય અને માંદગીમાંથી આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરે.
 સ્વપ્નમાં જેને જવાહિરાવમુક્ત વીટી ઇનામમાં મળે તેને
 લાભ થાય અને શુભ મધ્ય જામ તો નુકસાન થાય છે. સ્વપ્નમાં
 જે મનુષ્ય આકાશમાં તારા અમકતા બાળે તેના ઉપર રાજાની
 મહેરબાની થાય અને ઇનામ પ્રાપ્ત કરે.

સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય મોટીબોનો કારેલો થાળ બીલબોને
 વહેણી કે તે થોડા દિવસોમાં હોલત-ખન પેદા કરે અને ધર્મની
 વૃદ્ધિ કરે. સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય મિત્રી-આકરનો કારેલો થાળ
 નિહાળે તેને લાભ થાય, તેમજ બાજ-બગીચા કે લીલી વન
 સ્પતિના દર્શન થાય તો દરેક પ્રકારે ફાયદો કરે. સ્વપ્નમાં
 જેના મસ્તકના થાળ ખરી પટે અને હાંત પછી વ્યય તેના ઉપર
 આદત આવે અને સમજાનનાં લાકડાં ઉપર અથવા મનુષ્ય ઉપર
 પાત પોતાને બેઠેલો હોવે તો તેને મરણાંત કષ્ટ પ્રાપ્ત થાય.
 સ્વપ્નમાં પોતાને ગિરજવાર કરવા-પકડવા માટે થોડા મનુષ્ય

આવતો નજરે પડે તો રાજ્ય તરફથી દડ થાય. સ્વપ્નમાં રીંછ જાનવરનું દષ્ટિએ પડવું ખરાબ છે, કારણ કે તેથી કષ્ટ પ્રાપ્ત થાય છે સ્વપ્નમાં કૂતરાઓ ભસતા ભાળે તો રજ-હેરાન થાય પેટ ઉપર વૃક્ષ જીર્ણોદ્યુ જોવે તે માદગીનો ભોગ થાય સ્વપ્નમાં લાખા શીંગડાવાળું જનાવર જેને નસાડી મૂકે અથવા ડુક્કર કે વાઢરો જેને જહીવરાવે તેના ઉપર રાજ્યની અવકૃપા થાય વળી સ્વપ્નમાં જેને ઠાળા પીળા વર્ણનો મનુષ્ય આવીને જહીવરાવે તો તેના ઉપર મરણાન્ત કષ્ટ આવે

સ્વપ્નમાં પાણીથી ભરેલા સરોવરમાં બેસીને જે મનુષ્ય ખીરનું ભોજન જમે તે થોડા સમયમાં સામ્રાજ્ય પ્રાપ્ત કરે અને રાજા થાય વળી સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય પોતાના શરીરના આત્મરૂપાડે કોઈ ગામ અથવા શહેરને વીંટી લે તે અમલદારી પ્રાપ્ત કરે અને રાજા થાય સ્વપ્નમાં પોતાને કોઈ કેદમાં નાખે અથવા પકડીને હોરડાના બંધનથી બાંધે તે લાભદાયક છે સ્વપ્નમાં કોઈ મનુષ્ય એવું જોવે કે મે તેલથી મારા શરીરને મસળાવ્યું, તેને ખરાબ દિવસો ભોગવવા પડે

સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય પોતાની તાકાત-શક્તિથી પહાડને ઉખેડી નાખે તે થોડા દિવસમાં અમલદારી પ્રાપ્ત કરે જે મનુષ્ય સ્વપ્નમાં ઉંદર, ખિલાડી, ગોંહ-ધુસ, અથવા નોલિયાને દેખે તે ઇષ્ટ નથી, કેમકે તેથી તકલીફ-કષ્ટ પ્રાપ્ત થાય છે જે મનુષ્ય સ્વપ્નમાં પોતાના મસ્તકમાંથી લોહીની ધારા વહેતી નિહાળે તે થોડા જ દિવસોમાં સામ્રાજ્ય પ્રાપ્ત કરી હકુમત ભોગવે સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય બળતો હીપક જોવે તેની ધારણા પૂર્ણ થાય છે અને રૂણયુક્ત આમ્ર-આળાનું વૃક્ષ જોવે તો લાભ થાય છે

સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય હજાર પાંચડીવાળા કમળ ઉપર બેસી

ખીરનું લોભન કરે તે સહતનત પ્રાપ્ત કરી શકા માય છે જે મનુષ્ય જૂળ પવનના જોરથી અપી ચઢેલી જોવે તેના ઉપર થોડા દિવસમા આકૃત આવે જે મનુષ્યના હાત સ્વપ્નમાં સોનાના ઝળી જાય તે મનુષ્યને જોશ-આરામ પ્રાપ્ત થાય. સ્વપ્નમાં ઘઈનાં તેમજ સહેક સરસવતાં દર્શન લાભદાયક છે તેમજ કાઠકાં જયવા રાખનાં દર્શન ખરાબ દિવસોની નિશાની-આગ્રાહી સમજવી. સ્વપ્નમાં હાવાનળ જોવાથી તકલીફ-દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે અને મોટાંમોટા જામ કે નજરો નજરે પડે તો હર્ષદાયક લાભ પ્રાપ્ત થાય છે.

સ્વપ્નમાં તેલ, કપાસ, રૂ અને લોહાણું નિકાળવું ઇંદ નથી, તેથી નુકસાન થાય છે સ્વપ્નમાં પ્રકાશ વગરના સુર્ષ-મહનાં દર્શન થવાં ઇંદ નથી કારણ કે તેથી તકલીફ-દુઃખ પ્રાપ્ત થાય સ્વપ્નમાં જેના કાલ પગ, કાન, નાક કપાઈ મચેલાં નજરે પડે તો મરણાન્ત કદ ઉત્પન્ન થાય. ભૂત, પ્રેતની સાથે કોઈ પણ શરાળ પીતું હોય અને તેને મનુષ્ય જયવા કૂતરાં જેથી રદા હોય જોવો દેખાવ જે મનુષ્ય સ્વપ્નમાં નિકાળે તે મરણની નિશાની સમજવી. કાચરાગની માંદગીવાળો મનુષ્ય ઉંદ લેસ, કૂતરા કે અધેકા ઉપર સવાર ઘઈ દક્ષિણ દિશા તરફ આજમેા જ્ય તંતુ મરણ નજીકમા જ આવેલું સમજવું.

સ્વપ્નમાં મકાન જયવા પકાક પડી ગયેલો જોવે જામનાં મજરમજી પોતાને બચાવ કરી ગયેલો જોવે તે અનિદ-ખરાબ છે અને તેથી કદ ઉત્પન્ન થાય છે સ્વપ્નમાં જેના કાલ-પગમાં ભેડી નાંજેલી હજિગોબર થાય તે ઇંદ છે અને તેથી ક્ષાયરો થાય છે (દોહા)-

ચીતા મિત્ર મિલો મુપન, ચે મુપના મુસદાય ॥૧॥

શુભ સુપનેકો દેશ્વ કર, શીઘ્ર ઉઠો રસ્ત્ર ધ્યાન ।

પરમ પુરુષકા ધ્યાન કર, શુભ ફલ ચિંતો જ્ઞાન ॥ ૨ ॥

ખીમાર-માદો માણસ સ્વપ્નમા પાલખીમા બેસીને દક્ષિણ દિશા તરફ જાય તો તેના ઉપર મરણાન્ત કષ્ટ પ્રાપ્ત થાય વળી કહ્યું છે કે—

ગાયને રોદનં વિદ્યાત્, નર્ત્તને વધબંધનમ્ ।

હસને શોચનં વ્રૂયાત્, પઠને કલહં તથા ॥ ૧

(શ્રીઉત્તરાખ્યયન સૂત્ર-ટીકા)

સ્વપ્નમા કોઈ મનુષ્ય ગાયન કરે તેને રોવું પડે, નાચ કરે તેને વધબંધનનો ભોગ થવું પડે, હસે તો ચિંતા થાય અને પાઠ કરે તો કષ્ટ પ્રાપ્ત થાય શ્રીભગવતી સૂત્રના ૧૬ મા શતકના છઠ્ઠા ઉદ્દેશમા ફરમાવ્યું છે કે—સ્વપ્નમા કોઈ પણ માણસને ખીજો માણસ આવીને પકવ ફળ હાથમા આપે તો થોડા જ દિવસોમા લાભ થાય અને દોલત-ધન મળે સ્વપ્નમા કોઈ મનુષ્ય પોતાને હાથી ઉપર સવાર થયેલો જુઓ તો તેને પણ દોલત-ધન અને હુકમહોદ્દા-અમલદારી પ્રાપ્ત થાય સ્વપ્નમા થોડા ઉપર સવાર થઈ સફર કરતો જોવે તેને થોડા દિવસમા લાભ મળે છે સ્વપ્નમા કોઈ મનુષ્ય આવીને એમ કહે કે— “તમે અહીંથી ચાલ્યા જાઓ” એ ભવિષ્યમા ખરાબ દિવસોની નિશાની—આગાહી સમજવી સ્વપ્નમા જેને હૃદય ઝરતી ગાય નજરે પડે તેને જમીનથી અથવા જવાહીરાતથી ક્ષાયદો થાય છે

સ્વપ્નમા અરિહત દેવ, સૂર્ય, ચંદ્ર, દેવવિમાન, સમુદ્ર,

સરોવર, સિંહ, કલ્પવૃક્ષ, કલશ, રાજા, હાથી, વૃષભ કે હરમી
 દેવીનાં જોને દર્શન થાય તે લાભદાયક હોઈ ગોઠા દિવસમાં કંઈ
 મત પ્રાપ્ત કરે તેમજ ભૂત, પિશાચ, ગંધર્વ, રાક્ષસ, આંધાલ,
 સ્મશાન, દુવેા, હાલકા, કલ્પ સ્ત્રી, આમરુ, લોહી, પચ્ચર, કાંટા
 વાળાં વૃક્ષ, અધકાર છુલો-લગડા, વામન, મ્હોટો વામુ અને
 ખૂબ આકર્ષે તરકો જે મનુષ્ય સ્વપ્નમાં જોવે તેને ખરાબ
 દિવસે। લોગવવાનો વખત આવે

જે મનુષ્ય પોતાને સ્વપ્નમાં કંઈ ઉપર સવાર થયેલો જોવે
 તેની આબરૂ વધે, સિંહ ઉપર સવાર થયેલો જોવે તેને ઇનામ
 મળે, દોસ્ત-મિત્રનો મેળાપ થયેલો દેખાય તો લાભ થાય,
 કપડાં પોતો નિકાળે તો દેવાથી મુક્ત થાય. પોતે પોતાને હાથ
 પગ પોતા જોવે તો બેશ-આશમ પ્રાપ્ત કરે અને માત્ર પગ
 પોતો જાળે તો આબરૂ વધે છે સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય પોતાને
 જમણા હાથ ઉપર સર્પ કરી જાયેલો જોવે તો હોલત-ધન પ્રાપ્ત
 થાય તેમજ સફેદ વર્ણનો સર્પ જોવે તો વધુ લાભ થાય છે

સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય દુવેા ઉપરથી બાલ-ટપી બાલ તેને જા
 નક ધનપ્રાપ્તિ થાય પોતે પોતાને કંઈ તેલ પીતો જોવે તો
 તેને મરણાન્ત કષ્ટ પ્રાપ્ત થાય. તેમજ સ્વપ્નમાં અગ્નિના અગાર,
 પચ્ચર પૂળ કે લોહીના વરસાદનું જોવું જો ખરાબ દિવસોની
 નિશાની-આગાહી છે

સ્વપ્નમાં બાનર શિયાળ કે ફૂતરો જો મનુષ્યના જિજ્ઞાસા
 ઉપર આવીને જોસે તો બાણુ કે તથી માંદગી પ્રાપ્ત થશે
 રાક્ષસ, નેતાલ અથવા ભૂત પોતાના જિજ્ઞાસા-પથારી ઉપર કે
 શરીર ઉપર આવીને જોસે તો બાણુ કે મરણની આશંકા આવી
 મ્હોટી છે

અગર સ્વપ્નમા કોઈ મનુષ્ય પોતાને ઝેર પીતો જુએ તો તેની ઉમ્મર લાંબી છે તેમ સમજવું. અને જે મનુષ્ય પોતાને વીણા વગાડતો સ્વપ્નમાં જુએ તેને ખુબસૂરત-રૂપાળી સ્ત્રીનો લાભ થાય છે

સ્વપ્નમા જે મનુષ્યના મસ્તક ઉપર કાગડો વિદ્યા કરે તેની આખરૂમા કલક લાગે જે મનુષ્ય પોતે પોતાને સફેદ અથવા હીલા રંગના વસ્ત્રો પહેરેલો જુએ, અથવા આગથી પોતે પોતાને બળતો લાગે તો તેને ધનપ્રાપ્તિ થાય છે. સ્વપ્નમાં જે મનુષ્ય શણગાર સજેલી કુમારી કન્યાને લાગે તે મનુષ્યને ઉત્તમ સ્ત્રીનો લાભ થાય છે, તેમજ જે મનુષ્ય સ્વપ્નમા તેજ-દાર હથિયારોવડે પર્વતને તોડી નાખે તેને થોડા દિવસમા સદ્વતનતા પ્રાપ્ત થાય અને તે રાજા બને છે

સ્વપ્નમા જે મનુષ્ય નાચ કરતો મયૂર લાગે તેના ઉપર રાજાની - મહેરબાની-કૃપા થાય અને ઇનામમાં જમીન પ્રાપ્ત કરે. તેમજ જે મનુષ્ય સફેદ કપડા પહેરેલી સ્ત્રી જુએ તો તેને લાભ થાય છે સ્વપ્નમા જેના કેશ અથવા નખ વધી બીજ તેની આખરૂ વધે અને ઇલકાળ-ચાદ પ્રાપ્ત કરે

ઇતિ સ્વપ્નનિમિત્ત સંપૂર્ણ

(૩) સ્વરવિજ્ઞાન-નિમિત્ત—

સ્વર સંજ્ઞાની જે વિશેષ પ્રકારનું જ્ઞાન તેને સ્વરવિજ્ઞાન કહી શકાય. જો સ્વરવિજ્ઞાનની જ આલોચના-વિચાર પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં કરનામાં આવશે મુખ્યતઃ, સ્વરના સાત લેહો-પ્રકારો પાઠવામાં આવ્યા છે—(૧) વદ્જ, (૨) વપલ, (૩) અધાર, (૪) મધ્યમ, (૫) પચ્ચમ, (૬) ધૈવત અને (૭) નિષાદ દુનિયાભરમાં વસતા મનુષ્યો, જાનવરો કે પક્ષીઓની બોલી આ સાત સ્વરો પૈકી કોઈ પણ સ્વરમાં થાય છે. કોઈનો કુદરતી અવાજ વદ્જ સ્વરમાં, કોઈનો વપલમાં અને કોઈનો અધાર આદિ સ્વરોમાં થાય છે.

અહીં મનુષ્ય, જાનવર અને પક્ષીઓની બોલીનું વર્ણન કરનામાં આવે છે જેમાં મનુષ્યનો કુદરતી અવાજ કયા સ્વરમાં છે? અને તંત્રાથી તને શું લાગે ધરે? જાનવર અને પક્ષીઓની બોલીનું ગ્યાન-વર્ણન, કે જે સંભળવાથી શું નહોતું-નુકશાન ધરે? જોઈએ હકીકત બજવાની મુશ્કિત જનુ થોમહાર સૂત્રના દ્વિમાત્ર મુજબ જતાવવામાં આવી છે તેમજ રાગરાગત્રીના લેહો અને તત્સંગથી હકીકત આમાં ઉત્તમ પ્રકારે દર્શાવવામાં આવી છે.

મીરના કુદરતી અવાજ વદ્જ સ્વરમાં થાય છે સુરવા-કુકડાના અવાજ અકરાનો મધ્યમ, કોકિલાનો પચ્ચમ, કોચ પદીનો ધૈવત અને કાથીનો અવાજ કુદરતી-સ્વાભાવિક અવાજ નિષાદ સ્વરમાં થાય છે.

જ પુરુષ અથવા સ્ત્રીનો અવાજ વદ્જ સ્વરમાં નીકળે છે તંત્રી પાસે લગ્નની દમિયા દાજર જ રહે છે ખાનપાન, જોડના

રામ અને સુખચેન ઉઠાવે છે. અહિં કોઈ શકા કરે કે મારનો અવાજ સ્વાભાવિક રીતે જ પડ્જ સ્વરમાં હોય છે તો શું તેને પશુ આ ઉપર્યુક્ત ફળનો લાભ થાય ? નહીં. મનુષ્યના અને જનાવરના પ્રારબ્ધમા તફાવત હોય છે. એટલે મનુષ્યને માટે જે વાત હોય તે જનાવરો માટે હોતી નથી

સજ્ઞેણ લહ્હ વિત્તિ, કયં ચ ન વિણસ્સહ ।

માવો પુત્તાય મિત્તાય, નારીણં હોહ વછ્છહો ॥ ૧ ॥

(શ્રીઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની ટીકા)

અર્થ:—જે પુરુષ અથવા સ્ત્રીનો કુદરતી અવાજ પડ્જ સ્વરમાં હોય તેની આજીવિકા સારી રીતે ચાલે, ગાય વગેરે પશુઓ તેના આગળે જાયેલા હોય, કુટુંબપરિવાર અને મિત્રો સારા મળે, તેમજ સ્ત્રીને અત્યંત વહ્નલ-પ્રીતિપાત્ર થાય છે.

જે મનુષ્યનો કુદરતી અવાજ ઋષભસ્વરમાં નીકળતો હોય તેને હુકમહોદ્દો-અમલદારી મળે, ખબરો હ મેશાં તર રહે, સુદર ઘરેણા અને શ્રેષ્ઠ કપડા પહેરવાને મળે, અત્તર આદિ સુગંધી પદાર્થોનો ઉપયોગ કરે, સ્ત્રી પોતાની આજ્ઞામાં રહે અને કૂલોની શર્યામાં સુવાવાળો હોય છે.

જે મનુષ્યનો સ્વાભાવિક અવાજ ગધાર સ્વરમાં નીકળતો હોય તે સગીત કળાનો જાણકાર, કવીશ્વર, ધર્મશાસ્ત્રનો જ્ઞાતા અને બીજાઓને ધર્મની તાલીમ-શિક્ષણ દેવાવાળો એટલે ઉપદેશક થાય છે

જે મનુષ્યનો કુદરતી અવાજ મધ્યમ સ્વરમાં નીકળતો હોય તે ઉદારદિલનો, ખુશમિજાજ, એક્ષ-આરામ ભોગવવાવાળો, હિમ્મતવાન અને બીજાઓને પણ હિમ્મત દેવાવાળો હોય છે

જેમનો સ્વાભાવિક જવાબ પશ્ચિમ સ્વરમાં નીકળતો હોય તેને શબ્દધિરાજની પદવી મળે, દ્વિગ્મતે જઠાદ્ધર હોય, ત્રિપસ્વાદ-કેામથી દબામ નહીં, શેજનો સરકાર મધ ફતેહ પ્રાપ્ત કરે અને ઈનામમાં જમીન મેળવે ॥

જેમનો કુદરતી જવાબ ધૈવત સ્વરમાં નીકળતો હોય તે બીજાઓને પરસ્પર લડાવી મારે અને ધોત દૂર રહે, પૂર્વે દમ્બ બાજુ હોય, જે વાત પકડે તેને કઢાપિ છોડે નહી, મહાકુસ્તી લડવાવાળો હોય, શરાજના નશામાં મસ્ત બની રહે, ધર્મની વાતો તને પસંદ પડતી નથી અને દુન્નયવી કારોબારમાં જ્ઞાનક માને

જેમનો કુદરતી જવાબ નિવાહ સ્વરમાં નીકળતો હોય તે હ મેશા નિર્દમ્બ બન્યો રહે, દરેક સાથે કલેશ-ટટો કર્યા કરે, હિંસાના કાર્યોમાં જ્ઞાનક માને, બીજાની નોકરી કરીને પરા ધીનપણું સોજવે અને અત્યંત દુઃખ પ્રાપ્ત કરે

જા સ્વાતે સ્વરોનું વર્ણન કૌનાગમ-મીસ્થાનાંમ સૂત્રમાં અને અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં કરવામાં આવેલ છે જેમને બેવડું હોય તેપણે તે સૂત્રોમાં બેવડું

સ્વરોનાં સ્થાન અને તેનું કૃણદ્વંજ બતાવે છે

પદ્મ સ્વરનું સ્થાન જિહ્વાનો અગ્રભાગ જ્યેષ્ઠનું સ્થાન છાતી, માંધારનું સ્થાન કઠાજ, મધ્યમનું સ્થાન જિહ્વાનો મધ્ય ભાગ, પશ્ચિમનું સ્થાન નાસિકા, ધૈવતનું સ્થાન ડાંત અને જોષ તથા નિવાહનું સ્થાન શુક્રુટી છે

બીજા રેશીમાં મુસાફરી જતી વખતે અથવા કેામ શુભ કાર્યની શરૂઆત કરતી વખતે અનુચ્ચ અથવા જનાવરના પદ્મ, જ્યેષ્ઠ કે માંધાર સ્વરમાં જવાબ જાંલળે તો સમજવું કે ફતેહ

થશે મુસાફરીના વખતે અથવા શુભ કાર્યની શરૂઆતમા મોરનો અવાજ સાંભળવામા આવે તો ઇરાદો-ધારણા સફળ થાય. તેમજ નાચ કરતો, મોર જોવામા આવે તો એકંદર વધારે શુભ ફળની પ્રાપ્તિ થાય

મુસાફરીના ટાઇમે અથવા શુભ કાર્યની શરૂઆતમા ચક્રોર પક્ષીનો અવાજ સભળાય કે ખુદ પોતે દૃષ્ટિએ પડે તો એકંદર લાભ થાય અને કામ જલદી ફતેહ થાય અથવા તે વખતે કોઈ ખીજા મનુષ્યના મુખમાથી નીકળેલો 'ચક્રોર' શબ્દ સાંભળવામાં આવી જાય તો તે પણ લાભદાયક છે. ભારદ્વાજ પક્ષી (મારવાડમા જેને રૂપારેલ કહે છે તે) મુસાફરીના વખતે યા શુભ કાર્યના પ્રારંભમા ખોલતુ સભળાય અથવા નજરે પડી જાય તો કાર્યસિદ્ધિ થાય-ફતેહ થાય.

મુસાફરીના ટાઇમે અથવા શુભ કાર્યના પ્રારંભમાં હસનો અવાજ સભળાય અથવા હસ પોતે દૃષ્ટિએ પડે તો એકંદર લાભ થાય અને કાર્ય ફતેહ પામે મુસાફરી કરતી વખતે જેનો ઘોડો જમણા પગવડે જમીન ખોદે અથવા હણુહણાટી કરે તો સવાર ફતેહ પામે અને આરામ પ્રાપ્ત કરે કોઈ અન્ય દેશની મુસાફરી કરતી વખતે અગર પાળેલા પોપટનો અવાજ ઠાળી તરફ અને પાછા ઘેર આવતી વખતે જમણી તરફ સાંભળવામાં આવે તો લાભ થાય અને ખુશી ઉત્પન્ન કરે

ઘરથી મુસાફરીએ જતી વખતે થોડે દૂર ગયા પછી વનના પોપટો ઊડીને સામે આવતા દેખાય એ શુભ ફળદાયક છે અને તેથી ઇરાદો-મનની ધારણા અવશ્ય પૂર્ણ થાય મુસાફરીના દિવસે ગીધ પખી ઠાળી, જમણી યા સામી તરફ-નજર સામે કોઈ પણ તરફ ખોલે એ શ્રેયસ્કર નથી, પરંતુ પાછળ ખોલે એ

શુભ છે કેાઈ શુભ કાર્યના પ્રારભમાં અથવા સફરના ટાઈમે
 થાવાનો અવાજ સજાળાય તો એવરુદ્ધ નથી—અશુભ છે એ ઘરની
 ઉપર રાત્રિના સમયે ધ્રુવઠ પછી જાણે તો સમજવું કે જે જરાલ
 દિવસોની આગાહી છે અને તેમાં વસતા મનુષ્યો ઘોડા ટાઈમમાં
 જરનાદ ધર્મ કામ છે શુભાદરી કસ્ટી વખતે કે કેાઈ શુભ કામ
 કસ્ટી વખતે ઘડિયાળ, ટકોરા, સારંગી, તળલા અથવા કેાઈ મધુર
 થાવાનો અવાજ સજાળાય તો તે શુભ છે અને કાર્યમાં ફતેહ પામે.

સ્વરોનાં જ્ઞાન વિના સંબીતકળાનું નિષ્ફળપણ

મૂર્ધન, ગાંધાર, મધ્યમ, પદ્યમ, ધૈવત અને નિષાદ
 જે સાત સ્વર કે જે અગાઉ પણ લખવામાં આવ્યા છે તેના
 સંપૂર્ણ જ્ઞાન વિના—જોળખાણ વિના આકાશમાં ચિત્ર બનાવવાની
 માફક સંબીતકળા પણ નિષ્ફળ—અર્થ જવાની

સંબીતકળામાં સ્વરમંડળનો અધિકાર

સપ્તસ્વરાણ્યો ગ્રામા, સૂચ્છના શેકવિંશતિઃ ॥

તાના દક્ષેનપચાસત્, રસ્યેતત્ સ્વરમંડલસ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સાત સ્વર, ત્રણ ગ્રામ, એકવીંશ મૂર્ચ્છના અને
 જોગણપચાસ તાન જે જખાતુ એક સ્વરમંડળ કહેવાય છે
 જે સ્વરમંડળતુ સંપૂર્ણ જ્ઞાન કેાઈ દસ્તાદની પાસે શિક્ષણ
 લીધા વિના આવડતુ નથી તાલ સૂર વિનાતુ ગાવું—મજાવડું
 સારા ઝવેયા માટે શરમની વાત ગણાય છે, માટે જિંબા પ્રકારના
 એક ઝવેયાઓ સુંદર મધુર અવાજથી તાલ સૂરની સાથે ગાઈને
 જોતાઓને આનંદ આપે છે અને તેના તરફથી પ્રશંસા મળવે
 છે. સ્વરના સાત બીજાકારો—મૂળાકારો છે જેનાં નામ અત્રકંમે
 સા-રિ-ગ-મ-પ-ધ-ની જે પ્રમાણે છે છ રાગ, છત્રોથ રાગથી
 અને તેના અઠતાલીશ પુત્રો મળી કુલ સજ્જા નેવુની થાય

છે એ નેવું પ્રકારના રાગો ઉપર્યુક્ત સાત સ્વરથી આલાપી શકાય છે, માટે એ સંગીતવિદ્યા અવશ્ય જાણવા જેવી છે

જે મનુષ્ય સ્વર્ગની ગતિ લોગવીને મનુષ્ય લોકમાં આવ્યો હોય તેને ગાન-તાનનો શોખ વિશેષ પ્રમાણુમા હોય છે. વાજિત્રોમા સૌથી શ્રેષ્ઠ વાદ્ય વીણા ગણાય છે વીણામા જે શક્તિ રહેલી છે તેવી ખીજ વાજિત્રોમાં નથી હોતી ગવૈયા લોકો ગાવાનુ જેટલું કામ ગળાથી કરે છે તેટલું કામ વાજિત્રો વગાડવાવાળા વાજિત્રોમા નથી કરી શકતા ગાવાની સાથે જે કંઈ કામ સારગી કરે છે તેની તુલનામા ખીજ વાજિત્રોમા નથી આવી શકતા ખીન, સતાગ, દીલરૂખા, તાઉધ, જલતરંગ વગેરે કોઈ પણ સાજ, ગતઠેકો અને આલાપ આપી શકે છે; પરંતુ ગાયકના અવાજની આબેહુળ બ્રાન્તિ તો સારગી જ કરાવી શકે છે વાજિત્રોમા એ શક્તિ રહેલી છે કે જેના વગાડવાથી લડાઈમા નામદ્-નપુસકને પણ શૂર ચઢી જાય છે. વિવિધ પ્રકારના વાજિત્રોના સૂર સાબળવાથી શરીરમા નવું જોસ ઉત્પન્ન થાય છે

રાગના છ પ્રકાર

(દોહા)-ભૈરવ માલવકોસકા, દીપ રાગ હિંદોલ ।

મેઘરાગ શ્રીરાગ ફુન યે ષડ્ રાગ કલોલ ॥ ૧ ॥

અર્થ—ભૈરવ રાગ, માલકોશ રાગ, દીપક રાગ, હિંદોલ રાગ, મદહાર રાગ અને શ્રીરાગ એમ મુખ્ય છ પ્રકારના રાગો છે આગળના જમાનામા એ ઉપર્યુક્ત રાગોમા એવી શક્તિ હતી કે અગર બળદ જોડાયા વગરની ઘાણીની સામે જોસીને ઊંચા પ્રકારનો ગવૈયો મધુર આલાપથી ભૈરવ રાગ છોડતો-ગાતો કે તુરત જ એ બળદ વગરની ઘાણી સ્વયમેવ ફરવા લાગતી- એટલે ગવૈયાના મુખમાથી ભૈરવરાગના ગાવાથી

જે પરમાણુઓ નીકળતા તે ઘાણીને ફેરવવામા સહાયશ્રદ્ધા થતા જેમકે સારંગીની તરબે બરાબર મેળવી હોય તે ઉપરની તારો ઉપર માત્ર મજ ફેરવવાથી નીચેના તારો આપો આપ થઈ જાય છે અને અવાજ-સૂર નીકળવા માંડે છે

આગળના જમાનામાં પશ્ચરની શિક્ષા સામે ભેટીને કોઈ જ્ઞાનકળાનો ઉસ્તાદ રૂપે રીતે માલકોશ રામને છાંડતો-ગાતો તે વખતે જો પાપાણુની જાતિ પણ પીંગળીને મીઠુ જેવી મુલાકાત બની જતી તેવી જ રીતે પાંચ કે પશ્ચીસ દીપકો સળ આજ્ઞા વગરના (માત્ર દીવેટ અને તેલથી તૈયાર રાખેલા) તૈયાર કરીને તેની સામે ભેટી દીપક રાત્ર કોઈ જોઈ જવેયો છાંડતો કે તત્કાળ જો તૈયાર કરેલા દીપકો બળવા લાગી જતા થાને માલકોશ રાત્ર આવી વળતે અને દીપક રાત્ર આવી વખતે ગાયકના મુખમાંથી તે ત રાત્રને અત્યુદ્ગળ જે પરમાણુઓનો જોડસરખો પ્રવાહ વહેતો તે માલકોશના પરમાણુઓ પાપાણુને પીંગળાવવાને અને દીપકના પરમાણુઓ જ્યેષ્ઠ પ્રગટાવવાને સમય નીવડતા હતા. જેવી જ રીતે હિંદીજ રાત્ર ગાઇને સ્થિર રહેલો હિંદીજ દૂર બેઠા બેઠા પણ ગુલાવી શક્તા હતા મહાર રાત્ર આવ્યા કોઈ પણ યતુમાં કોઈ પણ સમયે વર સાદ લાવી શકાય છે જ્યારે શ્રીરામ આવ્યાનો ટાઇમ ભરાઈ જાયો હોય અને તે વખતે કોઈ ઉસ્તાદ ગાયક શ્રીરામ ગાતો કે તત્કાળ તેની પાસે હોલત-બનના હમલા થતા બચવા રાજ્ય તરફથી તને ઇનામના જહાજમાં જમીન-ગરાસ મળતા, પરન્તુ હાલના જમાનામા જો પૂર્વાજ્ઞ શક્તિ ધરાવનારા ઉસ્તાદ-ગાયકો રહ્યા નથી તમ પૂર્વાજ્ઞ રાજોમાં રહેલી ફેવી શક્તિઓ પણ રહી નથી જેવો જમાનો છે તેના ગળેયા અને રાત્ર હજુ પણ કોઈ કોઈ સ્મરે નજર પડે છે

તીર્થ કર દેવ સમવસરણુમા એસી માલકોશ રાગમાં જ ધર્મેપદેશ દેતા હતા અને ઇદ્રાદિ દેવો તેમના ગાવાના અવાજની સાથે સૂરો મેળવી દિવ્ય સંગીત કરતા હતા જ્યા તીર્થ કર પ્રભુ જેવા ગાવાવાળા અને ઇદ્રાદિ જેવા સંગીત કરવાવાળા હોય ત્યા પછી શી ઊણુપ હોય ? સર્પ અને નકુળ, ઉદર અને બીલાડી નિત્ય વૈરસ્વભાવી છવેા પણ પોતાનાં વૈરને ભૂલી જાય તેમાં આશ્ચર્ય શું છે ?

લૈરવી, કાર્લિંગડો, આશાવરી, સારંગ, ગોડસારંગ, પીલ, ખરવા, ધનાસિરી, શ્રીરાગ, દીપક, કલ્યાણ, કાનડો, સોરઠ, જેજેવતી, બિહાગ, ખમાચ, જિહાગ, જિલા, જિઝોટી, મદહાર, છાયા, ટોડી, કેદારો, હરખારી કાનડો, કામોદ, કાપ્રી, વસંત, અને ખયાળ વગેરે રાગોમા ગાતા આવડતુ હોય તો દેવમંદિરમાં જઈ પ્રભુભક્તિ કરવી. તીર્થ કરના સમયમાં અને ચક્રવર્તીના સમયમા ૩૨૦૦૦ ખત્રીશ હજાર દેશીય રાગિણી અસ્તિત્વ ધરાવતી હતી ત્યારબાદ વાસુદેવના જમાનામા ૧૬૦૦૦ સોળ હજારની સખ્યા દેશીય રાગિણીની હતી પણ હાલના જમાનામાં એ બધી કંઈ ચાલુ નથી તેમ છતા જેટલી મળે તેટલી શીખી લેવામા આવે તો પણ ઘણું છે

અગર કોઈ ઈશ્વરભક્ત મનુષ્ય વીણા, સતાર, દીલરૂખા, તાઉસ, સારંગી અથવા હારમોનિયમવડે ગાવું-બજાવવું-જાણતો હોય અને તે દેવમંદિરમા જઈ વિવિધ-રાગ-રાગણીઓથી પ્રભુભક્તિ કરે એ અત્યંત આનંદનો વિષય છે. વળી પ્રભુભક્તિ કરતાં કરતા દિલમા વૈરાગ્યભાવના ઉત્પન્ન થઈ જાય અને પ્રત્યેક રોમ વિકસ્વર થઈ જાય તો સમજવુ કે તેનામા ધર્મની લગની-અસર ખૂબ થઈ છે એવી જ પ્રભુભક્તિથી હજારો ભવેાનાં

પાપ નહ મહા આત્મા પવિત્ર જાને છે બહારી, ૧ જાલભોજી,
 ૨ બેલા, અથવા ૩ ગદ્દીરી બાવાની સાથે સારી મહા કરે છે
 જાહે પુરુષ કે સ્ત્રી નાણોની સાથે ધાર્મિક પટો રાજ-રાજવિધી
 જામ જો જોઈદર ઈશ્વરના ચોખ્ખા જાને લાભદાયક છે જે મનુ
 ધ્યેનો અવાજ સૂરીઓ જાને મીઠા-મધુર હોય તે જ જ્ઞાન
 વિદ્યાનો અવશ્યસક મહા શકે છે જોવા મધુર સ્વસ્તી પ્રાપ્તિ
 પણ પુણ્યને આધીન હોય છે

ઈતિ સ્વરવિજ્ઞાન સંપૂર્ણ

(૪) ભૂમિક પ-નિમિત્ત—

જ્ઞાની અદર ભૂમિક મવાથી દુનિયામાં શુ ઉત્પત્તિપામલ
 મશે તે સર્વથી હક્કીકત આપવામાં આવી છે વસ્તુ-પદાર્થ
 માત્રનો આધાર જમીન છે જાને જો જમીન જ અધારે કપી
 જોડે ત્યારે તે ઉપર રહેલી વસ્તુ માત્ર ઉપર થી આદેશ આવે
 અથવા તેની થી દશા મામ જો સ્પષ્ટ જ છે ધર્મશાસ્ત્રોના કથન
 મુજબ અધારે સમસ્ત જગતનુ પ્રારબ્ધ ક્રમજોર ચાય છે ત્યારે જ
 જગત ઉપર આવી આદેશ આવે છે કેટલીય વાર સાબળવામાં
 આવ્યું છે કે ભૂમિક પથી આખાં જામોનાં મામો જમીનમાં
 હટાઈ મર્ધા અથવા જમીનદોસ્ત મર્ધા મર્ધા. પાંચ-સાત બપોરે
 વગાડે જોટલી વાર પણ જો ભૂમિક પ આજુ રહે તો કેટલુંવે
 નુકસાન મર્ધા જાય છે, તો પછી જ્યાં જોઈ પણ વધારે ટાઈમ
 મુખી જો ભૂમિક પ આજુ રહે ત્યાં ન માત્રમ કેટલી આદેશો
 આવી પડે ? જોની કથના માત્ર પણ દુઃખને મૂળબા સિવાય ન

રહે પર્વતો, નદીઓ, સરોવરો, વૃક્ષો, ઘરો, હુકોનો, મહેલો તમામ વસ્તુઓ છિન્નભિન્ન થઈ ભૂમિશાયી બની જાય છે. નદીઓના પાણીના પ્રવાહો ઊછળી ઊછળીને કયાના કયા ચાલુ થઈ જાય છે બાગ-બગીચાઓ તથા રસ્તાઓ ખેદાન-મેદાન થઈ સર્વત્ર શૂન્યકાર થઈ જાય છે અને અસખ્ય પ્રાણીઓ પૂર્ણ જોખમમાં આવી પડે છે

ભૂમિક પ ઉત્પન્ન થવાનું કારણ ધર્મશાસ્ત્રોમા એમ જણાવવામા આવ્યું છે કે-જ્યારે પાતાલવાસી દેવતાઓ પરસ્પર લડાઈ કરે અથવા ગુસ્સાના આવેશમા આવી જઈ જમીન ઉપર પાદ-પ્રહાર કરે-લાત મારે ત્યારે પાચ-પચીશ ગાઉ સુધી જમીન કંપી ઊઠે છે, પરંતુ એવી જ રીતે બળના પ્રમાણમા હજાર-પાચસો ગાઉ સુધી પણ જમીન કંપી ઊઠે તો તેમા કંઈ જ આશ્ચર્ય જેવું નથી બીજું કારણ એમ પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે-જમીનની નીચે કોઈ ખારા પદાર્થમા વિકાર ઉત્પન્ન થયો હોય તોપણ જમીન કંપી ઊઠે છે

ભૂકંપથી પરિણામ શું આવે ? તે બતાવે છે :—

શબ્દેન મહતા ભૂમિર્યદા રસતિ કંપતે ।

સેનાપતિરમાત્યશ્ચ, રાજા રાષ્ટ્રં ચ પીડ્યતે ॥ ૧ ॥

(શ્રી ઉત્તરાખ્યયન સૂત્ર ટીકા)

અર્થ—જ્યારે જમીનમાથી મોટો ધડાકો-અવાજ થાય અથવા જમીન કંપી ઊઠે ત્યારે રાજા, દિવાન, સેનાપતિ અને દેશના ઉપર ભારે સકટ આવી પડે, અને રોગચાળો વૃદ્ધિ પામે આ વાત તમામ જગત માટે નથી, પરંતુ જે સ્થાન ઉપર ભૂકંપ થયો હોય તે સ્થાનને આશ્રયીને જ કહેવામાં આવેલ છે

મિથ્યા હોય જ નહીં. પુરુષોને જમણી જાણુ તલ, મસા અને લલસન હોય તો પૂરેપૂરું ફળ આપે અને ઠાળી જાણુ હોય તો જોણુ ફળ આપે, પણ આપે તો અવરજ જ

બીજી વાત એ પણ છે કે જે મનુષ્યનું હૃદય શુદ્ધ-નિર્મલ છે, સત્ત્વ ધર્મ પર અપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખે છે તેનાં લક્ષણો-ચિહ્નો પૂર્ણ ફળ આપે છે, પરંતુ જે મનુષ્યનું હિલ સ્થાન નથી-મલિન છે સત્ત્વ ધર્મ ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ નથી, વાત વાતમાં શંકિત અને તેનાં લક્ષણો જોણુ ફળ આપનાર નિવડે છે

હવે શ્રીજીના ઠાળા અંગ ઉપર તલ, મસા અથવા લલસન હોય તેનું ફળ બતાવે છે

જે શ્રીના મસ્તક ઉપર તલ હોય તે રાજાની રાણી અને છે કપાળ ઉપર તલ હોય તો દોહતવત-વૈભવશાળી પતિ પ્રાપ્ત કરે આંખ ઉપર તલ હોય તો પિતાના ધણીની મીઠી નજર કાયમ રહે. જાણ ઉપર તલ હોય તો જ્ઞેય-આરામ સોજવે. કાન ઉપર તલ હોય તો ધ્વજશત અને ઘરેણાં જૂન પહેરવાને મળે. જળા ઉપર તલ હોય તો પિતાના ધર્મમાં હુંકમ બલાવે. છાતી ઉપર તલ હોય તો પુત્રવતી કાય. હાથ ઉપર તલ હોય તો પિતાના પતિની પ્રીતિ સ્થાપન કરે. સાયળ ઉપર તલ હોય તો તેની પાસે નોકર-બાંધક હમેશાં જ-વા રહે-કાયમ રહે. પગ ઉપર તલ હોય તો મોઢે સાને, દેશ-પરદેશની ઝુલાફરી કરે.

પુરુષોની માફક શ્રીજીને ઠાળા અંગ ઉપર તલ, મસા કે લલસન હોય તો વધારે-પૂર્ણ ફાયદો કરે અને જમણા અંગ ઉપર હોય તો ઘોટો ફાયદો કરે, પરંતુ તલન નિર્મૂળ તો ન જ માય

ઈતિ વ્યજનનિમિત્ત સમાપ્ત

(૬) હસ્તરેખાનિમિત્ત

આ પ્રકરણની અદર હસ્તરેખા જોવાની તેમજ તેનું ફળા-
ફળ જાણવાની એવી રીતે સમજણ આપવામાં આવી છે કે
વિચારપૂર્વક જોનારને માનો કે હસ્તરેખાની વિધાનો એક
ઉત્તમ ખજાનો મળી ગયો હસ્તરેખામાં રહેલા ચિહ્નો-લક્ષણો
મુખ્યત્વે કરીને પચાવન માનવામાં આવેલા છે અને પંચાવન-
નો અનુક્રમે સ્પષ્ટ રીતે સ્કેટ કરી નખરવાર તેના ફળો આ
નીચે આપવામાં આવેલા છે. એ સિવાય બીજી નાની મોટી રેખા
ચિહ્નોના પછુ ફળાફળ જણાવી આપ્યા પછાતુ સ્કુટ વર્ણન
કરવામાં આવ્યું છે, જે વાચવાથી વધારે સ્પષ્ટ થશે.

(૧) જે મનુષ્યના હાથમાં હાથીનું ચિહ્ન હોય તે રાજા
અથવા જાગીરદાર થાય તેમજ હાથીઓનો સંગ્રહ
કરવાવાળો પણ થાય છે

(૨) જે મનુષ્યના હાથમાં મત્સ્યનું ચિહ્ન હોય તે ધનવાન
અને સત્તાવાળો થાય અને સમુદ્રની સુસાક્ષરી કરે

(૩) જેના હાથમાં પાલખી-મ્યાનાનું નિશાન હોય તે ધનવાન
કે જાગીરદાર થાય અને તેની પાસે હ મેશા નોકર-
આકળો સમૂહ હાજર રહે છે તેમજ મ્યાના-પાલખીનો
લોકતા થાય છે

(૪) જેના હાથમાં ઘોડાનું ચિહ્ન હોય તે શખસ ફોજમાં
અફસર થાય, અને બીજા ઉપર હુકમ ચલાવે. રાજ્યમાં
તેની આબરૂ-પ્રતિષ્ઠા વધે અને તેને ત્યાં હ મેશા ઘોડા-
ઓનો સારો સમૂહ બાંધેલો હોય છે-ઘોડાઓનો
લોકતા બને છે.

- (૫) જેના હાથમાં કેશરી સિંહનું બિહુ હોય તે રાજા થાય, હકુમત પાલાવે અને જહાઝૂર હોય.
- (૬) જેના હાથમાં કૂસીની માળાનું નિશાન હોય તે કૌર્મ પદ્ધતિમાં—જ્યાં જાય ત્યાં ફેતેક પ્રાપ્ત કરે, મનની ધારણા પર આવે અને માન-પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરે.
- (૭) જેના હાથમાં ત્રિશૂળનું બિહુ હોય તે તે ધર્મની ખેલ કરાવવામાં અને ધર્મજર્ણા કરવામાં નિપુણ થાય, જિન મંદિરોની પ્રતિષ્ઠા અને તીર્થોની યાત્રા કરે, અને ધર્મ પર દૃઢ પગે ચિલો રહે—અવળ મહાવાન બને.
- (૮) જેના હાથમાં કેવલિમાનનું બિહુ હોય તે કેવલમંદિરો બનાવવાને અને સ્વર્ગની અતિ પ્રાપ્ત કરે.
- (૯) જેના હાથમાં સૂર્યનું બિહુ હોય તે મહાન્ તેજસ્વી, તામસી પ્રકૃતિવાળો અને હિમ્મતવાન—જહાઝૂર થાય.
- (૧૦) જેના હાથમાં અકુચનું બિહુ હોય તેના ઘેર હસ્તીઓ જાધિલા રહે અને ધનવાન થાય.
- (૧૧) જેના હાથમાં શિવનું બિહુ હોય તે જ્યાં જાય ત્યાં ફેતેક મેળવે, અને જોશ-આરામ લેવાવળાવળો થાય.
- (૧૨) જેના હાથમાં મેગિનું બિહુ હોય તે માણસ પ્રતાપી, થાય અને સુખ-સૈન્યી જીવન અતીત કરે.
- (૧૩) જેના હાથમાં કળશનું નિશાન હોય તે દેવમંદિરો નિર્માણ કરાવે અને તીર્થોની યાત્રા કરે.
- (૧૪) જેના હાથમાં તલવારનો આકાર હોય તે રાજા થઈ ઇમા જય પ્રાપ્ત કરે, અને નરીજા મુશ રહે અને રાજ્યની તરફથી ઇન્દ્રામ પ્રાપ્ત કરે.

- (૧૫) જેના હાથમાં જહાજ-વહાણનું ચિહ્ન હોય તે શખ્સ સમુદ્ર માર્ગનો મોટો વ્યાપારી અને અને સમુદ્રની લાંબી મુસાફરી કરનાર થાય.
- (૧૬) જેના હાથમાં લક્ષ્મીદેવીનું ચિહ્ન હોય તેનો ખજાનો હમેશા તર રહે અને ધનની કોઈ દિવસ કમી-ઊણપ ન રહે.
- (૧૭) જેના હાથમાં સ્વસ્તિક-સાથિયાનો આકાર હોય તેના ઘરે હમેશાં આનંદ મગળ વર્તાય, ધનવાન થાય, અને જગતમાં માન પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરે
- (૧૮) જેના હાથમાં કમડલનું નિશાન હોય તે સુખી અને-ધર્મી હોય, સાધુ દોડાની સેવાચાકરી ઉઠાવે અને પોતે પણ સાધુ થઈ દેશ-પરદેશની મુસાફરી કરે
- (૧૯) જેના હાથમાં સિંહાસનનું નિશાન હોય તે રાજધિરાજ સિંહાસનારૂઢ થાય અથવા રાજાનો દિવાન થાય અને મહાન હકુમત ચલાવનાર થાય.
- (૨૦) જેના હાથમાં પુષ્કરિણી-વાવડીનું નિશાન હોય તે ઉદાર દિલનો, ધનવાન અને ખીલ્ખોનો મહદગાર થાય છે
- (૨૧) જેના હાથમાં રથનો આકાર હોય તે દુશ્મનની ઉપર જય મેળવે છે અને તેને ત્યાં રથ, ગાડી, ઘોડાની ખરકત રહે છે. કોઈ દિવસ પગે ચાલીને મુસાફરી કરવાનો સમય ન આવે
- (૨૨) જેના હાથમાં કલ્પવૃક્ષનું ચિહ્ન હોય તે દોલતવાત-ધનવાન અને સારા ભાગ્યવાળો હોય, જમીન તથા

જાળીરનો લોહિયા ધામ, લૂહવની ધારણા ફળવતી થાય
અને ખાત-પાનથી સુખી રહે.

(૧૩) જેના હાથમાં પર્વતનું ચિહ્ન હોય તે અંબેશવનો
વ્યાપાર-ધર્મો કરે અને તેમાં લાભ પ્રાપ્ત કરે.

(૧૪) જેના હાથમાં છત્રનું નિશાન હોય તે દેવની માર્ગ
પૂજ્ય અને છે અથવા છત્રપતિ રાજા થાય છે.

(૧૫) જેના હાથમાં ચતુષ્ચક્રનું નિશાન હોય તે લક્ષ્મણ
ધંજલ-મથ પ્રાપ્ત કરે, તેના ઉપર હાથ કેસ મારે તો
તેમાં હાથ ન આવતા ફોટો મળવે.

(૧૬) જેના હાથમાં હળનો આકાર હોય તે ખેતીવાડી
કરનાર થાય અને તેને જમીન ઇનામમાં પ્રાપ્ત થાય.

(૧૭) જેના હાથમાં મહાત્મ્ય ચિહ્ન હોય તે બોટો નહાવ
પુણ્ય થાય છે.

(૧૮) જેના હાથમાં સરોવરનો આકાર હોય તે ધનથી કમી
લેણપ ન લોગવે અને બીજાઓને ધનની સહાય
કરતો રહે.

(૧૯) જેના હાથમાં અક્ષત્ત નિશાન હોય તે ક્ષિતિ-મન
અને વિજયી બન્યો રહે.

(૨૦) જેના હાથમાં પદ્મનું ચિહ્ન હોય તે અકર્ષણ રાજા
થાય અને દેશ-દેશાંતરમાં ફોટો પ્રાપ્ત કરે.

(૨૧) જેના હાથમાં અક્ષત્ત નિશાન હોય તે બોટો નથી
હાર-લાભશાળી બને, ખૂબસૂરત-સ્વરૂપવાન હોય.

(૨૨) જેના હાથમાં વામનનું નિશાન હોય તે રાજાધિરાજ
અથવા દિવાન થાય અને હુકમત બતાવે.

- (૩૩) જેના હાથમા કાચખાનો આકાર હોય તે ભૂમિપતિ-રાજા થાય, સમુદ્રમાં પોતાના વહાણો ફેરવે, અથવા ખુદ પોતે સમુદ્રની મુસાફરી કરે અને વિમાનો વ્યાપારી થાય
- (૩૪) જેના હાથમા તોરણનું નિશાન હોય તેના ઘેર કાયમ આનંદમગ્ન વર્તે અને ઘર, હાટ તથા હવેલી વગેરે મોટા પ્રમાણમાં હોય
- (૩૫) જેના હાથમા ચક્રનું નિશાન હોય તે ચક્રવર્તી રાજા થાય
- (૩૬) જેના હાથમા આરિસાનું ચિહ્ન હોય તે દિવાન મુસદ્દી થઈ ખીજા ઉપર હકુમત ચલાવે, પાછલી ઉમ્મરમાં સાધુ થઈ દુનિયાને ધર્મની તાલીમ-શિક્ષણ આપે અને આત્મજ્ઞાની બને.
- (૩૭) જેના હાથમા વજ્રનું નિશાન હોય તેને હુકમ હોદ્દો-અધિકાર પ્રાપ્ત થાય, કોઈથી પરાજય ન પામે અને મહાબળવાન થાય
- (૩૮) જેના હાથમા વેદીનો આકાર હોય તે ધર્મનાં મોટાં મોટાં કાર્યો કરે, પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવ આદિના વિધિ-વિધાન તેના હાથે થાય, અને ધર્મ ઉપર અચળ શ્રદ્ધાવાળો થાય
- (૩૯) જેના હાથના બન્ને અંગૂઠા ઉપર ચવતું ચિહ્ન હોય તે વિદ્વાનો જાણકાર હોય, વિદ્યાથી દુનિયામા નામના મેળવે, ધનવાન થાય અને તેનો જન્મ પ્રાયઃ શુકલપક્ષમાં હોય.
- (૪૦) જેના હાથમા શંખનું નિશાન હોય તે હમેશાં ધનવાન રહે છે સમુદ્રની મુસાફરી કરે અને તેમા લાભ પ્રાપ્ત કરે.
- (૪૧) જેના હાથમા પટકોણનો આકાર હોય તેની પાસે જમીન-જાગીર અને બાગ-બગીચા કાયમ રહે છે

- (૪૨) જેના હાથમાં નવાવર્ત સ્વસ્તિકનો આકાર હોય તે હંમેશાં આબરૂ પ્રાપ્ત કરે, લક્ષ્મી તેની પાસે વાસ કરીને રહે અને ધર્મના કાર્યમાં ફેરફાર થાય.
- (૪૩) જેના હાથમાં ત્રિકોણનું ચિન્હ હોય તે જમીનદાર થાય અને જમીનથી ફાયદા પ્રાપ્ત કરે. માથા, જળક વગેરે જનાવરો તેનું આગરુ ઓઠતાં નથી.
- (૪૪) જેના હાથમાં ચુકુટનું ચિન્હ હોય તે રાજધિરાજ થાય, અથવા વિદ્વાન થાય, સકલ-કલ્પ અવધાનતા પ્રયોગ કરે અને સમસ્ત જગતને ધર્મનો ઉપદેશ કરે.
- (૪૫) જેના હાથમાં શીવત્સનું નિશાન હોય તેના મનની પાસણાઓ ખૂલે થતી રહે છે અને કદી કદ પ્રાપ્ત ન થાય.
- (૪૬) જેના હાથમાં યશસ્વીના અબરૂ હોય, હોઈ પણ સ્થિતિ તૂટેલી ન હોય અને હાંબી હોય તો તે મનુષ્ય યશસ્વન જને, યશસ્વીનાનું બીજું નામ પિતૃસ્વી છે યશસ્વીના જે તૂટી-ફૂટી અને જડિત થયેલી હોય તો તે મનુષ્યની આબરૂ જડિત થઈ બલ જોડશે નાશ પામે છે યશસ્વીના મણિખ (પોંબી પહેરવાનું સ્થાન)થી નીકળીને જ વૃદ્ધાની નીચે અને તર્જની આંગળીના ઉપરના બાજમાં જોડશે જે જન્મેની વચ્ચે જઈને મળે છે.
- (૪૭) જેના હાથની હિરણ્યના મણિખથી નીકળીને તર્જનો આંગળી સુધી જઈ મળે તો તે પુરુષ રાજા અથવા દિવાન થાય.
- (૪૮) જેના હાથમાં વિભવસ્વીના અબરૂ હોય-તૂટેલી ન હોય અને હાંબી હોય તો તે મનુષ્ય પોતાના કુટુંબ-પરિવાર માં નામી-આબરૂદાર થાય. વિભવસ્વીનાનું બીજું નામ

માતૃરેખા છે. વિભવરેખા હથેળીની મધ્યમાંથી નીકળીને અંગુઠાની નીચે અને તર્જનીની ઉપર યશરેખાને જઈને મળે છે. વિભવરેખા અને યશરેખા સંબંધીની જગ્યાએ ન મળે તો તે મનુષ્યને સ્ત્રીનો વિયોગ થાય. અગર સ્ત્રી મૌજૂદ-વિધમાન હોય તોપણ પરદેશ રહેવાના કારણે અથવા કુસપના કારણે સ્ત્રીનો મેળાપ બહુ જ થોડો રહે એવી જ રીતે સ્ત્રીઓની રેખા માટે પણ સમજવું તેના પતિ સાથે તેનો મેળાપ બહુ અદ્ય ગને છે. પુરુષના હાથમા અગર યશરેખા અને વિભવરેખા સંધિની જગ્યાએ ન મળી હોય અને સ્ત્રીના હાથમાં મળેલી હોય તો સમજવું કે પુરુષનો પ્રેમ ઓછો અને સ્ત્રીનો પ્રેમ વધારે હશે એવી જ રીતે જો પુરુષની મજકુર રેખા સંધિની જગ્યાએ મળેલી હોય અને સ્ત્રીની મજકુર રેખાઓ સંધિની જગ્યાએ મળેલી ન હોય તો સ્ત્રીનો પ્રેમ ઓછો અને પુરુષનો પ્રેમ વધારે હશે એમ સમજવું. સ્ત્રીની વિભવ રેખા તેને સૌભાગ્યની રેખા તરીકે કૃપા આપે છે.

(૪૯) આયુષ્યરેખા કનિષ્ઠ-ટચલી આગળીની નીચે આવેલી હથેળીમાંથી શરૂ થઈને તર્જની આગળીના મૂળ સુધી જાય છે એ આયુષ્યરેખા જેની અખડિત હોય-તૂટેલી ન હોય અને ઠેક સુધી લાંબી હોય તો તે મનુષ્ય દીર્ઘાયુ પ્રાપ્ત કરે છે એટલે આજકાલના જમાનામાં તે એક સો વર્ષનું આયુષ્ય લોગવે એવી જ રીતે એ આયુષ્ય રેખા મધ્યમા આગળીના મૂળ સુધી ગઈ હોય તો ૭૫-૮૦ના સો વર્ષ, અનામિકા આગળીના મૂળ સુધી ગઈ હોય તો ૫૦-૫૫ના સો વર્ષ અને કનિષ્ઠ

આંખનીના મૂળ સુધી ગઈ હોય તો ૨૫-૫૫મ વર્ષનું આયુષ્ય પ્રાપ્ત કરે છે

વર્તમાન સમયમાં મનુષ્યોનું આયુષ્ય વધારેમાં વધારે ૧૨૦ વર્ષનું જો શાસ્ત્રની દ્રષ્ટિએ ગણી શકાય જોયું પણ વધારે આયુષ્યવાળા મનુષ્યો નવરે જોવામાં આવવા સાંભળવામાં આવે છે ખરા, પરંતુ જોવા હાખલા કવચિત્ જ બનતાં હોવાથી સામાન્ય મનુષ્યોમાં જોવી બહુતરી કરવામાં આવતી નથી

(૫૦) આયુષ્યરેખાની અને વિભવરેખાની વચ્ચેમાં જે શ્વાક્રીઓનો આકાર નવરે પડે છે તેને સપ્તરેખા કહે છે જોયું વધતી શ્વાક્રીઓના પ્રમાણ ઉપરથી ધનવાનપણું સમજી શકાય છે જોટલે જેટલી વધારે શ્વાક્રીઓ હોય તેટલો વધારે ધનવાન હોય, જે સિવાય વિભવરેખા અને શ્વાક્રીરેખા ઉપરથી પણ ધનવાનપણાની અટકળ શકી શકાય છે, પરંતુ કદા કુચળ-નિપુણ હોય તો જ તે અટકળ ખરી પડે છે

(૫૧) આયુષ્યરેખા અને કનિષ્ઠા અશ્વિની વચ્ચેમાં જેટલી આક્રી રેખા પડી હોય તેને સ્ત્રીરેખા કહેવામાં આવે છે, પરંતુ જે સ્ત્રીરેખા અજઙિત-પૂર્ણ હોવી જોઈએ મહાકુર રેખા જેટલી પડી હોય તેટલી સ્ત્રી બાકવી છતાં પણ જોહાન્ત નિયમ નથી આ બાબતમાં જમાના અનુસાર અને મનુષ્યના હરજનનુકૂળ કુચળ જ્યોતિષીઓ પોતાના અભિપ્રાય બદલે કરે છે જેમકે મહાવર્તી, વાસુદેવ, પ્રતિવાસુદેવ, છત્રપતિ અને રાજ-મહારાજાઓને માટે તેમના હરજન-યોગ્યતા પ્રમાણે અને સાધારણ માણસો માટે તેની યોગ્યતા મુજબ અનુમાન કાઢી નિર્ણય કરે છે રાજ-મહા

રાજાઓને ત્યાં સેકડો સ્ત્રીઓ હોય અને ગરીબોને ત્યાં એક પણ ન હોય એ પ્રારંભને આધીન છે. ત્યાં કોઈ પણ એકાંત નિયમ લાગુ પડી શકતો નથી.

(૫૨) આયુષ્યરેખાની ઉપર અને કનિષ્ઠા અગૂલિના મૂળમાં સ્ત્રીરેખાની સામેના ભાગમાં જે રેખાઓ પડી હોય છે તે ધર્મરેખા કહેવાય છે એ ધર્મરેખા એ અથવા ત્રણ હોય છે. જો તે અખંડ અને સાફ હોય તો તે મનુષ્ય ધર્મી હોય છે જેના હાથમાં તે ધર્મરેખા ન હોય અથવા હોય છતાં ખડિત હોય તો તે અધર્મી મનુષ્ય જાણવો.

(૫૩) અનામિકા આંગળીની નીચે અને આયુષ્યરેખાની ઉપર જેટલી ઊભી અને આડી રાખી હોય તેને વિદ્યારેખા કહે છે આડી અને ઊભી મળીને જેટલી રેખાઓ પડી હોય તેટલા પ્રકારની વિદ્યાઓનો લાભ પ્રાપ્ત કરે તેમજ વક્તા અને લેખક પણ સારો થાય વિદ્યારેખા જેટલી સ્પષ્ટ અને અખંડ હોય તેટલી જ તેની ખુદ્ધિ તીવ્ર હોય.

(૫૪) તર્જની આંગળીની નીચે અને વૈભવ તથા યશરેખાની સપ્તમીના ઉપર મધ્યભાગમાંથી જે આડી રેખા નીકળે છે, અને આયુષ્યરેખાના અન્ત ભાગમાં જઈને મળે છે તેને દીક્ષારેખા કહેવામાં આવે છે. એ દીક્ષારેખા જેટલી સ્પષ્ટ અને અખંડ હોય તેટલું જ તે માણસ ઉત્તમ ચારિત્ર પાળે છે, તો પણ આ દીક્ષારેખાની સાથે ધર્મરેખા પણ કઈક સળધ ધરાવે છે માટે એ બંને રેખાઓ ઉપરથી ધર્મશ્રદ્ધાનું માપ કાઢવું, કારણ કે કોઈ પુરુષ ધર્મમાં શ્રદ્ધાવાન હોય, તથાપિ તે મત-નિયમાદિ કરી શકતો નથી. જ્યારે કોઈ પુરુષ મત

નિયમ કર્યે જાય છતાં પણ તેની ધર્મ ઉપર પૂર્ણ
શ્રદ્ધા હોવી નથી. જો જન્મે રેખાઓ જો અસ્પષ્ટ જેવી
હોય તો તે મનુષ્યની ધર્મમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા હોવી નથી.

(૫૫) હથેલીની નીચે અને હાથની સપી ઉપર અર્થાત
મણિજયમાં ત્રણ રેખાઓ હોય છે તેને જવમાલા
કહે છે જો જવમાલા જોખી-વધતી પણ હોય છે.
મણિજયના સ્થાને જે પુરુષને જોઈ જવમાલા હોય તે
સુખી હોય, જો હોય તે જગતમાં મશહૂર-પ્રસિદ્ધ થાય,
અને ત્રણ જવમાલા હોય તો ખૂબ ધનવાન થાય,
અથવા મહાન તપસ્વી થાય. જવમાળાનો આકાર
માળાના જેવો હોય છે.

આ ધર્મમાં કાળજી કરેલ પશ્ચાત્ત્ત્વ જિત્તુ જીવો
અને તેમાં જુદી જુદી રેખાઓ ઉપર આપેલા અર્થ
સાથે ઉપર જણાવેલા અર્થો કમથા લખાય મેળવવાથી
કેટલી રેખાઓનાં ફળાફળ સ્પષ્ટ રીતે સમજી સકાયો.
ઉપર્યુક્ત ૫૫ નજરે સિવાય હસ્તરેખા સમગ્રી બીજી
પણ કેટલીક હકીકત આ નીચે આપવામાં આવે છે.

(હસ્તરેખા સળધી વિશેષ માહિતિ)

(૧) મણિજયથી થયેલ પ્રકારની કિર્મીરેખા કે જે આંગળીઓ
અને અંગૂઠા તરફ જાય છે તેની માહિતી આ પ્રમાણે -
પહેલી કિર્મીરેખા જે મણિજયથી નીકળીને અંગૂઠાની
નીચે જઈને મળે તેને સંજાનત-શબ્દ તરફથી કામદો
થાય. બીજી કિર્મીરેખા મણિજયથી નીકળીને તર્જની
આંગળીની પાસે જઈને મળે તે શાન્ત અથવા દિવાન
થાય ત્રીજી કિર્મીરેખા મણિજયથી નીકળીને મધ્યમા

આંગળીની પાસે જઈને મળે તો તે સેનાનો અક્ષર થાય અગર તે સંસાર છોડીને સાધુ બને તો તેને આચાર્યપદવી પ્રાપ્ત થાય ચોથી ઊર્ધ્વરેખા મણિબંધથી નીકળીને અનામિકા આંગળી સુધી જઈ મળે તો દોલતમદ-ધનવાન થાય. અને પાંચમી ઊર્ધ્વરેખા મણિબંધથી નીકળીને કનિષ્ઠા આંગળી સુધી જઈ મળે તો તે આબરૂવાન અને હિંમતે બહાદૂર થાય

(૨) જેના જમણા હાથની વિલવરેખા અખડ હોય-તૂટી ફૂટી ન હોય અને લાળી હોય તે પોતાના વશમાં સારો આબરૂદાર-પ્રસિદ્ધ પુરુષ થાય છે વિલવરેખાથી અ-શુભિ તરફ જેટલી ન્હાની રેખાઓ નીકળી હોય તેટલા તેના દુશ્મન-શત્રુ અને મણિબંધ તરફ જેટલી નીકળી હોય તેટલા તેના મિત્ર-મદદગાર થાય છે

(૩) આયુષ્ય રેખામાથી જેટલી ન્હાની ન્હાની રેખાઓ વિલવરેખા તરફ નીકળી હોય તે મનુષ્યને સંપદા પ્રાપ્ત થાય અને જેટલી આંગળીઓ તરફ નીકળી હોય તેટલી વિપદા પ્રાપ્ત થાય

(૪) મણિબંધથી આયુષ્ય રેખા સુધી હથેલીની બાબુમાં જેટલી આડી રેખા પડી હોય તેટલા પુત્ર-પુત્રી જાણવા તેમાં પણ જેટલી રેખાઓ અખડ અને સ્પષ્ટ હોય તેટલા પુત્ર-પુત્રી જીવતા રહે, અન્યથા થયેલાં સતાનો પણ વિનાશ પામે. કેાઈ કેાઈ આચાર્ય આ રેખાઓને ભાઈ-બહેનની રેખાઓ માને છે.

(૫) મણિબંધથી લઈને અશુકા સુધીના વચલા ભાગમાં જેટલી લંબી રેખાઓ હોય તેટલા ભાઈ-બહેન જાણવા.

કાંઈ કાંઈ આવાર્થ આ રેખાઓને પુત્ર-પુત્રીની રેખાઓ માને છે

- (૧) હથેલીમાં યશરેખાની જમણી બાજુ અગ્રહ તરફ જેટલી આઠી રેખા ગઈ હોય તે પુરુષ તેટલી પરોષમાં સુખાકરી કરે અને હાલ પ્રાપ્ત કરે.
- (૭) જે પુરુષના જમણા હાથની યશરેખા અખંડ અને સાફ હોય તે મરણ બાદ સ્વર્ગની ગતિ પ્રાપ્ત કરે અને જેની વિલવરેખા અખંડ અને સાફ-સ્પષ્ટ હોય તે મરણ બાદ મનુષ્ય ગતિ પ્રાપ્ત કરે છે.
- (૮) જે મનુષ્યના ડાબા હાથની યશરેખા અખંડ અને સાફ હોય તે મનુષ્ય સ્વર્ગગતિ લોભવીને આન્મે છે, તેમ જાણવું તેમજ જેના ડાબા હાથની વિલવરેખા અખંડ અને સ્પષ્ટ હોય તે મનુષ્ય ગતિ લોભવીને આન્મે છે તેમ જાણવું.
- (૬) જે મનુષ્યના ડાબા હાથની વિલવરેખા અખંડ, લાંબી અને સ્પષ્ટ હોય તેને ખૂબ જોશઆરામ પ્રાપ્ત થાય જેના ડાબા હાથમાં ખેલ જાયવા જરૂરમને આકાર હોય તેને સ્વરૂપવતી સ્ત્રી પ્રાપ્ત થાય કાંઈ પણ મનુષ્યને સ્ત્રીરેખા વિલમ્બાન હોય, છતાં તે દીક્ષા-સાધુશ્ર્વ પારણ કરી લે તોપણ તેને શુરુભક્તિ અને ધર્મસાધારક ભક્ત સ્ત્રીઓ પૂરે છે તેમજ તે મનુષ્યને સત્તાનરેખા વિલમ્બાન હોય અને દીક્ષા પારણ કરે તો તે હાલતમાં શુરુની ભક્તિ કરનાર અને ધમતુ પાલન કરનાર શિષ્યો આવી મળે છે કેટલાક આવાર્થો કહે છે કે- પુરુષના ડાબા હાથમાં સ્ત્રીરેખાના અમલમમાં દીક્ષા

રેખા હોય છે, માટે રેખાવિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓએ ધર્મ-
રેખા અને દીક્ષારેખા ઉપર સંપૂર્ણ વિચાર કરીને જ
ધર્મ શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને ચારિત્રનું વર્ણન કરવું.

(૧૦) અસ્થિશ્વર્યાઃ ત્વચિ મોગાઃ, સુખં માંસે સ્ત્રિયોઽક્ષિપુ ।
ગતૌ યાનં સ્વરે ચાજ્ઞા, સર્વં સત્ત્વે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ।

(શ્રી ઉત્તરાધ્યયન, આઠમા અધ્યયનની ટીકા)

અર્થ—જે મનુષ્યનાં હાડકા મજબૂત અને વજનદાર હોય તે
ધનવાન થાય, જેના શરીરની ચામડી મુલાયમ-
સુવાળી હોય તે ખૂબ એશ-આરામ ભોગવે, જેનું
શરીર ખૂબ જાડું હોય અને તેના હાથ-પગની નસો
દેખાતી ન હોય તો તે સુખચેતથી પોતાની જિંદગી
ગુજારે, જેની આખો તેજદાર અને ખૂબસુરત હોય તેને
સ્ત્રી તરફનું ઘણું સુખ હોય, જેની ચાલ સારી હોય તે
વાહનનો ભોગી થાય, અને જે મનુષ્ય કદના સમયમા
પણ હિમ્મતે બહાદૂર હોય તે હમેશા સુખી જીવન ગાળે.

(૧૧) ચરુસિણેહે સુમગો, દંતસિણેહે અ મોયણં મિઠ્ઠં ।

તયનેહેણ ચ સોરુવં, નહનેહેણ હોઈ પરમધણં ॥

(શ્રી ઉત્તરાધ્યયન પદરમા અધ્યયનથી ટીકા.)

અર્થ—જેની ચક્ષુઓમા રનેહ-પ્રેમ હોય તે હમેશાં સૌભાગ્ય-
વાન બની રહે, જેના દાંત સ્નિગ્ધ હોય તેને ઉત્તમ
પ્રકારના ભોજન પ્રાપ્ત થાય, જેના શરીરની ચામડી
કેમળ હોય તે હમેશા એશ-આરામ જ ભોગવે
અને જેના નખ તેજદાર લાલ રંગના હોય તેની પાસે
લક્ષ્મીનો કાયમ વાસ હોય

- (૧૨) જેનો અશુભો, નાક તથા હાથ લાજાં હોય તે લક્ષ્મીવાન થાય. જેનો નાસિકા પોપગના જેવી અણી હાર હોય તે સુખી અને ખર્ચમાં મદાવાન થાય.
- (૧૩) કંઠ, બાલ અને પીઠ જેની ટૂંકી હોય તે શસ્ત્ર નસીબવાન-ભાગ્યશાળી હોય. જેનો કેશ, નખ, આમકો, હાંત અને અશુભીના ટેરવાંઓ પાતળાં હોય તે શુભ છે અને લાંબુ આયુષ્ય હોય.
- (૧૪) જે મનુષ્યના હાથ-પગના તળિયા, નેત્રોના ખૂણા, નખ, તાણુ, છાત્ર અને હોઠ ખૂનમુરત અને લાલ રંગના હોય તે જ્યેષ્ઠ-આરામ હોયવવાનો થાય.
- (૧૫) છાતી મસ્તક અને લલાટપ્રદેશ જે મનુષ્યનાં પહેલાં હોય તે શુભ ગણાય છે. સુખ્યેન ઉદાયે જેનો અવાજ અને નાસિકા ગંધીર હોય તે પણ સુખ્યેન પ્રાપ્ત કરે.
- (૧૬) જે મનુષ્યના હાથ બેઠાણ પર્વત લાંબા હોય તે સુખી અને દિગ્મતવાન ગણાય હોય, જેના હાથ-પગની આંગળીઓ લાંબી હોય તે વશસ્ત્રી હોંશિયાર અને દિલનો ઉદાર થાય. જેનો લલાટપ્રદેશ જ્યેષ્ઠ-વિશાળ હોય તે ઉચ્ચ પદવી પ્રાપ્ત કરે.
- (૧૭) જે મનુષ્યની તર્જની આંગળી (અશુકા પાસેની પહેલી આંગળી) લાંબી હોય તે વામસ્ત્રી પ્રકૃતિવાનો થાય અને આરામ હોય. જેના હાથ-પગની આંગળીઓ લાંબી અને અણીદાર હોય તે શસ્ત્ર ભાગ્યશાળી થાય અને સુખ્યેન હોય.
- (૧૮) જે મનુષ્યને ગરીબી હાંત પૂરેપૂરા હોય તે નિર્ભય મુનિ અથવા લક્ષ્મીવાન ગૃહસ્થ થાય. જેને જ્યેષ્ઠીય અથવા

ત્રીશ દાત હોય તે પણ શુભ ગણાય છે, અને સુખી થાય, પરંતુ જેને ત્રીશથી પણ ઓછા દાત હોય તે મનુષ્ય દુ.ખી જિંદગી શુભરે

- (૧૯) જેના લલાટપ્રદેશમાં આડી પાચ રેખા પડી હોય તે મનુષ્ય ૧૦૦ વર્ષ જીવે છે ચાર હોય તો ૮૦ વર્ષ, ત્રણ હોય તો ૬૦ વર્ષ, બે હોય તો ૪૦ વર્ષ અને એક આડી રેખા પડી હોય તો ૨૦ વર્ષ જીવે છે.
- (૨૦) જે મનુષ્ય સદા હસમુખો અને પ્રસન્ન ચિત્તવાળો હોય તે કદી દુ.ખી થતો નથી-સુખચેન ભોગવવાવાળો થાય છે.
- (૨૧) દરેક મનુષ્યના હાથમાં ત્રણ રેખાઓ અવશ્ય હોય છે. એક આયુષ્યરેખા, વચલી વૈભવરેખા અને ત્રીજી (જે મણિખંધમાંથી નીકળી અગૂઠા અને તર્જની આગળની વચ્ચે જઈને મળે છે તે) યશરેખા એ ત્રણ રેખાઓ જેની અખડ, રૂપદ અને લાખી હોય તો તે મનુષ્યનું આયુષ્ય, વૈભવ અને યશ સંપૂર્ણ હોય છે પરંતુ જો અખડ, રૂપદ અને લાખી ન હોય તો આયુષ્ય, વૈભવ અને યશ તેટલા પ્રમાણમાં ઓછા સમજવા
- (૨૨) જે મનુષ્યના હાથમાં નકામી રેખાઓ ભરી હોય અથવા બહુ જ અદ્ય રેખાઓ હોય તે ઠીક નથી; કારણ કે તે મામુલી-સામાન્ય માણસ ગણાય છે
- (૨૩) જેના હાથમાં કમલનું ચિહ્ન હોય તે હમેશા આનંદ-સુખ ભોગવે અને જેના હાથમાં ભાલાનું નિશાન હોય તે જંગ કરવામાં-લડાઈ લડવામાં બહાદુર થાય છે.
- (૨૪) જેના હાથની દશે આગળીઓમાં ચક્રનું નિશાન હોય તે જૈનમુનિ અથવા રાજા હોય, નવ ચક્ર હોય તો

દિવાન થાય, આઠ ચક્ર હોય તો હંમેશાં લક્ષ્મી પાસે રહે, પરંતુ માંદો રહે, સાત ચક્ર હોય તો મુખી, છ ચક્ર હોય તો કામી અને પાંચ-ચાર-ત્રણ-બે તથા એક ચક્ર હોય તો મુષ્ટવાન થાય છે

(૨૫) જેના બન્ને હાથની આંગળીઓ અને અંગૂઠા પદ્મ જમણામાં કલ્પિણવર્ત્ત અને ડાબા નાભાવર્ત્તમાં રાખ હોય તો તે હરેક પ્રકારે મુખી થાય છે

(૨૬) જેના હાથની આંગળીઓમાં અથવા અંગૂઠામાં કીરત્ત ચિહ્ન હોય તે મોહનીય કર્મના ઉદયથી દુઃખ પ્રાપ્ત કરે

(૨૭) જે મનુષ્યની અનામિકા આંગળીના ત્રીજા વેદાથી કનિકા આંગળી વધી ગયેલી હોય તો તે મનુષ્ય લક્ષ્મીવાન અને મુખી થાય, તેમજ જેની મધ્યમા આંગળીના ત્રીજા વેદાથી તર્જની આંગળી વધી ગયેલી હોય તો તે મનુષ્ય નચીંગદાર-શાશ્વત્તાળી નિવડે ॥

(૨૮) જેના હાથની આંગળીઓ કોઈ કરવાથી પરસ્પર મળેલી રહે-વચ્ચમાં છિદ્ર ન દેખાય તે મનુષ્ય લક્ષ્મી જોડી કરે અને કનુસ થાય. જેની વચ્ચમાં અવર પડેલું જણાય એટલે વચ્ચમાં છિદ્ર દેખાય તો તે મનુષ્ય દિલ્લો ઉઠાર અને લક્ષ્મી સંપાદન કરવામાં બહાદુર થાય ॥

(૨૯) જેની અનામિકા આંગળીના મૂળથી કનિકા આંગળીનું મૂળ નીચે હોય તે મનુષ્ય શુદ્ધિમાન હોય, તેમજ જેની મધ્યમા આંગળીના મૂળથી તર્જની આંગળીનું મૂળ નીચે હોય તે મનુષ્ય શુદ્ધિમાન, ઉપદેશક અને અતુર હોય.

(૩૦) અનામિકા આંગળીના નીચેના ઉઠા વેદામાં નેટલી

આડી રેખા હોય તેટલી તે મનુષ્ય હકુમત લોગવે.
અને ઊભી રેખા જેટલી હોય તેટલી તેની ધર્મ ઉપર
શ્રદ્ધા સચોટ બની રહે.

(૩૧) મધ્યમા આગળીના નીચેના છેલ્લા વેદામાં જેટલી આડી
અને ઊભી રેખા હોય તેટલી તે મનુષ્યની હકુમતમા
અને ધર્મશ્રદ્ધામા અપૂર્ણતા-ઊણુપ હોય અનામિકાથી
મધ્યમા આંગળીનું ક્ષણ ઊલટું કર્યું છે. કનિષ્ઠા આગ-
ળીના નીચેના બે વેદાઓમાં જેટલી ઊભી રેખાઓ
હોય તેના પ્રમાણુમા તે મનુષ્ય સુખચેતનો લોકતા ધાય.

(૩૨) તર્જની, મધ્યમા અને અનામિકા આગળીના વચલા
વેદામા જેટલી ઊભી રેખા હોય તેટલા તે મનુષ્યને
મિત્રો હોય, અને આડી રેખાઓ જેટલી હોય તેટલા
દુશ્મનો હોય. તર્જની આગળીના નીચેના વેદામા
જેટલી ઊભી અને આડી રેખા હોય તેટલા તે મનુષ્યના
અવર્ણવાદ બોલનારા હોય અનામિકા આગળીના
વચલા અને નીચેના વેદાની ઊભી રેખાને ફેટલાક
ધર્મરેખા પણ માને છે

(૩૩) પુરુષોના જેવી રીતે જમણા હાથના લક્ષણો જોવાય છે
તેવી જ રીતે ડાબા હાથના પણ જોવાં જોઈએ જો
કે જમણા હાથના લક્ષણો સંપૂર્ણ ક્ષણ આપનારા
હોય છે, તો ડાબા હાથનાં લક્ષણો કંઈક અપૂર્ણ ક્ષણ
આપનારા હોય છે, પરંતુ સાવ વ્યર્થ તો જતા નથી.

(૩૪) ખત્રીશ લક્ષણો પૈકી એક પણ લક્ષણ જેના હાથમા
અથવા શરીરમા સાફ-સ્પષ્ટ હોય તો તે એક જ લક્ષણ

આખી ઉમર સુધી લાલકાયક નીવડે છે, જ્યારે તેણે જ કોઈ કુલકણ સરીર ઉપર સ્પર્શ પડી ગયેલું જોવામાં આવે તો તે પણ આખી જિંદગી સુધી કડુ રૂળનો અનુભવ કરાવે છે

- (૩૫) જે મનુષ્ય પોતાના હાથની આંગળીઓના માપથી ૧૦૮ આંગળ હોય તે ઉત્તમ અને તેજસ્વી માથ જેની ઊંચાઈ ૬૬ આંગળ હોય તે મધ્યમ અને જે ૮૪ આંગળ હોય તે સામાન્ય પુરુષ ગણાય છે આથી પણ જેની ઊંચાઈ ઓછી હોય તે કષ્ટપૂર્ણ જીવન અતીત કરે

(સરીરની ઊંચાઈ માપવાનો રીત જા પ્રમાણે સમજવી—જેક હાથી ઢોરી હાથ જમણા પગના અગ્રમાં નીચે રખાવી મસ્તક સુધી માપવી પછી જો ઢોરીને આંગળીઓ વડી માપવી પરંતુ માપતી વખતે આંગળીઓના વચલા ટેરવાથી માપ લેવું ઉપરના ટેરવાથી કે નીચેના ટેરવાથી અસાચ માપ આવી શકશે નહીં)

- (૩૬) મહાન્ સૂરવીર, મહાન્ જીવિમાન, મોટા જાગરૂકાર અને વધારે સુખી મનુષ્યો જા પચમકાળમાં દીર્ઘાયુ હોવાની શક્તિ નથી—દૂધી ઉગમસ્વાળા જ હોય છે, કમરણ કે ઝાની પુરુષોએ જા પચમકાળમાં ઉત્તમ વસ્તુઓનો વિનાશ કરાવેલ છે

- (૩૭) નાસિકાના જન્મે છિદ્રો ન્હાતાં હોય તે ઉત્તમ છે જેણે નાક હમીયાં સુધાયેલું રહે તે દીર્ઘાયુનો હોવાનો માથ-જેતાં કાન, નાક, હાથ, પગ અને નેત્રો હોવા હોય તે દીર્ઘાયુ હોય છે

- (૩૮) ચક્ષુઓ ઠમલ સમાન ખૂબસુરત, જન્ને ખૂણા લાલ, કીકી શ્યામ અને વચ્ચે લાગ સફેદ હોય તે ઉત્તમ નેત્રો ગણાય છે એવાં નેત્રોવાળો પુરુષ લાગ્યશાળી ગણાય છે હાથીના નેત્રો જેવા જેના નેત્ર હોય તે દેાજનો અદ્દસર થાય, મોરની ચક્ષુઓ જેવી ચક્ષુવાળો પુરુષ મધ્યમ સ્થિતિવાળો થાય અને માજરી આખો-વાળો આપમતલળી-સ્વાર્થી હોય
- (૩૯) જેના શરીરનો રંગ હીરા, માણેક, મોતી, સુવર્ણ અથવા હરતાલ જેવો અમકદાર હોય તે લાગ્યશાળી અને સુખચેન લોગવવાવાળો થાય. જેના શરીરનો રંગ પરવાળા અથવા ચપાના ફૂલ જેવો હોય તે ઇલકાળમંદ થાય
- (૪૦) જે મનુષ્યનો કુદરતી અવાજ સારસ, ઠોકિલ, ચક્રવાક, કાચ, હંસ, વીણા અને સારંગીના જેવો મીઠો હોય તો તે સુખી થાય અને એશઆરામ લોગવે જેના કુદરતી અવાજ મેઘગર્જના જેવો અથવા હાથીના અવાજ જેવો ગંભીર હોય તે મહાન લાગ્યશાળી થાય મધુર અને ગંભીર અવાજવાળો પુરુષ જ્યાં જાય ત્યાં યશ પ્રાપ્ત કરે અને મોજમજા ઉડાવે છે.
- (૪૧) જે મનુષ્યની ચાલ હસ, હાથી, સિંહ અથવા વૃષભની માફક સુદર હોય તે સર્વત્ર યશ મેળવે છે.
- (૪૨) જેના શરીરમા પિત્ત પ્રકૃતિનું જોર વધારે હોય તે (ચાહે પુરુષ હોય અથવા સ્ત્રી હોય તે) બુદ્ધિમાન, ધર્મવાન અને જ્ઞાની થાય.

- (૪૩) વીર્ધકર અને અકેવર્તીના શરીરમાં ૧૦૦૮ લક્ષણ હોય છે વામુદેવ, પ્રતિવામુદેવ અને જળદેવના શરીરમાં ૧૦૮ લક્ષણ હોય છે જ્યારે તેઓ પણ ઉત્તરતા દર જ્ઞાપાળાઓના શરીરમાં ૩૨ લક્ષણ હોય છે
- (૪૪) જેના હાથમાં ત્રાજવાતુ ચિહ્ન હોય તે પરદેશની મુસાફરી કરે અને લક્ષ્મી સંપાદન કરે. જેના હાથમાં અષ્ટકોણનો આકાર હોય તે લક્ષ્મીવત અને ભાગ્ય શાળી માય.
- (૪૫) જેના હાથમાં કુડલતુ નિશાન હોય તે જનવાન માય જેના હાથમાં દેવમંદિરનુ નિશાન હોય તે દેવમંદિરે નિર્માણ કરાવે, ધર્મ ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખે અને વીર્ધ સ્થાન ઉપર દેવમૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરાવે.
- (૪૬) જેના હાથમાં સર્પતુ નિશાન હોય તે તામસ પ્રકૃતિ વાળો હોય, પરંતુ તેની પાસે લક્ષ્મી કામચ રહે.
- (૪૭) જ જૂઠા અને આંગળીઓની ઉપર જે ત્રણ ત્રણ વેદાઓ આવે છે, તે વેદાઓ ઉપર જે કા પાઓ પડેલા હોય છે [જેનાથી કુદરતી જનનો આકાર પણ જતો જાય છે] તે હંમેશા જોછા હોય તે કીક નહીં. જાર હોય તે લક્ષ્મીવાન માય, મકર હોય તે મહેરો ધનિક માય અને અદાર વીશ કે પચ્ચીશ હોય તે સ્થાની ઉપરાંત મુખી પણ માય છે
- (૪૮) જે મનુષ્યના હાથ ઉપર ઘોઠા ઘોઠા વાળ ઉગેલા હોય તે તે જોશબારામ યોગવે શ્રીઓના હાથ ઉપર વાળ ઉગેલા હોય તે તે કીક નથી. જેના હાથની નસો ડેખાવી

ન હોય અને માંસવડે પુષ્ટ હોય તે મનુષ્ય એશ-આરામ ભોગવે છે. જેના હાથનો અગૂઠો પ્રમાણ કરતાં નહાનો હોય તે ઠીક નથી. અગૂઠાનો પહેલો વેઠો લાંબો હોય તે મનુષ્ય ધર્મ ઉપર પૂર્ણશ્રદ્ધાવાન થાય તેવી જ રીતે ણીજો વેઠો લાંબો હોય તો તે પણ શુભદાયક છે.

(૪૬) જે મનુષ્યની પાંચે આંગળીઓના અગ્ર ભાગ ઉપર ચક્રનું ચિહ્ન હોય તો તે જગતમાં મ્હોટો યશસ્વી થાય અને તેનું ઉચ્ચ પદ કાયમ રહે જેની તર્જની આંગળી ઉપર ચક્રનું નિશાન હોય તે મનુષ્યને મ્હોટા મ્હોટા દોસ્તો હોય અને તેનાથી લાભ થાય, પરંતુ એ ચક્ર દક્ષિણાવર્ત હોવું જોઈએ. કદાચ વામાવર્ત હોય તો તેથી અદ્ય ક્ષણ પણ મળે છે એવી જ રીતે જેની મધ્યમા આંગળીના અગ્ર ભાગ ઉપર ચક્ર હોય તેને જમીનદ્વારા લાભ પ્રાપ્ત થાય. જેની અનામિકા આંગળીના અગ્ર ભાગ ઉપર ચક્રનું નિશાન હોય તે વિદ્વાન હોય અને વિવિધ પ્રકારની વિદ્યાઓનો જાણકાર હોય, તેમજ જે કામનો પ્રારંભ કરે તેમાં ફત્તેહમંદ થાય અગર તે મનુષ્ય દુનિયાનો ત્યાગ કરી દીક્ષાનો સ્વીકાર કરે તો તે રાજાઓનો પણ ધર્મશુરુ ણને અને પૂજનિક થાય, પરંતુ એ દક્ષિણાવર્ત હોવું જોઈએ. જો કદાચ વામાવર્ત હોય તો તેથી ઓછું ક્ષણ મળે, પણ નિષ્કળ ન થાય.

(૫૦) જેની કનિકા અંગુલિના અગ્ર ભાગ ઉપર ચક્ર હોય તે દેશ-પરદેશની સફર કરે અને લક્ષ્મી સંપાદન કરે જેની પાંચે આંગળીના અગ્રભાગ ઉપર શળ હોય તો તે પણ શ્રેય છે જેથી પાંચે આંગળીઓના અગ્રભાગ ઉપર

હીપનુ બિહુ હોય તે કલ્પસ હોય. જેની દશે આંત્રણી
ભોના અગ્નિમાત્ર ઉપર જક હોય તો તે મ્હોટો રાજા
અથવા યોગિરાજ હોય.

(૫૧) જેના પગમાં જકનો આકાર હોય તે દોલતમદ-લક્ષ્મી
વાન અને દિલ્લો દિલેર-હિંદાર થાય. જેના પગમાં
અમૂઠાથી નીકળીને નવ આંગળ લાંબી ભિન્ન રેખા
પગની પાની મુખી લાંબી જાલી મધ્ય હોય તે મનુષ્ય
રાજા અથવા મોળી હોય.

(૫૨) જે પગમાં ભવનુ નિશાન હોય તો દુનિયામાં તેની
પૂજ કર્તિ રેલાય છે. જેના પગમાં રથનો આકાર હોય
તેના શરે રથ, ગાડી, ઘોડા વગેરે વાહનો કાચમ રહે.
જેના પગમાં પદ્મનુ બિહુ હોય તે વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કરી
મહાન્ સાધુ મહાત્મા થાય.

(૫૩) જે પગમાં જકમાનુ નિશાન હોય તે રેવની જેમ
કમેસાં પૂજાય છે. જેના પગમાં ત્રિશૂળનુ નિશાન હોય
તે સાધુ થાય, પરંતુ તેનાથી ખર્ચનુ આરાધન ઘણું થકે
નહીં. જેના પગમાં મમૂરનુ બિહુ હોય તે શુભ છે, તેની
ધારણા સફળ થાય. જેના પગમાં કાચમાનુ બિહુ હોય
તે પાણીમાં તરતા શીખે અને સમુદ્રની મુસાફરી કરે.

(૫૪) જેના પગમાં જહ પાંખડીવાળુ કમળ હોય તે રાજાધિ
રાજ હોય. જેના પગના અમૂઠા નીચે જવનો આકાર
હોય તે મહાન્ જગજગદાદર અને લક્ષ્મીવાન હોય.

(૫૫) જેના પગમાં પદ્મનુ બિહુ હોય તે રાજાધિરાજ અથવા
રાજમણિ હોય. જેના પગમાં ભવનુ હોય તે જગતમાં
યશસ્વી થાય અને પ્રખ્યાતિ પામે. જેના પગમાં છત્રનુ

નિશાન હોય તે છત્રપતિ રાજા થાય અને અગલદારી પ્રાપ્ત કરે. જેના પગમાં ધમુખ્યનો આકાર હોય તે હુમેશા ળીજની સાથે લડાઈઓ કર્યા કરે અને જેના પગમાં સર્પનું ચિહ્ન હોય તેનું મૃત્યુ ઝેરથી થાય

- (૫૬) જેના પગમાં સ્વસ્તિકનું ચિહ્ન હોય તે સંસારનો ત્યાગ કરી દીક્ષાનો સ્વીકાર કરે, ધર્માચાર્ય બને અને દુનિયાને ધર્મનું શિક્ષણ આપે. જેના પગમાં હજી, વજ્ર અથવા કમળનું ચિહ્ન હોય તે રાજા અથવા નિર્જીથ કુનિ થાય. જેના પગમાં ચક્રનું નિશાન હોય તે મહાન ભાગ્યશાળી થાય અને કાયમ તંદુરસ્ત તથા લક્ષ્મીવાન રહે.

સ્ત્રીઓનાં લક્ષણ વિષે કંઈક વિશેષ

- (૧) જેવી રીતે પુરુષોના જમણા અંગના લક્ષણો શુભ અને લાભદાયક નીવડે છે તેવી રીતે સ્ત્રીઓના ડાબા અંગના લક્ષણો લાભદાયક હોય છે.
- (૨) જે સ્ત્રીનું મુખ ગોળ અને ખૂબસૂરત હોય અને મસ્તકના કેશ લાંબા હોય તે પશ્ચિમીના લક્ષણો બાણુવા જે સ્ત્રીના શરીર ઉપર કેશ બુજ હોય તેની પાસે લક્ષ્મી કાયમનો વાસ કરીને રહે છે પાતળા હૃદયવાળી સ્ત્રી હુમેશા ખાનપાનમાં સુખી રહે અને દિલની ઉદાર હોય.
- (૩) જે સ્ત્રીનું લલાટ-કપાળ ન્હાનું હોય તે ઠીક નથી. મોટા લલાટવાળી સ્ત્રી સદા એશઆરામ ભોગવે જેના લલાટમાં ડાબી તરફ ન્હાનો તલ હોય તે સર્વત્ર યશ પ્રાપ્ત

કરે. બહુ લાંબી અને બહુ ઠીંગણી સ્ત્રી પોતાના પતિની આજ્ઞાનો અનાદર કરે-પતિની આજ્ઞા માને નહીં.

(૪) જે સ્ત્રીનું નાક ન્હાતું અને ખૂનસૂત ઢોલ તે સુખ પૂર્વક જિંદગી ગમીત કરે. જેની આંખો માંજરી ઢોલ તે આપમતલબી-સ્વાર્થી ઢોલ. જે સ્ત્રીના શરીર ઉપર ઢેશ-દેવાડા ઘોડા ઢોલ, નિંદા અહપ ઢોલ, પરસેવો પડતું બહુ જ અહપ ઢોલ તે શ્રેષ્ઠ ગણાય છે; કારણ કે જે પતિની સ્ત્રીનાં લક્ષણો છે.

(૫) જે સ્ત્રીના હસમાં ચક્ર, ખલ્લ, છત્ર, ચામર, તોરણ, બકુચ, કુકલ, હાથો, ઘોડા, રથ, જવ, પર્વત, માછલી, મહેલ, કલશ, પદ્મ, વલવાર, કમલ અને દુલ્હનના વગેરે ચિહ્ન ઢોલ તે લક્ષ્મીવતી માથ, સુખચેતનો ઉપસોગ કરે અને જન્મતમાં તેની ધૃતિ વિસ્તાર પામે છે.

(૬) જે સ્ત્રીના કોઠ પાતળા અને લાલ ઢોલ તે હમેશાં સુખ પ્રાપ્ત કરે. જે સ્ત્રીનો નાભિપ્રદેશ ઊંઠો અને મંજીર ઢોલ તેની પાસે લક્ષ્મી સર્વદા વાસ કરીને રહે છે. હસવાથી જે સ્ત્રીના ગાલમાં ખાડા પડ્યા ઢોલ તે પ્રુથગિભાજ અને પતિ સાથે કનેક રાખનાર ઢોલ. જે સ્ત્રીના પગ ઉપર ચણા વાળ ઊંચેલા ઢોલ તે હમેશાં ધનની તળી હોય.

(૭) ઢોલના અવાજ સમાન જેની વાણી મધુર ઢોલ તે સ્ત્રી સોનાઅથવાની ગણવી તેનો ખલ્લનો કાથમ ભરેલો રહે અને સમગ્ર તેની ધૃતિ વિસ્તાર પામે.

(૮) જે સ્ત્રીના ઢાંત ન્હાના અને પાતળા ઢોલ તે સર્વદા

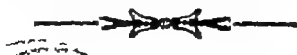
ખાનપાનથી સુખી હોય. જે સ્ત્રીની નાસિકાના બન્ને છેદ નહાના હોય, કેશ પાતળા અને ચમકદાર હોય, આખોમા શરમ ભરેલી હોય તે શુભ લક્ષણો જાણવા, કારણ કે એ લક્ષણો પત્નિનીમા પણ હોય છે.

(૯) જે સ્ત્રીના પગની તર્જની અગૂદી અગૂદાથી મ્હોટી હોય તે પતિના હુકમનો સ્વીકાર ન કરે જે સ્ત્રીના પગની તર્જની અગુદી કરતા મધ્યમા અગુદી લાખી હોય તે અભિમાનિની હોય, એ જ કારણથી તે કષ્ટ પ્રાપ્ત કરે જે સ્ત્રીની નાભિ બહાર નીકળેલી હોય, હોઠ શ્યામ રંગના હોય અને હાત બહાર નીકળેલા હોય તે સ્ત્રીને પતિ તરફથી સંપૂર્ણ સુખ ન મળે અને કષ્ટથી દિવસો ગુજરે

(૧૦) જે સ્ત્રીના ડાળા પગમાં સાત અગુદા લાખી ઊર્ધ્વ રેખા હોય તે રાજાની રાણી થાય અથવા તેને લક્ષ્મી-વાન પતિ મળે, અને પોતાના ઘરમા સારી પ્રતિષ્ઠા-માન પ્રાપ્ત કરે. જે સ્ત્રીની જૂ-નેણુ લાખી હોય તે હમેશા સુખ ભોગવે જે સ્ત્રીના બત્રીસે હાત એક સરખા અને ખૂબસુરત હોય તે સર્વદા મિષ્ટ ભોજનનો ઉપભોગ કરવાવાળી અને સુખી હોય

(૧૧) જે સ્ત્રીના ગળા ઉપર ત્રણ આડો રેખા પડી હોય તે સૌભાગ્યશાળી અને આરામ ભોગવવાવાળી હોય.

ઇતિ હસ્તરેખા નિમિત્ત સંપૂર્ણ.

(૭) ઉત્પાત-નિમિત્ત—

- (૧) દુનિયામાં વસતા મનુષ્યોનું પ્રાણધન જ્યારે કમલોર થઈ જાય છે ત્યારે કદી પણ ન જનેલા જનાવો—અસહનિત જનાવો જનના હાથે છે જો અસહનિત જનાવોનું બીજું નામ ઉત્પાત છે જે જે ઉત્પાતોની અસર સામાન્ય જનતા ઉપર જેવી રીતે થાય છે તે જ આ પ્રકરણમાં જતાવવામાં આવશે. ઉત્પાત થવાથી કેઈ કેઈ રૂપો અનુભવવા પડશે, તે સજાથી કંઈક માફિતી આપ્યા આપવામાં આવશે. વીજળી થવાથી કેટલા બાઈ સુધી તેનો અસર થશે અને ગર્જના થવાથી કેટલે દૂર સુધી તેનો શબ્દ સંભળી શકાય તોયે કહી શકાય આમાં આપવામાં આવી છે
- (૨) નાસ્તવિક રીતે જોતાં ખરી વાત તો એ છે કે દુનિયા ઉપર જ્યારે ખરાબ દિવસો શરૂ થવાના હોય છે ત્યારે નિમિત્તો પણ એ દુર્કિંનેને અનુકૂળ જ શરૂ થાય છે જો દેશ, શહેર અથવા જગતમાં ઉત્પાતનો સહન જણાય તો મોક્ષ સમજી કે તે તે સ્થાનોના અશુભ-જૂઠા દિવસોનો એ નિશાની છે જે શહેરના ફરજાનું ઉપર અથવા દેવમંદિરના શિખર ઉપર વિજળી પડે તો ત્યાં જ જ મહિનામાં દુર્ગમોનું જોર વૃદ્ધિ પામે. જે દેશમાં નહીંજોતું પાણી જે તરફ વહેતું હોય તે બહારી જઈ બીજી તરફ ઊભરતું વહેવા માટે ત્યાં જોઈ વર્ષમાં અમલદારી અદલબદલ થઈ જાય અથવા નહિ થાય.
- (૩) જ્યાં દેવમૂર્તિ હસવા લાગે, શાંતિ હોય તેમ જણાય

અથવા સિંહાસનથી સ્વયમેવ નીચે ઊતરી જાય તો ત્યાં રાજાઓમા લડાઈ જાશે, અને પરિણામે સમગ્ર દેશ ખરબાદ થઈ જાય

(૪) જ્યાં દીવાલ ઉપર ચીતરેલી પૂતળી રોવા લાગે, હસતી હોય તેવો ભાસ થાય, અથવા ભૂકુટી ચઢાવી શુસ્સો કરે તો ત્યાં લડાઈ જામે, લોકોને ઘરખાર છોડી ભાગી જવું પડે અને આખો દેશ ઉજ્જડ થઈ જાય જ્યાં અર્ધરાત્રિએ કાક પક્ષી બોલે ત્યાં દુષ્કાળ પડે અને લોકોના દુર્દિનની શરૂઆત થાય.

(૫) જે મુલક-દેશના રાજાનો ડંકો તથા નિશાન લડાઈમા જતી વખતે વિના કારણ ભાગી-દુટી જાય તેનો લડાઈમા પરાજય થાય જ્યાં દેવમંદિર અથવા રાજાના ચમરમાથી અગ્નિ વિના આગના અગારા ઝરવા લાગે ત્યાં લડાઈ ઝગડા થવાથી ઘણાને તુકસાન થાય

(૬) જ્યાં વૃક્ષોમાથી લોહીની ધારા વહૂટે ત્યાં કલેશ બપોડા વધે અને લડાઈ પણ થાય. જ્યાં રાજાના છત્રમા આગ લાગે ત્યાં રાજદ્રોહ ઉત્પન્ન થાય

(૭) જો રાજાના કાઠારમાથી અથવા આયુધશાળામાથી વિના અગ્નિ ધૂમાડો નીકળવા માટે તો લડાઈ અને કલેશ-કકાસ વધે જ્યાં વૃક્ષોમાથી દૂધ, ઘી અથવા મધનો ધારા છૂટે ત્યાં લોકોમા બિમારી-માદગી અને તે સાથે દુર્દિનની શરૂઆત થાય. કોઈ પણ ઉત્પાતનું ફળાફળ છ અથવા ખાર માસમા તો મળવું જ જોઈએ જો તેમ ન થાય તો એ ઉત્પાત ખોટો છે એમ સમજવું

(૮) જ્યાં દેવમૂર્તિ અકસ્માત ટૂટી જાય યા નેત્રોમાથી આંસુ

ઝરે, પરસેવો ધર્મ જામ અથવા મુખથી બાહરી જણા
તો તે દેશના રાજાનું અને લોકોનું તુકડાન થાય
અને આહત આવે. દેવમંદિર, રાજમહેલ, શ્વેતપતાકા ય
તોરણ અગ્નિ અથવા વીજળી પઠવાથી બળવા માં
જો દુર્દિનેની નિશાની છે, અને કોઈ પણ પ્રકાર
આહત આવે

(૬) જ્યાં અગ્નિ વિના ધૂમાઠો નીકળવા માટે, આઠાશ
ધૂળનો વૃદ્ધિ થવા માટે, દિવસ છતાં પણ વિના કારણ
અધાર છવાઈ જાય, જો દુર્દિનેની નિશાની છે
રાત્રિના વરસાદ વિનાના અથવા શેષવાળાં વાદળો
વિનાનાં આઠાશમાં વારા નજરે ન પડે અને દિવસે
જેવામાં આવે તો તે ઠીક નથી, કારણ કે તેથી કોઈ
પ્રકારની આહત પેદા થાય. વૃક્ષમાંથી અજાનકે રેવા
જેવો અથવા બાહવા જેવો અવાજ નીકળે તે સાર
નહીં, કારણ કે જો દુર્દિનેની આજાહો છે વૃક્ષના
ઉપાવટ ક્ષણ ભ્રમજ દશ મહિનામાં મળવું જોઈએ
અજર જો શુદ્ધમાં ન મળે તો જોડું સમજવું

(૧૦) જ્યાં આઠાશમાં લોકો, ઝરણી, માંસ અથવા હાડકાંની
વૃદ્ધિ થાય ત્યાં કોઈ પણ પ્રકારનો ધોત્ર ફેલાય. ૮
શહેર ઉપર આઠાશમાંથી કોલસા થા ધૂળની વૃદ્ધિ
થાય તો તે શહેરના લોકો ઉપર આહત પ્રાપ્ત થાય

(૧૧) જ્યાં કોઈ નદીમાં તેલ, લોકો અથવા માંસ વહેતું
નજરે પડે તો તેની આસપાસનાં ગામો—નગરો ઉપર
દુરમનોનું ભેર વધે કોઈ પણ દુષ્ટતામાંથી અગ્નિની જ્વાળા
અથવા ધૂમાઠો નીકળતો નજરે પડે તો આસપાસના

મકાનોમા બિમારી-રોગ ફેલાય. જે મકાનોની આસપાસ કૂતરાઓનું રૂદન સભળાય તે અશુભસૂચક છે.

(૧૨) વિજળી ૮૦ કૌશ સુધી નજરે પડે છે, જ્યારે મેઘની ગર્જના ૧૦૦ કૌશ પર્યંત સભળાય છે. જૂના જમાનામાં વરસાદનું પાણી મીઠું અને સ્નિગ્ધ હોઈને જમીનને ખુશખોદાર બનાવતું હતું. પુષ્કરાવર્ત મેઘનું પાણી ઘૃત અથવા દૂધની જેમ તાકાત-બળ ઉત્પન્ન કરતું, અને બાર બાર વર્ષો સુધી જમીન તરાવર બની રહેતી જેથી ખેતીવાડીની ખૂબ પેદાશ થતી, પરંતુ હાલના જમાનામા એવા વરસાદ હવે નથી રહ્યા. જેવો જમાનો તેવો વરસાદ અને ખેતીવાડી પેદા થાય છે. વરસાદ થતી વખતે મથૂરનું બોલવું શુભ છે. દુનિયાને ખેતી વગેરેનો જરૂર કાયદો થાય.

(૧૩) વરસાદ, વાયુ વગેરે નિમિત્તો જીવોના પુણ્યાનુસાર થાય છે. જો કે જે લોકોને પુણ્ય-પાપ ઉપર વિશ્વાસ નથી તેની વાત જાણી છે, પરંતુ પુણ્ય-પાપરૂપી સડક એવી છે કે છેવટે તેના ઉપર આવ્યા વિના ચાલતું નથી. જૂના જમાનાના લોકો નિમિત્તજ્ઞાન જાણતા હતા અને તદનુકૂળ પ્રવૃત્તિ કરતા હતા, પરંતુ વર્તમાન સમયમા કેટલાએક લોકો આ વાતને મશ્કરીમાં ઉડાવી દે છે. ગમે તેમ હો, પરંતુ નિમિત્તજ્ઞાન એ વસ્તુ સાચી જ છે. માત્ર જાણનાર હોશિયાર હોવો જોઈએ.

(૧૪) લડાઈમા જતી વખતે રાજાનો મુગટ, હાર અથવા કોઈ પણ આભૂષણ ટૂટી જાય અથવા પડી જાય તો તેની ક્તેહ-જય ન થાય જ ગલના ઘણા જનાવરો અચાનક

ચહેરમાં આવી જાય તે ઠીક નથી, કારણ કે તે અશુભ સૂચક છે જે સ્થાનના કુવાનુ મોકુ પાણી ખાઈ, ખાંડુ અથવા ઠંડું ઘઉં જાય તો તે સ્થાનની આસપાસના લોકોમાં નિમાર્થી ફેલાય જે સ્થાનના વૃક્ષોમાં જોકે ફળ ઉપર બીજી ફળ લાગે અથવા જોકે ફૂલ ઉપર બીજી ફૂલ આવે તો તે સ્થાન ઉપર આકૃત આવે જિનમંદિરના શિખરમાંથી અગ્નિવિનાનો પુમાડો નીકળતો જ્યેવામાં આવે તો તેની આસપાસના વસનારાઓ માટે એ ઠીક નથી, કારણ કે દુર્દિનેશની એ નિશાની છે

- (૧૫) મંદિરના શિખર ઉપર મુવક આવીને બેસે તો ત્યાં દુઃખાળ પડે. જ્યાં સર્પ પોતાની પૂછડી જોડી કરીને બાંહે ત્યાં લઘર્ષ ફેલાય અને લોકોમાં ફિકર ઉત્પન્ન થાય.
- (૧૬) જ્યાં જિનમંદિરના શિખર ઉપર અઠાવેલી અંબા તે જ દિવસે પડી જાય તો ત્યાંના લોકોને તુલ્યાન થાય.
- (૧૭) જે મનુષ્યના હાથથી જિનમૂર્તિનું મસ્તક દૃષ્ટી જાય તેની લક્ષ્મી નાશ પામે અને મરણાંત કદ પ્રાપ્ત થાય.
- (૧૮) લઘર્ષમાં જતી વખતે જે રાજાના રથ ઉપર મુવક આવીને બેસી જાય તેનો જથ્થો મરે જાવું જ મુશ્કેલ દિન તે કુળી થાય અને મરણાંત કદ આવે.

(૨) અંતરિક્ષ-નિમિત્ત

(૧) આ નિમિત્ત પ્રકરણની અંદર ઉલ્કાપાત, દિગ્દાહ, ગંધર્વ નગર અને ઇંદ્ર ધનુષ્યના વિવિધ આકારો આકાશમા નજરે પડવાથી તેની દુનિયા ઉપર શી અસર થાય અથવા શુ લાભ-લાભ થાય ? તેમજ પુછડિયા તારાનો ઉદય થવાથી દુનિયા ઉપર નફા-નુકસાનીની કેવી અસર થશે ? એ હકીકત સ્પષ્ટ સમજાવવામા આવી છે

(૨) પુદ્ગલના પરમાણુઓથી વિવિધ પ્રકારના આકાર-રુપો આકાશમા ણને છે અને આપણી નજર સામે દેખાય છે તેને ઉલ્કા નામથી સંબોધવામા આવે છે એ ઉલ્કા જો ભૂત, પ્રેત, રાક્ષસ, ઉંટ, વાનર અથવા હરણની આકૃતિ જેવી નજરે પડે તો તે ખરાબ ક્રીડાને આપનારી થાય છે સર્પ, ઘોડા અને એ મસ્તકવાળી ઉલ્કા પણ અશુભસૂચક ગણાય છે

(૩) ઉલ્કા જો ચંદ્ર-સૂર્યનો સ્પર્શ કરીને નીચે પડે તો તે સ્થાને રાજ્યનો ફેરળદલો થાય અને દુષ્કાળ પડે સૂર્ય-માથી નીકળેલી ઉલ્કા જો મુસાફરીએ જતાર મનુષ્યની સામે આવતી આકાશમા નજરે પડે તો તે મુસાફરીએ જતાર મનુષ્યને લાભદાયક નિવડે છે.

(૪) કોઈ પણ દેવમંદિર અથવા ઇંદ્રધ્વજ ઉપર ઉલ્કા પડે તે સ્થાનના રાજા માટે અને સલ્તનત માટે દુર્દિનોની નિશાનીરૂપ ગણાય છે. જો કોઈ મનુષ્યના ઘર ઉપર ઉલ્કા પડે તો તે ઘરવાળા મનુષ્યોને સકટ પ્રાપ્ત થાય દડના આકારની ઉલ્કા આકાશમા ઘણીવાર સુધી જો નજરે પડે તો રાજાને શુભો ઉત્પન્ન થાય જે ઉલ્કા ઊભી ચાલે એટલે

જ્યાંથી નીકળી દોષ તે તરફ પાછી વળી જાય તે આપારી દોષોને નુકસાન થાય વહ-વાંકી મતિવાળી ઉઠકા રાજની રાજ્યોને અને જીર્ણ મતિવાળી ઉઠકા ગ્રામ્યોને તકલીફ, દુઃખ ઉત્પન્ન કરે. મોરખીછના આકારવાળી ઉઠકા જમતને અને ત્રાડળની આકૃતિવાળી-ગોળ ઉઠકા તે ચહેરને નુકસાન કરનારી થાય છે.

(૫) જે ઉઠકા બળદનો આકાર બનીને આકાશમાંથી નીચે પડે તે તે સ્થાનની ખેતીવાડીને નુકસાન થાય, બકની માફક ફરવી ઉઠકા જો આકાશમાંથી નીચે પડે તે તે સ્થાનના મનુષ્યો બરબાદ થાય-નાશ પામે.

(૬) સિંહ, વાઘ, વરાહ, સ્થાન, ઘોડા, ખનુખ, બર્ફલ, વજ્ર, તલવાર, શિયાળ, બકરા, કામડો, સસલો, મગરમચ્છ રીંછ, હળ અને અજગરના આકારની ઉઠકા આકાશમાંથી નીચે પડે તે ત્યાંના રેશવાસીઓને નુકસાન થાય અગર ડોહં પણ સ્થાને આપો દિવસ ઉઠકા નજરે જણાય તે સમજવું કે તે સ્થાનના રહેવાવાળા ઉપર સકટ ઉત્પન્ન થાય.

(૭) કમળ, લક્ષ્મીદેવી, વૃક્ષ જાદુ, સૂર્ય નવાવર્ત કળશ ખેન્દા-પતાકા, કાથી, છત્ર, સિંહાસન, વધ અથવા મુદ્રા બરના આકારની ઉઠકા જો આકાશમાંથી નીચે પડે તે તે મુશ્કેલીના રહેવાસીઓને લાભદાયક થાય જે વખતે વરસાદ જોરથી વરસતો હોય તે વખતે ઉઠકાપાત થાય અને કાળ પત્થર આકાશમાંથી નીચે પડે ત્યાં જાનવરો મરણ પામે.

(૮) જે સ્થાને સંઘાસનમયે-સૂર્યાસ્ત થયા પછી અને બ્રહ્મોદય થયા પૂર્વે આકાશ જોઈકમ લાલ વર્ણનું ઘર્ષ જાય, અને કેટલીક વાર સુધી જો જ સ્થિતિમાં કાચમ રહે તેને દિગ્ગાદ કહેવામાં આવે છે જે સ્થાને દિગ્ગાદ નજરે પડે તે સ્થાને લકાર્ષ

ટંટા પેઠા થાય અને લોકો સંકટમાં મૂકાય. અગર એ દિગ્દાહ-
માંથી મનુષ્યના આકારવાળી એક મૂર્તિ હાથ ફેલાવતી નજરે
દેખાય અને પાછી સંતાઈ જાય, વળી પાછી પાછળ મસ્તક ઉપર
હાથ મૂકી રાતી નજરે પડે તો ત્યાં લડાઈ મચે, તલવારો
ચાલે અને હજારો મરણને શરણ થાય જે સ્થાનના લોકોને
આકાશમાં નકલી વાજાંઓ વાગતાં સાંભળવામાં આવે ત્યાં
સંકટ ઉત્પન્ન થાય અને ઘર છોડીને નાશી જવાનો સમય
પ્રાપ્ત થાય

(૯) આકાશની અંદર તરેહતરેહના રંગબેરંગી પુદ્ગલ
પરમાણુઓનું પરિણમન થઈ નગર જેવો આકાર નજરે પડે
તેને ગંધર્વનગર કહેવામાં આવે છે અગર શ્યામ-ઢાળા
વર્ણનું ગંધર્વનગર નજરે પડે તો તે અશુભ સમજવું લાલ
રંગનું નજરે પડે તો તેથી જનાવરો ઉપર સંકટ આવી પડે.
લીલું, પીળું, સફેદ, લાલ અથવા શ્યામ કોઈ પણ રંગનું ગંધર્વ-
નગર પૂર્વ, પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દિશા માટે લાભદાયક નથી.

(૧૦) ઉત્તર દિશામાં ઉત્પન્ન થયેલ ગંધર્વનગર કે જેમાં
ઘેરો, સાકર અને ચમકદાર રંગ ભરેલો હોય અને વળી તેમાં
કિલ્લો, તોરણ, વૃક્ષ અને પશુ-પક્ષીના આકારો સારી રીતે
નજરે પડે તો અલગત્ત શુભ ગણાય અને ત્યાંના લોકોને
લાભ-ફાયદો થાય

(૧૧) ઈશાન, અગ્નિ અને વાયવ્ય ખૂણામાં ગંધર્વનગર
નજરે પડે તો શૂદ્રોને સંકટ પ્રાપ્ત થાય, પાડું રંગનું ગંધર્વ-
નગર કોઈ પણ દિશામાં હોય તો તેથી દેશમાં મહાવાયુ ચાલે
અને મ્હોટાં મ્હોટાં વૃક્ષોને મૂળથી ઊગેડી નાખે

(૧૨) પીળા રંગનો દિગ્ગદાક નજરે પડે તો સહસ્તનતર્મા-
રાશ્વર્ગમાં વિશેષ પેદા થાય. અગ્નિના સમાન લાલ વર્ણનો
દિગ્ગદાક દેશભગનો સુખક છે જે દિગ્ગદાકમાં સૂર્યસમાન
રાશ્વર્ગી-તેજ સમકર્તુ હોય તો રાજાના હૃદયમાં ધુસ્સો ઉત્પન્ન
થાય પૂર્વ દિશામાં દિગ્ગદાક હોય તો ક્ષત્રિયોને, પશ્ચિમ
દિશામાં દિગ્ગદાક હોય તો એકૂતોને, દક્ષિણ દિશામાં હોય તો
વણિકોને અને ઉત્તર દિશામાં હોય તો બ્રાહ્મણોને સકટ
ઉત્પન્ન થાય.

(૧૩) આકાશ સ્વચ્છ હોય, તારાઓ નજરે પડતા હોય
અને મહ મહ પવન આવતો હોય તે વખતે મુવર્ણ જેવા
રંગનો દિગ્ગદાક નજરે પડે તો રાજા તથા પ્રબળે લાભ થાય.

(૧૪) સૂર્યાસ્ત થયા પછી જ્યાં મુખી આકાશમાં તારાઓ
ન દેખાય ત્યાંમુખીના સમયને સંધ્યાસમય કહેવામાં આવે છે
જે સંધ્યાથી થતા લાભાલાભ અહીં જણાવવામાં આવે છે
તાબાના જેવી વર્ણવાળી સંધ્યા અને પીળા વર્ણની સંધ્યા
ફાલને અને ફાલના અફસરને માટે અનિષ્ટકારક નિવડે છે.
લીલા વર્ણની સંધ્યા એકૂતો માટે અનિષ્ટકારક બલુવી કેમકે
તેથી અનાજ અને જાતવૈરાળી બરબાદી થાય છે. પૂમવર્ણી
સંધ્યા જાયોને માટે અનિષ્ટકારક થાય-જાયો ઉપર સકટ
પેદા થાય મછકના જેવી વર્ણવાળી સંધ્યાથી અગ્નિનો પ્રકોપ
ઉત્પન્ન પીળા વર્ણની સંધ્યાથી વામુનો ઉત્પાત થાય અને વરસાદ
વરસે ભરમ-શખના વર્ણ જેવી સંધ્યા હોય તો વરસાદ ન થાય.

(૧૫) સંધ્યાકાળનાં ચાંદળામાં કાથી, ઘોડા, ખેત,
છત્ર અને પઢાક જેવી આકૃતિઓ નજરે પડે તો તે શુભ છે
તેથી ક્ષેત્ર થાય અને ત્યાંના લોકો સુખ-શાંતિ ઇલાવે.

(૧૬) જે દેશની અંદર પુંછડિયો તારો નજરે પડે ત્યાંના રાત્રી અને પ્રભા ઉપર ઇશ્વરી ક્રોધ ઉત્પન્ન થાય એ પુંછડિયા તારાની શિખા જે તરફ ઝુકેલી-નમેલી હોય તે દિશાના લોકો વધારે સંકટમાં મુકાય પુછડિયા તારાના છેડા ઉપર ખીજો ક્રોધ તારો નજરે પડે તો તે દેશમાં ગિમારી ઉત્પન્ન થાય, અને દેશ ખરબાદ થઈ જાય.

(૧૭) વરસાદના દિવસોમાં આકાશમાં ઈંદ્રધનુષ્ય નજરે દેખાય તે શુભ છે-તેથી લાભ થાય. ચંદ્ર-સૂર્યની ચારે તરફ ગોળાકારમાં મંડળ થાય છે તે પણ શુભસૂચક છે (એ ગોળાકારને શાસ્ત્રોમાં પરિવેષ કહે છે) ઈંદ્રધનુષ્ય અને પરિવેષ શીત તથા ઉષ્ણ કાળમાં થાય તે ઠીક નથી આકાશની અંદર પંચરંગી ધનુષ્યના આકારમાં જે ઈમાન નજરે પડે છે તેને ઈંદ્રધનુષ્ય કહેવામાં આવે છે વરસાદના દિવસોમાં એ ધનુષ્ય જોવામાં આવે તો જલદી વરસાદ થાય ઇશાન ખૂણામાં વીજળી ઉત્પન્ન થાય તો વરસાદ જલદી થાય છે.

(૧૮) ચંદ્રમાની ચારે તરફ ચાંદે તો સફેદ વર્ણનો પરિવેષ નજરે પડે અથવા કાળાવર્ણનો કે પછી ધૂમ્ર વર્ણનો નજરે પડે તો વરસાદ સારો થાય પંચરંગી પરિવેષ હોય તો લડાઈ ચાલે અને લીલા તથા પીળા વર્ણનો હોય તો ગિમારી ઉત્પન્ન થાય

(૧૯) સૂર્યની ચારે તરફ પીળા વર્ણનો પરિવેષ હોય તો રાત્રી ઉપર અથવા તેની પ્રભા ઉપર ઇશ્વરી ક્રોધ ઉતરે સૂર્યની ચારે તરફ આખો દિવસ પરિવેષ બન્યો રહે તો દુષ્કાળ પડે એ પરિવેષ જો લીલા વર્ણનો હોય તો અનાજ, વૃક્ષ અને ફળફૂલ ખરબાદ કરે ક્યામ વર્ણનો અર્ધ પરિવેષ

હોય તો દુશ્મનોત્ત ભોર નધે. પચ્ચગી પરિવેષ હોય તો
જનાવણેત્ત મરણ નિપજે

(૨૦) ચક્ર-સૂર્યની આદે તરફ પરિવેષ-મહત્ત લાગેત્ત
હોય અને તેમાં શનિ આવી જાય તો જનાજ્ઞ જોણું પાડે, મંગળ
આવી જાય તો શેજ ઉપર અથવા શેજના અક્ષર ઉપર સકટ
જાવે, ગુરુસ્પતિ આવી જાય તો દીવાન અને પુરિદિત ઉપર
ઠક જાવે, બુધ આવી જાય તો બારીસ-વરસાદ આદિ થાય,
શુક્ર આવી જાય તો શેજના હોઠોમાં અને અત્ત પુરમાં સકટ
ઉત્પન્ન થાય, શકુ આવી જાય તો બિમારી ઉત્પન્ન થાય
અને દેતુ આવી જાય તો દુઃખાલ પડે.

રમલ શુકનાવલી—

રમલ શુકનાવલી જોવા માટે શીસમ, દાંત કે કેરડાના લાકડાના પાસા ચાર કરાવવા ને દરેક પાસા પર એક બાબુ એકીના ટપકાં ને તેની નીચે એકીના ને તેની નીચે એકીના ને તેની નીચે એકીના એ પ્રમાણે ચારે હાથોમાં કરી, શ્રી ગણપતિ સ્મરણ કરી, ઉત્તર યા પૂર્વ મુખે એસી યા પ્રાન કરનારને એસારી, ચારે પાસા હાથમાં આપી દોડવવાનું કહેવું યા પોતાને જોવું હોય તો દોડવવા જે પાસાઓ પડે (સ્થિર) રહે તેના ઉપર ટપકાનું ચિહ્ન કરવું દોડવતા પાસા એક બે ત્રણ ચાર એમ હારબધ હોય તે અનુક્રમ પ્રથમ-પહેલા (ઉપલા) પાસાનું ચિહ્ન, ત્યારપછી બીજો, ત્રીજો એમ ચિહ્ન કરવા ચિહ્નની રીતિ એવી છે કે જે પાસામાં એકી હોય તેને લીંટી-ને એકી હોય તેનું મીડું ૦ એ પ્રમાણે ૦૦ અનુક્રમે ચિહ્ન લેવું. ઉદાહરણ-જો કે પાસા દોડવતાં આ પ્રમાણે સ્થિર (પડેલા) છે, તો પ્રથમના પાસામાં એકી ત્રણ ટપકાં છે તેનું મીડું ૦ ને બીજા પાસામાં એકીના ચાર ૦૦ ટપકા છે તેની આ પ્રમાણે-લીંટી. તે પ્રમાણે ચારે પાસામાં જાણવું જે બાબુએ એકી હોય તેનું મીડું ૦ ને એકી હોય તેની લીંટી-એમ અનુક્રમે સમજવું તે પ્રમાણે પાસામાંથી ઉપજાવેલું ચિહ્નનું એક ચિહ્ન કરી તે ચિહ્ન કોષ્ટકમાં કયા અક્ષરના મધાળે છે તે જોઈ તે અક્ષરમાં તે ચિહ્નનું ફળ જોવું. આ પ્રમાણે પ્રશ્ન દિવસ રાત્રિ મળી એક વખત જોવો. તે દિવસે ફરી જોવો નહીં, એવો શાસ્ત્રવેદાનો મત છે.

નીચે કહ્યા મુજબ અગ્રેણ માસની જણાવેલી તારીખો છે તે દિવસે પ્રશ્ન જોવો નહિ એવો એ શુકનાવલીનો લેખ છે

જાન્યુઆરી તા. ૧-૨-૪-૬- ૧ -૨ -૨૨	ફેબ્રુઆરી ૬-૧૭-૨૮	માર્ચ ૨૪-૨૬	એપ્રિલ ૧૦-૨૭-૨૮
મે ૭-૮	જુન ૨૭	જુલાઈ ૧૭-૨૧	ઓગસ્ટ ૨ -૨૨
સપ્ટેમ્બર ૫-૩	ઓક્ટોબર ૬	નવેમ્બર ૩-૨૬	ડિસેમ્બર ૬-૧ -૧૫

એ તારીખો વર્જિત કરવી

જેવાની જીલ રીતિ કે પ્રશ્ન જોવાનાર માણસ પાસે નીચે પ્રમાણે મીઠાની આર હારો કરાવવી. જવમાં વચરની ને તેમાંથી જે હારમાં બેઠી હોય તેની હીંટી કરવી ને એમી હોય તેનું મીઠું કદવું તે પ્રમાણે બિદ્ધન બોલી કાઢવું ને તે બિદ્ધન કયા અક્ષરનું છે ને તે અક્ષર આંકમાં કયા આંક પર આવેલ છે તે જોઈને અક્ષરના આંકમાં તે બિદ્ધનવાળું પ્રશ્નનું કળ કહેવું.

જે પ્રમાણે પહેલી હારમાં બેઠી ૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦

છે તે તરીકે—હીંટી થઈ તેમજ ૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦

જીલ હારમાં પણ બેઠી છે તે તરીકે ૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦

પર હીંટી—ને ત્રીજી હારમાં બેઠી ૦૦ ૦૦૦૦૦૦૦૦

છે તો તેનું મીઠું ૦ થયું ને ચોથી હારમાં પણ બેઠી છે

તો તેની હીંટી—થઈ જે પ્રમાણે આરે મળી જી આ બિદ્ધન

થયું પ્રશ્ન જોવાના કોષ્ટકમાં તે બિદ્ધન જો અક્ષરમાં છે ને જો

અક્ષર આંકમાં ૬ છટ્ટા પર ૧૧ તો તે જો અક્ષરમાં ઉપરના

બિદ્ધનમાં જે જવાબ દોષ તે પ્રમાણે પ્રશ્નનું કળ સમજવું છે

રમલ શુકનાવલીના ૧૬ પ્રશ્નો.

- ૧ મારી ઈચ્છા પૂરી થશે કે કેમ ?
- ૨ મને આ કામમાં યશ મળશે કે કેમ ?
- ૩ મને આ ધધામાં લાભ થશે કે કેમ ?
- ૪ મારે પરદેશમાં રહેવું પડશે કે કેમ ?
- ૫ ગામ ગયેલ માણસ પાછો આવશે કે કેમ ?
- ૬ મારી ચોરાઈ ગયેલ ખીલકત પાછી મળશે કે કેમ ?
- ૭ મારો મિત્ર મારી સાથે પ્રામાણિકપણે ચાલશે કે કેમ ?
- ૮ મારે મુસાફરી કરવી પડશે કે કેમ ?
- ૯ તે માણસ મને આડે છે કે કેમ ?
- ૧૦ આ લગ્ન સફળ થશે કે કેમ ?
- ૧૧ મને કેવા પ્રકારની સ્ત્રી યા વર મળશે ?
- ૧૨ તે સ્ત્રીને સત્તાન થશે કે કેમ ?
- ૧૩ રોગી માણસ મારો થશે કે કેમ ?
- ૧૪ કેહી માણસ કેહમાંથી છૂટશે કે કેમ ?
- ૧૫ આજે મને લાભ થશે કે કેમ ?
- ૧૬ મારું સ્વપ્ન શું દેખાડશે ?

પ્રશ્ન નોવાનુ

[illegible]

કેાપ્તક.

	=	-	=	≡	≡	-	≡	≡
લૃ	લૃ	લૃ	એ	એ	એ	એ	અ	અ:
લૃ	લૃ	એ	એ	એ	એ	અ	અ	અ
એ	એ	એ	એ	એ	અ	અ	અ	આ
એ	એ	એ	એ	અ	અ.	અ	આ	૫
એ	એ	એ	અ	અ.	અ	આ	૫	૫
ઓ	ઓ	અ	અ	અ	આ	૫	૫	ઉ
ઓ	અ	અ	અ	આ	૫	૫	ઉ	ઉ
અ	અ	અ	આ	૫	૫	ઉ	ઉ	ઋ
અ	અ	આ	૫	૫	ઉ	ઉ	ઋ	૨
આ	૫	૫	ઉ	ઉ	ઋ	ઋ	૨	લૃ
૫	૫	ઉ	ઉ	ઋ	૨	લૃ	લૃ	લૃ
૫	ઉ	ઉ	ઋ	૨	લૃ	લૃ	એ	એ
ઉ	ઉ	ઋ	૨	લૃ	લૃ	એ	એ	એ
ઋ	૨	લૃ	લૃ	એ	એ	એ	એ	એ
૨	લૃ	લૃ	એ	એ	એ	એ	એ	અં

અક્ષરવાર મશ્નો જવાબ

અ

- ૧ ! જે તું ઈચ્છે છે તે તને જલદીથી મળશે
- ૨ = દુઃખ તથા સફટ છે
- ૩ = જે તું કંઈ જાણ કરે છે તે ઉપર સાવધાન રહે
- ૪ = તે કદી મરશે ને તે જાળવતી તેના મિત્રને વણી
ધાસ્તી લાગશે.
- ૫ = તે દમણાં છવશે પણ તેને મરવાનો કામ છે
- ૬ = જો સારી રૂપવતી કંઈક કરનારી કન્યા થશે
- ૭ = તને જો કંઈ ખર્ચી અને સારા શુભવાળી સ્ત્રી મા
પુરુષ મળશે.
- ૮ = જે તું જો સ્ત્રી મા પુરુષ સાથે લગ્ન કરીશ તે
સુખી બંધી.
- ૯ = જે તું જો પ્રીતિ ઠાકીશ તે સારું છે
- ૧૦ = તું મુસાફરી ઠાકી કે કંઈકે તેમાં તારો સ્વાર્થ
મળવાનો નથી.
- ૧૧ = તમારા જન્મેમાં કપટ વિનાનો મિત્રતા છે
- ૧૨ = તારી ધૈર્ય જયેલ મીલકત પાછી મળવાની નથી
- ૧૩ = જામ મયેલ જ્ઞાનદયી પાછા આવશે.
- ૧૪ = દમણાં જે સ્થાનકે તું છે ત્યાંથી ખસવાનો નથી
- ૧૫ = તારા કામમાં તને પરમેશ્વર સદાય કરશે.
- ૧૬ = તું જાણવીન છે તે ઈશ્વરભક્તિ કરી ઉવમ કર.

આ.

- ૧ ∴ જે લાલ તને મળવાનો છે તે પર ણીને ટાંપી રહ્યો છે
- ૨ ≡ તારી જે આશાઓ છે તે હમણાં છોડી દે.
- ૩ ∴ કાંઈ એક માણસની તારા પ્રત્યે કૃપા થશે
- ૪ ≡ તારા શત્રુઓ તને હુઃખી કરશે.
- ૫ ≡ મોટી મહેનતથી તને ફરીથી માફી યા રજા મળશે.
- ૬ ≡ તે રોગી બચવાનો નથી.
- ૭ ≡ તે સ્ત્રીને પુત્ર થશે તે લણ્ણેલો ને શાણો થશે.
- ૮ ≡ તને એક માતળર વર યા સ્ત્રી મળશે.
- ૯ ≡ આ લગ્નથી તને ઘણો લાભ થશે
- ૧૦ ≡ તારી પ્રીતિ એક પ્રામાણિક માણસ સાથે છે.
- ૧૧ ≡ મુસાફરીમા ઈશ્વર તારી સહાય કરશે
- ૧૨ ≡ જે ખોટો તથા ઠગ તારો મિત્ર છે તેથી હુશિયાર રહેજે
- ૧૩ ≡ તારી ચીજ તને એકાએક મળશે.
- ૧૪ ≡ સ્નેહભાવ માટે, તારાથી ઘેર પાછો આવતો નથી.
- ૧૫ ≡ તારુ રહેવાનુ અહીંયા નથી માટે જગ્યા બદલવાની તૈયારીમા રહેવું.
- ૧૬ ≡ તને લાલ થવાનો નથી માટે હુશિયારી રાખવી.

ઇ.

- ૧ ∴ તને મોટો લાભ થશે
- ૨ ≡ તું ભાગ્યહીન છે માટે ઈશ્વરભજન કર ને ઉદ્યમ કર
- ૩ ≡ તારી ઈચ્છાઓ સફળ થશે.
- ૪ ≡ તારા મિત્રોમા શાંતિ તથા વૃદ્ધિ છે.

- ૫ ॥ આજ દુશિયાર રહેજે નહિ તો આજેત આવશે.
 ૬ ॥ તે કેદીને માફી આપવામાં અગવહતા પ્રણી છે
 ૭ ॥ તે રાગી સારો ઘઈ પ્રણ મુખ સોગવશે
 ૮ ॥ તે સીને પુત્ર થશે ને દુખ પડશે.
 ૯ ॥ તે માણસ સામાન્ય સ્થિતિનો છે
 ૧૦ ॥ તું આ લખ કરીશ મા, નહિ તો દુખી ઘઈશ.
 ૧૧ ॥ લખ માટે સીની જુથામત ઊઠી દે, નહિ તો તારો
 નાશ થશે.
 ૧૨ ॥ ખરી તથા નિષ્કપટી મિત્રાઈ ઉપર વિશ્વાસ રાખ.
 ૧૩ ॥ જે તે શુભા હું છે તે ફરી મલવાતું નથી.
 ૧૪ ॥ જામ અમેલો માણસ મળે છે તે તને મળવાનો નથી.
 ૧૫ ॥ તારે પરદેશ જવામાં લાલ નથી
 ૧૬ ॥ જ્યાં તું છે ત્યાં જ રહેવું ઉચિત છે

છં

- ૧ ॥ બીજા કેશીમાં પુષ્કળ ખન તને પ્રાપ્ત થશે.
 ૨ ॥ મામાણિકપણે રહ્યાથી તને વલો લલિત થશે.
 ૩ ॥ તારાં જાગ્ય હમણાં ઠંઈ ઉઠવ મવાનાં છે
 ૪ ॥ તારી કજપના ફેરવ, નહિ તો દુખી ઘઈશ.
 ૫ ॥ તારા ઉલોમમાં જહુ નિમ્ન આવશે.
 ૬ ॥ જે ઠંઈ વાસનાઓ તારા મનમાં છે તે ફરી નાંખ.
 ૭ ॥ આ વખતે પણ તે કેદીઓને જલ ફરીથી ખલાસ થશે.
 ૮ ॥ રાગીને દુખ વણા દિવસ રહેશે.
 ૯ ॥ તે સીને સ્વરૂપવાન આસાપાલક પુત્ર થશે.

- ૧૦ = તે પુત્ર હલકી પદ્ધતિનો છે, પણ પ્રામાણિક મનનો છે.
 ૧૧ = એ લગ્ન તારા કલ્યાણની તથા સપત્તિની વૃદ્ધિ કરશે
 ૧૨ = તારુ સારું બોલતો નથી એવા એક પુરુષ પર પ્રીતિ કરે છે
 ૧૩ = વિચારીને વર્તીશ તો તારી મુસાફરી સફલ થશે
 ૧૪ = તે જે બોલે છે તેવું તેના મનમાં નથી, કેમકે તે ખોટા મનનો છે
 ૧૫ = કાંઈ પૈસા ખર્ચવાથી તથા શ્રમથી તારી વસ્તુ ફરીથી મલશે.
 ૧૬ = ગામમાં ગયેલાને ફરીથી જોવાની આશા રાખીશ નહીં.

ઉ

- ૧ :: પરદેશ ગયેલ પાછો આવશે પણ તારી ધારણા પ્રમાણે બટ આવવાનો નથી.
 ૨ = તું ખોતાના મિત્રોમાં રહે તેથી કરીને તારુ સારુ થશે
 ૩ = જે તું જોતો છે તે તને આગળ મળશે
 ૪ = તું ભાગ્યહીન છે તો ઇશ્વરભજન કર ને ઉદ્યમી થા
 ૫ = એક મિત્રથી તારી ઇચ્છાઓ પૂરી થશે
 ૬ = તારુ સ્વપ્ન એવું છે કે શત્રુઓ તારો નાશ કરવા ઉદ્યમ કરે છે
 ૭ = સાબળ, એક વૈરી તારી સાથે કળ્પો કરી તને દુઃખી કરવા ઇચ્છે છે
 ૮ = કેલીને ચિંતા તથા દુઃખ છે પણ છૂટકો થવાનો નક્કી નથી
 ૯ = રોગી થોડા દિવસમાં સારો થશે.
 ૧૦ = તે સ્ત્રીને છોડરી થશે તે આગરૂદાર તથા માનવાળી થશે

- ૧૧ ૬ તને દારૂખોર સ્ત્રી થા વર મળશે ને તે વ્યસનથી હલકી પડવી પામશે
- ૧૨ ૭ જા લગ્નથી તને મુશ્કેલી પેદા થશે માટે સમજાવો થા
- ૧૩ ૮ તેની પ્રીતિ તારા ઉપર ખોટી છે, તથા જીવન પર ખરી છે
- ૧૪ ૯ હવે તું મુસાફરી કરીશ મા, નહીં તો સફટ પેદા થશે
- ૧૫ ૧૦ જે માણસ બહો, નિષ્કપટ ને સાચા માન જાણના લાભક છે
- ૧૬ ૧૧ તારી ખોળાવણી વસ્તુ મળવાની નથી

છે

- ૧ ૧ ઉતાવળ નહિ કર તો તારી જલ્દી તને પાછી મળશે
- ૨ ૨ જામ મયેલ માણસનું પાછું જાવનું તેના હાથમાં નથી
- ૩ ૩ પરદેશમાં તને લાલ તથા થસ મળશે
- ૪ ૪ ખીરજ રાખો, જામળ મોટો લાલ થશે
- ૫ ૫ હમણાં કામ થવાને નિમ્ન છે માટે ખીરજ રાખવી
- ૬ ૬ હમણાં જે ઇચ્છા કરે છે તે નિષ્ફળ જશે
- ૭ ૭ તારા ઉપર સફટ થા કુળ પડવા સંભવ છે
- ૮ ૮ જા વેળા તમારા કિલ્લ નહાશ છે તો પાણી ફેરવો
- ૯ ૯ તે ફેરવો જલ છૂટો થશે
- ૧૦ ૧૦ તે રાખી સારો થશે જેમાં સફટ છે
- ૧૧ ૧૧ તે જીને સારો સ્વપ્નવાન હોય છે
- ૧૨ ૧૨ તને મળતા સ્વભાવની સ્ત્રી થા વર મળશે
- ૧૩ ૧૩ તારી પાણીનો તારી શાંતિ સમાધાનનો નાશ કરશે
- ૧૪ ૧૪ જા પ્રીતિ હમણાં તથા ખરી છે માટે ઉઠીશ મા

૧૫ ॥ તુ મુસાફરી કરવાનું ધારે છે તેથી હુ.ખ થવાનું નથી
૧૬ ॥ જો તુ આ મિત્ર પર ભરોસો રાખીશ તો હુ.ખી થઈશ

૨૬,

- ૧ ॥ આ મિત્ર સઘળા ગુણસપન્ન છે
- ૨ ॥ તાહરો આ ટોટો ધીરજથી શોધવો જોઈએ
- ૩ - ગામ ગયેલ માણસ એકાએક પાછો આવશે.
- ૪ ॥ તુ પોતાનાં સગાવહાલામા રહે તેથી તારા પરની આફત મટશે
- ૫ ॥ તારા ધંધામા તને લાલ થનાર નથી.
- ૬ ॥ તારા ઉપર પરમેશ્વર કૃપા કરશે
- ૭ ॥ તારો મિત્ર તારી સાથે કપટલાવથી વર્તે છે
- ૮ ॥ તું તારા શત્રુના હાથમાથી વહેલો છૂટીશ.
- ૯ ॥ તારા પર આફત આવશે તેમાથી બચવાનું અધરું છે.
- ૧૦ ॥ તે કેદી મુવા વગર છૂટવાનો નથી
- ૧૧ ॥ પરમેશ્વરની કૃપાથી તે રોગી સારો થશે.
- ૧૨ ॥ તે સ્ત્રીને છોડરા થશે પણ શરીરે રોગી થશે.
- ૧૩ ॥ તને એક જીવાન સ્ત્રી યા પુરુષ મળશે.
- ૧૪ ॥ આ લગ્ન રહેવા દે તો સારું છે
- ૧૫ ॥ આ પ્રીતિ તું છોડી દે
- ૧૬ ॥ કોઈ વખત બહાર મુસાફરીએ જવું પડશે, પણ અચાનક પાછું ઘેર આવવું પડશે

૩૦

૧ ॥ તુ પરદેશ જવા નીકળ તેથી તારા મનમા છે તેવું થશે.

- ૨ = તારો ઢોળી મિત્ર તારા પર વેર રાજે છે
 ૩ = તારી ખોવાયેલ વસ્તુ પાછી મળવાની આશા ફાંટ છે
 ૪ = કાંઈ એક કામ માટે તે ઘડી પાછુ આવતું નથી
 ૫ = પરદેશમાં ત્હારુ બાબુ મોટું છે
 ૬ = આ ધંધો તું મૂછી દે એટલે તારુ સારુ થશે
 ૭ = તારુ કામ થવાનું નથી, તું ફાંટ આશા કરે છે
 ૮ = જેને તું ઇચ્છે છે તે તને મળશે
 ૯ = હવેથી તારુ બાબુ ઉઠશે એમ નહીં ભણશે
 ૧૦ = પોતાને ખીરજ રાજવી, બાબુ નહીં ઉઠશે
 ૧૧ = ઘણા દિવસ કેદમાં રહીને છૂટો થશે.
 ૧૨ = તે રાજી સારો થશે.
 ૧૩ = તે સીને એક નીશાની ભાંડારો થશે
 ૧૪ = ઘણા દિવસમાં તું તારી બરોબરીની સાથે લગ્ન કરીશ
 ૧૫ = એ તું મુખી થવા બાંહેડો છે તે આ પુરુષ થા સી
 સાથે લગ્ન કરીશ મા.
 ૧૬ = તે માણસની તારા પર પ્રીતિ છે તથા તેની જ રહેશે.

૯.

- ૧ = પ્રીતિ ઘણી છે પણ લોક તેની અરેખાઈ કરે છે
 ૨ = મુસાફરી કરવાથી કાંઈ તને મળવાનું નથી.
 ૩ = તારો મિત્ર તારા જેવો જ પ્રામાણિક છે
 ૪ = એક મુતારા માણસથી તારી બેરાઈ મથેલ વસ્તુ મળશે.
 ૫ = ગામ મથેલ મુખેથી વહેલો પાણી આવશે.
 ૬ = પરદેશમાં તારુ સારુ મનાવે નથી.

- ૭ :: સર્વનું સારું કરનાર ઇશ્વર છે તો તે પર ભરોસો રાખ.
 ૮ :: તારું નશીળ પહેલું જ નઠારું થવા માટે ફરે છે.
 ૯ :: તારા ધારવા પ્રમાણે કામ સિદ્ધ થશે.
 ૧૦ :: તારા સંકટમાં તને કાંઈ અડચણ પડશે નહીં.
 ૧૧ :: તારા વૈદીઓ નઠારું બોલે છે તો તું સાવધાન રહે.
 ૧૨ :: થોડા દિવસ પછી તે કેઠી વિષેની તારી ચિંતા મટશે.
 ૧૩ :: તે રોગી સારો થશે, ચિંતા કરવી નહિ —
 ૧૪ :: એ સ્ત્રીને એક કન્યા થશે.
 ૧૫ :: જેથી સુખ થવાનું તે સાથે તું લગ્ન કરે છે.
 ૧૬ :: એ લગ્ન તારી મરણ પ્રમાણે થનાર નથી.

૬

- ૧ :: ઘણી વિપત્તિ લોગવવા પછી સુખી થઈશ.
 ૨ :: એક પ્રામાણિક માણસથી આ ખરી પ્રીતિ છે.
 ૩ :: મુસાફરીમાં તારી આખાદી થશે
 ૪ :: તું આ માણસની દોષ્ટી ઉપર વિશ્વાસ રાખીશ મા.
 ૫ :: તારી જાણસ ચોરનારને સજા થશે
 ૬ :: તું મુસાફરીથી કેટલાક હઠાડા આવવાનો નથી
 ૭ :: પરદેશમાં તને દ્રવ્ય તથા સુખ મળશે
 ૮ :: હમણા તારા કામની સિદ્ધિ થવાની નથી
 ૯ :: તારું કામ સિદ્ધ થશે
 ૧૦ :: તું તારી ધારણા ફેરવ એટલે સારું થશે.
 ૧૧ :: તારી પાસે ઘણા ઠગ છે

૧૨ = તું સપીને રહે એટલે કામ વહેતું થશે.

૧૩ = તે ઠેઠી છૂટશે.

૧૪ = તે શાળી મરશે.

૧૫ = તે જીને ઊઠશે થશે.

૧૬ = વાકુ લગ્ન થવું કહ્યું છે

એ

૧ : એક સુકર સ્ત્રી થા વર મળશે.

૨ = જા લગ્નમાં થવા વિચાર પડશે

૩ = જા પ્રીતિ અથવા તથા ખોટી છે

૪ = સુધાશ્રીમા તને દેવ સામે થશે.

૫ = તારા ઉપર તે માણસની પ્રીતિ ખરી છે તું વિશ્વાસ રાખ

૬ = વાણી વસ્તુ પાળી મળશે નહીં, પણ ચોરાને સજા થશે.

૭ = જામ ગમેલો માણસ વહેલો પેસાદાર થઈને આવશે.

૮ = જો તું ધરે રહેશે તો વાકુ સાક થશે.

૯ = તને લાજ થનાર નથી

૧૦ = તને મકટ-દુઃખ પેદા થશે.

૧૧ = તારી મરણ પ્રમાણે વાકુ કામ થશે.

૧૨ = તને સ્ત્રી મળશે એમ દેખાય છે

૧૩ = યત્રુની જરૂર્યાઈને લીધે તું સાક કશું.

૧૪ = ત ઠેઠીન કંઠજાનામાં પણ વિવશ રહેવું પડશે.

૧૫ = ત શાળી સારું થશે.

૧૬ = ત જીને ઊઠશે થશે.

ઐ.

- ૧ ઃ આ બાયડીને એક છોકરી થશે.
 ૨ = તને એક સારો વર યા સ્ત્રી મળશે
 ૩ = આ લગ્નથી તને કાંઈ મળવાનું નથી.
 ૪ = થોડો વખત ધીરજ રાખ તો સારું થશે
 ૫ = ઘરમાથી બહાર જવું નહિ
 ૬ = એ માણસ ખરો મિત્ર છે
 ૭ = તારી ચોરી મળવાની નથી.
 ૮ = મુસાફર વહેલો પાછો આવનાર નથી.
 ૯ = પરદેશમાં નહારો સ્ત્રીઓથી દૂર રહેજે, નહીંતર
 દુઃખી થઈશ
 ૧૦ = જે કાંઈ થોડું ઇચ્છે છે તે વહેલું મળશે.
 ૧૧ = તને ખોટો વશ મળશે
 ૧૨ = જે કાંઈ તારા નશીબમાં લખ્યું છે તેમાં તું સંતોષ માન.
 ૧૩ = દુઃખ થઈ પછી મુખ થશે એમ જણાય છે
 ૧૪ = તારું નશીબ વહેલું જ ઉઘડશે એમ દેખાય છે.
 ૧૫ = તે કેદી કેદખાનામાં જ મરશે
 ૧૬ = તે રોગી સારો થશે, પણ ઘણા દહાડા જીવવાનો નથી.

ઓ.

- ૧ ઃ તે રોગીનું સારું થવું ખરાબર નથી
 ૨ = તે બાઈને છોકરો થશે
 ૩ = ઘણા પૈસા ખર્ચવાથી તારું લગ્ન થશે
 ૪ = લગ્ન સારી રીતે થશે.

- ૫ ≡ શ્રી અથવા પુરુષ આ વખતે તારાં ઘવાનાં છે
 ૬ ≡ જહાજમાં ગંધાથી તારું સાફ થશે
 ૭ ≡ તે માણસ ઉપર વિશ્વાસ રાખીશ નહિ.
 ૮ ≡ જોઈ અકસ્મત કંઈક વખતે તારી જોવાએલી વસ્તુ મળશે.
 ૯ = સુસાહસનું પાછું આવવું નહીં નથી.
 ૧૦ ≡ પરદેશમાં તારી મરણ પ્રમાણે કામ સિદ્ધ થશે.
 ૧૧ ≡ લાલની આશા રાખીશ નહિ, તે ફોગટ છે —
 ૧૨ ≡ તારી ઇચ્છા કરતાં તને વધારે મળશે.
 ૧૩ = જે કંઈ તારી ઇચ્છાએ છે તે વહેલી પૂરી થશે.
 ૧૪ = તારા લગ્નનું માત્ર આવશે જોમ ફેળાય છે
 ૧૫ = ખરાબ નથીબ વાસ્તે તને કાંઈ ચિન્તા પડનાર નથી
 ૧૬ ≡ કોઈને ક્ષમા આવવાથી તે કંઈ છૂટી જશે.

ઓ.

- ૧ ≡ તે કંઈ છૂટો થશે.
 ૨ = તે રોગીનું નહીં જીવવું આ મરવું તે કંઈ યજ્ઞનું નથી.
 ૩ = તે જાવડીને છોકરો થશે અને તે ઘણા દિવસ જીવશે.
 ૪ = તને જોઈ સારી સુલુવાળી ઓ મળશે આ વર મળશે.
 ૫ ≡ આ લગ્ન કરનારમાં વાર લગાડીશ નહિ
 ૬ = તારા ઉપર કોઈ પણ કંઈક કરતું નથી
 ૭ = નિશ્ચય કરી જુ સુસાહસો બા
 ૮ = તે મિત્ર નથી પણ છાનો વેરો છે
 ૯ = તારી મોરાઈ જાએલી વસ્તુ જલદી મળશે.
 ૧૦ = તે સુસાહસીથી પાછો આવનાર નથી

- ૧૧ ≡ પરદેશમા એક સ્ત્રીથી તારું નસીબ ઉઘડશે.
 ૧૨ ≡ તુ પોતાના લાભથી ઠગાતો જઈશ.
 ૧૩ ≡ તારા નઠારા ભાગ્યનો નાશ થશે અને તું સુખી થઈશ.
 ૧૪ ≡ તારી આશા ફેગટ છે, હમણા તારું ભાગ્ય ઊલટું છે.
 ૧૫ ≡ તુ એક દી સારી વાત વહેલો સાંભળીશ.
 ૧૬ ≡ તારા ઉપર નઠાઈ ભાગ્ય ટાપી રહ્યું છે.

અં.

- ૧ ∴ આ દહાડામાં તારા સુખની વૃદ્ધિ થશે.
 ૨ ∴ તે કોઈ દિવસ પોતાના શત્રુના હાથમાંથી છૂટશે.
 ૩ ∴ તે રોગી સારો થશે તથા ઘણા દહાડા જીવશે.
 ૪ ∴ તે ખાયડીને છોકરી થશે.
 ≡૫ ≠ એક જુવાન પૈસાદાર સ્ત્રી અથવા પુરુષ સાથે તું લગ્ન કરીશ.
 ૬ ≡ તુ લગ્ન કરવાની ઉતાવળ કર તેથી તને સુખ મળશે.
 ૭ ∴ તે માણસ તને દિલથી આહે છે
 ૮ = પરદેશમા તારા કામની સિદ્ધિ થવાની નથી.
 ૯ ≡ આ મિત્ર સોના કરતા વધારે મૂલ્યનો છે.
 ૧૦ - તારી ખોવાઈ ગયેલી જાણ તને પાછી મળવાની નથી
 ૧૧ ≡ તે રોગી ઘણા આબર છે, માટે તેનાથી પાછું અવાતુ નથી
 ૧૨ ≡ તું પોતાની મહેનત ઉપર વિશ્વાસ રાખ તથા ઘેર રહે.
 ૧૩ ≡ તુ ખુશીથી ઘેર રહે ભાગ્યવાન થઈશ.
 ૧૪ - તુ પોતાના અચળ ભાગ્ય ઉપર વિશ્વાસ રાખીશ મા.

૧૫ ૬ તુ જે ઇચ્છે છે તે તને મળ્યે જશે.

૧૬ ૭ તારૂં સ્વપ્ન જોમ કહે ॥ જે તું આજ દુશિયાર
રહે, નહિતર જોકાજોક જોજમ પામીશ.

આ

૧ ૧ પિતાના મિત્રોમા ધણુ સુખ તથા અનંદ
લોજવીશ.

૨ ૨ આ કહાશ ધણુ નકારા છે

૩ ૩ જો તું કમણા દુઃખ લોજને છે તેા આજળ મોટી
આજરૂ મેજવીશ.

૪ ૪ તે રાખી સારો થયે પણ જાગિત મરશે.

૫ ૫ તે બાવડીને છોકરો થયે તે આજળ સારો નીવડશે.

૬ ૬ જોકે નકારા સ્વભાવનો વર અથવા સ્ત્રી મળશે.

૭ ૭ આ સ્ત્રી અથવા પુરુષ સાથે તને મુકરર સુખ મળશે.

૮ ૮ આ માણસની તારા ઉપર પ્રીતિ છે પણ તે ઉઘાડી
કરવા આઢતો નથી.

૯ ૯ તું નિર્જનપણથી સુસાક્ષરી કર.

૧૦ ૧૦ તેના ઉપર વિન્યાસ રાખીશ મા, તે અજળ નથી,
કપટી છે.

૧૧ ૧૧ તને તારી જોવાજોલી વસ્તુ પામી મળશે.

૧૨ ૧૨ સુસાક્ષર ઘણો વહેલો પાછો આવશે.

૧૩ ૧૩ તું પરદેશમાં સુખ તથા શાંતિથી રહીશ.

૧૪ ૧૪ તું પ્રમાણિકપણે રહીશ તેા વશ મળશે.

૧૫ ૧૫ કંજુ તું વેલન તથા ડોલતમાં રહીશ.

૧૬ ૧૬ તું કમણા પિતાની સ્થિતિમા રહીશ તેા સારુ છે.

અંક—૨મલ—

મંત્ર—ૐ હ્રીં શ્રીં વદ વદ વાગ્વાદિનિ સ્વાહા ૐ સિદ્ધિઃ

આ મંત્ર ૭ વાર લાળીને નીચેના બે કોઠાના ગમે તે આકડા ઉપર જુદી જુદી વાર એક સોપારી મૂકવી પછી તે બન્ને કોઠાના અંકોને એક સાથે ગોઠવવા અને જે આંક તૈયાર થાય તે ઉપરથી શુભાશુભ ફળ જાણવું.

૧	૨	૩	૪	૫
૧	૨	૩	૪	૫

અંકોનું શુભાશુભ ફળ

- ૧૧ ધારેલી ઇચ્છા પૂરી થાય
- ૧૨ દેવપૂજાથી વિલબે પણ્ય કાર્યસિદ્ધિ થાય
- ૧૩ કાર્યમાં વિઘ્ન આવે
- ૧૪ કાર્યસિદ્ધિ થાય.
- ૧૫ ધારણા પાર પડે.
- ૨૧ ચિતા ત્યાગથી કાર્યસિદ્ધિ અને આયુષ્વૃદ્ધિ થશે.
- ૨૨ સામર્થ્યથી જ કાર્ય થશે
- ૨૩ કાર્યમાં વિઘ્ન આવે
- ૨૪ મગળ કાર્ય સિદ્ધિ.

૨૫ સ્વભાદુજળે જ મહામનોરથ પૂરે થયે, જીવંતના
નિવાસથી ભેસી રહીય નહિ

૩૧ કાર્યસિદ્ધિ થાય, બાપારે લાજ થાય.

૩૨ દુઃશાન મર્મને મુકરે.

૩૩ તે કાર્ય છોડી જ દો, સાર વગરનું છે

૩૪ જદા સાથે ઉદયમથી સિદ્ધિ થાય

૩૫ કાર્યની અસિદ્ધિ છે

૪૧ નિ સદેહ કાર્ય થાય છે

૪૨ ઉદયે કાર્યસિદ્ધિ થાય

૪૩ કાર્યસિદ્ધિ જ થવાની (દિશાથી કાર્યસિદ્ધિ થાય.)

૪૪ અદ્ય મહેનતે ઉત્તરદિશા અથવા પશ્ચિમ દિશાથી
કાર્યસિદ્ધિ થાય

૪૫ વારુ કાર્ય જોડાતું છે જીવંતે હાથે કાર્યસિદ્ધિ થયે.

૫૧ કાર્યસિદ્ધિ થાય, કમલાલ પલ્લ થાય

૫૨ તારી ધારણા સફલ થવાની છે

૫૩ તુ સ્તુતપણે કાર્ય કરે ત્થ, નજીકમાં વારુ ભાગ્ય
પ્રવશે

૫૪ તારી જાહે થતુ છે, વિલંબે કાર્ય સિદ્ધ થયે.

૫૫ તારી સર્વ કાર્યસિદ્ધિ થયે.

શ્રુતિ આ કરમલ સુમાપ્ત

જોવાની રીત—જેમકે જેક મનુષ્ય સોપારી મગનિ જેક વાર
પડેલા જોડાના ૪ (ચોમક) ઉપર મૂકે અને બીજી વાર બીજા
જોડાના ૩ (ત્રમક) ઉપર મૂકે તો અને જોડાના અંક ૪-૩ ને
સાથે પ્રાકૃતતા ૪૩ થાય છે અને તેનું રૂળ કાર્યસિદ્ધિ જ થાય” એવું છે

શ્રી ગૌતમ કેવળી મહાવિદ્યા—

ગૌતમ કેવળી મહાવિદ્યા એ એક લવિષ્ય દેખાડનારી મહાવિદ્યા છે પ્રાચીન કાળમાં આ વિદ્યાનો ઘણો સત્કાર હતો, પરંતુ કાલપ્રભાવથી હાલના જમાનામાં આવી વિદ્યાઓને લોકો ખચ્યાંની રમત સમજવા લાગ્યા છે વાસ્તવિક રીતે ખરૂં કહીએ તો આ વિદ્યા જ્ઞાનીઓની એક સાચી રમત છે નીચે દર્શાવેલ ગૌતમ કેવળી મહાવિદ્યાનો પ્રશ્ન જોવાનો જે કોઈ છે તેમાં આવેલા અકોનો ખુલાસો આ પ્રમાણે છે—

ગૌતમ કેવળી મહાવિદ્યાનો પ્રશ્ન જોવાનો યત્ર કોષ્ટક

૧૧૧	૩૩૧	૧૩૨
૧૧૩	૩૨૩	૨૨૨
૧૧૨	૩૨૧	૨૨૧
૨૩૩	૩૧૩	૨૩૨
૨૩૧	૩૧૧	૧૩૩
૨૧૨	૧૨૧	૩૧૨
૨૧૩	૧૨૨	૩૩૨
૨૧૧	૧૨૩	૨૨૩
૩૩૩	૧૩૧	૩૨૨

રક્તો હોઈ મિયકો, પારામુખો દોષુ દિગયરો તિથિ ।

પસા ગદાજ પંતી, નિરિક્ષા ગમ્પરિરેદિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—યત્રમાં જ્યાં જ્યાં જોકનો જાંક છે તેને ચક્ર
માનો જાંક જાણવેલ જ્યાં બેનો જાંક છે તેને મગજનો
જાંક અને જ્યાં ત્રણનો જાંક છે તેને સૂક્ષ્મનો જાંક જાણવેલ
જને જે પ્રજ્ઞ બહોની પંક્તિથી શુભાશુભ ફળ જાણવું આરજના
મોટા જ્ઞાની પુરુષોની બનાવેલી અને મહાપ્રભાવિક ચીજ છે

જે કામને માટે પ્રજ્ઞ જોવાની આવશ્યકતા જણાય તે
કામનું પ્રથમ મનમાં ચિત્તવન કરવું તે પછી પોતાના હાથમાં
જોકે રૂપિયો અને જોકે શ્રીફળ લઈ ઉપર બનાવેલ યત્રની સન્મુખ
સેઠ ધરવું ત્યારબાદ હસ્તમાં જોકે લર્વાંજ જાળવા જોઈથી લઈ
'ઠિચિરિચિરિપિરિપિરિનિસિરિનિસિરિવિષ્ણુમૂપત્તયેસ્વાહા'
આ મંત્રને મન વચન અને કાયાને સ્થિર કરી, ઢોઢ ફેફડાઓ વિના
સાત વાર જાણવેલ ત્યારબાદ જે મંત્રેલી જોઈથી જાળવા લર્વાંજ
ઉપર દર્શાવેલા યત્રના કોઈપણ પણ મનપસંદ જાંક ઉપર મૂકી
દેવું કોઢના જે નળર ઉપર જોઈથી યા લર્વાંજ મૂકેલું ઢોમ તે
નળર જોઈ યાદ રાખવો અને કોઢામાં જણાવેલા ૨૭ નળરો કે
જે નળરોના શુભાશુભ ફળ નળરવાર-ક્રમશઃ કહે પછી જણાય
વામાં આવશે, તેમાં પેલો યાદ રાખેલો નળર જોવેલ જે નળરમાં
જણાવેલ શુભાશુભ કહીકત જે મનમાં ધારેલા પ્રશ્નનું ફળ
સમજવું જોકે દિવસમાં જોકે માણસે જોકે જ વખત પ્રજ્ઞ જોવેલ
અને જ ફળ જાણ તે ઉપર વિશ્વાસ રાખવો. જોયેલો પ્રજ્ઞ
બીજીવાર જોવો નહીં. યત્રની સ મુખ જે રૂપિયો અને શ્રીફળ
મૂકેલા ઢોમ તે જ્ઞાનના કાર્મમાં ખરબી નાંખવા

સત્યાવીશ કોઠાનું અંકવાર ફળાફળ

૧૧૧—આ સવાલ જાહેર જાહેર છે. તમારા ખરાબ દિવસોનો નાશ થઈ સારા દિવસો આવ્યા છે વ્યાપારમાં ફાયદો થશે હૃદયની ઇચ્છાઓ પાર પડશે વિવિધ પ્રકારની ચિંતા મનમાં રદ થઈ રહે છે તે હવે થોડા દિવસોમાં નાશ પામી જશે એક મિત્રના હાનિના લોગ થઈ ગયા છે ધર્મનાં કામ કરવા ઇચ્છો છો પણ અંતરાય કર્મના ઉદયથી તેમાં વિઘ્ન આવી પડે છે પેલાશ કરતા ખર્ચ વધારે છે કોઈ કાર્ય સિદ્ધ થવાની આશી ઉપર આવે છે કે એકાએક અશુભ કર્મના ઉદયથી શત્રુઓ તેમાં વિઘ્ન નાખી દે છે. દેવ, ગુરુ તથા ધર્મની સેવા કરો અને ધર્મના કાર્યમાં ખર્ચ કરો જેથી મનની અભિલાષા પૂર્ણ થશે તેમાં શક નથી પ્રતિપક્ષી લોકો ગમે તેવી કોશીશો કરે, પરંતુ તમારી ધારેલી ધારણા અવશ્ય ફલિભૂત થશે

૧૧૩—આ પ્રશ્ન પણ સારો છે તમારા દિલને આરામ મળશે. સુખચેતન પ્રાપ્ત કરશો જે કામ હૃદયમાં ધાર્યું છે તેમાં ફતેહ મળશે સ્નેહી જનનો મેળાપ થશે ચિંતાના દિવસો વહી જતા હવે સારા દિવસો આવ્યા છે ધર્મના પ્રભાવથી સુખી થયા છો અને આગળ ઉપર સુખી થશો. પારકા કામ મહેનત લઈને કરી આપો છો, પણ પોતાના કામમાં સુસ્તી રાખો છો અક્ષલ-બુદ્ધિ તેજ છે, જગદેશ્વર કાર્ય પણ સુધારી દેશે છો પોતાની ઇજ્જત-આજ્ઞા માટે શરીર ઉપરનું કપડું સુદા આપી દો છો સ્ત્રી તરફથી લાભ થાય છે એક વખત અચાનક લાભ મળ્યો છે અને ભવિષ્યમાં પણ મળશે

૧૧૨—આ પ્રશ્ન લાભદાયક છે દોલતનો લાભ મળશે ભાગ્યોદયના દિવસો હવે નજીક આવ્યા છે જે કામ હાથ ધરશો

તેમાં ફતેહ મળશે અનેહીજનનો મેળાપ થશે ધર્મનાં કાર્યો કરતા રહેશે જેથી પુણ્ય હાસલ થશે અને સુખ પણ મળશે મન ચિત્તામાં ગરકાવ રહે છે સાધ્યોથી જુદાઈ થશે મહાન બનાવવાનો ઇરાદો કરે છે તે પાર પડશે જમીનથી તમને ફાયદો થશે આવક કરતાં ખર્ચ વધારે થાય છે તીર્થોની યાત્રા કરવાની અભિલાષા છે તે પૂર્ણ થશે જે ધર્મના કાર્યો કરવા બાકો છે તે થઈ શકશે.

૨૪૩—ઘોઠા દિવસમાં દોહત મળશે જે કામ વિચારું છે તે પૂર્ણ થશે અનેહીનો મેળાપ થશે જમીન, જહાંબીરી અથવા મહાનથી ફાયદો થશે ઇન્જન-આબરૂ વધશે ધર્મનાં કાર્યોમાં ખર્ચ કરે તેના પ્રતાપથી સુખલેન ઉઠાવશે. રાજ્યની તરફથી ફાયદો થશે મનની આશ્વા પાર પડશે જી તરફથી સુખ છે એક વખત અજ્ઞાનક લાભ મળશે

૨૪૪—જે કામ મનમાં ચિતવી રાખેછું છે તે કામની ત્રણ મહિનામાં ફતેહ થશે. પોતાની જી તરફથી લાભ થાય છે આજ સુધી કુટુંબી લોહો તરફથી સુખ મળ્યું નથી પણ અવિશ્વાસ મળશે સવાનોની વૃદ્ધિ થશે વેવિશાલ તથા લખના ખર્ચની ચિંતા છે પણ તે મટી જશે આબરૂ માટે આવકથી ખર્ચ વધારે કરવો પડે છે તીર્થોની યાત્રા કરવાનો ઇરાદો છે, પરંતુ અવરજી કમના ઉદયથી વિચ્છન્ન બાવી પડે છે અવિશ્વાસમાં ધર્મનાં કામ કરી શકાયે હુદયમાં જે કામની ચિંતા છે તે ધર્મના પ્રભાવથી દૂર થઈ જશે માટે ખર્ચ ઉપર બહા રાખે.

૨૪૫—ચિતવેછું કાર્ય પાર પડે, પોતાની જી તરફથી લાભ છે વવિશાળ તથા લખના કાર્યની બાકના છે તે પાર પડશે કુટુંબની વૃદ્ધિ થશે લાભી સુદયથી કરેલો ઇરાદો પાર પડશે.

પાછળની ઉમરમા ધર્મનાં કામો થઈ શકશે. દુશ્મનો તમારા વિકૃદ્ધ કૌશીશ કરશે, પરંતુ તમારાં સફળાગ્ય આગળ તેઓનું જોર ચાલશે નહીં. તીર્થોની યાત્રા કરવા ઇચ્છો છો તો તે જની શકશે. મકાન બનાવવાનો અને જમીન ખરીદવાનો તમારો ઇરાદો ફતેહમંદ થશે તમોને જમીનથી લાભ છે પરદેશની સુસાફરીએ જવું પડશે અને ત્યાં ફાયદો હાસલ કરશે. દેવ, ગુરુ અને ધર્મની સેવા કરવાથી સારા કાર્યો પાર પડશે.

૨૧૩-હુઃખના દિવસો હવે દૂર થયા છે સુખના દિવસો શરૂ થયા છે. ઘણા દિવસોથી કષ્ટ ઊઠાવી રહ્યા છો, પરદેશ વેઠ્યો પરંતુ સુખનો આરો ન આવ્યો. પણ હવે આરામ ભોગવવાના દિવસો પ્રાપ્ત થયા છે આખરૂં વધશે, સત્તાનો સુખ થશે. આટલા દિવસો મિત્ર અને કુટુંબીઓથી સકટ વેઠ્યું જ્યાં સુધી બન્યું ત્યાં સુધી બીજાઓનું ભક્તિ કર્યું; પરંતુ તેઓએ ગુણ ન માન્યો. શત્રુઓ પગલેપગલે તૈયાર જ રહે છે, પરંતુ તેઓનું કંઈ ચાલતું નથી, કારણ કે તમારું નસીબ બળવાન છે પાસે ધન થોડું છે; પણ આખરૂં સારી છે તેથી જેટલું મેળવવા ધારો તેટલું મેળવી શકશો. દોસ્તદારો તરફથી જેવું જોઈએ તેવું સુખ નથી. ઇજ્જત-આખરૂં માટે ઘણા ખર્ચ કરો છો. તમારું ધર્મભવન સુધરેલું છે, માટે ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખો.

૨૧૧-તમે હૃદયમા જે કાર્ય ચિતવ્યું છે તે સફળ થનાર નથી, માટે તે સિવાય બીજું કામ કરો. દેવ ગુરુ ધર્મની સેવા કરો, તીર્થોની યાત્રા કરો જેથી અંતરાય-પાપ દૂર થાય અને પુણ્યનો લાભ થાય. એક વખત તમોને અચાનક નુકશાન થયું, દુશ્મન લોક તમોને હરકત કરે છે, પણ તમારું પ્રારબ્ધ બળવાન હોવાથી તેઓનું જોર ચાલતું નથી.

૩૪૪-આટલા દિવસો નિર્ધન અવસ્થામાં બેસીત ક્યો, પણ હવે ધન પ્રાપ્ત થયો અને મનની ખાશ્ણા ફિલિસૂત થયો. પિતાની શ્રી તરફથી સુખ મળયો, સ્નેહી જનનો મેળાપ થયો. ત્રણ મહિના બાદ સારા દિવસો આવશે. દેવ શુભની સેવા કરે અને ધર્મના કાર્યમાં ધનનો સદુપયોગ કરે. આવક કરતાં ખર્ચ વધારે છે, ધન જોડકું કર્યું નહીં, હોસ્તની તરફથી હજારો ટોળ મળા છે, મન ચિંતામાં રહે છે, દુરમન લોકો પાછળથી વાંકુ ભાલે છે, પણ સુખ આવ્યે બાહી ચક્રતા નથી. ક્ષિતિ માટે પિતાના ચરીરનાં છુતકાં પણ આપી લો છે, પણ જાળરૂને ધક્કો પહોંચાડતા નથી જમીનથી ફાયદો થયો. ધર્મની ઉત્તિ કરે અને પશ્ચપરમેષ્ઠી મંત્રનો બાપ કરે.

૩૪૫-તમારા મનની ચિંતા મટયો, માંહળીની ફરિયાદ ફર થયો. મનની ખાશ્ણા પૂર્ણ થયો. મોઠા દિવસોમાં જ ધન પ્રાપ્ત થયો સ્નેહીનો મેળાપ થયો. દેવશુભની સેવા કરે અને ધર્મ કાર્યમાં દ્રવ્ય ખર્ચો જેથી પરિણામે ફાયદો થયો. સારા દિવસો આવ્યા છે અતશાય કર્મના ઊંઘથી આટલા દિવસ દુઃખ વેઠ્યું, પણ હવે જો દિવસો વધી ગયા. આવક કરતાં ખર્ચ વધારે રાજો છે, પુણ્યના ઊંઘથી અવિશ્વમાં કોઈ વાતે ઊણપ નહીં રહે બાજ સુધી જે જે કાર્યમાં ફતેહ મળી છે તે પુણ્યના પ્રતાપે સમજાવે, માટે પુણ્યના કાર્યમાં લક્ષ રાખવું પરદેશ વેઠવાથી કુકુળી, જાદિ જાતવર્જનો વિચોગ રહે છે પણ હવે તે નહીં રહે.

૩૪૬-જે કાર્ય મનમાં ચિંતનું છે તેમાં ફાયદો થયો. મુશ્કેલીઓ પૂર્ણ થયો સ્નેહીનો મેળાપ થયો. જે જે ચિંતાઓ ઉપસ્થિત થઈ છે તે સર્વ ફર થયો. તીર્થયાત્રા થયો. ધર્મનાં કાર્ય બની ચક્રશે. જણા દિવસો પર્વત પરદેશનાં દુઃખ વેઠ્યાં, પણ હવે જો દુઃખના દિવસો મયા. હવે વતનમાં જઈ જાનક-

સુખચેતનો ઉપલોગ કરશે. ધર્મનાં કાર્યોમાં લક્ષ્ય રાખે, તેનાથી સર્વ સુખ સાંપડશે.

૩૨૧—જમીન, મકાન અથવા ખાગખગીચાથી લાભ થશે. ધન મેળવશે. સ્નેહી જનનો મેળાપ થશે. કોઈ પણ માણસની સાથે મિત્રતા થશે અને તેનાથી ધનાદિકની સહાયતા મળશે. પુણ્યના ઉદયથી ઈચ્છાઓ પરિપૂર્ણ થશે ધર્મનું આરાધન કરે. દુશ્મનો પગલે પગલે તૈયાર રહેશે; પરંતુ સન્સુખ થવાથી તેનું જોર ચાલશે નહીં. પોતાની શક્તિ અનુસાર ખર્ચ કરે. મકાન બનાવવાના મનોરથો ફલિભૂત થશે. ધન પેદા કરે છે. પણ ખર્ચ વધારે પડતો થવાથી ભેગું થતું નથી વાલી તરફથી ધન ઓછું મળશે સ્ત્રી તરફથી ફાયદો થશે વૃદ્ધાવસ્થામાં ધર્મના કાર્યો બની શકશે

૩૧૩—આ પ્રશ્ન સારો છે પોતાના દિલમાં લક્ષ્મી, સ્ત્રી અને સત્તાનને માટે જે વિચાર કર્યો છે તે પૂર્ણ થશે સ્ત્રીથી સુખ મળશે, સંતાન થશે. સ્નેહીનો મેળાપ થશે અમુક સુદત સુધીની ધારેલી ધારણા પાર પડશે. ચિંતાના દિવસો હવે નથ થયા છે, દેવ, શુરુ અને ધર્મની સેવા કરો. દુશ્મન લોકો સત્તાવે છે, પરંતુ હવે તમારું પ્રારબ્ધ બળવાન બન્યું છે જેથી એ લોકોનું જોર નહીં ચાલે. જમીનથી લાભ થશે કીર્તિને માટે પેદાશ કરતા ખર્ચ કરવો પડે છે દોસ્તો-મિત્રોથી ફાયદો થશે

૩૧૧—આ સવાલ બહુ જ સરસ છે જે કાર્ય ધાર્યું છે તેમાં ફતેહ મળશે. મુકર્દમો છૂટી જશે વ્યાપાર રોજગારમાં ફાયદો થશે કીર્તિ વધશે. રાજ્ય તરફથી ફાયદો છે ધર્મના પ્રભાવથી સુખ મળ્યું છે અને ભવિષ્યમાં પણ મળશે. ખીજના કામો પરિશ્રમથી પૂર્ણ કરે છે, પરંતુ અશ્રમ કર્મના ઉદયથી

પીતાના કાર્મમાં બેઠકકાર રહો છે. વિદેશની મુસાફરી કરવી પડશે અને ત્યાં ફાવડો થશે. ધર્મ ઉપર મહા રાજો, જેથી સકટ દૂર થાય. પીતાના હાથે દોષત—લક્ષ્મી પેદા કરશે.

૧૨૧—હૃદયમાં ખાંદોડો પ્રજા ફાવડાકારક છે જૂના-ખરાબ દિવસો વધી જવા છે અને શુભ દિવસો નાજીક આવ્યા છે. ઘણા દિવસો મુખી સકટ વેડીને નાહિ મત-નિરાશ થઈ જવા છે, હવે મુદ્દમનો ઉદય થશે છે દેવ, શુરુ અને ધર્મ ઉપર વિશ્વાસ—સદા રાજો, મનની ખાશણ ફળીગૂત થશે. જેટલી લક્ષ્મી સુમાવી છે તે કરતા વધારે પેદા કરશે. દુનિયામાં થયે વધશે. વિદેશની સફર કરશે. જે કામનો ખિતા કરે છે તે ખિતા મળી જશે. જો કે કહાજ તેમાં જોઈ અશ્વિત વરદથી વિશ્વ ઉપસ્થિત કરવામાં આવશે, પણ જાતે તમે સફળતા પ્રાપ્ત કરશે. સાધુઓને અને સજીવી વર્ગને નિલાયો છે. તેથી તમારી કીર્તિ દુનિયામાં વધી છે. દિલના ઉદાર છે. જ્યાં જાઓ ત્યાં મુખ મળે છે. આમર મેળવવા માટે ખર્ચમાં વધારે ઉતરવું પડે છે દેવ, શુરુ અને ધર્મના પ્રભાવથી કોઈ વાતની ઊલ્લેખ નહીં રહે.

૧૨૨—જે કામ મનમાં વિચાર્યું છે તે પાર નહીં પડે તમે આજ મુખી ઘણાંઓનું લાભ કર્યું. અશુભ કર્મના ઉદયથી વિશ્વસતોપીઓ મળે છે. જ્યાંમુખી જની થકે ત્યાંમુખી ધર્મ કરે. પવનપરમિતી મનનો આપ કરે, જેથી તકલીફ દૂર થશે.

૧૨૩—આટલા દિવસો પાપકર્મના ઉદયના હતા મહાન સકટ. વધવા હવે શુભ દિવસો પ્રાપ્ત થયા છે. ઘણાંઓનું લાભ કર્યું. પણ તબોલો ઉપકાર ન માન્યો. ધમના નિમિત્તે કાંદોડા પૈસા ઘરમાં ન રાજો, લીધેની વાત કરે. દેવશુરની સેવા કરે. જ રમાને દુ ખી થયા છે તે રમાનો ત્યાગ કરે. બીજે રમાને

જઈને રહો, પરદેશમાં ફાયદો થશે. ઇજ્જત-આખર માટે બહુ ખર્ચ કરો છો. તમારું દિલ ચિતામાં ફૂળેલું રહે છે, કાંઈ પણ ધર્મનાં કાર્યો કરવાની તમારી ભાવના હતી; પરંતુ અંતરાય કર્મના ઉદયથી એ ભાવના ફલિભૂત થઈ નહીં. હવે અંતરાય કર્મ દૂર થતા શુભ કર્મનો ઉદય થયો છે ધારેલા દરેક કાર્યોમાં ફતેહ પામશો, ધન-દોલત પ્રાપ્ત થશે, ગયેલી વસ્તુ પુનઃ આવી મળશે, જે માણસ સાથે રનેહ છે તેની સલાહ પ્રમાણે વર્તો.

૧૩૧—જે વાત હૃદયમાં ધારી છે તે પાર પડશે એમાં જરા પણ શક નથી જે વાતનું નુકસાન થયું છે તે દૂર થઈ ભવિષ્ય-માં લાભ થશે, ધન મળશે, સત્તાનોની વૃદ્ધિ થશે, તમારા હાથથી ધર્મના કામ થશે ધર્મગુરુની સેવા કરો, ન્યાતબ્જતમાં આખર વધશે દેવાધિદેવનું ધ્યાન કરો, જે સ્થાનની અને જે મનુષ્યની મુલાકાત ચાહો છો તે થશે કલેશ-ચિતાના દિવસો ગયા છે ધાતુ, ધન, સપત્તિ અને કુટુંબની વૃદ્ધિ ઈચ્છો છો તે ફલિભૂત થશે ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખો, ધર્મથી સુખ પ્રાપ્ત થયું છે અને થશે

૧૩૨—આજ સુધી તમારા મોટા મોટા દુશ્મનો થયા, હવે તેઓનું જોર નહીં ચાલે મનમાં વિચારેલા કાર્યમાં ફતેહ થશે, આખરમાં વધારો થશે તમારા હાથે ધર્મના કાર્યો થશે, રાજ-દરબારમાં સન્માન મળશે પૂર્વસચિત શુભ કર્મ ઉદયમાં આવ્યાં છે, મનવાચ્છિત સુખની પ્રાપ્તિ થશે અમુક મુદત સુધીના કરેલા મનોરથો પાર પડશે, બાઈઓનો મેળાપ થશે દેવ, ગુરુ અને ધર્મની સેવા કરો, ધર્મના પ્રભાવથી સુખી થયા છો અને થશો.

૨૨૨—જે કામ હૃદયમાં વિચાર્યું છે તેને છોડીને બીજું કામ કરો; છતાં પણ જો એ વિચારેલું કાર્ય કરવામાં પ્રવૃત્ત થશો તો સકટ ઉત્પન્ન થશે. નકશાન થશે, દુશ્મન લોકો વિઘ્ન ઉપસ્થિત

કરશે. દેવ, શુક્ર અને ધર્મની સેવા કરે. તીર્થોની યાત્રામાં જાએ,
જેથી બીજા કાર્યો પણ સુધરશે. દિવમાં વિવિધ પ્રકારની જિતાબોજો
વાસ કર્યો છે, તે વિચારેલું કાર્ય છોડી દેવાથી ઘર ઘડ જશે.

૨૨૧—આટલા દિવસો લહેરમાં ઉડાવ્યા. જે દિવસો ગયા તે
સારા ગયા, જે જે કામો કર્યા તે પણ ગયા પાર પડ્યા, પરંતુ
હવે જે કામ દિવમાં વિચાર્યું છે તે પાપકર્મના ઉદ્ભવથી પૂર્ણ
નહીં થાય, હોસ્તો પણ દુશ્મન ઘડી જશે કુટુંબમાં જલ્મનાવ
રહેશે, ભાઈઓ ભુલા થશે, જે કામ કરવાનું દિવમાં જિતવ્યું
છે તેના ત્યાગ કરવાએ જ મેઠ છે ધર્મ ઉપર મદદ રાખે, દેવ
શુક્રની સેવા કરે, જ્ઞાન પુણ્ય કરે, પુણ્યના પ્રભાવથી સુખ મળે છે.

૨૨૨—જે કામ વિચાર્યું છે તેને છોડીને બીજું કોઈ પણ
કામ કરે. વિચારેલું કામ કરવામાં ક્ષમરો નથી, છતાં કર્યો
તો તમારે તમારું સ્થાન છોડી બીજા સુલકમાં જવું પડ્યું અને
કુટુંબીજનનો વિચોળ થશે, માટે જહેવર છે કે તે કામને છોડી
દેવ ધર્મમાં હોશિયાર રહેવું, તેમજ પોતાની શક્તિ અનુસાર
જ્ઞાન-પુણ્ય કરવું જેથી સુખ પ્રાપ્ત થાય.

૧૩૩—આટલા દિવસો સફટ રહ્યું. ખારેલા કાર્યો સારી
રીત પાર ન પડ્યાં હવે સારા દિવસોની શરૂઆત ઘડી ચૂકી
છે જે કામ વિચાર્યું છે તે ફલિભૂત થશે કોઈ પણ બાવડું
વિષ્નુ આવશે નહીં પુણ્યના ઉદ્ભવથી જીવ્યા પ્રકારની ખારણા
ઉપદેશ થશે. જે દેવ શુક્ર અને ધર્મના પ્રભાવથી હલમી પ્રાપ્ત થશે,
સ્નેહીનો મેળાપ થશે, સત્તાનું સુખ સાંપડશે, પત્ની તરફથી
સુખ મળશે અને જોકે સંસ્કૃત તરફથી અધ્યાત્મ ક્ષાવરો થશે.

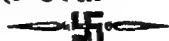
૩૧૨—જે કામ વિચાર્યું છે તેને છોડીને બીજું કોઈ કામ
કરે. અન્યથા દુશ્મન લોકો વિષ્નુ નાખશે. દોષતની ખરાબી
થશે ધરના મનુષ્યો અને જનાવરો ઉપર સફટ ઉતરશે, માટે
એ ખારેલું કામ છોડી દેવ જે જ ઉચિત છે ધર્મના પ્રભાવથી

બધાં કામ ક્ષેત્ર પામે છે, નિરાશ્રિતોને આશ્રય આપે અને દેવાધિદેવતું સ્મરણ ચિંતવન કરે જેથી સુખી થશે.

૩૩૨—અરાણ દિવસો નષ્ટ થતા હવે સારા દિવસો આવ્યા છે. તમોને જમીન અને ધન-દોલતનું જે નુકશાન થયું છે તે મટી જશે થયેલું નુકશાન મટી જઈ ભવિષ્યમાં ફાયદો થશે. પત્થ પરમેષ્ઠીનું ધ્યાન કરો, જ્ઞાનના કાર્યમાં મદદ કરો, જેથી જ્ઞાનાવરણીય અને અતરાય કર્મનો નાશ થતા પુણ્યોદયધી લાભ થશે. હૃદય શુદ્ધ છે, જેથી મનની ચિંતા જલદી નાશ પામશે પરદેશમાં રહેલા માણસની પ્રીતિ થાય છે, પણ તેની સુલાકાત થશે ધર્મના પ્રભાવથી સુખચેત ઉડાવશે.

૩૩૩—આ સવાલ સારો છે, સુખના દિવસો નજીક આવ્યા છે, વ્યાપારમાં દોલત મળશે, એશ-આરામ પ્રાપ્ત કરશે પત્નીનું સુખ સાપડશે, સત્તાનની વૃદ્ધિ થશે, જે કામ કરશે તેમાં લાભ મેળવશે. દિલમાં ચિંતા થાય છે જે ‘હું પરદેશ જઈ તો મને ત્યાં સારું સ્થાન મળશે કે કેમ ?’ પરંતુ ફિકર ન કરો, તમોને સારું સ્થાન મળશે શુદ્ધ દાનતથી વર્તો છો તો છેવટે સારું જ થશે ધર્મના પ્રભાવથી સુખી થશે, ધર્મને ભૂલશે નહીં, ધર્મકાર્યોમાં સુસ્તી રાખવી ઠીક નથી, દેવ-ગુરુની સેવા કરો.

૩૩૪—જે કાર્ય મનમાં વિચાર્યું છે, તેમાં દુસ્મન લોકો વિઘ્ન નાખશે, પરિણામ સારું નથી રાજ્યની તરફથી નારાજગી પ્રાપ્ત થશે જે સુખી થવું હોય તો તે વિચારેલું કામ છોડીને બીજું કામ કરો તમારા અનુયાયી લોકો બદલાઈ ગયા છે, તેનો વિશ્વાસ ન કરશો ધર્મના કાર્યમાં ધ્યાન આપો, વ્રત નિયમ કરતા રહો દુનિયામાં સાર વસ્તુ એક માત્ર ધર્મ જ છે ધર્મના પ્રભાવથી સુખચેત પ્રાપ્ત થયું છે અને ભવિષ્યમાં પણ એ જ પ્રમાણે પ્રાપ્ત કરશો.

શકુન-શાસ્ત્ર—

- (૧) શકુન બે પ્રકારનાં હોય છે, ૧ હલ શકુન અને ૨ શબ્દ શકુન. જે શકુન નજરવડે-કહિવડે ભેદ શકાય તે હલ શકુન કહેવાય, જ્યારે અહમપણે માત્ર કર્તુમી જ સાંભળી શકાય તેને શબ્દ શકુન કહેવામાં આવે છે.
- (૨) જાજકાલ શકુનશાસ્ત્ર ઉપર લોકોની જદા બહુ ભ્રાંતી થઈ ગયેલી હોય તેમ જણાય છે, પરંતુ શકુન શુભાશુભસૂચક અવસ્થા છે, તેમાં જરા પણ સંશય નથી. નસીબ સાચું હોય અને કોઈ પણ કાર્ય કરતાં સાચું જ થવાનું હોય તો સારાં શકુન થાય અને કંઈ અનિષ્ટ થવા સરભાયેકું હોય તો ખરાબ શકુન થાય છે કહ્યું છે કે—

તાદૃશી ઘાયલે શુદ્ધિર્વ્યવસાયોઽપિ તાદૃશઃ ।

સહાયાસ્તાદૃશાઘૈવ, યાદૃશી મવિતુષ્યતા ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્યની જેવી ભવિતવ્યતા હોય તેવી શુદ્ધિ પણ તેવી જ હોય છે. અવસાય—કેવમ અને સહાયકો પણ તેવા જ-ભવિતવ્યતાને અનુરૂપ જ આવી મળે છે.

- (૩) ઘરથી રવાના થતી વખતે સારાં શકુન થઈ હોય અને જ્યાં જવું હોય ત્યાં પણ સારાં શકુન થઈ હોય તો સમજવું કે મનની ધારણા સફળ થશે. ઈચ્છિત સ્થાને પહોંચતી વખતે યથેર્થ શકુન કરતાં ઘરથી નીકળતી વખતે યથેર્થ શકુનો જ્યારે ફાલદાકારક કહેવાં છે.
- (૪) ગાઉ કે બે ગાઉ ગયા પછી ગમે તેવાં શકુનો થાય પણ

તે બધાં વ્યર્થ જ સમજવાં. ખરાં શકુન તો એ જ કહેવાય કે પોતાના ઘર અથવા ગામની નજીકમાં જ શકુન થાય. તે શકુન જોટલા પાસે નજર પડે તેનું તેટલું ફળ વહેલું સમજવું. દૂર ગયા પછી નજરે પડે તો તેનું ફળ થોડું વિલંબે મળે છે.

- (૫) એક વખત ખરાબ શકુન જોવામાં આવે તો તે વખતે અટકી જવું, પણ આગળ પગલું ભરવું નહીં થોડીવાર પછી બીજી વખત ખરાબ શકુન થાય તો પણ થોડીવાર અટકી જવું પણ જો ત્રીજી વાર જતી વખતે પણ અપશુકન થાય તો સમજવું કે ‘નિશ્ચે આ સફરમા કંઈ પણ ખગાડ થશે’ માટે તે દિવસે અટકી જઈ બીજો દિવસે મુસાફરી કરવી
- (૬) શકુનશાસ્ત્રની એવી માન્યતા છે કે-કોઈ પણ સભજન શકુન અથવા નિમિત્તજ્ઞાની મના કરે તો તે વખતે મુસાફરીએ જવું નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી કલેશ થવાનો ભય રહે છે
- (૭) શબ્દ શકુન તેને કહેવામા આવે છે કે-મુસાફરીએ અથવા કોઈ પણ કાર્ય પ્રસંગે રવાના થતી વખતે શબ્દદ્વારા સાબળવામા આવે છે જેમકે—કોઈ માણસ ઘરેથી નીકળી મુસાફરી માટે રવાના થયો, તે જ વખતે કોઈ પણ મનુષ્ય આવીને એમ કહે કે—બાઈ, તમારી ફતેહ થશે, તમારું નશીબ તેજ છે, ફાયદો મેળવશો, વગેરે સફવાકયો બોલે તો જાણવું કે પોતાને શબ્દ-શકુન સારાં થયાં છે. વિપરીત પક્ષે જો એમ સાબળવામાં આવે કે-તમારા કાર્યમા ભૂલ થાય છે, હાલમાં ન

જાણે, જાણે તો દુઃખી થયો, વળેરે અપવાક્યો શાંભ
ળવામાં આવે તો સમજવું કે શબ્દશકુન સારાં થયાં
નથી, માટે કોઈ પણ સ્થાન તરફ પ્રયાણ કરતી વખતે
શબ્દશકુનનો અવસ્થા ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

(૮) ધર્મશાસ્ત્ર કૃત્તમાન છે કે વાર કરતાં નિધિ જલવાન
હોય, તિથિ કરતાં નક્ષત્ર જલવાન, નક્ષત્ર કરતાં કરણ
જલવાન, કરણ કરતાં લક્ષ જલવાન, લક્ષ કરતાં નિમિત્ત
જલવાન, નિમિત્ત કરતાં મનના સાવ જલવાન, મનના
સાવ કરતાં પૂર્વસંચિત કર્મ જલવાન અને પૂર્વસંચિત
કર્મ કરતાં ધર્મ જલવાન હોય છે માટે ધર્મ ઉપર
અવગત મહા રાખવી.

(૯) જો ક્યાંઈ પણ પ્રયાણ કરતી વખતે પહેલાં સારાં શકુન
થાય અને પાછળથી ખરાબ શકુન થાય તો પાછળના
જ શકુન ફોળે અને આગળ થયેલા શકુન ધર્મ જલવાન.

(૧૦) શકુન સન્મુખ થાય તે લાભદાયક છે જમણી તરફ
થાય તો તે પણ સારાં જણાય છે, પરંતુ ડાબી બાજુનાં
થાય તે ઇષ્ટ નથી, છતાં પણ જો પોતાનો અદ્વૈત
આલોચના હોય તો ડાબી બાજુના પણ લાભદાયક અનુભવ
સૂર્યસ્વર આલોચના હોય અને જમણી બાજુ સારાં શકુન
થાય તો મહાં સરસ ફળ મળે છે.

(૧૧) પથિની રાઘવસાથ, નિર્ગ્નથાથ તપોધનાઃ ॥

યં દેશમગ્રસર્પતિ, તત્ર દેષ્ટે શિર્ષં વદેત્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—પથિની સ્ત્રી, રાજકુલ અને નિર્ગ્ન થાય તો
દેશમાં જાય તે સફળાવની નિશાની બાજુવી

(૧૨) પુરુષેણાથવા નાર્યા દ્રષ્ટવ્યં ન કદાચન ॥

ચંદ્રવિંશં નિશિ શુક્લચતુર્થીસંભવં કિલ ॥ ૧ ॥

(વ્યવહારકલ્પમા શ્રી હરિભદ્રસૂરિકથિત)

ભાવાર્થ—પ્રત્યેક મહિનાની સુદિ ચોથના દિવસનો ચંદ્ર પુરુષે અથવા સ્ત્રીએ કદી પણ જોવો નહીં—દર્શન સુદ્ધા કરવા નહીં; પરંતુ સુદિ બીજ અથવા ત્રીજના ચદ્રમાના દર્શન થયા હોય તો સુદિ ચતુર્થીનો ચદ્રમા જોવામા વાધો નથી

(૧૩) નક્ષત્રસ્ય મુહૂર્ત્તસ્ય, તિથેશ્ચ કરણસ્ય ચ ॥

ચતુર્ણામપિ ચૈતેર્ણાં, શકુનો દંડનાયકઃ ॥ ૧ ॥

(વ્યવહારકલ્પમા શ્રી હરિભદ્રસૂરિકથિત)

ભાવાર્થ—નક્ષત્ર, મુહૂર્ત્ત, તિથિ અને કરણ એ ચારે કરતાં શકુન વધારે ગણવાન છે.

(૧૪) નિર્ઞન્થ મુનિ, રાજા, હાથી, ઘોડા, મોર, બળદ, રાજહસ, પક્ષિની સ્ત્રી અથવા સ્ત્રી-પુરુષનું જોડણું ઘરથી પ્રયાણ કરનાર કોઈ પણ મનુષ્યને સામે મળે તો કામ ક્રોધમદ થાય કેટલાક લોકો મુનિજનનું શકુન શુભ નથી લેખતા, પરંતુ એ તેમની ગભીર ભૂલ છે કારણ કે મુનિજનો ધર્મના નાયક, પૂજ્ય અને માંગલિકરૂપ હોય છે તો તેમનું શકુન પણ માંગલિકરૂપ કેમ ન હોય? અવશ્ય હોય

(૧૫) જિનપ્રતિમા, કૂળ-કૂલ, ઘરેણા-આભૂષણ, ધન-પતાકા, છત્ર, ચામર, સોનું, ચાદી, રથ, પાલખી, વાળ, વીણા, સતાર, સારંગી, મૃદંગ, ચંદન, આરીસો, પ્રાણીથી બરેલો ઘડો, રસોઈનો થાળ, દૂધ,

હકી, મોરોજન, કમળ, કવિયાર, પંજો, ઢારી, સિંહાસન,
રત્ન, જાડુશ, નિર્મૂલ જામિ, સફેદ સરસવ અને પાંચેલ
કપડાં લઈને આવતો પાળી, કુમારી કન્યા, તાંબૂલ,
મિઠાઈ, અત્તર અને સુંદર વસ્ત્ર, જથ્થા અને કપડાંવાળી
કોઈ પણ યીજ સુસાદરીએ જતાં સામે મળે તો
ફતેહ થાય અને મનની ખાશ્તા ફળવતી થાય

(૧૬) સુસાદરી માટે પ્રયાણ કરતી વખતે જૂન સ્વરૂપવાન સ્ત્રી
અથવા પુરુષ શુભાર સંજોને સામે મળે તો શુભ છે

(૧૭) સુસાદરીએ જતા માટે પ્રયાણ કરતી વખતે ગર્ભવતી,
સ્વસ્વલ્લા અથવા વિધવા સ્ત્રી સામે મળે તો તે ઈશ્વર ન
જણાય પોતાની માતા જે વિધવા હોય તો તેનું
સામે મળવું પુત્રને માટે અનિષ્ઠજનક ન જણાય, કેમકે
માતા તો કમેદારી પુત્રનું હિત કરનાર જ હોય છે

(૧૮) પાંચ ઉપર અથવા છ ઉપર જડેલો માણસ પ્રયાણ
કરતી વખતે સામે મળે તો અનિષ્ઠ થાય. અગર કોઈ
જમીન ઉપર જડેલો માણસ સામે મળે તો જે વખતે
અનિષ્ઠકારક જણાય ન પુણ્ય અથવા ફલન કરતો મનુષ્ય
સામે મળે તો તે જાહેર જ અનિષ્ઠ-જાણ જણાય છે

(૧૯) ગામ અથવા શહેરમાં પ્રવેશ કરતી વખતે પોતે હસવું
અથવા ગાવું જે સારું-શુભ ન જણાય

(૨૦) સુસાદરીએ જતી વખતે પોતાની પાછળ કોઈ પણ
સ્ત્રી અથવા પુરુષ ખાલી થડો લઈને આવતો હોય તો
જે વસ્ત્ર જ શુભ શકુન જણાય છે

(૨૧) સુસાદરીએ જતી વખતે સર્પ, કાઠીડો, ટંકજેરાળી

અથવા ઘો રસ્તામા આડી ઉતરી જાય તો એ અશુભ ગણાય છે. ફણા માટેલો સર્પ જોવામા આવે તો એ પણ અશુભ જ ગણાય છે

(૨૨) મુસાફરીએ જતાં જમણી તરફ ભમરો શુભરવ કરે અથવા ફૂલોનો રસ પીતો નજરે જોવામા આવે તો એ શુભ ગણાય છે તેમજ કુકડાનો અવાજ અથવા મોરનો અવાજ સાલળવામા આવે યા નજરે પડે તો એ શુભ મનાય છે અને મનનો સકલ્પ પૂર્ણ થાય છે

(૨૩) લડાઈમા જનાર યોદ્ધાઓના નિશાન અથવા રથ પર ખાજપક્ષી આવીને જોસે એ ઘણું જ મંગલકારક હોઈને લડાઈમા વિજય મેળવે છે

(૨૪) મુસાફરીએ જનાર માણસનો પહેલો ઉપાડેલો પગ એકાએક અટકી જાય, હાથ-પગને ઠોકર લાગે, કપડું ફાઈ રથજે ફસાઈ જાય, અથવા ધ્વજાપતાકા પડી જાય એ બહુ જ અશુભ શકુન ગણાય છે અને તેથી નિમ્ને મુસાફરીમા હુળ વેઠવું પડે

(૨૫) સફર કરતી વખતે લુલો, લગડો, કાણો અને આધળો સામે મળે તો જરૂર સકટ વેઠવાનો સમય આવે. લાકડાનો ભારો લઈને કાંઈ સામે મળે, બિલાડીએ લડતી નજરે પડે, અથવા દુર્ગંધ યુક્ત કાંઈ ચીજ સામે મળે તો એ શુકન કાંઈ પણ રીતે લાભદાયક ન નીવડે.

(૨૬) અગારા, રાખ, હાડકા, પથ્થર, તેલ, ગોળ, ચામડું, ચરખી, કુટેલા વાસણ, લુણ, સૂકુ ઘાસ, છાશ, કપાસ, અનાજના ફેતરાં, વાળ, કાળા રંગની ચીજ, લોહું, વૃક્ષની છાલ, અર્ગલા-ભોગળ, લોઢાની સાંકળ, લુચ્ચા

માણસ, અશુભ વર્ણ, ગધ, રસ અને સ્પર્શવાગ્રી
કોઈ પણ થીજ, મુસાફરીએ જતાં સામે મળે તો
તકલીફ-સઠ ઉપસ્થિત થાય.

- (૨૭) દૂધ દૂધ લઈને કોઈ પુરુષ અથવા સ્ત્રી સામે મળે તો મુસા
ફરીએ જનારની ક્ષતેક થાય અને મનની ખારણા ફેલે
- (૨૮) મુસાફરીએ જતા સારસ પક્ષીનું જોઈને કોઈ પણ દિસા
મા નજરે પડે અથવા જોઈ સાથે અવાજ કરે તો
મુસાફરને લાલ થાય, પણ જોઈને સારસ પક્ષી નજરે
પડે જો ઠીક નહીં
- (૨૯) છત્રી હાથમાં ખાણુ કરી પાનનાં બીજાં ખાવતો માણસ
મુસાફરીએ જનાર માણસને સામે મળે તો ક્ષતેક થાય
ફક્ત કરતો મનુષ્ય સામે મળે તો અશુભ ગુણાવ પ્રમાણ
કરવી વળતે મહત્ત્વ સામે મળે તો બેરલાલ થાય.
- (૩૦) મુસાફરીએ જતી વખતે ઠાળી તરફનો અથવા પાછળનો
પવન આવતો હોય તો ક્ષતેક થાય. ઘરે આવતાં
પણ જો જ પવન લાલહાયક નીવડે છે પરંતુ સામેનો
અથવા જમણી તરફનો પવન સારો નથી
- (૩૧) મુસાફરીએ જતાં નોળિયો નજરે પડે અથવા તેનો
શબ્દ સંભળવામાં આવે તો લાલ થાય. તેતર અથવા
દૂકડો ઠાળી તરફ નજરે પડે તો શુભ ગણાય. ત્રિપેડ
જમણી તરફ શબ્દ કરે તો મુસાફર સુખી થાય.
- (૩૨) મુસાફરીએ જતા સાત લઈને કોઈ સામે મળે તો
શુભ થાય.
- (૩૩) જ્યારે પોતાનો અસ્તર આવતો હોય તે વખતે જમણી

તરફ જે જે શુકન થાય તે પૂર્ણ ફળદાયક નીવડે. તેમજ સૂર્યસ્વર ચાલતો હોય તે વખતે ડાળી ખાનુ જોટલાં શુકન થાય તે પણ પૂર્ણ ફળદાયક નીવડે ખાલી સ્વર ચાલતો હોય ત્યારે શુભ શુકન પણ અદ્ય ફળદાયી અને પૂર્ણસ્વર ચાલતો હોય ત્યારે નિર્જળ શુકન પણ સખળ બને છે.

- (૩૪) મુસાફરીએ જતા કોઈ દીવાનો-ગાડો માણસ અથવા ભીના વસ્ત્રયુક્ત કોઈ મનુષ્ય સામે મળે તો અશુભ થાય.
- (૩૫) હથિયાર સજેલો કોઈ બહાદુર મનુષ્ય મુસાફરીએ જતા સામે મળે તો ફતેહ થાય. ચોખ્ખા, ઘઉં અથવા જવારા લઈને કોઈ મનુષ્ય સામે મળે તો લાભ થાય.
- (૩૬) મુસાફરીએ જતા પોતાને ચાહનાર કોઈ પણ પુરુષ અથવા સ્ત્રી સામે મળે તો શ્રેય થાય. નવવિવાહિત વર-વધૂ સામે મળે તો ઘણું જ લાભ થાય અથવા છોકરાને લઈને કોઈ સ્ત્રી સામે મળે તો એ પણ શ્રેયસ્કર છે
- (૩૭) મ્યાનો, પાલખી, નીલકંઠ પક્ષી, ગાય, હરણ અથવા પોપટ મુસાફરીએ જતાં સામે મળે તો ઘણું જ લાભ થાય

શ્રીયુગાદિદેવ શકુનાવલી

વીઠિકા ગાથા

અકારાદિ દકારાન્તા, પ્રસિદ્ધા સિદ્ધમાટુકા ।

યુગાદૌ યા સ્વય પ્રોક્તા, કૃપમેજ મહાત્મના ॥

અર્થ—અકારથી પ્રારંભીને હકાર સુધીની વર્ણમાળા (સિદ્ધિમાટુકા-હ્રસ્વાણી) પ્રસિદ્ધ છે એ સુમતી આદિમાં સ્વયં સ્વયંભરેલ ભગવાને કહેલ છે

અર્થ—હકાર સુધીના ૪૬ અક્ષરો છે આઠ ઊર્ધ્વી અને આઠ આડી લીટીને કોઠા કરી તેમાં જો અક્ષરોનું સ્થાપન કરવાનું ॥

અથ વીજમન—વ્રેક્ષણવિધિ

ૐ વલિવલિ મીલિમીલિ માતંગીનિ

સિદ્ધિ દર્શય દર્શય સ્વાહા ।

અર્થ—જોઈ જલિ જલિ ઇત્યાદિ જાનિશને ભગ છે.

સંસ્થાપ્ય શ્રીફલં પુગીફલ વા નાળક ફલં ।

સપ્તવચ્ચિમિર્મયૈઃ, વચ્ચાચત્કલ્પમાદિસેત્ ॥

અર્થ—આમ જલુવડે આત, પાંચ કે ત્રણ વાર શ્રીફળ, સોપારી ત્રાંબા નાણું કે હરદેહાઈ ફળ મત્રવુ અને પછી તેને કોઠા ઉપર મૂકવુ આ રીતે એ અક્ષર ઉપર ફળ મૂકાય તે અક્ષર ઉપરથી (તે અક્ષરને સ્થોલ વાળી) શુભાશુભ ફળ કહેવુ ॥ ૩ ॥

अ अ	आ आ	इ इ	ई ई	उ उ	ऊ ऊ	ऋ ऋ
ज ज	झ झ	ञ ञ	ट ट	ठ ठ	ड ड	ढ ढ
छ छ	भ भ	म म	य य	र र	व व	ल लृ
च च	व व	स स	ह ह	ल ल	ण ण	ळ ळ
ङ ङ	फ फ	ष ष	श श	व व	त त	ए ऐ
घ घ	प प	न न	ध ध	द द	थ थ	ऐ ऐ
ग ग	ख ख	क क	अः अः	अं अं	औ औ	ओ ओ

अथ अक्षरमालाफलम्

उत्तम—

अकारे विजयो लाभो, विद्या ऐश्वर्यमेव हि ।

वित्तं स्त्रीपुत्रलाभश्च, क्षेमं चैव भविष्यति ॥ १ ॥

अर्थ—जे आनामा इण भूक्युं होय ते आनामा जे
अ होय तो ज्ञानुं हे-विजय, लाभ, विद्या, ऐश्वर्य, धन,
स्त्रीनी प्राप्ति, पुत्रप्राप्ति अने क्षेम-कल्याण थशे

मध्यम—

आकारे शोकसंतापी, भयं कलह एव च ।

विरोधश्च विनाशश्च, व्याधिर्भवति दुःसहः ॥ २ ॥

અર્થ—જ્યાં હોય તો જાણવું કે શોક, સતાપ, લમ, કલ્પો, વિદોષ, વિનાશ અને અયકર જાણિ થશે.

વર્ણન—

ઈકારે પુત્રસામય, સંતુ થી સર્વસપદઃ ।

અહિનગને સિદ્ધિ*, છોમા માગ્યં મવિષ્યતિ ॥ ૩ ॥

અર્થ—ઇ હોય તો જાણવું કે—પુત્રલાભ, લક્ષ્મી, રૂચ પ્રકાશની અપદા સિદ્ધિ, શોભાવાણુ સુદર જાણ્ય થશે.

વર્ણન—

ઈકારે સર્વસામય, છોમનં ચ પ્રવર્ષતે ।

સિષ્યન્તિ સર્વકાર્યાણિ, મિત્રૈઃ સહ સમાગમઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ—ઇ હોય તો જાણવું કે—સર્વ લાભ થશે; શ્યક સારુ વૃદ્ધિ થામશે, સર્વકાર્યો સિદ્ધ થશે અને મિત્રોનો મેળાપ થશે.

વર્ણન—

ઠકારે છોકસતાપૌ, વિષ્ણં ચૈવ મવિષ્યતિ ।

દુઃસ્થં ચ પ્રાપ્યતે પોર, દક્ષલાતઃ પ્રસાપતે ॥ ૫ ॥

અર્થ—ઠ હોય તો જાણવું કે—શોક, સતાપ અને વિધન થશે, પોર દુખની પ્રાપ્તિ થશે અને શત્રુનો પ્રહાર થશે.

વર્ણન—

ઠકારે મુક્તમોગાસ્તુ, પ્રતિષ્ઠા ચૈવ છોમના ।

મર્વકાર્યાણિ સિષ્યતિ, લેમં વિજય ઇવ ચ ॥ ૬ ॥

• જા શોકનું ત્રીજુ અરણ્ય અશુદ્ધ સભવ છે

અર્થ—૩ હોય તો જાણુ કે-ભોગવેલા અને ભોગ-
વવા લાયક ભોગો મળે, સારી પ્રતિષ્ઠા જામે, સર્વે કાર્યો
સિદ્ધ થાય અને ક્ષેમ તથા વિજય મળે.

ઉત્તમ—

ઋકારે પ્રાપ્યતે રાજ્યં, નાનારત્નસમૃદ્ભવઃ ।

સર્વકાર્યેષુ સંસિદ્ધિઃ, સ્વજનૈશ્ચ સમાગમઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ—ઋ હોય તો જાણુ કે રાજ્યની પ્રાપ્તિ થાય,
વિવિધ પ્રકારના રત્નોની પ્રાપ્તિ થાય, સર્વ કાર્યો સિદ્ધ થાય
અને સ્વજનોનો મેળાપ થાય.

મધ્યમ—

ઋકારે સર્વહાનિઃ સ્યાત્, રોગબાહુલ્યમેવ ચ ।

મિત્રૈઃ સહ વિરોધશ્ચ, ભવેદ્ દ્રોહકુલક્ષયઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ—ઋ હોય તો જાણુ કે-ઘરેક પ્રકારની હાનિ
થાય, રોગ વૃદ્ધિ પામે, મિત્રો સાથે વિરોધ પ્રગટે અને કલહ-
વડે કુલનો ક્ષય થાય

ઉત્તમ—

લ઼કારે પ્રાપ્યતે સિદ્ધિઃ, મિત્રાણાં ચ સમાગમઃ ।

અચિરેણાપિ કાલેન, રાજ્યમાનં ભવિષ્યતિ ॥ ૯ ॥

અર્થ—લૂ હોય તો જાણુ કે-બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થશે, મિત્રોનો
મેળાપ થશે અને ટૂંક સુદતમા રાજ્યમાન થશે

જઘન્ય—

લ઼કારે તુ મહાવ્યાધિઃ, વ્યધુસ્સંતાપમેવ ચ ।

આયાસઃ કલહશ્ચૈવ, અર્થનાશઃ પ્રજાયતે ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—જો હોય તો બાણુ કે મહાબાધિ પ્રકટે
સંતાપ થાય, તકલીફ પડે, કામમાં ક્ષેષ અને ધનનો
નાશ થાય.

જાત—

एकारे पुत्रकामस्तु, वीलामञ्ज मनोरमः ।

उपस्थितं च कल्याणं, प्रतिष्ठा चैव क्षोभना ॥ ११ ॥

અર્થ—જો હોય તો બાણુ કે—પુત્રનો લાભ થશે,
મનોર્વાહિત જીવોનો લાભ થશે, કલ્યાણ પ્રાપ્ત થશે અને સારી
પ્રતિષ્ઠા બનશે.

જાત—

ऐकारं वधबंधन, विरोधो बंधुविग्रहः ।

महदुःखं च विघ्नं च, जायते तत्र सख्यः ॥ १२ ॥

અર્થ—જો હોય તો બાણુ કે—વધન થન થશે, ક્ષેષ
થશે, સાહજીમાં અણબનાવ થશે, મોટું દુઃખ આવશે અને
વિધન ઉપસ્થિત થશે તેમાં સહય નથી.

જાત—

ओकारे प्राप्यते सिद्धिः, मानमैश्वर्यमेव च ।

सिद्ध्यति सर्वकार्याणि, मय नैव प्रसज्जति ॥ १३ ॥

અર્થ—જો હોય તો બાણુ કે—સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થશે,
માન વધશે, જોશર્મા વધશે, સર્વ કાર્યો સિદ્ધ થશે અને જામનો
નાશ થશે [જામનો પ્રચાર થશે નહીં]

જાત—

औकारे अर्थिका विद्यार् अर्थदानिर्महामयः ।

नित्यव्यसनमाप्नोति, शोकं संतापमेव च ॥ १४ ॥

અર્થ—આ હોય તો જાણવું કે—પીડા તથા ધનની હાનિ તથા મહાભય થાય, તેમજ કાયમનું દુઃખ, શોક અને સતાપ પામે.

અન્ય—

અંકારે (સર્વ)દ્રવ્યહાનિશ્ચ, દુઃખં ચૈવ પ્રજાયતે ।

મહાન્તિ સર્વકાર્યાણિ, નિષ્ફલાનિ ભવેદ્ ધ્રુવમ્ ॥૧૫॥

અર્થ—અં હોય તો જાણવું કે—દ્રવ્યની હાનિ થાય અને મોટા બધા કાર્યો નિષ્ફલ થાય એ નિશ્ચયથી જાણવું.

ઉત્તમ—

અઃકારે સર્વસૌભાગ્યં, દ્રવ્યલાભઃ પ્રજાયતે ।

પ્રતિષ્ઠા ચૈવ સર્વત્ર, મહતી પૂજયા સહ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—અઃ હોય તો જાણવું કે—દરેક રીતે સૌભાગ્ય વધશે, દ્રવ્યનો લાભ થશે અને મોટામોટા માનસન્માન સાથે પ્રતિષ્ઠા જામશે.

ઉત્તમ—

કકારે રાજસન્માનં, લાભશ્ચ પ્રિયસંગમઃ ।

રાજ્યપ્રસાદકલ્યાણં, વિજયઃ સર્વકર્મસુ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—ક હોય તો જાણવું કે—રાજસન્માન થશે, લાભ થશે, ઇષ્ટ મનુષ્યોનો મેળાપ થશે, રાજ્યની મહેરબાની બિતરશે, કલ્યાણ થશે અને સર્વ કાર્યમાં વિજય મળશે.

મધ્યમ—

ઋકારે શોકસંતાપૌ, દ્રવ્યનાશસ્તથૈવ ચ ।

સુતમૃત્યુવિનાશઃ, વ્યાધિના નૈવ જીવતિ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—અ હોય તો બાણુ કે-શીક સવાય, હકીમીનો નાશ તથા પુત્ર અને નોકરનો વિનાશ થશે અને બાધિ થાય તો તેમાંથી બચશે નહીં.

વર્ણન—

ગફારે સર્વસંપ્રાપ્તિઃ, સિદ્ધિ સૌમાગ્યમેષ ચ ।

લયસ્ય વ્યાધિનાશસ્ય, સક્રિય સંગમો મથેત્ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—ગ હોય તો બાણુ કે સર્વ પ્રકારની પ્રાપ્તિ થશે, સિદ્ધિ, સૌભાગ્ય તથા જય મળશે અને બાધિનો નાશ થશે તથા સતપુરુષોની સેવવ થશે.

વર્ણન—

ચક્રારે દ્રવ્યતે સામઃ, કાર્યસિદ્ધિઃ પ્રમાયતે ।

સર્વસ્ય સુલ્ભમાપ્નોતિ, કર્ત્ત્વાય વિજય તથા ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—ચક્રાર હોય તો બાણુ કે-હાલ હોય, કાર્યસિદ્ધિ થાય, સર્વ સ્થાને સુખ મળે તથા કષ્ટમાં અને વિજય થાય.

વર્ણન—

જ્ઞકારે દ્રવ્યહાનિઃ સ્પાત્, વ્યાપાસક મહામયસ્ ।

દ્રવ્યતે કાર્યહાનિસ્ય, નિષ્ફલ ચિન્તિત મથેત્ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—જ હોય તો બાણુ કે-હકીમીનો નાશ થાય, હરેક કામમાં અતિશય મહેનત પડે મહાભય ઉપજાય, કાર્યના નાશ થાય અને આર્થ નિ કળાય.

વર્ણન—

ચક્રારે વિજયો સામો રામસ-માનમેષ ચ ।

મર્બદ્ધમકરં કાર્યં, મફલં ચ મથિષ્યતિ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—અ હોય તો જાણવું કે-વિજય, લાભ, રાજ-
સન્માન, સર્વ રીતની કુશળતા અને કરેલ કાર્ય સફળ થશે.

ઉત્તમ—

હકારે ધ્વજપતાકા-રત્નાનિ મુકુટાસ્તથા ।

આરોગ્યદેશલાભઃ, હૃત્રલાભસ્તથા ભવેત્ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ—હ હોય તો જાણવું કે-ધ્વજ, પતાકા, રત્નો,
મુકુટ વગેરેની પ્રાપ્તિ થાય, આરોગ્ય થાય, દેશની પ્રાપ્તિ
થાય અને હૃત્રનો લાભ થાય

મધ્યમ—

જકારે દૃશ્યતે હાનિઃ, કાર્યં ચૈવ ન સિધ્યતિ ।

મિત્રૈઃ સહ વિરોધશ્ચ, બન્ધનં મરણં તથા ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—જ હોય તો જાણવું કે-હાનિનો સભવ રહે
છે, કાર્યસિદ્ધિ થશે નહીં, મિત્રો સાથે વિરોધ પ્રગટશે,
તેમજ બંધન અને મરણ થાય તેવા પ્રસંગો ઉપસ્થિત થશે

ઉત્તમ—

હકારે દૃશ્યતે લાભઃ, સુવર્ણરજતાદિકઃ ।

સૌભાગ્યં સ્થાનલાભઃ, કાર્યસિદ્ધિઃ પ્રજાયતે ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—હ હોય તો જાણવું કે-સોનું અને રૂપું વગે-
રેનો લાભ થશે, સૌભાગ્ય મળશે, સ્થાનપ્રાપ્તિ થશે તથા
કાર્યસિદ્ધિ થશે.

જઘન્ય—

ઝકારે દૃશ્યતે ક્લેશો વ્યાધિશ્ચ વધવંધનમ્ ।

અનિષ્ટમશ્નુમ્ ચૈવ, દ્રવ્યહાનિઃ પ્રજાયતે ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—૪ હોય તો બાલુ કે-કેશ થાય, બાધિ પ્રગટે, વધન થન થાય, અણધાર્યું અશુભ થાય અને કબ્બ હાનિ થાય.

અર્થ—

ટકારે દ્રવ્યનાશઃ સ્વાત્, વિમ્નિ ચેવ સદા મથેત્ ।

પ્રાપ્યતે ધોક્સતાપઃ, મથેત્ સર્વં તુ નિષ્ફલમ્ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—૮ હોય તો બાલુ કે-કબ્બનો નાશ થાય, કમ્બેશ વિમ્નો બાબ્બ કદે, યોગ અને સતાપની પ્રાપ્તિ થાય, તથા સર્વ કામ નિષ્ફળ બન્ય.

અર્થ—

ઠકારે પૂર્ણહનમસ્તુ, ધોમના પરમો મતઃ ।

પ્રાપ્યતે નિષયમાદૌ, રોગધાન્તિર્મથેદિહ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ—૯ હોય તો બાલુ કે-અતિ યોનાવમાન સુદર પૂર્ણ કુલ મળે (અથ મળે) બાક નિધિએ મળે તથા રોગની શાન્તિ થાય.

અર્થ—

કકારે રવ્યસં લામો લીર્ષમાયુસ્તયૈવ ચ ।

કેમમારોગ્ય લીર્ષે ન્યાત્, સુસ્સસંપત્તી યૈવ ચ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ—૯ હોય તો બાલુ કે-લાભ થાય, લીર્ષાયુષ થાય કેમ-કુશલ પ્રવર્તે લીર્ષ આરોગ્ય કદે, સુખ અને સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય.

અર્થ—

કકારે અતિમૂહર્ષ, ધોક્કઃ સંતાપ યૈવ ચ ।

વિન્નયા કુર્મયાચૈવ, નિષ્ફલં તુ મદૈવ દિ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ—ઢ હોય તો જાણવું કે—અતિ મૂઢપણું પ્રાપ્ત થાય, શોક સંતાપ થાય, ચિંતા થાય, હુર્મય ઉત્પન્ન થાય અને હુમેશા નિષ્ફલ થાય

ઉત્તમ—

ળકારે સફલં કાર્યં, પ્રિયસંપદં ઇવ ચ ।

શાંતિપુષ્ટી તથાઽઽરોગ્યં, વિજયશ્ચ મવિષ્યતિ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ—જુ હોય તો કાર્ય સફળ થાય, પ્રિય વસ્તુની તથા લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય, શાન્તિ થાય, પુષ્ટિ મળે, આરોગ્ય વધે અને વિજયની પ્રાપ્તિ થાય

અધન્ય—

તકારે દીર્ઘમમ્યાસં, ગતશ્ચ ન નિવર્તતે ।

ચંચલત્વં ચ દૌર્ભાગ્યં, ધનહાનિર્મવેદિહ ॥ ૩૨ ॥

અર્થ—ત હોય તો જાણવું કે—ભણેલું લાભા કાળ ધુધી ચાક ન રહે, ગયેલો પાછો ન આવે, ધનની હાનિ થાય, અચલપણું પ્રાપ્ત થાય આ દરેક વસ્તુ હુર્મયનુ સૂચન કરનારી છે

ઉત્તમ—

થકારે વિવિધા મૌગા વિજયઃ ક્ષેમમેવ ચ ।

પ્રયાણે ઇષ્ટતો વ્યાપ્તિઃ, સર્વસિદ્ધિર્મવિષ્યતિ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ—થ હોય તો જાણવું કે—વિવિધ પ્રકારના ભોગ મળે, વિજય પ્રાપ્ત થાય, ક્ષેમકુશલ રહે, પ્રયાણમાં ઇષ્ટ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય અને સર્વ પ્રકારની સિદ્ધિ મળે

અધન્ય—

દકારે નિર્વૃત્તિર્નાસ્તિ, આર્તિઃ શોકસ્તથૈવ ચ ।

પત્ન્યા સહ વિરોધો વા, વિયોગો વાન્ધવૈઃ સહ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ—હ હોય તો બાલુવુ કે-નિવૃત્તિ ન થયે (પરદેશમાં
મરેસો મારો ન રહે), બહાનિ થાય, ચોક સતાપ રહ્યા રહે,
પત્ની (સ્ત્રી) સાથે વિરોધ થાય અથવા બાઈ સાથેનો વિરોધ થાય.
અર્થ—

પ્રકાર ધનધાન્ય સ્વાદાયુરારોગ્યમેષ ચ ।

પદ્ પદ્ પ્રારમ્ભ્યસે કાર્ય, સફલં ચ મવિષ્યતિ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ—ધ હોય તો બાલુવુ કે-ધન ધાન્યની પ્રાપ્તિ થાય,
આશુધ્ય અને આરોગ્ય વધે, પ્રારંભેનું કાર્ય સફળ થાય,
ઉત્તમતાને સુખવતારુ છે

અર્થ—

નકારે તુ મયં વિદ્યાદર્મહાનિસ્તયૈવ ચ ।

માગ્યધ્વય વિપતિષ્ઠ, સર્વં મવતિ નિષ્ફલમ્ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ—ન હોય તો બાલુવુ કે-નકાર ઉત્પન્ન થાય, અથવા
હાનિ થાય, પુણ્યનો ફળ થાય, વિપત્તિ આવે અને સર્વ
કાર્ય નિષ્ફળ થાય

અર્થ—

પ્રકારે દ્રવ્યહાનિષ્ઠ, વધવંતી તથૈવ ચ ।

વ્યસનં પ્રાપ્યસુ ધોર, વિકલો નૈવ તન્દતિ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ—પ હોય તો બાલુવુ કે-દ્રવ્યની હાનિ થાય, વધ
અથવા ધન થાય, ધોર દુષ્ઠ આવે અથવા અશાન્ત અસન પ્રાપ્ત
થાય અને આટલો મનોરથ આવે નહીં.

અર્થ—

પ્રકારે દૃઢપતે સ્થામ, સૌમાન્ય તસ્ય સપદઃ ।

ત્રયથ ત્રિમયમેષ, સ્થેમમારોગ્યમથ ચ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—કુ હોય તો જાણવું કે-લાભ દેખાય, સોભાગ્ય અને સંપદા મળે, જય વિજય પ્રાપ્ત થાય, ક્ષેમકુશળ ને આરોગ્યની વૃદ્ધિ થાય

મધ્યમ—

વકારે બંધમાપ્નોતિ, ક્લેશં રાજમયં તથા ।

મરણાવસ્થામાપ્નોતિ, દેશત્યાગં તથૈવ હિ ॥૩૯॥

અર્થ—ખ હોય તો જાણવું કે-ખાધ પ્રાપ્ત થાય, ક્લેશ ને રાજ્યભય થાય, મરણની અવસ્થા પ્રાપ્ત થાય અને દેશનો ત્યાગ કરાવે.

હત્તમ—

મકારે દૃશ્યતે લાંબો, મહ્યમોર્જ્યમનેકધા ।

સર્વકાર્યાણિ સિધ્યન્તિ, નિર્ભયઃ સતતં ભવેત્ ॥૪૦॥

અર્થ—ભ હોય તો જાણવું કે લાભ મળે, અનેક પ્રકારના ભક્ષ્ય ભોજન પ્રાપ્ત થાય, સર્વ પ્રકારના કાર્ય સિદ્ધ થાય અને એકદમ નિર્ભય અવસ્થા પ્રાપ્ત થાય.

જઘન્ય—

મકારે વન્ધનં ક્ષિપ્રમાપદશ્ચ પદે પદે ।

મહાવ્યાધિર્ભવેત્ ક્ષિપ્રં, ચિંતિતં નૈવ સિધ્યતિ ॥૪૧॥

અર્થ—ઝ હોય તો એકદમ બધન થાય, સ્થાને સ્થાને આપઠ (દુ.ખ) આવે, આશિતો મોટો વ્યાધિ થાય અને ચિંતવેલ કાર્યની સિદ્ધિ ન થાય.

ઉત્તમ—

યકારે કીર્તિમાપ્નોતિ, ધનધાન્યં ચ સંપદઃ ।

કુપ્યસુવર્ણરત્નાનાં, લાભઃ ક્ષિપ્રં મવિષ્યતિ ॥૪૨॥

અર્થ—અ હોય તો કીર્તિ પ્રાપ્ત થાય, ખન પ્રાપ્ત થાય સપાઈ મળે અને પ્રાપ્તિનો મુખ્ય તથા રત્નોનો જલ્દી લાભ થાય

મંત્ર—

રકારે શ્લોકસંતાપી, કલહમ મહાન્ મમેત્ ।

વિયોગો વિષદામિસ્તુ, મરણ ચ વિનિર્દિષ્ટેત્ ॥૪૩॥

અર્થ—૨ હોય તો શોક, સંતાપ ને ઘાટો કલેશ થાય, વિયોગ થાય, વિત્ત(દાન)ની કાનિ થાય અને મરણ થાય, જેમ નિર્દેશ આપેલ

જાત—

રકારે દૃષ્ટે લામો ચનવૃદ્ધિસ્તયા વદુઃ ।

સૌમાન્ય પ્રિયસયોમઃ, રાજ્યસન્માનમેવ ચ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ—૩ હોય તો અધવુ કે લાભ કેભાવ અને કુટુંબી જનોની વૃદ્ધિ થાય, સૌભાગ્ય ને પ્રિય વસ્તુને સંયોગ થાય અને રાજ્યમાં સમાન થાય

મંત્ર—

વકારે કાર્યહાનિષ્ઠ, વિઘ્ન ચ વિપ્રદો મમેત્ ।

ચિન્તિતં વિફલં તસ્ય, કાર્યં વૈવ ન સિદ્ધ્યતિ ॥૪૫॥

અર્થ—૪ હોય તો કાર્યની કાનિ થાય, વિઘ્ન અને વિઘ્ન(હાનિ) થાય જ વિત્તવલ્લ હોય તો નિષ્ફલ થાય અને કાર્ય સિદ્ધિ થાય જ નહિ

મંત્ર—

ઞકારે શ્લોકસંતાપી, મયં વૈવાતિદારુણમ્ ।

નિષ્ફલ ચિન્તિત તસ્ય, વ્યસનં વૈવ દારુણમ્ ॥૪૬॥

અર્થ—૨૧ હોય તો શોક સતાપ અને અતિ ભય ઉત્પન્ન થાય, જે ચિંતવેલ હોય તે નિષ્ફલ થાય તથા ખરાબ વ્યસન પ્રાપ્ત થાય.

ઉત્તમ—

પકારે ધનલાભઃ સ્યાદ્, ધનમાપ્નોતિ નિશ્ચિતમ્ ।

રાજ્યપ્રસાદમાપ્નોતિ, પુત્રલાભશ્ચ દૃશ્યતે ॥ ૪૭ ॥

અર્થ—૫૨ હોય તો ધન-દ્રવ્યનો લાભ થાય, અરે ! અવશ્ય દ્રવ્યને પામે, રાજ્યની મહેરબાની મેળવે અને પુત્રનો લાભ દેખાય છે

જઘન્ય—

સકારે નિષ્ફલા ચિન્તા, ભયં ભવતિ દારુણમ્ ।

યત્ ત્વયા ચિન્તિતં કાર્યં, તત્ સર્વં ન ભવિષ્યતિ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ—૨૨ હોય તો ચિંતા નિષ્ફલ થાય, કાંઈ ખરાબ ભય ઉત્પન્ન થાય અને તે જે કાંઈ ચિંતવેલ કાર્ય હોય તેની સિદ્ધિ ન થાય

ઉત્તમ—

હકારે સર્વનિષ્પત્તિઃ, સિદ્ધિશ્ચૈવ પ્રજાયતે ।

તસ્માત્ કાર્યં ચ કર્તવ્યં, જાયતે સફલં તથા ॥ ૪૯ ॥

અર્થ—૫૩ હોય તો સર્વ પ્રકારની નિષ્પત્તિ થાય, સર્વ પ્રકારની સિદ્ધિ મળે, માટે ઇચ્છિત કાર્ય કરવું જે સર્વ રીતે સફલ થાય છે.

ઇતિ આદિદેવશકુનાવલી સંપૂર્ણ

સામાન્ય શકુનો—

કેટલીક વાર જહાર ગામ જતાં અથવા ઘેઠા કોઈએ
 બીજે ત્યારે જ્ઞાન અથવા ગણીનાં વિવિધ અર્થસૂચક
 શકુનો યાજ છે કેટલાકે એ શકુનના અર્થને જરાભૂત ન
 સમજી શકવાને લીધે વિમાસણમાં પડે છે પરંપરાથી એ
 શકુન વિષે જે કંઈ મનાતું આવ્યું છે તે નીચે પ્રમદ કર-
 વામાં આવે છે,—

(૧) ગામ જતાં રસ્તામાં રમતો જ્ઞાન દેખીએ તો લાભ
 યાજ. (૨) જહાર ગામ જતાં હવેરા કાન ફફડાવે તો ગામ
 જવાતું જરૂર મીઠી વાળતું. (૩) ગામ જતાં હવેરા કોઈ
 ખાટલા ઉપર સૂતેલો જાળીએ તો જહાર ગામ ન જવું
 (૪) એ હવેરા કોઈ ભીંત સાથે પીતાતું અથવા ઘસતો કોથ
 અથવા આઘોટતો કોથ તો જહાર ગામ જવાથી ઘણું
 લાભ યાજ. (૫) જહાર ગામ જતાં હવેરાતું ટોણું સાંચું
 મળે તો જે ગામ જવાતું કોથ તે ગામ ઉપર કોઈ પણ
 પ્રકારતું કારે જનિહ જાવી પડે અથવા તો તે ગામનાં
 સારા પ્રતિષ્ઠિત માણસતું મૃત્યુ યાજ. (૬) જહાર ગામ જતી
 રમતે જ્ઞાનને રતિકીકામાં પ્રવૃત્ત થયેલો દેખીએ તો તે
 પણ જનિહ મણાય. (૭) ગામ જતાં જ્ઞાનને લોચ સૂચતાં
 જાળીએ તો પણ કારે આપત્તિની આશંકા રખાય. (૮) જહાર
 ગામ જતાં સામેથી હવેરા જાવી મળે તો ચિતવેલ કામ
 ઘણી સારી રીતે પાર પડે. (૯) અને ગામ જતાં કાઠવથી
 ખરકામેલો હવેરા સામે મળે તો તે કુજહારક જણવું.

ગરોળી વિષે—જમતા જમતા શાણામા ગરોળી પડે
તો તે માણસ મહામુળ પામે. ઘોળી ગરોળી માથા ઉપર
પડે તો છત્ર ધરાવે-રાજ્ય તરફથી સુખ મળે ઠાળી ગરોળી
માથા ઉપર પડે તો કોઈ પણ જાતનું દુઃખ ભોગવવું પડે
ઠાળી કે ઘોળી ગરોળી કપાળ ઉપર પડે તો ધનનો લાભ
થાય, આળ ઉપર પડે તો પોતાના ધણી, સાથી કે પોપ-
કનો નાશ થાય. ઉપલા હોઠ ઉપર પડે તો ધનનો નાશ
થાય, નીચેના હોઠ ઉપર પડે તો હાથ જઘાવે, નાક ઉપર
પડે તો રાજ તરફથી દુઃખ થાય, જમણા દાન ઉપર પડે
તો ધનની હાનિ થાય, ડાળે કાને પડે તો ધનની પ્રાપ્તિ
થાય, કેડ ઉપર પડે તો કોઈપણ જાતનું નુકશાન થાય,
જમણા હાથ ઉપર પડે તો કલેશ-વઢવાડ થાય, ડાળા
હાથ ઉપર પડે તો જઘન ઠરાવે, ગળા ઉપર પડે તો બાળ-
કનો નાશ થાય, પેટ ઉપર પડે તો પુત્ર તરફથી દુઃખ
થાય, જમણી કેડ ઉપર પડે તો શત્રુ તરફથી પીડા તથા
કલેશ થાય, પુઠ ઉપર પડે તો રોગ થાય, કુળ ઉપર પડે
તો વિધનનો નાશ થાય, જોળામા પડે તો પુત્રની આશા
પૂરી થાય, બરડા ઉપર પડે તો રાજ્ય તરફથી માન મળે,
જમણા પગની ઘૂટી ઉપર પડે તો પોતાના વડિલોને માથે
દુઃખ આવે, ડાળા પગની ઘૂટી ઉપર પડે તો વડિલોને સુખી
દેખે, પગની આંગળી ઉપર પડે તો સાસુ મરે, પગના તળિયા
ઉપર પડે તો દૂર મુસાફરી કરવાનું થાય સાધારણ રીતે
ઘોળી ગરોળી સારી અને ઠાળી અનિષ્ટ સમજવી

મત્રશાસ્ત્ર

[મત્રસાધન કરનારે ઇચ્છિત ફળની પ્રાપ્તિ માટે જિ હળીભર નીચે સુજ્ઞાનના નિયમો અવશ્ય પાળવા]

- ૧ જિ હળીભર બ્રહ્મચર્ય પાળવું એ સર્વોત્તમ છે
- ૨ સ્વદાસસતોષીએ પશુ મીઠી તિમિમા અને જ્યારે જ્યારે મત્રનું સમજવું કરવું હોય ત્યારે બ્રહ્મચર્ય પાળવું
- ૩ કદમૂળ અવલંબન ન ખાવું
- ૪ અસત્ય, મોરી, કોપનો ત્યાગ કરવેલ
- ૫ રાત્રે શિવિકાર કરવો
- ૬ મત્રસાધનથી ફળપ્રાપ્તિ બધું હોય તો તે ફળને દુરુપયોગ ન કરવેલ
- ૭ જ્યારે પોતાની રાશિથી ૪-૮-૧૨ મે સ્થાને દુરુત્ર ગ્રહ આવેલો હોય ત્યારે, મત્રસાધન કે આપાર-રાશિ માર કોળમ પશુ કંઈ કામ ન કરવું, પણ તે વર્ષે દરશનાલ વિશેષ ખર્ચ આરાધન કરી અશુભ કર્મનો ક્ષય કરવેલ
- ૮ મત્રસાધન કરી ઇશ દેવને પ્રસન્ન કર્યા પછી તે મનુષ્યો મત-નિષમ પાળી શકતા નથી લવમીનો દુરુપયોગ કરે તો તેના ઉપર દેવ ક્રોધાવમાન બનાવી મહાન આપત્તિ લોગવની પડે છે માટે મત્રસાધકોએ પવિત્રતા જાળવવા ખાસ ધ્યાન રાખવું

શ્રીઘંટાકર્ણ મહામંત્ર કલ્પ

સ્થાનની યોગ્યતા

પુખ્યાર્ક દિને તથા સાધીએ ઉત્તમ કાર્ય શ્રેષ્ઠ છે. તથા ઉત્તમ કાર્ય સિદ્ધિયોગ અમૃતસિદ્ધિયોગ પ્રયોગઃ શુભ શુક્રને, ચન્દ્રબલ ઇત્યાદિ વિચારી સાધના કરીયે. ઉપવનસ્થાને, ખાગ, વાડી અથવા દેવઠેકાણુ ચથોન્ન્ય સ્થાને મેડી માલિયા સ્થલે, એકાન્ત સ્થલે, જે ઠેકાણે સાધન કરવા ઇચ્છિયે, ત્યાં આસપાસ પવિત્ર ભૂમિકા જોઇયે, સ્ત્રી આદિની દૃષ્ટિ ન પડે, અતિ પ્રસંગે નહીં, એવે સ્થલે સાધન કરવું.

મંત્રસાધન વિધિ

પ્રથમ ભૂમિકા શુદ્ધ કરીને મંત્ર જપીએ, ૐ હ્રીં શ્રીં ભૂમ્યાદિદેવાય નમઃ । એ મંત્ર જપી ધૂપ, દીપ, અક્ષત કરી, ભૂમિ પૂજન શુદ્ધ કરીને પછી નિર્મલ જલે સ્નાન કરીને, તે વેળાએ આ મંત્ર જપીએ—

હ્રોં હ્રીં ક્લીં ગંગે જલાય નમઃ । એમ કહી સ્નાન કરવું. ઉત્તમ વસ્ત્ર પહેરવા મન વચન કાયાથી શુદ્ધ ક્રિયામાં પ્રવર્તીએ વસ્ત્ર પહેરતા આ મંત્ર કહેવો—

ઔં (ૐં હ્રીં ક્લીં) આનન્દદેવાય નમઃ । પછી ઘંટા-કર્ણનો મંત્ર, સ્વરવર્ણ શુદ્ધ ઉચ્ચારણ ચિત્તમાં ધરી ધ્યાન કરીને.

અથ મંત્રઃ

ૐ ઘંટાકર્ણો મહાવીરઃ, સર્વવ્યાધિવિનાશકઃ ।

વિસ્ફોટકમયપ્રાપ્તે, રક્ષ રક્ષ મહાબલ ॥ ૧ ॥

યત્ર સ્વં તિષ્ઠસે દેવ, લિલિતોઽચ્ચરપક્ષિભિઃ ।
 રોગાસ્તથ પ્રવણ્યન્તિ, વાતપિષ્કફોન્નવાઃ ॥ ૨ ॥
 તત્ર રાત્રમય નાસ્તિ, યાન્તિ કર્ણેન્નપાઃ ક્ષયમ્ ।
 ઘાફિની મૃતચેતાભા, રાધસાઃ પ્રભવન્તિ ન ॥ ૩ ॥
 નાઽકાલે મરણ સસ્ય, ન જ સર્પેણ લલ્યતે ।
 અપિચૌરમયં નાસ્તિ, ઈ ઈ ઘટાકર્ણો નમોઽસ્તુ તે ।
 ઠઃ ઠઃ ઠઃ સ્વાહા ॥

જો ઘટાકર્ણ નામ મંત્રનો બાપ તેત્રીશ હજાર કીલો
 દિન ૪૨ નિત્ય બાપ ૧૦૮ વાર કીલો ધૂપ કીલેખીને મીઠા
 સર્સવ બાપી કોમીલો, તો કુદ દેવતા બધ ન ઉપલે પરચકેનો
 બધ ન ઉપલે, અહિ ઘટાકર્ણ મંત્ર યત્ર કરી કંઠે, કૂધ, પુત,
 કેશવ, શુભલ શુભલ કોમ કીલો, પુરુષાકાર યત્રતુ સ્થાપન કીલો
 જો આઠારે યત્ર લિખિયે.

કાકશ કાકા કરી ઉદર સ્થાપન કીલો ત્યાં જો અક્ષર
 લિખવા. ઈ ઈ મી મી સર્વદુષ્ટનાશને નમા, કંકે મી નમા
 જો મંત્ર લિખિયે જમણી શુભમાં સર્વે ઈ નમા, કાળી શુભમાં
 શુદુનાશને નમા, જમણા પત્રમાં રા રી રુ નમા, કાલે પત્રે
 ઈ ઈ હું નમા જો રીતે પુતલા કરે યત્ર કરી મંત્ર લિખિયે
 પછી ઘટાકર્ણ મંત્ર પુતલાની બારે બાણુ લિખિયે.

ત્રિરી યોહારા, જોપરા, કાખનો કોમ કરિયે. યત્ર પસે
 રાખીયે યત્ર પ્રથમથી સિ કુદે પૂછયે. પછી કુમારીજો મંતેલા
 સૂત્રે વાંટી તથા બોવા સૂત્રે વાંટી પાસે રાખિયે, તો કુદ
 , પરચકેભય, રાત્રચકેભય તથા અન્ય ઉપસત્ર ન
 જો મંત્ર કલ્પવૃક્ષ સમાન છે વશ દોષ, લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ
 દુશ્મન બાકીયાનો નાશ દોષ ઈતિ પ્રથમ વિધિ.

લક્ષ્મીપ્રાપ્તિની બીજી વિધિ.

ૐ ઘંટાકર્ણો મહાવીરઃ ઇત્યાદિ મંત્ર જપીજે. મંત્ર સ્થાપન કીજે ષટ્કોણુ યત્ર મધ્યે લિખિયે—

ૐ હ્રાં હ્રીં હ્રૌં હ્રૌં હ્રાં નમઃ એ અક્ષર ષટ્કોણુમે લિખિજે. ઘંટાકર્ણો મહામંત્ર કરી વેદિત લિખિયે સાધન કરનારો પછી સાધન કરે. લક્ષ્મીને અર્થે પૂર્વદિશિ મુખ કીજે ઘોલા (સફેદ) વસ્ત્ર પહિરીજે સફેદ કર્ણ જપમાલા, સફેદ આસન પણ ખિછાવિજે એકાગ્રચિત્ત રાખીજે સજમમે રહીજે લક્ષ સવા જાપ કીજે દિન ૭૨ માં એક વાર ઘડુના લોટનુ ભોજન કીજે. દ્રાખ, ચારોલી, ખદામ, ખોપરાનો હોમ કીજે, તે લક્ષ્મી પ્રાપ્ત હોવે ધૂપ નૈવેદ્ય કરી પૂજા કીજે યત્ર પાસે રાખીજે માસ છ મધ્યે લક્ષ્મી પ્રાપ્ત હોવે

વશીકરણુ સખધી ત્રીજી વિધિ.

ૐ ઘંટાકર્ણો મહાવીરઃ ઇત્યાદિ મંત્રે ઉત્તર દિશિ સાધન સાધીજે, ઉત્તર સન્મુખ મુખ કીજે. રક્ત વસ્ત્ર પહિરીજે રક્ત વર્ણમાલા, રક્ત ખેસવાનુ ખેસણુ ખિછાવિયે સાધના દિન ૪૩ કીજે ત્રિકાલ જાપ ઘંટાકર્ણુનો કરવો લક્ષ સવાદોષ ચાર ખૂણે યત્ર સ્થાપન કીજે ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય કરી, નિત્ય (નિત્ય) પૂજા કીજે રક્ત ચંદન, મિરચ, ઘૂત સચુક્ત હોમ કીજે જેહનું નામ લેઇ હોમ કરિયે, મંત્ર ગણિયે, તે વશ્યાર્થે ગન્દીખાનાથી છૂટે

ચોથી અને પાંચમી જે અનુક્રમે મારણુ અને ઉચ્ચાદન વિધિ છે તે લખી નથી

છઠી વિધિ.

ૐ ઘંટાકર્ણો મહાવીરઃ ઇત્યાદિ મંત્રવડે અનેત મંત્રેણુ,

વામુ ઠાણે સુખ કરી બાપ દીને પચામૃત હોમ દીને દિન
૨૧ મુખી ત્રિકાલ બાપ ૨૧૦૦૦) દીને પછી નિત્ય ૧૦૮
વાર બાપ કરે તો જય અને પુત્રપ્રાપ્તિ થાય. માસ ૧૦
સાધન કરતાં રાજ્યજાટ થયો હોય તેને રાજ્ય પ્રાપ્ત થાય,
અમુ સ્માનક પાવે, પૃથ્વી મળે.

પુત્ર પ્રાપ્તિ સુબધી સાતમી વિધિ.

બાવના સ્વેત પુષ્પમુ બાપ કરે, સફેદ ફૂલ બાવના
વૂઝલ લૂત હોમ દીને, નિત્ય ૧૦૦) બાપ દીને, દુર્ગાદિ નાચ
હોમ, રાજકામ ટલે, પ્રતાપ વધે, રાજ્યાદિક નાચે, સુખ
થાય. ઇતિ પુત્રપ્રાપ્તિ જાદિ સસમ વિધિ.

કુખ્ય હોઠનાથી જાદમી વિધિ.

ૐ વટાકર્ણી જાદિ મત્રેણ, મત્રિત કરી, સાત વૃક્ષનાં
પત્ર લાવીયે. જાપા, જમીલી, મોગરાના પત્ર, નારબીજા, નિલકા
પત્ર, લાલ કનેર, સ્વેત કનેર જે સાત વૃક્ષકે પત્રે. ૨૧ કુવાનાં
પાણી સાથે જોડે બાજનમાં લાવીને તેકમાં પાંચ હોંકર
માદીને, સાત ટમકી દીને જાગિરની સાત ટમકી દીને
પછી નાચના તાર કલશે બાધીને-વટાકર્ણ મત્ર પઠતા
જઈયે. સાત બાવના પત્ર પાચ જાધીને જાખાનુ માંદું
માંદીને ૭ વાર કલસકો વાર મદલ ઉપર મેલીને દીવે
થામુજો નેધયે. વટાકર્ણ મત્રે કરી જપતાં જઈયે ત્રિદિ,
હુદાર, વારીલી, બદામ, પિસ્તા જન, તિલ, ઉંદલ સદિત,
ખાંડ જાગિર, થાખા પાચ બાવના પત્ર સમુદ્ધ મત્ર પઠતા
જઈયે હોમ કરતા જઈયે. પછી કનસને કોલે બોઠા સમ
પાણીમાં મૂકી જાવીયે. જે રીતે દિન સાત દીને પછી

શ્રીને સ્નાન કરાવી લીલા સૂત્રનો દોરો કરી ગલે બાધીએ,
કુક્ષીબંધ હોય તો છૂટે. સંતાનપ્રાપ્ત થાય સહી.

મૃતવત્સાના ઉપાય સંબંધી નવમી વિધિ

ૐ ઘંટાકર્ણૈત્યાદિ મંત્રેણ વાર ૧૦૮ વાર જપી દોરો
કરી દેજે મૃતવત્સા દોષ ટલે, બત્રીશ કુવાનું પાણી લીજે.
નવ વૃક્ષના પત્ર, ઠાડિમ, અંજીર, ફાલસા વૃક્ષના પત્ર, આડૂ,
આંખો, લાલ કનેર, શ્વેત કનેર, સેવત્રી, નારંગી, એટલા વૃક્ષનાં
પત્ર લેવાં, પાચ જાતિના ફૂલ, જાંબના, ચપાનાં, ચમેલીનાં,
ઠઠમના, અનારના, એ ત્રણ ત્રણ ફૂલો પ્રત્યેક જાતિનાં લેવાં.
જીહ્વા પાચ હરો ચાલતો હોય તિહા જઈને શ્રીને ઘંટાકર્ણ
મંત્રે કરી સ્નાન કરે, જે ઘંટાકર્ણ યત્ર લિખી ગદામાં
ઘાલીજે દ્રાખ, ચારોલી, ગિરી, બદામ, તિલ, ઉડદ, જવ,
ઘૂત સહિત એટલી વસ્તુનો હોમ કીજે તો મૃતવત્સા દોષ
મિટે, ખાલકો જીવે

સર્વ યોગની દશમી વિધિ

ૐ ઘંટાકર્ણૌ મહાવીરૈત્યાદિ મંત્રેણ સ્મરણું કીજે વાર
૧૦૮, પરિવારનો રોગ ટલે માર્ગે ચાર, કટકાદિ ભય ટલે,
દોરો કરી દીજે, એકાન્તર જવર, તૃતીય જવર સર્વ જાય.

ઘંટાકર્ણ યત્રવિધાન

તત્ર દ્વાદશ કોષ્ટકા ઉર્ધ્વા એકાદશ કોષ્ટકા તિર્યગા એવ કોઠા
૧૩૨ કર્યા ઉપરી છઠ્ઠે કોઠે હ્રીંકાર કોષ્ટક ૧ ક્રિયતે, પછી પ્રથમ
કોઠાથી, ૐ ઘંટાકર્ણૌ મહાવીર ઇંચે યત્રથી વિધિ ભરતાં
આવીજે, કોઠે કોઠે જે એક જે અક્ષર માડતાં આવીજે, ચારે
તરફથી એ પ્રકારે યંત્ર સુગંધી દ્રવ્યથી લિખી પાસે રાખવો,
ગૃહદ્વારે રાખે, સ્થાપ્યે સતે સર્વ રક્ષા કરોતિ, સર્વ ભય

ઠરે ૧ શાન્તિયાહિ ઢોમ મિટ્ટે, સર્વ ઉપદ્રવ ઠરે, સર્વ મુન
ઠરે, ઇતિ પ્રથમ વિધિ. પચાસુત હોમ કીલે, ઇહી, રૂધ, પુત્ર,
ખાંડ, ખારેક સર્વ હોમ કીલે મુખ નિમિત્તે જ્યો ભવતિ
હોમ નિર્નાશવતિ ॥ ૧ ॥

ત્રીજી મત્રસ્થના

ચોખ્ખો મત્ર કીલે, તિલુ મે ચટાકલું નો આકાર લિખિલે,
ઉપર નીચે ઠંઠાર માડીલે, અઘગધવઠે લિખિલે જો વિધિ
આંક મત્રમાં કીલે, પવિત્ર ઘઈ અઘગધવઠે અઘ ઉપચાર
પૂજા કરીલે-મત્રની પછી ઇચાશ હોમ કરિયે લોચપત્રમાં
તથા રૂપાના પત્રમાં તથા સોનાના પત્રમાં લિખી મત્ર પાસે
રાખિયે. ૐ હ્રીં ઐં ધરણ્યેઽ પદ્માવતી રક્ષાં કુરુ કુરુ કમ્બ
ધનધાન્ય દેહિ હ્રીં સ્વાહા.

જો મત્ર પાસે રાખિયે તો ધન ધાન્ય લક્ષ્મીકી વૃદ્ધિ કરે.
ચટમાં ઘાલી ઢોરને બહે બાંધિયે તો ઢોરના સર્વ રોગ બચ
ઇહી રૂધ દ્રાણકો હોમ કીલે ચટાકલું મત્ર બધીલે સર્વ
સિદ્ધિ હોવે.

ત્રીજી મત્રસ્થના

અઘલક કમલ કીલે, તિલુ મધ્યે વિધે ૐ ચટાકલું મહાવીર
દેવદત્તાત્રય સર્વોપદ્રવ લુપ્ત કુરુ કુરુ સ્વાહા. અઘ ઢોહમે
ૐ હ્રીં ૐ હ્રીં ઈં ૐ હ્રીં ૐ, જો આઠ અક્ષર મત્ર લિખિલે
પછી ઉપર જોલ લીક કરી તિલુ ઉપર ચટાકલું મત્ર માંડીલે
જો રીતે મત્રની રચના કરીલે.

જો મત્રની સાધના વિધિ.

જો મત્ર લિખિયે ત્યારે રૂપાના પત્રા મધ્યે તથા લોચ

પત્રમેં તથા મૃગચર્મ ઉપર તથા કાગલ ઉપર તથા કપડા ઉપર યત્ર લિખિજે. અષ્ટ ગંધ ક્યું લિખિજે. કેશર, કસ્તુરી, ચંદન, રક્ત ચન્દન-ગોરોચન, હિંગલુ, કપુર, ગહુલા એ અષ્ટ-ગંધ ઘસીને યત્ર લિખીએ તથા ચક્ષુર્કર્મ ક્યુ લિખીએ-ગોલ યત્ર ટોકરને આકારે કીજે-પછી હોમ કીજે દહીં, દૂધ, ઘૃત, ખાડ, ખારેક, ખદામ, ચારોલી, દશાશ હોમ કીજે. પછી ૐ ઘંટાકર્ણો મંત્ર જપીને હોમ કીજે ઘંટાયા યત્ર ગંધ્યતે સર્વશુદ્ધોપદ્રવહરઃ સર્વસુખકરઃ શાકી સાહ દોષ નાશ કરે, સૌભાગ્ય ઋદ્ધિવૃદ્ધિર્ભવતિ, સન્માનયશો વૃદ્ધિર્ભવતિ

ૐઘંટાકર્ણો મહાવીરેત્યાદિ મંત્ર ૧૩૫ એક સો પાત્રીશ અક્ષરકો મંત્ર જપીજે રાજ્ય લય હરવા નિમિત્તે રાતાં વસ્ત્ર પહેરીજે. રાતો વસ્ત્ર ઓઢીજે પૂર્વ સામા બેસીજે, ગુગલ ગોલી (૧૦૦૦) મા એક એક મંત્ર જપી હોમતા જમ્યે પછી દિન સાત જાપ કીજે તે દિવસે વિષય સેવીએ નહીં ભૂમિ શયન કીજે. તદા રાજ્ય લય ન લવતિ બન્દી મોક્ષ પશ્ચિમાભિમુખો ભૂત્વા આપદ્યુત જાપ કરે મમ બન્દિમોક્ષ કુરુ કુરુ સ્વાહા. ઈમ કહી જપીએ દિન ૨૧ મે મંત્રોચ્ચારણાત્સિદ્ધિઃ બદી મોક્ષો લવતિ

ત્રીજી વિધિનું યત્ર.

પશ્ચાત્ પંચામૃત હોમઃ કાર્યઃ શાકિની, ડાકિની નાશ નિમિત્તે મંત્ર ૧૦૮ વાર જપીએ, ગુગલ હોમેન, શાકિની ડાકિની નાશયતિ ॥ ૩ ॥ ભૂત નિમિત્તે મંત્ર ૧૦૮ વાર જપિયે. ગૃહમધ્યે ઘૃતગુગલહોમેન, રાક્ષસાન્નાશયતિ ભૂતાન્નાશયતિ ॥ ૪ ॥ રાક્ષસ પ્રેત નિમિત્ત મંત્ર ૧૦૮ વાર જપિયે (૧૦૦૦) જાપ કરતાં ગૃહમધ્યે ઘૃતગુગલહોમેન રાક્ષસપ્રેતાન્નાશયતિ ગૃહસન્મુખ ન થાય ॥ ૫ ॥ અગ્નિ લય નાશ નિમિત્તે વાર ૨૧ જલમભિમંત્ર છાટન ક્રિયતે અગ્નિલય ઉપશમે ॥ ૬ ॥

ઘોર ભય નાશ નિમિત્તે કાંકરી આઠ અભિમત્ય વાર ૭
 અષ્ટદિશામાં નાંખિને ઘોરભય દૂર થાય ॥ ૭ ॥ તમા
 વાર ૨૧ મત્ર જાણીને ઘાટલીને આઠ દીલે માર્ગે ઘોર
 ભય નાશે ॥ ૮ ॥ સર્પભય નિમિત્તે વાર ૧૦૮ અભિમત્રી
 જલ પાઇને સર્પભય મિટે, વલી ૧૦૮ મિશ્ર આલી, તમા
 નીખપત્રને અભિમત્રી અગાડિયે તો સર્પભય મિટે, વિ
 વાતિ ॥ ૬ ॥ જો મત્રનો ઘત્ર લિખિ પૂપ કરી જલે બાંધિયે
 વાત, પિત્ત, કફ જ્વરાદિ સર્વ રોગ ભય, દોષ કરી દીલે
 તો તાવ તેજશ જલ જ્વરે સર્વ ભય ॥ ૧૦ ॥ જો મત્ર ૧૦૮
 વાર નિત્ય જપિયે, સર્વ ઉપદ્રવ કહે, જય થાય ॥ ૧૧ ॥
 જો મત્રના સ્મરણથી સર્વ ગર્ભના દુષ્ટ દૂર થાય ૧૦૮
 વાર જલ મત્રી પાઇને ॥ ૧૨ ॥ જો મત્ર ૧૦૮ વાર જપ
 વાથી સોભાગ્યપણુ હોય ॥ ૧૩ ॥ જો મત્ર ૧૦૮ વાર ગણી
 એપર પાનતુ બીડુ, સોચારી મત્રી રવિવારે મમ અમુક
 વસ્ત્ર કુરુ કુરુ સ્વાહા ઇમ કરી મત્રી દીલે તો તે વસ્ત્ર
 હોવે ॥ ૧૪ ॥ જો મત્ર નિત્ય પ્રભાત હાલે ૧૦૮ વાર
 અણુવાના પ્રભાવથી મન માન્યની વૃદ્ધિ હોય ॥ ૧૫ ॥ શ્રી
 ઘટાકર્ણનામા મહાવીરદેવ સર્વ આધિકૃત વિનાશ કર્તા
 હોય, કણ્ઠથી ઉપદ્રવ મિટે ॥ ૧૬ ॥ જો મત્ર હી અક્ષર
 પદ્ધિ લિખિ કંઈય કાળનમે કેશરસ્તુ, તો રોગ નાશે
 ॥ ૧૭ ॥ જો મત્ર ૧૦૮ વાર નિત્ય ગણે. પાણી મત્રી પાકિયે,
 તો વાત પિત્ત, કફથી ઉગ્યા રોગ તે સર્વ નાશ થમ
 ॥ ૧૮ ॥ જો મત્ર મત્રનો પાઠ બેઠને પાસે હોય તે પુરુષને
 શાન્ત્યભય ન હોય, ઘટાકર્ણના આપથી ॥ ૧૯ ॥ જો મત્રના
 આપથી શાંત્રીની જૂત નેતાલ પિશાચ રાક્ષસનો ભય ન હોય.
 ॥ ૨૦ ॥ જો મત્રના આપથી અકાલે મરણ ન થાય ॥ ૨૧ ॥

એ મંત્રનો જાપ કરી ગાડા દીધાથી સર્પનું વિષ ઉતરે ॥૨૨॥
 એ મંત્રથી જલ મંત્રી ધારા દિયે તો અગ્નિ શાન્ત થાય.
 અગ્નિ લય મિટે ॥ ૨૩ ॥ એ મંત્ર વાર ૭ લણી મારગમાં
 કાકરા મંત્રી દિશાયે નાંખિયે એક છેડે બાધિયે તો ચોરબય
 મિટે ॥ ૨૪ ॥ એ મંત્રનું હવણ છાટિયે તો ઢાર પ્રમુખ
 જીવેના સર્વ રોગ જાય, તાવીજ કરી ગલે બાધિયે ॥ ૨૫ ॥

અથ ઘંટાકર્ણપ્રભાવપ્રશસ્તિ ॥

ય इदं पठते भक्त्या, मंत्रघंटाश्च कर्ण वै ।
 तस्य कापि न बाधा च, जायते भुवने जयः ॥ १ ॥
 अपराधसहस्राणि, नित्यशः क्रियते मया ।
 तत् सर्वे क्षमतां देव ! प्रसीद परमेश्वर ! ॥ ૨ ॥
 आह्वानं नैव जानामि, न जानामि विसर्जनम् ।
 पूजां चैव न जानामि, क्षमस्व परमेश्वर ! ॥ ૩ ॥
 आज्ञाहीनं क्रियाहीनं, मंत्रहीनं च यत्कृतम् ।
 तत्सर्वं क्षम्यतां देव ! प्रसीद परमेश्वर ! ॥ ૪ ॥

શ્રી ઘંટાકર્ણસ્ય બૃહત્કંઠ્ય સંપૂર્ણ.

અથ સસાધિત વીરસ્થાનયને પ્રયોગઃ ॥ દ્વાદશ સહસ્ર
 ૧૨૦૦૦) જાપ, ગુગલ ગોલી ઉમેવિયે હવન કરતા મૃતક વલી
 વર્જવુ, શુદ્ધ આહારયુક્ત, એક ભુક્તાં, ભૂમિશયન, સ્ત્રી
 સેવા ત્યાજ્યા, શૌચ કૃત્ય વિધિઃ સાચવવો, બાર હજાર જપ્યા
 પછી મંત્રની માલા જપવી, ઉજમણે માલા મંત્રની,
 મોરપીછથી તથા વસ્ત્રના છેડાથી, ઉજણી નાખીયે રવિ,
 સોમ, મંગળવાર, એ ત્રણ એહના જાણવા

ધંટાકર્ણના છૂટા પ્રયોગનો કંઠ્ય

એ મંત્ર ત્રણ કાલ સભારે તો પરિવારને લય ન થાય

॥ ૧ ॥ મારજે જતાં કાંકરા ૭ વાર ૭ મત્રી દિશાએ નાંખિયે
 તથા વૃક્ષને થડે હાથીએ કાંકરા, તેહથી મારજે માઠી, ઘોર,
 રોજ ઘોરભય ટલે ॥ ૨ ॥ આમુ જૂઠ્યા વિના શરીર કહ
 ન થાય. રાત્રે વાર ૭ મત્ર લાખી તાલી ૭ દેહ સુખ્યે તો
 ઘોર અથવા શત્રુનો ઉપદ્રવ ન થાય ॥ ૩ ॥ કુમારિકાએ
 કંતેલ સૂત્ર અથવા શ્રીવાસૂત્રનો સાત વારનો દોરો કરી
 ૭ ગાઠો મરદીયાં દેહ પૂપ ઉજેલિયે. વાર ૨૧ મત્ર
 લખી બાંધીએ તો એકાવશ, વેલાબવશ, ભૂલીયો, તરીયો
 તથા અતુર્ક જપ જામ. મલ પ્રમુખ રોગાદિકનો તાવ દોષ
 તો ન જાય ॥ ૪ ॥ જો મત્ર પીપર અથવા વઠ પત્રે લિખી
 પૂપ કરી તે મત્ર સાત દિન મુખી જવણીએ. જગી જો મત્રે
 ઉજિયે તો વાયુ ટક જાતના જાય ॥ ૫ ॥ જો મત્રનો મત્ર
 હરમણ વારી સુ લિખિયે, પછી તે ચીડી થટા મધ્યે
 ઘાલી બાંધીએ તો દોરના ટોળામાં જેટલાં દોર દોષ તેટલા
 તે ચન્દ્ર સાંભલે, તેટલા દોરનો ખુશાસો મુદવાસો, સર્વ
 રોગ જાય ॥ ૬ ॥ જો મત્રનો ચિહ્નો લિખિ બારણાએ ઘાટિયે
 તો ઘર મધ્યે કામંદાદિક દોષ નામે ॥ ૭ ॥ જો મત્ર લિખી
 જહાર કારવટે બાંધિયે, યોગવચ્છ પૂપ રીજે તો શાકિની
 શકિની પ્રમુખ સર્વ જાય ॥ ૮ ॥ જો મત્ર લખતા બોમુત્રની
 ધારા હીજે તો મકોજા, કીડી, કાનખજુરા વોંછીનો અવ ખિટે
 ઉપદ્રવ ન કરે ॥ ૯ ॥ જો મત્ર કીકરી ઉપર લખો બીજે
 ૫ મ પન્નરીયો. મત્ર લિખી પાન્થમા નાખિયે તો પાન્થ
 સજ નહીં ॥ ૧૦ ॥ જો મત્ર લખતાં યોગના દેશથી ઉજિયે
 તો તાવ પીકા ટળે ॥ ૧૧ ॥ મુતા સાબચી દિન મલ
 ઉજિયે જાની મૂનરડી માટી સુ ઉપર લખાદિયે તો ઉત્ર ગાઠ
 ખિટે ॥ ૧૨ ॥ જો મત્રસુ લલાટે ચિપટીસુ ઉજિયે તો

આધાશીશી મિટે ॥ ૧૩ ॥ ચુનાચુ ઉજિયે તો કરવલા ટલે
 ॥ ૧૪ ॥ એ મંત્ર યત્રે શુભા મુહૂર્તે લિખિયે, પાતરું કીધે
 કાર્મણુ છુટે ॥ ૧૫ ॥ તે મનુષ્યોને શાખા લિખે નેવાં હેઠે
 પડતા, હેઠે પડતા, હોય તો વિચે બેસારી અઘોલ કરાવીએ
 દિન ત્રણ સુધી તો બાધ્યા કાર્મણુ છુટે ॥ ૧૬ ॥ એ મંત્રથી
 દોરો કરી બાધિયે તો તૃતીય જ્વર જાય, સૂત્રનો દોરો તે
 દોરો પીંપલ પાન ઉપર વીંટીએ, પાંચ માણુની અથવા
 સવાસેરની લાપશી કીએ, એટલુ ન કરે તો બાધણુહારને
 તાવ આવે. તો દોરો વૃક્ષે બાધીએ તો વૃક્ષ સૂકાઈ જાય તે
 પ્રમાણુ ન કરે તો કર્તા દુ.બ પામે એ યત્ર કુકુમથી દોરે
 સર્વલે તથા વિચમે લિખિને યત્ર ઉપરે કાચા સૂત્રનો માલો
 વીંટવો તે માલો રોગીયા ઉપર વલગાડીયે તો તેના સર્વ
 રોગ મિટે ॥ ૧૭ ॥ એ મંત્રે દોરો વિઠી દડો કીએ તો તે
 આગલે પાંચ માણુની લાપશી કરી ઢાવરાવીએ, સિંઝાનો
 પગલો દબાવિયે તે ગલી તથા લાપશીનો નૈવેદ્ય ન કરે તો
 ઉલટો થાય ॥ ૧૮ ॥ એ મંત્ર મહિષીને કોટે બાધિયે તો
 પાડો ન જણે દૂધ ઘણું કરે ॥ ૧૯ ॥ એ યત્ર વિધિયે
 સ્નાન પટે લિખિયે યત્ર પચામૃત ખવરાવિયે દિન ૮૦-૮૧
 ૮૨-૮૩-૮૪-૮૫ દિન ૧૫ લગે નાલ પરાવૃત્ત થાય ॥ ૨૦ ॥ એ
 મંત્રે ગગેરી સાકર બકરીના દૂધ સાથે ઘસી પાય તો ઋતુ નાશે
 ॥ ૨૧ ॥ ગોમૂત ઘૃત ભેલી મત્રી પાઇયે તો ઋતુ-ધર્મ આવે ॥ ૨૨ ॥
 ॥ સચિમેડીતિધન્ય કમેડિ, ખાટ કિયો લોહાહાર ભસ્મ
 થયો આહાર, એ મંત્ર વાર ૭ બાણી પછી ૭ વાર ઘંટાકર્ણ મંત્ર
 ગણી, કલવાણી કરી, વીશ નખ પેટે ચોપડીને પાઇયે તો આહાર
 વિકાર, અરૂચિ, અણર્ણ, આફરો મિટે, શૂલરોગ શમે
 ॥ ૨૩ ॥ વલી એકલ વાણીનુ મંત્રેલ પાણી સ્થુ બે પાસાં તથા

વાંસો ધાપડીયે તો ચોનિ શુભ શમે મુખે પ્રસવે ॥ ૨૪ ॥ જો
 મત્ર વાર ૭ લાખી તાલી ૭ રોઈ સુધિયે તો દુઃખ, ઘોર, અભિ
 પ્રમુખ ઉપદ્રવ ન થાય ॥ ૨૫ ॥ જો મત્ર ૧૨૦૦૦) નિર્ભય
 જપિયે, જેકું નામ દોઈ જપિયે તો તે લાખી બદીખાતાલી
 છૂટે ॥ ૨૬ ॥ જો મત્ર ત્રિકાલ સમય જરીયે તો સર્વ ભય
 ટલે ॥ ૨૭ ॥ રાસલીનું દૂધ મત્રી ગામ મધ્યે માર્ગે જતા
 ઉપદ્રવ થયો હોય તો જો મત્રલી ગામને ઘોઢેર ધારા હીલે
 કાળા લાંતણા ૭ નો દોરો ગામને ઘોઢેર વાટિયે તો મરણી
 ઉપદ્રવ ટલે ॥ ૨૮ ॥ જો મત્રે હાલીનો મહ મત્રી અજપિયે
 મુલક ગોઝાપડીનો નાસ હીલે તો સુગી રાત્ર વાતુ શમે
 ॥ ૨૯ ॥ શ્રી મહાવીરસ્વામીની પ્રતિમાને નિત્ય પૂજે, અન્ધારી
 દશમી દિને રવિવાર તથા શુક્રવાર, પાંચા પાન્થનો આંજલ
 કરે ૧૨ બાર નોકારવાલી ગણે તો અવજાલ મુખી સ્વ-
 કામની કાર્યસિદ્ધિ કરે, સમાપ્તિ મરણ થાય, કદ ન પામે
 ॥ ૩૦ ॥ જેકું વશ કરવા આદિયે નારી તથા પુરુષ તો શ્રીની
 કાચલી, પુરુષના ઉત્તરાસણ વચાચલ બદી ગૂંમલનો પૂજ કરતાં
 વાર ૨૧ મત્ર ગણિયે દિન બાર મુખી ગણિયે અવસ્થ પ્રીતિ
 વશ થાય ॥ ૩૧ ॥ જટાકર્ણ મત્ર જોઈ બિટ્ટી ઉપર જોઈ લેખણે
 જોઈ જોતિયે લિખી મીણુ પૂતણ કરી તેના પેટ મધ્યે તે
 બિટ્ટી થાલીયે, બાવડોમાંથી થાલીના પાણી સાથે તે પુતણ
 જમીનમાં કાઢીયે, જે રિસાણો હોય તેકનો નામ દોઈને કાઢ
 કરીએ તો તે પોતાની યેળે વિના કલો આપણને તંદુ મોકલે,
 શબ્દ પ્રજા વશ થાય ॥ ૩૨ ॥ કોઈ મનુષ્ય ઘેઠો થયો હોય
 તો તેને પાણી મત્રી પામ્યે, વસ્ત્ર મત્રી જોડાડીયે, તથા ૧૪
 સરો દોરો રવિવાર કરી જાઠ ૧૪ દીને વાર ૧૦૮ મત્રો પ્રતી
 કરી કાઠે બાંધીયે, આખડી રખાવીને નેવેવ મુરમુ તથા લાપડી
 કરાવિયે, તો ગર્ભાઈ મિટે, જોડાયે ઘેઠો મિટે. સાતે થાય

॥ ૩૩ ॥ રવિવારે કુમારીએ કાંતેલા સૂત્રનો દોરો તથા કુસુંબી સૂત્રનો દોરો ચોસરો કરી ગાંઠ ૧૪ દેઘ વાર ૨૧ મંત્રી બાધીએ તો વાયુ ૮૪ શમે ॥૩૪॥ એ મંત્રે મંત્રિયે તથા ઉજિયે તો ગડ-ગૂમડમિટે, બાળલાઈ ગાંઠ ગોલો, સર્વ શરીરની વ્યાધિ શમે ॥૩૫॥ એ મંત્રે પાણી મંત્રી પાછએ તો ડાકણ પ્રમુખ સર્વ શમે ॥૩૬॥

મંત્રોનું મહત્વ અને અન્ય મંત્રો—

निर्वीजमक्षरं नास्ति, नास्ति मूलमनौषधम् ॥

निर्धना पृथिवी नास्ति, आम्नायाः खलु दुर्लभाः ॥ १ ॥

અર્થ—બીજ વગરનો કોઈ અક્ષર નથી, એટલે કે લિપિ શાસ્ત્રમાં જેટલા અક્ષરો છે તે બધા બીજ યુક્ત એટલે કોઈ પણ પ્રકારની શક્તિથી સંપન્ન હોય છે, માટે જ લખવા-વાચવાથી મનુષ્યના હૃદયમાં એક પ્રકારની એવી અસર ઉત્પન્ન થાય છે કે જેથી મનુષ્યો સુખદુઃખનો અનુભવ કરી શકે છે. તેવી જ રીતે કોઈ પણ વસ્તુપતિ દુનિયામાં એવી નથી કે જે ઔષધરૂપ ન હોય પૃથ્વી પણ નિર્ધન નથી, કારણ કે તે અનેકવિધ રત્નોની બાણ છે, તે માટે જ શાસ્ત્રોમાં પૃથ્વીને રત્નગર્ભા કહેલ છે માત્ર જે દુર્લભ છે તે એ જ છે કે આન્નાય એટલે તદ્દત્ વસ્તુનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન એ જ દુર્લભ છે

મંત્ર સાધન કરનાર મનુષ્ય કામ, ક્રોધ, લોભ, મદ, માયા, કપટ, સ્વાદ, શૃંગાર, કૌતુક અને સ્ત્રીસંગ એ દશ વસ્તુનો ત્યાગ કરી મન વચન અને કાયાની એકાગ્રતાપૂર્વક મંત્ર ભણે. અગર નશીબ સારુ હશે તો જરૂર રૂળ પ્રાપ્ત કરશે દરેક બાબતોમાં કમ્પે બલવાન છે. બીજી વાત એ છે કે કોઈ પણ કાર્ય કરવા માટે પહેલા શ્રદ્ધા ભેદએ શ્રદ્ધા વિના મુક્તિ પણ નથી મળતી, તો મંત્ર કેમ રૂળીબૂત થાય ?

જે મનુષ્યનું પ્રારબ્ધ જલ્પવાન નથી તેની પાસે પ્રાપ્ત મત્રના અધિષ્ઠાપક દેવો આવતા નથી, પરંતુ જે મર્મને નહીં જાણતા કેટલાક જ્ઞાન પુરુષો એકદમ કહી દે છે કે જસ, મત્ર કૃત્રીભૂત થતા નથી પરંતુ મત્ર નહીં જલ્પવાનાં મુખ્ય બે કારણો છે એક તો પ્રારબ્ધ સારુ ન હોય એથી વિધિ સહિત મત્ર બણી ન શકાય અને બીજું કારણ ક્રોધ વિષ્ણુ જાવી પડે, પરંતુ જે પ્રારબ્ધ સારા હોય તો મત્રના અધિષ્ઠાપક દેવ અદ્વય રહીને પણ જવાબ આપે છે પણ પ્રત્યક્ષ દેખાતા નથી.

ક્રોધ કહેશે કે પ્રારબ્ધ સારુ હોય તો મત્ર જલ્પવાથી શું લાભ? જે પ્રશ્નનો ઉત્તર માત્ર જોડો જ આપી શકાય કે જ્યારે પ્રારબ્ધ સારુ હોય ત્યારે જ સારા ચોગો આવી મળે છે અક્ષરોના સંયોગોને મત્ર કહેવામાં આવે છે જે મત્ર જલ્પવાથી અક્ષરોના જે જે પરમાણુઓ જલ્પાક્રમાં ફેલાય છે તેથી એક પ્રકારની એક નવી જ અસર ઉત્પન્ન થાય છે અને તેથી અવધિ કૃત્રી દેવતાઓ સ્વર્ગમાં બેઠા બેઠા પણ અધિષ્ઠાનદ્વારા જલ્પી શકે છે કે અમુક માણસ અમુક સ્થાને બેઠા બેઠા મારુ સ્મરણ કરી રહેલ છે પ્રાચીન કાળમાં જેવા પ્રારબ્ધવાન મનુષ્યો હતા કે જેની પાસે દેવતાઓ હંમેશાં સેવનભાવે હાજર રહેતા, જેમકે વીર્ગકર, અકવર્તી, વાસુદેવ વગેરે.

ક્રોધએક મત્રો જોવા છે કે જેનું હંમેશાં સ્મરણ કરવાથી આત્માનું કલ્યાણ થઈ શકે પણ પરમેષ્ઠી મહામત્રનું સ્મરણ કરવાથી અશુભ અને અનિશ્ચિત કર્મોનો નાશ થઈ પુણ્યનું જન્મી પુણ્ય પ્રાપ્ત કરે છે પરંતુ ક્રોધ ઉચ્ચ ગતિ મેળવે છે અને જા જ મર્મા પણ જ્ઞાનક ઉઠાવે છે જેન શાસ્ત્રોમાં વર્ષમાન વિદ્યા, સુરિમત્ર અને અપરાજિતા મહાવિદ્યાનું વિધાન કહેલ છે

જે મુનિજનોએ જરૂર પાઠ કરવા યોગ્ય છે, જેથી અશુભ અનિ-
કાચિત પાપકર્મોની નિર્જરા થાય છે

જે મકાનમાં બેસીને મત્રનો જાપ કરવો હોય તે પવિત્ર
અને સાફ હોવું જોઈએ દીવાલો ઉપર ચૂનાનો હાથ મારી
અથવા રંગ-રોગાનથી સુશોભિત બનાવી, માથે ચદની ખાધવી
અને ચારે કોર ફૂલની માળા વગેરે સુગંધી વસ્તુઓથી શણગારી
સુદર બનાવવું. જેમ બને તેમ એકાત સ્થાન વધારે પસંદ
કરવું શ્રેષ્ઠ છે મત્રસાધકે એક ઉત્તરસાધક તરીકે કોઈપણ
મનુષ્યને પોતાની પાસે જરૂર રાખવો જોઈએ, જેથી કોઈ વસ્તુની
જરૂર પડે તો તુરત હાજર કરી શકે મત્રસાધકે પોતાના
કપડાં અને આસન સાફ રાખવા ધોનો દીપક, દશાંગ ધૂપ,
ફળ, ફૂલ, નૈવેદ્ય, વગેરે જે જે ચીજો લેવી તે જોયા પ્રકારની અને
કિંમતી લેવી મત્રપાઠ વખતે પક્ષાસને અથવા સુખાસને બેસવું
પરંતુ જિનમંદિરમાં પ્રભુની સન્મુખ પક્ષાસને બેસવું નહીં,
કારણ કે તેથી અવિવેક થાય છે.

મંત્ર લક્ષ્મી વખતે માલા અશુભા ઉપર રાખી તર્જની અંગુ-
લીવડે ફેરવવી જેટલા દિવસો સુધી મત્રારાધન કરવું હોય
તેટલા દિવસ નિયમસર આરાધન કરવું પણ ટાઇમમા વારવાર
ફેરફાર કરવો નહીં હમેશા એક જ વખત લોજન કરવું, બ્રહ્મ-
અર્થ ખરાબર પાલન કરવું તથા જમીન ઉપર ચટાઇ, કબલ
અથવા શેતરંજી પાથરીને સૂવું અસત્ય બોલવું નહીં; તેમજ
આચારવ્યવહાર બહુ જ શુદ્ધ રાખવો. લોજનમા રોટલી, દાળ,
દૂધ, સાકર, ઘી વગેરે પવિત્ર ચીજો પાચન થાય તેટલી જ ખાવી.

દરેક મત્રો શીખવાને માટે પુષ્યાર્ક, હસ્તાર્ક, મૂલાર્ક,
અથવા તીર્થંકર શ્રીમહાવીરસ્વામીના નિર્વાણકલ્યાણકનો દિવસ
એટલે દિવાળીનો દિવસ વધારે શ્રેષ્ઠ ગણાય. આ દિવસ કદાચ

પાસે ન જાવતો હોય તો પુનર્વશુ, પુશ્વ, અવશુ મા ધનિષ્ઠા નક્ષત્રનો દિવસ પણ સારો ગણાય. જગર આ યોગ પણ નહીં કર્યાં ન જાવતો હોય અને શિશ્યોને શીખવવાની જાણ આવરવડતા હોય તો સુરુમહારાજ પોતાનો ચંદ્રસ્વર આલતો હોય તે દાક્ષિણીયવાટે. તે વખતે જો શિશ્યનો પણ ચંદ્રસ્વર આલતો હોય તો શુભ ગણાય, પરંતુ તે વખતે શિશ્યનો ચંદ્રસ્વર ન આલતો હોય તો સુરુ ભણાવી રહ્યા જાઉં જ્યારે શિશ્ય ભણવું શરૂ કરે ત્યારે ચંદ્રસ્વર આલતો હોવો જોઈએ.

પરદેશ જતા ગણુવાનો મત્ર—

મુસાફરીએ નીકળતાં અને જ્યાં જવું હોય તે જામમા પ્રવેશ કરતાં નીચે મુજબ નીચે જાણી ૧૦૮ વખત ગણીને મુસાફરી કરવાથી હાલ ધાય. અથવા ૬ મેશાં ૧૦૮ વખત ગણે તો પણ એમ ધાય.

મત્ર—તીર્થંકરગણધરપ્રસાદાત્ એવ યોગઃ ફલતુ*
એમ કહીને ૐ નમો મગધમો ગોપમસ્ત સિદ્ધસ્ત બુદ્ધસ્ત
અસ્ત્રીખમહાણસસ્ત લલિતપદ્મસ્ત મગધન્ માસ્કર મમ મનો
વાચ્છિર્ત કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

આ મત્રનું આરાધન કરનારે ખાંસ, લઘણુ કુમળી, જમીન કદ અને શવાળનો ઉપયોગ કરવો નહીં. મુરેન મુશુરુ અને મુખર્મ ઉપર મહા શાખળી, જેથી જ્ઞાનપાનમાં કુળી રહે અને મનની ધારણા સફળ ધાય.

સરસ્વતી મહાવિદ્યા

તીર્થંકરગણધરપ્રમાદાત્ એવ યોગઃ ફલતુ એમ

* આ પદ ગ્રામ. દરેક મનની સંજ્ઞાતમા આવે છે પણ તે દરેક સ્થાને મત્ર સંજ્ઞાત કરતી વખતે જોઈ જ વખત બોલી મત્ર જેટલી સંજ્ઞામાં ગણવાનો કદો દોષ તે પ્રમાણે ગણવો. પણ દરેક વખતે જો પદ બોલવું નહીં.

કહીને ૐ હ્રીં ચંદ્રસપ્તવિંશતિ, ૐ હ્રીં પચાણસારિણં, ૐ
હ્રીં એગારસંગધારિણં, ૐ હ્રીં ઉજ્જુમહાં, ૐ હ્રીં વિપુલ-
મહાં સ્વાહા ।

આ મહાવિદ્યાનો જાપ હમેશા ૧૦૮ વખત એમ છ મહિના
સુધી કરે તો બુદ્ધિ તીક્ષ્ણ થાય, યાદશક્તિ વધે, જે જે વિદ્યાઓ
શીખવાની અભિલાષા કરે તે બહુ જ જલદી આવડે તેમજ સભામાં
વ્યાખ્યાન આપવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય.

શ્રી પ્રાપ્તિ મહાવિદ્યા—

તીર્થંકરગણધરપ્રસાદાત્ એવ યોગઃ ફલતુ એમ કહીને
ૐ હ્રીં વીર્યબુદ્ધિણં, ૐ હ્રીં કુદ્ધુબુદ્ધિણં, ૐ હ્રીં સંમિત્ત-
સોજાણં, ૐ હ્રીં અક્ષીણમહાણસલદ્ધિણં સંવલદ્ધિણં
નમઃ સ્વાહા ।

આ મહાવિદ્યાનો ત્રણ ઉપવાસ—અઠ્ઠમ કરીને ત્રણ દિવસ-
મા સાડાબાર હજાર વાર જાપ કરવો. ઉપવાસ ન બની શકે તો
દૂધ, સાકર, ઘી, ચોખા અને રોટલીનું એક વાર ભોજન કરવું
અને ઉકાળેલું પાણી પીવું આ મહાવિદ્યાનો જાપ કરતી વખતે
પીળા કપડા, પીળું આસન અને પીળી માળા રાખવી સાડા બાર
હજાર જાપ પૂર્ણ થયા બાદ હમેશા ૧૦૮ વાર જાપ કરવો, જેથી
ધનસંપત્તિ અને પુત્રપરિવાર પ્રાપ્ત થાય તેમજ આજીવિકા
પણ સારી રીતે ચાલે

રોગાપહારિણી મહાવિદ્યા—

તીર્થંકરગણધરપ્રસાદાત્ એવ યોગઃ ફલતુ એમ

कहीने ॐ नमो आमोसहिलदिणं, ॐ नमो विप्पोसहिल
दिणं, ॐ नमो खेलोसहिलदिणं, ॐ नमो खल्लोसहिलदिणं
ॐ नमो सम्भोसहिलदिणं, एएसिं रोगोवसमणे पसिज्जठ स्वाहा ।

आ भक्ताविद्या १०८ बार जलस्वर आहतो होय त्वारे
अष्टीने पांख तोळा पांखी अथवा द्वय भक्तीने सात अथवा
चौद दिवस सुधी राजी अनुभवे पीवरावे तो सर्व राज नाथ
पामे अथवा राजी अनुभव पाते आ भक्ताविद्याने आप करे ते
एएसिं रोगोवसमणे ने लढे मम रोगोवसमणे पसिज्जठ
स्वाहा के प्रभावे जावे.

उपसर्ग-विश्वविनाशक भक्त—

श्रीमद्रवाहुस्वामिप्रसादात् एव योगा फलव
के प्रभावे कहीने नीचे शुक्ल उपसर्गकर स्तोत्र सत्पावीय
दिवस सुधी सत्पावीय नमन कळे तो उपसर्ग नाथ पामे
अने आवेदी आपत्ति टजे.

॥ उवसग्गहर ॥

उवसग्गहर पासं, पासं बदामि कम्मपणसुक्कं ।

विसहरविसनिक्कास, मगलकक्काणमावास ॥ १ ॥

विसहरफुल्लिगमंत, कंठे धारेह जो सपा मणुओ ।

तस्स गहरोगमारी, दुडुमरा वंति उवसार्म ॥ २ ॥

पिडुठ दूरे मतो, तुम्हा पणामोडवि बहुफलो होइ ।

नरतिरिपसु वि बीबा, पार्वति न दुवस्सदोगर्ध ॥ ३ ॥

ॐ अमरतरुक्कामधेणु-पितामयिकामकुममाईर्पं ।

सिरिपासनाहसेवा-ग्राहणे सम्भेडवि दासय ॥ ४ ॥

“ॐ ह्रीं श्रीं ॐ नमो ” दंसणेण सामिय,

पणासेइ रोगसोगदोहग्गं ।

कप्पतरु मिव जायइ,

ॐ तुह दंसणेण तुह सम्मफलहेउ ॥ ५ ॥ स्वाहा ॥

ॐ ह्रीं नमिऊण विप्पणासय, मायावीएण धरणनार्गिदं ।

सिरिकामराजकलियं, पासजिणिंदं नमंसामि ॥ ६ ॥

ॐ ह्रीं श्री पास विसहर विज्जा-मंतेण ज्ञाणज्ञाएव्वो ।

धरणपोमावइ देवा ॐ ह्रीं क्ष्म्लवर्यु स्वाहा ॥ ७ ॥

जयउ धरणदेव, पढम हुत्ती नागणी विज्जा ।

विमणज्ज्ञाणसहिऊ ॐ ह्रीं क्ष्म्लवर्यु स्वाहा ॥ ८ ॥

ॐ धुणामि पासं, ॐ ह्रीं पणमामि परमभत्तीए ।

अट्टकखर धरणेदो, पोमावइ प(य)डिऊ-कित्ती ॥ ९ ॥

जस्स पयकमलसीय, वसीय पोमावइ धरणेदो ।

तस्स नासेइ सयलं, विसहर वीसमाघट्टं ॥ १० ॥

तुह सम्मत्ते लद्धे, चिंतामणिकप्पपायवब्भहिण्ण ।

पावंति अविग्घेणं, जीवा अयरामरं ठाणं ॥ ११ ॥

नट्टट्टमयट्ठाणे, पणट्टकम्मट्टनट्टसंसारे ।

परमट्टनिट्ठिअट्टे, अट्टगुण्णीसरं वदे ॥ १२ ॥

इय संथुओ महायस, भत्तिब्भर निब्भरेण हियएण ।

ता देव दिज्ज चोहिं, भवे भवे पासजिणचंद ! ॥ १३ ॥

[કેટલીક પ્રવર્તમાં ઉપરની ૭-૮-૯-૧૦ ને બદલે
નીચેની ચાર ગાથાઓ છે]

તે નમદ પાસનાઈ, ધરણિદનમસિયં દુદ પળાસદ ।
તસ્સ પમાધેષ સયા, નાસંતિ સયલદુરિયાજ ॥ ૧૦ ॥
અય સમરંતાણ, મુખિ ન દુદ વાદિ નાસમાદિદુક્સ ।
નામ સીયંમ અસંમ, પયહો નધ્વિષ્ય સદેહો ॥ ૧૧ ॥
અલ અલણ તદ સપ્પ સીહો, મારાંતી સંમધેવિ સ્વિપ્પ ઓ ।
સમરેદ પાસ પદુ, પદો વિ ન કયા વિ કીસી તસ્સ ॥ ૧૨ ॥
દ્વલોગદ્વિ પરલોગદ્વિ, ઓ સમરેદ પાસનાદ તુ ।
તથો સીજ્ઞેદ નકોસંદ નાદ મુરા મગર્ભત ॥ ૧૩ ॥
કોપ વિનાશક મત્ર—

શ્રીમાનતુગદ્ધરિપ્રસાદાત્ યય યોગઃ ફલતુ ઐમ કલ્પીને
ૐ શ્રી નમિત્ત્વ પાસ વિસદ્ધરવસદ્ધિયં કુલ્લિંગ શ્રી નમઃ
ૐ અલક્ષ્મણવિસદ્ધરચોરાનિમયંદમપરણમયાદ, પાસમિજ-
નામસક્તિષ્ણેજ, પસમતિ સદ્ધાદ ॥ સ્વાહા ।

કોઈ પદ્ય મનુષ્ય કોઈ પદ્ય પ્રકારનો અજ્ઞાનક કોઈ રાખ
કોઈ તરફથી ઉતરી આ યો કોઈ તો કોઈ લખેલ મત્ર ૧૦૮
ચાર લખે તો શાંતિ થાય અમર જલદી રાખવી શાંતિ ન થાય
તો કોઈ દિવસ અથવા બેઠીયા દિવસ મુખી રાખ ૧૦૮
ચાર બે મત્ર લખવો બેથી જરૂર રાખ શાંતિ મશે

બીજીનું ઝેર ઉતારવાનો મત્ર—

શ્રીવીર્યકરપાર્શ્વનાથપ્રસાદાત્ યય યોગઃ ફલતુ, શ્રી

જિનદત્તસૂરિપ્રસાદાત્ एष योगः फलतु એ પ્રમાણે કહીને
ૐ કં સ્વં કુદ્ સ્વાહા ।

આ મંત્ર ૧૦૮ વાર બાણતા જવો અને વીંછી કરડેલ
માણસને મોરપીંછીથી આડતા જવું જેથી ઝેર ઉતરી જશે.
જવર ઉતારણુ મંત્ર—

શ્રીતીર્થંકરપાર્શ્વનાથપ્રસાદાત્ एष योगः फलतु, શ્રી-
જિનદત્તસૂરિપ્રસાદાત્ एष योगः फलतु એ પ્રમાણે કહીને
ૐ હ્રુગ્ગયે હે એ સૂનાસંતિ તિમિર સંઘાયા નલિણીવળો
વિબુધો અમૃગસસ જરં પળાસે ૐ સ્વાહા ।

જે મનુષ્યને હમેશા તાવ આવતો હોય અથવા તરીયો કે
ચોથીઓ આવતો હોય તેને ઉપર મુજબ ૧૦૮ વાર મંત્ર બાણતા
જવું અને મોરપીંછીથી અથવા રળેહરણથી આડતા જવું એ
પ્રમાણે ત્રણ દિવસ કરવાથી જવર આવતો બધ થઈ જશે, પરંતુ
એટલું યાદ રાખવું જોઈએ કે ચઢતા તાવવાળાને ત્રણ વાર તાવ
આવી ગયા બાદ ચોથી વારે ઉપલા મંત્રનો ઉપયોગ કરવો
સર્પ વિષ ઉતારણુ-જાગુલીનામા મહાવિદ્યા—

ૐ હ્રલમિત્તે તિલમિત્તે, હ્રલતિલમિત્તે હુંબે હુંબેલિએ,
હ્રસ્સે હ્રસ્સેલિએ, હુંગે હુંગેલિએ, તક્કે તક્કરણે, જક્કે
જક્કરણે, અક્કે અક્કરણે, મમ્મે મમ્મરણે, સિંઘે સિંઘકરણે,
કશ્મીરે કશ્મીરમંડને, અનઘે અનઘાઘને, અઘને અઘનાઘને,
અઘાયંતે, અસ્વયંતે, પેયં પાયંતે શ્વેતે શ્વેતતુંડે, અનાનુરક્તે,
ઠઃ ઠઃ ઠઃ સ્વાહા ।

આ સર્પ વિષ ઉતારણુ જાગુલીનામા મહાવિદ્યાને જે

મનુષ્ય હંમેશાં ત્રણ વાર જાણે તેને સર્પ કરે નહીં. હાલ કરે તે શરીરમાં ઝેર થઈ નહીં. જો સિવાય કોઈ પણ પ્રકારનું સ્માવર વિષ, અશીષુ, સખીયા વગેરે ખાધું હોય તો તે પણ ઊતરી જાય છે.

આ મહાવિષાધી રેતી તથા કોદવ જોઈતી કરી ત્રણ વાર મત્રી જ્વાળામાં નાંખે ત્યાં સર્પ રહી શકે નહીં.

હવે તોલા પાણી જાલવા દ્વારા આ મત્રથી મંત્રિત કરીને પાવાથી જે મનુષ્યને સર્પે ઝીંકે તેણે જાણ્યું હોય તે ઊતરી જાય છે.

સ્માવર, જગમ, કૃત્રિમ અને જઠર અગ્નિ શબ્દો સર્વ પ્રકારનાં ઝેર, રંગ જાત આ મત્રને લલ્લતા જવાથી અને મોરપીંછ જાલવા રાત્રેકરણથી જાલતાં જવાથી ઊતરી જાય છે તેમ જરા પણ શક નથી.

કંક, છાતી મસ્તક, કાન, નાક, હાથ, આંખ કોઠ, હાથ પગના તળિયાં, બગલ અને રકથ કોટલા મર્મસ્થાનો છે તે સ્થાન ઈશ્વર સર્પે હવે માથે તો વિજળીની માફક તંત્ર ઝેર આખા શરીરમાં પ્રસરી જાય છે તેવું ઝેર અને વીજળી કોઈ હલાહલ ઝેર પણ અશુભી મહાવિષાના પ્રભાવથી ઊતરી જાય છે.

સુપંચિય નિવારણ બાગુલી મહામત્ર—

ૐ નમો હંસ, મહાહંસ, પદ્મહંસ, ક્રૌં હંસ પરપર હંસ, પદ્મિહંસ, વિષં મધ સ્વાહા ।

આ બાગુલી મત્રને ૧૦૮ વાર બલ્લતાં જવું અને મોરપીંછ જાલવા રાત્રેકરણથી સર્પે ઝીંકેલા મનુષ્યને જાલતાં જવું જેથી ઝેર ઊતરી જશે. પરંતુ હવે તોલા દ્વારા જાલવા પાણી આ મત્રથી મત્રીને સર્પ કરેલા મનુષ્યને પીવડાવી રેવું.

પ્રસૂતિકષ્ટ નિવારણ તથા દોષનિર્નાશિની વિદ્યા (૫૫૧)

ૐ કુરુ કુલ્લે, કુરુ કુલ્લે, માતંગશવરાય, શંખં
વાદય વાદય, હ્રીં હ્રૂં ફુટ્ સ્વાહા ।

આ મંત્રથી રેતી ૨૧ વાર મંત્રીને તે રેતી જે ઘરમાં
સર્પ જતો આવતો હોય ત્યાં નાખવાથી સર્પનું આવવું
બંધ થઈ જશે—અન્ય સ્થાને ચાલ્યો જશે

પ્રસૂતિકષ્ટ નિવારણ ઉપાય—

શ્રીતીર્થંકરપાર્શ્વનાથપ્રસાદાત્ એય યોગઃ ફલતુ, શ્રી-
જિનદત્તસૂરિપ્રસાદાત્ એય યોગઃ ફલતુ એ પ્રમાણે
કહીને ૐ હ્રીં શ્રીં ક્લીં કલિકુંડદંડસ્વામિન્ આગચ્છ
આગચ્છ પરવિદ્યા ઉચ્છેદં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

આ બીજ અક્ષર ૧૦૮ વાર લાળીને એક તોલો તલનું
તેલ મંત્રી, ગર્ભવતી સ્ત્રી કે જે પ્રસવતી વખતે બહુ કષ્ટાતી
હોય તેની નાભિ ઉપર અને પેટ ઉપર ચોપડવાથી કષ્ટ દૂર થાય
છે અને બાલકનો આત્મપૂર્વક જન્મ થાય છે એક વખત
તેલ ચોપડવાથી કષ્ટ દૂર ન થાય તો બીજી વાર ઉપર મુજબ
તેલ મંત્રી કલાક પછી ચોપડવું, તેથી પણ જો કદાચ ન મટે
તો ત્રીજી વાર પણ ઉપર મુજબ કરવાથી જરૂર કષ્ટ દૂર થશે
દોષનિર્નાશિની વિદ્યા—

શ્રીતીર્થંકરગણધરપ્રસાદાત્ એય યોગઃ ફલતુ એ
પ્રમાણે કહી ૐ નમો હ્રગતવચ્ચરણપારિણં, ૐ નમો
દિત્તતવાણં, ૐ નમો તત્તતવાણં, ૐ નમો પઢિમાપઢિવ-
જ્ઞાણં એસિં પરવિદ્યાપહારણે પસિજ્ઞાત સ્વાહા ।

આ મહાવિદ્યા ૧૦૮ વાર હમેશાં જાણવાથી કેઈ પણ
 કેવલ દેવની આશા હૃદયમાં રહેલી હોય તે તે નહ
 થાય છે

શૂતમેત નિવારણ મત્ર—

મીઠીર્યંકરપાર્શ્વનાથપ્રસાદાત્ એય યોગઃ ફલતુ એ
 પ્રમાણે કહીને ૐ નમો મગધત મીપાર્શ્વનાથાય શ્રી
 ધરણેન્દ્રપદ્માવરીનહિતાય જાહે મહે મૂત વિષજે મૂતાન્
 સ્તંમય સ્તંમય સ્વાહા ।

આ બીજાજાણ પ્રજા દિવસમાં સાદાનાર હજાર અણ
 વાથી સિદ્ધ થાય છે આ બીજાજાણ સિદ્ધ કરવી વખતે જાણ
 કર્યું પાલન કરવું, જમીન ઉપર ચમન કરવું, જાણબીલને
 તથા કરવો, ન બની થકે તેા દિવસમાં જોકે જાસન ઉપર
 ભેટી જોકે વખત જોજન કરવું હયાંજ મૂપ અને દીપ પાસે
 રાખવા. આ પ્રમાણે નિધિપૂર્વક કરવાથી બીજાજાણ સિદ્ધ થયે.
 તે પછી જે વખતે જાણ પડે ત્યારે ૧૦૮ વાર હપર જણા
 વેલ બીજાજાણનાં જાપવવી જમીલીનાં પુષ્પની માળા જાણના
 હર્ષામની માળા મગીને જે મનુષ્યને શૂતમેતનું નહતર હોય
 તેના મળામાં નાખવી જાણવા પાછી મગીને પાઇ કેવું જેથી
 નહતર દૂર થયે

શૂતમેત નિવારણ મત્ર (બીજે)—

મીમામિમદ્રદેવપ્રસાદાત્ એય યોગઃ ફલતુ એ
 પ્રમાણે કહીને ૐ નમો મગધતે મામિમદ્રાય દેવપા
 તાય, કૃષ્ણરૂપાય, જતુર્હમાય, મિનહાસનમક્ષાય,

નવનાગસહસ્રવલાય, કિન્નરકિંપુરુષગંધર્વયક્ષરાક્ષસભૂતપ્રેત-
પિશાચસર્વશાકિનીનાં નિગ્રહં કુરુ કુરુ સ્વાહા પાત્રં રક્ષ
રક્ષ સ્વાહા ।

આ પાઠ ત્રણ દિવસ સુધી ધૂપદીપની સાથે સાડાબાર
હજાર લાણવાથી સિદ્ધ થશે પાઠ લાણતી વેળા પ્રક્ષત્યર્ચનું
પાલન કરવું, ભૂમિશયન કરવું, એક વખત ભોજન કરવું,
સત્યવચન બોલવું અને શુદ્ધ આચાર રાખવો. પછી જરૂર
પડે ત્યારે ૧૦૮ વાર એ પાઠથી પાણી મંત્રીને પાવાથી
ભૂત પ્રેત પિશાચ શાકિની વગેરેનું કષ્ટ દૂર થાય છે.

ધૃતિ મંત્રશાસ્ત્ર

યંત્ર પરિચય—

દરેક યંત્ર પુખ્યાર્ક, હસ્તાર્ક, મૂલાર્ક અથવા પોતાનો
ચદ્રસ્વર ચાલતો હોય તે વખતે અષ્ટગંધવડે ભોજપત્ર
ઉપર લખવો તે અષ્ટગંધની હકીકત આ પ્રમાણે—

(અષ્ટગંધ—કેશર તોલો ા, ભીમસેની કપૂર તોલો
ા, ગોરોચન એક આનીબાર, કસ્તૂરી એ રતિ, ચદન તોલો
ા, અગર તોલો ા, તગર તોલો ા, અને ૬ ઠેલ એ આની-
બાર એ આઠે વસ્તુઓ પૈકી છ વસ્તુઓ બારીક વાટી ખરલમાં
નાખી ઘુટવી અને કસ્તૂરી તથા ગોરોચન પાછળથી ખરલમાં
નાખી ઘુટવા રંગ લાવવા માટે હિંગળો નાખવો ઘુટતી વખતે
શુભાબજળ નાખીને ઘુટવું જ્યારે એક રસ થઈ જાય ત્યારે એક
શીશીમા ભરી લેવું અથવા છાંયડામાં સૂકવીને નાની નાની
ટીકડીઓ બનાવી લેવી. જરૂર પડે ત્યારે તેનો ઉપયોગ કરવો

તિલચપદુત સ્તોત્રનો મત્ર

ૐ મયમમદવાણવતર

અમિત માયા મમ:	રોહિણી	પ્રકૃતિ	હૌં	મજ શુભકા	મજા કુમ્ભી	સાતિના વાય મમ
મદા મામસી	હ ૨૫	૨ ૬	સિ	હ ૧૫	હ ૫	મકેશ્વરી
મામસી	સ ૨	૨ ૩૫	પ	હૌં ૨	સ ૩૫	માલતા
સ	કિ	પ	હૌં	સ્વા	હા	ઐ
અમુખા	હ ૭	૨ ૨૫	સ્વા	હૌં ૧	હ ૫	શાહી
વેદ્યા	સ ૫૫	૨ ૧	હા	હૌં ૧૫	સ ૪	મહાઅમ્મી
વર્ધના- વાય મમ	માનવી	મહા- ન્યાત્મ	ઐ	ગાંધારી	વીર	પાર્શ્વના- વાય મમ:

ॐ મમમદવાણવતર

આ તિલચપદુત મત્ર ઘણો જ પ્રસાદપ્રાપ્તિ છે તેમાં સિવ
જી સ્વાહા। એ અતિશય શક્તિ ધરાવનાર બીજ અક્ષર છે સિ
પૃથ્વીબીજ છે વ અપબીજ છે, હૌં અગ્નિબીજ છે, સ્વા વાયુ
બીજ છે અને હા આકાશબીજ છે ઉપર જણાવેલ ૧૭૦ જિને
ન્દોનો મત્ર મધ્ય ભુવનનો પ્રભુતાને અર્પણ કરનાર છે

શ્રીમદવાણવતર મિયાનવાસી ય

એ સમયે તપસર્મતુ મે સ્વાહા।

પળવીસા ય અસીઆ, પન્નરસ પન્નાસ જિણવરસમૂહો ।

નાસેઉ સયલદુરિયં, મવિયાણં મત્તિજુત્તાણં ॥ ૧ ॥

અર્થ—પચીસ, એંશી, પદ્મર અને પચાસ—એ પ્રમાણે ૧૭૦ જિનેશ્વરોનો સમુદાય, લક્ષ્મિવડે યુક્ત એવા બબ્બ છવેના સદલ પાપને નાશ કરે.

વીસા પળયાલા વિ ય, તીસા પન્નત્તરી જિણવરિંદા ।

ગહભૂઅરક્કસાદ્દણિ, ધોરુવસગ્ગં પળાસંતુ ॥ ૨ ॥

અર્થ—વીશ, પીસ્તાલીશ, ત્રીશ અને પચ્ચોતેર એ પ્રમાણે ૧૭૦ જિનેશ્વર સર્વ પ્રકારના થઈ, ભૂત, રાક્ષસ અને શાકિની આદિના ઘેર ઉપસર્ગોનો પણ નાશ કરે.

સત્તરિ પળતીસા વિ ય, સદ્દો પંચેવ જિણગણો एसो ।

વાહિજલજલણહરિકરિ-ચોરારિમહાભયં હરઉ ॥ ૩ ॥

અર્થ—સીત્તેર, પાત્રીસ, સાઠ અને પાચ એ પ્રમાણે ૧૭૦ જિનેશ્વરો, સર્વ પ્રકારના વ્યાધિ, જલ, અગ્નિ, સિંહ, હસ્તિ, ચોર અને શત્રુઓના મહાભયોને હરણ કરે.

પળપન્ના ય દસેવ ય, પનઠ્ઠી તહય ચેવ ચાલીસા ।

રક્કલંતુ મે સરીરં, દેવાસુરપણમિઆ સિદ્ધા ॥ ૪ ॥

અર્થ—પચાવન, દશ, પાસઠ અને આલીશ, એ પ્રમાણે દેવતાઓ અને અસુરોવડે નમસ્કાર કરાયેલા અને સિદ્ધિપદ્ધતે પ્રાપ્ત થયેલા એવા ૧૭૦ તીર્થ કરો મારા આત્માનુ અને મારા શરીરનુ રક્ષણ કરે.

આ યત્રના પ્રભાવથી ભુવનપતિ, વાણવ્યતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક એ ચારે પ્રકારના દેવતાઓ પૈકી કોઈ પદ્મ દેવનો ઉપદ્રવ હોય તો તે તત્કાળ દૂર થઈ જાય છે.

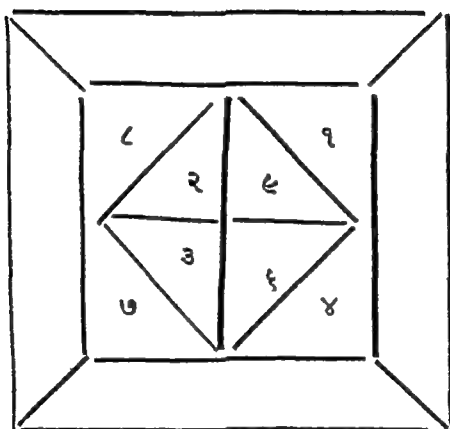
આ યત્રને સોના, ચાંદી અથવા કાંસાની ઢાળીમાં અદ્દત્રધ
 થઈ લખી તેને દયાગ્રધૂપ રૂવો. તે પછી એ ઢાળીનું દ્રુધધી
 પ્રજ્ઞાલન કરી-ધાઈને તે દ્રુધ કોઈ પણ શાળી મનુષ્યને ભૂત
 વિશ્વાસના વળગાડવાળાને અને વિવિધ પ્રકારના જ્વરવાળા
 મનુષ્યને અથવા ગર્ભવતી સ્ત્રીને પ્રસૂતિસમયે પાવાથી સંપૂર્ણ
 આરામ થવા ઉપરાંત સુખયેન ઉપજશે તેમાં જરા પણ શક નથી
 યત્રમાં રહેલું ગર્ભીર રહસ્ય—

આ યત્રમાં ચાર ઊંચી લીટીએ અને ચાર આડી લીટીએ
 વચ્ચે એ વક્ર-ચોક્કડીની લીટીએ જે આ કો એવામાં આવે છે તેની
 અક્ષના કરતા તેમાં ૧૭૦ નો આંક સમાયેલો છે મતલબ કે
 હોઈ પ્રકારે અક્ષવાથી ૧૭૦ નો આંક આવીને ઊલો રહે છે
 એ આંક એકસો ને સીંચેર વીર્ય કરેના રમરવૃદ્ધિ છે, તે આવી
 રીતે—પાંચ સરવજેત્રમાં રહેલા પાંચ વીર્ય કર, પાંચ જૈરવત
 જેત્રમાં રહેલા પાંચ વીર્ય કર અને પાંચ મહાવિરેહની ૧૯૦
 એકસો સાઠ વિજય પૈસી દરેકમાં રહેલા એકેક વીર્ય કર ગણતા
 વધારેમાં વધારે એક જ સમયે ૧૭૦ વીર્ય કરે કોમ છે.

જ્યો આ યત્રમાં હ ર હૂં હા જે ચાર બીજ અક્ષરો છે,
 તેનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે અણવો—હ જે સૂર્યબીજ છે, ર
 જે હૃદયરૂપ જ્વાળાબીજ છે હૂં જે આત્મરક્ષક કમળબીજ છે, હા
 જે ક્ષિતીય સૂર્યબીજ મા સપુટબીજ છે તેવી જ રીતે
 સ ર હૂં સ' જે પણ ચાર બીજ અક્ષરો છે તેનો ભાવાર્થ આ
 પ્રમાણે છે—સ જે યદુબીજ છે, ર જે તેજોદીપન જ્વાળાબીજ
 છે, હૂં જે સર્વદુરિતાશયક શામકબીજ છે અને સ જે ક્ષિતીય
 યદુબીજ મા સપુટબીજ છે.

યંત્રની ચારે બાજુ આ પ્રમાણે સોળે દેવીઓનાં નામો આપેલા છે રોહિણી, પ્રજ્ઞાસિ, વજ્રશૃખલા, વજ્રાંકુશી, ચક્રેશ્વરી, નરદત્તા, કાળી, મહાકાળી, ગૌરી, ગાંધારી, મહાજવાલા, માનવી, વૈરઘ્યા, અચ્યુતા, માનસી, મહામાનસી-એ સોળે વિદ્યા-દેવીઓના નામો છે

વીસાયંત્ર

મજકુર વીસાયંત્ર પુષ્યાર્ક (પુષ્ય નક્ષત્ર ને રવિવાર)ના દિવસે ચદ્રસ્વરમા અષ્ટગધથી લોખપત્ર પર લખવો એક અઠથી ચઢતે ઠોઠે આક લખવા શરૂ કરવા આ વીસાયંત્રને છ બાજુથી ગણતા વીસની સખ્યા આવે છે જેથી આ યંત્ર શાસ્ત્રોક્ત છે

આ યંત્ર વિધિસહિત લખીને પાસે રાખવાથી ઋદ્ધિવૃદ્ધિ અને પ્રસાવદર્શક છે

પદરિયો ચત્ર

૮	૧	૧
૩	૫	૭
૪	૬	૨

વીસાવત્રમાં લખ્યા મુજબ આ ચત્રની વિધિ સમજવી.
આ ચત્ર પાસે શાખવાથી જાદીવૃદ્ધિ પ્રભાવદાયક છે

ત્રીજ દશિદ્રતાનાશક આ ચુઠી

વામવારમુષર્જાનામર્કપોઢયાસેન્દ્રમિઃ ।

કુલા ત્રિશ્વત્કિ મુદ્રેય, ત્રીમવારિચનાશ્વિની ॥

વિધિ—વનિવારે કે શુક્રવારે પુખ્ત નક્ષત્રમાં, વાંતુ ૧૨ ભાગ,
ફેણુ ૧૬ ભાગ, સોણુ ૧૦ ભાગ તથા જલજ જલજ વારને
જોડવા કરી, વીંટી બનાવીને જમણા જાણુકાની જાણુની
જાંજળીએ પહેરવાથી ત્રીજ દશિદ્ર દૂર થાય છે

શ્વેતશાન્તિનો જાપ—

મનુષ્ય માત્રને જો કે પછી જો કે નવ જક સાશ કે માઠ
જાણ્યા જ કરે છે જોવા સમયમાં ઘણી વાર મનુષ્યો યજ્ઞશર્પ
હવાસ થઈ જાય છે, પણ મનુષ્ય જોવા સમયે પ્રાણીએ જોમાં
નિશચ થવાનું કંઈ જ કારણ નથી; કારણ કે આપણા પૈરા

પકારી આચાર્યો અને પ્રતાપી પુરુષો એ થકોને શાંત કરવાના અનેક ઉપાય આપણને સ્પષ્ટ રીતે બતાવતા ગયા છે. જેમ રોગની સાથે તેનું ઔષધ પણ તૈયાર જ હોય છે, તેવી રીતે થકોના ઉપદ્રવને ટાળવા તેના ઉપાયો પણ હાજર જ હોય છે. માત્ર અજ્ઞાનતાને લીધે માણસ દર્દથી રીળાય તેમ ઘણા અજ્ઞાન પ્રાણીઓ પોતાની જ અજ્ઞાનતાને લીધે બ્રહ્માન્તિના ઉપાયોથી વિમુખ રહે છે અને અકસોસમાં દિવસો ગુજારે છે. અમે આ સ્થળે બ્રહ્માન્તિના રામબાણ જેવા અસરકારક, નિર્દોષ અને શાસ્ત્રસમત ઉપાયો બતાવીએ છીએ—

સૂર્યની દશાનો જાપ

રાતા વસ્ત્રો તથા રાતી નવકારવાળી ધારણ કરી, પૂર્વ તથા ઉત્તર દિશા તરફ બેસી સવારમાં સૂર્યની દશા હોય ત્યાં સુધી—

ૐ હ્રીં પદ્મપ્રમ ! નમસ્તુમ્યમ્ મમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

એ મંત્રનો પાઠ કરતા જવું અને નવકારવાળીનો એક એક મણકે મૂકતા જેવું એવી રીતે રોજ એક નવકારવાળી ફેરવવી

ચંદ્રની દશાનો જાપ

ઘોળા વસ્ત્ર તથા ઘોળી નવકારવાળી ધારણ કરી ઉપર ઠહી તે જ વિધિ પ્રમાણે—

ૐ હ્રીં ચંદ્રપ્રમ ! નમસ્તુમ્યમ્ મમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

એ મંત્ર નવકારવાળીના મણકે મણકે જપવે

મંગળની દશાનો જાપ

રાતા વસ્ત્ર તથા રાતી નવકારવાળી ધારણ કરી ઉપર દર્શાવેલી વિધિ પ્રમાણે—

ૐ હ્રીં વાસુપૂજ્યપ્રમો ! નમસ્તુમ્યમ્ મમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

એ પ્રમાણે મંત્ર જપતાં નવકારવાળી ફેરવવી

બુધની દશાનો જાપ

પીળા વસ્ત્ર તથા પીળી નવકારવાળી ધારણ કરી ઉપર્યુક્ત વિધિ અનુસારે—

ૐ હ્રીં શાન્તિનાથપ્રમો ! નમસ્તુમ્યમ્ મમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ
 એ પ્રમાણે મત્ર જપતા જપતા નવકારવાળી ફેરવતા જરૂં
 ગુફની દશાનો બાપ

પીઠાં વચ્ચ તથા નવકારવાળી ખાસ જરી ઉપરુંજી વિધિ
 પ્રમાણે જ—

ૐ હ્રીં પ્રાણમદેવપ્રમો ! નમસ્તુમ્યમ્ મમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ
 એ પ્રમાણે મત્ર બાપી નવકારવાળી ફેરવતાં જરૂં
 શુકની દશાનો બાપ

પીઠાં વચ્ચ તથા પીઠી નવકારવાળી ખાસ જરી ઉપરુંજી
 વિધિ અનુસાર—

ૐ હ્રીં સુધિવિનાથપ્રમો ! નમસ્તુમ્યમ્ મમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ
 એ પ્રમાણે મત્ર બણતાં નવકારવાળીના મણકા મૂકતાં જરૂં
 શાનિની દશાનો બાપ

પીઠાં વચ્ચ તથા કાળી નવકારવાળી ખાસ જરી ઉપરની
 વિધિ પ્રમાણે જ—

ૐ હ્રીં સુનિસુવ્રતપ્રમો ! નમસ્તુમ્યમ્ મમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ
 એ પ્રમાણે મત્ર બણતાં નવકારવાળી ફેરવવી
 રાહુની દશાનો બાપ

પીઠાં વચ્ચ તથા નવકારવાળી ખાસ જરી ઉપર કંઢેલી
 વિધિ પ્રમાણે—

ૐ હ્રીં નેમિનાથપ્રમો ! નમસ્તુમ્યમ્ મમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ
 એ પ્રમાણે મત્ર બણતાં નવકારવાળી ફેરવવી
 કેતુની દશાનો બાપ

લીલાં વચ્ચ તથા લીલી નવકારવાળી લઈ ઉપરુંજી વિધિ પ્રમાણે—

ૐ હ્રીં વાર્ધનાથપ્રમો ! નમસ્તુમ્યમ્ મમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ
 એ પ્રમાણે મત્ર જપતા નવકારવાળી ફેરવવી.

